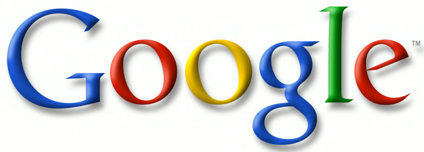
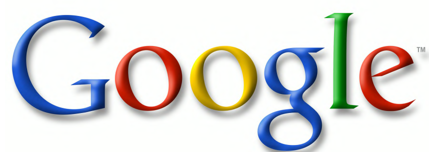

NI x

[illegible]

DET FORJÆTTEDE LAND

DET FORJÆTTEDE LAND

HENRIK PONTOPPIDAN

DET FORJÆTTEDE LAND

TREDJE (GENNEMSETE) UDGAVE

KØBENHAVN
DET NORDISKE FORLAG
BOGFORLAGET: ERNST BOJESEN
1898

KOBENHAVN. — GRÆBES BOGTRYKKERI

FORORD.

— —

I Aarene 1891—92—95 udgav jeg de tre sammenhørende Fortællinger, som nu er samlede i dette Bind. Tiltrods for den lange, figurrige Billedrækkes noget skitsemæssige Udførelse og dens — med Hensigt valgte — kølige og tyndt paastrøgne Farver, hvis Anvendelse den Gang ikke var saa almindelig som nu, vandt Skriftet en efter vore Forhold ret udbredt Læsekres. Da der derfor blev Tale om endnu et nyt Optryk af det, følte jeg Trang til at eftergaa Figurernes Omridslinjer og — uden at berøve Billedet Karakteren af et Maleri *al fresco* — at udføre lidt mere i det enkelte, hvad der af indre Træk kun var antydet. I denne Bearbejdelse er det, at Fortællingen foreligger her. Det er mit Haab, at den ikke maa have tabt i Liv og Friskhed, hvad den vistnok har vundet i Afrundethed og Fasthed.

Avg. 98.

Forf.

MULD

FØRSTE BOG

I

DER havde i flere Dage raset et Herrens Vejr over Egnen. Paa forrevne, sorteblaa Sky-Vinger var Stormen kommen flyvende fra Øst og havde gennempisket Fjorden, saa store Skumflager var kastet højt op paa Markerne. Mange Steder havde den ganske oprevet Bondens Vintersæd, afsvedet Engene og tilstoppet Grøfterne med Jord og Sand, saa Vandet, der ikke kunde finde Afløb, bredte sig ud over Agre og Veje. Overalt saaes styrtede Træer, knækkede Telegrafstænger, splittede Sædstakke og døde Fugle, som Orkanen havde slaaet mod Jorden og dræbt paa Stedet.

Inde i den lille Landsby Vejlby, der laa ganske ubeskyttet paa Toppen af en høj Banke, var en gammel Ladelænge en Nat blæst overende med et saadant Brag, at Byens Folk var sprunget op af deres Senge og i det blotte Linned styrtet ud paa Gaden. Mange Skorstenspiber var samme Nat væltet ned fra Tagene, og inde i Præstegaardshaven var alle Stærekasserne blæst ned fra Træerne. Ja, end ikke Provsten selv havde de himmelske Magter skaanet. Da han om Formiddagen, mens Vejret var paa sit højeste, traadte

ud paa Verandaen for at tage Ødelæggelsen i Øjesyn, havde Stormen løftet Hatten af hans hvide Hoved, slaaet den som en Bold ned mod Jorden, trillet den som et Hjul hen ad Vejen og trods alle Efterstræbelser ført den med sig i en ophvirvlet Støvsky.

Ikke i Mands Minde havde man oplevet saadanne Dage.

„Vorherre bevare dem, der er paa Søen!“ raabte Folk til hinanden gennem Uvejrsbraget, naar man mødtes paa Landsbyens Gade, mens man Skridt for Skridt kæmpede sig hen ad Vejen med fremoverbøjet Overkrop eller fløj afsted paa Træskohælene med Stormen paa sin Ryg.

„Godt for dem, der har vel tækket og tæt spækket,“ tænkte de, der sad hjemme i de halvmørke Stuer, hvor man selv midt paa Dagen næppe kunde se at læse sin Avis, mens det peb og tudede rundt om, som om alle onde Aander var slupne løs over Byen. Inde i Staldene stod Hestene med rejste Øren og rystede af Angst. Køerne brølede omkap, som under en Ildebrand. Selv Kattene gik og mjavede sygt, og Hundene løb omkring med Halen mellem Benene og snuste uroligt.

Da Vejret endelig stilnede lidt, kom Sneen tumlende i hvide Horder; og skønt det endnu var tidligt paa Vinteren, i Begyndelsen af December, blev den overalt liggende paa Jorden, samlede sig i Grøfterne, skjulte de styrtede Træer ved Vejene, dyngede sig op over de knuste Gærder og oprevne Straatage. I samfulde to Dage og Nætter stod Himmel og Jord i et.

Men da var der ogsaa en og anden af de enfoldige Vejlbybønder, der i Stilhed begyndte at ransage sit Inderste og gøre sit Regnskab op med Gud i den Tro, at Dommens Dag maatte stunde til. Selv da man endelig den anden Dags Aften kunde begynde at skovle Snedriverne bort fra Portene og feje de tommetykke Snekager ned fra Ruderne, tænkte mere end en af dem, der i det frembrydende Maaneskin stod i deres Dør og

stirrede ud over den øde, blaahvide Sneørken, hvortil Land og Fjord var bleven forvandlet, hvad vel alt dette kunde „være imod“, d. v. s., om det ikke muligvis altsammen var et Varsel, en himmelsk Forkyndelse af en eller anden betydningsfuld Begivenhed, der i den nærmeste Fremtid skulde overgaa Byen eller Sognet eller kanske det ganske Land.

II

Inde i Provstens Studereværelse sad paa denne Aften en fremmed Mand, som Dagen forud var naaet hertil midt under Snestormens vildeste Rasen. Det var en ungdommelig, høj og slank Skikkelse i en lang, sort Klædesfrakke og med et hvidt Slips bundet i en lille Sløjfe, der delvis dækkede et stærkt fremtrædende Adamsæble. Fra et blegt og magert Ansigt stirrede et Par barnligt lyseblaa Øjne frem med et aabent Blik. Over Panden, der var høj og stærkt hvælvet, laa et smukt blond, i Enderne svagt kruset Haar. Paa Spidsen af Hagen og langs den nederste Rand af Kinderne groede fine, lyse Dun.

Lige over for ham sad Provst Tønnesen i en gammeldags Lænestol med Øreklapper og Nakkepude. Han var en kæmpebygget Prælatskikkelse med et prægtigt formet Hoved og et snehvidt, kort studset Haar, under hvilket man overalt skimtede den rosenrøde Hovedbund. Bag et Par langt nedhængende, endnu ganske sorte Bryn lyste to mørkegraa Ildøjne, der i Forening med Næsens og Læbernes fyldige Former meddelte det skægløse Ansigt et halvt sydlandsk Udseende. Heller ikke i sin Paaklædning lignede han en almindelig dansk Landsbypræst. Fra det skinnende hvide Kammerdugs Halstørklæde, der sad stramt om hans røde Tyrehals, til hans mønstrede Silkevest og de blankt pudsede

Støvler, aabenbarede den en hos saadanne Folk usædvanlig aarvaagen Sans for den ydre Anstand. Ogsaa hans Holdning og Maaden, hvorpaa han nu og da i Talens Løb nippede til en langskaftet Kulpibe med tykt Rav-Mundstykke, røbede den selvbevidste Verdensmand.

Ved Siden af ham stod Fløjdøren aaben ind til Dagligstuen, et stort, herskabeligt udstyret Rum, hvor Husets Datter, en rødblond Dame, sad og syede ved en højstammet Lampe med søgrøn Silkeskærm. Alt var stille rundt om. Det var, som om al Lyd var druknet i Snehavet derudenfor. Foruden Provstens Bas hørtes kun Kakkelovnsildens Buldren og den ensformige Eftersnakken af en Papegøje, der sad i et Bur inde hos Frøkenen i Dagligstuen.

Den unge fremmede var Provstens nye Kapellan, hvis Ankomst man ikke alene i Præstegaarden men overalt i Sognet havde ventet i største Spænding. I flere Timer, lige siden man rejste sig fra Middagsbordet, havde de to gejstlige Herrer siddet derinde i Studereværelset og drøftet allehaande Ting, deres fælles, ansvarsfulde Gerning vedrørende. Det var saa godt som udelukkende Provsten, der førte Ordet. Kapellanen var en endnu ganske ung Mand paa seks og tyve Aar, og det var ikke mere end faa Dage, siden han af Bispen havde modtaget den højtidelige Indvielse til sin Sjælehyrdegerning. Han følte sig øjensynligt ogsaa endnu lidt trykket af sin ny Værdighed. Hver Gang Provsten henvendte sig til ham under Tiltaleformen „Hr. Pastor“, blev han rød i Kinderne og saae forlegent ned paa sin Støvlesnude.

Provst Tønnesen havde begyndt sit fire Timer lange Foredrag i en besindig, belærende Tone, hvori han lidt unødigt dvælede ved Ordene, som om han i Stilhed selv nød sin smukke Stemmes dybe Malmklang og sine Sætningers Formfuldendthed. Det faldt ikke ofte i hans Lod at have en saa forstaaende Tilhører, og han modstod derfor ikke Fristelsen til at give sin Vel-

talenhed en noget vid Tumleplads. Men efterhaanden som han var kommen ind paa en nærmere Omtale af Nutidskirkens Stilling, og især da han kom til at berøre Tidens forskellige stridende Strømninger indenfor Kirken, var hans Tone bleven mindre rolig, hans Sprog langt mindre behersket. Nu bøjede han sig endog helt fremover mod sin Kapellan og sagde med kraftigt Eftertryk:

„Hvad jeg altsaa, Hr. Pastor Hansted, i denne Sammenhæng særligt og alvorligt har ønsket at sige Dem, er i faa Ord dette: Det er ikke alene Præstens Ret men hans hellige og ubrydelige Pligt overfor den Herre, som han tjener, og hvis Rige her paa Jorden han under Ansvar forvalter . . . . jeg siger, det er Præstens uafviselige Pligt ved enhver Lejlighed at hævde Kirkens ubetingede Myndighed. Det skønne gamle patriarkalske Forhold, der forhen bestod mellem Sjælehyrden og Menigheden er — desværre! — snart en Saga blot. Og hvis er Skylden? Hvem er det, der nu i Aaringer systematisk har undergravet Kirkens Avtoritet og nedbrudt Folkets nedarvede Respekt for dets guddommeligt indsatte Lærere? Er det de saakaldte Fritænkere? De aabenbare, frække Gudsfornægtere? Saaledes siges der vel. Men tro det ikke! Nej, det er inden for Kirkens *egne* Rammer, at Fordærvelsen har fundet Næring. Det er disse ulykkesvangre Strømninger, der under Navn af Friheds- og Lighedsbestræbelser er stegne op fra Folkedybet, og som nu har fundet Vej ogsaa til Kirkens hellige Haller . . . og ikke alene ved enkelte ungdommelige Brushoveder, men — desværre! — i den sidste Tid endog ved Kirkens højeste Tillidsmænd. Jeg behøver vist ikke at forklare mig nærmere. De veed sikkert, hvortil jeg her sigter . . . Men hvorledes skal dette ende? Er det ikke at tage selve Antikristen, Verdens gamle Oprørsaand, i sin Sold? Hvad er vel disse saakaldte Grundtvigianere med deres Vennemøder og

deres Højskoler, som i den sidste Tid understøttes endog af Staten? Og hvad er dette Kolportør-Uvæsen, disse prækende Skomagere og Skræddere, ganske uvidende Personer, der — læg vel Mærke hertil! — af Præster sendes ud i Landet med Myndighed til at vidne i den hellige Kirkes Navn? Jeg begriber ikke den Blindhed, der har slaaet visse af vore Embedsbrødre, at de ikke indser, hvor nedbrydende en saadan Fremfærd er for den Værdighed, den Avtoritet, som vi — det nytter dog ikke mellem os at nægte det — sandelig ikke kan undvære overfor den menige Mand, der umuligt er i Stand til at vurdere den sande Overlegenhed og rettelig bedømme aandelige Egenskaber. Og hvad bliver Følgen? Ser vi ikke allerede Frugterne? Disse Skomager- og Skræddervidner — er de ikke i Menigmands Øjne Vidundere af Veltalenhed, halve Profeter, som man allevegne flokkes om, og hvis Floskler og Fraser demoraliserer Menigheden, saa den tilsidst næppe længer har Øre for en ordentlig gennemtænkt Præken eller Sans for Gudstjenestens Højtidelighed! . . . Det er saamænd ikke mere end faa Dage siden, at et saadant forløbent Individ præsenterede sig her for mig som en „Kollega“ og oven i Købet havde den Frækhed at anholde om Tilladelse til at benytte Kirken til sine Præstationer. Dertil er vi komne! Landstrygere paa Prækestolen, Fattighuslemmer for Alteret! Skomagersvende og Læredrenge som Folkets aandelige Formyndere! . . . Hvor skal dette ende? Jeg spørger Dem, Hr. Pastor Hansted, hvor skal dette ende?“

Provst Tønnesen havde talt sig op i en bestandig voldsommere Lidenskab. Hans Ansigt var blevet askegraat, hele hans Legeme sitrede. Ved de sidste Ord rejste han sig op i sin fulde Højde og rettede sin Kæmpekrop, som om han paa Stedet vilde udfordre til Kamp.

Fra sin Stol betragtede Kapellanen ham i usikker

Forbavselse, og inde i Dagligstuen begyndte Papegøjen at skrige og baske med Vingerne.

Ude af sig selv af Sindsoprør gav Provsten sig til at vandre frem og tilbage over Gulvet. Da han efter et Par Minutters Forløb vendte tilbage, stillede han sig op foran Kapellanen og betragtede ham med et Blik, der flammede under de mørke Brynduske som Lyn bag en Uvejrssky.

„Jeg haaber," — sagde han med endnu stærkt skælvende Stemme, — „jeg haaber, Hr. Pastor Hansted, at De tilfulde forstaar mine Bekymringer med Hensyn til den Sag, jeg her nævnede . . . Jeg vil ikke skjule for Dem, at ogsaa her i Sognet har jeg begyndt at spore en Gæring, en udskejende Tendens, som det gælder om uden Skaansel at kvæle i Fødslen. En vis Væver Hansen, en lige saa uvidende som fræk Person, der er det sørgelige Produkt af denne saakaldte Højskolebevægelse, har i de sidste Aaringer forsøgt at skabe en Slags Revolutionsparti her i Menigheden, en Flok af Skrydere og Ignoranter, der vover aabenlyst at sætte sig op imod mig og ved alle Slags Optøjer søger at forstyrre Freden i Menigheden. Men jeg taaler ikke sligt! Jeg føler det som min Pligt med ubønhørlig Strenghed at kue denne Oprørsaand, og jeg forventer, Hr. Hansted, at jeg fremtidig ogsaa tør stole paa Deres Bistand i saa Henseende. Det er i det hele mit Haab, at vi i alt væsentligt skal kunne forstaa hinanden, saa vor fælles Virken her kan blive Gud Herren til Ære og Menigheden til Velsignelse!"

„Jeg har intet højere Ønske," svarede den unge Mand bevæget og saae mod Gulvet.

„Derom var jeg ogsaa overbevist," vedblev Provsten, synlig tilfreds med Kapellanens Svar. „Alligevel er jeg glad ved at høre Bekræftelse derpaa af Deres egen Mund. . . . Jeg tvivler i det hele ikke om, at vi ved gensidig Imødekommenhed skal komme til Rette med hinanden."

Efter dette Ordskifte genvandt Provst Tønnesen forholdsvis hurtigt sin Ligevægt. Han gik hen og stoppede sin Pibe i en Krog af Stuen, tændte den ved en Fidibus og tog atter Plads i Lænestolen for at fortsætte sit afbrudte, saglige Foredrag.

Idet han gik over til, hvad han selv halvt spøgende kaldte „et lille Kursus i den praktiske Teologi," gav han sig til at gøre Rede for de mere specielle Opgaver for den gejstlige Virksomhed. Han omtalte Fremgangsmaaden ved Barnedaabshøjtideligheden, ved Nadvertjenesten baade i Kirken og ved Sygesengen; gav dernæst sin unge Elev Vejledning med Hensyn til Prækenernes passende Længde, til Messen, Altertjenesten o. s. v., og meddelte sluttelig forskellige praktiske Vink angaaende den rent ydre Anstand, „hvilken heller ingenlunde turde forsømmes".

„Der er nu f. Eks. dette med Hænderne, hvilket ofte i Begyndelsen volder unge Prædikanter Bryderier. Som De veed, er der nogle Præster, der ynder at gestikulere meget stærkt, medens andre foretrækker at holde Hænderne roligt foldede. Det sidste giver unægtelig mere Inderlighed og er derfor navnlig paa sin Plads f. Eks. ved Brudevielser, hvor man i Almindelighed mere søger at tale til de blide Følelser end just at vække Tilhørernes Skyldbevidsthed. Ved andre Lejligheder mener jeg derimod, at en passende Gestikuleren er ganske tjenlig. Ved Ord som f. Eks. Herrens Forbandelse, Himmelens Vrede, Helvedes evige Pine o. s. v., er det dog ret naturligt, at man ledsager sine Ord med en Hævning af Armen, en Knytten af Haanden eller lignende, for at tildele dem mere Kraft. . . . En Ting maa jeg bede Dem endelig at lægge Dem paa Sinde, kære Ven — —"

I dette Øjeblik slog Klokken otte paa et fint klingende Taffelur inde i Dagligstuen. I det samme viste Provstens Datter sig i Døren og bad Herrerne ind til Te.

„Ja, saa maa vi lystre!“ afbrød Provsten livfuldt og rejste sig.. Og idet han lagde sin Haand paa Kapellanens Skulder, tilføjede han smilende: „Som De maaske allerede har lagt Mærke til, Hr. Hansted, er det nemlig min Datter, der regerer her i Huset — og jeg vil sige Dem, hun er en striks Kommandant! . . . Naa, vi vil fortsætte ved Lejlighed. Kom nu ind og tag tiltakke med et landligt Nadverbord.“

III

Spisestuen var — ligesom de fleste af Præstegaardens Værelser — et højt, herskabeligt Rum med Gibsstukkatur under Loftet og Landskabs-Dekorationer over Dørene. Skønt Vejlby og Skibberup Sognekald langtfra hørte til de fede, var hele Præstegaarden med tilhørende Udbygninger opført i en Stil, der mere mindede om en Storproprietærs Herresæde end om en Bolig for en Kirkens Tjener.

Provst Tønnesens Formand i Embedet havde nemlig været en hovedrig Mand, hvis første Gerning i Sognet bestod i at nedrive den gamle Præstegaardsbygning til Grunden og i dennes Sted for egen Regning at opføre dette Palæ, hvis Kostbarhed den Gang havde givet Anledning til formelige Valfarter fra hele Amtet. Der gik endnu de fabelagtigste Fortællinger om den Letsindighed, hvormed denne Mand bortødslede sine Penge. Kom en Bonde til ham og beklagede sig over Uheld med Kreaturerne eller Brand i Sæden, slog han straks en Streg over hans Tiendeskyld og stak ham endda undertiden en Halvhundrededalerseddel i Haanden, naar han tog Afsked. Til Gengæld fordrede han blot, at man lod ham i Fred mellem hans Bøger og Kunstgenstande; og da Egnens Befolkning altid havde haft adskillig mindre Sans for Religionens Skatte end for mere haandgribelige Goder,

havde der i de femten Aar, „Millionpræsten“ residerede her, hersket den bedste Forstaaelse mellem Menigheden og dens Overhoved.

Imidlertid havde Provst Tønnesen god Grund til bittert at beklage sig over sin Formand, der ved sin Fremfærd ganske havde forplumret Begreberne hos Menigheden. Alle havde i den Grad vænnet sig til at betragte baade Tiende og Offerpenge som noget, de kunde give eller lade være med at give efter Forgodtbefindende, at da Tønnesen forlangte ordnede Tilstande genindførte og endog med Strenghed fordrede de forskellige Ydelsers punktlige Erlæggelse, betragtedes dette som en for en Gejstlig usømmelig Pengegriskhed og gav Anledning til et Mytteri, der blev den første Begyndelse til det spændte Forhold, som siden uafbrudt havde bestaaet mellem Præstegaarden og en vis Del af Menigheden.

Men havde Provsten i denne Henseende virkelig Grund til at være misfornøjet med sin Formand, var han ham til Gengæld dobbelt taknemlig for den fyrstelige Bolig, han havde efterladt ham. Denne svarede just til, hvad der efter hans Forestilling var en passende Residens for vor Herre Kristi Statholder i Vejlby og Skibberup Sogne; og den var da heller ikke uden Aarsag i, at han endnu hensad i dette — i Forhold til hans Alder og Anciennetet — temmelig tarvelige Embede. Hertil bidrog dog ogsaa formentlige Krænkelser, der var bleven ham tilføjet fra højere Steder, og som han tilskrev personligt Nag hos hans nærmeste overordnede, den saavel i kirkelig som politisk Henseende sjælden frisindede Bisp, til hvis Udnævnelse han for et Øjeblik siden i sin Samtale med Kapellanen havde hentydet. Det var nemlig ikke Provst Tønnesens Fejl at værdsætte sig selv for ringe; og da han et Par Gange var bleven forbigaaet ved Besættelsen af nogle af Landets større Embeder, betragtede han dette som en bevidst Forurettelse og besluttede ikke oftere at søge

om Forflyttelse under sin nuværende Bisp — en Beslutning, som hans Husstands Lidenhed og Renterne af en lille Privatformue havde sat ham i Stand til at gennemføre uden større Selvfornægtelse.

Lidt Balsam for sit Saar tog han dog imod, da han for et Par Aar siden lod sig udnævne til Provst — eller „Amtsprovst“, som han haardnakket fordrede sig kaldt af sine Sognebørn. I denne Stilling fik hans opsparede Handlekraft en passende Tumleplads, og hans Selvfølelse tog her Oprejsning for alle lidte Krænkelser. Han levede og aandede fra den Dag i gamle Reskripter og Lovparagrafer, udarbejdede med lidenskabelig Omhu arkelange Forestillinger til Stiftsøvrighed og Amtsraad, tilstillede ved enhver Lejlighed de ham undergivne Præster vidtløftige Forespørgsler og var i Særdeleshed en Skræk for Provstiets Skolelærere, hvem han forfulgte med en Uendelighed af Indberetningslister og Skemaer, hvis Udfyldelse blev dem paalagt med Tilhold om den punktligste Nøjagtighed.

Det var da ogsaa med alle disse organisatoriske Foranstaltninger, at han nu ved Tebordet underholdt sin Kapellan, idet han lod forstaa, at naar han allerede nu havde søgt Medhjælp til sin kirkelige Gerning her i Sognet, var det hovedsagelig for med des større Kraft at kunne vie sig til disse mere ledende Opgaver.

Kapellan Hansted forholdt sig bestandig tavs. Han sad stille og hørte paa sin foresatte, mens han i Tanker smuldrede sit Brød paa Dugen uden at nyde noget. Alligevel gjorde han slet ikke Indtryk af at befinde sig ilde her. Tværtimod var der et eget Udtryk af Glæde og Taknemlighed i hans lyse, barnemilde Øjne, naar han nu og da løftede Blikket og lod det glide rundt i Stuen for tilsidst at lade det netop strejfe Husets Datter, der stod bag den dampende Selvkoger i Færd med at tilberede Teen.

Frøken Ragnhild Tønnesen var — ligesom Faderen — en statelig Skikkelse og i det hele dennes

udtrykte Billede. Hun havde de samme store, udtryksfulde Øjne — kun en Kende lysere —, den samme sydlandsk formede Næse og yppige Mund. Men hendes Figur var slank, næsten indtil Magerhed, og ikke heller havde hun arvet Provst Tønnesens sunde, mørkladne Ansigtsfarve. Hendes Hud var maaneskinsbleg som en Købstaddames og havde to smaa brune Skønhedspletter paa den venstre Kind.

Frøken Ragnhild var enogtyve Aar gammel og Provst Tønnesens eneste Barn. Naar hun i første Øjeblik maaske gjorde et noget ældre Indtryk, laa det tildels i hendes overlegne og afmaalte Væsen, der bar Vidne om, at hun alt længe havde haft Styret i sin Faders Hus. Hun var endnu Barn, da Provst Tønnesen mistede sin Hustru; og det var just under det overvældende Indtryk af dette Tab, at han, der den Gang var ansat som Adjunkt ved en af Landets lærde Skoler, havde besluttet sig til at afbryde sin pædagogiske Løbebane og flytte ud i en stille Præstegaard paa Landet for der at søge Trøst og Ro for sig selv og sit Barn.

IV

De skulde just til at rejse sig fra Bordet, da Husets gamle, halte Pige stak Hovedet ind fra Køkkenet og meldte, at der udenfor Porten holdt en Slæde med en Person, der absolut skulde tale med Provsten.

„Paa denne Tid af Døgnet!“ udbrød denne og rynkede ildevarslende sine Bryn. „Hvad kan han ville, Lone?“

„Ja, det kan en anden jo ikke vide,“ svarede det gamle Tyende surt. „Men for Resten sagde han, at det var til en, der var saa meget syg, at han skulde hente Provsten!“

„Til en syg! I dette Vejr! Og nu ved Nattetid! . . . Hvem kan det Menneske være, Lone?“

„Ja, det kender en anden jo ingenting til. . . . Men ellers siger han, at han er Anders Jørgens Søn fra Skibberup."

„Hm! Ja saa! . . . Herregud! Saa er det altsaa den gamle Anders Jørgen, der skal bort nu. Hvor er Budet henne?"

„Jeg viste ham ind paa Kantoret."

Provsten drak ud af sin Kop, tørrede sig med Servietten om Hagen og rejste sig.

Paa Vejen ind gennem Dagligstuen fremdrog han af Baglommen en sort Silkekalot, med hvilken han plejede at bedække sit Hoved, forinden han fremstillede sig for sine Sognebørn. Efter tillige at have forberedt sin Tilsynekomst ved en kraftig Rømmen traadte han ind i Studereværelset — eller „Studerekantoret", som Folkene i Sognet gerne kaldte det.

Her, i Halvmørket henne ved Døren, stod en lille Skikkelse i en alt for stor Slagkavaj, hvorfra kun en lys Haartop, to blaarøde Hænder og et Par Fødder i hvide Uldsokker stak frem.

„God Aften!" sagde Provsten og slog ud med Haanden. „Er det dig, der ønsker at tale med mig?"

Som Svar kom først et Hik og derpaa et frygtsomt hvisket Ja.

„Hvad er dit Navn, min Ven?" vedblev Provsten opmuntrende.

Man hørte et Øjeblik kun Fyrens Tænder klapre. Endelig kom det hæst og hurtigt:

„Ole Kristian Julius Andersen."

„Er du en Søn af gamle Anders Jørgen i Skibberup?"

„Ja."

„Saa var det altsaa dig, jeg havde til Konfirmationsforberedelse ifjor, ikke sandt?"

„Jo."

„Og nu kommer du for at anmode mig om at tage hen og berette din gamle Fader. . . . Jeg synes

jo nok, jeg har hørt, at han har skrantet i nogen Tid.“

Ved disse Ord gik der et Ryk gennem Knøsen. Han begyndte at trippe uroligt paa Sokkerne, og Skindhuen løb som et Hjul mellem hans Hænder.

„Det er jo rigtignok noget sent paa Aftenen og under vanskelige Forhold,“ vedblev Provsten uforstyrret. „Men i Betragtning af Sagens Alvor skal jeg dog ikke vægre mig. . . . Hvad er der? Har du ellers noget paa Hjertet? Føret er vel nogenlunde fremkommeligt nu? Er Sognevejen kastet?“

„Jo — men —“

„Er der ogsaa ryddet nede under Aasen?“

„Snekasterne er derude —“

„Godt! Gaa saa ud til dine Heste og hold dig parat! Jeg skal da straks være færdig.“

Med disse Ord hilste Provsten atter med Haanden og vendte tilbage til Dagligstuen — uden at give Agt paa det Par raadvildt opspilede Øjne, hvormed Drengen fulgte ham henne fra Døren.

Da Tønnesen traadte ind i Dagligstuen og her fik Øje paa Kapellanen, der i det samme tilligemed Frøkenen kom ind fra Spisestuen, gik der som en Lysning over hans Ansigt.

„Hør, jeg faar en Ide!“ udbrød han livfuldt. „De hørte jo nok, Hr. Hansted, at her var Bud fra en ældre, syg Mand i vort Anneks, der ønsker at berettes. Sandelig — jeg kan ikke tænke mig en bedre Lejlighed for Dem til at begynde Deres Gærning her end netop denne. Jeg kender godt den gamle — det har altid været en særdeles agtværdig og stræbsom Mand, for hvem et Par almindelige Trøsteord sikkert vil være tilstrækkelige. Jeg er overbevist om, at det hele ikke vil volde Dem ringeste Vanskelighed.“

Provstens Anmodning satte den unge Gejstlige i synlig Forlegenhed. Farven paa hans Kinder skiftede et Par Gange, og han begyndte at fremstamme Und-

skyldninger. Provsten havde — sagde han — lovet at staa ham bi i den første Tid, indtil han havde opnaaet nogen Øvelse; desuden var han ganske uforberedt —

Men Provsten afbrød ham hastigt:

„Aa, det har saamænd ingen Verdens Ting at betyde. De kan jo paa Vejen derhen tænke over det Par Ord, De vil sige. Det gør jeg altid selv, og — som sagt — nogle almindelige Trøsteord er i dette Tilfælde alt, hvad der er fornødent. Vær blot ved godt Mod, kære Ven, saa gaar det hele saamænd nok. Det gælder blot om at have Ritualet klart i Hovedet og ikke lade sig konfundere. Gaa De med Gud, kære Ven! Og stol altid trygt paa hans Velsignelse!“

Kapellanen gjorde efter disse Ord ikke flere Indvendinger. Han forlod stille Stuen og gik op paa sit Værelse for at iføre sig Ornatet.

V

Et Kvarterstid efter var Kapellanen taget af Sted, og Præstegaarden faldt atter tilbage til sin sædvanlige Stilhed og Fred. Frøken Ragnhild gik omkring inde i Dagligstuen og satte iorden for Natten. Hun lukkede det store Flygel, der stod i et Hjørne under en lavrbærkranset Beethoven-Buste, samlede Noderne ind i et Skab og kløede den allerede halvt indslumrede Papegøje lidt i Nakken, inden hun hængte det sorte Klæde over dens Bur. Saa satte hun sig paa sin vante Plads ved Bordet under Lampens søgrønne Silkeskærm og gav sig atter i Færd med sit Stramajbroderi.

Imidlertid havde Provsten stoppet sin Pibe inde hos sig selv og begyndte at vandre frem og tilbage gennem begge Stuerne. Nu og da skottede han hen til Datteren, mens han udstødte svære Røgskyer gennem sin tilspidsede Mund.

Omsider standsede han foran hende og sagde med en noget kunstlet Munterhed:

„Naa, lille Ragnhild! Hvad synes saa egentlig du om vor ny Gæst?“

Den unge Dames Ansigt fik et endnu mere tillukket Udtryk. Spørgsmaalet berørte hende øjensynlig ubehageligt.

„Aa — han gør jo et ganske flinkt Indtryk,“ sagde hun ligegyldigt.

„Ja, ikke sandt? Det forekommer ogsaa mig, at der er en velgørende Umiddelbarhed . . . noget barnlig friskt over ham, hvilket i vore Dage virkelig er en Sjældenhed. Nutildags er unge Mennesker paa tyve Aar jo allerede gamle livstrætte Oldinge. . . Det glæder mig virkelig, Ragnhild, at ogsaa du synes om ham. Han er jo dog fra nu af vor daglige Husfælle.“

Den unge Dames Bryn trak sig sammen.

„Det vigtigste er jo,“ sagde hun kort, „om han har de rette Evner til sin Gerning; det vil jo nu vise sig.“

„Naturligvis! Naturligvis!“ udbrød Provsten og fortsatte sin Gang over Gulvet. „Deri er jeg ganske enig med dig — ganske enig! — — Hm! — — Naa!“ — afbrød han sig selv, idet han saae paa sit Ur. „Jeg ser, at Klokken er bleven mange. Det er nok paa Tiden, jeg kommer ind til mit Arbejde.“

Han kyssede sin Datter paa Panden til Godnat og gik ind i sin Stue.

Næppe havde han lukket Døren efter sig, før Døren ind til Spisestuen knirkede, og den gamle halte Tjenestepiges tørvebrune Ansigt viste sig i Aabningen. Da hun saae, at Frøkenen var alene, sneg hun sig ind i Stuen, hvor hun gav sig noget at bestille henne ved Kakkelovnen, mens hun idelig drejede Hovedet tilbage og ivrigt betragtede Ragnhild med et forslagent og nysgerrigt Blik. Tilsidst humpede hun paa sine Strømpefødder hen til Bordet, hvor Frøkenen sad.

„Naa“ — sagde hun her med hviskende Stemme og kneb Øjnene polisk sammen. „Hvad tykkes Frøkenen saa om ham?“

„Om hvem?“ spurgte Ragnhild, idet hun løftede Hovedet og saae stift paa det gamle Tyende.

„Ih! Natyrlig ham — Kap'lanen!“

Fra Frøken Ragnhilds blaagraa Øjne foer et Lyn, der bebudede en artig Torden. Men i det samme betænkte hun sig, slog sin Vrede hen, tvang sig endog til at smile og svarede hurtigt og ligesom i hjertelig Overgivenhed:

„Jo, Tak skal du have, lille Lone! Jeg synes rigtig udmærket godt om ham. Jeg er allerede helt forelsket i ham. I Morgen forlover jeg mig med ham, og paa Torsdag tænker vi at holde Bryllup. Dersom lille Lone paa Søndag otte Dage vil gøre os den Fornøjelse at komme til Barselstads hos os og holde vor førstefødte over Daaben, vil baade min Mand og jeg være dig meget taknemlige. — Er du saa tilfreds?“

Den gamle Pige stak fornærmet sin store Underkæbe frem og trak sig smaamumlende tilbage mod Døren.

VI

Imidlertid var den unge Kapellan allerede kommen et godt Stykke paa Vejen ad Skibberup til. Den Benouelse, der i første Øjeblik havde grebet ham ved Provstens uventede Anmodning, var efterhaanden forsvunden. Han var ved godt Mod og havde lænet sig tilbage i den store Agestol, hvorfra han overrasket betragtede det vidtstrakte Vinterlandskab. Luften var efter Solnedgang bleven blikstille. Himlen var mørkeblaa og oversaaet med Stjerner. Kun langsmed Horisonten i Vest laa endnu en Mindelse om det bortdragne Uvejr i

Form af en langstrakt Skybanke, hvorover Maanens gyldne Horn krummede sig.

Paa Kapellanen virkede hele dette Syn næsten som en Drømme-Aabenbaring. Han var et Købstadbarn og kendte kun Vinteren fra Byens Kulos, Taage og Søle. Endnu for halvandet Døgn siden havde han vandret omkring i de københavnske Gaders tommetykke Smuds, bedøvet af Droskernes Rumlen, af Sporvognenes Klingren og Muslingesælgernes hæse Raab, — og nu sad han her i Provstens store Bjørneskindspels og gled hen gennem et Eventyrland, et luftigt Ferige, hvor Træer og Buske ragede op over Markerne som hvide eller blaalige Koraller, mens Slæden foer frem i en lydløs Vuggen, som svævede den paa lange, bløde Vinger.

Han blev med-et stærkt bevæget. Hans afdøde Moders Billede steg op for hans Sjæl og fyldte hans Øjne med Taarer. Han vidste, det havde været hendes højeste Ønske at opleve denne Dag; og han følte det i dette Øjeblik stærkere end nogensinde, hvorledes hun — næst Gud — havde været den, der havde givet ham Mod til at følge Kaldet som det hellige Ords Forkynder. . . . Det nyttede nu ikke længer hans kære Fader Etatsraaden at ryste paa Hovedet af hans „vilde Ide“. Loddet var kastet! Hans muntre Broder Garderløjtnanten kunde nu gaa paa Gaden uden Frygt for at komme til at møde ham med en Hat, der ikke netop var efter nyeste Mode, eller med en Bekendt, der „ikke hørte til Selskabet“. Og hans gode lille Søster, Fru Generalkonsulinden, — heller ikke hun behøvede nu længer at fælde Taarer over hans Mangel paa Selskabstone og slebne Manerer . . . Emanuel var rejst, „Seminaristen“ var borte, og han vilde sikkert ikke saa snart vende tilbage.

Nej, han vilde sikkert ikke vende tilbage. Han saae sig lykkelig omkring over de vidtstrakte, blaaligt skimrende Snemarker, og han havde en Fornemmelse, som om han fra en mørk og dyb Brønd var stegen op

til et Land, der laa Himlen ganske nær. Rundt om paa Markerne saaes smaa, rødlige Skær fra Hytternes oplyste Vinduer, der blinkede i Sneen som nedfaldne Stjerner. Over den hele Natur hvilede en overjordisk Fred. Der hørtes under Himmelbuen ingen anden Lyd end af Hestenes rustne Bjælder; men i den uendelige Stilhed lød denne Kimen med en tusindstemmig Klang, som om Luften hang fuld af usynlige Klokker.

Han foldede Hænderne i sit Skød og faldt hen i Tanker. . . . Her var altsaa nu hans Hjem! Over disse Marker skulde han vandre, ind i disse Hytter skulde han træde som Herrens udkaarne Tjener! . . . O, at han dog maatte blive værdig til den store Gerning, der var ham betroet! At han dog maatte faa Naade til at sprede Velsignelse og bringe Gudsfred, om ogsaa blot i en eneste Fattigmandsstue!

Han var saa opfyldt af disse Tanker, at han slet ikke lagde Mærke til, hvorledes den unge Fyr, der var hans Kusk, gentagne Gange vendte sig halvt om imod ham, som om han vilde tiltale ham, og derpaa igen dukkede hurtigt ned i sin store Kavaj, som om han alligevel ikke turde. Men pludselig blev han vækket af et højt, mangestemmigt Raab. Slæden var kommen ned i en Hulvej, hvor Sneen havde samlet sig i saa mægtige Driver, at Hestene maatte bevæge sig Skridt for Skridt mellem de alenhøje Snemure, der var opkastede til begge Sider. Kusken holdt øjeblikkelig Hestene an, og i Skæret fra den sidste Stump af Maanen, der endnu tittede op over Skybanken i Vest, saae Kapellanen et halvt hundrede Alen forude en Flok Snekastere i travlt Arbejde. Noget nærmere, kun en Snes Skridt borte, stod en anden Skare Mænd, som støttede sig til deres Skovle; og disse Mænd var det, der havde standset Slæden ved i Munden paa hinanden at raabe:

„I maa bie lidt . . . Sneen er skreden her . . . Vi er klar om et Øjeblik . . . Hvem er I for Resten?“

„Jeg er Præsten!“ raabte Kapellanen tilbage —

lidt forlegen, fordi det var første Gang, han nævnede sin ny Titel højt. „Vi er paa Vejen til en syg.“

Lyden af hans Stemme bragte Mændene til at se op. De gav sig til at stikke Hovederne sammen, hviske og strække Hals.

Tilsidst gik en af dem hen foran Hestene, hvorfra han begyndte at snakke sagte med Kusken; og snart kom der Bevægelse i hele Flokken. Tøvende nærmede man sig Slæden fra begge Sider. De fleste af Mændene var smaa, tætbyggede Skikkelser, hvis Øjne lyste som Sildeskæl i de røde Ansigter. Nogle vraltede frem i store Søstøvler, andre havde Træsko og lange hvide Uldstrømper, der var trukne uden paa Bukserne og naaede højt op over Knæene. Størsteparten bar store, lodne Huer med Klapper ned over Ørene; en enkelt havde Sydvest.

Kapellan Hansted følte sig lidt underlig tilmode ved pludselig at se sig omringet af denne Skare nysgerrigt stirrende fremmede. Han tænkte paa, om han skulde tiltale dem. Det var dog aabenbart hans Sognebørn.

Da traadte en høj, sværtbeskægget Mand frem af Flokken — en Kæmpe at se til imellem de andre og tydeligt nok ogsaa den, der var vant til at tage Ordet imellem dem. Med sine hvide, kraftige Tænder trak han en stor Tommel-Vante af den højre Haand og sagde derpaa med stærk Stemme:

„Undskyld vos . . . vi er de Bymænd fra Skibberup, og vi hører, at det skal være vores nye Kap'lan . . . og saa maa vi dog have Lov til at tillade os at byde Dem velkommen her. — Velkommen, Hr. Pastor Hansted!“

Nu traadte ogsaa de andre hastigt til, — og før Kapellanen fik sig besindet, saae han sig omgivet af en halv Snes store, røde Næver, der raktes frem imod ham med trohjertige „Velkommen“.

Han blev et Øjeblik lidt forvirret. Han vilde gerne

have sagt noget og mærkede ogsaa, at Mændene ventede det. Men det hele var kommet ham saa uforvarende; han kunde ikke finde paa andet at sige end at gentage sit „Tak — Tak“, mens han hjerteligt trykkede de fremstrakte Hænder.

I det samme blev der raabt henne fra Rydningsarbejderne, at Vejen var farbar. Kusken rykkede i Tømmerne, og Slæden satte sig i Bevægelse.

Da fandt han i sidste Øjeblik paa at sige:

„Farvel, Venner . . . og Tak for jeres Velkomst! Jeg priser mig lykkelig over at have fundet saadanne Mænd til at rydde Vejen for mig! Det er mit Haab, at vi skal komme godt ud af det med hinanden!“

„Det vil vi nok!“ svaredes der tilbage fra mange Munde.

„Og vi trænger til det!“ raabte en dyb, truende Røst bagest i Flokken — efterfulgt af en bifaldende Mumlen.

Disse Ord og navnlig Tonen, hvori de udtaltes, bragte Kapellanen til at studse. Hvad mon de egentlig mente dermed? — tænkte han, mens Slæden atter fløj vuggende hen over Sneen. Da randt Provstens Ord om Urostifterne i Menigheden ham ihu; og han overfaldtes af en let Sørgmodighed. Altsaa var der ogsaa her Strid og Tvedragt!

Ikke længe efter naaede Slæden Skibberup By. Ved Synet af de første Huse foer han forskrækket op . . . han havde undervejs ganske glemt den syge Mand og endnu ikke faaet overvejet, hvad han skulde tale til ham om. Men han beroligede sig snart. Mødet med Snekasterne havde i saa Henseende gjort ham fortrøstningsfuld. Han tvivlede ikke om, at jo Vorherre paany i det afgørende Øjeblik vilde lægge ham de rette Ord i Munden.

VII

Skibberup laa nede i en Lavning, omgiven af en Krans af mægtige Bakker, der kun aabnede sig mod Øst, ud mod den nærliggende Fjord. Hvad der straks vakte Kapellanens Forbavselse, var den ualmindelige Mængde smaa Huse og uanselige Halvgaarde, hvoraf Byen hovedsagelig bestod. Der saaes næppe en eneste virkelig stor Bondegaard; men rundt om et vidtstrakt Gadekær, der midt i den hvide Sne spejlede Stjernehimlen i sit mørke Vand, laa henved et halvt hundrede Hytter malerisk grupperede under Bakkerne, nogle gravede ind i selve Skrænterne, ligesom en Sæterby omkring en Fjeldsø. Forøvrigt var Byen halvt usynliggjort af de uhyre Snemasser, som Stormen havde ført herind ude fra Fjorden. Af flere Hytter stak kun et Par Rygtræer og en sodet Skorstenspibe op. Enkelte Steder skinnede der endnu Lys ud gennem Vinduerne. Paa en Dørflise stod en gammel Mand med en Krykke og svingede muntert med sin Hue, idet Kapellanen foer forbi.

Slæden holdt udenfor en Halvgaard, der laa lidt for sig selv i Byens sydlige Udkant. De tjærede Portfløje var slaaet op, og inde under Loftet i Portrummet hang en døsig Lygte og drejede sig langsomt rundt i en Snor. Under denne Lygte maatte Kapellanen stige af; thi Gaardspladsen var saa pakfuld af Sne, at Slæden ikke kunde komme frem. Ad en smal Sti, der var kastet gennem Driven, begav han sig op til det lave Vaaningshus. Overalt var der dødsstille. Kun henne fra Stalden hørtes en svag Raslen som af et Jærntøjr, og et Sted bag en Mur gik en Kat og mjavede. Men idet han traadte ind i Forstuen, hørte han en Dør indenfor blive aabnet og en dæmpet Kvindestemme sige hastigt:

„Jeg syntes, jeg hørte Klokkerne . . . Provsten er her vist!“

Han bankede paa Døren og befandt sig et Øjeblik efter inde i en lav og dyb, gammeldags udstyret Stue med smaa Vinduer, Bjælkeloft og mørkt Lergulv. Et tyndt Talglys stod og brændte med krum Tande for Enden af et svært Egebord, og herfra rejste sig ved hans Indtrædelse en lille, halvgammel Mand med strid, graasprængt Haarmanke og et Par irrede Messingbriller paa en bred Klumpnæse. Manden havde siddet og læst i en Avis, som han nu — synlig betuttet — skyndte sig at gemme inde under Bordet; og da han i det samme kom til at huske paa sine Briller, rev han disse fra Øjnene med en forlegen Mine, som om han var bleven greben i en Naragtighed. Men idet han derpaa vilde nærme sig den formentlige Provst, gik han pludselig bagover af Forskrækkelse og stirrede med maabende Mund paa den fremmede Mand, der stod der ved Døren og med venlig Stemme hilste Godaften.

„Bliv dog ikke bange!“ vedblev Kapellanen og nærmede sig. „Jeg er Provstens Stedfortræder — hans Kapellan — og kommer til Dem efter hans Anmodning — —“

I det samme aabnedes Døren inde fra Sideværelset, og et sværtbygget, midaldrende Fruentimmer med staalgraat Haar og lyse, udhvælvede Øjne traadte ind. Ogsaa hun standsede straks i stum Forbavselse og maalte et Øjeblik den fremmede Præst med et ikke just venligt Blik. Men med-et fløj et lyst Smil over hendes Ansigt, og idet hun uden Forlegenhed nærmede sig og rakte Kapellanen sin kødfulde Haand, sagde hun med en ejendommelig blød og hjertensgod Stemme:

„Det er da ikke muligt, at det er vor ny Kap'lan?... Nej, saa skal De da have ret saa mange hjertelige Velkommen! . . . Nu har jeg aldrig tænkt mig det saa godt! . . . Saa er De virkelig kommen hertil! . . . Nej, det var da det fornøjeligste, det . . . saa det er virkelig vor ny Præst! . . . Og saadan er det altsaa, at De

ser ud! . . . Ja, det havde jeg jo netop tænkt mig . . . Nej, det er da det fornøjeligste, det . . ."

Hun havde stillet sig op et Stykke fra ham med begge sine Hænder hvilende paa den svære Mave og blev ved at gentage sine Udbrud, mens hun henrykt betragtede ham fra Hoved til Fod.

Kapellanen, der tilsidst følte sig lidt generet af denne Mønstring, gav sig til at spørge om den syges Befindende.

Men hun kunde ikke komme sig af sin glade Overraskelse eller løsrive sig fra sin Beskuen. Først da Manden bagfra havde rykket hende et Par Gange i Skørtet, besvarede hun Kapellanens Spørgsmaal.

„Jo, ellers Tak," sagde hun da i forandret Tone og saae hen imod Døren, som hun havde ladet staa paaklem efter sig. „Nu er det da, Gud være lovet, blevet noget mildere. . . . Men ved Middagstid var det ellers grumme simpelt, og da saa Vejret bedrede sig, saa syntes vi jo, at det var rigtigst at skikke Provsten Bud. . . . Men kanske skulde vi hellere have ladet det være, for der er da vistnok nu ingen Fare længer . . . og det er jo ingen Plaser for Præsten saadan at tage ud ved Nattens Tid og i et saadant Vejføre . . ."

„Aa, tag Dem ikke det nær!" afbrød Kapellanen hende. „For min Skyld har det ingenting at sige. De maa tilkalde mig naarsomhelst, og jeg skal altid være tilrede. . . . Og dersom De nu synes det, og dersom alt er beredt inde hos den syge, skal vi saa ikke — —"

Konen aabnede varsomt Døren ind til Sideværelset, og alle tre traadte stille ned i et aflangt, svagt oplyst Kammer, der laa et Trin lavere end Dagligstuen. Ved Hovedgærdet af en bred Seng, der optog den ene korte Væg, stod et lille Bord med en Natlampe, en Medicinflaske og en Salmebog. I Sengen laa en brunhaaret ung Pige med tungt tillukkede Øjelaag og en mørk Feberrødme paa Kinderne.

Den unge Præst vendte sig forvirret omkring og udbrød:

„Men . . . hvad er det?"

„Det er vor Datter," svarede Konen og saae forundret paa ham.

„Hvorledes? . . . Men Provsten sagde jo" — Kapellanen begyndte at stamme. Han vendte af Undseelse stadig Ryggen til Sengen; thi den unge Pige laa paa Bondevis i det blotte Linned og havde i Feberheden kastet begge de nøgne Arme op paa Dynen. „Det var jo en ældre Mand, der var syg. . . . Provsten sagde, at det var . . . hed han ikke Anders Jørgen?"

„Mig?" udbrød Manden ved Lyden af sit Navn og saae fortumlet op med sine smaa, halvblinde Øjne. „Jeg takker for Forespørgslen . . . men jeg er ellers rigtig frisk."

„Jamen, saa maa jo det hele bero paa en Misforstaaelse . . ."

„Ja, det er vor Datter Hansine," vedblev Konen roligt og gav sig til at fortælle om, hvorledes Sygdommen for tre Dage siden var begyndt med Smerter i Ryggen og over Lænderne. I Begyndelsen havde de ikke troet, at det havde videre at betyde; men saa var Smerterne gaaet op i Nakken, og forrige Nat var Datteren pludselig bleven saa daarlig, at de havde maattet hente Doktor. Doktoren havde rystet paa Hovedet, og endnu i Middags havde han sagt, at det kunde blive til, hvad det skulde være. . . . Men nu troede de alligevel nok, at det værste var forbi.

Under denne Fortælling havde Kapellanen faaet Tid til nogenlunde at genvinde Fatningen. Han følte endog en vis Skamfuldhed over sin Forvirring, og idet han nu med Magt samlede alle sine Tanker om den hellige Handling, der forestod, nærmede han sig atter Sengen.

I det samme vaagnede den syge og opslog et Par mørkeblaa Øjne, der i Febervildelsen fæstede sig paa den fremmede Mand med et stift og uforstaaende Blik.

Moderen bøjede sig ned over hende og fortalte, hvem han var; . . . og da drog den unge Pige et langt, ligesom lettende Suk og lukkede atter Øjnene i med et Udtryk, som om hun vilde sige, at hun havde længtes og var beredt.

Moderen lagde varsomt Dynen tilrette omkring hende, tog Salmebogen fra Bordet og satte sig paa en Stol ved Hovedgærdet for at være hende behjælpelig, naar hun skulde drikke af Kalken. Den gamle Fader havde stillet sig andægtig op bag Sengens Fodende, og i sidste Øjeblik klemte ogsaa den unge, lyslokkede Knøs sig ind ad Døren, hvor han blev staaende op ad Karmen, med Læberne bævende af tilbagetrængt Sindsbevægelse, mens han med runde Øjne stirrede hen paa Naadebrødet og den lille Sølvkalk, som Kapellanen imidlertid havde taget frem af Etuiet og stillet paa Bordet under Lampen.

Alt var stille. Der hørtes kun Lyden af et tungt dikkende Perpendikel-Ur henne fra Krogen og den syges anstrengte Aandedræt.

Den unge Præst var traadt hen til Sengen og foldede Hænderne til Bøn.

Men enten det nu skyldtes Synet af den unge Pige eller den Sindsbevægelse, hvori den hellige Handling satte ham . . . eller om Grunden var den pludselige Overgang fra den friske Frostluft til den beklumrede Sygestue . . . han kunde ikke samle en forstandig Sætning i sin Hjerne. En forunderlig Svimmelhed greb ham mere og mere, Tungen vilde ikke tale, og han følte, hvorledes den kolde Sved begyndte at prikle frem paa hans Pande. En Dødsens Angst betog ham. . . .

Da kom han til at mindes et lille Vers, en Aftenbøn, som hans Moder havde lært ham, da han var ganske lille. I mange Aar havde dette Vers været ude af hans Erindring. Nu steg det ned til ham som en frelsende Engel fra Himlen. Han havde en Fornemmelse, som om nogen stillede sig ved hans Side

og tog ham ved Haanden. Næsten som en fremmed hørte han sig selv tale varme, følte Ord om Naaden fra Herren, om Guds Algodhed, om Jesu Død for Menneskenes Synder. Endog Ritualets kendte Sætninger blev ligesom ny og levende i hans Mund, og idet han tilsidst lagde sin Haand paa den syges Pande for at tildele hende Syndsforladelsen, fornam han med hele sin bævende Sjæl, at Guds almægtige Aand i dette Øjeblik meddelte sig igennem ham.

VIII

Samme Nat sad fire Mennesker inde i Sogneraadsformand Jensens himmelblaa Stadsestue og spillede Kort. Det var — foruden Værten — Egnens Dyrlæge, Aggerbølle, den gamle Skolelærer Mortensen og Købmand Villing. Alle fra Vejlby.

Siden Klokken ti om Formiddagen havde de siddet her ved det samme Bord — uden andre Afbrydelser end dem, som Maaltiderne krævede. Nu var Klokken bleven tre. To Gange var Lysene brændt ned i Stagerne, og fire Gange i Aftenens Løb var der bragt nyt, varmt Toddyvand ind fra Køkkenet. Endnu syntes dog ingen at tænke paa Opbrud, skønt den spritholdige Kognak, Osen fra den rødglødende Kakkelovn og de tætte, blaa Tobaksdampe, der halvt usynliggjorde dem for hinanden, kendelig havde slappet Fjedren i deres Lidenskab.

Der mæltes ikke et overflødigt Ord. Halvt mekanisk spillede man Kortene ud og tog Stikkene hjem. Selv den lille Købmand Villings blakkede Øjne, der ellers altid var travlt paafærde overalt for at udspionere de medspillendes Kort, hang ham stive og blodunderløbne ud af det fede Hoved som paa en død Flynder, og i det hele fortsattes Spillet kun, fordi man

endog manglede den fornødne Viljekraft til at bestemme sig for en endelig Afslutning.

Den eneste, der endnu holdt sig tapper, var den alderstegne Skolelærer Mortensen. Men denne Mand var nu ogsaa „født over et L'hombrebord“ — som der sagdes om ham. Fra det Øjeblik, han udspilede sine rummelige Frakkeskøder for at indtage sin Plads, og indtil man rent ud betydede ham, at Spillet maatte og skulde være forbi, sad den ærværdige Gamle lige strunk med sit sølvhvide Hoved og skjulte den Feber, hvori Synet af Kort og Penge altid satte ham, under en streng og ubevægelig Alvorsmaske. Nu og da strøg han sig med et rødt Silkelommetørklæde over sin høje Pande, der i kritiske Øjeblikke perlede af Sved; og vovede han sig en sjælden Gang efter samvittighedsfulde Overvejelser til et „Spurgt“, lukkede han samtidigt Øjnene, som om han i Stilhed tilføjede et: „I Jesu Navn“.

Ved hans højre Side sad Værten, Sogneraadsformand Jensen, og stred fortvivlet med Søvnen. Han var en stor, tyk Bonde med et højtblussende Ansigt, hvorfra en blaarød Næse hang ned imod Munden som en Kalkunsnabel. Han var Egnens „rige Mand“, og baade hans Holdning og Klædedragt røbede, at han regnede sig for noget mere end en almindelig Bonde. Af sine medspillende tituleredes han ogsaa sædvanligvis „Proprietær Jensen“ eller Hr. Jensen; og i sin Glæde herover og over at have lært dette standsmæssige Spil „Lummer“, tillod han dem roligt at plukke ham, ja følte sig ligefrem smigret af deres griske Bejlen til hans Pengestykker og slængte Kronerne hen til dem med en munter Mine, som om han fodrede en Flok Grise.

Lige overfor Skolelæreren sad Dyrlæge Aggerbølle — en kraftig, bredskuldret Mand med et stort, rødbrunt Haar og Skæg, der hist og her var isprængt smaa Totter af graat. Han sad med Haanden under Hovedet, hensunken i mørk, sløv Grublen. Nu og da foer han sig skudrende med Haanden gennem sin buskede Manke

og bankede sig paa Panden, mens han fremmumlede bitre Forbandelser. Toddyerne var stegne ham til Hovedet, og han havde ikke været heldig denne Aften. Af Sogneraadsformandens Sølvskillinger havde kun en forsvindende Del fundet Vej til hans Vestelomme, — og for Dyrlæge Aggerbølle var Kortspil ikke som for de andre et behageligt Tidsfordriv, men en Kamp paa Liv og Død for Eksistensen.

Hver Formiddag drog denne haardt betrængte Mand ud fra sit Hjem i en lille, af Vejsmuds overstænket Gig, højtidelig opfyldt af et Løfte, han hver Morgen gjorde sig selv og sin Kone: at han vilde gøre en Rundrejse til alle sine Patienter. Men sjælden kom han længere end til den første Gaard, hvor der var Udsigt til at faa et Slag Kort og tjene Kontanter. Hans Liv var en uafbrudt vild Jagt efter en eller to Tikronesedler, som han nødvendig skulde betale inden fireogtyve Timer til Slagter, Bager eller Skomager; og da Sygebesøgene ikke gav ham Penge i Haanden, modstod han aldrig Fristelsen til at forsøge paa ved et raskt Greb i Lykkens Pose at bringe sig ud af sin Forlegenhed.

Pludselig begyndte Skolelærer Mortensens Støvler at knirke inde under Bordet. Bag de sølvgraa Bryn skelede hans alvorsfulde Blik uroligt hen til en Underkop med 25-Ørestykker — den saakaldte „Solokop“.

Gang efter Gang strøg han sig med Lommetørklædet ned over sit blege Aasyn, lukkede endelig Øjnene og sagde stille:

„Solo paa Koppen!“

Det gav et Sæt i de søvndrukne Kroppe. Dyrlægen løftede sit tunge Hoved og saae paa ham med indædt Forbitrelse.

„Hvad hedder hun?“ brummede han.

„Kløver“, messede Skolelæreren; han havde lagt sine Kort ned paa Bordet og holdt begge Hænderne over dem med samme Mine, som naar han om Søndagen læste i Kordøren.

Der blev købt i Tavshed. Dyrlægen rettede sig kampberedt i Vejret, drak ud af sit Glas og strøg sig nedenfra op over Skægget med sin behaarede Haand. Hans Øjne var røde som en Tyrs. Han vilde endnu engang forsøge en Dyst med Lykken. Blev nemlig denne Solo vunden, var Spillet af sig selv tilende, og alt Haab for ham dermed ude for denne Nat.

Mortensen havde „tre Matadorer, smaa fjerde“ i Trumf; desuden Kongen, Damen, tredje i Hjerter og to smaa Spadere. Dertil havde han Forhaanden. Som en forsigtig General holdt han sin Hjerter Konge tilbage; efter at have trukket med en Matador sendte han først Damen i Ilden.

Dyrlægen, der var renonce, lod sig imidlertid ikke føre bag Lyset.

„Det er vist en Farisæer!“ brummede han og stak med Trumf.

Paa Skolelærer Mortensens Pande begyndte allerede de første klare Svedperler at piple frem.

Dyrlægen spillede en lille Spader; Købmanden stak med Kongen; Mortensen maatte bekende.

Men nu kom der Hjerter igen fra Villing; Mortensen bekendte med sin Konge; Dyrlægen stak med Trumf og spillede Spader Dame ud.

Mortensen, der havde set, at Aggerbølle endnu sad med Kongen, tredje i Trumf, forstod nu, at han var fortabt. Hans Støvler holdt op at knirke, og hans Ansigt blev hvidt som en Gibsmaske.

Da lod han ubemærket den lille Spader, han skulde bekende med, falde ned i sit Skød og derfra glide mellem Knæene ned paa Gulvet, hvor han stille satte Foden over den. Samtidig stak han Damen med en lille Trumf. Derpaa kastede han sine to Matadorer og sin tredje Hjerter paa Bordet saa hurtigt efter hinanden, at han kunde faa Lejlighed til uset at erstatte det manglende Kort med et andet fra sine indvundne Stik; og i den almindelige Omtaagethed lagde ingen Mærke

til, at en Sekser fra hans andet Stik gik igen i det sidste.

Skolelærer Mortensen vandt sin Solo, og Spillet blev endelig afsluttet.

I det samme slog ogsaa det lueforgyldte Ur oppe paa Chiffonieren fire smaa mindelige Slag. Med et fromt Smil samlede Mortensen sine samvittighedsfuldt opstablede Pengestykker og puttede dem ned i en gammeldags Skindpung, som han derpaa forvarede paa Bunden af sin alendybe Bukselomme, idet han omhyggeligt knappede over den.

I Døren ind til Sideværelset viste sig i det samme Værtens lille forvoksede Kone, der havde siddet og sovet inde ved Kakkelovnen i et stort Uldsjal. Med en næppe hørlig Stemme, der skulde lade fornem, og en kejtet Bevægelse af sin visne Haand bød hun Herrerne ind til „en lille Forfriskning“. Samtidig rejste ogsaa Sogneraadsformanden sig og gentog paa sin larmende Maade Indbydelsen:

„Ja værsgo', d'Herrrrer! En lille Forfriskning, mine Herrrrer! . . . Det kan gøre godt at faa noget i Livet efter al denne hersens Strabadseren!“

Den lille Forfriskning, der var anrettet inde i Sideværelset, viste sig at bestaa af et fuldt opdækket Bord med Flæskesylte, Skinkesteg, Medisterpølse, Spejlæg, Leverpostej, forskellige røgede Varer foruden — som Forret — en varm Bøf med Løg; dertil Brændevin og bajersk Øl i Overflod. Skønt Gæsterne i Løbet af Dagen og Natten havde indtaget fire solide Maaltider ved det samme Bord, satte de sig med god Vilje omkring Anretningen og lettede efterhaanden ret forsvarligt baade Brændevinskaraflen og de velfyldte Fade. Bagefter blev der budt Kaffe med Kognak.

Midt under Maaltidet brød Dyrlæge Aggerbølle ud i en frygtelig Ed og huggede sit netop tømte Brændevinsglas mod Bordet, saa Foden knækkede. Han var pludselig kommen til at tænke paa en syg Ko, som

han havde lovet at se til i en af Nabobyerne; — han havde netop været paa Vej derhen, da han om Formiddagen ulykkeligvis var falden herind hos Sogneraadsformanden. Denne havde straks foreslaaet at sende Bud efter Skolelæreren og Købmanden for at faa et Slag Kort; og da Aggerbølle netop var i stærk Forlegenhed for nogle Kroner til at betale en Bagerregning med, havde han hurtigt ladet sig overtale til at blive, idet han havde haabet i et Par Timers Tid at kunne vinde, hvad han trængte til. I Spillets Løb var da den syge Ko som alt andet i Verden gaaet ham af Minde.

Han sank nu hen i en fuldstændig Sløvhedstilstand. Uden selv at vide det, tømte han Glas efter Glas og faldt tilsidst med aaben Mund tilbage paa Stolen, hvor han først vaagnede, da den lille Købmand Villing lagde Haanden paa hans Skulder og sagde:

„Kom nu, Aggerbølle . . . Klokken er fem!“

IX

Da Skolelærer Mortensen laa hjemme i sin bløde Dunseng, foldede han Hænderne over Dynen og bad sit Fadervor. Ved Siden af ham laa hans Kone og vendte sin store, tunge Krop i Halvsøvne, saa Sengebunden knagede under hende.

Endelig blev hun saa vaagen, at hun med snøvlende Stemme kunde sige:

„Vandt du noget, Mortensen?“

Mortensen bad uforstyrret sit Fadervor tilende og svarede derpaa:

„Tolv Kroner, min Bedste!“ — hvorpaa han mildt og fredeligt slumrede ind.

Imidlertid var ogsaa Købmand Villing naaet hjem til sin Bod, der laa omtrent midt i Byen i Nærheden af Gadekæret. Han havde gaaet og halvsovet paa Vejen; men idet han nu traadte ind i Butikken og fornam den

vante, blandede Duft af Sæbe, Rosiner, Kaffe og Skraatobak, gjorde denne ham straks lysvaagen. Han blev et Øjeblik staaende i Mørket med spidsede Øren for at lytte til den trygge Snorken, der lød inde fra et lille Aflukke bag ved Kramboden, hvor Butiksdrengen sov. Derpaa tændte han en Lysestump, der stod og ventede ham paa Disken, eftertalte lydløst Bytte-Skillingerne i Pengeskuffen, undersøgte de listeligt anbragte Papirsmærker foran Svedske- og Rosinskufferne, kiggede op gennem Loftslemmen og stak Lyset ned i Kælderrummet. Først da han paa denne Maade havde forvisset sig om, at der intet mistænkeligt forefandtes, gik han ind i Sovekammeret.

Her rejste hans unge Kone sig overende i Sengen, gned sine Øjne og begyndte straks paa en omstændelig Beretning om alt, hvad der i Dagens Løb var hændet i Butikken: om Mølleren, der havde været der med Gryn, om Hans Jensen, der havde købt et Anker Brændevin, om gamle Søren Skrædder, hvem hun havde skrevet for et Pund Kandis o. s. v. Hun var en lille buttet Skabning med et rundt og rødmosset Barneansigt indrammet af en stor Gammelkone-Natkappe.

Villing klædte sig imidlertid hastig af og gav nu og da lydeligt sit Bifald tilkende. „Godt . . . meget godt, lille Sine . . . fuldkommen rigtig gjort, lille Ven,“ indskød han uafbrudt, mens han sprang om paa Gulvet i Hosesokker og Underbenklæder, som om han var paa Jagt efter sin egen Skygge, der snart krøb sammen som en Tudse henne i en Krog, snart strakte sig som et Spøgelse opad det lille Kammers lave Vægge.

Saa kravlede han iseng. Men endnu længe efter, at Lyset var slukket, blev Mand og Kone ved at snakke nede under Dynen om Kaffepriser, Mel og Kredit. Selv i deres allerømmeste Øjeblikke kunde disse to fornuftige Mennesker ikke slippe deres Butik og Forretning af Tankerne. De ligesom omfavnede hinanden med forhaabningsfulde Beregninger over Ind-

tægt og Fortjeneste; deres Kys var Beseglingen af vellykkede Forretninger; og naar de omsider faldt isøvn, og deres runde Hoveder laa der ved Siden af hinanden paa Puden, med halvaabne Munde ligesom to Sparebøsser, fyldtes deres Drømme med skønne Syner af lange Talrækker, store Varelagre og vægtige Kassebøger. —

Dyrlæge Aggerbølle var den af de tre Nattevandrere, der havde længst til sit Hjem.

Han beboede et forsømt Hus en halv Fjerdingvej fra Byen, paa Vejen ud imod Kysten. I længst forsvunden Tid — for femten Aar siden, da han som nygift flyttede her til Egnen — havde han med Forsæt valgt sig dette afsidesliggende Sted for her i romantisk Ensomhed at nyde sin Kærlighedslykke. Fra Vinduerne var der en vidtstrakt Udsigt over Fjorden og Stranden, og mangen stille Foraarsaften og mangen maaneklar Høstnat havde han og hans unge Hustru sværmet her mellem de tavse Bakker, Arm i Arm og Kind mod Kind, mens Hjerterne bankede af Fryd og sommerlyse Haab.

Nu bandede han mangen Gang den lange Vej, naar han i mørke Nætter — ør af Drik og Spil — tumlede hjem tilfods gennem Pløre og Sne. Hans Gig blev nemlig gerne staaende Natten over paa det Sted, hvor han i Dagens Løb var strandet, da han i Almindelighed ved Hjemfartstid var i en saadan Tilstand, at man ikke turde betro ham Styret af en Hest. Heller ikke denne Nat havde Sogneraadsformanden villet udlevere ham hans Køretøj, skønt Luften var lys paa Grund af Sneen, og Vejen kastet næsten helt ud til hans Bolig. Men Aggerbølle fulgte rigtignok heller ikke Vejen. I store Buer svinglede han ud over Markerne i Sne til op over sine store Knæstøvler, standsede hvert Øjeblik med en høj Veklage, bankede sig med den knyttede Haand paa Panden og mumlede Forbandelser mod sig selv og hele Verden. Aldrig — syntes

han — havde Skæbnen været ham saa grum som netop idag! Aldrig — syntes han — havde han elsket sin Kone og sine Børn saa hjerteoprivende som just nu, da alle Sunde lukkede sig for ham! Imorgen vilde Bageren komme for tredje Gang med sin Regning. Allerede sidste Gang var han bleven truet med Foged og Stævning. Hvor skulde han nu finde en Udvej? Han ejede jo næppe nok en Strikke til at hænge sig i! Aa, Sofie, Sofie! . . . Han standsede igen i en stor Snedrive, knappede sin Frakke op, tog med sine valne Fingre ned i sin Vestelomme og fremtog herfra de Smaamynter, der udgjorde Aftenens Spillefortjeneste, og lagde dem ned i sin hule Haand. Paa vaklende Ben stod han og eftertalte dem meget nøje. Saa udstødte han atter en Række frygtelige Eder, hævede Armene mod Himlen og svinglede videre.

Da han endelig naaede Hjemmet og havde fundet Laagen i det halvt nedtraadte Havestakit, gjorde Frygt og Skamfuldhed ham et Øjeblik ganske ædru. Inde i Forstuen trak han forsigtigt sine tunge Skaftestøvler af Fødderne, hvorefter han paa Strømpesokker listede sig ind i Sovekammeret. I det lille lave Rum, der var overfyldt med Barnesenge, brændte en nedskruet Natlampe paa en Stol henne ved hans Hustrus Hovedgærde.

Der undslap ham et Gisp af Lettelse. Hans Kones Øjne var tillukkede, hendes magre Haand laa let krummet under den blegnede Kind; hun syntes at sove trygt. Men næppe havde han begyndt at afklæde sig, før han hørte hende bevæge Hovedet paa Puden, og idet han saae derhen, mødte han Blikket fra hendes store, mørke Øjne, hvis blanke Glans tydeligere end Ord fortalte ham, at heller ikke for hende havde Natten haft Søvn.

„God — god Aften, lille So-fie!“ hikkede han kærligt og støttede sig til Sengestolpen.

„God Morgen!“ svarede hun roligt.

„Hæ! Naa, ja —“ sagde han med et Forsøg paa en frejdig Latter. „Det er nok ogsaa bleven noget

sent . . . eller tidligt, hæ! . . . Men det er denne Mortensen . . . du veed nok . . . han er en ren Hund ved et Spillebord . . . en ren Hund!“

Hun svarede ham ikke, lukkede blot atter Øjnene tungt i, aabnede dem derpaa igen og sagde:

„Her har været ridende Bud fra Anders Jensen i Egedet. Du havde nok lovet at komme derhen til en syg Ko.“

„Jeg?“ udbrød han, blussende rød, og søgte at se hende stift i Øjnene. „Det veed jeg ikke noget om . . . det maa være en Fejltagelse!“

Hun vedblev uanfægtet:

„Buddet skulde blot bringe den Besked, at det nu kunde være det samme, for Koen var død. Men du skulde heller ikke for Fremtiden gøre dig den Ulejlighed at se derhen, lagde han til.“

Dyrlæge Aggerbølle blev tavs. Med bævende Læber og blaat opsvulmede Aarer i Panden stod han lænet til Sengestolpen og saae tilintetgjort mod Gulvet. Paa en Gang rettede han sig i Vejret med en frysende Bevægelse, foer sig med Haanden gennem sit buskede Haar, gik derpaa med faste Skridt hen til sin Hustru og rakte den højre Haand ud imod hende.

„Her har du mit Haandslag paa, Sofie, at det denne Nat er sidste Gang, jeg har rørt ved et Spil Kort . . . Du kan stole paa mit Ord denne Gang . . . Jeg sværger dig til, at jeg fra denne Dag skal blive et andet Menneske . . . Hører du, Sofie . . . Du skal stole paa mig . . . Du skal stole paa mig denne Gang,“ blev han ved at gentage, mens Graaden begyndte at presse sig frem. „Jeg sværger dig til . . . det skal altsammen blive godt. Og jeg skal lønne dig, Sofie — jeg skal lønne dig for alle de onde Dage . . . for alt, hvad du har lidt for min Skyld . . . for Børnenes Skyld . . . for — — Aa Gud! Aa Gud!“

Rusen havde atter overmandet ham. Han sank ned paa Knæ ved sin Hustrus Seng og begravede Hænder

og Hoved i Dynen som et Barn, mens en forfærdelig Hulken gennemrystede hans svære Legeme.

Hun laa et Øjeblik ganske stille, med fast tillukkede Øjne. Saa løftede hun sin matte Haand fra Dynen og lod den stryge henover hans Haar; — hun kunde ikke lade det være, skønt hun mere end hundrede Gange havde hørt den samme oprivende Angergraad og ladet sig skuffe af de samme dyre Løfter. Og tilsidst fyldtes ogsaa hendes Øjne med Taarer, og idet hun lagde begge sine Hænder om hans store Hoved, trykkede hun det ind til sit indfaldne Bryst og hviskede over ham:

„Min stakkels — stakkels Bernhard!“

ANDEN BOG

I

Skibberup Kirke laa næsten en halv Mil fra Skibberup By — ensomt, paa Toppen af en nøgen Banke, der rejste sig et Stykke ude i Fjorden. Blot en lav og smal Tange forbandt „Kirkenæsset“ med det øvrige Land, og mellem dets Grus og Sten voksede kun lidt blegt Græs, lidt Lyng og nogle jordkrybende Tjørn. Selve Kirken var en ældgammel, stærkt forfalden Kampestensbygning med et senere tilbygget Murstenstaarn. Hele Pladsen gjorde i sin øde Forladthed et ret uhyggeligt Indtryk. Rundt om mellem de vejrblæste Grave laa nedstyrtede Teglsten, Kalkbrokker og Rudeskaar; og traadte man ind i Kirkens halvmørke Indre, slog der En en isnende Klamhed imøde fra de fuldkomment nøgne Kalkmure, der selv midt om Sommeren var ganske grønne af Fugtighed, og som om Vinteren gemte paa en saa bitterlig Kulde, at Vandet undertiden bundfrøs i Døbefonten, mens Præsten maatte staa paa Prækestolen i Sivsko og store Bælgvanter.

Paa Hverdagene laa Kirken hen i uforstyrret Fred, kun besøgt af den lange, skindmagre Klokker — „Døden“, som man kaldte ham — der med sine lange Knokkel-

arme lagt dybsindigt overkors bag paa Ryggen vandrede herud fra Byen hver Morgen og Aften for at røre den rustne Taarnklokke og lade nogle basdybe Toner runge ud over Rævene, som luskede omkring mellem Tjørnene, og over Degnens Faar, der gik og græssede tungsindigt udenfor Kirkegaardsmuren, — nu og da ogsaa over en enlig Fiskermand, der laa med sin Baad inde under de stejle Skrænter og drog Agn.

Om Søndagen derimod — især paa de store Højtidsdage — var her Liv og Fest. Da myldrede det paa Vejen herud fra Skibberup af helligdagsklædte Fodgængere og blankt pudsede Køretøjer; og rundt om Næsset kom Fiskerfamilierne sejlende i Baade og lagde til ved Strandens store Sten, hvorfra Mændene bar Kvinderne iland paa deres Arme. Kvinderne havde alle sorte Kirkehætter paa Hovedet og bar paa Armen Moskranse eller Blomsterkors, som de lagde hen paa de vejrblæste Grave, forinden de i Gaasegang gik ind i Kirken. Henne paa et Hjørne af Kirkegaardsmuren stod „Døden“ paa Udkig. Ubevægelig stirrede han ud over Vejlbyvejen, hvorfra Præstens Vogn skulde komme; og saasnart den buklede Kaleschehimmel skimtedes derude mellem Bakkerne, ilede han med lange Skridt tværs over Gravene og ind i sit Taarnrum. Og mens nu ogsaa Mændene, der havde samlet sig i samtalende Grupper udenfor Kirkeporten, langsomt trak sig ind i Kirken og under andagtsfuld Hosten og Snøften tog Plads under de genlydende Hvælvinger, gav Klokken i Taarnet sig til at bamle, saa Kirkens tykke Mure begyndte at ryste derved.

Dog — alt dette var igrunden nu en halvforglemt Saga. Siden Provst Tønnesen var kommen her til Sognet, havde Kirken mangen Gang staaet øde ogsaa paa Helligdagene; den rustne Klokke havde bamlet over mennesketomme Veje; inde i Stolestaderne hostede blot et Par fattige Tiende-Skyldnere, der ikke turde udsætte sig for Provstens Vrede; og endda var det netop paa Tønnesens

Foranstaltning, at der for nogle Aar siden var bleven anbragt en Kakkelovn i Kirkerummet og lagt tykke Sivmaatter paa Gulvet inde i Stolestaderne.

Men det var inde i Skibberup By, at Menighedens oprørske Hoveder fortrinsvis havde samlet sig, ligesom det var der, at den berygtede Væver Hansen havde sit Standkvarter. Intet Under derfor, at Synet af disse tomme Stolerader hver Søndag hensatte Provst Tønnesen i helligt Raseri. Han kunde under Prækenen tale sig op i en flammende Lidenskab og hugge sin Haand i Pulten med en saadan Kraft, at selve Sct. Peder, der sammen med de andre Apostle fandtes udskaaren i Træ paa Prækestolens Sider, en Gang bogstaveligt tabte baade Næse og Mund af Forskrækkelse.

Efterat Kapellan Hansted var kommen til Sognet, var der imidlertid igen indtraadt en Forandring i disse Forhold, og en Søndag i Slutningen af Marts — paa Aarets første Foraarsdag — lød Salmesangen fra Kirken atter mangestemmigt ud over Fjorden og blandede sig her med Skriget af Maagerne, der kredsede udenfor Kysten.

Ude paa Vejen foran Kirkegaardsmuren holdt en lång Række Køretøjer og ventede paa, at Gudstjenesten skulde være forbi. Nogle af Kuskene sad oppe i Agestolene og halvsov med Hovedet i Hænderne. Andre laa nede i Vejgrøften og fordrev Tiden med at røge Tobak og passiare. Forrest i Vognrækken, lige foran Kirkegaardsporten, holdt Provstens Kalesche med en højt svævende Buk, paa hvilken en gammel, fruentimmeragtig Kusk tronede i en stor, blaa Slagkavaj.

Blandt de ventende Bønderkarle var det Skik at drive Løjer med Provstens Kusk — „Maren“, som han gerne kaldtes efter sin afdøde Kone, hvem man til Gengæld (og ikke uden Grund) havde tildelt hans eget Døbenavn Rasmus. Ogsaa idag stod en fire-fem muntre Fyre omkring ham med Hænderne i Lommerne og lo.

„Hør, Maren!“ sagde en af dem. „Hvad bliver

det egentlig til med jeres Frøken og ham Kap'lanen? Nu synes jeg, de maa ha'e kigget længe nok paa hinanden, saa de snart kunde skrive Redelighed."

„Aa, jeg skal sige dig noget," sagde en anden, der skødesløst stod lænet op til Kirkeporten. „Det maa ikke gaa for hastigt til mellem fine Folk. Det er med disse hersens Frøkner ligesom med Hønsene — de skal altid vrikke lidt med Gumpen, før de gi'er sig over. Er det Løgn, hvad jeg siger, Maren?"

Den tiltalte sad ubevægelig paa sin høje Buk og stirrede stift udover Hestenes Øren uden at svare. Han fandt det ganske uforeneligt med sin gejstlige Stilling at indlade sig i Passiar med slige Gudsbespottere, der forhaanede Provstens Kusk og tog Frøken Ragnhilds Navn forfængeligt.

I det samme sluttede Salmesangen inde i Kirken, Døren til Vaabenhuset aabnedes, og Folk begyndte at strømme ud.

Blandt de Mænd, der efterhaanden samlede sig foran Indgangen for her at oppebie Kirkestævnet, var der en, som fra alle Sider var Genstand for en særlig Opmærksomhed. Det var en midaldrende, bondeklædt Mand, høj, mager, noget ludende, med lange, fremoverhængende Arme og et paafaldende lille Hoved. I dette lille, noget fladtrykte Hoved sad et ejendommeligt Katteansigt — klogt og aarvaagent — med to rødrandede Øjne og et tyndt, rødligt Fuldskæg. De fleste af Mændene gik hen og rakte ham Haanden og saae samtidigt op paa ham med et bekymret spørgende Blik, hvilket han regelmæssigt besvarede ved at trække Munden op til et skævt Smil.

Pludseligt delte Menneskemassen sig foran Kirkedøren, og i denne viste sig Kapellan Hansteds præsteklædte Skikkelse.

Skønt han allerede havde præket adskillige Gange, baade her og i Vejlby, saae han bleg og anstrengt ud og hilste med tydelig Forlegenhed paa den forsamlede

Mængde, der da ogsaa temmelig trevent blottede Hovederne, idet han gik forbi. Manden med Katteansigtet rørte endog slet ikke Hatten men blev staaende med sin skævt optrukne Mund, mens et spottende Blik fra hans halvt tillukkede Øjne fulgte den ungdommelige Præsteskikkelse lige til Vogndøren, hvor „Døden“ stod med Hatten i Haanden og krummede sig i Støvet som en Orm.

Saasnart den gamle Kusk havde sat Hestene i Bevægelse, sank Kapellanen tilbage i Vognhjørnet og lagde med et lidende Udtryk den ene Haand op paa Issen. Sin bløde, bredskyggede Plyshat havde han straks kastet fra sig paa Bagsædet, som om den brændte ham om Panden. Og mens nu Kaleschen knirkende og knagende skumplede hen ad den ujævne Vej, blev han siddende saaledes med tillukkede Øjne og fast sammenpresset Mund, — som om han havde ondt ved at lade være med at græde.

II

Han blev modtagen hjemme i Præstegaarden af Provst Tønnesen, der netop var vendt tilbage fra Gudstjenesten i Vejlby. De kirkelige Forretninger var nemlig fordelt saaledes mellem de to Præster, at de begge prækede hver Søndag, den ene i Vejlby, den anden i Skibberup. Dette var et Paafund af Provsten, som ikke uden Grund frygtede for, at de ildesindede Skibberuppere, der saa haardnakket udeblev fra hans egen Forkyndelse, yderligere skulde vise deres Fjendskab ved at strømme til Kirkerne, saasnart Kapellanen prækede. Derfor gav han ogsaa først i sidste Øjeblik tilkende, i hvilken Kirke han selv ønskede at forrette Tjenesten; og Følgen heraf havde været, at begge Kirker i nogen Tid var bleven fyldt af Skarer, der hver for sig haabede at faa den ny Præst at høre.

Oplivet ved Synet af sine, trofaste Vejlby-Tilhængere vendte Provsten nu tilbage i fornøjet Stemning og satte sig til Frokostbordet med en fortræffelig Appetit. Hertil bidrog yderligere en Festlighed, der om Aftenen skulde afholdes i Præstegaarden, og hvortil man flere Dage forinden havde haft travlt med Forberedelser. Til daglig levede Provsten og Frøkenen meget stille, idet de aldrig deltog i Bøndernes og kun sjælden i Egnens faa og temmelig tarvelige Proprietærfamiliers Selskabelighed. Men to Gange om Aaret afholdt Provsten en større, ligesom officiel Bespisning, hvortil Repræsentanter for de forskellige Lag af Menigheden blev tilsagte omtrent som til en Fyrstes Taffel. Provst Tønnesen forestod ved disse Lejligheder selv Ledelsen af Festforberedelserne. Det var nu en Gang hans Lidenskab at styre, at ordne og udstede Befalinger. Han havde da ogsaa knap faaet sig sat tilrette ved Frokostbordet og anbragt sin store Serviet under Hagen, før han begyndte at give sin Datter omhyggelige Anvisninger angaaende Vinens Temperering, Salaternes Tilberedelse osv.

Imidlertid sad Kapellan Hansted tavs og aandsfraværende og smuldrede efter Sædvane sit Brød paa Dugen næsten uden at nyde noget. Hans Udseende havde kendeligt forandret sig i Vinterens Løb. Han var bleven endnu mere hulkindet, og over hans før saa barnligt klare Øjne laa ligesom et Slør, der forraadte, at en Orm gnavede ved hans Hjerte.

Fra den anden Side af Bordet iagttog Frøken Ragnhilds blaagraa Øjne ham med et paapassende Blik. Ogsaa Provst Tønnesen blev tilsidst opmærksom paa hans dybe Aandsfraværenhed, og da han — ved pludselig at henvende et Spørgsmaal til ham — fik et forvirret Svar, rynkede han misbilligende sine Bryn. Han fandt det ikke passende, at hans Kapellan var uopmærksom, naar han talte, selv om det kun var om Postejer og Salater.

I det hele var Provst Tønnesen slet ikke saa fornøjet med sin Kapellan, som han en Tid havde troet at skulle blive. Han følte sig besværet af dette for hver Dag mere sære og indesluttede Menneske, der gik omkring i hans Hus som et Bytte for en eller anden fiks Ide. Han begreb ikke, hvad det var, der kunde nage ham, aldenstund han var sig bevidst, at baade han selv og hans Datter paa enhver Maade bestræbte sig for at gøre ham Opholdet her saa hjemligt og behageligt som muligt.

„Jeg forstaar mig ikke paa det Menneske!“ udbrød han, da Frokosten var tilende og Kapellanen gaaet op paa sit Værelse. „Jeg begriber ikke, hvad det er, han gaar og spekulerer paa. Han sidder hver Dag hernede saa tavs og udeltagende, som om der var overgaaet ham en stor Ulykke! . . . Kan du forstaa, hvad Grunden kan være, Ragnhild?“

„Aa,“ svarede Datteren kort; hun var bleven siddende ved Bordet, tilbagelænet mod Stoleryggen, og saae med paatagen Ligegyldighed ud gennem Vinduerne. „Det var jo ikke saa underligt, om han endnu følte sig lidt fremmed i sin Gerning. Han er jo endnu ung . . . . og maaske har han ogsaa mærket, at hans Prækener ikke har vundet Bifald hos Befolkningen.“

„Aa, for den Sags Skyld behøvede han dog virkelig ikke at gøre sig Bebrejdelser,“ svarede Provsten med Selvfølelse. „Og det er saamænd heller slet ikke den Slags Ting, der er i Vejen . . . . i saa Fald var han sikkert kommen til mig med sine Bekymringer. Nej, jeg er bange for, at han gaar omkring og veed ikke rigtig Besked med sig selv. Der er noget ubeslutsomt over ham. Jeg troer, han gaar her og fanger Griller. Sligt ligger nok til Familien. Hans Moder skal nok — efter hvad Pastor Petersen for nogen Tid siden fortalte mig — have været en temmelig overspændt Dame,

der endogsaa paa en ulykkelig Maade endte sit Liv i et Anfald af Sindssyge."

Frøken Ragnhild vendte Ansigtet mod sin Fader og saae paa ham med et opskræmt Blik.

„Hvad siger du? ... Hans Moder!"

Provsten standsede sin Gang over Gulvet og rømmede sig. Han var i sin Ivrighed kommen til at forsnakke sig i en Sag, som han af Skaansomhed mod Kapellanen og af Hensyn til Menigheden havde fundet det rigtigst at fortie.

„Nu — jeg mener ikke saadan bogstaveligt!" sagde han, idet han med et udglattende Smil og en Haandbevægelse fortsatte sin Gang. „Folk siger jo desuden saa meget .... Jeg mener blot, at vor kære Hr. Hansted maaske har en noget for stor Tilbøjelighed til at fordybe sig i sig selv, en Mangel paa Evne til at assimilere sig ... Jeg synes dog, jeg har gjort, hvad der stod i min Magt, for at han kunde føle sig vel tilpas imellem os. Og det har du da ogsaa, veed jeg. Jeg har jo oftere set jer spasere sammen i Haven. I har jo — saavidt jeg har forstaaet — nogenlunde fælles Interesser; din Musik sætter han stor Pris paa, — det har han selv fortalt mig. Jeg kan derfor ikke begribe, hvad der gør ham saa tilbageholdende .... For det kan vel ikke tænkes, at du, Ragnhild — — at du ved en eller anden Ting kan have — — at du paa en eller anden Maade kan være kommen til at støde ham —?"

Provst Tønnesen standsede atter — denne Gang i en Krog af Stuen — og betragtede herfra sin Datter med et forsigtigt forskende Blik.

Hun lod, som om hun overhørte hans Ord. Hun sad med Armene korslagte under Brystet og saae frem for sig med det utilgængelige Udtryk, hvormed hun overfor Faderen regelmæssigt afviste enhver Sammenstilling af sit og Kapellanens Navn.

Provst Tønnesen løftede sine buskede Bryn. Hm! Skulde der monstro alligevel? . . . Han gav sig hurtigt til at tale om andre Ting og forlod kort efter Stuen.

III

Kapellan Hansted var gaaet op paa sit Værelse, et rummeligt Kvistkammer, der laa stille og ensomt, omgivet af et stort, tomt Loftsrum, en lille Verden for sig selv. Trods den skraanende Tagvæg og det sparsomme Lys fra Stuens eneste Vindu saae der hyggeligt ud. Der var Skrivebord, Sofa, en gammeldags Mahogni Skrivepult, Reoler fulde af Bøger, en stor Lænestol, smaa Tæpper paa Gulvet og en Seng bag et Skærmbrædt. Luften derinde var frisk og krydret. Kapellanen var nemlig et Særsyn mellem Teologer — han røg ikke Tobak. Derimod var han ivrig Blomsterdyrker; i Vinduet stod der fuldt af Potteplanter, og op ad Karmen snoede sig en Vedbendranke med lysegrønne Blade.

Over Sofaen, mellem to store Billeder af Luther og Melanchton, hang en lille Samling Familieportræter. Her saae man Kapellanens Fader, en høj, mager, statelig udseende Herre, der diplomatisk tilknappet stod støttet til en Konsol med en Silkehat i Haanden og et bredt Ordensbaand i Knaphullet. Ved Siden af ham hang et lille Daguerreotypi-Billede af hans Moder, omgivet af en Krans gule Evighedsblomster. Billedet skrev sig fra Fru Hansteds Pigedage. Det var saa bleget af Solen, at man ligesom gennem en Taage akkurat skimtede et ungdommeligt Hoved med en mærkelig høj Frisure og to store, lyse, vidtaabne Øjne. Desuden var der Billeder af Kapellanens Broder, Garderløjtnanten — et kønt ungt Menneske med et kækt og muntert Ansigt — samt af Søsteren, Generalkonsulinden, en lille

fuglefin Skabning, endnu næsten et Barn, med nervøst missende Øjne og et sygeligt Smil.

Og derhenne ved Skrivebordet sad nu Emanuel, det ældste af Etatsraad Hansteds Børn. Han sad med Haanden under Kinden, iført en brun Klædes Slobrok, ifærd med at læse et Brev.

Brevet var fra Faderen. Han havde modtaget det allerede den foregaaende Dag men opsat at læse det for ikke at forstyrres i Udarbejdelsen af sin Præken. Det var de sædvanlige omstændelige Beretninger om intetsigende Familiebegivenheder, om Broderen, der havde været paa Hofbal, om Generalkonsulens Fødselsdagsmiddag, om Søsterens Baby, der havde faaet Tænder, osv., osv.

Brevets Slutning lød:

„Som du kan vide, min kære Søn, glæder det os alle meget at erfare, at du bestandig er rask og føler dig tilfreds derude i din Ørken — som din Broder stadig spøgefuldt kalder dit afsidesliggende Opholdssted. Det er jo et smukt og ophøjet Kald, du har valgt dig; og nægter jeg end bestandig ikke, at jeg hellere havde set dig gøre et Valg af Livsstilling, der var mere i Overensstemmelse med vore Familietraditioner, og som navnlig ikke havde ført dig saa langt bort fra os, er det af et oprigtigt Hjerte, at jeg og vi alle ønsker dig Held og Velsignelse til din betydningsfulde Gerning. Det er naturligvis lidt vanskeligt for os, der altid har levet udelukkende i Omgang med Folk af vor egen Dannelsesklasse, tilbunds at fatte Muligheden af en saadan frugtbringende Forstaaelse mellem Mennesker af ulige Kaar og Opdragelse, som du i dine Breve gentagende tager Ordet for, og som du — efter dine Udtalelser at dømme — vel søger at tilvejebringe mellem dig og den Befolkning, blandt hvilken du har valgt at leve. Jeg nægter ikke, at et tilfredsstillende aandeligt Samkvem under saadanne Forhold — selvfølgelig udenfor det egentlig religiøse Gebet — altid har staaet for mig

som en uopklaret Gaade. Men maaske ligger det i mit Ukendskab til Forholdene, og jeg kan kun gentage, at alle vore bedste Ønsker følger dig i din Gerning."

Emanuel læste det sidste Stykke to Gange langsomt igennem — og under Læsningen drog en bestandig tungere Skygge sig ned over hans Ansigt. Saa sank Haanden med Brevet langsomt i hans Skød; og han blev siddende ubevægelig med Øjnene stift rettede mod Gulvet.

Pludselig rejste han sig og begyndte at vandre hændervridende frem og tilbage i Værelset. Nej, nej! Han kunde ikke — han vilde ikke tro, at Faderen og de andre havde Ret; — at alt, hvad han saa lykkelig havde haabet og drømt, var lutter tomt Fantasteri! .... Og dog! Og dog! .... Var det ikke den samme Tvivl, der nu nagede og pinte ham selv? .... Han vidste, at han med al sin Kraft og Vilje havde søgt at dygtiggøre sig til sin Gerning. De mange tæt beskrevne Ark i hans Skrivebordsskuffe kunde vidne om den utrættelige Flid, den samvittighedsfulde Omhu, hvormed han Dag for Dag og Uge for Uge havde forberedt sig til sine Prækener — i Haabet om, at det dog tilsidst skulde lykkes ham at tage sine Tilhørere fangen under sit Ords, sin Bekendelses Magt. Men forgæves! .... Aldrig saasnart traadte han om Søndagen frem paa Prækestolen og saae de mange fremmede Øjne rettede imod ham nede fra Kirkens Gulv, før det var, som om al Ordenes Varme og Overbevisning frøs bort paa hans Læbe. Med Fortvivlelse hørte han sine Sætninger klinge hule og tomme hen under de genlydende Hvælvinger, mens han mærkede en bestandig tungere Døsighed sænke sig over hele Forsamlingen. Det var, som om der mellem ham og Menigheden aabnede sig et bestandig bredere Svælg, hvorover hans Stemme ikke kunde naa — en isnende

Afgrund, hvori alle hans mod Himlen stræbende Ord et for et sank ned som ihjelfrosne Fugle . . .

Han havde standset sin stundesløse Gang og stillet sig hen i den brede Vindusfordybning, hvorfra han med Taarer i Øjnene stirrede udover Landet. Solen faldt gylden ind over hans magre Skikkelse; og som han stod der i sin brune, løst omgjordede Slobrok, med Skuldren støttet til Murkanten, og Hovedet indrammet af Vinduskarmens grønne Vedbendranke, mindede han om en ung Munk, der fra sin ensomme Klostercelle stirrer udover den Verden, som ejer alle hans Længsler.

Han kunde fra sit Vindu overse næsten hele Sognet. Lige nedenunder sig havde han et Hjørne af Præstegaardshaven, og over denne saae han udover et Par af Vejlbys store, cementpudsede Gaarde og det stensatte Gadekær. Herfra kunde han paa en Strækning af over en halv Mil følge den brede Sognevej, der bugtede sig frem over de højtliggende Marker, indtil den langt i Syd forsvandt mellem tre store, nøgne Muldbølger, bag hvilke Skibberup skjulte sig saa omhyggeligt, at ikke en Skorstenspibe var at øjne over Bakkekammene. Fjernere skimtedes Taarnet af den ensomt liggende Kirke, og langs hele den østlige Horisont saaes Fjordens blaanende Flade og de grønne og hvide Brinker ovre bag den modsatte Bred.

Hver Dag havde han staaet her og stirret ud, og han kendte allerede hvert Hus, hvert Træ, hver Høj i det hele Landskab. Hans Blik havde drømmende fulgt — snart Bøndernes Plovspand, der en Dag i Slud, en Dag i Sol bevægede sig tungt over de vaade Agre, snart Fjordfiskernes Baade, der med hvide eller brune Sejl krydsede frem imellem Kysterne; snart Skibberuppernes hurtige Køretøjer, naar de rullede hjem fra Staden ad den bugtede Sognevej, hvor de for hver Svingning blev mindre og mindre for hans Øjne, indtil de som smaa Mus smuttede ned imellem de tre Muldvarpeskud

i det fjerne. Om Aftenen, naar den sidste Solfakkel var slukket i Sydvest, havde han set Lysene tændes et for et rundt om i Hytterne, ligesom Stjerner paa en Himmel, og i sin Ensomhed havde han digtet sig ind i de fattige Beboeres nøjsomme og trælsomme Liv og drømt om at leve i broderligt Samkvem med dem som deres Ven og Hjælper.

Han forstod nu, at han havde taget fejl. Hans Øjne var bleven aabnede for det dybe, uoverstigelige Svælg, der skilte ham fra disse Jordens Hyttebeboere, som levede her i deres halvt underjordiske Boliger og gravede og puslede i den mørke Muld — et Slags Troldfolk, hvis Væsen var en Gaade, hvis Sprog man næppe nok forstod, hvis Tanker, Drømme, Sorger og Forhaabninger ingen kendte. Og vilde det nogensinde blive anderledes? Var det ikke, som om Menneskeheden ganske havde forglemt det Trylleord, der kunde faa Højene til at løfte sig paa Ildsøjler og bringe Muldfolket frem i Dagens Lys og Luft?

. . . Han blev med-et revet ud af sine Betragtninger ved at høre et muntert Fløjtekvidder over sit Hoved.

Han saae op. En Stær!

Han blev overrasket. Han havde den hele Dag været saa optaget af sig selv og sine Tanker, at han slet ikke havde lagt Mærke til, hvorledes Solen endelig var brudt frem igennem de kolde Taager, der i ugevis havde indhyllet Landet. Han saae sig omkring . . . . og atter fløjtede en Stær i hans Nærhed, og endnu en, og en til . . . . hele Haven var fuld af Vaar!

Han smilte vemodigt. Han kom til at tænke paa de mange Gange, han i Vinterens Løb havde længtes efter Foraarets Komme — fordi han havde haft en besynderlig Tro paa, at dermed vilde nok endelig alting blive godt; at med Vaarbrydningen i den vinterbundne Mark og Fjord vilde der ogsaa blive løst op for det

Kærlighedens Kildespring, han følte opstemmet i sit eget Hjerte. — Og nu!

Han vendte sig om mod Stuen, gik hen til Skrivebordet, hvor han omhyggelig gemte Faderens Brev i en af Skufferne, strøg sig derpaa med bægge Hænder fra Panden op gennem Haaret for at bortjage alle tyngende Tanker, tog sin Hat og en Silkeparaply, der stod ved Døren, og forlod Værelset.

IV.

Han gik ned ad den knirkende Loftstrappe, gennem Forstuen og ud af en Laage ved Siden af Hovedbygningen for gennem Haven at naa ud paa fri Mark. Idet han gik forbi den første, store Græsplæne, hørte han, at nogen kaldte paa ham. Det var Frøken Ragnhilds Stemme. Han blev lidt utaalmodig. Han vilde helst have været alene nu. Men han maatte vende sig og hilse.

Frøken Ragnhild kom imod ham oppe fra Verandaen. Hun var klædt i en lysblomstret Formiddagskjole af blødt, varmt Stof med store Skulderpuffer og et langt og spidst nedløbende Liv. Idet hun steg ned ad Verandaens Trappetrin, saae man under Nederdelens Kant et Par spidsnæsede Laksko med Remme. Over Ryggen og den øverste Del af Armene laa et blegblaat Sjal. Paa hendes egernrøde, krusede Haar sad en kæmpemæssig Straahat, opkrammet i Nakken og fæstet med en Agraf.

„Maa jeg tale to Ord med Dem, inden De gaar, Hr. Hansted?“ spurgte hun utvungent. „Har De noget imod at følge mig et Øjeblik ned i Kastanjealleen . . . Jeg skulde se, om jeg kunde finde et Par Violer.“

De fulgtes gennem Haven.

Denne, der ligesom selve Præstegaarden var en af „Millionpræstens“ Efterladenskaber, mindede med sine udstrakte Græsplæner, sine Busketter, sine store Stenvaser, sine lange Alleer og kunstfærdigt tilklippede

Ligusterhækker nærmest om en adelig Herregaardspark — og Provst Tønnesen satte en Ære i efter Evne at vedligeholde den i dens fordums Herlighed. Over en dyb Grøft, der gennemskar Haven, var der bygget en Træbro i kinesisk Stil med Dragehoveder og Bambustag, — og over denne Bro gik nu Frøken Ragnhild og Emanuel.

„Nu," sagde den sidste efter nogle Øjeblikkes Tavshed. „Tør jeg saa spørge, hvad det er, De ønsker at sige mig, Frøken?"

Hun lo lidt.

„Er De saa nysgærrig?"

„Ikke netop det. Men — ærlig talt — jeg er optaget. Som De ser, er jeg rejseklædt, pilgrimsklædt . . . . jeg er paa Vejen ud til mit forjættede Land!"

„Deres forjættede Land. Hvad mener De?"

„Aa . . . jeg mener egentlig ingenting dermed," sagde han alvorlig og saae ned for sig.

De gik atter et Par Minutter i Tavshed.

„Hvor De dog egentlig er et utaknemligt Menneske!" sagde hun saa med et Forsøg paa igen at anslaa en munter Tone. „Jeg kunde virkelig have Lyst til at holde en lille Straffepræken for Dem. Kan da intet i Verden længer slaa et Smil af Deres Ansigt? . . . . Jeg vil sige Dem, jeg er virkelig paa Veje til at blive en Smule fornærmet paa Dem. Jeg er f. Eks. overbevist om, at De slet ikke har lagt Mærke til, hvorledes jeg idag havde pyntet Frokostbordet — alene fordi De forleden sagde, at De satte mere Pris paa at se en Blomsterbuket end en Oksesteg paa et Bord. De veed, at jeg for mit eget Vedkommende absolut foretrækker Oksestegen."

Han smilte adspredt.

„Jeg føler det godt, Frøken — jeg er et ganske uværdigt Menneske. Skænd kun paa mig . . . jeg fortjener det vist. Det er sandsynligvis saadan en Slags Børnesygdom, jeg er ifærd med at faa ud af Kroppen.

De veed jo, hvad de allernyeste Profeter præker. Vi bærer alle paa en Arv af mølædt Romantik, siger de, — og vistnok har da enten min Fader eller min Moder en Gang ejet en større Kapital deraf end de fleste.“

„Deres Moder —?“

„Ja — men lad os tale om noget andet, Frøken! De skulde dog ikke gaa og glemme, hvad det var, De vilde fortælle mig.“

De var kommen ind i en bred Kastanjealle, der dannede Havens Afslutning ud imod Markerne. En jublende Hærskare af metalglinsende Stære sværmede her omkring i Solskinnet mellem Trækronerne, og ude fra det fri kom en varm Em, der duftede af Jord og friske Spirer.

Mellem to Stammer stod en saakaldet „Naturbænk“; foran denne standsede Frøken Ragnhild, idet hun sagde:

„Skal vi ikke sætte os lidt? . . . Her skinner Solen saa rart.“

Hun slog med Kvasterne af sit Sjal noget vissent Løv bort fra Bænkens Træmmesæde og tog Plads i det ene Hjørne. Emanuel blev staaende foran hende, lænet til sin Paraply, og gjorde ikke Mine til at sætte sig.

Hun sad et Øjeblik foroverbøjet, med Hænderne samlede i Skødet, og betragtede tavs Spidsen af sine Sko. Saa sagde hun, uden at løfte Hovedet:

„De talte om Deres Moder . . . . Jeg kommer til at tænke paa . . . . er det noget, jeg har drømt, eller har De ikke en Gang fortalt mig, at De ikke var meget gammel, da Deres Moder døde?“

„Jeg?“ sagde han og skottede ned til hende med et mistænksomt Blik. „Aa, jeg var en 15—16 Aar . . . . Men hvorfor spørger De om det?“

„Aa, jeg veed ikke —“

„Har De nylig talt med nogen om min Moder?“

„Ja, Fader og jeg talte idag om . . . . . Fader har vistnok truffet nogen, der i sin Tid har kendt Deres Moder.“

Kapellanens Blik mørknedes.

„Saa har Deres Fader formodentlig ogsaa talt om . . . . om min Moders Endeligt?“

„Ja.“

Der var stegen en dyb Rødme op i Kapellanens Kinder. Efter et Øjebliks Tavshed sagde han — dæmpet men med lidenskabelig bevæget Stemme:

„Min stakkels Moder var et Offer for sin Tid, for sin Slægt, for det Samfund, som ogsaa De og jeg tilhører, og som fra Fødslen lægger en Spændetrøje om os allesammen for langsomt at tage Livet af dem, der mangler enten Mod eller Kraft til at sprænge den.“

Hun saae noget overrasket op paa ham og sagde:

„Ja, hvorledes mener De egentlig —?“

„Aa, jeg mener, at naar vi vil være rigtig ærlige, bliver vi vist nødt til at indrømme, at vi alle gaar og slæber paa en mer eller mindre tung Byrde af Livstræthed, Livslede, Ensomhedsfølelse eller hvad vi nu vil kalde denne Nutidssygdom, der er vor Overkulturs bitre Frugt. Der er dem, der har Sjælskraft nok til at bære denne Byrde uden helt at forkrøbles; men det er derfor ikke altid netop de ringeste, hvis Hjerte brister under den. De skal se, vi segner maaske tilsidst allesammen i Kampen . . . . . især vi stakkels Menneskekarrikaturer, der er avlede i de store Byers Feber, født imellem Dampskorstene, Telegraftraade, Jærnbaner og Sporvogne . . . . hvor mange Generationer tror De, vi holder ud til endnu? — — — Og det er jo netop det, der er det fortvivlede!“ vedblev han med en pludselig Overgang i Stemmen, idet han med Magt kastedes tilbage i gamle, nagende Tanker. „Kan De dog ikke forstaa, Frøken, hvor ganske bagvendt det er, at jeg har faaet det Kald at lære andre at leve og dø — jeg, som netop selv trænger til at lære at leve Livet retteligt — og netop af dem, jeg er sat til at være Lærer for? Eller er det da ikke sandt, at vi alle af Hjertet bør misunde den fattige Husmand, der glad og uden Klage

træller Uger igennem, spiser sit tørre Brød og sover sødt i gammel Halm. Findes der en større Livsvisdom? . . . Men hvor er det da taabeligt, at jeg — det stakkels, fordærvede Kulturmisfoster — at jeg vil være en Fører for de sunde, et Eksempel for de ubesmittede! Jeg forsikrer Dem, Frøken Ragnhild . . . . jeg træder aldrig over Tærsklen til den usleste Fattigmandshytte, uden at Hjertet banker i mit Bryst af hellig Andagt. Jeg har en Fornemmelse af, at jeg burde drage mine Sko af, — at jeg betræder en Helligdom, hvor i hvert Fald nogle af de menneskelige Følelser endnu er bevaret i deres skønne, ædle Oprindelighed, saaledes som Vorherre i Tidernes Morgen nedlagde dem i Menneskenes Bryst — — —"

Han var kommen ind paa sin sædvanlige Lovprisning af Landboernes Liv, hvorom Frøken Ragnhild og han i Vinterens Løb havde haft saa mangen varm Debat. Frøken Ragnhild tilstod nemlig ganske aabent, at hun afskyede Livet paa Landet, og lagde heller ikke Skjul paa, at hun betragtede Bønder som Væsner, der tilhørte en lavere Menneskekaste, — en Slags snart krybende, snart anmassende, altid ildelugtende Halvmennesker, med hvilke hun ikke ønskede at komme i nærmere Berøring end allerhøjst nødvendigt. Ogsaa nu bestred hun paa det ivrigste Emanuels Anskuelser. Naar mange af disse Bønder — sagde hun — befandt sig saa vel i deres Smuds og mugne Halm og næppe nok attraaede nogen højere Lykke, saa beviste dette blot, hvor lidt de i Virkeligheden endnu adskilte sig fra de umælende, f. Eks. fra Grisene, hos hvem sikkert ogsaa alle Hjertets Følelser var bevarede i uforfalsket Grisethed.

„Men det nytter sikkert ikke, at vi snakker derom," endte hun livligt. „De er nu en Gang bleven uforbederlig bidt af en gal Grøftegraver — og det er ganske taabeligt af mig at ville forsøge paa at over-

bevise Dem. Det Arbejde gør saamænd ogsaa nok en Gang den kære Virkelighed. Vent blot!“

Hun lo; — og som hun sad der i sin lyse, efter nyeste Mode syede Dragt, saa behersket i hver af det slanke Legemes Linjer lige fra Spidsen af den lille fremstrakte Laksko og op til den kæmpemæssige Florentinerhat, der kastede en prikket Skygge som et Kniplingsslør ned over den halve Del af hendes blege Ansigt, kunde man virkelig et Øjeblik komme til at tvivle paa, om hun ogsaa tilhørte den samme Menneskerace som det tunge, kejtede, i Jorden puslende Vadmelsfolk, i hvis Midte hun levede.

Emanuel, som havde følt sig stødt af hendes Ord, gjorde Mine til at gaa. Forinden vendte han sig dog endnu en Gang om imod hende og sagde:

„Jeg skulde dog vide, hvad det var, De vilde meddele mig .... De glemmer vist, at De endnu ikke har sagt mig det.“

Frøken Ragnhild blev lidt rød. Hun havde nemlig ikke haft anden Grund til at kalde ham tilbage end Trangen til at snakke lidt og blive underholdt.

Saa fandt hun paa at sige:

„Jo, ser De, Hr. Hansted .... Som De maaske veed, skal vi idag have en Smule Selskabelighed her i Præstegaarden.“

„Ja, det forekommer mig virkelig, at jeg har hørt en Fugl synge derom.“

„Naa, ja — gør De kun Nar! Den Slags Ting bliver nu altid til en Begivenhed herude paa Landet, hvor der Aaret rundt ikke sker noget interessantere — hvilket iøvrigt netop beviser, hvad jeg før har sagt om den Sag. Men nok om det! .... Som De sikkert allerede har forestillet Dem, vil jeg blive den elskværdigste Værtinde for vore Gæster. Disse ere — saavidt jeg veed — de Herrer Peter Nielsen og Niels Petersen og Peter Nielsen Petersen og Niels Petersen Nielsen .... Ja, nu skal De slet ikke saa forarget rynke Deres Bryn.

Jeg har saamænd ikke det ringeste imod de kære Mennesker. Kun kan jeg ikke forlige mig med, at de spytter paa mine Gulvtæpper — ja, for det var der sidste Gang en, der gjorde. Mulig er sligt en Ytring af den Følelsernes ædle Umiddelbarhed, hvorom De før talte saa smukt; men ikke desmindre er jeg den helst foruden .... Og nu var det altsaa, jeg vilde bede Dem om, at ogsaa De vilde vise Dem rigtig elskværdig mod vore Gæster iaften. Og skulde det paa en eller anden Maade hænde, at jeg i Aftenens Løb fik Forfald — f. Eks. ved, at jeg blev overfalden af min store Hovedpine eller sligt — saa er De nok saa god at være min galante Stedfortræder hos Damerne."

„Frøkenen kan — som De veed — ganske befale over mig," svarede Emanuel, idet han med ironisk Høflighed blottede sit Hoved og bukkede. „Er der ellers noget, hvormed jeg kan være Frøkenen til Tjeneste?"

„Ja — De vil nok vise Dem saa forekommende for en Gang Skyld ikke at være altfor upræcis idag. Jeg tror, at Fader ved denne Lejlighed vilde blive særlig utaalmodig, dersom vi skulde blive nødt til at vente efter Dem. Kom derfor heller en halv Time før Tiden — saa kan De ovenikøbet hjælpe mig lidt med Arrangementet."

„Jeg skal gøre mit bedste! .... Men saa maa De virkelig ogsaa tillade, at jeg forlader Dem nu. Der ser jeg desuden Deres Hr. Fader komme med ilsomme Skridt. De kan tro, der er noget alvorligt ivejen med Salaterne! .... Jeg har den Ære at anbefale mig!" —

Nede for Enden af Alleen var Provst Tønnesen virkelig kommen tilsyne. Han gik med Hænderne paa Ryggen — aabenbart ifærd med at memorere en Festtale. Men saa saare han fik Øje paa det unge Par ved Bænken, vendte han skyndsomst omkring og vandrede videre den anden Vej ind gennem Haven.

V.

Frøken Ragnhild blev endnu siddende lidt paa Bænken og saae tankefuldt ud til Siden. Saa rejste hun sig og gik langsomt op imod Præstegaarden, hvor hun blev modtaget af den i Dagens Anledning ganske fortumlede gamle Tjenestepige, der var bleven helt ulykkelig over hendes lange Fraværelse og havde hundrede Spørgsmaal at gøre angaaende Madens Tillavning og Festbordets Dækning. Frøken Ragnhild gav sine Anvisninger i en kort og bydende Tone og gik derefter ind i Dagligstuen, hvor hun satte sig hen til Vinduet med en Bog, en engelsk Roman, som hun paa maa og faa tog ud af Bogskabet. Hun var forstemt.

Da hun havde siddet der et Kvarters Tid uden at vide, hvad hun læste, saae hun hen paa Uret over Hjørnepiedestalen. Klokken var tre. Saa lagde hun Bogen og rejste sig, puslede lidt omkring i Stuen, stod et Øjeblik og betragtede Papegøjen, der var falden isøvn i sit Bur, og satte sig tilsidst hen ved Flyglet, hvor hun gav sig til at gennemspille et af Chopins Præludier.

Saa saae hun atter hen paa Uret.

Ti Minutter over tre.

Hun anslog igen et Par Akkorder men brød pludselig af, rejste sig, tog en Avis fra det svære, runde Mahognibord, der stod midt i Stuen, og satte sig saa atter hen paa Stolen ved Vinduet. Med Avisen udfoldet i Skødet og med Hagen støttet i sin smalle, hvide Haand faldt hun dybere og dybere hen i Tanker, mens Blikket blev ved at glide frem og tilbage over den store, tomme Gaardsplads og Staldlængernes øde Straatage. Endelig slog Klokken halv fire. Saa rejste hun sig og gik ind i sit Værelse for at klæde sig om.

De fremmede Gæster ventedes Klokken seks; og da Middagsmaaltidet idag paa Grund af Selskabet skulde overspringes, var der rigelig Tid til et omhyggeligt

Toilette. Men selv under sædvanlige Forhold var den daglige Omklædning en af Døgnets Hovedbegivenheder for Frøken Ragnhild. I sit — efter Landsbyforhold — overdaadigt udstyrede Sovekammer, i hvis Luft der altid sporedes Duften af en fin Violessens, tilbragte hun regelmæssigt de to Timer før Middag. Det var hende en Underholdning at staa foran sit legemsstore Spejl og betragte sin Person under Af- og Paaklædningen, nyde Synet af sin Nakke, sin blottede Skulder, sit udslaaede Haar, prøve en ny Frisure eller forsøge en ny Farvesammenstilling paa sin Dragt, — ikke fordi dette tilfredsstillede hendes Forfængelighed; endnu mindre paa Grund af tom Glimrelyst, — hvem skulde hun vel ogsaa bryde sig om at glimre for i denne Udørken? — men efter fattig Lejlighed trøstede hun sig i disse Timer for Savnet af det Liv og den Verden, hvorfra hun var udestængt.

Hvad skulde hun desuden tage sig for? Hver Morgen dyrkede hun sin Musik — og dette var hendes lykkeligste Øjeblikke. Men mere end tre Timer havde Lægen paa det strengeste forbudt hende at tilbringe ved Klaveret. To Timer tilbragte hun daglig med at læse — helst fremmede Sprog — og to Timer kunde hun tilnød slaa ihjel ved at deltage i Husholdningen, skønt hendes personlige Hjælp der var ganske overflødig. Men endnu havde Dagen otte lange, tomme Timer, — hvad skulde hun gøre med dem? Spadsere? Ak, i Vinterens otte Maaneder laa Marker og Veje rundt om som et ufremkommeligt Morads, eller Sneen rejste sig omkring Præstegaarden som en uigennemtrængelig Mur. Selv om Sommeren satte Synet af de store, stumme Agre, de nøgne, ensformige Stendiger, den ufravigeligt enten blaanende eller graanende Fjord hende i en nedtrykt Sindsstemning. Allerværst var det dog at spadsere ind igennem Byen, hvor hun paa Forhaand vidste, hvilke Mennesker hun vilde træffe; hvor hun var nødt til at gengælde Bønderkarlenes fortrolige Hilsner og besvare de halvt paaklædte Husmandskoners enfoldige Talemaader om Vejr

og Høstudsigter og Nattefrost. I Almindelighed indskrænkede hun derfor sine Vandringer til en ensom Sti, der fra Præstegaardshaven førte ud imod Strandbakkerne. Her tog hun sig gerne henimod Solnedgang en lille rask Motion — indtil Lyden af en Flok hjemdragende Markarbejdere eller en lummer Luftning fra en gødet Ager jog hende hjem. Egentlig havde hun kun en eneste Omgangsven, nemlig „Methusalem“ — Papegøjen. Naa, hun kunde for den Sags Skyld tænke sig et tristere Selskab. Hun havde nu aldrig kunnet indse, at et saadant lille Dyrs menneskelige Plapren ikke var nok saa underholdende som den dyriske Brummen og Grynten, hvoraf en Bondes Tale i hendes Øre hovedsagelig bestod. Og saa var der dog lidt af et Temperament i en saadan lille Krabat; den kunde være skælmsk, nedtrykt, overgiven, koket, opfarende — alt i en og samme Time ligesom med Intelligensens Nervøsitet.

I fem Aar havde hun nu levet her i samme Ensomhed. Hun var født i den jydske Provinsby, hvor hendes Fader i sin Tid havde været Adjunkt, og fra sit trettende Aar, da hun mistede sin Moder, og indtil sin Konfirmation havde hun opholdt sig hos et Par Tanter inde i København for at fuldende sin Uddannelse i et højere Pigeinstitut. Først med sit fyldte sejstende Aar havde hun taget fast Ophold i Præstegaarden.

Hun var den Gang kommen herud med sit unge Hjerte svulmende af lykkelig Forventning. Hun vidste fra sin Romanlæsning og fra Teatret, at i Landsbypræstegaardenes unge Døtre havde den danske Kvinde sat sine huldeste Blomster, paa hvis Besiddelse alle ædle unge Mænds ømme Længsler gik ud. Endnu huskede hun, hvorledes hun den Gang i Sommertiden kunde tilbringe hele Dage ude i Haven, hvor hun — smykket med en frisk Mosrose paa Brystet — snart satte sig hen at drømme i Skyggen under et Træ, snart steg op paa Diget ud mod Markerne og med Armen skyggende over Øjnene stirrede ud over

det solflimrende Landskab — som om hun hver Dag for Alvor kunde vente, at to fodrejsende Studenter skulde dukke op i Horisonten. Hun forestillede sig levende, hvorledes de bægge saae ud; hvorledes de — støvede og solbrændte — vilde kigge nysgærrigt ind ad Havelaagen og hvorledes Faderen i det samme vilde træde ud paa Verandaen og byde dem ind; hvorledes de da i Begyndelsen vilde være røde og forlegne men senere blive muntre og ligefremme og tilsidst synge bellmanske Sange ude i Maaneskinnet i Haven; hvorledes endelig den ene — ikke den morsomme og lystige, men han med det dybe, tankerige Blik — ved Afskeden vilde trykke hendes Haand og stamme nogle forvirrede Ord om ikke at glemme ham, og hvorledes han Aaret efter vilde vende tilbage som Kandidat med bedste Karakter og i bevægede Ord anholde Faderen om hendes Haand.

Men der kom aldrig Turister til denne skovløse Afkrog af Landet, og Sommer efter Sommer gik, uden at der viste sig mindste Udsigt til noget Eventyr.

Ragnhild Tønnesen smilte medlidende, naar hun nu tænkte tilbage paa disse sine Sejstenaars Sværmerier. Hun var siden den Tid ofte bleven ulejliget af Friere blandt Egnens øltykke Proprietærsønner, der slet ikke kunde forstaa, at hun ikke med Kyshaand modtog deres Tilbud. Men forøvrigt var Aarene hengledne stille og ensformige ved Faderens Side uden ydre Oplevelser af nogen Betydning. Naar hun saae tilbage paa sit Liv, forstod hun næsten ikke, at hun virkelig ikke var mere end enogtyve Aar, at hun altsaa netop befandt sig midt i sin „Blomstring“. Der fandtes snart sagt intet i Verden, der mere interesserede hende — uden netop hendes Musik. Selv det aarlige Foraarsbesøg i Kjøbenhavn var hende ikke længer en virkelig Oplivelse. Hun var efterhaanden bleven fremmed for Forholdene inde i Hovedstaden, hendes gamle Veninder og Bekendte var blevne spredte, hendes Tanter var døde ....

og saa var det ogsaa bagefter, som om Livet herhjemme blot blev dobbelt tomt, og Naturen omkring hende dobbelt uhyggelig i sin stumme, forstenede Livløshed.

Derfor havde det heller slet ikke været hende behageligt, da Faderen i sin Tid bestemte sig til at tage en Kapellan. Hun ønskede ikke at forstyrres i den Søvngængertilværelse, hvori hun lidt efter lidt var falden til Ro. Da hun tillige mærkede, at Folk, endog inden Kapellanens Ankomst, uden videre klappede hende sammen med ham, blev hendes Sindelag imod ham paa Forhaand ikke blidere. Men efterhaanden som hun mærkede, at den ny Husfælle kun ønskede at leve i den samme uforstyrrede Tilbagetrukkenhed som hun selv, havde hun forliget sig med hans Nærværelse. Tiltrods for sine mange Særheder begyndte han endog hurtig at interessere hende. Det morede hende at snakke med ham, at skændes med ham; og da samtidig Emanuel følte en stedse større Trang til at have en at udtale sig for og betro sig til, udviklede der sig lidt efter lidt, og næsten uden at de selv mærkede det, det utvungne, halvt kammeratlige Forhold, som havde vakt Provst Tønnesens Opmærksomhed og Eftertanke.

Naar imidlertid Provsten — og adskillige med ham — af dette Forhold byggede Fremtidsplaner for det unge Par, beroede dette paa en Misforstaaelse. Vistnok var Ragnhild langt fra en saa kølig Natur, som hendes Udseende og Væsen kunde lade formode; — hun havde tværtimod arvet sin Faders letvakte Lidenskabelighed og hede Blod. Men netop derfor var Kapellanen hende for æterisk. Hun følte sig ham desuden altfor overlegen, og det ærgrede hende altid, naar hun — som denne Formiddag — forledet af Kedsomhed havde aflagt for meget af sin Værdighed overfor ham. Hvad Emanuel vedrørte, saa gik hans Fremtidsdrømme saa højt over den selvbevidste unge Dames Hoved, at hun aldrig blot for et Øjeblik eksisterede i dem.

VI.

Emanuel var gaaet ud af en Laage i den yderste Ende af Præstegaardshaven, hvorfra man kom ud paa fri Mark. Han befandt sig her paa Egnens højeste Punkt, den saakaldte „Præstebakke", fra hvis Top man kunde se milevidt ud over Landet. Overalt laa de lysegrønne Rugagre og glitrede i Solen mellem det mørke Pløjeland; over Moser og Kær bølgede lette blaa Taager; Grøfter og Mergelgrave dampede, — over hele Landet laa en Luft saa grødefugtig, saa foraarsfrisk, saa fuld af Sol og forjættende Fuglekvidder, som om Sommeren kunde holde sit festlige Indtog, hvad Dag det skulde være.

Emanuel fulgte en Sti, der fra Præstegaarden gik over en Række øde Udmarker ud imod Fjorden. Det var just den samme Sti, paa hvilken Frøken Ragnhild plejede at tage sin lille hastige Solnedgangs-Promenade. Dog, herpaa tænkte han ikke, og ikke heller var det netop af den Grund, at denne Sti efterhaanden var bleven ogsaa hans Yndlings-Spadseregang. Naar de bægge havde vundet Forkærlighed for den, var det, fordi de her kunde være mest uforstyrrede. I deres Ensomhed søgte de uvilkaarligt endnu ensommere Steder, og paa disse afsidesliggende Marker saaes kun hist og her en lille Hytte og en enlig Bondekarl, der gik og pløjede.

Hver Dag i Vinterens Løb havde Emanuel vandret her i sin lange Frakke og med sin sædvanlige Følgesvend, den sorte Silkeparaply, der efterhaanden var bleven ham uundværlig, næsten som en trofast Ven. Ofte havde han i halve Døgn sværmet omkring mellem Bakkerne og langs den øde Strand uden Maal og Med; og i dette Samliv med Naturen havde han mere og mere fundet en Erstatning for Savnet af menneskelig Omgang. Han havde aldrig før tænkt sig, at der kunde være noget saa fængslende ved Synet af en vintergraa

Skyhimmels tunge Vandring over Jorden, noget saa betagende ved at lytte til Kragernes vilde Skrig, naar de ved Solfaldstid drog flokkevis hjemad over Markerne. Og den første Lærke! Aldrig kunde han glemme det Øjeblik, da han midt i Ødemarkernes mægtige Stilhed pludselig hørte den lille Himmelklokke kime sommerligt over hans Hoved, mens alt endnu laa stivnet i Vinterdød rundt omkring ham.

Han søgte daglig ned til Stranden, hvor han plejede at opholde sig nogen Tid for at indaande Havfriskheden og iagttage Maagerne, der stumme og urolige kredsede omkring et Punkt i Luften, som om de tav med en vigtig Hemmelighed. Men idag var Stranden tom — Varmen havde drevet Fugleflokkene ud imod Fjordmundingen — og han fortsatte da sin Vandring langsmed Kysten og nød Synet af Fjordens store Flade, hvori Genbo-Landets Fiskerbyer og kratklædte Skrænter pragtfuldt spejlede sig. Tilsidst steg han op paa en Høj langt i Syd, hvorfra han atter havde et vidt Skue over Egnen. Lige under ham laa her Skibberup mellem sine tre nøgne Muldbjærge.

Han følte sig altid ejendommeligt tiltrukken af denne By, der med sine Klynger af smaa Hytter, sit vidtforgrenede Gadekær og sine mange Smaavænger og mærkelige Smøger og Smug syntes ham langt venligere end Vejlbys Samling af nye, regelrette Bøndergaarde, som han daglig havde for Øje. Han havde helt forelsket sig i denne lille romantiske Plet, der laa her som en frodig Oase mellem de golde Banker; og det var ham derfor til dobbelt Sorg, at det netop skulde være i denne By, at den kirkefjendske Bevægelse i Sognet havde sit Hovedsæde. Han følte ligesom en Naal i sit Hjerte, hver Gang hans Blik strejfede en bestemt, affældig Bygning i Byens Midte, over hvis Straatag der ofte vajede et stort Dannebrogsflag. Han vidste, at her var den „Forsamlingssal“, hvorfra den berygtede Væver Hansen førte sin hidsige Kamp imod

Provst Tønnesens og — i den sidste Tid — imod hans egen Forkyndelse.

Hellere dvælede hans Blik i den vestlige Ende af Byen, ved et lille Sted med gulkalkede Længer og en ris-indhegnet Have. Det var den Halvgaard, hvortil han hin Vinteraften var bleven hentet i Slæde for at berette Ejerens syge Datter. Han havde siden ofte tænkt paa denne Aften og paa de fremmede Mennesker, mellem hvilke han paa en saa ejendommelig Maade var kommen til at indvie sin præstelige Virksomhed. Han havde ogsaa mange Gange ønsket at forny sit Besøg hos dem og spørge til den unge Piges Befindende; men han havde endnu ikke kunnet overvinde sig til at forsøge nogen personlig Tilnærmelse til denne Del af Befolkningen, efter at den — næsten umiddelbart efter hans første Præken — saa utvetydigt havde lagt et uvenligt, ja fjendligt Sindelag imod ham for Dagen.

Men idag var det. som om Solen og Vaarluften indgød ham nyt Mod. Han sagde til sig selv, at han ikke kunde blive ved at leve her paa denne Maade; der maatte nødvendigt træffes en Afgørelse. Han maatte se at komme til Klarhed over sin Stilling, og han besluttede at gøre et sidste, alvorligt Forsøg paa at bryde den Modstand, der herfra var rejst imod ham, og ved Kærlighed at tilkæmpe sig disse Menneskers Forstaaelse og derigennem finde Vejen til deres Hjerter.

VII.

Det var første Gang, Emanuel viste sig i Skibberup uden Præstekjole, og hans Tilsynekomst vakte desaarsag stor Opmærksomhed overalt i Byen. Foraarsluften og Søndagsfriheden havde lokket Folk ud af Husene; selv gamle Krøblinge var krøbne ud fra Kakkelovnskrogene og sad og solede sig paa Dørfliserne, mens Husmændene

og deres Koner havde travlt med at grave i de smaa Havestykker ved Gavlene.

Men det var ikke mange, hverken af Mændene eller Kvinderne, der havde en Hilsen tilovers for den unge Præst, skønt de alle saae op fra deres Arbejde og med Øjnene fulgte ham gennem Gaden. I Døren til et lavt Hus stod en Mand i blaastribede Skjorteærmer og med et Barn paa Armen. Det var den store, sværtbeskæggede Snekaster, der hin Vinteraften havde holdt en lille hjertelig Velkomsttale til Emanuel paa Vejen ud til den syge Pige. Nu lettede Manden bare lidt paa Hatten; og da Barnet i det samme gav sig til at græde, sagde han leende og saa højt, at Emanuel ikke kunde undgaa at høre det:

„Du skal saamænd ikke blive ræd, min Tøs! .... Det var jo bare vores unge Velærværdighed!“

Emanuel, der paa sin Vandring gennem Byen stadig havde forstærket sine Skridt, aandede ikke frit, før han naaede Anders Jørgens Halvgaard og kom indenfor Porten, hvor Lygten endnu hang under Loftsbjælken og drejede sig langsomt rundt i sin Snor.

Inde i Gaardsrummet standsede han og saae sig omkring; men der var ikke et Menneske at se. Han gik da op til det lave Vaaningshus, fandt ind i Forstuen og bankede her baade paa Døren tilhøjre og tilvenstre. Ingen svarede. Efter et Øjebliks Betænkning aabnede han af sig selv og traadte ind i den lavloftede Dagligstue, hvis mærkelige, aarhundredgamle Udstyr allerede hin Aften havde tildraget sig hans Opmærksomhed. Stuen var tom. Heller ikke fra Naborummene hørtes nogen Lyd uden tunge Perpendikelslag af Uret inde i Sideværelset, hvor den unge Pige havde ligget syg. Han begyndte at blive raadvild. Han gav sig til at banke paa forskellige Døre, der førte ind til den indre Del af Lejligheden. Men intet Sted fik han Svar. Huset var som forladt.

Et Øjeblik blev han staaende midt paa Gulvet og

lod Blikket glide rundt i Stuen. Han genkendte det svære Egebord og Bænken under de smaa, mangerudede Vinduer, Væggenes grønmalede Paneler, den firkantede Bilæggerovn med de tynde, snoede Ben, det mørke, sandbestrøede Lergulv, Spinderokken og det blaastribede Alkove-Forhæng i Stuens ene Hjørne. Paa en Hylde oppe under Loftet stod en Række solblanke Tintallerkener, og paa Væggen over en gammel Armstol ved Kakkelovnen hang som Prydelse et Halmkors, en „Majkost“ og to indrammede Navneduge med Aarstallet 1798. Alt røbede en nøjeregnende Sans for Orden og Renlighed. Der hvilede over hele den lille, solopfyldte Bondestue en troskyldig, søndagsfestlig Hygge, der ganske fortryllede ham. Uvilkaarligt sammenlignede han denne stilfærdige Jævnhed med sit eget Hjems urolige Luksus, med de moderne Købstadboligers brogede Udstyr af orientalske Tæpper og Portierer, af Fløjelsmøbler, Malerier og letfærdigt Parisernips — og han tænkte ved sig selv: „Hvor tankeløst dog Menneskene handler med deres egen Lykke! Hvor let de tilegner sig det slette; hvor vanskeligt de bevarer det ædle og skønne!“

Paa Pillen mellem Vinduerne fik han Øje paa et Billede, der bestod af en Samling Portræter af bekendte Mænd i simple Træsnit. Der var Tscherning, Grundtvig, Monrad og endnu et Par Mænd, som han ikke kendte. Midtpartiet dannedes af et større Gruppe-Billede, der forestillede Frederik den Syvende i det Øjeblik, da han omgiven af sine Ministre underskriver Grundloven. Emanuel erindrede at have set det samme Billede i sin afdøde Moders Stue, — og det gjorde et forunderligt Indtryk paa ham efter saa mange Aars Forløb at møde det igen i disse Omgivelser.

Pludselig hørte han Trin ude i Gaarden. Ud fra en lille Laage mellem Staldlængerne kom en ung Pige gaaende med et Malkeaag over Skuldrene, fulgt af den hvidhaarede Knøs, der hin Vinteraften havde været hans Kusk paa Slædeturen hertil. Den unge Pige var søndags-

klædt og bar en kirsebærrød Kjole med sort, snørklet Snorebesætning paa Bryst og Arme. Kjoleskørtet havde hun foran hæftet op i Bæltet, og omkring Hovedet havde hun bundet et lyst Tørklæde, der var knyttet stramt under Hagen og derved gav hendes rundkindede Ansigt et dobbelt friskt og fyldigt Udseende. Rundt om den ene Malkespand krumbugtede sig en hvidsokket Kat, hvis urolige Agtpaagivenhed var ligelig delt mellem den unge Pige og to smaa Killinger, som Drengen bar paa sine Arme. Omtrent midt i Gaarden satte den pludseligt med et Spring hen til en udhulet Sten foran et tomt Hundehus, hvor den øjensynlig var vant til at faa sin Mælkeration tildelt. Men da Pigen tankefuldt fortsatte sin Vej uden at huske dette, sprang Dyret atter hen til hende og gav sig til med Poten at kradse hende paa Skørtekanten. Saa vendte hun tilbage og hældte en rigelig Portion af den endnu dampende Mælk ned i den udhulede Sten. Men nu begyndte Kattens Martyrium for Alvor. Istedetfor at udlevere Killingerne tog Drengen dem i sine Hænder og løftede dem under Latter højt op over sit Hoved, mens han med Foden søgte at værge sig mod den rasende Moder, der snart søgte at entre op ad hans Ben, snart med ulykkelig Mine vendte sig mod den unge Pige, som om den var vant til der at søge Beskyttelse. Pigen bad for det stakkels Dyr; men Drengen vilde ikke slippe sit Bytte og blev ved at danse rundt i Gaarden med den mjavende Kat i Hælene.

Inde bag Dagligstuevinduet havde Emanuel staaet stille og iagttaget denne Scene. Hans Blik hvilede især paa den tankefulde unge Pige, i hvem han øjeblikkelig havde genkendt Husets Datter. Han havde tænkt sig hende noget højere og anseligere men betoges til Gengæld af den dybe, næsten dystre Alvor, der prægede hendes lille tætbyggede Skikkelse. „Hun minder om Naturen her“, sagde han ved sig selv og havde ondt ved at løsrive sig fra sin Beskuen.

Dog, da Drengen blev ved med sin Leg, fandt

han det rigtigst ikke at tøve længere med at give sin Nærværelse tilkende. Han gik tilbage gennem den Dør, han var kommen ind af, og traadte ud paa Stenflisen foran Forstuen.

Idet de to Søskende fik Øje paa ham, undslap der dem bægge et lille Udraab af Forskrækkelse. Mørkerød i Kinderne løste den unge Pige hurtigt Kjolesnippen fra sit Bælte og rev Malketørklædet af Hovedet, mens Broderen skyndsomt slap Killingerne og tog Flugten ind gennem den nærmeste Lodør.

Emanuel steg ned ad de to Trappetrin og gik hen og hilste Goddag.

„Lad Dem endelig ikke forstyrre!“ sagde han undskyldende. „Jeg kom tilfældigt her forbi og fik da Lyst til at se indenfor og høre, hvorledes De befandt Dem. Jeg ser da, at De er kommen Dem rigtig godt, ikke sandt?“

„Tak, — jo,“ mumlede hun og saae sig uroligt tilbage med et mørkt Blik, som om hun søgte efter Undsætning.

I det samme aabnedes den ene Stalddør, og den gamle Anders Jørgen kom stampende ud i tunge, blikbeslaaede Træsko og med et Kotøjr i Haanden. Han var i hvid- og sortstribede Uldskjorteærmer og bar paa sin stride Haarmanke en lodden Hue med Læderskygge.

Emanuel rakte ham Haanden.

„Jeg kom blot tilfældigt her forbi og fik da Lyst til at se, hvorledes det stod til hos Dem,“ gentog han. „Jeg ser da, at Deres Datter . . . er det ikke Hansine. hun hedder?“

„Jo, Deres Velærværdighed.“

„Jeg ser da, at hun er kommen sig rigtig godt . . . Hun har da altsaa nu forhaabentlig helt overstaaet sin Sygdom.“

„Jeg siger saa mange Tak . . . Jeg tror da nok, at hun nu, Gud ske Lov, er rigtig frisk igen . . . Men værsgo' — vil Kap'lanen ikke se indenfor i Stuen. Vor

Mo'er kommer straks . . . hun gik bare et bitte Jav op til en Kone ude i Egedet."

De fulgtes over Gaardspladsen og gik ind i Stuen, hvor Solen endnu brændte varmt paa Vinduerne og kastede mangerudede Firkanter af gyldent Lys hen over Bordet og det sandbestrøede Gulv. Anders Jørgen, der havde strøget Træskoene af sig i Forstuen, bød Emanuel Sæde paa Stuens Hædersplads, den gamle Armstol ved Kakkelovnen, medens han selv anbragte sig paa Kanten af en Træstol ved Fodenden af Alkoven. Uvilkaarligt foldede han sine Hænder i Skødet — med Haandfladerne opadvendte, saaledes som han plejede at gøre det under Prækenen om Søndagen — og lyttede i denne Stilling med urolig og anspændt Mine til hver Lyd ude fra Gaarden i det tydeligt udtrykte Haab, at det var hans Kone, der vendte tilbage.

Emanuel følte sig bestandig mere vel tilmode i det lille hyggelige Bondehjem. Han havde hurtigt fundet et Samtaleemne i det smukke Foraarsvejr, og med en Lethed, der overraskede ham selv, talte han om den Glæde og Taknemmelighed, som særlig Landmanden jo maatte føle ved saaledes at se Vorherre lægge sin Velsignelse i hans Arbejde. Han lagde slet ikke Mærke til Anders Jørgens urolige Adspredthed. Derimod saae han i Talens Løb ofte opmærksomt hen paa Hansine, der imidlertid var kommen ind i Stuen og havde sat sig hen med et Haandarbejde paa Bænken under det af Vinduerne, der var Emanuel fjernest. Solen faldt ind over hendes lille, støtte Skikkelse og lagde en varm Glans over hendes mørkebrune Haarfletninger. Hun havde fuldstændiggjort sin Paaklædning med en bred, hæklet Halskrave, der faldt i Tunger ud imod Skuldrene; Haaret havde hun glatkæmmet med Vand og bundet op over Nakken som en Kringle.

Stille som en Mus og halvt bortvendt sad hun derhenne bøjet over sit Haandarbejde, som om hun bestræbte sig for saa meget som muligt at bringe sin

Nærværelse i Forglemmelse, medens dog Ansigtets Udtryk og Kindernes Farve tydeligt røbede, at hun i sin Krog var lutter Øren og opmærksomt opfangede ethvert af Kapellanens Ord.

Emanuel tænkte ikke paa, at hans Blik maaske undertiden hvilede temmelig ugenert paa hende; — dertil var han altfor opfyldt af Glæden over endelig her at have fundet en lille venligsindet Tilhørerkreds; og han glemte efterhaanden al Forlegenhed.

Midt under hans Tale hørtes Trin ude i Gaarden. Anders Jørgen lettede sig i Sædet med et Udtryk af Befrielse, og henne ved Vinduet kastede den unge Pige hurtigt Blikket ud gennem Ruden for at forberede den kommende. Men pludselig skiftede hendes Ansigt Farve. Med forvirret, næsten skrækslagen Mine saae hun hen paa Faderen.

Et Øjeblik efter lød tre sindige Slag paa Døren.

VIII

Den indtrædende var den høje, magre, noget foroverludende Mand med det mærkelige Katteansigt, der om Formiddagen efter Gudstjenesten havde været Genstand for saa megen Opmærksomhed blandt Emanuels Tilhørere. Han blev et Øjeblik staaende ved Døren, idet han ligesom overrasket saae sig omkring med skævt optrukken Mund. Derpaa sagde han med slæbende Stemme „Goddag“ og gik langsomt rundt og gav Haanden.

Den gamle Anders Jørgen, der forskrækket havde rejst sig fra Stolen, saae paa den fremmede med et forfjamsket bønfaldende Blik, som denne imidlertid tydeligvis søgte at undgaa.

Paa Emanuel, der flygtigt mindedes at have set den fremmedes Ansigt et Par Gange i Kirken, gjorde hans Person og Væsen et saare utiltalende Indtryk. Og denne Følelse af Ubehag blev ikke mindre levende hos

ham, da den ubekendte nu, idet han gav ham Haanden, fikserede ham med et Blik, der halvt skjultes af hans røde, svulne Øjenlaag, og samtidigt forestillede sig selv med de i uskyldig Tone fremførte Ord:

„Mit Navn er Væver Hansen.“

Emanuel følte selv, at han blev rød, men bevarede dog Aandsnærværelse nok til at gengælde Mandens Hilsen med passende Tilbageholdenhed. Tilsyneladende uforstyrret fortsatte han derefter Samtalen med Anders Jørgen, idet dog hans Holdning og Tone — uvilkaarligt paavirket af Væverens Nærværelse — antog en stadig mere fornem Præsteværdighed, der mindede om Provst Tønnesen.

Imidlertid syntes det, som om Væveren slet ikke havde noget ondt isinde. Han havde anbragt sig henne paa Bænken ved Enden af Bordet og sad der foroverbøjet, med Albuerne paa Knæene og sine store røde Hænder for Munden, som om han alene var kommen herind for at være en andægtig Tilhører sammen med de andre.

Det varede dog ikke længe, før hans Ansigt begyndte at fortrække sig i Smaagrimacer, idet han snart rømmede sig og harkede, snart anstrengte sig for at hoste og samtidigt saae sig smilende omkring fra Alkoven og hen til Vinduet, hvor Hansine — blodrød i Kinderne og med bølgende Barm — dukkede sig ned i sit Sytøj, som om hun ikke vovede at løfte Øjnene.

Emanuels Ansigt havde herunder langsomt mistet al sin Farve; han var ligbleg. Endnu betvang han dog sin Vrede; men da Væveren tilsidst begyndte at mumle bag sine Hænder og gøre halvhøje Bemærkninger til hans Tale, svigtede omsider hans Selvbeherskelse ham. Med en Blanding af ungdommelig Hidsighed og præstelig Fortørnelse vendte han sig om imod ham og udbrød:

„Jeg veed ikke, om det er Væver Hansens Hensigt at fortrænge mig her fra Stuen. Jeg vil i saa Fald sige Dem, at det ikke skal lykkes Dem . . . og at jeg ikke paa nogen Maade vil finde mig i Deres Forstyrrelser.“

Henne ved Alkoven rejste Anders Jørgen sig aldeles bestyrtet og vilde mægle Fred. Men Emanuels Blod var kommet ikog, og da var han ikke let at standse.

„Jeg kender Dem jo meget godt af Omtale,“ vedblev han med sitrende Læber. „Provst Tønnesen har fortalt mig adskilligt om Dem, og jeg vil sige Dem, at hverken han eller jeg agter længer at taale Deres Forsøg paa at bringe Splid og Ufred i Menigheden. Hvad særlig mig selv angaar, vil jeg paa det mest indtrængende anmode Dem om ikke at forulempe mig i min Virksomhed. Jeg veed, at jeg efter Evne har bestræbt mig for at skabe et Tillidsforhold mellem mig og Menigheden ... Men er det Meningen, at her skal være Krig — nu vel! Saa tager jeg den op! Vi faar da se, hvem der er stærkest!“

Der blev dødsstille i Stuen efter hans Ord. Selv Væveren sad et Øjeblik og dukkede med Hovedet ligesom efter et uventet Nakkedrag. Men snart spillede igen det skæve, æggende Smil i hans sammentrykkede Ansigt. Det saae næsten ud, som om den unge Præsts Opbrusning ligefrem fornøjede ham.

Efter en Stunds Tavshed sagde han saa paa sin langsomme, uforstyrrelige Maade:

„Hr. Pastoren gør mig saamænd ganske Uret. De siger, at De kender mig og veed, hvad jeg er for et slemme og ryggesløst Menneske ... og det har De jo hørt fra Provsten selv, saa det maa vel ha'e sin Rigtighed. For Hr. Provsten har nu saa mange Gange ladet mig baade stege og røge i Helvede, saa jeg tænker, han mener mig det af et ærligt Hjerte. Men se, det veed De jo nok, Hr. Pastor, at det alligevel ikke altid gaar præcis, som Provsterne præker ... Og kanske er jeg ikke netop ligesaa sodet, som Provsten gerne vil gøre mig til. Men det skal jeg forresten ikke lægge Dølgsmaal paa, at jeg virkelig kom herind for at træffe Dem og snakke lidt med Dem saadan mellem Væg og Dør, som man siger ... For det har jeg saamænd

længe haft i Tankerne, at jeg skulde hen og gøre Dem en Besøgelse en Dag. Jeg syntes jo da, at vi kanske nok kunde have et og andet at snakke med hinanden om. Og da jeg saa hørte, at De var gaaet herindenfor til Anders Jørgen, saa mente jeg jo, at det var ikke værd at spilde Lejligheden."

„Vi har saavist intet at tale med hinanden om," afbrød Emanuel kort og med en Stemme, der endnu dirrede af Sindsoprør.

„Ja ja — det kan jo være," fortsatte Væveren lige sindigt men i forandret Tone, mens Smilet et Øjeblik forlod hans Ansigt, og hans halvt tillukkede Øjne skarpt iagttog Kapellanen med et ligesom prøvende Blik. „Jeg tror nu ligegodt, at Hr. Pastoren tager forkert af os Skibberuppere! For det er nu engang saadan med os, at vi har immerda vor egen Maade at ta'e Sagerne paa. Vi snakker saadan lige jævnt ud om alle Dele . . . og se derfor er Hr. Pastoren nu bleven vred paa mig idag. Og dog siger jeg Dem, at jeg mindst af alt tænkte paa at fornærme Dem."

„Saa forstaar jeg sandelig ikke Deres Opførsel," svarede Emanuel lige afvisende, skønt han allerede var begyndt at blive roligere og føle sig skamfuld over sin ungdommelige Opfarenhed.

„Nej, det er netop Sagen, Hr. Pastor! . . . Det er justement det, at De forstaar os ikke her. Det er jo akkurat, hvad vi hele Tiden har kunnet mærke og allesammen har været saadan rigtig inderlig bedrøvede over, kan jeg sige. Og derfor er det ogsaa, vi saa længe har tænkt paa, at det kanske kunde være rigtigt, om vi fik en Samtale med Dem derom."

Den pludselige Alvor, hvormed han sagde disse Ord, og den brede Selvtillidsfuldhed, hvormed han her talte i hele Menighedens Navn, undlod ikke at gøre sin Virkning paa Emanuel. Han skottede hen til ham med et tvivlraadigt Blik og sagde:

„Dersom De virkelig har noget at tale med mig

om, skal jeg naturligvis beredvillig staa til Deres Tjeneste . . . Kun forekommer det mig, at Lejligheden kunde have været mere passende valgt."

„Ja, se — er det ikke netop det, jeg siger! Vi Skibberuppere kommer altid saa akavet som en Kat gennem en Skorsten! . . . Men nu maa jeg alligevel nok faa Lov til at udtale for Dem, Hr. Pastor, at det jo dog ikke kan undre Dem, at vi har været saa meget mærkelig tilmode ved at have Dem her iblandt os. Vi har jo da umuligt kunnet lade være med bestandig at tænke paa den Kvinde, der engang var ligesom en hellig Jomfru for alle os Venner af Folkesagen her i denne Egn, og hvis Minde endnu lever iblandt os som et af vore skønneste og helligste."

Emanuel saae uforstaaende paa ham.

„Hvad mener De?"

„Hvem jeg mener?" gentog Væveren og blev ved at stirre paa Kapellanen, som om han med sit Slangeblik vilde trylle ham fast til Stolen. „Ja, hvem kan jeg vel mene andre end hende, der af alle Mennesker ogsaa stod Dem nærmest, Hr. Pastor Hansted, og som nu længst er forløst fra alle Sorger og Smerter . . . Deres Fru Moder."

Det gav et Sæt i Emanuel. Havde han hørt rigtigt?

„Min . . . min Moder?" sagde han, kun halvhøjt, — og uvilkaarligt søgte hans Øjne den lille Portrætsamling henne paa Væggen mellem Vinduerne.

„Ja, det var jo rigtignok, forinden hun blev Kapellanens Moder, at hun var det for os Folkevenner, som vi aldrig skal glemme hende, . . . skønt vi da ogsaa fik Beviser paa, at hun ikke helt slog Haanden af os, fordi hun blev Deres Hr. Faders Kone. Men nu kan De da nok forstaa, Hr. Pastor, hvad for en Stolthed og Glæde der blev hos os, da vi fik at vide, at det var Fru Hansteds egen Søn, vi skulde have til vor Kap'lan. Vi tænkte jo, at det maatte da rigtig blive en Præst

efter vort Hjerte. Og vi trængte netop saameget til en saadan Mand her i Sognet . . . ja, vi trænger rigtig saa inderlig til ham, Hr. Pastor Hansted!“

Emanuel følte sig ganske svimmel. Han kunde ikke komme sig af Forbavselse over for anden Gang i Løbet af denne Dag at høre Moderen nævnet, denne Gang endog som en uforglemmelig Beskytter, — Moderen, hvis Minde var som udslettet i hans eget Hjem, — hvis Navn der blev ængsteligt hvisket i Krogene for ikke at genopvække Erindringen om den Skam, som hendes Endeligt havde kastet ind over den ansete Hanstedske Familie.

„Men se, nu maa jeg jo nok faa Lov til at sige Dem,“ vedblev Væveren, mens hans Øjne stadig aarvaagent hvilede paa den unge Præst. „Nu maa jeg vel nok faa Lov til ganske ærligt at sige Dem, Hr. Pastor, at vi ikke saadan rigtig har fundet hos Dem, hvad vi saameget haabede paa . . . og det har De kanske ogsaa nok selv kunnet fornemme, tænker jeg. Se, der er nu f. Eks. Deres Prækener . . . Ja, ja, nu maa Pastoren ikke blive vred,“ afbrød han sig selv med forstilt Ængstelse, da han ved det sidste Ord saae en Trækning fare over Kapellanens Ansigt. „Men jeg maa jo nok have Lov til at sige, at skønt vi jo da er glade ved, at De ikke — saadan som visse andre — taler til os ligesom til en Flok umælende Kvæg, og skønt vi jo ogsaa godt kan fornemme, at Deres Prækener er meget vel betænkte og smukke og poetiske og rigtig, hvad man saadan kalder vel holdte — saa er det jo dog alligevel kun det samme, som vi nu har hørt saa mange, mange Gange før. Og hvad er det saa, vore go'e Præster altid fortæller os Bønder? Det er, at vi skal være lydige og dydige og ikke stjæle og ikke bande, men vende os til Gud i vor Sorg og stole paa Herrens Naade — og saadan videre. Men det kender vi jo dog altsammen iforvejen paa vores elleve Fingre, og vi bliver saamænd ikke bedre Mennesker,

om vi saa hver eneste Søndag faar den hele Katekismus paa de skønneste Vers! . . . Nej, dersom en Mand som Dem, Hr. Pastor Hansted, vilde fortælle os noget om Dem selv og ikke om os — for derom kan De dog aldrig fortælle os andet, end hvad vi veed meget bedre iforvejen — nej, men saadan rigtig om Dem selv, og om, hvordan nu De med Deres Læsning og Opdragelse er kommen til Deres Syn paa Kristendommen og Folkelivet . . . se, det var noget, vi Bønder kunde lære noget af . . . det er det, vi trænger til, for at vi kan se, hvordan nu andre Mennesker lever og tænker i deres Forhold. Og se, det var jo det, vi saa meget ønskede, at vor Præst skulde hjælpe os til. — Ja, jeg veed nu ikke, om Hr. Pastoren forstaar mig. Jeg er jo kuns en ulært Mand og har hverken læst til Præst eller Degn, saa jeg er kanske lidt maadelig til at belægge mine Ord."

Emanuel havde ladet ham tale ud, skønt han godt følte, hvor ydmygende det var for ham at maatte høre paa denne Tale — ovenikøbet i andres Nærværelse. Men han havde ikke kunnet tvinge et afbrydende Ord over sine Læber, fordi han inderst i sit Hjerte maatte erkende, at Væveren havde Ret, ja at denne Mand her havde fundet Udtryk netop for de samme Tanker, som i den sidste Tid dunkelt havde foresvævet ham selv.

Først da Væveren standsede, og han mærkede, hvorledes alles Blikke forventningsfuldt rettedes imod ham, tog han sig sammen. Med et anstrengt Forsøg paa at opretholde den sidste Rest af Præsteværdigheden overfor disse Folk svarede han stammende:

„Jeg paaskønner naturligvis den Aabenhjertighed, hvormed De har udtalt Dem for mig. En saadan gensidig Fortrolighed . . . er sikkert den første Betingelse for en virkelig Forstaaelse . . . hvilken ingen mere end jeg ønsker og haaber paa."

„Ja, det er netop præcis ogsaa vor Mening," sagde Væveren med pludselig Ivrighed. „Og det var just der-

for, vi mente, at det kanske vilde være godt, om vi engang fik snakket lidt med Dem — saadan lige jævnt ud. Vi kender Dem jo endnu kun ude fra vor Kirke — og nu vil jeg da ikke sige andet, end at vi ogsaa flere Gange har været rigtig glade for, hvad vi der har hørt af Dem — men vi synes jo immer, vi kunde have Lyst til at komme lidt mere i Lag med Dem end som saa. Vi Folk fra Landet har nu altid saadan en egen Nysgerrighed efter at lære vor Præst rigtig at kende, saa vi kan gaa frit til ham med vore Spørgsmaal i alle Dele. Vi Bønder, der gaar her Dagen op og Dagen ned i samme Slæb, vi faar nu saadan en grumme stor Trang til at have et Menneske imellem os, som kan gi'e os Oplysning og Belæring — ogsaa om den Slags Sager, som der ikke lige netop kan snakkes om fra en Prækestol. Men se, det vil nu vore go'e Præster aldrig rigtig forstaa, og derfor er det ogsaa mangen Gang saa slemme fat imellem os. Se, vi har nu f. Eks. her i Skibberup saadan et Forsamlingshus, som vi kalder det . . . Ja-ja, jeg tænker, at Kap'lanen nok har hørt om det ogsaa og veed, hvad det er for en Røverrede, vi holder der, — for saadan har da Provsten mere end to Gange kaldt det. Men forresten gør vi da ikke andet, end at vi samles saadan i god Forstaaelse og snakker om, hvad vi nu kan ha'e Lyst til, eller vi læser lidt højt af vores Bøger, enten det nu er et gudeligt Skrift eller disse Folkelæsninger, som vi kalder dem, — for vi mener jo, at det da maa være en ligesaa god Tidsfordriv at høre et godt Ord som at ligge og snue de lange Vinteraftner henad Bænkene eller bruge dem til Kortenspil og anden Svir, saadan som det var brugeligt i de gode gamle Dage, som Provsten snakker saa meget om. Men det forstaar sig jo af sig selv, at det, som vi Bøndermennesker kan have at fortælle hinanden, ikke kan være saadan synderlig bevendt; — nej, men kunde vi faa saadan en Mand som Dem, Hr. Pastor, til at besøge os og ganske jævnt snakke med os og fortælle

os om, hvad De nu selv kunde have Lyst til, — se, det var noget andet; det var noget, vi kunde blive glade ved og skulde være rigtig saa meget taknemlige for. For vi synes jo da, at De alligevel er saadan et jævnt og ligefremt Menneske, som vi nok kunde komme til at slutte os rigtig inderlig til. Og saa ligner De da ogsaa Deres Moder saa grangivelig i hele Udtrykket, efter hvad jeg saadan kan skønne, ihvorvel jeg kun har set hende en Gang for mange Aar siden ved et af vore Vennemøder ovre i Sandinge. Derfor skal jeg love for, at der vilde blive Glæde den Dag, da det spurgtes, at Kap'lanen vilde besøge os i Forsamlingshuset — for saa vidste vi da, at vi endelig havde fundet, hvad vi saa længe og inderligt har ønsket os. Ja se, det var bare saadan disse Par Ord, jeg gerne vilde tillade mig at udtale for Dem; og nu maa Hr. Pastoren da ikke være vred, fordi jeg har snakket saa frit til Dem. Jeg kan forsikre Dem til, at jeg kun har gjort det i den allerbedste Mening."

Emanuel forholdt sig endnu tavs. Han var saa underlig bedøvet af Væverens Ord og vidste ikke længer, hvad han skulde tro. Kunde det virkelig være en Ven, dette Menneske, om hvem han havde hørt saa meget slet? . . . Og Anders Jørgen og hans Datter? Var de i Forstaaelse med denne Mand? . . . Det syntes ham næsten saa. Tilfældigt opfangede han det spændt forventningsfulde Udtryk, hvormed den unge Pige i dette Øjeblik bevogtede ham henne over sit Sytøj, som hun med sit Blik vilde stjæle ham hans Svar bort fra Læben.

Af Frygt for helt at tabe Fatningen overfor disse fremmede Mennesker, der saa øjensynligt ventede en afgørende Udtalelse af ham, rejste han sig for at tage Afsked. Med en forvirret Undskyldning for, at hans Tid ikke tillod ham at fortsætte Samtalen længer, greb han efter Hat og Paraply.

Under de andres dybe Tavshed gik han rundt og gav Haanden. Og da han forlod Stuen, var der ingen, der fulgte ham.

X

Emanuel havde, siden han blev voksen, ikke ofte hørt sin Moder omtalt. I det hele vidste han ikke meget mere om hende, end hvad han selv havde set; men allerede mens hun levede, havde han haft paa Fornemmelsen, at der var noget i hendes Ungdomsliv, som Familien omhyggeligt søgte at dække over. Hvad det var, havde han kun uklart anet. Hans Ungdomsvenner og Kammerater havde — efter Moderens ulykkelige Død — altid været bange for blot at hentyde til hende i hans Nærværelse; og selv havde han haft en naturlig Skyhed for at tale om hende, især da Faderen og de øvrige Slægtninge bestandig bevarede den urokkeligste Tavshed angaaende alt, hvad der vedrørte Moderen og hendes Forhold. Kun en meget gammel Tante, der havde Bolig i et Kloster, havde engang i et ophidset Øjeblik sagt til ham, at han dog ikke skulde forglemme, „hvor dybt hans Moder i sin Tid havde forsyndet sig mod sin Stand."

Nu blev Væverens Ord og Billederne paa Bondestuens Væg ham et bestemtere Fingerpeg til Forstaaelse af hendes underlig ensomme Liv i hans Faders Hus. Han saae hende atter for sig med det højt opsatte Haar og den sorte, tarvelige Kjole, der i hans Drengeaar undertiden havde kunnet gøre ham lidt skamfuld, fordi den saa lidt lignede Klædedragten hos de andre Damer af deres Omgangskreds, som ogsaa altid tydeligt nok følte sig lidt trykkede af hendes Nærværelse. Han erindrede hendes private Dagligstue, der heller slet ikke lignede Lejlighedens øvrige Værelser, og hvor hun ofte i dagevis lukkede sig inde uden at ville modtage

Besøg. Mangen Gang, mens han var Barn, havde han i Mørkningen staaet udenfor Døren og ikke vidst, om han turde banke paa. Og naar han da endelig havde taget Mod til sig og klemt sig ind, havde han set hende sidde sammenbøjet i Hjørnet af den lange Mahognisofa og stirre ubevægelig frem for sig, som om hun ikke havde hørt ham komme. Først naar han en Tid havde staaet hos hende og hvisket „Mo'er“, kunde hun lægge sin Haand op paa hans Hoved, tavs klappe ham paa Haaret eller pludselig trykke ham til sig med en saa heftig Ømhed, at han næsten blev ængstelig derved; eller hun tog ham op paa sit Skød og gav sig til at fortælle ham Sagn og Æventyr om Kæmper og Kongesønner, der under Kristi Banner drog ud i Verden for at stride for Sandhed og Ret, disse gribende Fortællinger, der endnu længe efter fik hans Kinder til at brænde og ofte holdt ham vaagen om Natten, mens skiftende Syner af gyldenthjælmede Krigere og mørke, barfodede Kuttemænd drog ham forbi. Han huskede ogsaa, at hans to Søskende sjældnere besøgte Moderen i hendes Værelse og gerne faldt i Søvn over hendes Fortællinger. De var yngre og morede sig bedre i Faderens smukke Læseværelse med Billedbøgerne og den store Jord-Globus. Derfor kaldte Tjenestefolkene dem ogsaa „det smaa Herskab“, mens han selv med et Slags Øgenavn kaldtes „Fruens Dreng“. Hvor ofte og bittert havde han ikke ogsaa følt, at det var fra Moderens Dødsdag, han blev ene og uforstaaet i sin Faders Hus!

Saa længe gik han nu der paa Hjemvejen langsmed Stranden og fordybede sig i sine Barndomsminder, at han ganske glemte baade Tid og Sted. Da han endelig naaede tilbage til Præstegaarden, saae han til sin Forskrækkelse, at de indbudne Gæster allerede var begyndt at komme, og at han maatte skynde sig med sin Omklædning for ikke at møde for sent til Bordet.

Da han et Kvarterstid efter traadte ind i Daglig-

stuen, hvor hele Selskabet nu var forsamlet, modtoges han af et højst unaadigt Blik fra Provsten, der — iført Kjole og Kalot — gestikulerede midt paa Gulvet i Samtale med et Par ligeledes kjoleklædte Herrer. Der var samlet godt og vel en Snes Mennesker. Der var Sognets tre Proprietærer, den gamle Skolelærer Mortensen, Dyrlæge Aggerbølle og Købmand Villing, alle med Fruer i Silkekjoler. Desuden var der seks Vejlby-Bønder med deres Koner samt den unge Hjælpelærer Johansen. Af Folk fra Skibberup var der ingen tilstede, og ligeledes manglede der Repræsentanter for Vejlby Husmænd, idet de sidste af de trofaste blandt disse fornylig til Provst Tønnesens store Harme var bleven grebne som Tilhørere i Væver Hansens Forsamlingssal.

De to af Proprietærerne var høje, kraftige Skikkelser, der lignede hinanden som et Par Brødre uden dog at være det. Den tredje var en lille, gnavent udseende Tyksak med et rødsprængt Ansigt, hvori to blege, udvæltende Øjne laa og svømmede i en Slags Fedt ligesom et Par Spejlæg. Fra hans brede Underkæbe, der skød sig en halv Tomme frem for Overansigtet ligesom et Ædetrug, voksede et Krat af graa Skægstubbe nedover en uhyre Hagesæk, der hang udover Halsen som en rynket Bug. Med sine korte Arme lagt bag paa Ryggen gik han og smaagryntede henne ved Døren ind til Spisestuen og saae hvert Øjeblik paa sit Ur.

De seks ganske ensklædte Bønderkoner — i sorte Uldkjoler og Huer med brede Guldgaloner — sad i en tavs Række henne under Vinduerne og holdt de brune Hænder ubevægeligt i Skødet omkring et sammenlagt Lommetørklæde. Opad Væggene i deres Nærhed stod deres vadmelsklædte Mænd og saae ikke mindre alvorsfulde ud. Kun naar Provsten en Gang imellem kom hen til dem og i elskværdig Selskabsstemning henvendte en spøgende Bemærkning til en

eller anden af dem, trak de alle paa en Gang de træstive Mundvige op med et Forsøg paa at smile.

Alene Sogneraadsformand Jensen færdedes ugenert omkring paa Gulvet med sin blaarøde Kalkunsnabel og lod frimodigt sin Stemme gjalde under Loftet som en Mand, der var vant til at bevæge sig i det højere Selskabsliv.

I Lænestolene omkring det runde Bord i Midten af Stuen sad Fruerne og bredte deres lange Silkeslæb ud over det tæppebelagte Gulv. Her gik Mundene livligt i den Slags Samtale, hvori ingen veed, hverken hvad de selv siger eller hvad de andre svarer. Ordet førtes især af den ene Proprietærfrue — en garderhøj Dame i grønt Satin med hvide Blonder — der nylig var vendt hjem fra en Københavnsrejse og var utrættelig i at fortælle om, hvad hun havde set og oplevet.

Alene den lille magre Fru Aggerbølle sad tavs og stirrede hen for sig med adspredt Mine, som om hendes Tanker endnu ikke havde kunnet slippe Hjemmet og Børnene. Hun sad med Hænderne foldede i sit Skød og syntes segnefærdig af Træthed og Nattevaagen. Det saae ud, som om hun med Flid havde valgt sig Pladsen bag Skolelærer Mortensens svulmende Frue, for at ikke Aftenskæret skulde falde for spottende ind over hendes tidligt ældede Træk og falmede Silkekjole, hvis gammeldags Snit og altfor rummelige Liv sørgmodigt fortalte om svunden Ungdomsherlighed. Nu og da skottede hun bekymringsfuldt hen til sin Mand, der havde stillet sig op foran Kakkelovnen og herfra saae sig omkring med en udfordrende Holdning, som om han vilde fornægte ethvert Kendskab til den Duft af Benzin, der fra hans stærkt glinsende Livkjole bredte sig ud over den Del af Stuen, hvor han opholdt sig. Han var først højt op paa Formiddagen kommen hjem fra et Barnedaabsgilde hos en Bonde i et af Nabosognene, og rundt om i den ubeskæggede Del af hans Ansigt sad der endnu Mindelser om Nattens Strabadser i Form af mørkerøde

Pletter, der tydede paa, at det paagældende Barn ikke var bleven døbt alene med Vand.

I Ensomhed henne ved Flygelet stod den unge Hjælpelærer Johansen i en indstuderet Stilling med det ene, fyldige Ben kastet let henover det andet, saaledes at Taaspidsen netop berørte Gulvet. Han havde en hvid Handske paa den ene Haand og et Lommetørklæde stukket ind mellem Vesten og sit pibede Skjortebryst. Hr. Johansen, der var kommen til Sognet omtrent samtidigt med Emanuel, var — i Modsætning til denne — hurtigt bleven Vejlbys erklærede Løve. Hans store, mørke Haar, der ved højtidelige Lejligheder var krøllet over hele Hovedet, hans fede, blege, skægløse Skuespilleransigt, hans Købstad-Dragter og „dannede“ Væsen havde i Vinterens Løb skaffet ham Adgang endog til Proprietærgaardene, og det ansaaes allerede for ikke helt usandsynligt, at en af Egnens unge Frøkner en Gang kunde finde paa at skænke ham mere end sin Beundring.

Kort efter Emanuels Ankomst blev Fløjdøren ind til Spisestuen aabnet, og Frøken Ragnhild kom ind og bad Selskabet tilbords.

Hun var klædt i et sort Silkestof med store, brandgule Palmeblade og i en Slags Kniplingsoverkjole, der var gennemsigtig paa den øverste Del af Brystet og den nederste Del af Armene. Rundt om den høje, slanke Hals bar hun en tynd, firdobbelt Guldkæde, der foran var samlet i en Opal-Laas. Over det brunrøde Haars Nakkesnegl sad en stor Skildpaddes-Kam.

„Vil d'Hrr. behage at tage Damer!“ udbrød Provsten og bød selv Armen til den garderhøje Proprietærfrue.

Mellem de ældre Herrer blev der et Kapløb henimod Frøken Ragnhild. Sogneraadsformand Jensen, der stod hende nærmest, blev den lykkelige og førte hende med løftet Snabel ind i Spisestuen. Emanuel bukkede for Fru Aggerbølle, der sad tilovers, efterat de andre

Herrer havde taget Damer. Bønderne tog deres egne Koner ved Haanden og sluttede i tavs Trup den højtidelige Procession.

XI

Midt paa Bordet, under Hængelampen, stod en høj Blomsteropsats. Foran hver Bordende straalede en Armstage med syv Lys. Paa hver Tallerken stod Servietten oprejst i Form af en Bispehue, hvorunder der skjulte sig et lille Brød. Forøvrigt bestod Opdækningen af en Samling udsøgte Retter. Der var Fisk i forskelligfarvede Geléer, farcerede Fugle, flere Slags Salater i store, blaa Glasskaale, Hummer og Sardiner i Daaser foruden endnu flere Ting. Skønt Anretningen egentlig ikke frembød nogen Overraskelse for de tilstedeværende, idet den altid var saa temmelig ens ved disse Lejligheder, gjorde Bordets festlige Præg og det ualmindelig smukke Service straks et stærkt Indtryk paa Gæsterne, og Maaltidet forløb i Begyndelsen under andagtsfuld Tavshed. Kun den lille, tykke Proprietær satte sig straks forslugen tilrette med Albuerne ud til Siden og øste i sig med Kniv og Gaffel af alt, hvad der kom i hans Nærhed. Derimod kæmpede Dyrlæge Aggerbølle tappert mod sine slette Tilbøjeligheder. Længe sad han med det samme Glas Rødvin foran sig og fyldte aldrig mere end Halvdelen af sin Tallerken, — hvorfor han ogsaa Gang efter Gang saae over til sin Kone med et Blik fuldt af stolt Selvtilfredshed. Han havde nemlig paa Vejen til Præstegaarden højtideligt — endog med opløftet Finger — tilsvoret hende at vise Maadehold og Beherskelse, saa hun ikke denne Aften skulde faa Skam af ham. Provst Tønnesen var i Begyndelsen saa at sige den eneste, der talte, og aabenbarede sig i det hele som en ligesaa elskværdig som underholdende Vært. Han sørgede for, at Fadene cirkulerede, bad Herrerne

skænke i Glassene, fortalte smaa Historier og røbede i hele sit Væsen den fordums Selskabsmand, hvem Synet af festlig Belysning, af Blomster og Damer i Silke uvilkaarlig henrev og satte i Stemning.

Da man havde spist i et Kvarterstid, slog han paa sit Glas og holdt en Tale. Idet han gik ud fra et af Salomos Ordsprog, talte han i et formfuldt Sprog om den Styrke, man føler ved i vanskelige Tider at vide sig omgiven af en trofast Venneskare. Han udtalte det Haab, at den Kreds af Meningsfæller, han i dette Øjeblik saae omkring sig, „ogsaa for Menighedsfredens Skyld“ aldrig vilde blive brudt, og endte med i hjertelige Ord at takke Gæsterne for deres Nærværelse.

Straks efter rejste den ene af de to høje, sværtbyggede Proprietærer sig og tolkede i et rullende Foredrag Selskabets Tak til Provst Tønnesen for hans velsignelsesrige Virksomhed i Sognet. Et Øjeblik truede han med at komme ind paa en nærmere Drøftelse af de alvorlige Spørgsmaal, som Tønnesen akkurat havde strøjfet, idet han fremkastede en Bemærkning om disse „Tidens nedbrydende Tendenser“, som Provsten her lykkeligvis var et saa kraftigt Værn imod. Men da han i det samme kørte fast, som om hans Ordforraad paa en Gang var sluppet op, afsluttede han brat med at foreslaa en Skaal for Provst Tønnesen og Frøken Ragnhild.

Efterat man atter havde rejst sig og klinket, blev Stemningen friere blandt Gæsterne; og da nu Desserten — en mægtig Plumbudding — blev bragt flammende ind paa Bordet, brød Tilfredsheden snart ud i en almindelig Livlighed.

Men da slog ogsaa Dyrlæge Aggerbølles onde Time. Plumbudding var en af hans Livretter, og desuden begyndte nu Karaflerne med de hede Vine at gaa rundt. Dertil var han saa uheldig at have faaet Plads lige overfor den lille, grisetykke Proprietær, der under hele

Maaltidet sad med samme gnavent forslugne Mine og huggede i sig som en Bændelorm af alle de lækreste Retter, saa Aggerbølle formelig havde maattet vende Øjnene bort for ikke at bringes i Fristelse. Men nu var det ham ogsaa plat umuligt at modstaa længer. Idet han kastede et fortvivlet bønfaldende Blik over til sin Kone, skar han sig et Stykke paa halvandet Pund ud af Buddingen og tømte lige efter to svingende fulde Glas Sherry for straks at gøre sig døv for Samvittighedens Stemme.

Rundt om Bordet lød nu munter Latter og højrøstet Samtale. Kun Bønderne forholdt sig stadig lige tavse. En af dem — en lille, barnligt pluskæbet Gamling, der hele Tiden havde siddet og stukket ængsteligt til de gaadefulde Retter som til døde Rotter og nippet til Vinen som til Medicin — hviskede til sin Nabo, idet han modfaldent betragtede et Buddingstykke, som blev ved at flamme paa hans Tallerken:

„Hvem der havde sig en af vor Mo'ers Ævelskiver. Dette hersens rygendes er vist itte godt for en Bondemav'."

Emanuel havde faaet Plads omtrent midt paa en af Bordets Længdesider. Heller ikke han havde under hele Maaltidet talt mange Ord, og hans Borddame, der var saa optaget af at vogte paa sin Mand, tilskyndede ham ikke. Han var forarget over denne tomme og opstyltede Fest. Endnu summede Samtalen med Væveren i hans Øren, og gennem Stuens gule Lystaage saae han bestandig for sig Billedet af den lille solopfyldte Bondestue med dens troskyldige, søndagsfestlige Hygge.

Henne fra den nederste Bordende søgte Frøken Ragnhild flere Gange at tiltrække sig hans Opmærksomhed for at drikke et Glas med ham. Men med Vilje undveg han hendes Blik; thi af alle i hele Selskabet var hun næsten den, der iaften var ham mest imod. Han fandt hendes Dragt anstødelig, og med dyb

Skamfuldhed lagde han Mærke til, hvorledes den unge Hjælpelærer Johansen, der havde Plads i hendes Nærhed, med Øjnene formelig slugte hendes hvide Hals og Arme, der skimtedes gennem Kjolestoffet, mens han hældede sig frem over Bordet og sagde hende Behageligheder. Og — som det syntes — hørte hun ikke helt ligegyldig paa denne latterlige Karikatur af et Hovedstadsmenneske. Hun havde lagt sig tilbage i Stolen og saae helt oplivet ud. Varmen, Vinen og Larmen af de mange Menneskestemmer havde farvet hendes Kinder med to smaa hektiske Rødmepletter; og naar hun smilte, sænkede hun velbehageligt Øjenlaagene lidt, næsten som i en let Beruselse.

Uvilkaarligt gav han sig i Tankerne til at sammenligne hende med den alvorlige, sundt rødmussede Bondepige, som han nys havde været sammen med, og som i sin tarvelige, mørkerøde Kjole syntes ham hundrede Gange smukkere end nogen af disse papegøjepyntede Damer i Silke og Tyll. Idet han lod sit Blik glide langsomt hen over det hele Selskab — lige oppe fra Provstens og Proprietærernes selvglade Skikkelser og ned til Bøndernes tavse Række — tænkte han paa, hvor forfærdeligt han dog havde ladet sig føre bag Lyset. Han, der havde troet for bestandig at være flygtet bort fra Kultursamfundets Vederstyggelighed — han var jo blot her faldet i Armene paa dette Samfunds Vrængebillede. Eller var der ikke her den samme Letfærdighed, det samme Hovmod, det samme Hykleri?

Bordet hævedes . . . og Gæsterne spredte sig i Værelserne. Damerne slog sig ned i Dagligstuen, mens Herrerne samlede sig i Studereværelset for at ryge.

I Døren til Spisestuen mødtes Frøken Ragnhild og Emanuel.

„Velbekomme!“ udbrød hun livlig og rakte Haanden frem. „De kunde ellers nok have sagt Tak for Mad, synes jeg. Eller finder De maaske ikke, at mit Bord

fortjente Ros? ... Og hvorfor har De hele Tiden været saa ugalant slet ikke at se hen til mig? Jeg vilde drikke et Glas med Dem."

„Aa . . . jeg saae Dem forresten meget godt. Men Hr. Johansen var saa stærkt beskæftiget af Dem, at jeg ikke nænnede at tage Dem fra ham."

„Den stakkels Johansen!" lo hun. „Ham er De dog altid paa Nakken af. Jeg indrømmer, at han er latterlig . . . men Herregud . . . han er alligevel lidt af et Menneske. Han taler dog ikke altid om Køer og Sædpriser. Han er endog en Mand med Smag. Jeg mærkede idag, at han bruger en Parfume, der virkelig slet ikke er ilde ... og han konverserede mig baade om Wagner og Beethoven. Hvad kan man forlange mere?"

„De har sikkert Ret. Jeg mener ogsaa, at De og Hr. Johansen passer fortræffeligt til hinanden."

Tonen i Emanuels Svar fik Frøkenen til at rynke Brynene. Hun saae paa ham og sagde med Udfoldelse af sin fulde Værdighed:

„De glemmer vist Dem selv, Hr. Hansted ... Det forekommer mig i det hele, at De i den sidste Tid er begyndt i en beklagelig Grad at miste Deres gamle Elskværdighed."

„De har vistnok ogsaa paa dette Punkt Ret, Frøken! Jeg føler selv, at jeg ikke passer til dette Selskab, og derfor var jeg netop ogsaa ifærd med at forlade det, da jeg mødte Dem. Skulde Deres Fader spørge efter mig, er De nok saa god at undskylde mig hos ham."

Han hilste med et stift Buk og forlod Stuen.

Frøken Ragnhild blev staaende paa Dørtærskelen og saae efter ham i himmelfalden Forbavselse.

TREDJE BOG

I

En Søndag Eftermiddag i Maj var Forsamlingshuset i Skibberup fuldt af en stor Skare Mennesker, paa hvis spændt forventningsfulde Ansigter man kunde læse, at der forestod noget usædvanligt. Det var i Virkeligheden ogsaa en Mærkedag i Skibberup Bys Historie. Den Taler, der idag ventedes, var ingen ringere end Provst Tønnesens Kapellan, Hr. Pastor Hansted.

Hver Plads i den langstrakte, halvmørke Sal — en forhenværende Lade — var optaget, og i de aabentstaaende Vinduer hang Klynger af Karle og Knøse, der med deres Kroppe spærrede det halve Dagslys ude. Overalt lød en livlig Summen af glade og højrøstede Stemmer. Man mærkede straks, at det ikke var en Forsamling Vejlby-Bønder, man havde for sig; thi skønt Afstanden mellem Vejlby og Skibberup ikke var større end en god halv Mil, var de to Tvillingbyers Beboere saa forskellige, som om de ikke tilhørte samme Landsdel. Dette Forhold beroede ikke paa nogen Tilfældighed men skyldtes Byernes uensartede Beliggenhed og de forskellige Livsvilkaar, Beboerne i Tidens Løb havde været underkastede. Mens de sagtmodige Vejlby-Bønder

fra Arilds Tid udelukkende havde beskæftiget sig med at pløje og høste deres store Agre, var Skibberup oprindelig — og tildels endnu — en Fiskerby, hvis Beboere delvis ernærede sig af Havet. Endnu for et Par Menneskealdere siden betragtede Skibberupperne Dyrkningen af deres Jord som en Biting, der helst overlodes Kvinderne, medens Mændene æventyrede sig omkring i nære og fjerne Fjorde og gjorde Landgang rundt om paa Kysterne for at afhænde deres Fangst.

I den ene Ende af Salen stod en simpel Talerstol, bag hvilken den gamle Ladelænges raa Lervæg var dækket af et Dannebrogsflag, der var ophængt saaledes, at det hvide Kors tegnede sig oprejst i den røde Dug. Bænkerækkerne foran Talerstolen var saa godt som udelukkende optaget af Kvinder, medens Mændene havde Plads i den nederste Ende af Salen og langsmed Væggene til bægge Sider.

En særlig Opmærksomhed i Forsamlingen vakte Else Anders Jørgen og hendes Datter Hansine, der havde taget Sæde paa en af de midterste Bænkerækker. Else Anders Jørgens fyldige Skikkelse med de lyse, udhvælvede Øjne, det staalgraa Haar og den store Gyldenstykkes-Hue, hvorfra to brede, røde Silkebaand hang ned til den ene Side, vilde have tiltrukket sig Opmærksomhed i enhver Forsamling; men den særlige Grund til den Opsigt, hun idag vakte, var den almindelig kendte Omstændighed, at det var i hendes Hjem, Kapellanen og Væver Hansen havde haft de Sammenkomster, der dannede Indledningen til denne Dags store Begivenhed.

Paa en Maade mente man endog at skylde Else Sagens lykkelige Tilendebringelse. Da hun nemlig ikke havde været tilstede ved Kapellanens og Væver Hansens første Sammentræf i hendes Hus, og da hun ved Hjemkomsten hørte om dets uheldige Udfald, havde hun taget den Beslutning paa egen Haand at opsøge Hr. Hansted, for hvem hun — trods alt — havde bevaret en usvækket

Hengivenhed, siden de første Gang mødtes ved Datterens Sygeseng. Straks den paafølgende Søndag gik hun efter Gudstjenesten hen til ham udenfor Kirken og bad ham om ved Lejlighed at forny sit Besøg hos hende „for at træffe gode Venner, der meget ønskede at tale med ham“. Hr. Hansted havde straks og med Glæde modtaget hendes Indbydelse; og da hun i Forvejen havde sikret sig Væver Hansens og et Par andre af Byens ledende Mænds Nærværelse, kom det saaledes endelig til en alvorlig Menings-Udveksling mellem Kapellanen og Menigheden.

I Anledning af disse Hr. Hansteds gentagne Besøg i Anders Jørgens Hus havde Hansines Veninder ofte drillet hende med Kapellanen, til hvem hun efter deres Paastand skulde have baaret en hemmelig Kærlighed fra den allerførste Gang, hun saae ham. Rigtignok protesterede hun selv ivrigt, ja med Vrede mod Beskyldningen, og det saae ud, som om det var for yderligere at bevise sin Uskyld, at hun netop idag — i Modsætning til de fleste andre af Forsamlingens unge Piger — havde iført sig en ganske tarvelig, mørkegrøn Hvergarnskjole uden mindste Pynt eller Besætning.

Alligevel saae hun godt ud; — det var ikke for ingenting, at man regnede hende blandt Byens smukke Piger, skønt der herskede et lille Misforhold mellem den øverste Del af Ansigtet med de mørke, sammengroede Bryn over de dybtliggende, alvorlige Øjne og Underansigtets barnligt uudviklede Form. Hun sad nu der men sin næsten unaturligt strunke Holdning, der gav hendes lille sluttede Skikkelse et Præg af Selvsikkerhed og Kraft, og hverken deltog i eller paahørte den livlige Snak, der førtes mellem Kvinderne i hendes Nærhed. Denne Mangel paa Deltagelse for, hvad der foregik omkring hende, var saa gammel hos hende, at den ikke længer vakte Forundring hos nogen. Allerede mens hun var Barn, havde man moret sig over den pudsig mutte Mine, hvormed hun besvarede enhver

— venlig eller uvenlig — Tilnærmelse af fremmede. Men især var hendes Indesluttethed bleven paafaldende, efter at hun for nogle Aar siden havde været Elev paa en Højskole og som saadan deltaget i et „Vennemøde“ inde i København, hvor blandt andre selve den gamle Grundtvig havde talt — for sidste Gang. Siden den Tid saaes hun ikke ofte udenfor sin Faders Hus og Mark; og navnlig holdt hun sig ganske borte fra de endnu den Gang temmelig frie Forlystelser, hvormed Byens Ungdom fordrev Fritimerne om Søndagen og i de lyse Sommeraftener. Derimod hørte man hende bestandig gaa og synge ved sit Arbejde i Stalden og i Køkkenet, eller naar hun gik med Malkeaaget den lange Vej op over Markerne.

Blandt Byens Folk morede man sig lidt over hende, men fæstede sig iøvrigt ikke synderligt ved hendes Egenheder. Hun var jo endnu halvt et Barn, kun nitten Aar, og desuden kendte man godt dette aparte Væsen fra andre af Egnens unge Piger, der havde været paa Højskole. Man vidste, at der altid skulde hengaa nogen Tid, inden de unge igen fandt sig tilrette i de jævne, dagligdags Bondeforhold.

... Imidlertid var Klokken bleven fem, og Kapellanen havde endnu ikke indfundet sig. Blandt den Flok Mænd, der med Væver Hansen i Spidsen havde samlet sig henne ved Indgangsdøren for at modtage ham, begyndte der at spores nogen Ængstelse. Man vidste, at der i den sidste Tid havde hersket et meget spændt Forhold mellem Provst Tønnesen og Kapellanen, efter at dennes Omgang med Væver Hansen og andre bekendte Skibberuppere var bleven Provsten bekendt. Og nu ængstedes man for, at Tønnesen — trods alle Forsigtighedsforanstaltninger — i Utide skulde have faaet Nys ogsaa om denne Sammenkomst og i sidste Øjeblik ligefrem forbudt Hr. Hansted at give Møde.

II

Endelig saaes en ensom Skikkelse oppe paa Strandbakkerne. Det var Emanuel Han bar en lys Sommerfrakke over den ene Arm og gik med hastige Skridt ned imod Byen. Da han fik Øje paa den ventende Skare udenfor Forsamlingshuset, fremskyndede han yderligere sin Gang, og et Par Minutter efter stod han ved Indgangsdøren. Hans Ansigt var blegt trods Varmen og den hurtige Marsch; Trækkene nervøst urolige. Med tavse Haandtryk hilste han temmelig aandsfraværende paa Væver Hansen og et Par andre af de omkringstaaende Mænd, hvorpaa han straks traadte ind i Salen.

Her forstummede øjeblikkelig al Samtale. Rundt om langs Væggene strakte man Hals for at komme til at se. Med sine lange, abeagtige Arme banede Væver Hansen ham Vej gennem Mængden og førte ham op til den øverste Ende af Salen, hvor han bød ham Sæde paa Hæderspladsen, en gammel Kurvestol med hullet Sæde. Efter at der her var vekslet et Par Ord imellem dem, besteg Væveren Talerstolen og trak en Sangbog frem af sin Baglomme. Med Bogen mellem Hænderne stod han nogle Øjeblikke ganske tavs og lod Blikket glide langsomt rundt over Forsamlingen, mens der i hans Ansigt bredte sig et lunt triumferende, Provst Tønnesen helliget Smil, der blev besvaret med en forstaaende Munterhed af Mandfolkene henne ved Vinduerne og i den nederste Ende af Salen.

Endelig sagde han med sin uskyldigt lydende Stemme:

„Ja, saa skulde vi vel ha'e en Sang at begynde med, go'e Venner! Hr. Pastor Hansted har ikke noget særligt Ønske i den Henseende, saa vi kan vælge, hvad vi selv synes. Hvad skal vi saa syng'?"

Der blev fra Forsamlingen raabt paa forskellige

Sange. Tilsidst blev man enig om „Frem, Bondemand, frem!“

„Ja, la' vos syng' den,“ sagde Væveren med et nyt Smil. „Det er en Sang, der passer vos!“

Han gav selv med skingrende Fistel Tonen an, og straks brød Stemmerne øredøvende frem fra alle Sider. Det var ikke Sang. Det var en vild Skrigen uden Maade, en Beruselse i egen Lungekraft, der truede med at sprænge Ørehinderne.

Emanuel havde anbragt sig i Kurvestolen, hvor han sad foroverbøjet med korslagte Ben og ofte strøg sig med Haanden uroligt gennem Haaret. Han deltog ikke i Sangen og følte sig i det hele ikke rigtig vel tilmode. Den skumle, mørke Sal, de frittende Blikke, der allevegnefra mødte ham, naar han løftede Hovedet, Væver Hansens prosaiske Indledningsord og denne larmende, uharmoniske Sang havde et Øjeblik bragt ham ud af Stemning.

Desuden pintes han af, at han paa Grund af et uberegneligt Uheld ikke havde faaet Lejlighed til at meddele Provst Tønnesen sin Beslutning om at tale her. Med velberaad Hu havde han opsat indtil det sidste Øjeblik at give Provsten nogen Meddelelse herom, ligesom han havde bedet Væver Hansen ikke offentlig at bekendtgøre Mødets Afholdelse, for at det saa lidt som muligt skulde faa Karakteren af en Udæskning. Men da han, kort før han forlod Præstegaarden, i den nævnte Hensigt havde opsøgt Provsten, var denne tilfældigvis en halv Time i Forvejen taget bort for at besøge en af Nabopræsterne. Han havde da fundet det rigtigst i det mindste at bringe sin Meddelelse til Frøken Ragnhild, der imidlertid viste langt mindre Forundring, end han havde tænkt sig. Hun havde nemlig gennem Præstegaardens gamle Pige hørt et og andet om, hvad man rundt i Sognet fortalte om Kapellanen; og desuden havde forskellige af hans

egne Udtalelser i den sidste Tid ladet hende ane, hvad der forestod.

Men blev ikke Frøken Ragnhild forbavset, blev Emanuel selv det til Gengæld desmere — paa Grund af den ualmindelig bestemte Maade, hvorpaa Frøkenen ved denne Lejlighed havde taget Bladet fra Munden overfor ham.

„De er dog med al Deres Forsagthed et ubegribelig letsindigt Menneske,“ havde hun sagt. „Der styrter De Dem blindthen ud i noget, som De slet ikke veed, hvad er — blot fordi De ikke føler Dem tilfreds i de Forhold, hvori De i Øjeblikket befinder Dem. Det er vistnok ganske taabeligt af mig at ville forsøge paa at bringe Dem til Fornuft. Men jeg vil alligevel ikke lade være med at bede Dem alvorligt betænke, Hr. Hansted, hvilke Følger et saadant Skridt kan faa for Dem . . . og for os. Naar De veed — og det veed De — paa hvilken Maade denne Væver Hansen og hans Eftersnakkere har optraadt overfor Fader, skulde man forresten synes, at det maatte være overflødigt at gøre opmærksom paa, hvor mildest talt mærkelig . . . ja rentud upassende enhver Tilnærmelse til disse Folk maa forekomme . . . og i Virkeligheden ogsaa er.“

Uden at give ham Tid til at svare havde hun dermed vendt ham Ryggen og forladt Stuen.

Disse Ord og navnlig Tonen, hvori de udtaltes, havde bortblæst de sidste Skæl for Emanuels Øjne. Han havde vel ingenlunde været blind for, hvad hans Optræden i Forsamlingshuset vilde kunne drage efter sig i Præstegaarden — og andre Steder. Navnlig var han fuldt forberedt paa, at hans Dage som Provst Tønnesens Kapellan herefter var talte. Men han havde dog troet, at man i hvert Fald vilde respektere hans alvorlige Overbevisning — ja han havde end ikke helt kunnet slippe et lille Haab om, at Stormen kunde ende med et mindeligt Forlig. Nu forstod han, at ethvert Forsøg paa at komme til en Forstaaelse med hinanden

vilde være frugtesløst; og netop derfor var det ham dobbelt pinligt, at han overfor Provsten var kommen til at fortie sin Beslutning paa en Maade, der kunde tage sig ud som Fejghed. Men derfor følte han ogsaa nu en forstærket Længsel efter for Alvor at bryde med sin Fortid og gøre sig fri. Selv i dette Øjeblik, da den mørke Sals Uhygge og Forsamlingens ringe Højtidelighed havde bragt ham ud af Stemning, brændte han af Utaalmodighed efter at komme til en Afgørelse, efter af kaste Broen af bag sig og foretage det Skridt, der vilde bringe hans Forhold ud over enhver Tvetydighed.

Saasnart Sangen var tilende, rejste han sig og besteg Talerstolen.

III

Han havde med Vilje ikke udarbejdet sit Foredrag iforvejen. Han vilde engang forsøge at stole paa Nuets Indskydelser og lade Ordene falde, saaledes som Hjertet hvert Øjeblik tilhviskede ham dem. Alligevel mødte han ikke uforberedt. Det Emne, han havde valgt at tale om, havde tværtimod i den sidste Tid daglig og paa en særegen Maade beskæftiget ham. Han vilde nemlig følge den Anvisning, Væver Hansen havde givet ham i deres allerførste Samtale, og tale om sig selv. Han vilde forsøge i store Rids at tegne et Billede af et Hovedstadsbarns Liv under Opvæksten og gøre Rede for de Indtryk, et saadant Barn var underkastet, for derigennem at lade ane de Livsvilkaar og Paavirkninger, der havde været bestemmende for hans egen Udvikling og tilsidst ført ham til den Skillevej, hvor han nu stod.

Han begyndte med at fortælle en lille Historie. Det var Fortællingen om den unge Prinsesse, der en Dag af en Bejler fik en smuk Blomst forærende og straks blev meget henrykt over den og vilde fæste den til sit Bryst; men da hun derved opdagede, at Blomsten ikke

var nogen kunstig Efterligning af Naturen, dannet af Silkestof eller farvede Fjer, men en ægte, levende Rose, kastede hun den fornærmet fra sig og bød sin Kammerpige øjeblikkeligt at feje den ækle Bondeblomst væk.

Denne Fortælling — sagde han — syntes ham, anvendt paa vore Dage, at indeholde en dyb og sørgelig Sandhed. Det var nemlig i vor Tid ikke alene unge forvænte Prinsesser, der saaledes haanligt kastede Vrag paa Livets levende Blomster . . . nej, hele den saakaldte moderne Kultur, saaledes som den fremvoksede særligt i de store Byer, var en bevidst Stræben efter at forfalske Guds jordiske Gaver, et hovmodigt Forsøg paa at omdanne eller — som det hed — „udvikle og forbedre“ Guds Værk her paa Jorden og skabe en Verdensorden efter Menneskenes egen fattige Forstand. Man behøvede blot at tænke paa, hvorledes Folk i de store Verdensbyer klumpede sig sammen i hundredtusindvis og med Kulstøv og høje Huse og Dampskorstene lukkede Vorherres Sol og Luft ude . . . og man havde straks en Fornemmelse af den Naturstridighed, hvormed hele dette Samfund var opbygget. Eller saae man paa Menneskene, paa de udmajede Damer, der ved alle Slags kunstige Maskiner — Korsetter, Krinoliner eller hvad nu alt saadant Stads hed — „forskønnede“ deres Udseende; paa de unge og gamle Herrer, der uglede sig ud efter sidste Parisermode og ved Hjælp af Pomader, Voks og varme Jærn berøvede deres Haar og Skæg ethvert naturligt Fald . . . i stort som i smaat mærkede man dette triumferende Oprør mod alle Naturens Love.

Eller gik man fra Gaden ind i Husene, søgte man disse Folk ved deres Beskæftigelse, i deres Adspredelser, i deres Glæder og Sorger . . . overalt fornam man, hvorledes Nutidens Civilisation, idet den havde løsrevet Menneskene fra den evige Livskilde, havde fordømt dem til en Skinverden og en Skintilværelse, som tilsidst endog forekom dem at være den eneste sande og fornuftige. Den trætte Arbejder, der om Aftenen søgte

til Brændevinsboden for ved Glasset at fremkalde et Øjebliks kunstig Livsglæde; de unge Damer, der i Skumringen satte sig til Klaveret for ved Hjælp at Toner at fremtrylle Maaneskinsstemninger, Bølgebrus og Lærketriller inden fire Vægge; alle de Mennesker, der stormede ind i Teatrenes forpestede Luft for at le sig glade eller fælde Taarer over nogle betalte Gøglere, der mellem malede Lærreder fremhyklede menneskelige Sorger og Lidenskaber; „Kunstelskeren“, der bedst nød Synet af den oprørte Sø eller den blomstrende Eng, naar han havde den hængende i Glas og Ramme paa sin Væg . . . var alle disse ikke ganske som Prinsessen, der foretrak den farvede Fjer for den levende, duftende Rose?

„Og dog“ — fortsatte han — „dette er endda kun den mindre væsentlige, den ydre Side af Sagen. Ser vi dybere i de moderne Forhold, søger vi det indre Liv bag denne grimme Maske . . . hvad ser vi da? Vi ser Menneskeheden delt ved en uhyre Kløft, der skiller — ikke de gode fra de onde, Guds Børn fra Syndens Trælle, — nej, men de rige fra de fattige, de nydende fra de ydende og lidende. Paa den ene Side møder vi den store Hob i Arbejde og Armod; paa den anden Side en udvalgt Kres i Lediggang og Overflod. Hist raader Kulde, Mørke og Vankundighed; her Lys, Pragt og aandelig Overmættelse. Saaledes har vore Dages Kultur gennemført Kristi Lov om Broderskabet mellem Menneskene! Saaledes har den opfyldt det store Bud om Kærligheden til Næsten! Og jo højere Kulturen stiger i et Samfund, des forfærdeligere breder Kløften sig, des frygteligere raaber Jammeren hist, des frækkere tumler Letfærdigheden sig her . . . indtil vi i de store Millionbyer, de saakaldte Kulturcentre, ser det hele Samfund i vild moralsk Opløsningstilstand og hører Stemmerne fra bægge Sider smelte sammen til et enkelt, enstonigt Raab: den døendes Skrig efter Luft!“

Han havde hurtigt talt sig varm. Han mærkede

godt, at han noget hovedkulds havde styrtet sig ind i en Tankegang, der snarere skulde være fremkommen som Resultatet af hans Paavisninger. Men han havde følt en Trang til straks at gøre sit Standpunkt klart for sine Tilhørere, et Begær efter uforbeholdent at bekende det Livssyn, der under de sidste Maaneders Ensomhed og Selvfordybelse havde rodfæstet sig hos ham. Da han først kom ind paa sit gamle Stridsæmne, var det, som om en Storm greb fat i hans Tanker; Ordene løftede sig fra hans Læber med en Flugt og Varme, der var ham selv helt overraskende.

Han følte godt, at det var Brodden i Frøken Ragnhilds Ord, der endnu stak ham i Hjertet og holdt hans Lidenskab i Aande; — at det var hendes aabenlyse Udfordring, der fremtvang dette utilslørede Svar. Dertil kom endnu den højtidelige Stilhed omkring ham, disse lange Rækker af spændt lyttende Hoveder, der strakte sig helt ind i den fjerne Baggrunds Mørke. Her fornam han ikke — som i Kirken — noget Kuldesvælg mellem sig og sine Tilhørere. For første Gang følte han den Beruselse, der ligger i at mærke hundreders Tanker fængslede af ens Ords Magt, hundreders Blikke hængende ved ens Læber.

„I denne Feberluft vokser da Ungdommen op“ — fortsatte han og gav nu en mere indgaaende Skildring først af en fattig københavnsk Arbejders Hjem, derefter af en Rigmands Pragtsaloner og Selskabelighed. Derpaa sagde han: „Mellem denne Elendighed og disse Skamløshedens Orgier modtager Børnene de første dybe Indtryk, der er af en saa afgørende Betydning for det fremtidige Menneskeliv. Allerede som ganske smaa oplæres man i Samfundets Hykleri og indføres i Selskabslivets Maskerade. Det gælder om itide at faa de unge vænnet til Uniformen og opøvet i Disciplinen. Der er saa uendelig meget, der skal kues, klippes, knækkes, slibes og poleres, før et fra Guds Værksted udgaaet Barn kan blive et præsentabelt Salonmenneske. Endnu før man har lært Børnene at bede

deres Fadervor, oplærer man dem samvittighedsfuldt i de selskabelige Vedtægter som i en Katekismuslærdom . . . og Skolen gaar her Haand i Haand med Hjemmene. Det er Modejournalen, der er bleven dette Samfunds Bibel. Det er den selskabelige Vedtægt, der er dets højeste Morallov. Kan man da undre sig over Resultaterne? Se paa Damerne, der træder ind i Balsalen i nedringede Dragter, som vilde faa enhver virkelig sædelig Kvinde til at forgaa af Skam . . . og det blot, fordi Øjeblikkets Mode fordrer en saadan utugtig Blottelse. Det er den opvoksende Slægts Mødre, Søstre, ja Tanter og Bedstemødre, der danser der halvnøgne i fremmede Mænds Arme. I Sandhed et godt Eksempel! Saa vidt er det jo nemlig kommet, at der er Moder ogsaa for Hjertets dybeste Følelser — ganske som for Hatte og Støvler! Kyskhedens Fordringer, Blufærdighedens Krav stilles ikke længer af Stemmer i Menneskets eget Bryst men foreskrives for Sæsonen af Skrædderlavet i Paris! . . . Eller se paa de opvoksende Mænd, paa disse Ynglinge, hvis Fremtidsbestemmelse det er at være det store Folks Lærere, Ledere og Dommere! Inden de har naaet Tyveaarsalderen, har de fleste af dem opgivet enhver højere og ædlere Stræben, kastet enhver Tro paa Livets sande, bærende Magter overbord. De har jo lært, at Samfundet kun fordrer af dem et ulasteligt Ydre, en korrekt Optræden, et forbindtligt Smil; at et stivet Skjortebryst er det Skjold, der gør dem usaarlige i Livets Strid; at et velfriseret Haar, smukke Klæder og en snoet Knebelsbart — det er de Midler, der fortrinsvis behøves for at sikre sig en smuk og lysende Fremtid! En „haabefuld Yngling“ — saaledes kaldes den, der viser sig lærvilligst i Samfundets Hykleri, medens „Familiens Sorg“ er Navnet paa den, hvis hele Natur oprøres mod denne Samfundsorden, og som med Hænder og Fødder værger sig mod den Gift, som Livet omkring ham daglig drypper ham i Øje og Øre.“ — — —

Han holdt inde. Han mærkede, at bitre Minder fra hans Hjem begyndte at tage Magten over hans Tanker, og han vilde standse et Øjeblik for at tvinge sig til Rolighed. Men da han nu tog sit Ur frem, opdagede han til sin Forfærdelse, at Tiden var løbet fra ham. Han havde allerede talt i over fem Kvarter.

„Ja, saa maa jeg nok holde op,“ sagde han lidt forlegen; og skønt man fra alle Sider af Forsamlingen protesterede livligt og bad ham om at fortsætte, besluttede han sig til at bryde af.

„Jeg tror dog, det er bedst, jeg stopper her . . . jeg kan alligevel ikke idag blive færdig med alt, hvad jeg gerne vilde sige Jer. Men kan vi blive enige om en anden Søndag at samles her igen, kan vi jo til den Tid fortsætte.“

„Ja—ja,“ raabtes der fra hele Forsamlingen.

„Ja, send kun Bud efter mig; jeg skal altid være tilrede. — Men inden jeg idag slutter, maa jeg dog endnu tilføje et Par personlige Bemærkninger. Naar man — som jeg — er udgaaet fra de Forhold, jeg her har søgt at skildre, saa føler man en usigelig Taknemmelighed imod dem, der i Ungdomsaarene stod ved ens Side og holdt Øjet aabent for det Lys, der fører ud af alt Mørke, og pegede mod den Vej, der rækker over alle Afgrunde. Denne Vej har jeg fulgt, og saaledes er jeg kommen til Jer. Hvad Gerning jeg kan udrette imellem Jer, veed endnu kun Gud. Men jeg føler Trang til at udtale for Jer, at hvorledes end min Stilling her i Sognet fremtidig vil blive — og mulig vil der ske en Forandring i den fra denne Dag — saa har jeg en sikker Tro paa, at naar vi først tilfulde lærer at kende og forstaa hinanden, vil vort Samliv ogsaa nok blive til Lykke og Velsignelse. Kan disse Timer bidrage dertil, er min Hensigt med dem naaet.“

Han gjorde en let Bøjning og steg ned af Talerstolen.

IV

Der gik et Sus af Klæder og tilbageholdt Aandedræt gennem Salen, da han sluttede. Man var betaget af Glæde og Overraskelse. Et saadant Frisprog havde ikke selv de forhaabningsfuldeste turdet vente! Men Antydningerne i Kapellanens sidste Ord kastede tillige en ubestemmelig Alvor over Sindene. Kun de færreste havde tænkt paa, at dette Møde maaske kunde faa langtrækkende Følger.

Alle saae hen paa Væver Hansen, der nu ogsaa rejste sin lange, leddeløse Skikkelse fra en Bænkeende i forreste Række og langsomt steg op paa Talerstolen. Med paafaldende faa og tørre Ord tolkede han Forsamlingens Tak for „det belærende Foredrag"; hvorpaa han — efter disse Møders Skik — spurgte Tilhørerne, om nogen ønskede at knytte Bemærkninger til den holdte Tale . . . „at sige, dersom Hr. Pastoren da ikke har noget derimod," tilføjede han, idet han smilende vendte sig mod Emanuel, der tavs rystede paa Hovedet.

„Ja, saa er Ordet frit," sagde han med en Haandbevægelse ud over Forsamlingen og krøb atter ned.

I samme Nu skød en Skikkelse op fra en af de midterste Bænke — et lille, hæsligt, fattigt klædt Fruentimmer, hvis Tilsynekomst straks vakte almindelig Uro i Salen. Nogle begyndte endog at hysse og raabe, at hun skulde sætte sig. Men Konen var øjensynlig vant baade til at optræde offentlig og til at møde Modstand ved sin Optræden. Uden i mindste Maade at anfægtes af Tilraabene blottede hun et Par frygtelige, ganske tandløse Gummer og begyndte med en næsten uhørlig Stemme, der lød som Kattemjaven i en Pose, og med mange stødvise Fagter af sin kloformede Haand at fremsætte en lang Række Spørgsmaal til Kapellanen, hvem hun haardnakket titulerede „den sidste ærede Taler".

Alt det, Kapellanen havde sagt her idag — begyndte hun — kunde maaske være meget smukt og rigtigt. Men hun vilde gerne spørge den sidste ærede Taler, hvad han mente om Skatteloven og den ny Skoleordning. Hun vilde ogsaa gerne spørge, hvordan den ærede Taler stillede sig til Spørgsmaalet om Kvindens Valgret, og om han syntes, at det var rigtigt, naar en Mand, der selv havde fjorten Køer, ikke vilde unde sin Husmand en Smule Græsning i en Vejgrøft. Saa vilde hun ogsaa nok vide den sidste ærede Talers Mening om Fordømmelseslæren, om Fredssagen og Alderdomsforsørgelsen . . .

Uroen i Forsamlingen steg. Alles Øjne vendte sig atter mod Væveren, der imidlertid syntes ganske optaget af at betragte noget mærkeligt under sin ene Støvlesaal. Først da Hysningen blev saa almindelig, at den ganske overdøvede den talendes Røst, saae han ligesom overrasket op, smilte derpaa bredt og rejste sig.

„Hør nu, bitte Maren Smeds — skal vi ikke gemme alt det der til en anden Gang. Jeg tykkes, at vi skulde nu ikke spolere det skønne Indtryk af Hr. Pastorens Tale ved formegen Snak bagefter.“

„Hør! Hør!“ lød det fra alle Sider.

Væveren, der syntes at ville have tilføjet noget, standsede pludseligt og satte sig. Samtidigt blev Maren Smeds af et halvt Dusin Hænder trukket bagfra i Kjoleskørtet, saa hun sank ned paa Bænken med et Bump som en Trædukke.

Emanuel, der havde rejst sig og med uforstaaende Miner betragtet snart den talende, snart de hyssende, fik af en nærstaaende tilhvisket et Par forklarende Ord, hvorefter han atter satte sig.

Men nu blev der Røre henne i Baggrunden. En Mand traadte rask op paa den bageste Bænk og bad med høj Røst om Ordet.

Det var den store, sværtbeskæggede Vikingeskikkelse, som Emanuel et Par Gange før havde mødt paa

sin Vej — første Gang som Ordfører for Snekasterne hin Vinteraften paa Slædefarten her til Skibberup.

Med en Stemme, der gjaldede i Hallen som en Lur, sagde han:

„Maa ogsaa jeg faa Lov til at sige Hr. Pastor Hansted Tak for, hvad vi har hørt af ham idag . . . men mest dog for, at han er her tilstede. Jeg tror, at vi nu alle kan sige, at vi har fundet den Mand, som vi har længtes efter, og at vi ikke tog fejl i at glæde os, da vi hørte, hvem det var, der skulde blive vores Kap'lan her i Sognet. Kanske vi ikke har været saadan rigtig klar over det før, — og saa vil jeg bare sige, at det maa Kap'lanen saa ha'e vos undskyldt for — men idag har vi faaet Øjnene op for, hvem han er, og siger ham rigtig saa mange Tak.“

„Hør! Hør!“ lød det fra Ungdommen i de tætpakkede Vinduer og fra Mændene langsmed Væggene, mens Kvinderne nikkede bifaldende.

„Og maa jeg saa endnu blot faa Lov til at sige saa meget som, at om der i Anledning af denne Dag skulde komme Bryderier og Ubehageligheder for Kap'lanen deroppe fra — noksagt! — saa er der Plads til en Præst ogsaa hernede hos os! Kommer Hr. Hansted i Forlegenhed — ikke sandt, Venner? — saa staar vi alle her parat med aabne Arme og tager imod ham med et voldsomt Hurra! Skal vi gi'e hinanden et Ord paa det?“

Et dundrende Hør overalt fra Vinduer og Vægge, ja fra Kvinderne med, fulgte disse Ord. Her havde Ilden naaet Minen. En Bølgen og Brusen rejste sig over hele Forsamlingen, og henne ved et af Vinduerne gjorde nogle unge Karle Tilløb til krigeriske Leveraab for Kapellanen.

Emanuel havde rejst sig. Med et Udtryk, der viste, at Vikingens Kamplur havde rejst Bølger ogsaa i hans Sind, stillede han sig hen ved Siden af Talerstolen — og straks blev alt tyst. Et Øjeblik stod han, som om

han udkæmpede noget med sig selv. Saa sagde han med lav, men fast og tydelig Stemme:

„Jeg takker Jer for Jeres Tilslutning, Venner! Den har gjort mig glad og tryg. Ingen veed, hvad Fremtiden vil bringe; men jeg nærer ikke længer Frygt.“ — Og med hævet Røst tilføjede han, idet hans Kinder med-et blussede: „Jeg kender nu mit Kald; og om jeg end skal møde Modstand, ja maaske Kamp, — intet skal hindre mig i at følge det. Vær vis paa det! ... Og idet jeg nu takker Jer alle for idag, vil jeg til Slutning bede Jer om at samles med mig i en Bøn. Og jeg vil bede Jer at gøre dette ved, at vi synger vor gamle, dejlige Salme:

Alt staar i Gud Faders Haand!“

Sangen blev sunget og endnu én, og bagefter raabte flere endda paa én til, — men da rejste Væver Hansen sig og erklærede brat Mødet for afsluttet.

Klokken var ogsaa bleven langt over syv. I Salen var der næsten ganske mørkt, og Luften derinde var kvælende. Lidt lysere blev der, da Karlene nu sprang ned fra Vinduerne — nogle ud, andre ind. I et rødligt Skær fra den nedgaaende Sol brød Forsamlingen op og trængte sig mod Udgangen.

Paa sin Vej ud af Salen blev Emanuel overalt omringet af Folk, der vilde trykke hans Haand og takke ham. Han følte sig som baaret frem af Taknemmelighed og Hyldest. Det summede i Luften omkring ham med Udbrud af Glæde og Beundring. „Nej, hvor det dog er en skøn ung Mand!“ — „Ja, han ser dog ret ud som et Guds Barn.“ — „Saa from og god!“ — „Og han skal nok saadan ligne sin salig Mo'er!“

Udenfor Indgangen kom ogsaa Else hen til ham og greb rørt hans Haand, mens Glædestaarer stod hende i de lyse Øjne. Han sagde smilende: „Selv Tak, Else!“ — og saae sig i det samme om efter Hansine.

Hun var der ikke.

Han tvivlede dog ikke om, at hun var tilstede; og det blev ham midt i Glæden en lille Skuffelse, at han ikke fik Lejlighed til i denne betydningsfulde Stund at trykke ogsaa hendes Haand.

V

I det samme kom „Vikingen“ hen til ham og forestillede sig selv som Tømrer Nielsen. Med et djærvt Haandtryk og et frejdigt Smil, der blottede hans skinnende hvide Tandrækker, sagde han, efterat Emanuel med et Par Ord havde takket ham for hans Udtalelse:

„Kunde det kanske more Hr. Pastoren at følge med vos ned til Stranden? Vi plejer van at samles dernede efter Møderne og saadan synge lidt og passiare sammen i al Jævnhed, naar Vejret tillader det ... Og iaften er det jo blevet et rigtigt Vorherres Sommervejr, som vi siger; saa vi vilde jo blive saa meget glade, om Hr. Pastoren vilde beære vos med Deres Nærværelse.“

Emanuel tog med Glæde mod Indbydelsen. Han følte slet ingen Lyst til allerede nu at forlade sine ny Venner og vende hjem til Præstegaarden.

Øjeblikkeligt hviskedes det fra Gruppe til Gruppe, at Kapellanen vilde følge med til Stranden. Budskabet vakte Travlhed hos dem, der havde noget at skøtte i Hjemmene, enten Børn at give Die eller Kvæg at fodre, inden de kunde tage afsted. Endog „Gammel-Erik“ saaes at humpe paa sin Søndags-Krykke hjem til sin Kat helt ovre paa den anden Side af det store Gadekær, hvorover en Ildhimmel flammede.

En Flok Ungdom — Piger og Karle — havde allerede begivet sig paa Vej ud til Samlingspladsen paa den nordre Strand — Pigerne forrest, Arm i Arm og nynnende; Karlene klumpvis bagefter med tændte Piber og Cigarer. Snart fulgte ogsaa de ældre, — mest par-

vis, arbejdende sig tungt op ad den stejle Sti, der førte over de høje Strandbakker.

Til Emanuel havde et Par af Byens ældre Mænd sluttet sig, to smaa, livlige Skikkelser af den kendte Skibberup-Type: med lange, foroverhængende Arme og krogede Ben, der løftedes højt under Gangen. De hørte bægge til Skibberups ledende Personer og søgte ad mange Omveje og under mange forsigtige Hostelyd og Rømninger at faa Emanuel til at udtale sig nærmere om, hvad han mente, at Provsten vel vilde sige til „denne hersens Historie“, og hvorledes han tænkte, at Fremtiden i det hele vilde stille sig.

Men Emanuel søgte bestandig bort fra det Emne. Han trængte til for en Stund at lade Sind og Tanker hvile og i disse korte Timer at nyde sin Lykke og Frihedsfølelse ubeskaaren. Ogsaa syntes Aftenen ham altfor smuk til at lægge krigeriske Fremtidsplaner i. Det var, som om selve Naturen nu vilde mane til en Stunds Fred og Forsoning. Ofte standsede han og tvang Mændene til Tavshed ved med et Henrykkelsesudbrud at se sig omkring over det foraarsgrønnende Landskab. Lutter Farveharmoni over Himlen, lutter drømmende Hengivelse i Jordens dybe Undfangelsesrødme! Og ikke en Luftning, ikke en Lyd! . . . Jo! Højt, højt oppe under den flammende Himmel ringede en usynlig Lærke Solen ned . . . et Lydpunkt midt i den uendelige Stilhed, en eneste, sitrende Tone, paa samme Gang fjern og besynderlig nær, mindende om en ensom Stjernes Blinken.

Da de naaede op til Bakketoppen, saae de — kun et Par hundrede Skridt borte — Ungdommens Karavane, der havde slaaet Lejr paa et blomsterbroget Markstykke ved Vejkanten men nu igen brød op og drog videre — de forreste syngende.

Gennem Emanuel gik der pludseligt et lille Ryk. Blandt de bageste havde han faaet Øje paa den, han hele Tiden havde spejdet efter — Hansine.

Hun gik Arm i Arm med en høj, kraftig, rødhaaret Pige, i hvem han genkendte Hegnsmandens Plejedatter Ane, Hansines bedste Veninde, hvem han i Kirken altid havde set i Hansines Selskab. Ved denne Piges anden Arm hang en lille, tynd og sjasket Skikkelse, hvis altfor lange, sorte Kjole og karleagtige Skridt røbede hende som en Konfirmand. Ane bar paa sit teglstensrøde Haar en lillebitte, lys Straahat med skotske Baand, der syntes bestemt til et Barn; dertil havde hun en mørkegrøn Hvergarnskjole, der lignede Hansines, og et brandgult Halstørklæde, der hang med en trekantet Snip ned ad Ryggen. Hansine havde en lav, bredskygget Hat af brunt Straa og ingen Tørklædesnip ned ad Ryggen; derimod naaede hendes sorte Hattebaand næsten ned til Livet, der omsluttedes af et blankt Læderbælte, de kvindelige Højskoleelevers Fællesmærke. Konfirmanden havde sort Sjal med Frynser og Vinterhat med grønne Vindrueklaser.

Det saae ud, som om Skovfogeddatteren havde holdt de andre to tilbage for at betro dem en vigtig Nyhed. Konfirmanden bøjede Overkroppen frem, saa den dannede næsten en ret Vinkel med Benene, og kiggede Veninden op i Ansigtet, som sugede hun begærligt Ordene til sig med sit Blik. Hansine derimod syntes kun at høre efter med det ene Øre. Hun gik og saae ned for sig, lidt ud til Siden, som om hun vilde skjule for de andre, at hun ikke var opmærksom. Naar hun kom forbi en Blomst ved Vejkanten, som hun kunde naa uden at slippe Venindens Arm, bøjede hun sig ned og plukkede den.

Emanuel vilde ikke rigtig tilstaa for sig selv, hvor optaget han var af denne unge Pige, skønt han endnu kun kendte hende saa lidt. Han havde bare talt med hende et Par Gange, og der kom altid en uigennemtrængelig Faamælthed over hende i hans Nærhed; hun akkurat svarede ham paa, hvad han spurgte hende om, og knap uok det. Men der var i denne halvt sky,

halvt stolte Utilgængelighed noget, der satte hans Fantasi i Bevægelse og indgød ham Anelser om en Sjælens Adel, en Følelsens Dybde og Oprindelighed, der ligesom havde faaet hende til at vokse for hans Øjne hver Gang, han paany gensaae hende. Hun havde da ogsaa allerede haft større Indflydelse paa ham, end han selv og nogen anden anede. En Aften, da han tilfældigt havde truffet hende og Moderen paa Skibberup Gade og fulgt dem et Stykke ud over Markerne, var Samtalen falden paa hendes Højskoleophold. Med Forundring havde han lyttet til deres Udtalelser om disse ejendommelige Undervisningsanstalter, der i de senere Aar havde vundet en saa vid Udbredelse paa Landet, og som han baade i København og i Præstegaarden saa ofte havde hørt bespottet. Navnlig havde den — næsten udfordrende — Varme, ja Begejstring, som Hansine i al sin Ordknaphed havde lagt for Dagen, gjort et dybt Indtryk paa ham og i Virkeligheden bidraget nok saa meget som baade Moderens milde Overtalelser og Væver Hansens snedige Rænkespil til den store Afgørelse, der nu havde fundet Udtryk i hans Tilstedeværelse i Forsamlingssalen.

Han søgte nu at paaskynde sine Ledsageres Gang for at komme til at hilse paa hende og for muligt i hendes Ansigt at læse, hvilket Indtryk hans Tale havde gjort paa hende. Men de to gamle Bønder, til hvilke efterhaanden flere andre af Følget interesseret havde sluttet sig, var vanskelige at faa ud over en endog meget sindig Pasgang; og inden man naaede de tre unge Piger, forsvandt disse ned ad den sidste, bratte Bakkeskraaning ud mod Stranden.

Nogle Øjeblikke efter befandt ogsaa Emanuel og hans Ledsagere sig paa Samlingspladsen.

Denne var en sandet Plet umiddelbart ved Vandet, en halvrund Udvidelse af den ellers smalle Strandbred, der her skød sig ind mellem et Par høje, stejle Bakkeskrænter. „Kirken" kaldtes Pladsen af Egnens Folk, fordi de paastod, at den mindede dem om en Kor-

runding. En gammel, sorttjæret Baad stod opskudt paa Stranden, og i denne havde allerede alle Pigerne anbragt sig paa Tofter og langs Ræling, mens Karlene havde lejret sig rundt om i det hvide Sand. Hansine og hendes Veninder havde taget Plads yderst ude i Baadens Forstavn, der vendte ud imod Fjorden, hvor der endnu gik lidt Sø efter forudgaaende Dages Uvejr. Deres Skikkelser tegnede sig med skarpe Omrids mod det skvulpende Vand, der under Solnedgangen vuggede et bestandig dybere Purpurskær paa sine mørkeblaa, ligesom blodblandede Bølger.

Efterhaanden ankom nu ogsaa det øvrige Følge og tog Plads rundt om paa Skraaningerne. Til allersidst — og modtaget med Jubel — viste „Gammel-Erik“ sig paa sin Krykke, humpende lyksaligt smilende ned ad Stien med sit krumme Ben og sin syge Fod, der med de mange omviklede Klude lignede et Svøbelsebarn.

Denne gamle Mand, der var Byens Stolthed og Kæledægge, havde en Historie, som i korte Træk var hele Sognets. Indtil sit fem og tredsindstyvende Aar havde Gammel-Erik været Egnens mest berygtede Slags- og Svirebroder, der oftest laa drukken omkring i Landevejsgrøfterne og hovedsagelig levede af, hvad han om Natten stjal eller røvede rundt om i Gaardene. Men siden et nyt aandeligt Liv ved Væver Hansen var bleven vakt her — muligvis tillige paa Grund af den Lemlæstelse, der samtidig ved et Svirelag havde gjort ham til Krøbling — var han paa en Gang bleven til et helt nyt Menneske, der nu levede fredeligt i Samliv med en rød Kat, overalt modtaget og hyldet som det levende Vidnesbyrd om det ny Ords undergørende Magt.

Emanuel havde skilt sig fra sine Ledsagere og sat sig op paa en Afsats højere oppe paa Skrænten. Han trængte til et Øjeblik at være ene med sine Tanker.

Og som han nu sad der og saae paa, hvorledes Par efter Par langsomt steg ned imod Stranden — altid Kvinde med Kvinde og Mand med Mand; saae, hvorledes de alle et Øjeblik standsede ved Foden af Stien, ligesom overvældede af Skæret fra Himmel og Hav, og derpaa søgte sig Siddepladser paa Skrænterne, — blev han slaaet af det Navn „Kirken", hvormed Befolkningen havde døbt denne Plads. Han fik i dette Øjeblik selv en Fornemmelse af at være Vidne til en Kirkegang, højtideligere end nogen, han hidtil havde deltaget i. I lange Rækker sad tilsidst den hele Menighed omkring ham paa de terrasseformede Skraaninger — Kvinderne nederst, med Kjoleskørtet samlet i Skødet og Lommetørklædet mellem Hænderne, nogle i store, sorte Kirkehætter, andre i deres pragtfulde Gyldenstykkes Huer, der i det svindende Dagskær straalede om deres Hoveder som Helgenglorier. I Rækkerne ovenover sad Mændene med Armene tungt støttede paa de optrukne Knæ. Og allerøverst saaes en Gruppe Børn, der laa med Haanden under Kinden og kiggede ned — ligesom de hvilende Engle mellem Skyerne paa gamle Alterbilleder.

Dette Indtryk af Kirke forstærkedes yderligere, da der nu blev ganske tyst rundt om paa Skrænterne. De unge Piger henne i Baaden var begyndt at synge. Med Armene om hinandens Liv og Ansigterne vendt imod Søen sang de en gammel, from Aftensang:

Nu trækker Bonden sit Hors i Stald,
nu søger hvert Kryb sin Rede;
den Smaafugl tier i Skovens Hal,
og Ræven bortlakker ad Hede.

I Vesterleden en Borg saa rød
sig hæver bag gyldne Banker.
Did vandrer at hvile i Himlens Skød
de dagtrætte Menneskétanker.

Du Tvivlersjæl, som paa vildsom Sti
bortflygter for Mulmets Komme, —
hvi gaar du Guds Himmerigs Dør forbi
og skælver, naar Dagen er omme?

Den Gud, der redte hver lille Fugl
en Dunseng for lunt den at fjæle,
han glemte vel ikke et naadigt Skjul
for hjemløse Menneskesjæle.

Nej, bank kun trøstig paa Himlens Borg,
Guds Engle smaa den opluder;
de tager din Byrde, din Angst, din Sorg
og fører dig ind for Gud Fader!

VI

Sangen lød smukt i den stille, lyse Foraarsaften. Stemmerne havde her i det fri ikke den skurrende Klang som inde under Forsamlingssalens lave Loft. Det var, som om det vide Rum gav dem Fylde; som om Himmel og Jord laante dem af deres Farver. Bagefter sang man et Par Fædrelandssange, som hele Forsamlingen efterhaanden istemte; hvorpaa en kraftig Karlestemme raabte: „Hr. Bures Død“.

„Hr. Bures Død! . . . Hr. Bures Død!“ gentoges der ivrigt rundt om, mens alle Karlene rejste sig overende fra deres halvt liggende Stillinger.

Ane — Hansines rødhaarede Veninde — blev af Pigerne valgt til Forsangerske. Hun sad helt ude paa den yderste Ende af Baaden ligesom en Gallionsfigur og begyndte straks at synge med en høj, kraftig Røst, hvis lyse Klang mindede om hendes Haars Farve. Hele den øvrige Forsamling sang Omkvædet, i hvilket Pigerne faldt ind med 2den Stemme.

Og det var den aarle Morgenstund.
Solen op!
Hr. Bure, han kyssed Fru Inger paa Mund.
Ho! Haa! Saa frisk en Morgen!

Hr. Bure han sadled sin Ganger graa,
Abildgraa!
Fru Inger fra Svalen, hun stirred derpaa.
Ho! Haa! Hvor Skoven er grøn!

Saa spændte han Sejl under breden Raa,
Silkesejl!
Hr. Bure, han vugged paa Bølgerne blaa.
Ho! Haa! Det er tungt at skilles!

Der var ialt nogle og tyve Vers. Da det sidste var sunget, sprang Pigerne af Baaden, mens Mandfolkene klappede i Hænderne.

Imidlertid var der kommen Madkurve frem henne fra Konerne. Nogle af Pigerne bød Smørrebrød rundt paa Kurvelaag og store Skræppeblade, mens andre gik omkring med Mælk paa Flasker. Tømrer Nielsen forestod Udskænkningen af en Dunk saakaldet „langt“ Øl og optraadte i det hele som Ceremonimester, hvorimod Væver Hansen sad i ophøjet Tilbagetrukkenhed oppe paa en Tue og snakkede med et Par gamle Koner.

Efterhaanden samledes Opmærksomheden om nogle unge Karle, der stod ude ved Havkanten og under stor Munterhed stirrede op paa en stor Sky; — de paastod, at den grangivelig lignede en tyk, fordrukken Kone. „Konens“ Hoved var farvet rødt af det sidste, svage Solskær og havde et himmelblaat Øje midt i Panden; Overkroppen var uldgraa og svulmende, hvorimod Nederdelen havde en blaaviolet Farve og hang som en Sæk helt ned over den østlige Horisont, hvor den bar Virslev, Gimminge, Brunkeby og endnu et Par af Genbolandets Kirkebyer paa sit Slæb.

Med-et brast hele Forsamlingen ud i Skoggerlatter. Sky-Konens Hoved havde skilt sig fra Kroppen og styrede gladelig sin egen Kaas ud over Himlen. Samtidig skød det noget som en lang Næse ud til den ene Side og spærrede sit blaa Øje højere og højere op, mens den øvrige Krop langsomt sank sammen ligesom i haabløs Fortvivlelse.

Dette morede de unge, saa de straks begyndte at søge Billeder ogsaa i de øvrige Solnedgangs-Skyer i Horisonten. I smaa Klynger stillede de sig op langsmed Stranden, og hurtigt udviklede der sig nu en livlig Kappestrid om, hvem der kunde se mest. Nogle paastod i Skyernes Omrids at se baade Slotte og Kirker med rubinrøde Kupler og gyldne Spir. Andre øjnede „ganske tydeligt“ Dyreskikkelser, Ryttere og kendte Menneskeansigter . . . en enkelt endog en Kalesche med fire Heste for, to Lakajer bag paa og en Brud inde i Vognen. Men hermed var ogsaa Skummet paa Kruset tappet, og man spredtes igen under Latter.

Men Lystigheden var vakt nu. Fire Piger tog hinanden i Hænderne og snurrede rundt, saa Skørterne susede. Andre Piger kom til . . . en stor Kres dannedes under Sang. Da nærmede ogsaa Karlene sig og vilde være med. Men dette satte Pigerne sig alle som en imod; tappert værgede de sig mod enhver Karl, der søgte at bryde Ringen eller smutte ind under deres Arme . . . indtil en af dem, en lille grævlingeagtig Tyksak, listede sig til at tage Tilløb helt ude fra Havkanten og — inden nogen anede det — sprang over to Pigers Hænder ind i Kresen. Saa blev Freden sluttet og Fæstningen aabnet.

Det blev mere Leg end Dans. Man stillede sig op i to store Rundkrese, Karlene inderst, Pigerne yderst, med Ansigterne vendte mod hinanden. Under stadig Sang bevægede Parrene sig hele Tiden paa samme Plet, mens de snart klappede i Hænderne, snart stampede med Foden, snart gjorde andre Fagter, afpassede efter Sangens Ord.

Og Ræven rask over Isen foer,
og Ræven rask over Isen foer, —
saa faar vi Lov, saa faar vi Lov
at synge Kongernes Vise.
Her ser vi Kongerne, som de gaar,
og som de sidder, og som de staar,
og som de drejer sig i Dansen.

Ved de sidste Ord tog Karl og Pige fat i hinanden og snurrede rundt. Derpaa blev det samme Vers gentaget blot med den Forandring, at det denne Gang blev til „Dronningernes Vise“, ligesom det var en Dronnings Væsen, der søgtes efterlignet under Dansen; hvorefter Turen paa samme Maade kom til Herremanden, Præsten, Prokuratoren, Bonden, Smeden, Snedkeren og andre Haandværkere.

Der var især blandt Karlene ikke saa faa, der havde Evne til ganske vittigt at efterabe de forskellige Bestillingers særegne Lader. Navnlig vakte det stormende Munterhed blandt Tilskuerne oppe paa Skrænterne, da man tilsidst naaede „Skrædderens Vise“, og alle Karlene satte sig ned i Sandet med korslagte Ben og gav sig til at sy med lange Sting i Luften.

Emanuel sad med den ene Haand under Kinden og saae ned over denne Scene med et bevæget, halvt fraværende Smil. Ungdommens glade Toner førte hans Tanker ud over Vandet . . . og længere bort.

Han kom til at tænke paa sit Barndomshjem, paa sin egen glædeløse Ungdom, paa alt, hvad han i sin Ensomhed havde digtet og drømt. Og hans Øjne duggedes af Taknemlighedens Taarer. Han følte det nu — her sad han midt i sin virkeliggjorte Drøm. Dette var den barneglade Livsensfest, han dunkelt havde anet. Her var det forjættede Land, hvis Mælk og Honning han havde smægtet efter!

Hans Øjne søgte Hansine; han havde ikke kunnet opdage hende mellem de dansende. Først efter nogen Leden fandt han hende henne ved Siden af Baaden, hvor hun stod ensomt, med Albuen støttet paa Rælingen, Hovedet halvt bortvendt og med Blikket ubevægelig rettet mod et fjernt Punkt ude over Vandet, som om Sangens Toner førte ogsaa hendes Tanker ud paa vide Rejser. Skumringen var allerede saa fremskreden, at Ansigtets Træk ikke kunde skælnes i den Afstand, hvori Emanuel befandt sig. Men des tydeligere tegnede sig for ham Legemets

Omrids mod den nu næsten ensfarvede, blommerøde Havflade. Og pludselig grebes han af en dump Uro. Han forstod ikke, hvorfor hun den hele Dag havde undgaaet ham, end ikke sagt ham Goddag eller budt ham Velkommen. Kunde han have skuffet hende med sin Tale? . , . Han havde dog hele Tiden talt netop med Tanken paa hende, havde først og fremmest ønsket, at hun skulde kunne forstaa ham!

Hans pludselig urolige Mine blev bemærket af et Par af de omsiddende, der straks lod en Meddelelse derom gaa videre til andre. Da man derved kom til at tænke paa, at Kapellanen muligt misbilligede Ungdommens Dans, gav man Tegn til, at den maatte høre op. Aftenen var nu ogsaa saa fremrykket, at det var Tid at tænke paa Opbrud. En kold Em begyndte at stige op af Jorden, og Stjernerne i Vest var fuldtændte.

Et Par gamle Folk rejste sig og begyndte at tage Afsked. Straks efter fulgte andre Eksemplet.

Forresten var man en lille Smule skuffet, fordi man havde ventet, at Emanuel endnu engang vilde have talt, fortalt et Æventyr eller lignende. Gammel-Erik, der havde taget Plads lige under ham — som en Discipel ved sin Mesters Fødder — havde hvert Øjeblik, naar der blev lidt Tavshed i Forsamlingen, løftet sig paa Armen og stirret op paa ham med livsalig forventningsfuld Mine som et Barn, der venter at faa den hele Troldeverden oprullet for sine Øjne.

Alligevel gik de alle endnu engang hen til ham og gav ham Haanden med et hjerteligt „Tak for idag“.

Kun Hansine tog straks, da Opbrudet begyndte, sin rødhaarede Veninde under Armen og bortfjernede sig med hende langs Stranden for at følge hende paa Vej hjem til den ensomtliggende Hegnsmandsbolig ude ved „Lunden“.

VII

Nogle Minutter derefter stod Emanuel oppe paa en Bakkeryg, hvorover en Sti trak sig nordpaa ind til Vejlby. Han havde taget sin brede Plyshat af Hovedet og lagt Haanden paa sin Pande, mens han lyttede til den allerede fjerne Lyd af det lange Mennesketog, der syngende drog hjemad mod Skibberup.

De sidste Toner døde hen. Han var alene.

Rundt om ham strakte sig den ørkenstille Jord. Over hans Hoved løftede sig den kolde, hvidblaa Himmelkuppel med blege, fjerntlysende Stjerner . . . . Han havde en Fornemmelse, som om han var bleven lukket ude af et lysende Paradis. Tøvende vendte han Blikket i Retning af Vejlby, hvor han i det fjerne skimtede den højtragende Præstegaardspark, der tegnede sig som en mørk, truende Skybanke mod Horisontens sidste svage Lysskær. Der ventede ham nu Opgørelsen, Kampen, Banlysningen!

Han følte sig pludselig saa mat og tung. Den Beklemthed, han hele Aftenen ved et Magtsprog havde holdt nede, overfaldt ham nu her i Ensomheden med knugende Magt. Langsomt gik han et Stykke frem, standsede saa igen og satte sig ned paa en stor Sten, der laa ved Siden af Stien. Med Hovedet støttet i sine Hænder tog han Vejret dybt et Par Gange og sank hen i Tanker. Det var ikke, fordi han paa nogen Maade nu fortrød det Skridt, han havde gjort; — han følte sig blot saa bittert ene. Han sad og tænkte paa, at om han nu havde haft et eget Hjem, hvor han kunde finde Fred og Tryghed under den forestaaende Kamp, en from og trofast Hustru, der vilde dele med ham hans Sejr og hans Nederlag . . . det vilde da have været selve Livets Lyst at kæmpe og lide for Sandhedens Sag. Men dette var som at stride paa nøgen Hede og med tomme Hænder. Aldrig Hvile, ikke en Tilflugt!

Han sad en Stund og stirrede ud for sig, mens et Navn svævede paa hans Læber .... Hansines. Forunderligt! Bestandig kom den unge Kvinde i hans Tanker, enten han var nedtrykt eller glad. Med bankende Hjærte spurgte han sig selv, om han da hos hende skulde kunne finde, hvad han savnede. Men da huskede han hendes Adfærd imod ham denne Aften og rev sig med Vold ud af sine Tanker.

„Drømme!“ sagde han halvhøjt og rejste sig op. „Jeg er og bliver en Flygtning her paa Jorden, ... en fremmed i min egen Slægt, en mistænkt Gæst mellem fremmede!“

Og pludselig foldede han Hænderne for sit Bryst, løftede i Ekstase Blikket mod Stjernehimlen og bad:

„O, min Fader i det høje, ... du ... du alene forstøder mig ikke! Du er min Tilflugt og min Trøst ... mit Haab og min Kærlighed! Se, jeg frygter ikke! Lad kun Stormene rase, ved dine Fødder er der Fred! O, lad mit ensomme Jordelivs Kamp være en Lovsang til din Ære, jeg forlanger jo intet andet. Skænk du mig din Naade; mæt du min hungrige Sjæl med din Velsignelse. Da skal jeg være glad. — Amen!“

Han bøjede Hovedet, stod en Stund tavs og fortsatte saa langsomt sin Gang.

Men endnu bankede hans Hjerte. Han kunde alligevel ikke slippe Tanken paa Hansine. Det var, som om al hans Uro tilsidst samlede sig i dette ene Spørgsmaal: Hvorfor flyr hun mig? Hvormed støder jeg hende bort? ... Det syntes ham mere og mere, at Svaret herpaa indeholdt et Varsel for hele hans Fremtid. Han følte, at han ikke med Sandhed kunde optage Kampen i Menighedens Navn, saalænge han ikke vidste, om den, han af alle helst vilde have paa sin Side, var for ham eller imod ham.

Han standsede.

Han maatte have Klarhed endnu denne Aften. Han havde set Hansine forlade Samlingspladsen langsad

Stranden sammen med sin Veninde og antog, at hun maatte komme tilbage den samme Vej, da hun næppe saa sent paa Aftenen turde skraa over Mosen og Bækkeløbet.

Han vendte da om, og efter faa Minutters Forløb befandt han sig atter ved „Kirken“. Herfra gik han videre langsmed Vandet men havde ikke gaaet mange Skridt, før han brat standsede, . . . der kom hun netop imod ham, ikke hundrede Alen borte, underlig stor at se til i Tusmørket, udflydende som en Skygge mod den taagesløred Fjord.

Hun gik lige ude i Strandkanten. Ganske langsomt — som den, der har længtes efter Ensomhed — gik hun og sang med halvhøj Stemme.

Pludselig stod hun stille, og bægge hendes Hænder foer op under Hjertet. Hun havde set ham.

„Bliv ikke forskrækket . . . Som De ser, er det blot mig,“ sagde han efter at have nærmet sig og løftede paa sin Hat. „Jeg haaber, jeg ikke kommer til Forstyrrelse.“

De sidste Ord faldt ham uvilkaarligt ud af Munden ved Synet af hendes Skræk; hun stod som lammet og svarede intet. I sin heraf fremkaldte Forlegenhed begyndte han da at give en omstændelig Forklaring af sit Komme, fortalte, at han havde set hende følge sin Veninde paa Vej, og da han den hele Aften ikke havde faaet talt med hende, var han gaaet hende imøde for dog at hilse paa hende.

Men hun blev staaende lige stum og stirrede ubevægelig paa ham med et halvt truende, halvt bønfaldende Blik, der mindede om et dødssaaret Dyrs.

„Men bedste Hansine!“ udbrød han. „De er da ikke vred paa mig, fordi jeg har standset Dem? Jeg forsikrer Dem, De behøver ikke at nære nogensomhelst Slags Ængstelse for mig. Jeg vilde, som sagt, nødigt vende hjem uden at have hilst paa Dem . . . Det har

jo været en ret betydningsfuld Dag for mig, som De vel kan vide, og — —"

Hun forblev lige tavs.

Blodet foer Emanuel til Kinderne. Skulde hun virkelig for Alvor kunne mistænke ham? Tanken forekom ham altfor urimelig, og dog indsaae han nu, at han virkelig havde baaret sig lidt ubetænksomt ad ved at opsøge hende paa denne Tid og i denne Ensomhed. Han gjorde sig derfor nu Umage for at slaa Sagen hen i Spøg.

Alligevel var der en Del Bitterhed i hans Tone, da han sagde:

„Jeg synes da virkelig at være kommen til Ulejlighed. De maa undskylde mig . . . det var sandelig ikke min Hensigt. Ærlig talt tænkte jeg ikke paa, at Tid og Sted maaske var lidt upassende valgt. Naa — Godnat da! Ja, for Deres Haand tør De dog vel nok give mig til Afsked?"

Hun stod endnu lidt, gav ham derpaa tøvende sin Haand og vendte sig med et sagte hvisket „Godnat". Saa gik hun langsomt tilbage samme Vej, hun var kommen.

Emanuel blev staaende, ganske fortumlet af Overraskelse. Han havde mærket, hvor hendes Haand var kold, og hvor den skælvede.

„Hansine!" kaldte han, da hun allerede var kommen et godt Stykke bort.

Hun lod, som om hun ikke hørte ham, og fortsatte sin Gang.

„Hansine!" kaldte han igen, og denne Gang med sin Stemmes fulde Styrke, — og da standsede hun, ligesom magtstjaalen.

Han gik hen til hende og sagde:

„Hvad er der dog ivejen med Dem, Hansine? Og hvorfor er De saadan imod mig?"

Lyden af hans Stemme ligesom vakte hende. Hun vendte sit Ansigt bort og vilde atter gaa. Men da

holdt han hende tilbage ved Armen og udbrød helt forfærdet:

„Nej, nej — saaledes maa De ikke gaa herfra. Hvad er der dog ivejen, Hansine? Har jeg gjort Dem noget ondt? Eller har andre? . . . Vil De ikke betro Dem til mig? Jeg forsikrer Dem, jeg er Deres Ven.“

Hun søgte med Magt at vride sig fra ham; men han holdt fast.

„Jeg slipper Dem ikke, før De har talt til mig. For Himlens Skyld, Hansine — hvad har jeg gjort Dem?“

„Lad mig gaa!“ sagde hun hæst, — og der var baade Rædsel og Bønfaldelse i hendes Røst.

Han blev bange og turde ikke længer holde paa hende. Og dog flygtede hun ikke. Hun gik blot et Par Skridt, standsede saa med Armen trykket for Øjnene, som om det svimlede for hende.

Emanuel stod ganske raadvild. Var hun syg? . . . Hans eget Sind var i et saadant Oprør, at han næppe formaaede at beherske sig. Thi just i dette Øjeblik kom han til fuld Klarhed over sine Følelser for denne unge Pige. Han vidste det nu — han elskede hende! For første Gang i sit Liv følte han Kærligheden flamme op i Hjertet og betage Sind og Sanser. Han elskede hende! Ja, han saae det nu — hende var det, hans Ungdomsdrømme havde aabenbaret ham, hende, han hele sit Liv havde længtes efter!

„Hansine!“ sagde han med en Stemme, der skulde være beroligende, men som forgæves søgte at skjule hans egen lidenskabelige Sindsbevægelse. „Har De slet ingen Tillid til mig? Er De vred paa mig? . . . . De maa sige mig det, for jeg har den hele Dag tænkt saa meget paa Dem . . . Og jeg har længtes saa meget efter at tale med Dem,“ vedblev han, idet han i sin Betagethed atter greb hendes Haand, skønt hun stadig vendte Ryggen til ham. „Vil De blot svare mig paa dette ene Spørgsmaal? Hører De, Hansine? De maa

ikke gaa, før De har sagt mig det. Er De vred paa mig?“

„Nej!“

Noget i dette korte Svar og i hendes Hjertes vilde Banken, som han kunde fornemme helt ude i hendes Haand, tændte pludselig et Lys for ham. Kunde det være muligt? .... Turde han virkelig tro? .... Tankerne suste som Stormvind gennem hans Hoved ... Aa Gud! Kunde det være sandt? ...

For ikke at skræmme hende tvang han sig med et Opbud af al sin Viljekraft til at være rolig. Skælvende bøjede han sig ned over hende og stammede:

„Hansine, De maa svare mig blot paa en eneste Ting endnu. Sig mig ... er det rigtigt, naar jeg føler, at det er Gud selv, der har ført os sammen her iaften? ... Nej, nej. Gaa ikke bort! De maa ikke skjule noget for mig. Holder De lidt af mig? Sig mig det ... holder De blot en lille Smule af mig?“

Hun rykkede Haanden til sig med fortvivlet Kraft for at komme løs. Men nu laa begge hans Arme omkring hende, og han drog hende til sig med ubehersket Lidenskab.

„Hansine ... kære, kære Hansine ...“

Men hun hørte intet længer. Hun var sunket magtesløs sammen i hans Arme. En fortvivlet, krampagtig Graad vældede frem. Det saae ud, som ønskede hun blot, at Jorden vilde aabne sig og opsluge hende.

I samme Øjeblik hørtes der en munter Fløjten fra et Sted i Nærheden. Emanuel vendte sig om og blev ubehageligt overrasket ved at faa Øje paa en Mandsperson, der kom gaaende langs Strandkanten og svippede med en Stok. Øjeblikkelig slap han Hansine og blev blussende rød. Han havde genkendt den unge Hjælpelærer Johansen, der efter sin Sædvane snusede omkring her mellem Bakkerne efter enligt gaaende Piger.

„Kom, lad os gaa,“ sagde han hurtigt.

Men Hjælpelæreren havde trods Halvmørket alle-

rede opdaget og genkendt ham. Han standsede, lettede derpaa med udsøgt Ærbødighed paa sin Hat og bukkede, som om han vilde sige: „Hvilken Overraskelse! ... Jeg har den Ære at gratulere.“

„Lad os gaa,“ gentog Emanuel. Men da han vendte sig om, var Hansine forsvunden.

VIII

Der hvilede den næste Morgen ligesom en lummer Tordenluft over Vejlby Præstegaard. Da Emanuel — noget senere end sædvanligt — kom ned til Tebordet, fandt han hverken Provsten eller Frøken Ragnhild. Den gamle Tjenestepige, der kom ind fra Køkkenet, skænkede tavs hans Te og skød den forsigtig hen til ham fra den anden Side af Bordet med en Mine, i hvilken han allerede læste sin Dødsdom.

Ude i Havens lange Hasselalle vandrede Provst Tønnesen rastløs frem og tilbage. Svære Tobaksskyer, der med ligesom ængstelig Hast forputtede sig i Hasselhækkene, røbede tydeligt nok hans Sindsstemning, — saaledes dampede Provst Tønnesen kun, naar hans Sind var i det højeste Oprør. Straks ved Morgenteen havde Frøken Ragnhild fortalt ham om Kapellanens Optræden i Forsamlingshuset; men allerede forinden havde han faaet Nys om Sagen gennem en Kludekræmmerske, der tidligt om Morgenen havde været inde i Køkkenet hos Lone og der genfortalt, hvad hun havde hørt berettet omkring i Byen om Hr. Hansteds Foredrag. Provsten, der dengang endnu befandt sig i sit Sovekammer, havde herfra opsnappet enkelte af Konens Ord, saa Datterens Meddelelse blev forsaavidt kun en Bekræftelse paa, hvad han forud havde anet.

Fra Enden af Alleen nærmede sig en Person i lys Sommerfrakke og med stiv Straahat — Hjælpelærer Johansen.

Da Provsten fik Øje paa ham, standsede han og raabte ham utaalmodigt imøde:

„Hvad er der nu paafærde?“

Hr. Johansen blottede sit krøllede Hoved, standsede i fire Skridts Afstand, bukkede og sagde:

„Undskyld, Deres Højærværdighed — jeg har en Barnefødsel at tilmelde Kirkebogen.“

„Naa, ikke andet! Hvorfor kommer De i den Anledning listende, som om der var sket en Ulykke? . . . Hvis Barn er det?“

„Pigen Mette Andersens.“

„Ja saa. Igen en Pige! . . . Ja naturligvis! Letfærdighed og Udsvævelser paa alle Kanter! Frigørelse for alle Baand — det er jo Tidens Løsen!“

Hjælpelærer Johansen saae nedad og derpaa ud til Siden med et uroligt Blik. Han var ikke ganske sikker paa, til hvem disse Ord sigtede; og han havde for Tiden selv en noget belastet Samvittighed i Henseende til det berørte Punkt.

„Jeg haaber“ — vedblev Provsten strengt — „at De, Hr. Johansen, alvorligt optugter Skolebørnene i Pligtens Bud. Det er i vore Dage, da Tøjlesløsheden prækes som Lære paa alle Torve, mere nødvendigt end nogensinde. Se ikke gennem Fingre! Troldene skal tæmmes!“

„Jeg tror at turde sige Deres Højærværdighed, at jeg i den Henseende har bestræbt mig efter yderste Evne. Jeg har netop særlig omhyggeligt søgt at indskærpe Børnene Pligtbudene. Men—n . . . hm! . . . det er jo det gode Eksempel, det fornemmelig her kommer an paa. Det slette Eksempels Magt er destoværre netop paa dette Punkt saa overordentlig stor.“

„Javist — naturligvis!“ svarede Provsten og betragtede Hr. Johansen med let Overraskelse. „Men hvad tænker De nærmest paa her? Sigter De bestemte Personer for at være de særligt slette Eksempeler i Menigheden?“

„Gud bevares, Deres Højærværdighed . . . det var ikke min Mening at anklage nogen enkelt. Jeg mente blot saadan ganske i Almindelighed —“

„Snak! Behold Omsvøbene for Dem selv — og forklar Dem ordentligt! Hvem er det, De tænker paa? Hvem er det, De anser for de særlig skadelige Elementer i Menigheden? . . . Naa, tal ud!“

„Hm! Deres Højærværdighed har virkelig misforstaaet mig. Jeg mente blot — saadan ganske løseligt —.“

„Ingen Omsvøb, siger jeg Dem nok engang! Svar mig paa, hvad jeg spørger om!“

„Jeg forsikrer Deres Højærværdighed, det var bare min Mening, at . . . at f. Eks. en Mand som Hr. Kapellanen maaske for Menighedens Skyld burde være lidt forsigtigere i sin Adfærd . . . Folk paa Landet misforstaar saa let.“

„Kapellanen!“ udbrød Provsten med rynkede Bryn og maalte Hjælpelæreren tre Gange fra Hoved til Fod. „Hvor falder det Dem ind at nævne Hr. Hansted i denne Sammenhæng? De vil dog vel ikke beskylde Pastor Hansted for at begaa Skamløsheder? . . . Naa, tal ud og forklar Dem, Menneske!“ brølede han og stampede med Foden.

Hr. Johansen vred sig som en Orm i Klemme. Han havde længe haft et Horn i Siden paa Kapellanen, der bestandig ganske aabenlyst havde vist ham sin Ringeagt; og det havde nu været hans Plan at skaffe sig Hævn over ham og samtidig at indynde sig hos Provsten ved at benytte sig af det lille Indblik i hans Privatliv, som Tilfældet den foregaaende Aften havde skænket ham. Dog havde han blot haft til Hensigt foreløbig at bibringe Provsten en lille Mistanke til Kapellanen, ikke at optræde som egentlig Angiver. Nu sad han imidlertid fast i sin Snare og forstod, at han for sin egen Skyld gjorde vel i at overgive Hr. Hansted paa Naade og Unaade. Han rettede sig ivejret,

skruede Halsen frem med en Bevægelse, som om han sank sin sidste Betænkelighed, og sagde:

„Ja, jeg tilstaar . . . jeg mener virkelig, at det ikke er noget godt Eksempel at give Menigheden, naar Hr. Kapellan Hansted kan træffes sent om Aftenen paa et ensomt Sted i særdeles øm Berøring med en af Egnens unge Piger.“

Provst Tønnesens Ansigt blev askegraat. Han maalte atter langsomt Hjælpelærerens fulde Højde og sagde endelig:

„Hvem har set det? . . . Svar!“

„Det har jeg selv, Deres Højærværdighed!“

„De! . . . Og sent om Aftenen, siger De?“

„Mellem ti og elleve.“

„Og hvor?“

„Ude ved Hammervigen . . . „Kirken“, som Befolkningen kalder Stedet.“

„Og De er ganske sikker paa, at De ikke tager fejl . . . i nogen Henseende?“

Hr. Johansen bøjede Hovedet og saae undseligt ud til Siden.

„Det var virkelig ikke muligt at tage fejl, Deres Højærværdighed.“

Der blev et Øjebliks Stilhed. Derpaa sagde Provsten:

„Kan De omtrentlig angive, paa hvilken Tid . . . jeg mener, hvilken Aften det var, De saae Hr. Hansted i den omtalte Situation?“

„Det kan jeg let, for det var netop igaar Aftes.“

„Igaar! Efter Mødet! Saa der har vi altsaa Forklaringen!“ udbrød han uden at vide, at han tænkte højt.

Derefter saae han atter strengt paa Hjælpelæreren og sagde:

„Hvad De her har fortalt mig, bliver foreløbig mellem os. Forstaar De?“

Hr. Johansen bukkede ydmygt

„Jeg skal nu lade Sagen undersøge, og jeg vil

sige Dem, det vil komme Dem dyrt til at staa, hvis De blot paa et eneste Punkt har vist Dem uefterrettelig! . . . Den Barnefødsel, De talte om, skal jeg huske at indføre. Har De Papirerne med? Godt! Ja, saa er der ikke mere for idag."

Da Provst Tønnesen kort efter fra Verandaen kom ind gennem den tomme Spisestue, slog han Døren op ud til Køkkenet og raabte, saa det genlød i hele Huset:

„Er Lone der?"

„Javel," lød det halvkvalt et Sted nede fra Kælderen.

„Gaa op til Kapellanen og sig ham, at jeg ønsker at tale med ham. Jeg er paa mit Værelse. Men sig, at han skal komme straks. Jeg venter!"

IX

Provst Tønnesen gik med Hænderne paa Ryggen frem og tilbage over Gulvet i sit Studereværelse, da Emanuel bankede paa Døren og traadte ind.

„Provsten ønsker at tale med mig."

Tønnesen svarede ikke og afbrød heller ikke sin Gang men bød ham med en kort Haandbevægelse at sætte sig.

Emanuel tog Plads paa en Stol. Han holdt Hovedet løftet, lagde Benene overkors og stak den højre Haand ind bag Opslaget paa sin lange, sorte, tæt tilknappede Frakke. Hans kampberedte Holdning og Mine skjulte imidlertid kun maadeligt en heftig indre Uro. Paa Kinderne kom og svandt smaa røde Feberpletter i hurtig Skifte; Øjnene var matte og farveløse som efter en Nat uden Søvn.

Da Provsten vedblev at være tavs, udbrød Emanuel tilsidst i nervøs Utaalmodighed:

„Jeg kan tænke, det er om mit Foredrag igaar, at Provsten ønsker at tale med mig. Jeg beklager naturligvis, at jeg ikke fik Lejlighed til at underrette Dem derom iforvejen. Det var min Hensigt at gøre det, men — —“

Han blev stoppet af et Lynblik fra Tønnesen, der endelig var standset henne i den modsatte Ende af Stuen.

„Den Sag skal vi senere tale om. At De har fundet det passende — trods den Stilling, De indtager hos mig — at give Gæsterolle i Væver Hansens Cirkus, har jeg ganske rigtigt allerede erfaret, og herfor skal De ved en anden Lejlighed staa mig til Regnskab. Foreløbig er der imidlertid en anden Sag, som jeg ønsker en Udtalelse fra Dem om. Det er nemlig kommet mig for Øre,“ vedblev han, idet han nu langsomt nærmede sig over Gulvet med Hænderne bag paa Ryggen og de funklende Øjne stift rettede mod Emanuel, „det er kommet mig for Øre, Hr. Kapellan, at De i et Punkt, hvor De mere end i noget andet burde være det følgeværdige Eksempel for Egnens Ungdom, ved Deres Opførsel rent ud har vakt Forargelse i Menigheden. Kort og godt — er det sandt, Hr. Hansted, at De har natlige Stævnemøder med visse af Egnens unge Piger?“

Emanuel havde rejst sig. Kindernes Feberpletter havde i et Nu bredt sig over Pande og Tindinger; hele hans Ansigt flammede.

„Hvem har sagt det?“

„Det kan være Dem det samme,“ raabte Provsten ham nu lige ind i Ansigtet. „Hvorledes forholder det sig? Jeg ønsker en kort og utvetydig Udtalelse, Hr. Kapellan. Altsaa — ja eller nej!“

Emanuel bed Læberne sammen. Det var kun med yderste Møje, at han afholdt sig fra at slynge Provsten en Fornærmelse i Ansigtet.

Endelig sagde han:

„Dersom der med visse unge Piger menes Anders

Jørgens Datter — og om andre kan der ikke være Tale — saa er det halvvejs sandt."

„Ja saa! De tilstaar altsaa!"

„Ja; — hun er nemlig min Forlovede. Nogen udstrakt Forargelse kan dette Forhold imidlertid umulig endnu have vakt i Menigheden, eftersom det igaar Aftes var første Gang, jeg talte med hende alene. Og dette skete endda — efter hvad jeg nu forstaar — ikke uden Vidner. Hr. Hjælpelærer Johansen kom nemlig tilstede ved den Lejlighed."

Provst Tønnesen var veget først et, derpaa endnu et tungt Skridt tilbage. Hans Hænder faldt fra Ryggen slapt ned til Siderne, og han stirrede paa sin Kapellan med et Blik, der i Løbet af et halvt Minut fremviste en Skala af de mest modstridende Udtryk og tilsidst ligesom forstenedes i et Udtryk af medynksblandet Forfærdelse.

Det var nu heller ikke netop en Nyforlovets Lyksalighed, Emanuels Ansigt i dette Øjeblik bar tilskue. Hans forvaagede Træk og rødrandede Øjne røbede tydeligt den Kamp, han i Nattens ensomme Timer havde haft at bestaa med opdukkende Ængstelser, fordi han i et af Livets allervigtigste Anliggender havde handlet i Overilelse, uden at have raadført sig tilstrækkeligt med Gud og sin Samvittighed.

Efter en Stunds Tavshed traadte Provsten ham atter ganske nær og lagde varsomt sin Haand paa hans Skulder.

„Hr. Hansted!" sagde han helt bevæget. „Jeg maa tale et Ord med Dem . . . ikke som Deres Foresatte, men som en sand og oprigtig, faderlig Ven. Maaske kan De i den Sindsstemning, hvori De for Øjeblikket befinder Dem, kun vanskeligt opfatte mig som saadan, — og dog forsikrer jeg Dem, jeg er det, og jeg tænker her kun paa Deres Bedste. — — Nej, nej, nu maa De ikke afbryde mig. Nu maa jeg en Gang have Lov til at tale ud. Jeg maa — hører De?

De veed i denne Tid ikke selv, hvad De gør. De er syg, besnakket, forlokket . . . jeg veed ikke hvad; men jeg beder Dem med al den Magt, jeg ejer over Dem: gør dette Skridt om, inden nogen større Skade er sket. Hører De? De maa — De skal! Du gode Gud, hvorledes er dog dette gaaet til? Hvor har De dog haft Deres Fornuft henne? Hvad tænker De, at Deres Familie, Deres Venner, hele Deres Omgangskreds vil sige? Gaa dog i Dem selv, Hr. Hansted . . . betænk, hvad De her indlader Dem paa; indse dog, hvad De sætter paa Spil — —."

Emanuel rykkede et Skridt tilbage for at frigøre sin Skulder for Provstens Haand og udbrød:

„Jeg kan ikke tillade Dem at tale saaledes. Mit Forhold her . . . min Glæde og min Lykke mangler De ganske Forudsætninger for at forstaa, og det nytter ikke, at vi taler mere derom."

Provsten bed sig i Underlæben og betragtede ham med et mørkt, tvivlraadigt Blik. Hans brede Bryst gik højt, Ansigtet var sprængrødt; det saae ud, som om en Flom af voldsomme Ord kogte ham i Struben.

Saa vendte han sig med-et bort og gik langsomt hen til Vinduet, hvor han blev staaende tavs og stirrede ud.

I mere end to Minutter var der dødsstille i Værelset.

Omsider sagde Emanuel:

„Har Provsten mere at tale med mig om?"

Tønnesen vendte sig om.

„Ja, Hr. Hansted!" sagde han med tilkæmpet Ro. „Jeg føler det som min Pligt endnu en Gang paa det alvorligste at advare Dem mod det skæbnesvangre Skridt, De er ved at foretage. Jeg har optaget Dem i mit Hus, og jeg kan ikke roligt se paa, at De saaledes gør en Ulykke paa Dem selv — og paa andre. Naturligvis tvivler jeg ikke om, at De handler i den bedste Tro," vedblev han, idet han atter langsomt nærmede sig over Gulvet. „Naturligvis mener De selv, at dette

vil kunne blive til Lykke baade for Dem selv og den unge Pige. Men De er en Drømmer, en Sværmer, Hr. Hansted — det har jeg længe mærket! Fantasteriet ligger Dem som en ulyksalig Mødrenearv i Blodet og fører Dem som en blindet Mand ud paa vilde Veje. Se dog ind i Deres sande Jeg. Riv det Drømmebind fra Øjnene, og De skal selv forfærdes for den Afgrund, man har lokket Dem ud til. Hvorledes er det dog gaaet til, at De med Deres Kundskaber og Forstand har kunnet lade Dem i den Grad forblinde? Hvad skal man tro, hvad skal man tænke om Dem, Hr. Hansted?"

„Derom skal jeg ikke udtale mig. Jeg veed kun, at jeg ikke kan imødekomme Deres Ønsker ved at fortryde mine Handlinger — hverken den ene eller den anden af dem. Naar jeg igaar talte i Skibberup Forsamlingshus, skete det efter modne Overvejelser, og jeg har ingen Grund til at ønske det ugjort. Jeg føler, at jeg igaar for første Gang i Sandhed var sammen med Menigheden, — og havde Provsten været tilstede, havde De sikkert selv maattet indrømme, at Tilfredsheden herover var gensidig."

„Det tror jeg saamænd hjertelig gerne!" busede Tønnesen ud. „Naar man fortæller Børn og Bønder Eventyr og dertil smigrer lidt for dem, saa bliver de saa glade. Er det den store Opdagelse, De har gjort, saa har De sandelig været noget længe om den. Den Visdom kunde jeg saamænd have belært Dem om for længe siden."

„Provsten tager ganske fejl," svarede Emanuel behersket og med et Præg af Værdighed. „Det var hverken Eventyr eller Smigrerier, der lukkede Tilhørernes Øren op, men alene den Omstændighed, at jeg stod frem med mit Vidnesbyrd som et Menneske blandt Mennesker, ikke som en Dommer mellem Syndere. Det er min store Opdagelse — om Provsten virkelig bryder sig om at kende den — at man som

Præst kan have en anden Opgave end den, altid at gaa rundt som Himlens Skatteopkræver og indkassere Menneskenes Syndeskyld, — og herpaa har jeg netop igaar faaet den ønskeligste Bekræftelse."

„Aa—haa! Saa vidt er det altsaa kommet med Dem! Saa forstokket er De allerede bleven, at jeg skal høre alle Væver Hansens Floskler af Deres Mund! Sandelig, De har været en lærvillig Elev, Hr. Hansted! Er det saaledes fat med Dem, saa forstaar jeg, at jeg kan spare mig Ulejligheden med at forsøge paa at bringe Dem til Fornuft .... Men saa er De vel ogsaa forberedt paa," fortsatte han med hævet Stemme og traadte nu Emanuel helt ind paa Livet, „saa er De vel ogsaa forberedt paa de Skridt, som jeg agter at foretage efter dette? Kort og godt, Hr. Kapellan! De har at vælge nu — enten mig eller Væver Hansen!"

„I saa Fald ... er Valget truffet."

„Ja saa! Meget godt! De taler dristigt! ... Men forstaar De ogsaa ret, hvad dette vil sige? Er De klar over, at dette betyder, at Deres Tid her hos mig da er forbi ... uigenkaldelig forbi, forstaar De?"

„Det har jeg netop tænkt mig. Men jeg har fra nu af min egen Gerning her i Sognet, — og den forbliver ganske upaavirket af, om jeg er Provstens Kapellan eller ej."

„Ser man det! Det er et forberedt Angreb! En formelig Krigserklæring! De vil rejse en aabenlys Kamp i min Menighed!"

„Nej, slet ikke. Jeg for min Del ønsker kun at faa Lov til i Fred at udrette, hvad godt jeg kan, for min egen og andres Udvikling. Dermed er jeg tilfreds."

„Men jeg ikke. Saa let leges der ikke her — vær vis paa det! En Styrkeprøve skal det gælde, Godtfolk! Og I skal ikke være for rolige for Udfaldet! ... Ja se kun paa mig! Maal Dem kun med mig, min unge Herre! Det kunde dog maaske endnu bringe

Dem en Smule til Fornuft. De gamle Træer falder ikke for det første Hug, — men det hænder derimod undertiden de unge; det skal De komme til at sande! Igaar talte De, Hr. Hansted! Nu har jeg Ordet!“

X

Da Provst Tønnesen et Øjeblik efter med Allarm slog Døren op til Dagligstuen, kom Frøken Ragnhild i det samme ind fra Spisestuen med en Porcellænsskaal fuld af gule Blomster mellem Hænderne. Hun var klædt i en let Morgenslobrok, der omkring Livet var sammenholdt af en tyk Snor med lange Ender og Kvaster. Paa Hovedet sad en flad, lysegraa Filthat uden anden Pynt end et hvidt Slør, der hang hende ned ad Ryggen. Hun var som sædvanlig bleg, men op under hendes Hage kastede Blomsterne et pragtfuldt rødgult Skær, som om det var en Skaal fuld af flammende Sollys, hun bar.

„Hvad er der sket?“ spurgte hun straks ved Synet af Faderens ophidsede Udseende og standsede forskrækket foran det svære Mahognibord i Midten af Stuen.

„Ja, det maa du nok spørge om! Jeg tror saa sandelig, at Verden er gaaet aflave i denne Tid! Folk er som forheksede — komplet gale!“

„Hvad er der da sket?“

„Aa — det er saamænd hverken mere eller mindre, end at vor Ven Hr. Hansted er gaaet hen og har forlovet sig!“

Frøken Ragnhild satte Skaalen fra sig paa Bordet med en saa hastig Bevægelse, at noget af Vandet spildtes over de fremlagte Pragtværker. Hendes Kinder blev rosenrøde helt op til Tindingerne.

„Hvad siger du? . . . Hr. Hansted!“

„Ja, saa minsandten! . . . Men du vil næppe kunne gætte, hvem der er den udkaarne, Ragnhild!"

„Er det . . . er det en Dame her fra Egnen?"

„Ja, her fra Egnen er hun ganske vist; men Dame kan man just ikke kalde hende. Det er nemlig Anders Jørgens Datter i Skibberup. Hvad mener du om det?"

„Aa Snak! Det er ikke muligt!"

„Ja, det maa du sandelig nok sige! Man veed virkelig tilsidst ikke, hvad man skal tænke om denne Galskabernes Tid, vi lever i. Det er næsten, som om al sund Fornuft er ved at gaa ud af Verden! . . . Og overalt dette ynkelige Skrabud for Almuen, denne vanvittige Bondeforgudelse, der synes ligesom anden Pest at ligge i Luften i vor Tid. Jeg veed sandelig ellers ikke, hvordan man skal forklare, at hidtil ret fornuftige Mennesker paa en Gang og tilsyneladende uden al Foranledning bliver som besatte, . . . at endog Folk blandt mine egne Studenterkammerater paa deres gamle Dage pludseligt begynder at skabe sig til Nar ved at klæde sig i Vadmel, tale bondsk og lade deres Døtre malke Køer? . . . Og nu dette! Det er jo komplet Galmandsværk! Og du skal se, Ragnhild — det bliver endda ikke herved! Dette er blot det første Udslag af Fjanteriet. Der vil følge andre efter! Hr. Hansted har allerede i den Grad mistet al sund Sans og Samling, at han som alle indskrænkede Personer, der bliver grebne af noget nyt, har faaet den Ide om sig selv, at han har en Mission at udføre her. Han vil være den ny Tids Profet hos os, stifte Parti, gøre Optøjer kort og godt, . . . saadan som det er Mode i vore Dage!"

Frøken Ragnhild havde med en Søvngængers mekaniske Bevægelser løst Hatten af sit Hoved og var gaaet hen til Vinduet. Ligesom overvældet af Træthed havde hun her sat sig ned paa en Stol og givet sig til at betragte Hønseflokken ude i Gaarden.

„Nu ja —," udbrød hun i ligegyldig Tone, da hun mærkede, at Faderen var begyndt at iagttage hende.

„Paa en Maade er dette vel kun, hvad man maatte vente efter den Retning, Hr. Hansteds hele Udvikling i den senere Tid har taget. Det har jo længe været at mærke paa ham, at det vilde bære henimod noget saadant.“

„Ja, det er netop det, jeg ikke helt kan lade være med at bebrejde mig, Ragnhild! Jeg burde straks fra Begyndelsen have taget om ham med fastere Haand. Hvem veed — maaske havde han da staaet til at redde. Jeg fik jo hurtigt en Mistanke . . . men han var dog et voksent Menneske, og det er sandelig vanskeligt at behandle en Mand som syg, før man har ganske sikre Beviser paa Sygdommen ihænde. Men nu er der for mig ikke længer nogen Tvivl . . . han er gal, komplet forskruet! Naar jeg tænker tilbage, kan jeg jo følge Sygdommens Udvikling Skridt for Skridt lige fra det Øjeblik, han betraadte vort Hus. Det er Moderens Vanvid, der slaar ud igen i Sønnen. Hun havde nok, efter hvad jeg har hørt, i sin Ungdom en ganske lignende Snært af Ligheds-Raptussen fra otteogfyrre og gjorde engang ligefrem Skandale paa et offentligt Møde ved en fuldkommen revolutionær Tale. Og — ja, er det nu ikke mærkeligt? — ovre hos Pastor Petersens, fra hvem jeg i det hele har det meste af min Viden om hende, fortalte de mig forleden, at det skal være netop her — i vor egen Nærhed — at hun i sin Tid søgte at praktisere sine vilde Ideer. Hun skal nemlig have været det egentlige Ophav til den Højskole derovre i Sandinge, som jo ogsaa vi hovedsagelig skylder al vor Uro i Sognet. I saa Fald kan man med Sandhed sige, at Hr. Hansted nu er bleven et Offer for sin Moders Ungdoms-Daarskaber. Men saadan gaar det!“

Frøken Ragnhild hørte ikke længer Faderens Ord, ja hun mærkede det næppe, da han omsider standsede sin Talestrøm og forlod Stuen. Hun forstod egentlig ikke, at denne Forlovelse kunde gøre et saa stærkt

Indtryk paa hende, aldenstund hun var sig bevidst ikke selv at lide nogen Skuffelse i Anledning af den. Hendes Interesse for Hr. Hansted havde tværtimod i den sidste Tid været stærkt i Aftagende, og det hævede ham just ikke i hendes Øjne, at han nu var gaaet hen og havde forelsket sig i en Bondepige. Alligevel var det, som om der ved denne Begivenhed var slukket endnu et Lys i hendes Tilværelse; som om der var bleven endnu et tomt Rum indeni hende. Hun mistede jo dog med Kapellanen en Omgangsfælle, der paa en Maade var hendes eneste, og en forstaaende Lidelsesfælle i sin Ørken-Ensomhed og Melankoli ... Var det mere?

... Imidlertid befandt Emanuel sig paa Vejen til Skibberup. Solen skinnede, og han gik rask til med faste, beslutsomme Skridt. Det stormende Møde med Provsten og bagefter Synet af det solbestraalede Foraarslandskab havde brat gjort Ende paa de Selvanklager, hvormed han havde pint sig i den lange, søvnløse Nat. Han følte sig atter stolt og lykkelig i tryg Bevidsthed om med sin unge Kærlighed at have overvundet den sidste Rest af gammel Fordom. Det syntes ham da ogsaa, at baade Solen og Engenes vilde Blomster smilede ham imøde, ja at selv Køerne paa Marken i Forbifarten tilnikkede ham et: „Til Lykke!“

XI

Heller ikke Hansine havde lukket et Øje den hele Nat. I halvt forvildet Tilstand var hun om Aftenen naaet til sit Hjem, hvor hendes Forældre lykkeligvis allerede var gaaet til Ro, saa hun kunde snige sig ind i sit Kammer og klæde sig af, uden at nogen saae hende. Skønt den Tanke, at en ung Præst eller Folketaler en Gang — ligesom Prinsen i Eventyrene — vilde krydse hendes Vej, fatte Kærlighed til hende og løfte hende som sin Hustru op over Bondens jord-

bundne Liv til en Flugt mod Aandens lyse Højder, ingenlunde var hende fremmed, idet den havde tilhørt hendes Drømme fra den allerførste Gang, hun som halvvoksen var tilstede ved et af de store Vennemøder ovre i Sandinge; og skønt det virkelig var sandt, hvad hendes Veninder paastod, at denne hendes Drømmes Helt i Vinterens Løb mere og mere havde antaget Kapellanens Skikkelse, havde hun under Mødet med Emanuel ikke et Øjeblik troet, at hans Ord kunde være andet end et Udtryk for Medlidenhed, et Forsøg paa i hans Egenskab af Præst at trøste hende og tale hende tilrette. Derfor ønskede hun nu, at hun maatte dø. Hele Natten laa hun og rystede under Dynen af Angst for Dagens Komme, fordi hun ikke forstod, hvorledes hun skulde faa Mod til igen at se Mennesker, efter at hun saa forsmædeligt havde røbet sin dyre Hemmelighed.

Alligevel, da det lysnede mod Dag og Fuglenes søvndrukne Pippen begyndte at høres i Haven udenfor hendes Vindu, blev hun roligere. Hun gav sig til med mere Samling at gennemtænke, hvad Kapellanen havde sagt, og hvorledes i det hele alt var gaaet for sig. Og jo mere levende hun nu i Erindringen genkaldte sig Aftenens Begivenhed, des mere Vold maatte hun anvende mod sig selv for at skyde den Tanke fra sig, at Kapellanen virkelig havde bedet hende om at blive hans Hustru. Hun huskede det kærlige Tonefald, hvormed han havde spurgt, om hun holdt af ham, og hvorledes han havde taget hendes Haand og trykket den til sit Bryst . . . Det blev hende mere og mere umuligt at bortforklare hans Frieri.

Og næppe var hun staaet op, før hun fik Vished. Af Egnens Kludekræmmerske fik hun et Brev stukket ind gennem Vinduet, netop som hun stod og redte sit Haar; og hun behøvede blot at kaste et Blik paa Udskriften for at vide, fra hvem det var. Der stod: „Til Jomfru Hansine Andersdatter“. Indholdet bestod kun af en eneste Linie:

„Jeg kommer i Formiddag og taler med dine Forældre.
Emanuel.“

Dette Brev bragte hende atter helt fra Fatningen. Hun blev siddende paa Sengekanten med Hovedet mellem sine Hænder og vidste i sin Fortvivlelse ikke, hvad hun skulde gribe til. Havde hun dog blot aldrig fulgt Ane langs Stranden — tænkte hun — saa var denne Ulykke maaske ikke sket!

Hun besluttede at betro sig til sin Moder. Efter at have fuldført sin Paaklædning og gjort sig Umage for at udviske Sporene af Nattens Kampe gik hun ud i Køkkenet.

Else, der var beskæftiget med at tænde op i Komfuret, udbrød straks ved Synet af hende:

„Herre Gud, mit Barn! Hvad er der paafærde?“

Hansine vilde i Begyndelsen ingenting sige og gav sig til at tage Mælkefade ned fra „Rækken“. Men da Moderen blev ved at trænge ind paa hende, ja tilsidst gjorde sig næsten vred og tog hende i Armen for at faa hende til at tale, begyndte Hansine paa sin sædvanlige butte Maade at fortælle, at hun om Aftenen havde truffet Kapellanen nede ved Stranden, og at han — at han — —

Længere kunde hun ikke komme.

„Naa, hvad han? Saa fortæl dog, bedste Barn!“ sagde Moderen.

„Han har . . . . har friet til mig!“ brød hun endelig ud og kastede sig i det samme over Ryggen af Køkkenstolen under en stum Hulken.

Moderen foldede i Forfærdelse Hænderne over Ildklemmen og kunde længe ikke tale.

„Det er da ikke sandt, Hansine?“ sagde hun endelig, næsten hviskende — som havde Talen været om en tilstaaet Forbrydelse.

Da Datteren ikke svarede men blot blev ved at hulke stumt, tilføjede hun stadig mere bleg og halvt grædefærdig:

„Det er jo dog noget saa rent ubegribeligt, Hansine! . . . Om jeg da kan forstaa, hvordan det kan være gaaet til! Hvem skulde dog kunnet tænke, at det kunde gaa saa galt! . . . Hvad vil vel Folk mene om det? Det er jo rent forskrækkeligt!“

I det samme kom Anders Jørgen stampende ind ude fra Gaarden med to Blikspande for at hente Mælk til Kalvene.

„Hvad er her tiltorvs, Godtfolk?“ udbrød han morgenlystig og holdt Spandene ud fra sig i stive Arme.

Da han langt om længe af Elses stammende Beretning havde forstaaet, hvad der var paafærde, satte ogsaa han et højst betænkeligt Ansigt op. Han havde nemlig en Gang for alle gjort sig det til Vane at antage sin Kones Miner, — men igrunden stod det ham ikke ganske klart, hvad her var at græde for. Han skulde snarere have været tilbøjelig til at betragte det skete som en lykkelig Himlens Tilskikkelse; men han vogtede sig altid vel for at røbe Meninger, som Else ikke først havde godkendt, fordi han overhovedet ikke havde synderlig Tillid til sin egen Dømmekraft.

Nu stod han der med sine underlig døde, blaahvide Øjeæbler og stirrede i betuttet Raadvildhed frem og tilbage fra Moder til Datter. Og da ingen af dem sagde noget, faldt der ham ud af Munden:

„Jamen . . . jamen, Hansine! Hvordan i Alverden er dette hersens dog kommet?“

„Det veed jeg ikke,“ sagde endelig Hansine, halvt uhørligt. Hun hvilede endnu Hovedet paa sin Arm men havde holdt op at græde. Forældrenes samstemmende Beklagelser begyndte at krænke hende.

Men nu nærmede Moderen sig og lagde varsomt sin Haand paa hendes Skulder.

„Jamen, sig mig dog, Hansine . . . holder du da ogsaa af ham?“

Først svarede hun ikke; men da Moderen gentog

sit Spørgsmaal og samtidig lod sin Haand stryge med et ligesom tilgivende Kærtegn ned over hendes Haar, mumlede hun:

„Det gør jeg vel nok.“

„Ja, for det er da endelig det, det kommer an paa, mit Barn, at I bægge tror, det kan blive til Lykke for Jer. For skønt det jo rigtignok er helt underligt for en anden at tænke paa, saa — naar det nu en Gang er blevet saadan — saa kan man jo kun bede Vorherre om at lægge sin Velsignelse til.“

„— sin Velsignelse til,“ gentog Faderen hurtigt; det begyndte at lysne til Smil i hans Ansigt.

„Naar nu bare Folk ikke vil se for ilde til det, . . . det er det, jeg frygter mest,“ vedblev Else. „Det fejler vel næppe, at der vil komme til at gaa en Del ond Snak om det; og kanske er der endogsaa dem, der lige ud vil mene, at vi har været med til at lave alt detteherre med Kap'lanen, bare for at lokke ham til vos. Men det faar man jo se at komme over.“

„Aa, man kan vel ikke ha'e saa meget at snakke om,“ prøvede Anders Jørgen forsigtigt. „Folk kender jo da nok Kap'lanen nu.“

Else plejede ikke at høre synderlig efter, hvad han sagde; og heller ikke nu lagde hun Mærke til hans Tale men blev staaende tavs og saae med bekymret Tankefuldhed paa Datteren, der stadig ikke rørte sig.

Efter en Stunds Forløb sagde hun, halvt undseligt:

„Ja saa kommer han . . . din . . . jeg mener Kap'lanen, maaske her idag?“

„Han kommer i Formiddag,“ mumlede Hansine.

„Ja, saa maa vi se at komme til Arbejdet. Her skulde dog se lidt ordentligt ud, til han kommer. Han skulde dog ikke gerne mærke andet, end at han var velkommen . . . Du, Anders, maa ogsaa hæge dig lidt, naar du har givet Kvæget.“

„Jeg?“ sagde den gamle Mand forbavset og saae

ned ad sin graa, lappede Vadmelsdragt, hvor Avner og Hakkelsestraa hang og dinglede i den lodne Lu. —

Det blev en travl Morgen. Da det var Mandag, laa der meget ubesørget Arbejde fra den foregaaende Hviledag. Der var stillet Fløde til Syrning for at kærnes, et Kar Valle skulde ostes og en halv Gris nedsaltes. Endda havde de Vasketøj paa Bleg, og i Stalden stod en syg Ko, der skulde malkes hveranden Time.

Else, der forstod, at hun ikke kunde gøre synderlig Regning paa Hansines Hjælp, og som da heller ikke nænnede at lægge Beslag paa hendes Tanker, sendte Bud efter en Husmandskone, som ogsaa straks indfandt sig. Til denne vovede hun alligevel ikke, da det kom til Stykket, at fortælle Nyheden, skønt Konen flere Gange nysgærrigt frittede og tilsidst rent ud spurgte, om der ventedes fremmede til Huset.

„Ja, der kommer kanske nok et Menneske," svarede Else undvigende og gik ned i Saltekælderen.

Imidlertid havde Hansine opsøgt sin Broder Ole ude i Stalden og bedet ham om at løbe ud i „Lunden" til Ane og sige hende, at hun endelig maatte komme hen til hende straks, da hun absolut skulde tale med hende endnu i Formiddag; og skønt Ole ikke begreb et Muk af, hvad der foregik, lovede han at bringe Beskeden i rette Hænder og saaes et Øjeblik efter i fuldt Firspring ude over Bakkerne.

Mens Hansine i Uro ventede paa sin Veninde, satte hun sig ind ved Vinduet i sit Kammer og stirrede ud i den lille skyggefulde Have, hvor de ægformede Solpletter krøb hen over Græs og Gange i deres Snegle-vandring fra Vest til Øst. Hun forstod det ikke, at Verden saaledes gik sin daglige Gang, som om intet var sket. Der gik Hønsene roligt og skrabede i Jorden under Stikkelsbærbuskene, og Skaderne fløj sladderagtige fra Trætop til Trætop, ganske som igaar. Henne bag Diget saae hun den solbeskinnede Ryg af det gamle, brune Øg, der stod ubevægelig med sænket Hoved og

lod sig gennembage; og hun kunde ikke lade være at tænke paa, hvor saadan et Dyr igrunden havde det godt. Det havde ingen Sorger, ingen Ængstelser, det kendte ikke denne forfærdelige Beklemthed, der fik Hjertet til at banke, saa hele Legemet smertede.

Endelig kom Veninden. Under mange forlegne Omsvøb og megen Kamp med Taarerne betroede Hansine hende henne paa Sengekanten, hvad der den foregaaende Aften var sket, og at hun kunde vente sin Forlovede hvert Øjeblik. Ane blev ikke nær saa forbavset, som Hansine havde troet. Hun omfavnede hende straks under et stormende Udbrud af Henrykkelse og Stolthed og paastod frejdigt, at det altsammen var noget, hun havde tænkt sig for længe siden. Overhovedet — tilføjede hun — var det af den Slags Ting, der saamænd ikke vilde blive saa ualmindeligt herefterdags, da Lighed og Folkelighed nu blev præket allevegne, saa for den Sags Skyld skulde Hansine ikke gøre sig Bekymringer.

Men Hansine var ikke saa let at berolige. Hun vedblev at være adspredt og foer ængstelig sammen ved hver Lyd ude fra Gaarden; — Tiden nærmede sig, da Kapellanen kunde ventes.

„Jeg tror, for Dyden, at den Kap'lan halvt har skræmmet Livet af dig!“ udbrød Ane leende. „Jeg kan jo slet ikke kende dig igen. Er det virkelig dig, der aldrig før skulde blinke med en Øjenvippe, om man saa stak dig med Stoppenaale!“

„Ja, du har let nok ved at snakke, du!“ sagde Hansine og rejste sig. „Jeg maa vist gaa ind i Stuen nu . . . Du maa helst komme med,“ tilføjede hun ganske modfalden, da hun var naaet hen til Døren.

En Timestid tilbragte de to Veninder inde i Dagligstuen, hvor Hansine havde sat sig til at sy for at bekæmpe sin Beklemmelse, mens Ane sad i Ovnstolen med Hænderne foldede om det løftede Knæ og oprullede

fantastiske Billeder af den Fremtid, der nu ventede Hansine.

„Man skal vel egentlig til at kalde dig for Frøken nu," skæmtede hun. „Frøken Hansine Andersen, — det lyder jo nok saa gævt."

„Aa, ti dog stille, du!"

„Ja, saadan har du nu Raad til at snakke, fordi du skal blive Præstekone. Men hvad skal der blive af et andet stakkels Menneske? Der kommer nok ingen Kap'lan og vil være god Ven med mig. Jeg maa nok være kisteglad, om jeg kan slippe til at faa en gammel Degn eller en skrutrygget Skomager — —"

Det rykkede paa en Gang i dem bægge. Der hørtes Støvletrin udenfor paa Stentrappen.

XII

Da Emanuel kom ind, udtrykte hans Ansigt straks en alvorlig Skuffelse over i dette Øjeblik at finde den rødhaarede Veninde ved Hansines Side. Men han beherskede sig hurtigt, og da Ane traadte frem imod ham og ønskede ham tillykke — saa kogende rød i Hovedet, at Ansigtets Fregner skinnede ganske hvide — takkede han med et glad Smil.

Derpaa gik han hen til Hansine, der havde rejst sig, og rakte bægge sine Hænder ud imod hende. Hun gav ham — omend nølende og halvt bortvendt — ogsaa bægge sine, og han trykkede dem varmt og længe, mens han tavs betragtede hende. Hun forstod godt, at han vilde have hende til at se op; men hun kunde ikke tvinge Blikket op fra Gulvet. Da han endelig gav hendes Haand fri, skottede hun hen til Veninden og drog Vejret lettet — hun havde været angst for, at han skulde kysse hende.

I det samme aabnedes sagte Døren til Køkkenet, og Moderen kom ind i nystrøget Bomuldsforklæde og

med en lille sort Hue paa Hovedet. Hun var i første Øjeblik stærkt benauet, og da hun søgte at skjule dette, fik hendes Maade at hilse paa og hendes hele Væsen overfor Emanuel et Præg af mistænksom Tilbageholdenhed.

Emanuel tog hendes Haand og sagde nogle Ord om, at han haabede, Anledningen til hans Komme var hende bekendt, og at hverken hun eller hendes Mand nærede Frygt for at betro ham Hansines Fremtid; han vilde da — tilføjede han — for første Gang i sit Liv føle sig fuldtud lykkelig.

Else svarede ved ligesom medlidende at lade sin Haand stryge over Hansines Haar og Kind; og da hun overhovedet ikke var god til at tie med, hvad Hjertet var fuldt af, sagde hun:

„Det havde vi jo rigtignok aldrig kunnet tænke os, at det skulde kunne gaa saadan til, . . . og jeg kan jo ikke sige andet, end at det jo er meget underligt for os. Det er jo ogsaa i alle Maader kommet os rigtig, hvad man kan kalde overraskende. Lige Børn leger bedst, siger man jo, og Hansine er nu kun oplært som simpel Bondepige. Men naar det nu en Gang er bleven saadan, saa er der jo ikke noget at sige dertil, og saa kan man jo kun bede Vorherre om at lægge sin Velsignelse til."

Der opstod et Øjebliks Tavshed.

Den blev afbrudt af Anders Jørgen, der viste sig i mørke Helligdagsklæder og med rene, hvide Hosesokker paa Fødderne. Han blev et Øjeblik staaende tvivlraadig henne ved Døren og saae hen paa Else, som om han afventede et Tegn fra hende; derpaa skraaede han kejtet over Gulvet og hilste „Til Lykke og Velsignelse".

Emanuel trykkede tavs hans Haand.

„Værsgo', vil Kap'lanen ikke sætte sig," sagde Else.

Mens nu ogsaa de andre tog Plads rundtom i Stuen — Hansine og hendes Veninde henne paa Bænkeenden

under det ene Vindu — satte Emanuel sig i Armstolen ved Kakkelovnen. Han var forstemt, næsten vred. Det forekom ham, at han havde haft Ret til at vente en mere hjertelig Modtagelse.

Else gav sig til at tale om Vejret, om det begyndende Savn af Regn for Græssets og Vaarsædens Skyld, om den megen Sygdom, der var mellem Folk, og om den ny Distriktslæge inde i Kyndløse. Emanuel svarede kun med enkelte Enstavelsesord, og tilsidst forstummede Samtalen helt.

„Hør, Anders,“ sagde da Else, henvendt til sin Mand. „Kap'lanen kunde kanske have Lyst til at se Kvæget.“

Anders Jørgen lettede sig halvt af Stolen, og der kom Liv i hans døde Øjeæbler.

„Ja — kanske Kap'lanen har Lyst til at se Kre'turet?“

Emanuel sagde Ja og rejste sig temmelig brat, idet han knappede sin Frakke tæt omkring sig. Det saae næsten ud, som tænkte han paa at forlade Huset med det samme.

Men da begyndte Else at blive ængstelig. Hun gik hen til ham og sagde, mens hun forsøgte at smile med sit gamle, hjertevindende Smil:

„Ja nu slaar De Dem vel til Ro hos os idag, ikke sandt? De vil jo nok tage tiltakke med, hvad vi kan byde til Middag i al Tarvelighed. Havde vi vidst dette her noget før, skulde vi nok have haft det lidt mere festligt. Og nu maa De da ikke være vred, fordi vi kanske straks var lidt underlige tilmode ved at høre om det. Vi havde jo aldrig kunnet tænkt os, at vor Hansine skulde komme saa højt paa Straa og faa en saadan Mand som Dem. Men vi er jo da igrunden allesammen kun inderlig glade og taknemmelige for, hvad der er sket; De maa nu da ikke tro andet. Og nu bliver De nok her hos os idag, ikke sandt?“

„Kære Else,“ svarede Emanuel, øjeblikkelig for-

mildet, og tog hendes Haand. „Jeg vilde unægtelig gerne have Lov til fra nu af at betragte dette Sted som mit Hjem. Jeg har længtes saa meget efter at kunne gøre det, . . . og jeg har da paa en Maade heller ikke længer noget andet.“

„Ja, saa skal De ogsaa være ret af Hjertet velkommen da,“ sagde Else, idet hun nu helt genvandt sin gamle Fortrolighed, og klappede ham paa Armen. „Vi har jo holdt saa meget af Dem lige fra den allerførste Gang, vi saae Dem . . . det er da vist og sandt, at vi har. Men gaa De nu ud med Anders og se Dem lidt om. Det er jo ikke store Sager, vi har at vise frem; for det er jo endda en fattig Bondegaard, De er kommen til. Men det vidste De vel nok iforvejen, tænker jeg.“

„Jeg vidste i hvert Fald, at jeg ikke søgte den Slags Rigdom, om hvilken I herude paa Landet har det smukke Ord: Møl æder den, Skam begræder den“, svarede Emanuel. Derpaa vendte han sig mod Hansine og tilføjede smilende: „Skal ikke ogsaa du ud og se dig lidt om i Stalden?“

Hun forstod ikke Vinket, blev rød og sagde — med et Blik paa Moderen — at hun vistnok skulde hjælpe til i Køkkenet.

„Ja, ja! Paa Gensyn da!“ sagde han og sendte hende et Nik.

XIII

Anders Jørgen og Emanuel gik først ud i Hestestalden, der laa i en nybygget Længe lige overfor det bedagede Vaaningshus. Her stod to store, røde Hopper og et loddent Aarsføl, der alle begyndte at rasle med Grimeskafterne og „gumre“ nede i Krybberne med denne hule, hyggelige Lyd, hvormed Heste modtager kendte Folk i Stalden.

Med en Livlighed, der vakte Emanuels største Forbavselse, gav Anders Jørgen sig til at gøre omstændelig Rede for Dyrenes Alder, Karakter og Stamtræ. Med særlig Stolthed fortalte han, at „Tøsen der“ — han mente Føllet — var en direkte Ætling af den berømte *Stærkodder II*, der tre Aar itræk havde taget første Præmie ved Hingsteskuet i Roskilde, og som i det hele kunde bedække sit Bryst med flere Hæderstegn og Æresmedailler end nogen Fyrste.

Emanuel hørte opmærksomt paa ham og besaae med Interesse de forskellige Indretninger i Stalden og i den tilstødende Skære- og Tærskelo. Han undersøgte Hakkelsekniven og Rensemaskinen, udspurgte om de enkelte Skruers og Tandhjuls Betydning og lod sig i det hele grundigt indvie i disse Landbrugets Mysterier, som han ikke havde været paa nært Hold, siden han som Barn havde besøgt en Onkel paa en Herregaard ovre i Jylland.

Da de kom ind i Kostalden, fængsledes hans Opmærksomhed dog mest af en Fuglerede, der var klinet op under en af de spindelvævsbesatte Loftsbjælker, og hvorfra et Svalepar fløj ud, idet han traadte ind.

„Nej, se dog!“ udbrød han henrykt.

Anders Jørgen, som mente, at et saa begejstret Udraab alene kunde gælde hans Kvægbestand, lod med et fornøjet Smil sin Haand falde tungt ned paa Bagen af en mægtig Fedeko og sagde:

„Ja, her skal Kap'lanen se et Stykke Kyd!“

Køerne var nemlig Anders Jørgens Kælebørn, og som Kvægopdrætter og Kvægfeder havde han vundet noget af et Ry i Egnen. Han huskede nøjagtigt, hvor meget hver af hans syv Køer havde malket og vejet i al den Tid, han havde haft dem i sin Stald. Han vidste paa sine Fingre, hvor mange Pund Klid, Skraa, Halm og Rapskager de havde fortæret, og hvorledes Forholdet i de sidste tyve Aar havde stillet sig mellem Smør-, Kød- og Foderpriser — og om alt dette ud-

bredte han sig nu med stor Tungefærdighed, idet han tillige gav en næsten videnskabelig Forklaring af den nymodens Kraft- og Staldfodring, af hvilken han viste sig at være en lidenskabelig Tilhænger.

Emanuel hørte paa ham med stigende Forbavselse. Denne lille, halvblinde Mand med det kejtede Væsen, som han hidtil havde anset for lidt af en enfoldig Pusling, stod her foran ham fuld af Iver og forfægtede selvstændige Anskuelser, aabenbarede en Indsigt, udfoldede en Sagkundskab, der ganske overvældede ham. Og i sit stille Sind tog han heraf en ny Bekræftelse paa, at meget af den Miskendelse og Uret, hvorunder Bønderne alle Dage havde lidt og endnu led, alene skyldtes Mangel paa ret Forstaaelse af dem. Det gik i disse Øjeblikke tilfulde op for ham, hvor ganske nødvendigt det var — ogsaa for dem, der vilde virke som Præster mellem disse Folk — at slutte sig til dem helt og holdent for at vinde deres Fortrolighed.

Anders Jørgen, der følte sig smigret ved Emanuels Interesse for hans Bedrift, blev mere og mere snaksom. Han førte ham efterhaanden rundt gennem alle Udlænger og Udhuse, viste ham Havreboden, den lukkede Hestegang, tog ham med ind i Faarestien, ned i Roekælderen, — og Emanuel fulgte overalt uden Modstand. Tilsidst, da de kom ind i Svinehuset, og Anders Jørgen i sin Ivrighed vilde have ham med over Indhegningen, for at han kunde føle Svinene paa Flæsket, blev det dog Emanuel for meget. Han lagde sin Haand paa hans Skulder og sagde:

„Tak, kære Anders Jørgen — men det, tror jeg, jeg maa bede om at have tilgode til en anden Gang.“

I det samme viste ogsaa den hvidblonde Ole sig for at mælde, at Middagsmaden var færdig. Emanuel hilste kammeratligt paa sin tilkommende Svoger og tog ham for første Gang nøjere i Øjesyn, — det var en køn, frisk, femtenaarig Knøs, lidt lille ligesom Hansine og med et endnu ganske barnligt Ansigtsudtryk.

„Vi to skal blive Venner!“ sagde han og kneb ham i den æblerøde Kind.

Fyren stirrede maabende op paa ham og derefter hen paa Faderen; og saa saare Emanuel slap ham, løb han, alt hvad han kunde, bag om Ladelængen og ind i Bryggerset, hvor han grinende fortalte Husmandskonen, hvad Kapellanen havde sagt. Men Konen, som efterhaanden havde faaet Færten af, hvad der var paafærde, trak Munden op til Ørene og sagde:

„Du er en rigtig Fjerding, Ole! Kan du da itte begribe, hvad her gaar for sig!“

I samme Øjeblik begreb Ole det. Rød som det dryppende Blod stirrede han op paa Konen, vendte sig derpaa tavs omkring og løb sin Vej. Da Moderen lidt efter traadte ud paa Stenflisen og raabte ham ind til Maden, svarede han ikke; og under hele Maaltidet lod han sig ikke se.

Inde i Stuen var Bordet dækket med ren, hvid Dug og blomsterbemalede Lertallerkener. Pladsen for Bordenden var forbeholdt Emanuel. Han havde straks søgt at faa Hansine til at tage Plads ved hans Side, men han opdagede snart, at det vilde være stridende mod god Bondeskik, om Husets Datter satte sig ved Bordet, saalænge Gæsterne spiste. Saa maatte han nøjes med at nikke til hende, naar hun bar ud og ind fra Køkkenet.

Retterne var for Emanuels Vaner ret tarvelige, og han vidste end ikke, at Risengrød og speget Flæsk med Røræg i Bønderhjem betragtedes som Højtidsmad. Aldrig havde alligevel et Maaltid forekommet ham festligere end dette. Solen kastede sine Guldskiver midt ind over Dugen, og han syntes, at han nu først var kommen rigtig ud paa Landet. Gennem Forstuedørene, der var aabnede, strøg en frisk Duft af Hø og Stald ind fra Gaardspladsen; og paa de milde Luftstrømme gled snart en hvid Sommerfugl ind — ligesom et lille Skib for fulde Sejl — snart en travl Humlebi, der brusede

frem som en Luftens Damper og et Øjeblik fyldte Stuen med sin vrede Summen, før den foer ud igen.

Tilsidst viste ogsaa Hønsene sig i Flok, hidlokkede af Skeernes og Gaflernes Raslen. En for en hoppede de husvante ind over Tærskelen og begyndte straks at opplukke de tabte Krummer fra Lergulvet under Bord og Bænk. Kun den store, knejsende Hane blev staaende udenfor i Forstuen og smaaklukkede som en aarvaagen Inspektør, paa een Gang opmuntrende og advarende.

. . . . Efter den søvnløse Nat og Dagens mange Sindsbevægelser følte Hansine sig saa træt, at hun, da Maaltidet var tilende, maatte gaa ind i sit Kammer og hvile sig lidt.

Dette var en haard Skuffelse for Emanuel, der havde længtes efter endelig at komme til at tale med hende i Enrum. I en Timestid maatte han nu nøjes med Elses Selskab, idet ogsaa Anders Jørgen saae sit Snit til at liste sig bort for ovre i Loen at tage sig sin sædvanlige Middagsskraber med en Træsko til Hovedpude.

Paa Bønderkoners Vis førte Else nu Emanuel rundt i hele Huset. Hun viste ham baade Køkken og Bryggers — hvor den smilende Husmandskone lykønskende rakte ham en pjaskvaad Haand — og førte ham ned i Salte- og Mælkekælderen, hvor hun til Ære for ham lod et Parti friskkærnet Smør nedslaa i en Drittel. Tilsidst gik de ind i „Salen“, et stort, blaakalket Rum, der laa for sig selv paa den anden Side af Forstuen. Af Møbler fandtes her kun et dobbelt Klædeskab og tre store, grønmalede Kister, hvori Husets Forraad af Linned, Dækketøj og gamle Familieerindringer laa forvarede. Else aabnede Kisterne en efter en, og Emanuel saae her mange Ting, der vakte hans højeste Interesse. Der var aarhundredgamle Brudeskjorter, Brystsmækker og „Hængklæder“, kunstfærdigt overbroderede og med indvævede Navne og Aarstal, der havde kostet Aaringers Arbejde; desuden gamle Gyldenstykkes Hovedtøjer og

perlestukne Huer, der havde tilhørt Forfædrenes Bryllupsdragter; Bønnebøger, Skospænder, Brystkæder og Sølvknapper.

Else selv var mest optaget af at fremvise sin gennem mange Aar opsparede Beholdning af Lærreder, Vadmel og spunden Uld; thi denne udgjorde — hvad Emanuel ikke tænkte paa og heller ikke vilde have forstaaet — Børnenes hovedsageligste Medgift, idet Gaarden var en Fæsteejendom paa tre Mænds Levetider, hvoraf Anders Jørgens var den sidste.

„Ja, dette er nu, hvad vi har faaet samlet," sagde hun, mens hun fremtog Stykke for Stykke af sine Skatte og strøg ligesom kærtegnende hen over dem med Haanden. „Det er jo kanske ikke saa meget, for Anders og jeg blev jo sent gifte, og de første Aaringer var det kun smaat med Udkommet, saa der var ikke stort at lægge tilbedste. Vi har jo ogsaa mangen Gang haft Uheld baade med Kvæget og Høsten, saa vi maa vel endda være glade til, at vi dog er kommen saa vidt, som vi er. Den Gang jeg fik Tanker til Anders, spaaede min Moder mig rigtignok baade Fattigkassen og al Elendighed, men Vorherre vilde det nu alligevel anderledes med os, og vi har ham meget at sige Tak for."

Hendes Syslen med disse mange hengemte Sager genvakte allehaande gamle Minder hos hende, og hun begyndte af sig selv at fortælle om, hvorledes Anders og hun i deres Ungdom havde fundet hinanden, mens de tjente igaarde sammen i et af Nabosognene. Opfyldt af Beundring hørte Emanuel paa hendes halvt skæmtende Beretning om, hvorledes de i femten Aar havde maattet tjene hos fremmede og udstaa alle Slags Genvordigheder, før de i Fællesskab havde faaet sammensparet saa meget, at de kunde fæste Bo; — og han følte i dette Øjeblik en ny Glæde ved at tænke paa, at han kunde blive dette gamle, stræbsomme og trofaste Ægtepar en Trøst og Støtte i deres Alderdom.

XIV

Imidlertid havde Rygtet om Forlovelsen bredt sig fra Præstegaarden ud i Egnen og ved Middagstid ogsaa naaet Skibberup. I Begyndelsen havde man ikke ret villet fæste Lid til det; men da det oplystes, at Kapellanen om Formiddagen var gaaet ind til Anders Jørgens og ikke siden var vendt tilbage, blev man tvivlraadig. I Løbet af den sidste Timestid havde de forskelligste Ansigter — baade voksnes og Børns — tittet over Havegærdet eller ind. gennem Porten for at faa Kig paa et eller andet, der kunde bringe lidt Klarhed i Sagen; og mens nu Else og Emanuel befandt sig inde i „Salen“, vovede et Par af Byens Kvinder sig helt ind i Bryggerset, hvor de gav sig til at hviske med Husmandskonen.

Da det herved blev slaaet fast, at Rygtet virkelig talte sandt, blev der en Overraskelse i hele Byen. Ingen kunde nu længer holde sig tilbage men maatte hen til Gærdet for mulig at faa et Glimt af de nyforlovede at se; og da Else og Emanuel vendte tilbage til Stuen, sad her allerede et Par af Husets nærmere Venner, der var kommen for at ønske tillykke.

De efterfulgtes snart af flere, og i det hele lod det til, at Elses Frygt for Sladder og Misundelse havde været ganske ubegrundet. Alle opfattede øjensynlig, hvad der var sket, som en Slags Æresoprejsning, der var givet den hele Menighed, ja den hele Bondestand, . . . en levende Besegling af det Forbund, der Dagen forud var sluttet i Forsamlingshuset.

Hansine, der var kommen ind fra sit Kammer straks efter, at de første Gæster havde vist sig, gav da heller ikke i sin Maade at være paa nogen Anledning til Skumlerier. Mens Veninden, der stadig indtog Pladsen ved hendes Side, med sejrsstolt Mine holdt Armen beskyttende om hendes Liv, sad hun selv halvt

fraværende og modtog tavs og helt undselig Vennernes Lykønskninger.

Den hele Eftermiddag stod Stuen fuld af glade og stolte Skibberuppere. Man maatte tilsidst lukke alle Vinduer og Døre op for at faa Luft i den kvælende Hede, og ikke et Øjeblik var Kaffekedlen af Kog. Selv Væver Hansen indfandt sig og hilste paa det unge Par med sit skæve, tvetydige Smil.

Emanuel følte sig efterhaanden lidt underlig tilmode ved at modtage alle disse Menneskers Lykønskninger, endnu inden han havde faaet talt alvorligt med Hansine selv, ja uden at han egentlig endnu havde hørt Ja-Ordet af hendes egne Læber. Han begyndte at blive skinsyg paa denne store, røde Ane, der havde plantet sig ved Hansines Side som en Bevogterske og uafladelig kærtegnede hendes Haand nede i sit Skød — næsten som om det var de to, der var de forlovede.

Omsider fik han Lejlighed til — uden at andre hørte det — at spørge hende, om de ikke skulde spasere lidt sammen ude i Haven.

Hun rejste sig straks. Men Ane fulgte. Det var, som om hun følte sig berettiget til som Hansines bedste Veninde at være meddelagtig i de andres Fortrolighed.

Emanuel havde denne Gang ondt ved at styre sin Utaalmodighed, og efter at de i et Par Minutter havde spaseret omkring i Haven, foreslog han at vende tilbage til Stuen.

Men idet de skulde til at gaa ind, lagde han Haanden paa Hansines Arm og sagde højt og bestemt:

„Der er forresten noget, jeg gerne vilde tale med dig om, Hansine.“

Han saae, at hun kom til at skælve. Hun havde denne Gang forstaaet Vinket. Efter et Øjebliks Betænkning drog hun sin Haand bort fra Venindens Arm og sagde til hende:

„Vil du ikke gaa ind og hjælpe Mo'er med Kaffen. Jeg kommer straks."

Anes Ansigt fik først et uforstaaende, derpaa .et højlig krænket Udtryk. Uden et Ord vendte hun sig om og forlod dem.

Hansine og Emanuel gik langsomt tilbage ad den samme Vej, de var kommen. Ingen af dem talte. Men da de naaede et Lysthus i den yderste Ende af Haven, hvor ingen kunde se dem uden en lille Fugl, der sad og pippede oppe i Løvet, tog han bægge hendes Hænder og stod længe tavs og betragtede hende. Hun var bleg og saae et Par Gange hurtigt og sky op paa ham. Hun ventede, at han skulde tale. Men da han blot blev ved at stirre paa hende med sit ømme, spørgende Blik, lagde hun sig tilsidst frivilligt ind til ham og lukkede Øjnene, — og han trykkede det første Kys paa hendes Pande.

FJERDE BOG

I

Da Købmand Villing Søndagen efter Mødet i Skibberup Forsamlingshus om Morgenen aabnede sin Bod, stod der nedenfor Stentrappen den sædvanlige lille Forsamling af pjaltede og forkomne Skikkelser, Mænd og Kvinder, der med tomme Flasker skjulte under Frakker og Forklæder i Utaalmodighed havde ventet paa, at Døren skulde blive aabnet. Med en tavs og sky Morgenhilsen smuttede de een efter een ind bag Købmandens Ryg og lagde med rystende Hænder deres irrede Kobberskillinger paa Disken, mens Butiksdrengen fyldte Flaskerne henne ved Brændevinsankeret; hvorpaa de lige saa stille listede ud og hastede bort — hver sin Vej over Markerne.

Imidlertid var Villing bleven staaende udenfor paa Dørflisen i broderede Morgensko og med en graa Lærredskasket trykket ned paa sit store, fede Hoved. Hans Tommelfingre hang i Vestens Ærmegab; de øvrige Fingre trommede paa hans Bryst, mens hans spejdende Blik foretog sin sædvanlige Morgenvandring rundt i Byen, luskede omkring i Gaardene og sneg sig ind i Afkroge ligesom en Ræv efter Bytte. Han kunde fra sin Dør

overse næsten hele Byen, kunde lugte, hvad der blev kogt og stegt paa alle Komfurerne, og øjeblikkeligt afgøre, om Kaffebønnerne eller Krydderierne var købt i hans Butik. Vejlby bestod nemlig kun af syv-otte Gaarde og nogle faa Smaahuse. Gaardene var alle nye og alle opførte efter en og samme Tegning, byggede af samme Slags nøgterne gule Sten, med en lang, kedelig Vinduesrække ud imod Gadekæret, en høj Cementsokkel og et Skifertag. Foran eller ved Siden af hver Gaard fandtes en Strimmel Have med nyplantede Træer, der lignede lange Fejekoste og hverken gav Læ eller Skygge. En Ildsvaade havde for nogle Aar siden paa en eneste Nat lagt hele Byen i Aske og kun sparet Kirken, Præsteboligen og et Par Smaahytter, der laa lidt højere end den øvrige By.

Skønt Klokken ikke var mere end syv, brændte Solen ganske hedt. Der var ikke en Sky paa Himlen, og ved det mindste Vindpust rejste der sig en Taage af Støv over Byen og de tilstødende Marker. Græsset paa Havedigerne og Præstegaardens høje Tjørnehegn, der vendte ud imod Vejen, var saa tilrøget af Støv, at det saae ud, som om det var hvidtet; og i det lille stensatte Gadekær var Vandfladen overtrukken med en olieagtig Hinde, der under Solens Straaler spillede i Regnbuens Farver. Inde i en af Portene stod en Mand og pudsede Seletøj; ved Gavlen af en anden Gaard var en Karl ifærd med at banke og børste sine Helligdagsklæder. Rundt om sporedes Søndag-Morgenens festlige Travlhed.

Købmand Villing sendte idelig bekymringsfulde Øjekast op til Præstegaarden, hvis røde Tegltage lyste majestætisk mellem Parkens høje Trækroner. Vidste han bare, hvad der idag vilde ske! Han havde gerne givet hundrede Kroner til de fattige for at faa Lov til at kigge blot et halvt Sekund ind i „Fremtidens dunkle Kaos“ — saaledes som han i Tankerne udtrykte sig, fordi han overhovedet havde en Svaghed for højtidelige

Talemaader. At det virkelig var Provst Tønnèsens Hensigt nu at opbyde al sin Magt for at kue Oprørsaanden i Menigheden, derom kunde der ikke længer tvivles, efter at han forleden ved Opslag paa Smedenes Porte havde bekendtgjort, at han fremtidig agtede selv at tale i bægge Kirkerne, denne Dag først i Skibberup. Men vilde det lykkes ham? Havde Forblindelsen ikke allerede vundet en saadan Udbredelse, at al Modstand var forgæves?

For syv Aar siden havde Købmand Villing nedsat sig her i Sognet, og han havde aabnet sin „Kolonial-, Speceri-, Delikatesse- & Diverse-Handel, en gros & en detail“ med det bestemte Forsæt, at han — for sin Handels Skyld — aldrig vilde blande sig i Befolkningens Stridigheder. Med en Beskedenhed, af hvilken man i bægge Lejre havde ladet sig stille tilfreds, erklærede han den Gang overfor enhver, der søgte at tilegne sig ham for sit Parti, at han „kun var en simpel Købmand“, der meget vel indsaae, at han her i Sognet alene havde den underordnede Opgave at skaffe Befolkningen saa reelle og prisbillige Varer som muligt og ved prompte Ekspedition og lette Afviklingsvilkaar at tilfredsstille de Kunder, der vilde beære ham med deres Tillid. Men efter at Væver Hansen ikke desmindre for et Par Aar siden havde faaet oprettet en saakaldet „Forbrugsforening“ i Skibberup og derved berøvet ham mere end hans halve Kundekreds, havde han pludselig indset, til hvilken Fordærvelse den ny Tids megen Folkeoplysning førte, og at det for alle retsindige Borgere nu galdt om at slutte sig ubrydeligt sammen for at værne Landet mod den vankundige Almues Anmasselser. I sine mismodige Øjeblikke saae han i Aanden, hvorledes Skibberuppernes forbryderiske Selvraadighed vilde brede sig ud over Egnen, ja over det ganske Land; hvorledes Forbrugsforeninger og Andelsforetagender vilde skyde op som giftige Paddehatte i hver en By, medens gamle, paa Faguddannelse og Sagkundskab

grundede Forretninger ubarmhjertigt tilintetgjordes. Hvorledes stod det ikke allerede til i det offentlige Liv? Trængte ikke der Bønderne sig frem overalt og tiltvang sig Styret? Ovre i Kyndby havde de forleden kastet to Proprietærer, ja endog en Jægermester ud af Sogneraadet og i disses Sted valgt tre Mænd, der næppe kunde skrive deres Navne. Og inde i Rigsdagen? Gud bedre det! Bønder og Bønder og ikke andet end Bønder!

Naar Samtalen i Villings Butik nu faldt paa Skibberupperne og deres Fremfærd, og især naar der blandt de Tilstedeværende fandtes nogle af de smaa Boelsmænd ude fra Overdrevet, der mistænktes for at nære begyndende Tilbøjeligheder for Væver Hansens Forsamlingssal, optraadte han straks som deklamerende Agitator.

„Jeg er sandelig ingenlunde nogen Fjende af Friheden,“ udbrød han, idet hans blege Ansigt straks blev rosenrødt af selvbehagelig Iver. „Jeg mener blot, at man overalt skal respektere Sagkundskaben. Ikke sandt — Sagkundskaben, mine Herrer, det er den. vi i alle Forhold skal og bør underkaste os. Det maa dog vist enhver forstandig Mand indrømme. Naar man vil købe sig et Par Briller, gaar man dog ikke ind til en Skrædder, og naar man vil have en Tand trukket ud, søger man en Læge og gaar ikke ind til en Prokurator eller en Skorstensfejer. Har jeg ikke Ret i disse mine Argumentationer?“ udslyngede han og tog samtidig et dybt Greb i sin ene Bakkenbart, hvilken han derpaa hastigt snoede om en Finger, mens hans Blik gled tungt henover Tilhørerne. Derefter fortsatte han: „Naar nutildags enhver Arbejder mener, at han forstaar sig paa at drive Købmandshandel, eller naar den første den bedste Haandværker tror om sig selv, at han er istand til at være Sjælesørger for sin Næste — er dette da ikke lige saa bagvendt, som om en Grosserer pludseligt vilde nedsætte sig som Væver, eller en Præst

give sig til at hugge Sten ved Vejene — og ser man vel nogensinde det?“ Atter en Kunstpavse og et triumferende Blik, under hvis Vægt de overbeviste Boelsmænd beskæmmet sænkede deres Øjne mod Gulvet. „Og hvad bliver Følgen? Hvad er det f. Eks. for Varer, disse saakaldte Brugsforeninger byder deres Kunder? Lutter Udskudsting naturligvis, . . . halvfordærvede Sager, som ingen Grossist vilde vove at byde en udlært Købmand. Vil de Herrer f. Eks. behage at kaste et Øje paa disse Risengryn, af hvilke jeg nylig har faaet et større Parti hjem. Jeg gad nok se den Brugsforening, der er istand til at levere en saadan Vare. Ikkesandt! Betragt kun nøje hvert enkelt Gryn. En enestaaende Kvalitet. Lutter Fedme, lutter Næringsværdi! . . . . Ønsker maaske nogle af de Herrer et Par Pund til Prøve?“

Købmand Villing havde saaledes i det sidste Par Aar hørt til Provst Tønnesens svorne Tilhængere. Han havde indset, at med denne Mands Magt og Myndighed i Sognet stod og faldt hans egen Eksistens her. Efterretningen om Kapellanens Forlovelse havde derfor ramt ham som et Næveslag for Brystet; han havde bogstavelig maattet snappe efter Luft. Det stod ham øjeblikkelig klart, at Skibberupperne hermed havde faaet Trumf Es paa Haanden. Rigtignok forlød det, at Provsten havde indgivet en Klage over Kapellanen til Bispen og hos denne anmodet om Hr. Hansteds øjeblikkelige Forflyttelse; men man kunde sige sig selv, at Skibberupperne ikke vilde lade denne Udæskning ubesvaret. Efter nogles Paastand skulde Væver Hansen da ogsaa med sit sædvanlige skadefro Smil have ytret, at nu blev der ikke Fred i Sognet, før Provsten var jaget ud af Vejlby Præstegaard, — og hvad Væveren smilende lovede, plejede han at holde.

Med en mismodig Hovedrysten gik Villing ind i sin Butik, hvor han efter Sædvane lod sit onde Lune gaa ud over Butiksdrengen, et magert og kælderblegt

Københavnerbarn, der „ved Guds Styrelse“ — som han med sit Hang til højtidelige Talemaader udtrykte sig, og med hvilke Ord han sigtede til et Avertissement i Adresseavisen — fornylig var bleven betroet til hans Varetægt.

„Snyd Næsen, Dreng!“ raabte han til den lille Fyr, der som i Angst havde forputtet sig inde i Bodens mørkeste Krog, hvor han sad med en Spølkumme Kaffe i den ene Haand og en Fedtebrødsskive i den anden. „Sid ikke der med et helt Firskillingslys ned fra Næbet! . . . . Og altid sidder du og mæsker dig, saa det er ligefrem uappetitligt at se paa. Ja, det er, som jeg har sagt dig — æde, det kan du til den store Ædemedaille; men veje et Pund Sukker af, saadan som det skal vejes, det lærer du aldrig i Evighed!“

Han blev afbrudt i sin Veltalenhed ved, at en Kunde traadte ind.

Lidt efter viste der sig en til, og i Løbet af de paafølgende Timer indtil Kirketid blev der et saa livligt Rykind af Byens Folk, at Butikken næsten uafbrudt stod fuldpakket. De fleste kom dog mere for at fordrive en ledig Time med Passiar end for at handle. Købmandens Bod var Mændenes sædvanlige Samlingssted, hvor man mindst een Gang om Dagen søgte hen for at spørge Sognenyt, hente Post og høre efter Dagspriserne.

Stemningen mellem de besøgende var denne Morgen ualmindelig trykket. Dog var det mindre Skibberuppernes nye Fredsforstyrrelser end Foraarets vedholdende og særlig for alle højtliggende Jorder skæbnesvangre Tørke, der i disse Dage bevirkede Vejlbybøndernes bitre Modfaldenhed. I flere Uger var der ikke faldet en Draabe Regn. Rundt om paa Bakketoppene var Sædspirerne allerede ganske gule, og Græsset visnede helt hen. Nede i Skibberuppernes dybe Dalsænkninger og paa deres smaa Engstykker ud mod Stranden stod derimod alt endnu grønt og kraftigt. Det var næsten,

som om Vorherre havde afpasset Vejret netop efter de oprørske Skibberupperes Behov.

Dersom Regnmangelen endnu varede ved mange Dage, kunde der frygtes for en formelig Misvækst i denne Del af Sognet; og det var ikke alle Vejlbybønder, der sad saa trygt i deres Gaarde, som deres ny Stuehuse og høje Lader lod formode. Hin frygtelige Ildebrandsnat havde rokket ved adskilliges Velfærd, ligesom den ikke var helt uden Skyld i den Sindets Fortrykthed og let vakte Modløshed, der hidtil havde gjort dem til saa viljeløse Redskaber i Provstens Hænder. Det var, som om de bestandig gik og rugede over Mindet om det røde Flammehav, der i Løbet af et Par Timer havde forvandlet deres By og al deres rørlige Ejendom til en rygende Brandtomt, hvorover kun Husenes nøgne Skorstensmure og Havernes forkullede Træstammer spøgelseagtigt ragede op. Det var, som om de endnu bestandig saae for sig de Dynger af døde og forbrændte Kroppe af Heste, Køer og Svin, de Bunker af sønderbrudt Bohave og sodede Bjælker, hele denne Mødding af Lig, Skrammel og Aske, hvorover Solen Morgenen efter kastede sine Straaler.

Omme bag sin Disk færdedes Købmand Villing med spidsede Øren for at følge de forskellige, halvhøje Samtaler, der førtes mellem Bønderne rundt om i Lokalet; og hans Knæ blev ganske bløde under ham, hver Gang han mente at høre Væver Hansens Navn nævne. Alligevel forsømte hverken han eller hans Kone, der imidlertid havde aabenbaret sig i Butikken i lyserød, nystrøgen Sirtses Kjole, at skøtte Forretningen og drage Fordel af de mange Menneskers Tilstedeværelse. Gennem det dumpe Mudder af tunge Støvler, Træsko og Menneskestemmer hørtes bestandig enten Villings Kommandoraab til den fortumlede Butiksdreng: „Ludvig! En Mellemskraa til Hans Olsen — af bedste Sort, fineste Kvalitet! Og et Pund Kandis! Men fuldt Maal, forstaar du! Ikke noget Kniberi til

Hans Olsen, om jeg maa bede!" — eller Fruens blide, overtalende Røst: „Vil De ikke med det samme se paa et Stykke Bomuldstøj, Maren Hansen? Jeg tør garantere Dem, at De ikke noget Sted vil faa Mage til f. Eks. dette Stof under den dobbelte Pris. Men det er nu en Gang vort Forretningsprincip, at naar vi selv har gjort en god Handel, skal ogsaa vore Kunder nyde godt af det."

Henne ved Døren udbrød pludselig en Mand:

„Nu kommer Provsten!"

Alle vendte sig mod Vinduerne, og et Øjeblik efter kørte Tønnesen forbi i nedslaaet Kalesche — paa Vej ud til Førsttjenesten i Skibberup. Han sad ene paa det brede Sæde, let tilbagelænet, med Haanden selvtillidsfuldt paa Vogndørens Kant. Villing, der var steget op paa en halvt udtrukken Skuffe for at komme til at se, brød ufrivillig ud i et lille Raab. Synet af Provstens Kæmpeskikkelse, saadan som den der rullede ham forbi i det højtidelige Præsteskrud, bestraalet af Himlens Sol, fremkaldte hos ham et saa overvældende Indtryk af ubetvingelig Styrke og gudebenaadet Majestæt, at han følte sit Hjerte svulme og paany begyndte at fatte Haab for Fagdannelsens og Sagkundskabens Sejr.

II

Ude omkring Skibberups ensomt liggende Kirke havde der imidlertid samlet sig flere hundrede Mennesker. Aldrig havde den gamle Kirkeklokkes melankolske Bastoner runget over en saa talrig Forsamling; i hvert Fald ikke over en mindre højtidsstemt. Der rørte sig over den øde Kirkegaard et Liv som paa en Markedsplads. Rundtom stod og sad Klynger af Mænd og Kvinder, der alle var lige højrøstede og røde i Hovedet af Iver og Spænding. Man havde lejret sig omkring paa Ligstenene; man raabte til hinanden over Gravene;

og allevegne var der en Sammenstimlen, en Snakken i Munden paa hinanden, saa man næppe kunde høre Kirkeklokkerne.

I dette krigeriske Røre bevægede Væver Hansen sig stille og smilende som en Kat i en Mælkestue. Han følte sig atter som Stillingens Behersker. Til daglig kunde Skibberupperne jo nok smaaknurre over ham og kritisere hans sære, undertiden ganske uforstaaelige Væsen og Taktik; men i urolige Tider samlede man sig om ham med urokkelig Tillid, — og man forberedte sig virkelig idag paa et Hovedslag.

I første Øjeblik, efter at Provst Tønnesens Opslag paa Smedenes Porte havde gjort det klart, at han nu agtede at optage Kampen i fuld Rustning, havde der i Skibberup hersket nogen Uenighed om Maaden, hvorpaa man rettest skulde møde ham. Nogle af de ældre Bønder var begyndt at blive ængstelige, og selv den store Tømrer Nielsen havde ved et Møde af et „Menighedsraad“, som man i Hast havde faaet dannet, taget Ordet for „en besindig omend bestemt“ Optræden. Blandt de unge derimod havde der været Stemning for, at man ligesom i forrige Dage skulde holde sig ganske borte fra Kirken og lade Provsten udøse sit Raseri for de tomme Bænke; man kunde da ovenikøbet efter Gudstjenesten forsamle sig ved Vejen og maaske, naar Provsten kørte forbi, modtage ham med en Pibekoncert. Men paa Forslag af Væver Hansen havde man ændret denne Krigsplan og nu besluttet, at man tværtimod skulde møde fuldtalligt til Gudstjenesten for at have saa mange Vidner som muligt imod Provsten, ifald han — hvad der var at vente — skulde forløbe sig i sin Præken. Det var Meningen at paahøre ham i den fuldkomneste Ro. Men overskred han i sin Tale en vis Sømmelighedsgrænse, skulde hele Menigheden paa et givet Tegn fra Væver Hansen rejse sig og forlade Kirken for siden at indsende en af alle tilstedeværende underskreven Klage til Stiftet.

Idet Provstens Kalesche kom tilsyne ude mellem de nordre Bakker, begyndte Kvinderne at trække ind i Kirken, hvorimod Mændene samlede sig paa bægge Sider af Indgangen for her at modtage Provsten i Flok og uden at hilse. Dette skete ligeledes paa Forslag af Væveren. Som han havde sagt: „Der staar ingen Steder skrevet, at Folk skal tage Hatten af for deres Præst.“

Denne lille Indlednings-Skærmydsel mislykkedes dog tildels, idet der var enkelte, hvis Mod i det afgørende Øjeblik svigtede, medens der var andre, hvis højre Haand ligesom under Paavirkning af et ubetvingeligt Instinkt foer halvvejs op til Huen, idet Provsten gik forbi.

Et Par Minutter efter, endnu før alle Mændene var kommen indenfor Kirkedøren, begyndte Salmesangen under Hjælpelærer Johansens Ledelse.

Sangen lød ikke ilde, skønt hele Menigheden, baade Mænd og Kvinder, straks istemte med udfordrende Kraft. Hvor meget ondt man end kunde sige om den gamle, skumle Munkekirke — og dens mugne Kælderluft og grønskimlede Hvælvinger var ofte blevet bravt spottet i Væver Hansens Forsamlingssal — den ejede i hvert Fald en velgørende Evne til at bryde og mildne Stemmernes raa Styrke. De høje Loftsbuer samlede det forvirrede Tonemylr i fredelige Harmonier og kastede det tilbage som Melodi. Ja, endog Menighedens uafladelige Hosten og Harken og Provstens kraftige Næsepudsen foran Alteret gengaves af Hvælvingerne med en Højtidelighed, forlenedes med en Overjordiskhed, der uvilkaarlig stemte til Andagt.

Efter at to Salmer var afsungne, trak Hjælpelærer Johansen sig ind i sin lukkede Stol. Med genlydende Skridt skred Tønnesen ned over Kirkegulvet og steg op ad Prækestolens Trappe, hvis Trin knagede under Vægten af hans svære Legeme.

I dette Øjeblik hørtes Lyden af en Vogn, der standsede udenfor paa Vejen; og netop som Provsten

begyndte Indledningsbønnen, aabnedes Kirkedøren af en ældre, sortklædt Mand, der havde en hvid Lærreds-Kørefrakke skødesløst hængende over den ene Arm.

Synet af denne Skikkelse vakte i hele Kirken en Bevægelse, der ikke kunde have været meget større, om det havde været Vorherre selv, som her pludselig aabenbarede sig for Menigheden. Endog Væver Hansen, der havde stillet sig op ad den midterste Pille, for at alle i Kirken skulde kunne se ham, syntes et Øjeblik at tabe Fatningen; hans ellers saa beherskede og kattekloge lille Ansigt fik pludselig et ganske faaredumt Udtryk af Forbavselse.

I det nederste Stolestade paa Mandssiden, hvor den fremmede søgte hen, rejste man sig straks for at rømme Bænken. Men med en Haandbevægelse bad han dem ikke at lade sig forstyrre og tog rolig Plads ved Siden af en tyk Bondemand i det ene Hjørne af den iforvejen tæt besatte Stol.

Den eneste i hele Kirken, der hverken havde lagt Mærke til den fremmede Mand eller til den Opsigt, hans Ankomst vakte, var Provst Tønnesen. Da han havde sluttet Indledningsbønnen, tog han fat paa Alterbogen og gav sig til med hævet Stemme at oplæse Dagens Tekst. Derimod havde Hjælpelærer Johansen straks opdaget den mærkelige Uro i Forsamlingen, og da han ved at stikke Hovedet ud af sin lukkede Stol fik Øje paa den fremmede, rejste alle hans krøllede Lokker sig ret op ivejret som en Haandfuld Spaaner. Med et forfærdet Blik saae han op paa Provsten, som om han vilde give denne et Tegn. Men Tønnesen vedblev uforstyrret med sin Oplæsning, og da denne var færdig, pudsede han Næsen, saa det rungede fra alle Kirkens Hjørner, stemmede derpaa begge Hænderne mod Prækepulten og begyndte at tale.

III

Paa samme Tid gik Emanuel muntert nynnende hen ad Fodstien, der førte fra Vejlby Overdrev ned mod Skibberup. Han havde ombyttet sin før saa uundværlige Silkeparaply med en landlig Egekæp, og istedetfor sin forrige Hovedbedækning af mørkebrunt Plys bar han en simpel Halmhat med en mægtig Skygge. De sidste otte Dages rastløse Friluftsfærden i den brændende Foraarssol havde gjort hans Ansigt rødskjoldet og fyldt det med smaa, gulbrune Fregner paa Næseryggen og under Øjnene, mens hans blonde Kristus-Skæg var bleven bleget, saa det tegnede sig næsten hvidt mod den farvede Hud.

Om Beskaffenheden af den Uro og Gæring, han i Løbet af den sidste Uge havde fremkaldt i Sognet, havde han endnu kun uklare Forestillinger. Da han i Øjeblikket selv var Kampens Genstand, havde Skibberupperne — stadig paa Forslag af Væver Hansen — ikke indviet ham i deres Planer; og da hans Svigerforældre af samme Grund havde undgaaet enhver Indblanding i Striden, vidste han kun, at man havde isinde paa en eller anden Maade at rejse Indsigelser i Anledning af hans Udelukkelse fra al kirkelig Virksomhed. Det havde oprindelig været hans Hensigt selv at overklippe den sidste tynde Traad, der endnu bandt ham til Præstegaarden, ved straks at fraflytte denne og leje sig ind hos en Skibberupfamilie, der havde tilbudt ham et Par Værelser. Men da han hørte, at Provsten virkelig havde indgivet Klage over ham til Bispen, bestemte han sig til at blive, for at det ikke skulde se ud, som om han frygtede for paa rette Sted at tage Ansvaret for sine Handlinger.

Forøvrigt tilbragte han saa godt som hele Dagen hos sine Svigerforældre, hvorved han undgik ethvert Sammentræf baade med Tønnesen og Frøken Ragnhild, og desuden var han endnu saa opfyldt af sin unge

Kærlighedslykke og af hele den nye Verden, som Anders Jørgens Hjem og Stald og Mark og Kvæg havde aabnet for ham, at han kun halvt opfattede, hvad der ellers foregik omkring ham.

Endelig havde han ogsaa sine egne Fremtidsplaner at sysle med; og for disse glemte han ofte ganske Nuets Strid. Han var fast besluttet paa at gifte sig, saasnart Forholdene paa nogen Maade tillod det. For sin Mødrenearv, der beløb sig til nogle tusind Kroner, vilde han købe sig en lille Bondeejendom et eller andet Sted i Sognet og for Fremtiden udelukkende ernære sig som Jordbruger. For den Gærning, han mulig kunde komme til at øve i Menigheden som Præst og Lærer, vilde han ikke modtage noget Vederlag. Han vilde leve som fri og uafhængig Mand paa sin Gaard og i et og alt dele Liv og Kaar med sine Venner. Han mente i Løbet af et halvt Aars Tid at kunne bringe sine Kundskaber i Landvæsen saa vidt, at han — med Hansine ved sin Side og forøvrigt med gode Venners Bistand — uden stor Risiko kunde overtage Styret af en lille Ejendom paa en halv Snes Tønder Land med en Hest, et Par Køer og et Par Faar; til mere vilde hans Midler nemlig ikke kunne strække. Han var allerede begyndt at gaa i Lære hos sin Svigerfader og havde — syntes han selv — i de faa Dage gjort gode Fremskridt. Han havde sat sig ind i Jordens Behandlingsmaade. kunde næsten køre et Par Heste, spænde baade for Vogn og Plov og fodre Kvæget.

Ude i Skibberup Egede laa der en lille Ejendom, som for Tiden var tilfals, — den havde han allerede tænkt paa. Det var et lille Boelssted, der laa i idylliske Omgivelser paa Bunden af en grøn Dal umiddelbart ved Fjorden. Bygningerne var lidt smaa og affældige; men til Gengæld var der en ualmindelig stor og smuk Have omkring Huset, og op ad Muren paa bægge Sider af Forstuedøren voksede Stokroser og Gedeblad. En Aften havde han omtalt Stedet for Hansine, som fore-

løbig var den eneste, til hvem han betroede sine Hensigter; og da ogsaa hun syntes godt om det og i det hele ganske sluttede sig til hans Planer, slog han det næsten fast, at der skulde deres Fremtidshjem være.

Han vidste allerede nøjagtigt, hvorledes Boligen skulde indrettes og udstyres, hvorledes deres Husholdning skulde føres og Dagens Arbejde fordeles. Først og fremmest skulde al Luksus, al Overdaadighed og Lediggang være banlyst i deres Hjem. Bohavet skulde bestaa af simple, rødmalede Fyrretræs Møbler, og deres Levevis skulde være en saadan, at ikke selv den fattigste kunde føle sig for ringe til at tage Plads ved deres Bord. Om Morgenen skulde de rejse sig med Solen og Lærken, og om Aftenen, naar Dagens Arbejde var endt, skulde de samle Venner i deres Stue for sammen med dem at opbygges ved Sang, Samtale, Oplæsning og Bøn. Han saae allerede i Aanden sig selv gaa og pløje i Bondekofte op og ned ad Agrene; saae sig ro ud paa Fjorden i stille Sommeraftener for at sætte Garn og stille Ruser, mens Hansine puslede derhjemme i Hytten og nu og da stillede sig ud i Forstuedøren for at se efter ham. Lyslevende saae han hendes lille, ranke Skikkelse staa under Tagskægget med den ene Haand i Siden, den anden løftet op til Panden for at skygge over Øjnene, mens hun i Tanker smilte med dette lille barnemilde Smil, som hun havde arvet efter sin Moder, og som pludseligt kunde lyse op mellem Ansigtets alvorlige Linier ligesom et Solglimt mellem en Grantyknings Træstammer. Ja, endnu længere ud i Fremtiden fløj hans lykkeberuste Tanke. Han saae deres Børn løbe og lege paa Stranden som en Skare glade Fugle . . . ingen kirtelblege Kulturmisfostre i Fløjlsbluser og med gammelkloge Træk, men en sund og stærk Friluftsyngel med Bonderoser paa Kinderne og klare, bølgeblaa Øjne!

Han var imidlertid naaet op til Bakkekammen omkring Skibberup og saae nu ned over den næsten men-

nesketomme By, hvis mange smaa Frugthaver endnu stod i halvvissent Blomsterflor. Da han var kommen et Stykke ned ad Skrænten, standsede han pludselig, — han havde faaet Øje paa Hansine, der sad paa Hug ude i det lille Vænge bag Forældrenes Hus ifærd med at give et moderløst Lam Mælk af en Patteflaske. Fortryllet af dette Syn blev han længe staaende ganske stille med et lykkeligt Smil om sine Læber. Hun var klædt i den samme kirsebærrøde Søndagskjole, som hun havde haft paa den første Gang, han rigtig saae hende, og hvori han derfor fandt hende allersmukkest. Dertil bar hun et hvidt Forklæde og en stor, hvid Solhætte, der skjulte hele Hovedet.

I et pludseligt Anfald af Overgivenhed, der fik ham til at glemme, at det var Kirketid, satte han Hænderne for Munden og raabte: „Kukkuk!“ Hun saae hurtigt op; og da hun opdagede ham, nikkede hun op til ham men forlod ikke sit Lam. Først da han naaede helt hen til hende, rejste hun sig og gav ham Haanden. Med et „Du kære“ slog han Armen om hende og trykkede et Kys paa hendes friske Kind. Hun var efterhaanden bleven temmelig fortrolig med deres Forhold men blev dog endnu rød, hver Gang han kyssede hende; og for at skjule sin Undseelse gav hun sig nu straks og ivrigt til at fortælle om alt, hvad der var sket i Hjemmet, siden de den foregaaende Aften skiltes — om en So, der havde faret, om en Ko, der om Natten havde revet sig løs i Stalden, og om Fløden, der ved Kærningen ikke havde villet give Smør. Emanuels Optagethed af Marken og Stalden havde genvakt hendes egen Interesse for alle disse hverdagsagtige Ting, havde ligesom forædlet dem og i det hele fornyet Hjemmet for hende.

Han havde imidlertid stukket sin Haand ind under hendes Arm, og i langsom, fortrolig Gang fulgtes de ned imod Gaarden. Her stod Else halvt afklædt bag det aabentstaaende Sovekammervindu ifærd med at

rede sit svære, staalgraa Haar. Saa langt fra at lade sig forskrække af Emanuels Ankomst nikkede hun endog ud til ham, idet hun blot trak et Haandklæde, som hun havde lagt over Skuldrene, tættere sammen foran Halsen.

„God Morgen, Svigermoder!“ genhilste Emanuel muntert. „Hvordan staar det til idag?“

„Aa, jo Tak . . . Den store So har faret inat.“

„Ja, jeg hører det. Hvor mange Grise blev det saa til?“

„Tolv Stykker, troer jeg.“

„Naa, det er jo al Ære værd.“ Han saae sig omkring og tilføjede: „Hvor er Svigerfa'er? Er han i Kirke?“

Else kastede et prøvende Blik paa ham og derefter hen paa Hansine. Har du røbet noget? spurgte hendes Øjne.

Baade Else og Hansine havde nemlig siden den foregaaende Dag vidst god Besked om, hvad der i dette Øjeblik skulde foregaa ude i Kirken; men de havde bestemt sig til ikke at fortælle Emanuel det, fordi de havde paa Fornemmelsen, at han ikke rigtig vilde synes om Væver Hansens Fremfærd, og alligevel ikke ønskede, at han skulde lægge sig hindrende imellem.

„Anders gik ud i Engen for at se til Ungkvæget,“ sagde hun saa, beroliget af Emanuels Ansigtsudtryk.

„Ja saa, — vi skulde vel ellers til at fodre nu.“

„Han kommer vist ogsaa straks tilbage. Men forresten er du vel nu saa dygtig, at du kan fodre alene, om du ellers har Lyst.“

Emanuel smilte.

„Jeg kan jo prøve!“ sagde han og gik over i Oles Kammer ved Siden af Stalden for at omklæde sig.

Hansine steg langsomt op ad Stentrappen til Bryggerset; hun skulde ind og passe Middagsmaden. Paa det øverste Trin standsede hun et Øjeblik; og mens hun løste Solhættens Baand under Hagen, kastede hun

et uroligt spejdende Blik over den lille Laage mellem Længerne ud imod Kirkevejen.

„Endnu er der ingen at se!“ sagde hun til Moderen, medens den eneste bitre Følelse, der var bleven tilbage i hendes Hjerte, den rettroende Skibberuppers Had til Provst Tønnesen, lyste ud af hendes mørkeblaa Øjne.

. . . . Emanuel traadte ind i Kostalden iført en lang Sækkelærreds Kittel med Bælte og et Par Træsko med Læderkapper. Det var første Gang, han foretog Fodringen uden Svigerfaderens Hjælp, og han var ikke fri for at føle sig lidt beklemt i den Anledning. Hans Bevægelsers Kejtethed og den overdrevne Samvittighedsfuldhed, hvormed han afvejede og udmaalte de forskellige Rationer efter de lærte Forskrifter, røbede ogsaa den endnu uøvede Arbejder. Med en Nøjagtighed, som galdt det Fremstillingen af et vigtigt Medikament, opløste han nogle Rapskager i en Spand Vand og sammenrørte den derved opstaaede Jævning med en Blanding af Klid, Skraa og udhøvlede Gulerødder. Den samlede Masse fordelte han derpaa ligeligt mellem Malkekøerne. To Goldkøer gav han en Skæppe Kaalrabi, og tilsidst fik hver Ko en Gift Byghalm, som han med en Del Besvær hentede ned oppe fra Stænget.

Han blev hurtigt varm af Arbejdet og følte efter dets lykkelige Tilendebringelse den Tilfredshed med sig selv og det Velvære, som den legemlige Beskæftigelse forskaffer den uvante Arbejder. Han havde allerede efter disse Par Dages Forløb syntes at kunne spore, hvorledes hans Muskler voksede, hvorledes Blodet rullede friskere og varmere gennem hans Legeme. Ak, sukkede han i denne Tid ofte for sig selv — hvorfor havde han ikke for længe, længe siden ret forstaaet den dybe Betydning af det gamle Ord om „Arbejdets Velsignelse“? Bestandig kom han til at tænke paa sine Standsfæller inde i Byen, der om Sommeren benyttede Landet til at „ligge paa“, og som i deres Blindhed troede at kunne finde Lægedom for deres syge Sjæle og kraftesløse Le-

gemer ved at tilbringe Dagene med at spille Ring paa en Græsplæne eller ved at ligge henslængte i en Hængekøje og læse Romaner. Disse Stakler mindede ham om saadanne Mennesker, der løb tankeløse omkring og søgte efter det, som de selv holdt i Haanden. Under Lidelser og Klager slæbte man sig fra Badested til Badested, tyllede sig med Medicin, anstillede en hæseblæsende Jagt efter nye Medikamenter, nye Kure, nye Læger — og dog laa Lægemidlet i Hvermands Haand, det eneste, sande, jordiske Lægemiddel for den hensygnende Menneskehed! Aa, hvor længe vilde man dog vedblive at bedrage sig selv for Livets sande Lykke? Hvilken Herlighed, hvilken Glæde vilde ikke opblomstre paa Jorden fra den Dag, da Sundhedens hellige Kilde, det legemlige Arbejde, blev genfunden af den hele Menneskehed! Hvilket Paradis vilde ikke opstaa, naar alle Hænder samlede sig for at frugtbargøre Jorden! Ørkener vilde blive opdyrkede, giftige Sumpe udtørrede, Korn og Frugter vilde vælde op af Mulden . . .

Han havde taget Skovl og Greb og var begyndt at muge under Køerne. Mens Sveden drev ham ned over Øjnene, læssede han den friske Gødning paa en Hjulbør og trillede den ud paa Møddingen, fejede derpaa Grebningen saa ren som et Stuegulv og lagde frisk Strøelse i Baasene, ... ja ikke fornøjet hermed tog han Strigletøjet fra et Søm paa en af Loftsbjælkerne og begyndte at rense Køernes Laarstykker for det indtørrede Snavs, som sad der i tykke Kager. Han følte bestandig en Trang til at beskæftige sig netop med det sværeste og urenligste Arbejde for at overbevise sig om, at han nu ganske havde frigjort sig for al Fordom og faaet Bugt med den falske Stolthed, der havde sat saa ulykkebringende Skel mellem Menneskene.

Mens han var sysselsat paa denne Maade, kom han til at tænke paa sin Fader og sin øvrige Familie, — og der trak sig pludselig en mørk Skygge ned over

hans Ansigt. Hans stakkels, forblindede Slægt! Kunde han dog faa Naade til at frelse ogsaa den ud af Sodoma! . . . Han havde netop Dagen forud faaet Breve fra sin Fader og sine Sødskende i Anledning af Forlovelsen; — det vil sige, han havde modtaget en kort Tilkendegivelse af, at hans „overraskende Meddelelse“ var kommen dem ihænde. Intet videre. Hansines Navn var end ikke nævnet, ligesom der ikke fandtes et eneste Spørgsmaal hende angaaende.

Skønt han ikke havde turdet vente, at man fra den Side skulde ytre særlig Glæde over, endsige nogen dybere Forstaaelse af hans Handling, havde dog særlig Faderens Kulde overrasket og dybt bedrøvet ham. Saa langt var de altsaa allerede nu skilte fra hinanden! Han forstod godt, at de med deres Tavshed havde villet betyde ham, at de fra nu af ansaae ham for uophjælpeligt fortabt, og at de ikke ønskede paa nogen Maade at blive indblandede i hans nye Familieforbindelser. Han forstod, at de betragtede hans Forlovelse som en Art Selvmord, der ikke var mindre beskæmmende for den ansete Hanstedske Familie, end Moderens i sin Tid havde været, og han tvivlede derfor heller ikke om, at ogsaa hans Navn fra nu af vilde være som udslettet af dens Erindring.

IV

Da Emanuel lidt efter traadte ud i Gaarden for at vaske sine Hænder ved Vandposten, fik han Øje paa en svær Mand af et præsteligt Udseende, der var ifærd med ved Hjælp af en Stok at stige op ad Flisetrappen foran Forstuen. Da Manden hørte hans Træskotrin paa Stenbroen, vendte han sig om og strakte bægge sine Arme ud imod ham med et højt Udraab.

Han var klædt i en langskødet, sort Frakke og sorte Benklæder, der hang i Poser ud over de brede

Støvler. Under en smudsig gul Straahats brede Skygge faldt et mørkt og glinsende Nakkehaar i lange Krøller ud over Frakkekraven, og fra det fedladne Ansigt hang en Guds Velsignelse af graasprængt Skæg ned over en mørk, med to Rækker Hornknapper besat Vest, der var lukket helt op til Halsen, saa intet Spor af Linned var synligt.

Mens Emanuel, som slet ikke kendte denne Mand, forundret blev staaende ved Stalddøren, steg den fremmede med Besvær ned ad Trappetrinene; og skønt det saae ud, som om hvert Trin voldte ham Smerte, humpede han med glædestraalende Ansigt hen over Gaardens spidse Brolægning og udbrød allerede paa Afstand med en pibende men gennemtrængende Stemme:

„Naar Muhamed ikke vil komme til Bjærget, kommer Bjærget til Muhamed, staar der skrevet! For at du er Emanuel, — det behøver jeg ikke at spørge dig om. Du vil sandelig ikke have let ved at lyve dig en Moder til, kære Ven. Tillykke! Tillykke!“

Med disse Ord anbragte han sin brune Stok under den venstre Arm og hilste paa Emanuel ved at gribe bægge hans Hænder og ryste dem eftertrykkeligt.

Emanuel stod ganske raadvild. Hvad i Alverden var dette for et Menneske?

„Sandt at sige, kære!“ blev den anden ved at skrige op. „Vi har længe og med Længsel ventet dig ovre hos os. Næsten hver eneste Morgen i den sidste Tid har Jette sagt til mig: Gud veed, om ikke Emanuel skulde komme idag. Aa, hun er nu allerede helt forliebt i dig, er Jette! Da vi hørte om jeres dejlige Møde herovre og om din Tale, kære — jeg kan ikke beskrive dig, hvor vi allesammen blev glade! Og at du nu helt har frigjort dig og fæstet dig en Brud af Folkets Midte! Ja, saadan skal det være! Saadan skal det være! . . . . Men du kan tro, vi blev overraskede. Jette vilde i Begyndelsen slet ikke tro det, men bagefter blev hun saa rørt, at hun virkelig gav sig til at

græde. Selv maatte jeg øjeblikkelig over i Skolen og fortælle Pigerne Nyheden. Aa, du skulde set dem! De blev ligefrem ellevilde, de Skelmer! De tænkte vel, at nu stod der en Præstemand parat til hver især . . . ha, ha! Saa sang vi „Kærlighed fra Gud“ og andre af vore dejlige Sange; . . . for da de først var begyndt, vilde de slet ikke høre op igen. Vi kom saamænd den Aften ikke iseng, før Klokken var over elleve. Men Maanen tittede ogsaa lige ind til dem i Skolestuen, de Skelmer!“

I dette Øjeblik gik der et Lys op for Emanuel. Skønt han havde lidt vanskeligt ved at forstaa det, tvivlede han ikke længer om, at det var Højskoleforstanderen ovre fra Sandinge, han her havde for sig. Han genkendte nu ogsaa Ansigtet fra et Litografi, som var meget udbredt blandt Egnens Befolkning, og som ogsaa Hansine havde hængende over sin Kommode.

Han søgte at komme tilorde; men den fremmede vedblev at tale og under Henrykkelsesudbrud at trykke hans Hænder.

„Ja, saadan skal det være, — vi kan sandelig nok trænge til unge og friske Kræfter i vor Lejr! Vi gamle Fyre trænger snart til Afløsning. Se blot paa mig . . . jeg er nu kun et sølle Vrag! Tiden har hærget mig, min Ven! Naa, vi gamle maa trøste os med, at vi ikke har sparet os, mens vi endnu havde de unges Kræfter. Og — Gud være højlovet! — vi har den Tilfredsstillelse at se, at vor Gerning ikke har været forgæves. Aa, du kan tro, det er velsignet for os gamle at være Vidne til, hvordan Folkets Sag efterhaanden vinder Fremgang i alle Egne og i alle Samfundslag over det hele Land. Og nu ogsaa her! Ja, saadan skal det være! Saadan skal det være!“ blev han ved at gentage, og hans skingre Stemme lød som en Trompetfanfare. „Jeg kunde da heller ikke længer holde mig i Ro derhjemme men sagde imorges til Jette: Hør, nu vil jeg sandelig over til Skibberup og

se, hvordan det staar til, sagde jeg. Saa kan jeg med det samme paa Tilbagevejen se indenfor i Kyndby . . . der har vi nemlig ogsaa et lille Vennesamfund, som længe har haft Bud efter mig. Aa, det er en Forsamling af prægtige Hjertemennesker, kan du tro . . . Jeg var der sidste Høst og havde et dejligt stort Møde der i Skoven sammen med Povl og Ernst fra Vallekilde. Povl og Ernst talte historisk, og jeg fortalte et Par Eventyr. Det var rigtig saa fornøjeligt!"

„Men — skal vi ikke gaa ind i Stuen," fik Emanuel endelig Lejlighed til at indskyde; han stod helt forlegen overfor den andens overstrømmende Fortrolighed og følte sig desuden lidt trykket af at være i sine Arbejdsklæder, som ingen fremmed endnu havde set ham i.

„Nej, kære . . . ikke nu! Ikke nu! Men jeg kommer om lidt. Jeg vilde blot i Forbigaaende kigge her ind for at melde jer min Ankomst. Jeg traf nemlig hernede ved Stranden Jens Iver, som I kalder ham. Han kom sejlende ovre fra den kloge Grethe paa Strynø. Hans gamle Moder ligger saa syg, den Stakkel, . . . jeg lovede at komme ind og snakke lidt med hende; vi er jo Venner fra gammel Tid. Naa . . . sig nu kun til Else, at hun kan vente mig til Middagsmaden; saa tager jeg maaske et Par af Vennerne med mig, og saa sidder vi og har det saa rart med hinanden. Farvel saalænge, kære! Nej, hvor jeg da er glad ved at have set dig! Nu skal jeg rigtig hilse Jette fra dig, kan du tro. Aa, hun vil blive henrykt. Jeg havde haft Lyst til at tage hende med herover idag; men hun maatte jo blive hjemme paa Skolen og tage sig lidt af Smaapigerne! For Resten var vi forleden inde i Kongens By . . . du veed til „Nyt dansk Samfunds" Foraarsmøde. Vi boede hos Adolf Evaldsen og havde det hele Tiden prægtigt. Den ene Aften var vi oppe hos Lene Gylling, hvor der, som du kan begribe, var fuldt af Mennesker, næsten alle Mødets Deltagere. Der

var virkelig saa rart. Tyge Jakobsen var der ogsaa og holdt et herligt beaandet Foredrag om Daabsordet. Det var i det hele dejlige Dage, kan du tro!"

„Men lad os dog gaa ind i Stuen," gentog Emanuel, denne Gang med mere Eftertryk.

„Nej, nej . . . jag mig nu paa Porten, kære Ven, for ellers bliver jeg staaende her og snakke, til jeg har mistet Vejret. Altsaa, paa Gensyn, kære! Farvel! Farvel! . . . Og hils fra mig derinde hos Familien!"

Han var næppe naaet ud af Gaarden, før Hansine viste sig i Bryggersdøren med opsmøgede Ærmer og en Skaal fuld af Køkkenaffald mellem Hænderne. Hun kom netop tidsnok til at se den fremmedes brede Ryg, idet den forsvandt gennem Porten.

„Men!" udbrød hun, satte Skaalen fra sig paa Stenflisen og løb ned imod Emanuel. „Jeg synes . . . det var jo vores Højskoleforstander. Hvordan er det gaaet til? Har I to staaet her længe? Moder og jeg var nede i Kælderen, vi har ikke hørt jer . . . . For det var jo ham, ikke?"

„Ja, det var det nok."

Hans Svar fik hende til at se hurtigt op; der havde været noget skuffet i hans Tone.

„Synes du ikke om ham?" spurgte hun.

Hun saae i dette Øjeblik saa kær ud med sin ængstelige Mine og sine opsmøgede Ærmer, at Emanuel, der kendte hendes begejstrede Hengivenhed for den gamle Mand, ikke nænnede at modsige hende og derfor blot svarede ved med et lille Smil at lade sin Haand stryge nedover hendes Kind. Han var i Virkeligheden ogsaa mindre skuffet end forbavset, fortumlet, bedøvet af den ustandselige Ordstrøm, som han ikke havde forstaaet Halvparten af.

Der blev nu heller ingen Lejlighed til lang Forklaring.

Gennem den lille Laage mellem Længerne kom Ole styrtende ind — ildrød i Ansigtet og badet i Sved.

Han havde, trods Moderens Forbud, ikke kunnet holde sig borte fra Gudstjenesten, og var nu løbet lige fra Kirken hertil uden at standse.

„Bispen er kommen!“ raabte han, saasnart han havde sat en Fod i Gaarden.

„Hvad er det, du siger? . . . . Bispen!“ udbrød Emanuel og Hansine paa en Gang.

„Ja, det er ganske vist . . . jeg har selv set ham. Han kom ind i Kirken, ligesom Provsten gik paa Prækestolen . . . . og nu kørte han med Provsten hjem til Præstegaarden.“

Emanuels Ansigt blev brændende rødt.

„Saa maa jeg gaa,“ sagde han og gik straks ind i Oles Kammer for at klæde sig om. Da han vendte tilbage, var ogsaa Else kommen ud i Gaarden, hvor hun sammen med Hansine stod og hørte paa Oles stakaandede Beretning.

„Hvad kan dog Bispen ville?“ spurgte hun, idet hun med bekymret Mine vendte sig mod Emanuel.

„Det er ikke godt at vide . . . . Vi faar se,“ svarede han lidt kort, tog hurtigt Afsked og forlod dem.

Hansine fulgte ham, men ingen af dem talte. Hun var lidt bleg om Munden og stærkt bevæget. I det hele var hun bleven unaturlig letskræmt siden sin Forlovelse. Det var, som om denne Begivenhed havde forrykket noget i hendes Væsens før saa solide Grundvold. Ved hver nok saa lille, uventet Tildragelse skiftede hun Farve, som om hun bestandig følte Jorden usikker under sig.

Da de naaede op paa Bakkerne, tog hun Afsked, idet hun sagde:

„Ja, saa kommer du jo nok iaften og fortæller os, hvordan det er gaaet.“

Rørt ved at se, hvor hun bestræbte sig for at skjule sin Ængstelse for ham, kyssede han hende paa Panden og sagde:

„Frygt intet, min Ven! Hvad ondt skulde man vel kunne gøre os to?“

V

Inde i Præstegaardens Port stod en lille, højst tarvelig Gig, der lignede Dyrlæge Aggerbølles som den ene Tvillingbroder den anden. Det var med dette snart over hele Landet omtalte Køretøj, at Bispen rullede omkring i sit Stift, iført om Sommeren en hvid Lærredsfrakke, om Vinteren en sort Lammeskindspels, alene ledsaget af en halvvoksen Stalddreng med en blank Knap foran paa Kasketten. Uden at spare hverken sig selv eller sin hanespattede Hest fartede han i Sol og Slud milevidt omkring i Landet og overraskede sine Præster, naar de allermindst tænkte paa ham, — ganske i Modsætning til sine højærværdige Kolleger, der altid fjorten Dage iforvejen paa højtidelig Vis anmeldte deres Ankomst, for at alt baade i Kirke og i Køkken kunde være beredt til en standsmæssig Modtagelse.

Da Emanuel naaede Præstegaarden, havde man allerede taget Plads omkring Frokostbordet, der mod Sædvane var dækket ude i Haven under et Par blomstrende Kastanietræer. Dette var sket efter Anmodning af Bispen, som havde erklæret, at for ham var et Maaltid i det grønne en sand kongelig Nydelse; og Frøken Ragnhild havde — rigtignok ikke videre beredvilligt — føjet sig efter hans Ønske.

Varmen var i Løbet af Formiddagen bleven grumme trykkende, og Stemningen omkring Frokostbordet syntes i høj Grad paavirket af Luftens Lummervarme. Skønt Bispen udfoldede en ikke ringe Elskværdighed og øjensynligt bestræbte sig for at berolige den Mistænksomhed, som hans uformodede Ankomst havde vakt, bevarede baade Provsten og Frøken Ragnhild en tavs og kold Tilbageholdenhed. Mellem Bispen og Tønnesen var der

endnu kun vekslet almindelige Talemaader. Paa Køreturen fra Kirken havde Bispen berømmet Kirkesangen og talt om Vejret og Høstudsigterne; senere, mens Frokostbordet dækkedes, havde han med tilsyneladende stor Interesse beset Haven, havde talt sagkyndigt om Blomster og Frugtavl, om en ny Art engelsk Plænegræs, der bedre end andre hidtil kendte Sorter skulde kunne taale Overvintringen, samt om Kompostgødning — ganske, som om han blot havde til Hensigt at gøre dem et privat Besøg.

Provst Tønnesen vedblev ikkedesmindre at være paa sin Post og fuldt kampberedt. I samme Øjeblik, han efter Gudstjenesten mødte Bispen paa Kirkegulvet, havde han været overbevist om, at denne Mand var kommen for at gøre fælles Sag med hans Fjender. Selve denne uanmeldte Ankomst netop paa dette Tidspunkt kunde efter hans Mening kun opfattes som et Forsøg paa at ydmyge ham overfor Befolkningen; og han var fast besluttet paa eftertrykkeligt at tilbagevise denne Fornærmelse.

Han anede ikke, at han havde skabt sig en højst ugunstig Stilling overfor sin Overordnede ved under sin nysholdte Præken at have ladet sig henrive til en saadan Voldsomhed i Udfaldene mod sine Tilhørere, at kun Bispens Tilstedeværelse havde forhindret den Masseudvandring fra Kirken, som Væver Hansen havde forberedt. Det faldt overhovedet ikke let Provst Tønnesen ind, at han ikke i enhver Henseende, og da navnlig i sit Forhold til det ham af Gud og Kongen betroede Embede, kunde bestaa for selv den strengeste Dom.

Bispen var en lille, bredbygget Mand med skraatstillede Øjenbryn og et kraftigt, graasprængt Haar. Han var en forhenværende nationalliberal Minister og en af den afdøde Konges fornemste Raadgivere. Hans Væsen manglede da heller ingenlunde Værdighed, ja hans brede og fuldkommen skægløse Ansigt kunde til Tider antage et strengt, gammeltestamentligt Alvorspræg. Men denne

Værdighed var paa en besynderlig Maade iblandet med Stænk af den lunefulde Skødesløshed i Optræden, den Rest af Studenterovermodet fra otteogfyrre, der havde faaet Næring ved Frederik den syvendes folkelige Hof, og som ogsaa siden blev ved at udmærke adskillige af de fremragende Mænd fra vore første Frihedsaar.

Denne joviale Utvungenhed bidrog navnlig til at paadrage ham Frøken Ragnhilds dybeste Unaade. Hun havde nu en Gang faaet en uovervindelig Afsky for al Slags folkelig Familiaritet, og det imponerede hende ikke, at det i dette Tilfælde var en Bisp og forhenværende Minister, der kastede sig tilbage paa Stolen, som om han sad i sin egen Stue, begravede Hænderne i Lommerne for at rasle med sine Nøgler, vippede Kniven mellem Fingrene og sagde „pleje van“ og „lille Frøken“. Desuden delte hun ganske sin Faders Anskuelser med Hensyn til Bispens hele Embedsførelse. Hun fandt det ganske upassende for en Mand i en saa overordnet Stilling at flakke omkring paa Landevejene som en Slagter og betragtede hans idelige, uanmeldte Besøg rundt om i Kirker og Skoler som et uværdigt Spioneri, der nødvendigt maatte virke nedbrydende paa Præsternes og Lærernes Anseelse hos Befolkningen.

Hvad der særlig vakte Provst Tønnesens Uvilje mod Bispen, var dog dennes Stilling i det offentlige Liv og navnlig i Politiken, hvor hans Holdning unægtelig ogsaa røbede, at han trods sin fremrykkede Alder endnu ganske lod sig beherske af sin Ærgerrighed. Efter at han i adskillige Aar bestandigt havde balanceret mellem de to bittert kæmpende politiske Partier for at kvalificere sig til i det afgørende Øjeblik at overtage Styret som den mæglende og forsonende, var han — efterhaanden som Udsigterne til en mindelig Udjævning af Striden formindskedes — gledet mere og mere over i Demokraternes Lejr, hvor man da heller ikke havde forsømt nogen Smiger for at lokke ham til at smykke Folkets fremrykkende Rækker med sit historiske Navn. Endnu

havde han dog bestemt vægret sig ved at proklamere sin Tilslutning til Partiet; men det var en offentlig Hemmelighed — som han heller ikke selv lagde mindste Skjul paa — at han derimod ikke vilde have noget imod ved Hjælp af demokratiske Stemmer at lade sig indvælge i Rigsdagen for igen at faa Foden indenfor i de styrendes Kres.

Med stor og frimodig Aabenhjertighed talte han selv om denne sin Svaghed for Politik og Magtbesiddelse. Man havde saaledes næppe sat sig ved Frokostbordet, før han ledte Talen hen paa de Rygter om hans Rigsdagskandidatur, der igen i de sidste Dage havde svirret om i alle Landets Blade.

„Ja, hvad skal man gøre ved det?“ sagde han smilende. „Jeg tror, det gaar med Politikere, som det gaar med gamle Herskabskuske. Naar man en Gang har siddet oppe paa Bukken og holdt Tømmerne i sin Haand — og maaske svunget Pisken, naar det kneb! — saa kan man slet ikke finde sig i at gaa hjemme i Stalden og skære Hakkelse. Jeg erindrer fra min Barndom en Postkusk, der i over tredive Aar hver Nat kørte Deligencen fra min Fødeby til en af Nabobyerne. Om ham fortaltes der, at da han blev gammel og aflægs, fandt man paa, hver Gang han var ved at dø, at give ham Sengebaandet mellem Hænderne, for at han kunde indbilde sig, at han endnu var i Funktion, — han fik da straks Livskraften tilbage. Jeg har da ogsaa sagt til min Kone, at dersom jeg en Dag skulde blive syg, maa hun ikke glemme at bringe mig en trekantet Hat og bilde mig ind, at jeg er bleven udnævnt til Konsejlspræsident; jeg skal da nok hurtigt blive frisk igen.“

Mens Bispen lo, forholdt Tønnesen sig stadig tavs og skød endog Underlæben frem for at tilkendegive, at han ikke fandt mindste Anledning til at istemme denne Munterhed.

I dette Øjeblik viste Emanuel sig paa Verandaen og kom hen og hilste.

Bispen modtog ham saaledes, som en Bisp nødvendigvis maa modtage en ung Gejstlig, hvis Adfærd har givet hans Foresatte Anledning til Indsendelsen af en udførlig motiveret Besværing. Dog syntes hans afmaalte Hilsen noget indstuderet og formaaede da heller ikke at formilde Provst Tønnesen. Tvertimod, da Bispen, mens Emanuel tog Plads ved Bordet, nu fortsatte sin Tale og med en vis parlamentarisk Selvbehagelighed udbredte sig om den politiske Situation; og da han ved denne Lejlighed ganske uforbeholdent udtalte sin Tilslutning til flere af Folkepartiets Bestræbelser for at omregulere det offentlige Liv og dets Administration, kunde Tønnesen ikke længer bevare sin passive Holdning; — han ønskede ikke, at Kapellanen skulde udlægge hans Tavshed som Frygt for at modsige Bispen.

„Det forekommer mig dog,“ — sagde han, idet han med en Overlegenhed, der ligesom skulde overbyde Bispens, tørrede sig om Munden med sin Serviet, — „det forekommer mig virkelig, at vi i Øjeblikket mindre føler Savnet af ny Bevægelser og ny Strømninger, saaledes som Deres Højærværdighed synes at formene, end netop Ro og Klarhed, for at Landets forskellige Institutioner, der siden Grundlovens Indstiftelse har maattet udstaa saa mange svære Rystelser, kan genvinde den Stabilitet, som de i høj Grad tiltrænger.“

„Aa, jeg er nu ikke bange for lidt Udluftning!“ udbrød Bispen med ungdommelig Munterhed. „En Hovedrengøring en Gang imellem har ethvert Hus godt af; og det kan saamænd aldrig skade, at der ogsaa kommer Folk med „Skrubbebørster“ . . . er det ikke saadan, den Slags Redskaber hedder, lille Frøken?“ henvendte han sig til Frøken Ragnhild, der svarede med et utroligt kort: „Det er muligt.“

„Jeg har paa ingen Maade gjort mig til Talsmand

for nogensomhelst Slags Urenlighed," sagde Provst Tønnesen med urokkelig Alvor og i afvisende Tone. „Forresten er der et gammelt Ord, der siger, at man skal vogte sig for at kaste Barnet bort med Badevandet . . . og det kunde man maaske i vore Dage have godt af at indprente sig. Jeg tilstaar ærligt, at jeg er og i hele mit Liv har været konservativ, og at jeg aldeles ikke formaar at hylde de moderne Renskuringsprinciper. Naar man bestandig lever for aabne Vinduer og Døre, risikerer man altfor let at faa Huset oversvømmet af Eksistenser, der har deres rette Hjem paa Gaden; og det kan dog vist næppe benægtes, at der i de senere Aar er dukket Personer op i vort offentlige Liv, ja at hele Lag af Befolkningen er kommen til at spille en Rolle, som næppe vil blive Landet hverken til Ære eller Gavn. Naar Dannelse og Kundskaber ikke længer betragtes som nødvendigt for Virksomhed i det offentliges Tjeneste men næsten anses for et Onde; naar enhver Haandværkssvend eller Tjenestekarl skal have lige saa megen Indflydelse paa Rigets Styrelse som en Mand, der har anvendt hele sit Liv paa at udvikle sine Aandsevner og berige sin Erfaring, vil det snart gaa tilbage for et Folk, baade aandeligt og materielt — derpaa viser Historien tilstrækkeligt mange Eksempler."

Bispen, der var færdig med at spise, sad tilbagelænet paa Stolen med bægge Hænders Fingerspidser stukket ned i Vestelommerne over sin lille runde Mave. I denne Stilling havde han med tankefuld Opmærksomhed betragtet Provsten, mens denne talte. Nu anbragte han Armene overkors paa Brystet, lagde Hovedet paa Siden og sagde med et lille ironisk Smil:

„Hvad De der siger, Provst Tønnesen, bringer mig til at forestille mig en Mand, der kun vil bruge den højre Arm til Arbejde, fordi denne — enten det nu saaledes er bestemt af Naturen eller det skyldes dens mere udstrakte Benyttelse — er stærkere end den

venstre, hvilken han bestandig bærer i et stramt Bind, for at den saa lidt som muligt skal hindre ham i hans Bevægelser, hvorved den mere og mere svinder hen og tilsidst helt lammes. Ikke sandt . . . en saadan Fremgangsmaade vilde vi alle betragte som mildest talt temmelig aparte, ja ganske uforsvarlig. Men hvorfor skal da ikke ogsaa Statslegemet bruge baade sin højre og sin venstre Side, selv om den første — enten ved en Naturbestemmelse eller af anden Grund — for Øjeblikket er den mest udviklede? Var det dog ikke rimeligt, om vi ogsaa i det offentlige Liv bar os ad som en forstandig Mand, der skal bære en tung Byrde et langt Stykke Vej — han flytter under Gangen idelig Byrden fra den ene Haand over i den anden. Derved sikrer han sig mod Udmattelse og opnaar en ligelig Udvikling af Organismens forskellige Dele. Jeg nægter ikke, jeg hylder ogsaa i Politiken den gode gamle Sætning: Et, to, Højre, Venstre — Højre, Venstre — Tysker og Svensker,“ sagde han og lo.

„Aa, jeg synes saamænd ikke, der for Øjeblikket er nogen Grund til at frygte for en Lammelse af Statslegemets venstre Lem,“ bemærkede Tønnesen. „Det forekommer mig tvertimod, at der er noget svært kejthaandet ved hele vort offentlige Liv for Tiden.“

Han syntes selv godt om denne Replik og kastede et Blik hen paa Emanuel.

„Aa ja — naturligvis — jeg indrømmer, at der har vist sig Fænomener paa vor politiske Horisont, som man kun kan beklage; men sligt undgaaes nu en Gang ikke i Tordenvejrstider som disse. Det gælder blot om ved klog Besindighed og streng Retfærdighed at aflede Lynene . . . og dette er i vore Dage en ledende Politikers vigtigste Opgave. Men det maa heller ikke glemmes, at vi — navnlig overfor Bondestanden — har megen gammel Uret at gøre god igen; og dersom der maaske i Øjeblikket er en Tilbøjelighed til at indrømme særlig Bonden en afgørende Indflydelse paa vor

Udvikling, saa er dette kun en simpel Retfærdighedshandling, som vi altfor længe har skyldt ikke alene Hensynet til ham men til hele Landets Velfærd. Det kan nemlig vanskelig nægtes, at der har vist sig en beklagelig Stagnation i vort offentlige Livs Udvikling i den senere Tid, en Brist paa ny Kraft, som det gælder om at afhjælpe. Vi trænger sikkert til at faa ny Befolkningslag opdyrkede for vor aandelige Ernæring, til — om jeg saa maa sige — at afdække ny, nærende Muld, hvoraf en livskraftig Fremtid kan gro op. Som bekendt forsømmer ingen fornuftig Gartner med visse Aars Mellemrum at kulegrave sin Have, . . . og han gør dette uden Frygt for det Ukrudt, der altid i Begyndelsen vil skyde op af en saadan ny og ukultiveret Jord, fordi han veed, at hans Planter med deres forøgede Styrke efterhaanden vil faa Bugt med Ugræsset og tilsidst ganske kvæle det. Jeg nærer da heller ingensomhelst Ængstelse for den Kulegravning af vor aandelige Jordbund, som vor Tid er ifærd med at iværksætte. Det skal nok vise sig, at den vil frembringe gode og sunde Frugter, naar efterhaanden en tilstrækkelig inderlig Sammenblanding af de nye og gamle Lag er bleven fuldbyrdet. Enhver, der bidrager hertil, synes mig derfor at gøre en god Gerning baade mod vort Fædreland og for sin egen aandelige Udvikling."

Provst Tønnesens Ansigt antog pludseligt den lergraa Farve, som det gerne fik, naar hans Blod kom i Kog. Disse Bispens Ord, udtalte i Kapellanens Nærværelse, kunde i denne Sammenhæng kun opfattes som en fuldkommen Godkendelse, ja en ligefrem Forherligelse af dennes og hans Medsammensvornes Handlinger!

„Aa — jeg for min Del har nu ikke ringeste Tillid til denne saakaldte ny Muld," sagde han med en Stemme, der dirrede af indeklemt Harme. „Det forekommer mig tvertimod at være lutter goldt Sand eller endnu værre Bestanddele, som vore Dages Almueforherligelse ved Hjælp af den saa lovpriste alminde-

lige Stemmeret graver op paa Overfladen. Bliver Galskaben ved, som den er begyndt, er jeg forberedt paa en skøn Dag at se vort Land regeret af en Samling Udskuds-Seminarister og Korøgtere.“

„Aa — det er jo bare Talemaader! Skulde det virkelig vise sig, at Folkets Masse skuffer vore Forventninger, eller — sandere udtrykt — at vi endnu ikke har fundet det rette Middel til at vække Folkets slumrende Evner, saa er der derfor ikke sket nogen ubodelig Skade. Saa har vi i hvert Fald gjort et — baade af Retfærdighed og Klogskab paabudt — Forsøg.“

„Jeg synes saamænd, vi har eksperimenteret tilstrækkeligt under vor ny Forfatning. Vor ulyksalige Eksperimenteren med en tilfældig Folkestemning i 64 maatte vi dyrt nok betale.“

Ved denne uforblommede Hentydning til den sidste, ulykkelige Krig, for hvilken man almindeligt tilskrev netop Bispens Ministerium et væsentligt Ansvar, foer der ligesom et iskoldt Vindstød hen over Frokostbordet. Bispen, der var bleven bleg, skottede et Par Gange hen til Provsten med hurtige, usikre Blikke, som om han overvejede, hvorledes han helst skulde besvare denne Uforskammethed. Saa trak han pludselig sin gammeltestamentlige Alvorsmaske op for Ansigtet og sagde med fuldkommen behersket Stemme:

„De synes, Provst Tønnesen, i Deres forunderlige Mistillid til vor Tids Almue at glemme Ordet om, at meget er skjult for de Vise og Forstandige men aabenbaret for de Enfoldige.“

Provsten vilde gøre Indvendinger, men Bispen lod sig ikke længer afbryde og fortsatte med stigende Styrke:

„Det er i denne Sammenhæng ogsaa værd at mindes, at vor Herre Kristus, da han vandrede her paa Jorden, ikke søgte Medhjælpere til sin Frelsergerning blandt de Skriftkloge men i den — ogsaa i hin Tid — foragtede Arbejderklasse, med andre Ord blandt de

Bønder, Fiskere og Smaahaandværkere, hvis Liv og Kaar han under hele sin jordiske Tilværelse i et og alt delte. Skulde dette dog ikke være alle Dages Kristne et Eksempel til Efterfølgelse? Var det dog ikke snart paa Tiden, om vi kom til Erkendelse af, at vor Frelser ikke alene var den guddommelige Forbereder af Vejen til de himmelske Boliger, men at han desuden, navnlig ved at bryde det hedenske Aandshovmod, lagde Grunden til et jordisk Retfærdighedsrige her paa Jorden, et helligt Folkedømme, som det endnu er Fremtiden forbeholdt at virkeliggøre efter hans store Bud: Elsk din Næste som dig selv! Det Valgsprog „Frihed, Lighed, Broderskab", som et vist, nydannet Parti — desværre i egenkærlig Hensigt — har bemægtiget sig, det er i faa Ord Kristi hele Samfundslære, som vi alle vilde gøre vel i at indriste dybt i vore Hjerter."

Nede ved den anden Bordende havde Emanuel siddet bøjet over sin Tallerken og med levende Optagethed fulgt denne Samtale. Hans Hjerte svulmede, mens han lyttede til Bispens sidste Ord, der saa klart og fyndigt udtrykte hans egne inderste Tanker og paany bestyrkede ham i den frydefulde Bevidsthed om, at nu ogsaa han ret vandrede i Jesu Fodspor og var med til at bygge det Lyksalighedsland, som de kristnes Brodersamfund en Gang skulde udbrede over hele Jorden.

Provst Tønnesen forholdt sig efter Bispens sidste Ord atter fuldkommen tavs. Med Hentydningen til Bispens uheldige politiske Fortid havde hans Hjerte faaet Luft; og han vilde ikke nedværdige sig til at diskutere med et Menneske, en Bisp ovenikøbet, der ikke undsaae sig ved i en snever Vending at tage Verdens Frelser til Indtægt for sin Partipolitik, ja som ligefrem gjorde ham til Socialist.

I det samme bar ogsaa Vinden en Række manende Klokketoner fra Vejlby Kirke ind over Haven. Tiden for Sidsttjenesten var inde.

Provst Tønnesen rejste sig og sagde, ikke uden Spydighed:

„Deres Højærværdighed maa have mig undskyldt; mine kirkelige Forretninger kalder mig. Forhaabentlig har jeg den Tilfredsstillelse at se Deres Højærværdighed igen, naar jeg kommer tilbage,“ — hvorpaa han, uden at afvente noget Svar, satte sin Stol haardt ind under Bordet og bortfjernede sig med majestætiske Skridt.

Et Øjeblik efter rejste ogsaa de andre sig. Med alvorsfuld Mine gav Bispen baade Frøken Ragnhild og Emanuel Haanden, og til den sidste sagde han i en Tone, der slet ikke længer syntes paavirket af nogen Erindring om en udførlig motiveret Klage:

„Jeg kunde have Lyst til at se mig lidt omkring i Egnen. Har De noget imod, Hr. Kapellan, at være min Ledsager paa en Spadseretur, indtil Provst Tønnesen vender tilbage?“

Emanuel blev rød og bukkede.

Frøken Ragnhild, der var bleven staaende henne ved Bordet, iagttog i dette Øjeblik de to Mænd med et Par Øjne, der lynede af Foragt. Da Bispen lidt efter vendte sig imod hende for „at anbefale sig“, antog hendes Ansigt sit sædvanlige ligegyldige Udtryk; og da bægge Herrerne løftede deres bløde Hatte — Emanuel havde faaet ombyttet sin Halmhat med den gamle af Plys — bøjede hun sit Hoved netop saa meget, som den formelleste Høflighed krævede det.

VI

Bispen og Emanuel gik gennem Haven og ud af den lille Laage i dennes yderste Ende, hvorfra man kom ud paa fri Mark. Bispen, der havde tændt sig en Cigar og knappet sin Vest op, stødte Røgskyerne ud i Luften som en Mand, der er stærkt optaget af sine Tanker. Nu og da henkastede han en Bemærk-

ning om en eller anden Genstand, som hans Blik tilfældigt faldt paa.

Emanuel gik tavs ved hans Side. Han havde straks forstaaet, at Bispen med Hensigt havde foreslaaet ham denne Spadseretur, og han var fast besluttet paa at benytte Lejligheden til at give ham en fuld og klar Redegørelse for sit Forhold til Menigheden.

Da de naaede op paa Toppen af „Præstebakken“, standsede Bispen og gav sig til med fraværende Mine at betragte Udsigten, spurgte om Navnene paa enkelte af de mange Kirker, hvis hvide Taarne lyste som Fyr i den tætte Soldis, sagde et Par Ord om Naturskønhedens Magt over Menneskets Sind og gav sig tilsidst til at tale om Tørken og de slette Høstudsigter.

„Jeg hører fra forskellige Sider,“ — sagde han tankespredt — „at man er begyndt at nære alvorlige Bekymringer. Det vilde i Sandhed være sørgeligt, om der virkelig skulde være Grund til Frygt.“

„Det er der vist egentlig heller ikke . . . . i det mindste ikke foreløbig,“ bemærkede Emanuel, hvem Emnet gjorde veltalende. „Ganske vist har Vaarsæden lidt en Del, navnlig den seksradede Byg, og Græsmarkerne paa de høje Jorder er jo ogsaa bleven en Del ødelagte; men endnu klarer Rugen sig de fleste Steder godt, hvor den da ikke er bleven for meget skadet af Foraarsfrosten.“

Ligesom vækket op af sine Tanker vendte Bispen Ansigtet op imod ham.

„Se-se!“ sagde han med et Smil. „De er jo allerede bleven en hel udlært Landmand, Hr. Kapellan!“

Emanuel blev atter rød, og hans Hjærte begyndte at banke. Nu kommer det, tænkte han.

Men Bispen fortsatte sin Vej ned over Bakken og gav sig igen til at tale om Landskabet og om Naturskønhedernes Indflydelse paa det menneskelige Sind.

Med eet standsede han sig selv i Talen og sagde,

— som om det var noget, han tilfældigt kom til at tænke paa:

„Sig mig . . . De er jo en Søn af forhenværende Departementschef, Etatsraad Hansted, ikke sandt?“

„Jo.“

„Jeg syntes det jo nok,“ tilføjede han og holdt fra nu af helt op at tale.

I flere Minutter fulgtes de to Mænd i dyb Tavshed hen ad den lille Sti, der over de øde Udmarker førte ud imod Stranden. En Flok Krager, som deres Skridt havde jaget op fra en Brakmarks Agerfurer, kredsede over deres Hoveder; og foran paa Stien, ikke tre hundrede Alen fra dem, luntede en Ræv afsted, idet den nu og da roligt standsede og saae sig tilbage.

„Har De, Hr. Hansted,“ — tog Bispen endelig igen tilorde — „har De i Deres Studentertid, eller muligvis allerede før, følt Dem særligt tiltrukket af bestemte, aandelige Strømninger indenfor den akademiske Verden . . . eller maaske udenfor denne?“

„Jeg? . . . Nej,“ svarede Emanuel og saae overrasket op. „Jeg har under min hele Opvækst, og navnlig under min Studietid, levet meget ensomt og tilbagetrukkent. I det sædvanlige Studenterliv har jeg saa at sige aldrig deltaget.“

„Men De har dog blandt Deres Kammerater haft Venner, der har øvet Indflydelse paa Dem . . . De har været Medlem af religiøse, literære eller maaske politiske Diskussionsklubber, ikke sandt?“

„Nej, det har jeg ikke . . . nogen virkelig Ven har jeg vel overhovedet aldrig haft. Jeg har, siden jeg blev voksen, næsten udelukkende været henvist til mig selv og til Selskab med Bøger. Navnlig for det politiske Liv har jeg altid været fuldkommen fremmed.“

„Ja saa,“ sagde Bispen kort og rømmede sig; der kom noget skuffet i hans Tone.

„Men hvorledes er det da egentlig gaaet til?“ tilføjede han lidt efter, idet han standsede og saae op

paa Emanuel med et kunstlet fornøjet Smil. „Hvorledes har De da faaet Deres — om jeg saa maa sige — i forskellige Retninger temmelig yderliggaaende Anskuelser? En Livsanskuelse erhverver man sig dog ikke alene gennem Læsning af Bøger, selv om disse — hvad jeg indrømmer — kan bidrage til at gøre Sindet modtageligt for den personlige Paavirkning eller hjælpe til at stadfæste dens Resultater . . . Naturligvis," afbrød han igen sig selv og fortsatte sin Gang. „Jeg forstaar . . . Deres Hjem, Deres afdøde Moder har selvfølgelig ikke været uden Indflydelse paa Deres Udvikling. Jeg erindrer nu ogsaa, at De nævnede noget saadant, da vi i sin Tid talte sammen i Anledning af Deres Ordination. Ja, Deres Moder var en mærkelig Kvinde, saa fuld af Begejstring og Tro. Som jeg vistnok ogsaa den Gang sagde Dem, kendte jeg hende jo ret godt i min Ungdom; vi tilhørte jo, om jeg saa maa sige, samme Kres. Hendes Død gik mig derfor ogsaa i sin Tid meget nær til Hjertet. Hun var et Menneske, der ligesom var for sart bygget for denne Verden. Hvad der knækkede hende, var vel ogsaa det, at hun paa et afgørende Punkt af sit Liv manglede den Modstandskraft, den aandelige Haardhændethed, som ædle og opofrende Naturer saa ofte maa begræde Savnet af. Jeg taler saa frit herom, fordi jeg jo veed, at alt dette ikke er Dem ubekendt; jeg erindrer, hvorledes De selv angav Misforhold i Deres Hjem som en af Aarsagerne til, at De bestemte Dem for en præstelig Virksomhed i en fjern og ensom Egn. Jeg røber sikkert heller ikke nogen Hemmelighed for Dem, naar jeg siger, at Deres Moder kun paa Grund af sin Familjes Overtalelser og Forestillinger, — vel ogsaa under Indflydelse af et Øjebliks kvindelig Modfaldenhed — gav efter i Spørgsmaalet om et Ægteskab, som i mange Punkter maatte være hendes Natur imod; og det var sikkert navnlig en Følelse af at have ladet sig forlede til Troløshed mod sine Idealer, der kastede de bestandig

mørkere Skygger over hendes senere Liv og tilsidst helt udslukkede hendes Aands Lys. De kan derfor forstaa, kære Ven, hvilket forunderligt Indtryk det gjorde paa mig, da jeg hørte, at De, hendes Søn, nu havde knyttet den Traad, som hun havde maattet slippe, og var begyndt at føre de Tanker ud i Livet, der for hende stod som Tidens største.“

Emanuel forblev tavs og saae mod Jorden. Bestandig i den senere Tid, naar man talte til ham om hans Moder, blev han saa bevæget, at han maatte kæmpe for ikke at briste i Graad.

Bispen vedblev: „Men lad mig nu som Deres Moders gamle Ven — for det tør jeg nok kalde mig — lad nu mig give Dem et godt Raad, Hr. Hansted. Eller . . . fortæl De mig hellere først, hvad De tænker paa, og hvorledes De i det hele stiller Dem til Spørgsmaalet om Deres fremtidige Stilling paa dette Sted. At De har fæstet Dem en Brud herude, har jeg allerede erfaret gennem en privat Meddelelse, ligesom det er mig bekendt, at Deres Anskuelser og hele Deres Forhold til en vis begrænset Del af Menigheden i høj Grad har vakt Provst Tønnesens Misbilligelse. Vi staar altsaa her overfor en Konflikt af meget alvorlig Natur. Hvorledes har De egentlig tænkt Dem denne løst?“

Emanuel betroede aabent Bispen sine Hensigter, fortalte om det lille Sted ude ved Stranden, som han tænkte paa at købe, og hvor han vilde leve som fri og uafhængig Agerdyrker, idet han forøvrigt vilde virke som Præst og Lærer mellem sine Venner. Bispen hørte opmærksomt paa hans Ord og saae et Par Gange hurtigt og overrasket op paa ham, mens han talte. Efter at Emanuel havde sluttet, gik han endnu en Tid tavs og syntes grundigt at overveje. Pludselig løftede han Hovedet og sagde:

„Hvad De der har fortalt mig, kan jo være meget smukt tænkt og i visse Maader ogsaa rigtigt set . . . men jeg vil ikkedesmindre paa det bestemteste fra-

raade Dem at foretage et saadant Skridt. Jeg vil ærligt tilstaa for Dem, at jeg anser det for en Ubesindighed, som De før eller senere vil komme til at fortryde. Vil De lyde mit Raad, saa forlad ikke den lige Vej. Kirken har i vore Dage Brug for alle unge og friske Kræfter; og det gælder ogsaa i dette Forhold om — til Værn mod fælles Fjender — at samle og ikke at adsprede. Lov mig derfor, at De vil slaa de Tanker ud af Hovedet."

„Deres Højærværdighed, ... det kan jeg ikke. Jeg føler, at det er her paa dette Sted, jeg har min Gerning, og jeg er allerede knyttet til Egnen og til Befolkningen med saa stærke Baand, at jeg ikke længer kan løsrive mig."

„Nu ja — hvem siger ogsaa, at De skal løsrive Dem?"

Emanuel saae forbavset op.

„Men jeg troede . . . jeg troede, Bispen vidste, at Provst Tønnesen ønsker min Forflyttelse. Der staar altsaa ingen anden Udvej aaben for mig."

„Ja, dette er netop, hvad jeg gerne vilde tale et Ord med Dem om . . . Men lad os vende om. Solen brænder alligevel for varmt nu i Middagsstunden . . . Hvad var det nu. vi talte om? Naa jo, det var altsaa det, jeg vilde sige Dem, eller rettere betro Dem . . . for hvad jeg her meddeler Dem, er i Grunden en Embedshemmelighed, som De ikke paa nogen Maade maa bringe videre. Kort og godt: Provst Tønnesen vil efter al Sandsynlighed i den nærmeste Fremtid søge sin Afsked fra dette Embede."

„Provst Tønnesen!" udbrød Emanuel og standsede af Forbavselse midt paa Stien med opspærret Mund.

„Ja, som sagt . . . efter al Sandsynlighed," vedblev Bispen, idet han lod, som om han ikke mærkede hans Overraskelse. „Der er tilbudt ham . . . der vil rimeligvis blive tilbudt Provst Tønnesen en betroet Post udenfor den egentlige Præstegerning, en Post. der

just passer for hans særegne Evner; jeg tvivler ikke om, at han vil modtage den, især da hans Stilling her i Sognet aabenbart ikke tilfredsstiller ham, ja maaske endog rent ud er bleven uholdbar. Jeg ønsker derfor alene af den Grund meget, at De foreløbig forbliver her i Embedet. Der vil jo nemlig nu opstaa en Vakance, under hvilken De altsaa vil blive konstitueret; og sandsynligvis vil denne komme til at udstrække sig over et længere Tidsrum, idet det er Hensigten at benytte Lejligheden til at foretage en længe paatænkt Omregulering af Embedet. Som De vel veed, har Beboerne i Sognets nordlige Spids i mange Aar klaget over den lange Vej, de har til Kirke og Skole, og der er nu al Grund til endelig at imødekomme deres Ønsker om at blive overflyttede til Nabosognet, saa meget mere som dette — efter hvad de altid selv har paastaaet, og hvad der ved nærmere Undersøgelser nu er bleven godtgjort — virkelig er deres gamle Modersogn. Fuldbyrdelsen af en saadan Omregulering kræver altid adskillige Forberedelser; der vil maaske hengaa et Par Aar, og hvilke Udsigter der til den Tid og under de forandrede Omstændigheder — der jo nemlig ogsaa vil faa Indflydelse paa Embedsindtægterne — kan blive for Dem her, det skal jeg ikke udtale mig om men ganske overlade til Dem selv at overveje. Jeg skal i det hele ikke fordybe mig mere i Emnet; det finder jeg ingen Anledning til, ja jeg har maaske neppe engang Ret til det; jeg har kun betroet Dem saa meget, som jeg allerede har, fordi jeg har villet forhindre, at De gjorde noget overilet Skridt. Jeg skal blot tilføje, at ogsaa efter min Mening er det netop her, at De — i det mindste foreløbigt — bør og skal have Deres Gerning; men De vil forhaabentlig nu have indseet, at der netop i Deres nuværende Stilling aabner sig en stor og betydningsfuld Virksomhed for Dem . . . i hvert Fald for en Aarrække. Som jeg sagde Dem før, vi har i vore Dage Brug for alle Kirkens unge og friske Kræf-

ter . . . og dette gælder maaske ikke mindst for denne Egn, der længe har haft Ord for at være noget tilbage i aandelig Henseende . . . Ja, endogsaa Politikerne kalder nok dette for et af deres „døde Punkter“, tilføjede han smilende, som om det var noget, der i Øjeblikket faldt ham ind.

De var imidlertid naaet tilbage til den lille Laage i den yderste Ende af Præstegaardsparken. Bispen standsede her og rakte Emanuel Haanden.

„Tænk nu over, hvad jeg har sagt, og opsæt i hvert Tilfælde at træffe nogen Afgørelse før om en Uges Tid eller saa. Skulde De til den Tid ønske en Samtale med mig, veed De jo, hvor De kan træffe mig.“

Han trykkede flygtigt Emanuels Haand og bortfjernede sig gennem Haven.

Overvældet af Bispens Ord blev Emanuel staaende og vedblev at stirre efter ham med det fortumlede Udtryk, som Mennesker faar, naar de pludselig ser alle deres Fremtidsplaner kuldkastede af en stor og uventet Lykke og derfor i første Øjeblik ikke ret veed, om de skal le eller græde.

FEMTE BOG

I

Nogle Dage efter — ved Aftenstid — roedes en Fiskerbaad over Fjorden i Retning af Skibberup.

I Bagstavnen sad Emanuel indhyllet i et Dækken, der endogsaa skjulte hele Hovedet; den længselsfuldt ventede Regn var endelig kommen. Himlen hang sort og tung over Vandet, og store Draaber slog med Smæld mod Toften. Emanuel kom ovre fra Sandinge, hvortil han Dagen efter Bispens Besøg var rejst i Selskab med Tømrer Nielsen, der havde ledsaget ham som en Slags Adjudant. Han havde villet slippe bort fra de mange Spørgsmaal angaaende Bispen, hvormed man i Skibberup straks havde bestormet ham, og som han foreløbig ikke havde Lov til at besvare. Han havde ogsaa trængt til at komme lidt bort for i Ro at overveje Bispens Forslag, og desuden havde Mødet med den gamle Højskoleforstander forøget hans Utaalmodighed efter endelig en Gang at stifte Bekendtskab med den mærkelige Skole, der var Hansines og hele Skibberup-Ungdommens aandelige Hjem. Han var ikke bleven skuffet. Han forstod nu, hvorfor de unges Øjne skinnede, hver Gang Sandinge Højskole nævnedes. Det storslaaede Bygnings-

kompleks, hvis røde, med Vedbend og Gedeblad overgroede Mure havde mindet ham om et gammelt Herresæde; den mægtige Foredragssal, opbygget som en oldnordisk Hal med tavlet Træloft og udskaarne Bjælkehoveder; men frem for alt de firsindstyve unge, friske Bønderpiger, der denne Sommer var Skolens Elever, og den ejendommelige Undervisning, som førtes i Form af Sang, Foredrag, Oplæsning og daglige Bibelmøder, hvortil Egnens Befolkning hver Aften indfandt sig efter endt Arbejde, Husmændene i deres Uldskjorteærmer, Haandværkerne i deres Arbejdsbluser, — alt havde fra den allerførste Dag opfyldt og begejstret ham. Ogsaa Befolkningens Hengivenhed for Højskoleforstanderen forstod han nu, efter at han havde set ham i hans rette Element, i hans Skole, hvor han med sin Stok stolprede om mellem Elever og Lærere som en Fader for dem alle, uddelende Opmuntringer, Kærtegn og milde Tilrettevisninger overalt. Navnlig begreb han denne Mands mærkelige Magt over de unges Sind, da han første Gang saae ham staa paa en Talerstol, saa fuld af ungdommelig Begejstring, saa varm i sin Tro, saa henreven af sine Følelser, at Taarerne stod ham i de lysebrune Øjne, mens han talte med vidt udbredte Arme, som om han i sin Næstekærlighed vilde trykke den hele Menneskehed til sit Hjerte.

Dagen efter Emanuels Ankomst havde der været afholdt et stort Folkemøde paa Skolen, hvor han var optraadt som Hovedtaleren med et religiøst Foredrag om Guds Børn og Kristi Efterfølgere, i hvilket han betonede, at man kun med Sandhed kunde kalde sig det første, naar man af al sin Evne søgte at blive det sidste. De paafølgende Dage havde han sammen med Forstanderen gæstet forskellige Vennekredse rundt om i Nabolaget, og allevegne var han bleven modtaget med Henrykkelse og havde faaet mange ny Venner, saa den hele Rejse efterhaanden havde faaet Karakteren af et formeligt Triumftog.

Ganske særlig havde Besøget faaet Betydning for hans Bestemmelser med Hensyn til Fremtiden. Han indsaae nu, at Bispen havde Ret, og at det lille Boelssted ude i Egedet kun daarligt egnede sig for en Ide som den, der var virkeliggjort i Sandinge Højskole. Der fordredes større Lokaler, mange Rum, Plads til Heste og Vogne for tilrejsende, o. s. v., med andre Ord: netop Vejlby Præstegaard var som skabt til et saadant stort og aabent Fælleshjem for Menigheden, som han ønskede at oprette.

Han havde da ogsaa besluttet at følge Bispens Raad og lade sig konstituere i Embedet, naar Provsten blev forflyttet, og han længtes nu efter at komme til at tale med Hansine om Sagen. Han maatte overfor hende have Ret til at bryde det Tavshedsløfte, han havde givet Bispen. Og hans Hjerte var saa fuldt af Lykke, hans Hoved saa fuldt af Planer, at han maatte have Luft.

Det blev ganske mørkt, inden Baaden naaede Land; og det var kun med Møje, at han og Tømrer Nielsen fandt det Hjulspor, der fra Skibberups lille Baadehavn førte mellem Bakkerne ind til Byen. Her tog Emanuel Afsked med sin Ledsager og skyndte sig hen til sine Svigerforældres Hus. Fra dets Dagligstuevindue skinnede der Lys, og et Øjeblik efter stod han inde i Forstuen med Hansine om Livet allerede fuldt optaget af at berette. —

Et Par Dage efter indeholdt Egnens „Folkeblad“ følgende Meddelelse: „Efter sikkert Forlydende er Hr. Provst Tønnesen, Præst for Vejlby og Skibberup, udseet til at beklæde Posten som Forstander for det nyoprettede Statsseminarium i Søborg ved København. Den officielle Udnævnelse kan ventes en af Dagene.“

II

Skønt Provst Tønnesens Forflyttelse i Virkeligheden maatte betragtes som en Forfremmelse, og skønt han selv langtfra søgte at give den Udseende af andet, opfattede Skibberupperne den straks som en Sejr for deres Parti. Væver Hansen havde holdt sit Ord; om faa Uger vilde Provsten være ude af Vejlby Præstegaard. Sandheden var da ogsaa den, at Bispen havde maattet anvende al sin diplomatiske Kløgt for uden større Ophævelse at sætte sin Vilje igennem overfor den stædige Provst, der i det første Øjebliks Ophidselse bestemt havde afslaaet det farisæiske Tilbud. Efterhaanden havde Tønnesen dog indseet, at han baade for sin egen og navnlig for sin Datters Skyld burde benytte denne Lejlighed til paa en tilsyneladende hæderfuld Maade at blive udløst af et Forhold, der efterhaanden var bleven dem bægge til daglig Lidelse; og det havde desuden smigret ham lidt at mærke sin pædagogiske Fortid erindret og sine administrative Evner anerkendte.

I Skibberup fik man travlt med at smede, mens Jærnet glødede. Der blev straks sendt en Deputation ind til Bispen med en Adresse, hvori der udtaltes Haabet om, at der „ved Embedets Nybesættelse vilde blive taget Hensyn til de Ønsker, der i saa Henseende næredes af Befolkningens Flertal“. Emanuels Navn nævntes vel ikke i Adressen; men denne var forfattet paa en saadan Maade, at dens egentlige Mening ikke kunde misforstaaes. Bispen modtog Deputationen og særlig dens Ordfører, Væver Hansen, med største Velvilje; han berørte den forestaaende Omregulering af Embedet, der foreløbig vilde nødvendiggøre en længere Vakance, og udtalte forøvrig, at han altid med største Glæde søgte at imødekomme Menighedernes berettigede Ønsker. Derpaa blev Deputationen indbudt til Frokost, og bagefter drak man Kaffe med Hs. Højærværdighed ude i dennes Have.

Faa Dage efter kunde Byens Avis meddele, at Bispen endelig havde besluttet sig til ved det forestaaende Folketingsvalg at lade sig opstille som Demokratiets Kandidat i Amtets tiende Kreds, hvortil Vejlby og Skibberup Sogne netop hørte.

Imidlertid gik Frøken Ragnhild hjemme i Præstegaarden og ventede i Utaalmodighed paa den Dag, da hun kunde forlade den for stedse. Skønt hun følte sig for gammel til at turde vente noget af Fremtiden, brændte hun af Længsel efter at komme bort fra denne Afkrog, hvor hun havde forspildt sin Ungdom, og hvor der ikke fandtes en Plet, ikke et Menneske, som hun vilde skilles fra med Sorg. Særligt havde den nødtvungne Omgang med Kapellanen i den sidste Tid været hende en ligefrem Pine. Hun fandt ham latterlig i hans anstrengte Bestræbelser for at tilegne sig et bredt, „folkeligt“ Væsen. Hun fandt, at han var bleven skødesløs med sit Ydre, at hans Haar og Klæder lugtede af Stald og Sved, saa hun kunde mærke det tværs over Bordet, naar han en enkelt Gang spiste i Præstegaarden; og hun var enig med sin Fader i, at der samtidig var foregaaet en tilsvarende Forandring med hans Indre.

„Det er ejendommeligt for de Folk herhjemme, der vil uddanne sig til Profeter, — altid tager de vore Seminarister til Forbillede,“ havde Provsten sagt. „Mens man andre Steder dog søger sin mystiske Visdom i gamle Skrifter, henter man her sin Inspiration fra Røgtere og Stalddrenge. Inden et Aar er gaaet, vil Hr. Hansted ogsaa aandelig talt gaa med Træsko; hans hele Tankegang er allerede plump som en Bondes.“

III

Endelig i Midten af Juli kunde Tønnesens pakke deres Sager sammen og rejse. Nogle af Vejlbybønderne og Egnens tre Proprietærer havde haft isinde til Afsked

at hædre Provsten med et Festmaaltid og en Sølvkaffekande, hvad han dog — med Tak, men meget bestemt — havde bedt sig fritaget for. Uden andre end de allernødvendigste Formaliteter, men tilsyneladende ogsaa uden særlig Bitterhed, skiltes da Provsten fra sin Menighed. Kun overfor Emanuel røbede han en Gang sin sande Sindsstemning, da han ved Afskeden koldt trykkede hans Haand og sagde, at det vel var overflødigt at ønske de Folk tillykke, der var saa heldige at have „Tidens Vind“ i deres Sejl.

Saasnart Provstens var borte, flyttede Emanuel ned fra sit Kvistkammer med sine faa Møbler og indrettede sig i Tønnesens Studereværelse og i et af Soveværelserne. Hele den øvrige Lejlighed kom til at staa tom undtagen Pigekammeret, hvor den gamle, halte Lone foreløbig blev boende i Egenskab af Emanuels Husholderske. Der var forresten ingen, der havde anmodet hende derom; men hun lod, som om hun hørte med til Husets mur- og nagelfaste Inventar, og Emanuel var godmodig nok til at gaa ind paa hendes Betragtningsmaade. „Maren“ derimod havde fulgt Provsten tilligemed Hestene og Kaleschevognen, og nogen ny Karl var der ingen Anledning til at anskaffe sig, idet Præstegaardsjorden — til Emanuels store Sorg — var bortforpagtet til en af Vejlbybønderne og ikke før om et Aarstid vilde blive gjort fri.

Han tilbragte derfor nu som før det meste af den Tid, hans Præstegerning levnede ham, i Skibberup hos Svigerforældrene, hvor han daglig deltog i al Slags Arbejde. Han pløjede, lugede Roeplanterne og kørte Gødning ud paa Brakmarken. Om Aftenen sad han sammen med Hansine ude paa Havediget og saae paa Solnedgangen og talte om Fremtiden. Hansine lænede nu helt fortroligt sit Hoved mod hans Skulder; og mens Skumringens blaalige Dis bredte sig over Marker og Enge, drog han hende i overstrømmende Lykkefølelse tæt ind til sit bankende Hjerte.

Da Høsten kom med sit brogede Liv over de gulnende Agre, med Leernes Blinken og Strygespaanernes klingende Musik, kastede han sin Frakke og drog i Spidsen for Anders Jørgens Folk ud i Marken med sit Mejerede over Skulderen. Og da han havde gjort sit første Bed til Svigerfaderens Tilfredshed, var han mere stolt, end da han i sin Tid bar sit *Laud* hjem fra Attestats.

Saaledes gik Tiden lykkeligt, indtil Efteraaret meldte sig med korte, stormfulde Dage og lange, mørke Nætter.

Da blev det Emanuel for hver Aften mere svært at sige Hansine Godnat og tage bort fra Svigerforældrenes lune og hyggelige Stue for at vandre den lange Vej ad vaade Stier hjem til Præstegaardens store og tomme Rum, hvor han ofte holdtes vaagen af de mange uforklarlige Lyd, som ved Nattetid spøger i ubeboede Huse. En Nat, kort efter at han var falden isøvn, blev han vækket af et langtrukkent Klagehyl, som han længe ikke kunde forklare sig. Med eet gik det op for ham, at det var Brandhornets Tuden. Han sprang straks op af Sengen og havde neppe faaet nogle Klæder paa, før han hørte Støj i Huset; Døren gik op, og den halte Lone viste sig i Vadmelsklokke og med et tændt Lys mellem sine kramperystende Hænder.

„Hr. Pastor! . . . Der er Ild!“ skreg hun, ganske blaa i Ansigtet. Ligesom alle de andre, der havde oplevet Vejlbys Brand, kunde hun ingensinde høre Brandhornet uden at blive helt forvildet af Skræk.

Overalt i Byen var man kommen op af Sengene og løb hid og did med Lygter ude paa Gaden. Det viste sig dog snart, at det blot var et lille Hus ovre i Nabosognet, der brændte; og da Sprøjten var kommen vel afsted sammen med fornødent Mandskab, faldt Byen atter til Ro.

Men den vakte Uro og Synet af de andres Skræk

havde yderligere forøget Emanuels Følelse af Uhygge ved Ensomheden, saa han endnu samme Nat besluttede at gøre Alvor af at gifte sig hurtigst muligt. Straks den næste Dag talte han med Hansine om Sagen. Hun blev i første Øjeblik temmelig forskrækket. Hun havde i Stilhed haabet paa, at Emanuel i det mindste ikke i det første Aar vilde tale om at holde Bryllup. Jo dybere hun havde set i sine nye Forhold, navnlig efter at der havde aabnet sig Udsigt til, at Vejlbys store Præstegaard vilde blive hendes fremtidige Hjem, des ængsteligere var hun bleven for, at hun ikke skulde kunne gøre Fyldest paa den Plads, hvorpaa hendes Giftermaal vilde stille hende. Men da hun saae, hvor glad og forhaabningsfuld Emanuel bestandig var, og hvor meget det var ham om at gøre at fremskynde Brylluppet, nænnede hun ikke at modsætte sig hans Ønske eller blot at forurolige ham med sine Bekymringer, og efter at ogsaa Forældrene var bleven raadspurgte, fastsloges det i et Familieraad, at Vielsen skulde finde Sted den sjette Oktober, der var den afdøde Folkekonges Fødselsdag.

Men nu opstod der en lille Tvist, hvis Udfald man rundt om i Byen afventede i Spænding. Mens Hansine ønskede, at Brylluppet skulde foregaa i al Stilhed, var det Moderens Mening, at de skyldte baade sig selv og Emanuel at fejre Dagen med saa megen Højtidelighed, som de med deres beskedne Midler kunde overkomme; og hun fandt heri Tilslutning fra en Kant, hvorfra hun mindst havde ventet det.

En Søndag Eftermiddag gjorde Købmand Villing med Frue en højtidelig Visit for at ønske tillykke i Anledning af Forlovelsen. Der var nemlig samme Dag bleven „lyst“ første Gang i Kirken, og Forbindelsen var saaledes nu fuldt ud officiel. Fruen var i Silkekjole og Krepsjal og bar et forklaret Smil i sit nonneblide Ansigt; Villing havde sort Cylinderhat, Figurfrakke med udstoppede Skuldre og hvid Vest med kuglerunde

Glasknapper. Siden Forbrugsforeningens Oprettelse havde Villings ikke sat deres Fødder i Skibberup; men de sidste Tiders Begivenheder havde paa en overraskende Maade formildet deres Sind. De var endelig kommen til den Erkendelse, at de havde bedømt Skibberupperne uretfærdigt; og da det — som de i Munden paa hinanden udtrykte — var deres Natur ganske imod at leve i Uvenskab med noget Menneske, havde de tilladt sig at benytte denne Lejlighed til at jævne alle Misforstaaelser.

Kun Else og Anders Jørgen var tilstede under Besøget, og Samtalen drejede sig ellers i Begyndelsen om forskellige ligegyldige Ting. Men pludseligt henkastede Købmanden et Spørgsmaal angaaende det forestaaende Bryllup, og da Else nu med sin sædvanlige Aabenhjertighed ogsaa berørte den lille Uenighed om dets Festligholdelse, foer han ligesom forskrækket op og begyndte at blive veltalende.

Han maatte bekende, — sagde han — at han ikke forstod Hansines Standpunkt i denne Sag. Det forekom ham, at en saa betydningsfuld Begivenhed absolut burde fejres paa standsmæssig Maade, ja at det ligefrem var en Ærespligt for Anders Jørgens Hus at gøre Dagen til en Jubelfest for alle Folkesagens Venner. Han vidste, tilføjede han, at man i hele Egnen havde en stærk Trang til ved denne Lejlighed at lægge sine venlige Følelser for Brudeparret for Dagen, og han var overbevist om, at Befolkningens Deltagelse vilde give Højtideligheden Karakteren af en sand Folkefest.

Da Villing mærkede, at hans Ord gjorde Indtryk, blev han ved at tale. Og det viste sig nu, at han havde et helt Festarrangement fuldt færdigt i sit Hoved.

Han anbefalede at rejse et stort Telt paa Vænget bagved Gaarden, hvor der kunde spises; desuden foreslog han dem at søge Tilladelse til at gøre Brug af Forsamlingssalen, der da burde festligt dekoreres og benyttes til at danse i. Af Omkostningerne skulde de

endelig ikke lade sig skræmme; dersom de vilde gøre ham den Ære at lægge Ledelsen i hans Haand og betro ham at gøre de forskellige Indkøb, skulde han love dem, at Udgifterne ikke kom til at overstige nogle faa hundrede Kroner. Han vidste jo nok, at Skibberupperne i de senere Aar havde unddraget ham deres Tillid; men han ønskede at benytte denne Lejlighed til at vise, at de havde taget fejl af ham, og at baade han og hans Kone var deres sande og uegennyttige Venner, — en Udtalelse, hvortil Fru Villing sluttede sig ved at lægge sin Haand blidt paa Elses Arm og betragte hende med et Blik fuldt af trofast Hengivenhed.

Dagen efter talte Else endnu en Gang med sin Datter om Sagen, hvorefter Hansine faldt tilføje og lod Moderen raade.

Villing havde nu virkelig haft Ret. Der var overalt i Sognet en voksende Trang til ved denne Lejlighed at hædre Emanuel, som ved sit milde Væsen, sin Ligefremhed og sin altid redebonne Vilje til at imødekomme alles Ønsker efterhaanden havde indtaget endog Vejlbybønderne, saa disse hver Søndag fyldte Kirken indtil sidste Plads. Selv en Mand som Sogneraadsformand Jensen begyndte at gøre ham ærefulde Tilnærmelser, og Dyrlæge Aggerbølle havde allerede for længe siden erklæret ham for at være en herlig ung Mand og „en Satans dejlig Prædikant“.

Men eet Menneske var der dog, der endnu ikke havde ladet sig formilde. Det var Maren Smeds, — den lille hæslige Kone, der i sin Tid optraadte ved Emanuels første Møde i Forsamlingshuset. Hendes Livshistorie var i korte Træk følgende:

Paa Grund af, at hun i sin Ungdom havde tjent som Køkkenpige paa en Herregaard, var hun i lange Tider bleven benyttet som Kogekone ved alle Egnens større Gilder, indtil den Beskæmmelse overgik hende, at hun kom for Skade at brandsvide Grøden ved en stor Barselfærd, hvor henved hundrede af Egnens Mænd

og Kvinder var forsamlede. Skønt hendes dalevende Ægtefælle, der ved den samme Lejlighed gjorde Tjeneste som Skaffer, for Selskabets Øjne havde givet hende et forsvarligt Munddask, lod Folk sig ikke formilde men tog fremtidig deres Kogekoner inde fra Staden.

Herfra stammede det hekseagtige Samfundshad, der havde gjort dette stakkels Kvindemenneske til Egnens Skræk, og efter hint Møde i Forsamlingshuset var hendes Forbitrelse navnlig gaaet ud over Emanuel. Men Hansine, der i disse Dage havde en underlig Trang til at forsone, og som i sin bange Lykke gerne vilde sprede enhver Sky, der kunde komme til at formørke hendes Fremtids Himmel, gik en Eftermiddag ud til den faldefærdige Rønne langt ude i Egedet, hvor Maren boede, for at bede hende om at koge til hendes Bryllup. Den arme Kone blev som sønderknust af Rørelse. Under høj Graad bøjede hun sig — til Hansines store Forskrækkelse — ned i Knæene og kyssede hendes Haand.

IV

Bryllupsdagen oprandt med høj, stille Luft og næsten sommerlig Varme. I otte Dage og indtil langt ud paa den sidste Nat havde man braset og kogt i Brudehuset, hvis Kældere var overfyldte med store Stege og mægtige Skinker, med Grisesylte og røgede Faarelaar, med Baljer fulde af Pølser, med Kurve fulde af kogte Æg, hugget Sukker, Oksetunger og stegte Sild, med Stabler af Smørstykker og møllestensstore Svedsketærter, som Husets nærmeste Venner efter gammel Skik havde sendt som Bryllupsgave.

Ude i det lille grønne Vænge bag Gaarden var Tømrer Nielsen og et Par Medhjælpere ifærd med at lægge den sidste Haand paa Oprejsningen af det store Spisetelt, og inde i Forsamlingshuset havde en halv

Snes unge Piger travlt med at pynte Væggene med Granguirlander og malede Vaabenskjolde. Overalt i Byen saaes Flag, og foran Brudehusets Port var der rejst to med grønt omvundne Stænger, mellem hvilke der øverst oppe var udspændt et Stykke Sejldug med Ordene: „Velkommen“.

Vielsen skulde foregaa Klokken tolv; men allerede Klokken ti begyndte de første Gæster at vise sig. Kort efter ankom Emanuel, der efter forskellige Overvejelser havde bestemt sig til at lade sig vie i Ornat. Frokostbordene var dækkede inde i den blaakalkede „Sal“, hvor ingen ringere end Købmand Villing gjorde Tjeneste som Skaffer og i denne Egenskab modtog alle Mændene med Snaps og Øl.

Det var efter Emanuels udtrykkelige Ønske, at der ikke paa noget Punkt blev brudt med Egnens gamle Bryllupsskikke. Selv afslog han dog Snapsen og nøjedes med at drikke af Brudeøllet.

I Løbet af en Timestid fyldtes baade Stuerne og Haven af pyntede Mennesker, og stadig strømmede der nye Gæster til. Overalt drejede Samtalen sig om det store Spørgsmaal, hvem der skulde forrette Vielsen. Emanuel havde for nogen Tid siden været inde hos Bispen for at tale med ham derom, og Bispen havde da berørt det som en Mulighed, at han selv vilde indfinde sig, idet han havde sagt, at han som Fru Hansteds gamle Ven jo paa en Maade var nærmest dertil. Man var nu spændt paa at erfare, om en saa stor Ære virkelig skulde blive Menigheden tildel.

Klokken halvtolv kom Bøndernes Køretøjer, i alt nogle og tredive, og man begyndte at stige tilvogns. Vognene for Brudeparret og den nærmeste Familje holdt inde i Gaarden; de andre dannede udenfor paa Vejen en Række, der strakte sig fra Brudehuset helt hen til den modsatte Ende af Byen. Imidlertid sad Hansine inde i sit Kammer, fordi ingen Gæst maatte se Bruden, før de alle var stegen tilvogns. Da dette var sket,

viste hun sig paa Stentrappen ved Siden af Emanuel, klædt i en sort ulden Kjole med smalle Kniplingsstrimler omkring Hals og Haandled. Under Brudesløret og Myrtekransen saaes en perlestukken og guldbroderet Hue, der havde hørt til hendes Oldemoders Bryllupsdragt, og som hun idag bar efter Emanuels Ønske.

Paa Vejen ud til Kirken lød der munter Snakken fra de fleste af Vognene; Frokosten havde allerede oplivet Stemningen hos adskillige af de ældre Mænd. Først da man kunde høre Kirkeklokkernes Kimen, forstummede Talen, og Else faldt i Graad. Hansine derimod bevarede hele Tiden det tillukkede, næsten dystre Udtryk, som hendes Ansigt gerne antog under stærke Sindsrørelser.

Kirken, Næsset, Fjordens blaa Flade og Genbolandets Brinker — alt laa badet i gyldent Sollys. Henunder Himlen foer lette Skyer af Stæresværme, og ude over Vandet skreg de skumhvide Maager. Udenfor Kirkegaardsmuren skimtedes Bispens Gig, og da Brudefølget var naaet helt over paa Næsset, saae man Bispen selv staa foran Kirkedøren i sit Silkeornat og med Ordner paa Brystet. Det blev et højtideligt og uforglemmeligt Øjeblik for dem alle, da denne store Mand — idet han blottede sit hvide Hoved — ærbødigt gik Brudeparret imøde og derpaa skred i Spidsen for Skaren ind i Kirken.

Brudetalen var kort og lignede egentlig nærmest en almindelig Skaaltale. Bispen hørte til de moderne gejstlige Prædikanter, der benyttede en let Konversationstone og udtalte Ord som „Kristus“ og „den hellige Aand“ med samme kammeratlige Ligefremhed som den, hvormed man omtaler sine Omgangsvenner. Han sammenlignede først Emanuel med en Plante, der havde søgt sig en ny, nærende Jordbund, dernæst Menigheden med et stort Træ, i hvis Skygge og Læ Planten skulde vokse op, og endte med at nedbede Herrens Velsignelse over den ny Pagt, som her blev sluttet. Da Højtide-

ligheden var tilende, forsamlede man sig ude paa Kirkegaarden, hvor Bispen hilste paa forskellige af Følget, idet han ogsaa ved denne Lejlighed viste Væver Hansen særlig Udmærkelse. Else takkede bevæget Bispen for den Ære, han havde vist hendes Datter og Svigersøn, og indbød ham til at deltage i Bryllupsgildet; men Bispen undskyldte sig med, at han maatte være i sit Hjem inden Aften; og da han havde faaet Ornatet ombyttet med sin Lærreds Kørefrakke inde i Sakristiet og endnu en Gang havde trykket Brudeparret og andre af de tilstedeværende i Haanden, satte han sig op paa sin Gig og rullede afsted.

Straks efter steg alle tilvogns, og under Piskesmæld foer Brudetoget hjemad. Mens man kørte ind i Byen, knaldede der Geværskud rundt om fra Gaarde og Vænger, Hestene stejlede, og Kvinderne paa Vognene udstødte smaa Skrig af Angst og Glæde. Udenfor Brudehuset stod fire Musikanter med Violiner og Horn og spillede op, hver Gang en ny Vogn standsede ved Porten for at aflæsse Gæster. Der var gamle, stive Bedstefædre, og der var tykke, tunge Koner, som tre Mænd maatte hjælpe ned af Vognen, mens unge Piger med røde Flagrebaand i Nakken smilende hoppede ned i Favnen paa den første Karl, der bød sig til. Alle Vennerne baade fra Skibberup og fra Omegnen var bleven indbudte, Størsteparten af Ungdommen dog kun til Dansen. Selv „Gammel-Erik“ saaes at humpe om paa sin Søndagskrykke og med livsalig Mine indsnuse den Duft af nystegte Stege, der gennemtrængte Huset. Ogsaa Højskoleforstanderen, der paa Grund af Vindstille var bleven forsinket over Fjorden, havde nu indfundet sig tilligemed sin Jette, en høj, knokkelstærk Kvinde med blodrødt Ansigt og Briller. Ved Hjælp af sin Stok færdedes han omkring mellem Gæsterne, klappede Mændene paa Skulderen, greb Konernes Hænder under høje Henrykkelsesudbrud og nappede skælmsk de unge Piger i Kinden. Væver Hansen derimod gik tavs omkring

med Hænderne bagpaa Ryggen og flyttede sit tvetydige Smil fra den ene Side af Ansigtet over til den anden.

Da alle Gæsterne vare forsamlede, viste Købmand Villing sig paa Forstuetrappen ud til Gaarden med hvide Handsker paa og bad tilbords. Med de fire Musikanter og Brudeparret i Spidsen drog Bryllupsskaren i et højtideligt Optog ind i det flagsmykkede Telt, hvor det lange Brudebord stod dækket med dampende Grødfade, store Ølkrus og enkelte Glas med Rødvin. Midt paa Bordet ragede en alenhøj Tærte op, og foran den øverste Ende, hvor Brudeparret tog Plads, bredte sig en møllestensstor Lagkage med de Nygiftes Navnetræk i Hindbærmarmelade.

Efter at Villing fra den nederste Bordende havde budt Velkommen og bedt en Bøn, kom Skeerne i Bevægelse, og alle blev hurtigt enige om, at Maren Smeds denne Gang havde skilt sig fra sit Værk med Ære. For dem, der endnu brugte at tage Varsel af Bryllupsgrøden, blev der idag ikke noget at skumle over, og de ti Husmandskoner, der besørgede Opvartningen, foer ustandseligt omkring med fyldte Skaale i de opløftede Hænder, for at ikke den Skam skulde overgaa dem, at nogen af Gæsterne gav sig til at banke med sin Ske paa et tømt Fad.

Da ogsaa Stegene var kommen paa Bordet, begyndte Talernes Række. Først holdt Højskoleforstanderen den egentlige Bryllupstale, et bevæget Jubeludbrud, der fremtvang Taarerne Bordet rundt. Derefter talte Emanuel, som nu havde aflagt sit Ornat. Han takkede Vennerne for den Tillid, hvormed de havde optaget ham — en fremmed — i deres Samfund og henvendte særlig denne Tak til sine Svigerforældre, i hvis Hus han havde fundet et nyt Hjem. Herefter rejste Anders Jørgen sig med forfjamsket Mine, fremstammede med uhørlig Stemme nogle Ord og satte sig igen. Det oplystes at have været en Skaal for Fædrelandet, og Hurraerne fulgte

klatvis rundt omkring Bordet. Senere sagde Væveren et Par tørre Ord om „den ny. Aand“, og Købmand Villing, der som Festtaler gerne slog sig paa det rørende, opfordrede med graadkvalt Stemme til at „mindes de afdøde“, idet han hermed særlig sigtede til Emanuels Moder. Mellem Talerne blev der afsunget Sange under Ledelse af Tømrer Nielsens rungende Bas.

Imidlertid var det bleven næsten mørkt, og henne i den festlig oplyste Forsamlingssal begyndte Ungdommen at blive utaalmodig. Man længtes efter at komme til at danse Bruden ud af Pigelaget. Men endnu en Gang rejste Villing sig og udbragte i begejstrede Ord et Leve for „Folkesagen“, idet han udtalte det Haab, at den snart vilde trænge sejrrigt frem over den hele Verden. Efter at Emanuel sluttelig havde bedt en Bøn og bekendt Troen, brød man op og begav sig hen til Forsamlingshuset.

Her vekslede Dans og Sang lystigt til den lyse Morgen. — —

Emanuel og Hansine brød dog allerede ved Midnat op fra Gildet og kørte til deres ny Hjem i en Vogn, der var smykket med Blomster og Grønt. Ved Bortkørslen samlede alle Gæsterne sig omkring dem og tog Afsked i et dundrende Hurra. Men kort forinden var der sendt et Ilbud til Vejlby, hvis Ungdom i al Hemmelighed havde besluttet at berede det unge Par et festligt Velkommen. Straks efter at Emanuel om Formiddagen havde forladt Præstegaarden, var man gaaet igang med at oprejse en Æreport foran Indkørselen for ved Hjemkomsten at oplyse den med Lygter og kulørte Lamper. Desuden havde man langsmed Vejen plantet en Række Begfakler, der nu i den stille Nat og under den mørke Skyhimmel frembød et fantastisk Skue.

Da Emanuel ude fra Sognevejen havde set det røde Lysskær og var kommen sig af det første Øjebliks Forskrækkelse, greb han fast om Hansines Haand. Det tog sig for hans Øjne ud, som om det bagved-

liggende Præstebjærgs mørke, tunge Masse havde løftet sig op paa luende Ildsøjler, — og han kom ved dette Syn til at mindes, hvorledes han en Gang havde drømt om at finde det Trylleord, der kunde bringe Muldhøjene til at aabne sig for ham . . .

Nu kørte han med sin Bondebrud ind i Bjærget.

DET
FORJÆTTEDE
LAND

FØRSTE BOG

I

DER gik en Mand og pløjede oppe paa de høje Agre nordenfor Vejlby. Det var en højtbygget Skikkelse i en grov Sækkelærreds Kittel, med røde Muffediser om Haandleddene og plumpe Skaftestøvler, hvorfra Stropperne stak op paa bægge Sider af Benklædernes Knæposer. Paa hans Hoved sad en falmet Plyshat, under hvis kvarterbrede Skygge der hang et langt, af Sol og Vind bleget Nakkehaar, og ned over hans Bryst bølgede et stort, lyst Skæg, der undertiden af Blæsten førtes hen over den ene Skulder. Hans Ansigt var magert, Panden smal og dybt indsunken over Tindingerne, Øjnene store, lyse, milde.

En halv Snes Alen over hans Hoved kresede en Flok Krager, hvoraf snart et, snart et andet Par slog sig ned i den friske Plovfure bag ham og en Tidlang fulgte ham næsten lige i Hælene, idet de blot gjorde et lille forsigtigt Hop ud til Siden, hver Gang han ved et Ryk i Tømmen søgte at fremskynde sine to magre og tungt ludende Plovhestes sindige Gang.

Denne Mand var Sognepræsten til Vejlby og Skibberup — Emanuel, som han slet og ret lod sig kalde

af sine Sognebørn, „den moderne Apostel“, som nogle mindre venligt sindede Kolleger i Nabosognene spydigt plejede at benævne ham. Trods Dragten og det uplejede Haar og Skæg var det ogsaa let at se, at han ikke var nogen almindelig Bondemand. Dertil var hans Skikkelse for leddeløs, Skuldrene for smalle og lavthængende. Hænderne var nok blaarøde og svulne, men de havde ikke den uforholdsmæssige Størrelse, som de faar hos Folk, der fra Barnsben har maattet tumle med svære Byrder. Heller ikke havde Ansigtet den rette, ensfarvet mørke, læderagtige Bondehud, men var skjoldet og oversaaet med smaa hvide Pletter.

Det var en raakold Formiddag i Begyndelsen af Marts. En stødvis Vind førte usammenhængende Taagemasser hen over Landet. I det ene Øjeblik indhylledes Egnen i en uldgraa Damp saa tæt, at man ikke kunde se fra den ene Ager til den anden; i det næste kunde et eneste Vindstød drive Dunsterne bort og kun efterlade en lav Røg langsmed Agerfurerne, mens et blegt Sollys langsomt trængte sig frem mellem Himlens tunge og sorte Skyer. I saadanne Øjeblikke kunde man fra den højtliggende Præstegaardsmark overse hele Sognet lige ud til den ensomme Fjordkirke, der skimtedes fjernt i Syd paa sit bratte Næs som et Taagespøgelse. Noget nærmere og lidt mere vestlig hævede sig Skibberups tre mørke Muldhøje, og over disse blinkede et lille teglstensrødt Lyspunkt, der betegnede det Sted, hvor en takket Gavl af Egnens nye og store Forsamlingshus kiggede solbelyst op over Bakkekammen.

Emanuel var for optaget af sine Tanker til at give synderlig Agt paa denne urolige Skiften af Landskabets Udseende. Selv naar han nu og da standsede for at lade Hestene puste lidt, gled hans Blik ud over Egnen uden at se. Først henimod Middagstid blev han vækket ved Lyden af en lille Menneskekaravane, der nærmede sig paa Markvejen inde fra Byen.

Forrest gik en kraftigbygget lille Pige paa fire-

fem Aar, der ved Hjælp af et Rebstykke, som hun havde lagt over sin ene Skulder, trak afsted med en gammel Kurvevogn, hvori der laa et Skødebarn. Under Anstrengelserne for at trække Vognen gennem Vejens Ælte var hendes Kyse gleden bagad over hendes forblæste, gulbrune Haar, og hvert Øjeblik maatte hun slippe Rebet med den ene Haand for at hale op i sine røde Strømper, der bestandig faldt hende ned over Træskoene. Bagfra blev Vognen skubbet frem af et andet Barn, en Dreng, der havde en strikket Klaphue trykket ned over Hovedet, og hvis ene Kind var dækket af et stort Vatstykke, der var stoppet ind under Huens Øreklap. Et ungt og rankt Bondefruentimmer sluttede Toget. Hun gik et Stykke bag de andre, helt ude paa Vejkanten, med Hovedet indhyllet i et blomstret Klæde, hvis Snipper smældede i Blæsten. Uden at løfte Øjnene fra det Strikketøj, hun havde mellem Hænderne, gik hun og smaanynnede, idet hun af og til — og ligesom i Tanker — sang en enkelt Tone ganske højt.

Det var Hansine og hendes tre Børn, — Emanuels samlede Familje.

Da Karavanen var naaet hen til Enden af Pløjeageren, slap Børnene Vognen og satte sig hen paa en Sten ved Siden af Vejen, hvorfra de gav sig til at betragte Faderen, der netop var paa Vej henimod dem fra den anden Ende af Ageren. De var bægge ganske blaa i Ansigtet af Kulde og vaade under Næserne. Som de sad der med deres slidte Træsko og lappede Klæder, lignede de overhovedet ganske Landsbyens Gadeungdom. Ingen skulde let finde paa at henføre dem til den paladsagtige Præstegaard, hvis røde Tegltag og høje Poppelpark hævede sig dernede over Byens skifertækkede Bondergaarde.

Allerede paa Afstand havde Emanuel hilst dem ved muntert at svinge sin store Hat over Hovedet; og da han nu naaede Forpløjningen, en Snes Alen fra Vejen, standsede han sine dampende Heste og spurgte:

„Noget nyt, Hansine?“

Hansine var bleven staaende ude paa Vejen, hvor hun med den ene Fod holdt Barnevognen i en sagte frem- og tilbagegaaende Bevægelse for at berolige den lille, der var bleven utaalmodig over, at Kørslen standsede. Hun talte Maskerne paa sin Strikkepind og svarede derefter paa sit uforfalskede Bondemaal:

„Nej, ikke det jeg veed af . . . Ja, det er da sandt, Væveren var indenom Døren nys. Han vilde ha'e snakket med dig, sa'e han.“

„Ja saa,“ sagde Emanuel adspredt og saae sig tilbage over Marken for med Øjet at maale det Stykke, han havde faaet pløjet. „Hvad havde saa han paa Hjertet?“

„Ja, det snakkede han ikke noget om. Jeg skulde bare sige, om du vilde komme til et Møde henne hos Sogneraadsformanden i Eftermiddag Kl. 3.“

„Naa, det er vel Fattigkassen. Eller kanske Menighedsraadet. Snakkede han ikke noget om det?“

„Nej, han sagde ingenting. Han sad bare og kiggede sig omkring i Stuen. Saa gik han igen.“

„Ja saa,“ lo Emanuel. „Ja, han har jo sine Egenheder, saadan . . . Hør, Hansine!“ afbrød han sig selv i forandret Tone. „Kan du huske, jeg har snakket til dig om denne nye Gødningsmetode, som jeg for nogen Tid siden læste om i Landbobladet. Jo mere jeg spekulerer over den, des mer fortræffelig synes jeg, at den maa være. Egentlig er det da ogsaa langt naturligere — ikke sandt? — saadan at køre Møget ud i frisk Tilstand og straks at pløje det ned, i Stedet for at samle det sammen i disse Møddingkuler, hvor saa meget af den bedste Kraft dunster bort og ovenikøbet forpester Luften omkring vores Boliger. Kan du huske, der stod i Bladet, at Landet aarligt tabte mindst seks Millioner ved vores Møddinger. Tænk dig, Hansine — seks Millioner! Det var sandelig en artig Skilling at indvinde, og den vilde justemænd komme rigtig pænt

tilpas for Fremtiden, hvor vi sikkert vil faa mangen gammel Samfundsskade at bøde paa hertillands. — — — Een Ting har jeg alligevel hidtil ikke rigtig kunnet forstaa, og det er, at man ikke for længe siden har fundet paa noget saa simpelt . . . for egentlig ligger det jo dog lige for Haanden, ikke sandt? Men veed du, hvad jeg idag er kommen til at tænke paa . . . ja, hvad jeg er næsten ganske sikker paa? Jeg tror, at disse Møddinger, dem har Fortidens Bønder anlagt af pur og sørgelig Nødvendighed, ganske simpelt paa Grund af Hoveriet til Herregaardene — forstaar du? Da de alletider først skulde udrette Herremandens Arbejde, før de fik Lov til at tænke paa deres egne Sager, har de været tvungne til Dag for Dag at opsætte og lægge til Bunke hjemme hos dem selv, indtil de endelig kunde stjæle sig en Dags Frihed til at skøtte deres egen Bedrift . . . og da denne Oprindelse til vores Møddinger efterhaanden er gaaet i Glemmebogen, har man naturligvis ment, at der maatte stikke en særlig dyb Mening i Bevarelsen af dem, og derfor ikke haft Mod til at skaffe sig dem fra Halsen . . . kort og godt: disse stinkende Gødningskuler, de er simpelthen en Arv fra Trældommens Dage, ganske ligesom saa megen anden gammel Raaddenskab, som vi nu er ved at frigøre Samfundene for? Er det ikke morsomt, Hansine? . . . Aa ja, hvor er det dog i det hele en velsignet Tid at leve i! Saadan at være Vidne til, hvordan vor Tids Oplysning, dens overalt vaagnende Sandheds- og Retfærdighedstrang lidt efter lidt, i stort som i smaat, bryder Trældommens Aag og bereder Menneskene en lysere og lykkeligere Fremtid!"

Hansine skiftede en Pind med et lille vantro Smil. Hun kendte sin Mands letvakte Begejstring for Tidens nye Ideer og var vant til at være den stumme Tilhører ved hans Udvikling af de store Resultater, han bestandig ventede sig af dem.

„Naa . . . det er nok forresten Tid at faa fraspændt," tog Emanuel atter tilorde efter at have set

paa sin store Sølvklokke og efter gamle Bønders Vane holdt den op for Øret. Han kastede Tømmerne hen over de ludende Heste og tilføjede: „Aa hør, Gutten min! Kan du komme og give Fa'er en Haand!“

Disse Ord galdt Drengen, som stadig sad ved Siden af sin Søster paa den store Sten. Her var han imidlertid falden saa dybt i Tanker under Betragtning af Kragesværmen, der havde slaaet sig ned paa Pløjejorden et Stykke borte, at han ikke hørte Faderens Tilraab. Han blev siddende ubevægelig med Haanden under sit vatbelagte Øre og stirrede frem for sig med det højtidelige Ansigtsudtryk, hvormed Børn i Erindringen tilbagekalder sig nys overstaaede Lidelser.

Han var lidt lille af sin Alder, lidt bleg og i det hele spinklere af Bygning end den et Aar yngre Søster, der var i fuld Besiddelse af Landsbyungdommens sædvanlige kraftige Former og livlige Farver paa Kinder og i Øjne. Forøvrig var han Emanuels udtrykte Billede; han havde den samme tænksomme Pandehvælving, den samme ujordiske Mildhed i sit Blik. Ogsaa havde han arvet Faderens rødblonde, silkeagtige Haar, hans dybe Tindingehuler og de store, lyse, i Solen næsten farveløse Øjne.

„Hører du ikke, min Dreng . . . Fa'er kalder paa dig,“ sagde Hansine.

Ved Lyden af Moderens Stemme rev han ligesom betuttet Haanden ned fra Øret og vendte Ansigtet om imod hende med et lille forstilt Uskyldssmil.

„Gør det endnu lidt ondt i Øret, min Dreng?“ spurgte hun.

„Nej, slet ikke,“ forsikrede han ivrigt. „Jeg kan slet ikke længer mærke noget.“

„Kommer du saa, Gutten min!“ raabte igen Emanuel ude fra Ploven.

Purken rejste sig øjeblikkeligt og skyndte sig over Forpløjningen hen til Hestene, hvor han gav sig til at løse Plovhammelen og opbinde Skaglerne — saa fornuftig og samvittighedsfuld som en udlært lille Avlskarl.

Denne Dreng var Emanuels Øjesten. Han var opkaldt efter Hansines gamle Fader, Anders Jørgen; men baade i Hjemmet og omkring i Sognet kaldtes han aldrig andet end „Gutten“, et Navn, som Emanuel havde givet ham allerede ved hans Fødsel, og hvis friske Fjældklang alle havde fundet et saadant Behag i, at hans Døbenavn næsten var gaaet iglemme.

Ved Synet af Vatlappen under hans Hueklap udbrød Emanuel:

„Hvad er det, min Ven? . . . Har det nu været galt fat med Øret igen?“

„Ja — lidt,“ svarede Drengen sagte og næsten som skamfuld.

„Det er dog ogsaa rigtig kedeligt med det Øre. Men det er vel ikke noget videre — hva'?“

„Nej, det er helt forbi nu . . . jeg kan slet ikke længer mærke noget.“

„Naa, det var Ret, min Dreng! Lad mig se, du er en kæk Gut og ikke gi'er dig over for saa lidt. Skrællinger — veed du nok — bliver aldrig til noget her i Verden . . . Ikke sandt?“

„Jo.“

„Og saa husker du jo nok, at vi idag skal køre til Mølle efter Middag. Vi to har sandelig ikke Tid til at være syge . . . vel?“

Ude paa Vejen var Hansines Strikkepinde kommen i livligere Bevægelse. Da de andre tav, sagde hun:

„Jeg tror nu, det var bedst, om Gutten blev hjemme idag, Emanuel! Han har slet ikke haft det godt hele Formiddagen.“

„Jamen, kære . . . du hører jo, at det er helt forbi nu. Han siger selv, at han slet ikke længer kan mærke noget. Og veed du hvad, den friske Luft kan da kun gøre ham godt. Den friske Luft er Vorherres Lægemiddel, siger jo et gammelt Ord! . . . Gutten har igen siddet for meget inde og kukkeluret, derfor er han bleven lidt blegnæbet i den sidste Tid.“

„Jeg tror nu alligevel, det var bedst, om vi farede lidt varsommere med ham, Emanuel. Og allerbedst var det maaske, om vi endelig engang gjorde det til Alvor med at snakke til Doktoren om ham. Nu har han gaaet med det Øre snart i to Aar, og det kan dog vist aldrig ha'e sin Rigtighed."

Emanuel svarede ikke straks; det var en Sag, de oftere havde talt om uden at kunne blive enige.

„Ja, naturligvis, Hansine . . . dersom du virkelig mener det rigtigst. Men du veed, at jeg for min Part ikke har synderlig Tillid til det Doktorvæsen. Og særlig hvad Doktor Hassing angaar, — ja saa kender du min Mening om ham. Saadan lidt Ørehistorie er jo saa almindelig hos Børn og fortager sig af sig selv, naar man bare giver Naturen Ro og Tid til selv at udbedre Skaden. Det siger ogsaa din Moder, og hun har dog mange Aars Erfaring, ikke sandt? . . . Aa, tag den Line, min Dreng! . . . Jeg kan nu i det hele aldrig tro, at Vorherre skulde have skabt Menneskenaturen saa ufuldkommen, at den altid behøver Doktorfingre for at komme ilave igen, saasnart den er bragt lidt i Uorden. Jeg tænker ofte paa, hvordan det i sin Tid gik to af mine Skolekammerater, der bægge havde faaet daarlige Øjne . . . efter Mæslinger, tror jeg. Den ene af dem blev behandlet af en Doktor, ovenikøbet en Professor, der i den hellige Videnskabs Navn pinte og plagede den stakkels Dreng med Penslinger og Indsprøjtninger og jeg veed ikke hvad, indtil han blev fuldstændig blind! Hos den anden derimod fik Naturen Lov til i Ro at skøtte sig selv, og inden kort Tids Forløb fik han et Par Øjne, som enhver kunde have misundt ham. Den Historie burde være os en Lære, synes jeg! Forresten . . . har vi ikke mere af den Olie, som Maren Nilen havde faaet af den gamle Grete ovre paa Strynø. Den hjalp jo Gutten saa godt sidst. Men gør, som du synes . . . Kom saa her, Stumpen min!"

Med de sidste Ord tog han Gutten under Armene og løftede ham op paa Ryggen af den nærmer Hest.

Hansine tav. I disse smaa Skærmydsler angaaende Børnene beholdt Emanuel altid det sidste Ord. Han var hende for overlegen i Ordskiftet, havde saa let ved at udtrykke sine Tanker og kunde give saa mange Grunde for sin Opfattelses Rigtighed, at hun — selv naar hun ikke overbevistes — blev bragt til Tavshed af hans Veltalenhed.

. . . Taagen rullede atter som en uldgraa Masse ind fra Vest, mens den lille Familie-Karavane drog tilbage til Byen. Forrest red Gutten med Hestene; derefter kom Emanuel med Barnevognen, som han skød foran sig med den ene Haand, mens han oppe paa Skuldren bar Datteren Sigrid med Tilnavnet „Tyksak“. Hun havde taget Hatten af hans Hoved, og idet hun hurraraabende svang den i Luften, gjorde hun alle Slags Løjer for at more den Lille, der da ogsaa skreg i vild Glæde i sin Vogn.

Et Stykke bag de andre fulgte Hansine med sit Strikketøj. Hun holdt sin lille Skikkelse ligesaa rank som i sine Pigedage, bevægede sig ogsaa med de samme sikre, afmaalte Skridt. Derimod havde Udtrykket i hendes mørkladne Ansigt forandret sig noget; det var blevet endnu mere indadvendt og ligesom lidt fortrykt. Som naturligt var, havde hendes snart syv Aar lange Ægteskab med dets tre Barnefødsler heller ikke ladet hendes før saa ungdomsfriske Udseende helt uberørt. Kinderne var blevne lidt smalle, de alvorlige Øjne endnu mere dybtliggende. Dog var hun endnu en ualmindelig køn Kone, der efter Landsbyforhold bar sine 26 Aar med sjælden Ære; og det var ikke til at undres over, at man i hendes Hjemby Skibberup endnu var ikke stolt af hende. Rigtignok var der adskillige — og med hvert Aar flere — der havde ondt ved at forlige sig med hendes Indesluttethed og gærne vilde udlægge den som Hang til Stolthed; ja i Stilhed blev det enkelte

Steder saa smaat beklaget, at Emanuels Øjne var faldne netop paa hende, da han i sin Tid fandt paa at fæste sig en Brud af Menighedens Midte.

Da Emanuel og Børnene kom ind gennem Præstegaardens hvælvede Port, sad Gaardskarlen Niels henne paa Kanten af det store Sten-Vandtrug under Posten midt i Gaarden, tilsyneladende ivrig beskæftiget med at studere Egnens „Folkeblad", som han havde bredt ud over sine Knæ. Han var en mørkhaaret Fyr paa godt en Snes Aar, middelstor af Vækst, sværskuldret og bredbaget, med en opadtrykket, saakaldet Kig-herind-Næse og tykke, røde Kinder, der krusedes af et begyndende Skæg. I det store Gaardsrum, hvor der i gamle Dage — i Provst Tønnesens Tid — altid havde hersket en nøjeregnende Orden og en Stilhed, der erindrede om Stedets Forhold til Kirken, saae der nu ud ganske som i en almindelig Bondegaard. Henkastede Avlsredskaber, spredte Halmbunker, aabentstaaende Stalddøre og en vedholdende Brølen af Kvæg, der ventede paa deres Middagshø, vidnede om Dagens Travlhed. Hist og her paa den ujævne Stenbro var der henlagt Sildelage for at kvæle Ukrudtspirerne; og udenfor Bryggersdøren gik Hønsene og skrabede i udkastet Køkkenaffald.

„Hvad er det, du er saa fordybet i, Niels? Er der noget nyt i Bladet idag?" spurgte Emanuel, da han havde sat Sigrid fra sig og løftet Gutten ned fra Hesteryggen.

Karlen skævede op fra sin Avis og svarede ved at trække Munden ud i et bredt Smil.

„Aa haa, Filosof! Har du nu igen været paa Krigsstien? . . . Naa, mod hvem har du saa rettet din Lanse idag, Niels? . . . Lad mig se!" tilføjede han, da han havde faaet Seletøjet strøget af Hestene.

Karlen rakte ham Bladet, som Emanuel gav sig til at læse i, mens Gutten trak Hestene bort fra Vandtruget og ind i Stalden.

„Hvor staar det? . . . Naa her! „Om Højskolerne

og de sædelige Krav" ... Se, se! ... Naa, Begyndelsen er virkelig ikke ilde ... Meget godt ... Ja saamænd, deri har du ganske Ret, Niels! ... Naa, du er saamænd ikke bange ..."

Med spændt Agtpaagivenhed fulgte Karlen sin Husbonds Minespil under Læsningen, og hver Gang Emanuel ved et Nik eller et lille Udbrud tilkendegav sit Bifald, forhøjedes den spillende Glans i hans smaa, sortebrune, af Kinderne halvt begravede Øjne.

„Den Artikel har du virkelig Ære af," sagde Emanuel, idet han smilende rakte ham Bladet tilbage. „Du uddanner dig jo til en hel Skribent, Niels! ... Ja, ja; pas bare paa, at du ikke helt drukner i Blækhuset, min Ven! Det sorte Blækstads kan være en farlig Gift at lege med!"

Han blev afbrudt af Hansine, der havde taget Vejen hjem gennem Haven og nu viste sig oppe paa Stuehusets høje Flisetrappe for at kalde ind til Middagen.

„Saa maa vi skynde os at komme ind med Seletøjet, min Dreng," henvendte han til Gutten, der i det samme kom tilbage fra Stalden. „Aa hør, Niels ... spring ud og kald paa gamle Søren. Han er ude i Vænget og jævne Roekulerne."

II

Om Eftermiddagen henimod Tretiden sad en stille Mand henne ved et af Vinduerne i Sogneraadsformand Jensens vidtbekendte Stadsestue. Hans høje og magre Skikkelse var klædt i en mørk Dragt af det groveste hjemmegjorte Vadmel med højt opstaaende Frakkekrave og snævre Ærmer. Han sad i en fremoverludende Stilling, med Armene støttet paa sine Ben og Hænderne foldede mellem Knæene. Det blege, fregnede Ansigt, som foroven blev næsten linjeret afskaaret af det kort-

klippede, rødgraa Haar, indrammedes forneden af et tyndt Fuldskæg, der hang udover en sort Halsklud og en af disse stukne „Brystlapper“, som næsten var gaaet af Brug. Omkring Haandleddene sluttede et Par stramme, sorte Voksdugsmanchetter, der syntes at have presset alt Legemets Blod ud i de store, blaarøde Hænder. Det var Væver Hansen.

De Folk, han havde sat Stævne her, var de saakaldte „Tillidsmænd“ — seks af Menigheden valgte Mænd, der særlig havde det Hverv at varetage dens politiske Interesser, foranstalte Valgmøders Afholdelse, hidkalde politiske Talere og føre Forhandlingerne med Amtets øvrige demokratiske Vælgerkomiteer. Det grumsede Dagslys, der sneg sig ind over ham gennem de beduggede Ruder, den dybe Middagsstilhed, hvori hele Huset endnu hvilede, endelig hans egen fuldstændige Ubevægelighed og det glansløse Blik, hvormed han stirrede frem for sig under halvlukkede Laag — alt bidrog til at omgive hans Person med en sær Uhygge. Med sit flade, rødgraa Hoved, sin fortrukne Mund og sine betændte Øjenrande mindede han om en lurende Los, der fra et Baghold i Urskovens Skygge spejder ud over den endeløse Steppe.

Sogneraadsformandens himmelblaa Stadsestue, Skuepladsen for saa mange af Fortidens glade Gildelag, havde i de forløbne Aar fuldstændig skiftet Karakter. Ganske vist stod de polerede Mahognimøbler endnu og lyste rødt langsmed Væggene, og oppe paa Chiffonieren tikkede det lueforgyldte Taffelur aristokratisk mellem et Par letpaaklædte Gibs-Hyrdinder; men paa Spillebordets Plads ved Vinduspillen, hvor i forrige Tider Dyrlæge Aggerbølle, Købmand Villing og den nu afdøde Jubelolding, Skolelærer Mortensen, tilligemed Værten selv havde tilbragt saa mangen munter Nat ved Kort og høje Toddyglas, tronede nu et papirbelæsset Skrivebord; ved en anden Væg stod en Reol fuld af Regnskabsbøger, Protokoller og mægtige Avisbunker, hvilket altsammen gav

Værelset et saare alvorsfuldt Udseende og fik det til at minde om et Kontor.

Noget saadant var det i Virkeligheden ogsaa, og en ganske tilsvarende Forvandling var samtidig foregaaet med Sogneraadsformanden selv.

Den politiske Rejsning, som det folkelige Oplysningsarbejde efterhaanden havde affødt indenfor Bondestanden over det hele Land, havde omsider ogsaa vakt denne Mands tungt indslumrede Samvittighed og kaldt ham frem til Kamp for sin Stands Frigørelse. Og da han ubestridt var Sognets rigeste Bonde og tilmed bekendt for en blandt Bønder usædvanlig Rundhaandethed i Pengesager; da han desuden ejede en medfødt Evne til offentlig Optræden og hurtig viste sig i Besiddelse af en ikke almindelig Veltalenhed, havde han i Løbet af kort Tid svunget sig op til at blive Egnens erklærede politiske Fører og omtaltes bestandig rundt om i Landets Blade som „den bekendte Bondehøvding Hans Jensen fra Vejlby". Denne ledende Stilling havde han imidlertid ikke kunnet opnaa uden ved Forbigaaelse af den Mand, der var det egentlige Ophav til den hele folkelige Bevægelse i Menigheden, nemlig Væver Hansen. Der havde derfor i Begyndelsen været dem, der med nogen Ængstelse iagttog Sogneraadsformandens hurtigt stigende Indflydelse, idet man havde Grund til at formode, at den stridsindede Væver ikke roligt vilde finde sig i en saa grov Tilsidesættelse. Men til almindelig Forbavselse viste Væveren i dette Tilfælde en ham ganske uvant Fredsommelighed; ja man erfarede efterhaanden, at det var Væveren selv, der fra først af havde skyndet Sogneraadsformanden til Deltagelse i det offentlige Liv og endog meget alvorligt foreholdt ham, at han i sin uafhængige Stilling ligefrem skyldte Menigheden at stille sin Tid og sine Talegaver til dens Tjeneste.

Det saae i det hele ud, som om Væveren nu, da Kampens Farer og Spænding var forbi, uegennyttig lod de andre høste Æren og Lønnen for hans lange og

taalmodige Arbejde. Aar for Aar havde han trukket sig mere tilbage i sit Væsens Sneglehus uden iøvrigt derfor paa nogen Maade at være bleven ligegyldig for den Sag, som han havde viet sit Liv. Tværtimod. Samtidig med, at han afslog at modtage selv den ringeste af de Æresposter, der i rigt Maal blev ham tilbudt som en Anerkendelse af hans Fortjenester, paatog han sig af egen Drift den beskedneste Invalidegærning i Fremskridtshærens Tjeneste. Han besørgede frivilligt al Slags Budtjeneste, var de mange forskellige Bestyrelser behjælpelig med deres Regnskaber og Brevføring, ja vedblev lige trofast — endog, som det syntes, med forøget Aarvaagenhed — at forrette sin gamle Spion- og Polititjeneste i Menigheden. Endnu dukkede han op med sit skæve Smil overalt, hvor man mindst ventede ham, og satte sig forover paa Stolene med sine røde Hænder foran Munden for under Samtalens Gang at skele sig til Titlen paa den Avis, man holdt i Haanden, eller til Købmandens Navn paa de Papirsposer, Husmoderen lagde ind i Krydderiskabet.

Skønt det Møde, hvortil han idag med sin sædvanlige Punktlighed havde indfundet sig, var berammet til Klokken tre, og skønt det paa Grund af Øjeblikkets stærkt spændte politiske Situation var at formode, at der forestod betydningsfulde Forhandlinger, slog Uret paa Chiffonieren fire, før alle de tilkaldte Personer var samlede.

Som Komiteens Formand indtog Værten selv Sædet ved den øverste Ende af det ovale Bord, hvorom Raadet tog Plads. Hans sværlemmede Skikkelse med det krusede Haar og den store, glatragede Hage tog sig helt imponerende ud i æblegrøn Plydses Vest og hvide, nystrøgne Skjorteærmer. Rigtignok skinnede Næsen endnu lige kalkunblaa i det rødblussende Ansigt som et uforgængeligt Minde om hans mindre heldige Fortid; men til Gengæld havde hans Holdning og hele Optræden vundet den brede Overlegenhed og elskværdige Utvungenhed,

der erhverves ved livlig Deltagelse i det offentlige Liv. Tilhøjre for ham sad Emanuel (der nu havde ombyttet sin Arbejdskittel med en Frakke af lysegraat Multum) samt en lille mavesvær Vejlbybonde med buskede Øjenbryn og barnligt røde Kinder. Tilvenstre sad to yngre, blonde Skibberup-Gaardmænd og den høje Tømrer Nielsen, hvis mørke Vikingeskæg i Aarenes Løb var blevet endnu et Par Tommer længere og næsten naaede ham ned til Bæltestedet. Pladsen ved den nederste Bordende indtoges af Væver Hansen, der ikke havde villet lade sig indvælge i selve Raadet men derimod tilbudt at bistaa ved dets Møder som en Slags Sekretær.

„Saa er vi altsaa samlede,“ begyndte Sogneraadsformanden med sin larmende Stemme, idet han lod Blikket glide rundt om Bordet. „Vi har idag en meget vigtig Meddelelse at gøre jer, Venner! . . . Ja værsgo’, begynd kun, Jens Hansen!“

De sidste Ord var henvendt til Væveren, som nu trak et stort Stykke Papir frem af sin indvendige Brystlomme og omhyggeligt udfoldede det foran sig paa Bordet. Langsom og med monoton Stemme oplæste han derefter følgende Skrivelse:

Fortroligt!

Fra ledende Mænd blandt vore Meningsfæller paa Rigsdagen er der tilstillet nærværende Hovedbestyrelse for Amtets samtlige demokratiske Vælgerforeninger en Række Oplysninger til Bedømmelse af de foruroligende politiske Rygter, der i den sidste Tid have fundet Vej til forskellige af Landets Blade. I Betragtning af Øjeblikkets Alvor og Sagens Betydning har man fundet det rigtigst uden Tøven at bringe de erholdte Oplysninger til de ærede Sognebestyrelsers Kundskab.

Disse gaa ud paa, at det i Virkeligheden ikke skal ligge udenfor Mulighedens Grænse, at der imellem Regeringen og det reaktionære Parti i bægge Ting foreligger Aftaler og drøftes Planer, der ere vel egnede til

at vække enhver frisindet Mands dybe Harme og Bekymring. Dog kan selvfølgeligt endnu intet vides med Sikkerhed, da alle Forhandlinger mellem de bestemmende Partier føres i størst mulig Hemmelighed; men ses blandt andet hen til samtlige Ministres pludselige Utilbøjelighed til selv i Ubetydeligheder at fravige det een Gang indtagne Standpunkt i Rigsdagsdebatten, og tages samtidigt andre lige saa betegnende Træk i tilbørlig Betragtning, synes det ikke helt utænkeligt, at Regeringen virkelig omgaaes med Planer om endnu en Tid at byde den samlede Folkevilje Trods og yderligere, end allerede sket er, at bekæmpe Menigmands Indflydelse paa Statsstyrelsen ved en egenmægtig Ophævelse af den almindelige Valgret. Enhver frihedstro Mand i Landet vil vide at bedømme en slig Handlemaade. Vi opfordre derfor herved de ærede Sognebestyrelser til, hver i sin Kres, at samle Meningsfællerne og — til Støtte for vore valgte Mænd paa Tinge — at fremkalde en kraftig Tilkendegivelse af Befolkningens uforandrede Vilje til indtil det yderste at bekæmpe vore Magthaveres Færd. Angaaende Bestemmelsen af de nærmere Foranstaltninger, der hertil anses nødvendige, overlade vi alt til de ærede Sognebestyrelsers bedste Skøn. Kun skulle vi efter Samraad med vore Venner paa Rigsdagen henstille,

at der gives Meningsfællerne Lejlighed til Vedtagelsen af en, helst enslydende Resolution, som „tilsiger vore Tillidsmænd paa Tinge vedvarende kraftig Bistand i Kampen for Folkets ubeskaarne Frihed og Ret.“

En lignende Opfordring udgaar i disse Dage til samtlige Kresbestyrelser, og det er vort Haab, at en saadan Forhaands-Protest, et saadant tusindstemmigt Varsko, tilraabt vore Modstandere fra hvert Sogn i det hele Land, endnu skal kunne bringe dem til Fornuft og faa dem til at afstaa fra deres forbryderiske Forehavende.

Leve Friheden og Retfærdigheden! Leve Mindet om vor uforglemmelige Folkekonge, Grundlovens for tidligt hensovede Giver, Kong Frederik Folkekær!

P. B. V.
H. JOHANSEN,
Sagfører.

Endnu før Oplæsningen var helt tilende, udbrød Emanuel bleg og dirrende af Sindsoprør:

„Men det er jo aabenbart Lovbrud! ... Det er jo Landsforræderi!

„Hør!“ lød det som et mørktklingende Ekko inde fra Tømrerens Skægvildnis.

„Ja, deri har du ganske Ret ... anderledes kan ingen ærekær Mand kalde det,“ istemte Sogneraadsformanden, der under Oplæsningen havde ladet en Kasse Cigarer gaa rundt. Og med en Haandbevægelse, der erindrede stærkt om Talerstolen, fortsatte han: „Men det viser os, Venner, at vi har handlet fuldkommen rigtigt i at gøre skarp Front mod et sligt Parti, hvis eneste Formaal er at klamre sig til Magten, selv om det kun kan ske ved at sætte Landets Velfærd og Fremtid paa Spil. Saadanne Folk er ikke længer vore Landsmænd ... de er Danmarks Fjender!“

„Og Guds Fjender! ... Aandens frække Snigmordere!“ vedblev Emanuel endnu ganske ude af sig selv. „Men dertil maatte det komme i Egenkærlighedens Samfund! Det er dets sidste, forbryderiske Selvforsvar før dets endelige Undergang! ... Jeg foreslaar, at vi endnu iaften sammenkalder alle Meningsfæller og aabenbarer for dem, hvad der staar paa Spil. Ogsaa vi vil ruste os! Overfor Lovløshedens Kanoner stiller vi Guds Tordenbud — —“

„Saa sagte, Emanuel ... saa sagte!“ sagde Sogneraadsformanden og lagde Haanden beroligende paa hans Arm, mens Væveren henne ved den anden Bordende paa en udtryksfuld Maade vendte sig bort og snød

Næsen mellem sine Fingre. „Lad os fremfor alt ikke forivre os! Allerførst maa vi ikke glemme, at vi jo foreløbig ikke veed noget med Bestemthed . . . og man skal ikke kaste Bøssen til Kinden, før man ser Bjørnen, siger et gammelt Mundsprog. Og jeg for min Del har nu en Mistanke om, at det altsammen kan være Rygter, som Regeringens Venner selv har sat i Omløb for at skræmme vore Mænd paa Tinge, kanske ogsaa saadan en bitte Prøveballon, som de har sendt tilvejrs for at vejre Stemningen ude i Landet!“

„Men dersom det nu ikke er tomme Rygter . . . dersom man virkelig skulde gøre Alvor af Truslerne . . . sende Folkets valgte Mænd hjem og sætte Magten i Rettens Sted . . . hvad saa? . . . hvad saa?“

Sogneraadsformanden saae et Øjeblik misbilligende paa Emanuel. Derefter sagde han langsomt og med overdreven Værdighed, idet han lod sin Haand synke tungt ned paa Bordpladen:

„Dersom sligt skulde ske — hvad Gud forbyde! — saa rejser der sig Landet over tre hundrede tusinde Landboere og siger: Nu er det nok! . . . Nu er det nok! siger de. Har jeg ikke Ret?“

Ved de sidste Ord vendte han sig mod de tre Skibberuppere, der alle svarede med kraftige „Hør“, medens den lille tykke Vejlbybonde ovre fra den anden Side af Bordet ivrigt tilnikkede ham sit Bifald.

„Jeg foreslaar nu,“ — vedblev han — „at vi sammenkalder til et Møde førstkommende Søndag Aften i Forsamlingshuset. Her skal jeg gærne paatage mig at udvikle Situationen, saaledes som den til den Tid foreligger, hvorefter vi vedtager den foreslaaede Resolution. Desuden er jeg af den Formening, at det vil være bedst indtil videre at bevare de indhentede Oplysninger som fortrolige Meddelelser, for ikke alt for meget — og kanske ganske unødigt — at opskræmme Gemytterne. Saadan har den ærede Hovedbestyrelse aabenbart ogsaa tænkt sig det. I det hele tvivler jeg

ikke om, at vore gode Modstandere nok skal betages Lysten til at gaa paa nye Eventyr, naar de nu gennem vore Møder faar lært Landets Stemning rigtig at kende! . . . Mener I ikke ogsaa det, Venner?“

De fire af Raadets Medlemmer udtrykte atter deres fulde Tilslutning; og denne urokkede Frimodighed paavirkede tilsidst Emanuel, saa han blev roligere. Han var iøvrigt ikke vant til at tage Ordet under de politiske Forhandlinger. Hans Syn for Betydningen af Folkesagens politiske Side var sent og vanskeligt bleven vakt; og det var alene paa Grund af hans store Fortjenester paa ganske andre Omraader, at Menigheden havde hædret ham med Indvælgelse i dens politiske Raad. Han havde endnu bestandig ondt ved at fatte Interesse for de daglige Debatter paa Rigsdag og i Aviser eller for denne „Taktik“, som Sogneraadsformanden og de andre tillagde saa stor Betydning. Han kunde aldrig faa sig selv til at tvivle om, at Retten — som der stod i Salmen — „jo vandt sin Sejr, naar Gud det saa behaged“; og han havde ingen synderlig Tillid til, at selv de snildeste Paafund eller Fortolkninger formaaede enten at fremskynde eller forhale den.

Paa Forslag af den ene Skibberupgaardmand vedtoges det dernæst, at man — for at give Mødet forøget Betydning — skulde indbyde et Par fremmede Talere. Et Øjeblik tænkte man paa at henvende sig til Kresens egen Folketingsmand, den gamle Bisp. Men skønt denne under de senere Tiders stormende Rigsdagsdebatter flere Gange havde røbet, at han under Fløjelsornatet og Diplomatfrakken endnu bar sin Ungdoms røde Garibaldiskjorte temmelig ubleget, havde han hidtil ikke været at formaa til at forlade, hvad han med et Smil kaldte sit „arkimediske“ Standpunkt udenfor Partierne; og man blev derfor hurtig enig om at opgive denne Plan som frugtesløs. Derimod mente man at have Haab om at kunne formaa et Par andre fremragende demokratiske Rigsdagsmænd til at give

Møde, og det vedtoges straks at sende Hovedbestyrelsen en Forespørgsel derom. Sogneraadsformanden tilbød uopfordret baade at hente Gæsterne ved Stationen med sin Vogn og at bespise dem, hvilken Offervillighed belønnedes med en anerkendende Mumlen.

Efterat endelig Forsamlingstiden var bleven fastsat, eg efterat Væver Hansen havde udfærdiget en Protokoltilførsel om de stedfundne Forhandlinger, hævede Formanden Mødet.

„Værsgo', mine Herrrrer!“ sagde han muntert og rejste sig. „Nu kan vi vist trænge til at faa lidt for Tanden, ikke sandt?“

Med disse Ord hentydede han til den i dette Hus uundgaaelige „lille Forfriskning“, der imidlertid var bleven anrettet inde i Sideværelset, hvortil Døren nu blev aabnet af et omfangsrigt Bondefruentimmer med Gyldenstykkes Hue, Ørnenæse og en tre-etages Hage — Sogneraadsformandens Husholderske. Under en allerede tændt Hængelampe stod det fedt besatte Bord, paa hvis Opdækning af solide Flæske- og Røgevarer der i Øjeblikket udfægtedes en hidsig Kamp mellem Lampens brandgule Lys og det endnu højt rødmende Aftenskær. I den mangefarvede Belysning tog Anretningen sig dobbelt indbydende ud, og Gæsterne satte sig ved Tallerknerne med en af det timelange Møde fuldskærpet Appetit.

Endog Emanuel kom efterhaanden i en lysere Sindsstemning. Han saae sig omkring paa denne Skare bredskuldrede Mænd, der trods alt, hvad der truede deres Fremtid, sad der saa rolige og fortrøstningsfulde, saa trygge i deres Tillid til deres Sags Retfærdighed og Forsynets Beskærmelse; og han fyldtes paany af Beundring for denne uforstyrrelige Sindsligevægt, den mandige Selvbeherskelse, hvormed disse Folk bestandig bar enhver Tilskikkelse, og som han selv havde saa vanskeligt ved at tilegne sig. Fadene tømtes flittig og ny blev bragt ind af „den store Sidse“, der havde styret Sogne-

raadsformandens Hus, siden han for nogle Aar tilbage var bleven Enkemand. Dette kødrige Fruentimmer blev stille beluret af Væver Hansen, der under hele Maaltidet næppe talte et Ord. Da hans Sidemand vilde skænke for ham af Brændevinskaraflen, lagde han med et kattevenligt Smil sin store Haand over Glasset, — han var fornylig bleven Totalafholdsmand, og trods Sogneraadsformandens muntre Stiklerier var han ikke at formaa til i Dagens Anledning at gøre nogen Undtagelse fra sin Regel. Da Maaltidet var tilende, og Kaffen kom paa Bordet; og da Sogneraadsformanden paany lod sine Cigarer gaa rundt, rejste han sig. Under Paaskud af at have et Besøg at gøre inden Aften tog han Afsked, idet han samvittighedsfuldt trykkede hver enkelt af Selskabet i Haanden, og gik bort gennem Køkkenet, hvor han et Øjeblik blev staaende midt paa Murstensgulvet og fikserede Husholdersken med et Blik, der pludselig fik denne Fedtmasse til at blegne og sitre.

„Men Herregud, Jens Hansen . . . hvorfor ser du saadan paa mig?“ sagde hun og holdt i Forskrækkelse et Viskestykke afværgende ud for sig.

Uden at svare satte han sin Hat paa Hovedet og bortfjernede sig med Haanden paa Ryggen.

Udenfor var det dyb Mørkning. Blæsten havde lagt sig; det var ganske stille. Fra en ubevægelig Skyhimmel neddalede store, hvide Snefjer, der smeltede i Jordens Søle. Under et bestandig tættere Drys, der efterhaanden gik over til en fin Regn, vandrede Væveren hjemad paa den ensomme Marksti, der førte over Bakkerne ud til Skibberup. Hans Ansigt fortrak sig i pludselige Smil, og hans røde Øjne saae fremad med det stive Blik, som de altid fik, naar han i Enrum udrugede sine Krigsplaner.

III

Det var mørk Aften og øsende Regn, da Emanuel kom hjem til Præstegaarden og i Selskab med en anden Mand steg op ad Hovedbygningens høje Flisetrappe. Inde i den herskabelige Forstue, hvis lange Mahogni-Knagerække i sin Tid var bleven oplivet af Provst Tønnesens store Bjørneskindspels og Frøken Ragnhilds slørbehængte Havehatte, og hvor sirlige Kokusmaatter havde dækket Gulvets sort-hvide Marmortavl foran Dørene, brændte nu en simpel Staldlygte; Knagerækken var overfyldt af en Samling jævne Mandfolkehuer, og paa Flisegulvet stod der opstillet en hel Flaade af snavsede Træsko i alle Former, lige fra store, klodsede Husmandsbarkasser med Jærnbaand om og en Halmvisk indeni indtil smaa, halvlakerede Fruentimmertrætøfler med forsirede Næser og rødt Flonelsfor.

Husets sædvanlige Aftengæster, der et Par Gange om Ugen samledes her efter endt Arbejde for i Fællesskab at opbygges ved Samtale, Oplæsning og Sang, havde allerede indfundet sig og sad inde langs Væggene i den store Have- og Spisesal, der tarveligt belystes af en eneste Petroleumslampe. Intet i dette store Rum, uden netop Stukkaturarbejderne under det røgsværtede Loft og de landskabelige Dekorationer over Dørene. mindede længer om den Salon, hvori Frøken Ragnhild havde udfoldet sine ekstravagante Toiletter mellem bløde Tæpper, Damaskes Gardiner øg indlagte Møbler. Langsmed Stuens fire nøgne Vægge løb en ganske simpel Træbænk, ovenover hvilken Murenes blaa Farve var afslidt indtil Mands Skulderhøjde. De fire høje Vinduer — to Fag paa hver Side af den om Vintren tilskoddede Havedør — var foroven dækkede med en smal Kappe af mørkerødt Sirts. Henne under det ene Par Fag stod et langt, hvidskuret Egebord. Desuden fandtes der i Stuen et Par Straastole og — ligesom i

Hansines Barndomshjem — en gammeldags Armstol henne ved Kakkelovnen, endvidere et grønmalet Hjørneskab ved Siden af Døren til Køkkenet og en seksarmet Lyseholder af Blik, der hang ned fra Midten af Loftet.

Denne Stue — Storstuen eller „Hallen“, som Egnens Folk holdt af at kalde den, fordi den i sin strenge Simpelhed mindede dem om de gammelnordiske Boliger — udgjorde Familiens egentlige Opholdsrum. Husets øvrige Værelser med Undtagelse af den forhenværende Dagligstue, der nu var Familiens Sovekammer, stod enten ganske tomme eller anvendtes til Opbevaring af Sæd, Uld, Foderstoffer o. lign. Emanuel havde vel til eget Brug taget det Værelse i Arv, der i Provstens Dage var kendt og frygtet under Navn af „Studerekantoret“; men hele Bohavet bestod her af et Par støvede Reoler og en Voksdugssofa, og det hørte til de store Sjældenheder, at han opholdt sig der mere end netop den halve Time, da han tog sig en lille Lur efter Middagsmaden. Sine Prækner og Foredrag udarbejdede han altid ude bag Ploven eller paa sine Vandringer rundt til Sognets syge og fattige; thi — som han plejede at sige — han havde vendt sine Reoler Ryggen, efter at han havde fornummet, at man af Fuglene under Himlen, ja selv af Køerne i sin Stald kunde lære større Livsvisdom end af Alverdens sprænglærde Bøger.

Der var denne Aften samlet henved et halvt hundrede Mennesker af bægge Køn; og trods „Hallens“ sparsomme Belysning herskede der den hyggeligste og fornøjeligste Stemning. De unge Piger havde Plads langs den ene korte Endevæg, hvor de sad som en lang Blomsterrække med de mørke og blonde Hoveder bøjede ned over et eller andet fint Hæklearbejde, som de havde Møje med at holde fast mellem deres stive, røde Fingre. Konerne derimod havde deres faste Stade henne paa Bænken nærmest Kakkelovnen, hvor de sindigt „mokkede“ paa store Strikketøjer, mens de i den

vanemæssige Grædetone, som Bønderkoner almindeligvis benytter i Omgang, snakkede med deres Naboer om Husholdning og Mælkeri. Her sad ogsaa Hansine — paa sin vante Plads i Armstolen — og spandt paa Rok. Hun var paaklædt ganske som de andre, i en tarvelig Hvergarnskjole og et tærnet Bomuldsforklæde, og havde paa Hovedet en lille sort Hue, foran hvilken hendes mørkebrune Haar efter Egnens Skik var glattet frem i to smaa, nøjagtigt formede Tunger over hver Tinding. Hun deltog ikke synderligt i de andres Samtale, og der var ofte noget ganske fraværende i det Blik, hvormed hun langsomt saae op fra sin Traad, naar Døren aabnedes og en gammel Husmand i Uldskjorteærmer eller et Par rundkindede Piger traadte ind med et Nik og et bredt Godaften. Rundt om det lange Egebord under Vinduerne havde de unge Karle forsamlet sig. De sad der fuldt belyste af Lampen, som stod midt imellem dem ved Siden af en stor Vandkrukke med Trælaag. Her gik Passiaren livligst, og den blaa Røg fra Tobakspiberne samlede sig som en bestandig tættere Sky over deres langhaarede Hoveder.

Paa en Plads for sig selv inde i Stuens allermørkeste Krog saaes et Par Personer, hvis Udseende og Adfærd tydeligt røbede, at de ikke var vant til at komme her. Ved sin Indtrædelse hilste Emanuel ogsaa paa dem med særlig Hjertelighed, idet han trykkede dem bægge i Haanden og ønskede dem velkommen. Det var to ynkeligt udseende Skikkelser, klædte i fattige Pjalter og saa gennemblødte af Regnen, at der havde dannet sig smaa Søer paa Gulvet omkring deres Hosesokker. Den ene var lang og tynd som en Brøndstage, den anden lille, tykladen og flenskallet og havde en nævestor Knude over det ene Øje. Bægge sad de med Hænderne paa Knæene og saae forlegne mod Gulvet; men i Ny og Næ, naar de troede sig ubemærkede, skævede de forsigtigt til hinanden og undertrykte samtidig et Smil.

Det var to i Egnen velbekendte Personer, Svend Øl og Per Brændevin. De tilhørte den faste Stok af Sognets Udskud, der hver Morgen samledes udenfor Købmand Villings Dør, hvor de — med Finkeldunken skjult under Klæderne — i Utaalmodighed ventede paa, at Butikken skulde blive aabnet. Sammen med en Del andre af Egnens Fattigfolk boede de i en Samling Lerhytter, de saakaldte Mosekærshuse, ude ved Sognets fjærne Vestgrænse. Den ene af dem var Træskomager, den anden Tækkemand; men efter den almindelige Mening forskaffede de sig deres væsentligste Indtægt ved i maanemørke Nætter at stjæle af Bøndernes Kartoffelkuler, klippe Ulden af tøjrede Faar o. lign. . . . ja, der var dem, der stærkt mistænkte dem for at have endnu langt uhyggeligere Gerninger paa deres Samvittighed. Disse Forhold var ikke Emanuel helt ubekendte. Han havde overhovedet ikke været længe paa Egnen, før han fik Øjet aabnet for, at Fattigdommen ogsaa ude paa Landet avlede megen Elendighed og aandelig Forfald; og fra tidlig Tid havde hans Bestræbelser i særlig Grad været rettede imod med Menighedens Bistand at afhjælpe Nøden og ved Kærlighed at drage disse forvildede og forsømte tilbage til det menneskelige Samfund. Derfor blev han nu ogsaa dobbelt glad ved Synet af de to Mosekærs-Mænd. Han huskede nemlig i Øjeblikket ikke paa, at han for kort Tid siden som Formand for Sognets „frie Fattigkasse“ havde fornyet en Pengehjælp til bægge disse Personer, og kunde derfor endnu mindre ane, at deres Tilstedeværelse her skulde opfattes som en Art Kvittering for den nydte Understøttelse.

Endnu en anden sjælden Gæst var tilstede denne Aften, nemlig Dyrlæge Aggerbølle. Han sad midt paa Bænken henne under Vinduerne med Armene korslagte over sit brede Bryst, — uden at agte paa, at han netop i denne Stilling ubarmhjertigt blottede en dyb Flænge i Frakken under Armhulen. Hans Haar og

Skæg var bleven fuldstændig hvidt og strittede uklippet ud til alle Sider; de blege, stirrende Øjne traadte frem af Hovedet som et Par Glaskugler, og hele den ubeskæggede Del af Ansigtet var oversaaet med byldeagtige Udvækster. Det var i det hele ikke let at afgøre, hvem der gjorde det mest beklagelsesværdige Indtryk, enten denne af Skæbnen saa ublidt omtumlede Mand eller de to Gavtyve fra Mosekærshusene. Ganske vist havde Dyrlægen baade Blanklæders Sko med Elastiker, Manchetter og hvidt i Halsen, ja endog en Næseklemmer stukket ind bag Opslaget paa sin tæt tilknappede Selskabsfrakke. Men selve dette Udstyrs hjerteskærende Medtagethed og hele hans krampagtig opretholdte Standsmæssighed maatte vække selv et Fattiglems Medynk.

Det var nu langtfra med sin gode Vilje, at han befandt sig paa dette Sted. Naar han sad her imellem „Hængetrynerne“, som han i sit Hjertes Had og Foragt havde døbt Samtidens aandelig vakte Bønder, skyldtes det et af disse „Omstændighedernes ulyksalige Sammentræf“, som han plejede at sige, hvormed hans — som det syntes — uforsonlige Skæbne vedblev at forfølge ham gennem Livet. Under Paaskud af at skulle se til en Patient havde han ved Aftenstid bevæget kysset sine Børn paa Panden og taget den oprivende Afsked med sin syge Hustru, uden hvilken han aldrig forlod hende om ogsaa blot for en eneste Time, og havde begivet sig paa Vej hen til sin gamle Ven og hemmelige Lidelsesfælle Købmand Villing for hos ham at søge Trøst i sin Elendighed og mulig bekomme, hvad han holdt af at kalde „lidt Glemsel“. Da skulde netop det Uheld indtræffe, at han lige udenfor Præstegaardens Port mødte Emanuel, der straks i glad Overraskelse tog ham under Armen og udbrød:

„Det var virkelig kønt af dig, kære Ven, at du endelig engang igen vilde besøge os. Hjertelig velkommen, kære!“

Nu sad han her paa Bænken mellem „Korøgtere og stinkende Stalddrenge“ — som han tænkte ved sig selv i et Raseri, der gjorde Bylderne i hans Ansigt ganske blaa. Rundtom langs Stuens Vægge var Samtalen stilnet af, og tilsidst forstummede den næsten helt. Man sad og ventede paa, at Emanuel eller en anden skulde give nogen Underholdning tilbedste, oplæse en Fortælling, udlægge et Eventyr el. lign. Emanuel lagde imidlertid slet ikke Mærke til denne Tavshed. Efter at have hilst paa hver især af de tilstedeværende og givet dem Haanden havde han taget Plads ved den øverste Bordende, hvor han efterhaanden var falden hen i en dyb Aandsfraværenhed. Det var Mødet hos Sogneraadsformanden, der endnu satte hans Sind i Bevægelse og fik hans Tanker til at flyve Fremtiden imøde i skælvende Forventning.

„Skal vi da slet ikke tage os noget til iaften?“ sagde endelig en kæk Stemme henne fra Pigernes Bænk.

Dette utaalmodige Udbrud og den lille Latter, som det rundtom fremkaldte, vakte ham endelig. Han saae op og sagde:

„Du har Ret, Abelone! Lad os se at faa noget igang! . . . Har ikke du noget at fortælle os iaften, Anton?“ henvendte han til en brunskægget, præsteagtig lille Mand med hvidt Slips og Kalot, der sad tilbagelænet i en gammel Kurvestol ved den anden Ende af Bordet med Hænderne foldede omkring et stort Træpibehoved. Denne Mandsling var Sognets nye Skolelærer, den bekendte Anton Antonsen, en forhenværende „Frilærer“, der efter Sogneraadets Indstilling var bleven gamle Mortensens Efterfølger. Som Svar paa Emanuels Spørgsmaal lagde han Hovedet skælmsk paa Siden og sagde langsomt og med bred Dialekt:

„Nej, iaften troer jeg nok, at jeg vil sige, som det hedder med et godt gammelt Ord: Jeg tier og tygger sammen.“

Den Munterhed, der fra alle Sider fulgte dette Ordspil, næsten før han havde udtalt, var betegnende for den Folkeyndest, hvorved denne Mand kunde glæde sig. Hans pudsige lille Person i Forening med et vist. saakaldt „folkeligt“ Lune havde gjort ham til Menighedens oplivende Element, hvis smaa Skemtetaler, Ordsprogsramser og humoristiske Oplæsninger efterhaanden var bleven en næsten uundværlig Afslutning paa Egnens Folkefester og Foredragsmøder.

„Ja men hør dog, Anton!“ sagde en Karl, der endnu ikke var bleven helt færdig med at le. „Du kunde dog gærne læse lidt for os iaften. Nu er det svært længe siden, vi fik noget. Du glemmer vist, at du skylder os den om Stine, der kommer paa Højskole.“

„Aa ja — lad os faa den! — Anton, vær nu god iaften!“ bad straks mange Stemmer.

Skolelæreren lukkede sit ene Øje til og saae sig omkring med et Smil, der blev bredere og mere lattervækkende, efterhaanden som Bestormelserne steg i Styrke.

„Naa, ja, ja, Børn,“ sagde han, da tilsidst ogsaa Konerne ved Kakkelovnen begyndte at tigge. „Naar der virkelig ikke er andre, der har noget paa Hjerte, skal jeg saamænd ikke holde mig tilbage. For jeg vil skam ikke ha'e paa min Samvittighed, at Stine ikke kommer paa Højskole!“

„Men skal vi ikke ha'e en Sang først,“ lød igen den kække Stemme henne fra Pigerne.

Den tilhørte den kønne Abelone, Præstegaardens Tjenestepige, en kraftig Skikkelse paa tyve Aar med sorte Baand i et hvidblond Haar, en stor Rose i Barmen og med Højskoleelevens Kendingsmærke, det blanke Læderbælte, spændt fast omkring Livet.

„Ja, lad os synge!“ istemte Emanuel. „Lad os faa en Fædrelandssang! Det kan vi trænge til i disse Tider!“

Saasnart Sangen var tilende, blev der stille i Stuen. Karlene satte sig tilrette med bægge Armene oppe paa Bordet, og Pigerne lod Haandarbejdet synke eller puttede det helt ned i Kjolelommen under Forklædet for rigtig at kunne iagttage Anton og følge Minespillet, mens han læste. Som Oplæser og Fortæller var Skolelæreren i disse Folks Øjne enestaaende, kunde i hvert Fald kun sammenlignes med selve den gamle Højskoleforstander ovre i Sandinge. Men mens denne, naar han fortalte sine Eventyr og gammelnordiske Sagn, ved sin egen aandeløse Betagethed ligesom løftede Taget over Tilhørernes Hoveder og med sin mærkelige Hanegalsstemme manede alle Sagnenes Kæmper, Trolde og Valkyrier saa lyslevende frem for alles Øjne, at det var, som saae man dem fare forbi som en lynknitrende Asgaardsreje, havde Skolelærer Antonsen sin Styrke i den jævne, moraliserende Hverdagsfortælling, som i den sidste Tid var kommen paa Mode i Literaturen. Især forstod han at gengive de komiske Personers forskellige Maade at tale og bevæge sig paa og kunde benytte sin pudsige lille Person til Fremstillingens Levendegørelse paa en Vis, som man hidtil ikke havde kendt her.

Herved bidrog han mægtigt til, at denne Hverdagspoesi mere og mere fortrængte den gamle, romantiske Digtning, for hvis Storhed især Emanuel havde søgt at vække Sansen, men som aldrig rigtig havde formaaet at vinde Tilhørernes Bifald; den havde nærmest gjort dem forlegne paa Grund af den Frihed, hvormed de gamle Digtere idelig priste Kvindelegemets Ynder og de sanselige Glæder. I den ny Tids Digterværker derimod, i disse snart følelsesfulde, snart humoristiske, altid nøgterne Virkelighedsbilleder, ofte forfattede af Skolelærere og andre af Folkets Midte udgaaede Mænd, genoplevede de deres egne, daglige Kampe og Sindsstemninger. Her fandt de desuden den sædelige Alvor,

det folkelige Grundsyn, det Sandhedskrav og den Retfærdighedstrang, der fik de dybeste Strenge til at klinge i deres Bryst.

IV

Samme Aften sad Købmand Villing og hans Kone inde i deres lille, lummert opvarmede Dagligstue ved Siden af Butiken. En højfodet Lampe brændte midt paa Bordet under en rød Papirskærm og kastede et hyggeligt Skær ned over Fruen, der sad midt i Sofaen og strikkede, mens Villing indtog Pladsen i Lænestolen paa den anden Side af Bordet, hvor han sad og læste højt af en Avis.

Ude i Butiken var der tomt og stille. En nedskruet Lampe hang og osede under Loftet mellem Strigletøjer og Seglgarnsbundter, og henne i den dybe Skygge bag et stort Brændevinsanker sad den gengangeragtige Butiksdreng, der regelmæssigt hvert andet eller tredie Aar blev fornyet inde fra Hovedstaden, men som ikkedesmindre altid var det samme magre, sky og kirtelblege Væsen, som Folk nu i henved tyve Aar havde set fare fortumlet omkring bag Villings Disk. Han var i dette Øjeblik falden i Søvn med Hovedet op ad Væggen og vidtaaben Mund og havde stukket bægge Hænder saa dybt ned i sine Lommer, som var det sket med det inderligste Ønske om aldrig mere at behøve at tage dem op igen. I de sidste Par Timer havde nu heller ingen forstyrret ham. Villings Butik, der i gamle Dage altid havde været fuld af Kunder, stod nu den største Del af Dagen ganske tom. Hans folkelige Omvendelse var kommen forsilde; af Egnens Omsætning havde Skibberups store „Forbrugsforening“ efterhaanden kun levnet ham Skillingshandelen med Byens Fattigfolk, lidt Forretning med Kul samt Udsalg af Brændevin og bajersk Øl.

Saa tungt nu disse Prøvelsens Aar havde hvilet baade paa Villing og hans Kone, havde de dog ikke taget synderligt paa deres Udseende. Hans egen lille Person med det brede Hoved og de smaa lyse Bakkenbarter var snarere taget til i rosenrød Fedme; og vistnok maatte Fruen bære Briller, naar hun haandarbejdede, men hendes Ansigt havde bevaret sit ungdommelige, nonneblide Udtryk og vidnede om, at ogsaa hun havde fundet Hvile i Troen paa, hvad hendes Mand gudhengiven kaldte Faguddannelsens Overlegenhed og endelige Sejr. Nu havde de rigtignok ogsaa søgt at bøde paa Butiksforretningens Tilbagegang ved hemmeligt at laane Penge ud mod betryggende Sikkerhed og solide Renter. Adskillige af Omegnens Folk havde, naar de var i Bekneb, modtaget, hvad Villing kaldte „en Haandsrækning“, af ham. Og paa Grund af Tidernes Magerhed og Bøndernes stigende Optagethed af aandelige Spørgsmaal, der noget formindskede Omsorgen og Ærbødigheden for Jorden og Stalden, havde han i de sidste Aar gjort gode Affærer med sin lille Kapital.

Den Avis, Villing sad og læste højt af, var et reaktionært Hovedstadsblad, der særlig var bekendt for sine udførlige „Personalia“ fra Residensstadens højere og højeste Selskabskrese. Fra tidlig Tid havde dette Blad været Ægteparrets kæreste, ja egentlig eneste Læsning, og skønt det i disse bevægede Tider ikke var ufarligt for dem at have et saa ildeset Regeringsblad i deres Hus, og trods det udbredte Spioneringssystem, som Væver Hansen stadig holdt ilive her, kunde de ikke tænke sig at undvære det. Dog abonnerede de ikke selv paa Bladet men lod sig det hemmeligt tilstille gennem en Forretningsven i Form af Indpakningspapir ved Vareforsendelser.

Der var nu til denne Aften forbeholdt dem en særlig stor Nydelse. Avisen indeholdt nemlig en spaltelang Beskrivelse af en glimrende Hoffest; og Villing,

der under sine Oplæsninger aldrig sparede paa den præstelige Stemme-Bæven, hvormed ustuderede Folk saa ofte udstyrer deres Tale, saasnart de kommer i Berøring med det trykte Ord, havde grebet denne Lejlighed til Udfoldelsen af hele sit deklamatoriske Talent. Med det faste Tag i sin ene Bakkenbart, der hos ham var uadskilleligt fra enhver ophøjet Sindsbevægelse, læste han følgende:

„Med den Præcision, som en aandrig Forfatter har kaldt Fyrsternes Høflighed, ankom de allerhøjeste og højeste Herskaber præcis paa Slaget ni, fulgt af et i Ordets sande Betydning stateligt Følge. Den feagtigt oplyste Riddersal afgav i dette Øjeblik det mest glimrende Skue. Herrernes brogede Uniformer og stjernebedækkede Brystopslag men fremfor alt Damernes pragtfulde Toiletter, funklende af Diamanter, Rubiner og Safirer, var af en overvældende Virkning. — — Ja det maa have været storartet, ikke sandt?“ afbrød han sig selv og kastede et betaget Blik over paa sin Kone.

„Det tror jeg! . . . Men læs videre, lille Ven!“

„Hs. Majestæt Kongen, hvis trods Alderen lige ungdommelige Udseende vakte almindelig Glæde og Beundring, bar Gardens Generalsuniform, prydet med Elefantordenens blaa Baand. Hds. Majestæt Dronningen, der saae ualmindelig oplivet ud og mere ungdomsfrisk end nogensinde, var iført hvid Kniplingskjole og lyslilla Brokadesrobe med fem Alen Slæb; dertil Opalsmykker om Hals og Arme og en lyslilla Fjerpompon om Haaret. — — Tænk dig, Sine! Lyslilla Brokade med 5 Alen Slæb! Regner vi 12 Alen almindelig Bredde à — lad os sige 50 eller bare 45 Kr., gør 540 Kr. alene for Stoffet!“

Fru Villing, der havde lagt Kinden ned paa sin ene Strikkepind og i denne tænksomme Stilling løftet sit Blik over Brillekanten op mod Loftet, tilføjede:

„Og femten Alen Kniplinger à 25 Kr. gør 375 Kr.“

„Tilsammen altsaa 915 Kroner!“

„Mindst.“

„Alene for Stoffet! Det kan man kalde et Pragtstykke, hva'? Men lad os gaa videre! — Hds. kongelige Højhed Kronprinsessen — “

„Naa, nu skal vi høre!“ udbrød Fruen og satte sig tilrette med sit Strikketøj.

„Hds. kongelige Højhed Kronprinsessen“ — gentog Villing med forstærket Stemme — „bar nedskaaren Kjole af lyseblaat Atlask, Roben indvævet med Sølvliljer . . . Lyseblaat Atlask med Sølvliljer, du! . . . Paa Haaret et Diadem af lynende Brillanter, desuden en sand fyrstelig Overflod af funklende Stene paa Hals, Bryst og Arme samt i Kjolens Ophæftninger. Særlig beundrende Opsigt vakte et Par Ørensmykker af Brillanter saa store som Spurveæg. — — Har du kendt Mage, Sine!“ Brillanter saa store som Spurveæg. Det vil sige saa meget som at have en hel Herregaard hængende ved hvert Øre. Det maa være en storartet Følelse!“

Han afbrød atter her sig selv, idet han løftede Hovedet med et lyttende Udtryk. Ovre fra den anden Side af Gadekæret lød muntre Stemmer, og en Flok Piger hørtes at fjerne sig syngende ud af Byen.

„Nu er nok Skvaldermødet forbi for iaften,“ sagde han og saae op paa Uret over Piedestalen. „Klokken er jo ogsaa ni. Naa — hvortil var det nu, vi kom? Altsaa! — Af Toiletterne blandt de aristokratiske Gæster bemærkede vi særlig følgende: Hs. Ekscellence Konsejlspræsidentens Frue — — “

I dette Øjeblik gav den skrattende Klokke ude over Butiksdøren sig til at lyde. Villing lukkede ihast Avisen sammen, parat til at gemme den i Bordskuffen. Fra Butiken hørtes mumlende Stemmer og nogen Flaskeklirren. Derpaa lød Klokken atter, og Døren derude lukkedes.

„Elias!“ raabte Villing med Tordenrøst.

Butiksdrengens forsovede Ansigt viste sig i den halvaabne Dør.

„Hvem var det?“

„Det var Svend Øl og Per Brændevin, . . . de skulde ha'e en Pot.“

„Godt. Du kan lukke nu og gaa i Seng. Men lad ikke dit Lys brænde for længe, Dreng! — Godnat!“

Da Døren var bleven lukket, og de havde forvisset sig om, at Drengen virkelig havde fjernet sig, tog Villing atter fat paa Avisen for at fortsætte Oplæsningen. Men paany blev han afbrudt af Butiksklokkens Skratten. Denne Gang aabnedes Døren derude hurtigt og larmende; man hørte Diskeklappen blive slaaet op og en Mand blive indladt. Villing havde næppe faaet Avisen kastet ned i Bordskuffen, før Dagligstuedøren aabnedes.

„Naa, det er Dem!“ sagde han med et Lettelsens Udbrud, da han saae Dyrlæge Aggerbølles brede Skikkelse træde ind, dryppende af Regn. „Hvor i Alverden kommer De fra paa denne Tid af Aftenen?“

„Jeg? . . . Hm! Jeg kommer fra en Patient,“ mumlede Aggerbølle mørkt og saae sig om efter et Sted, hvor han kunde anbringe Hat og Stok. „Et Hundevejr! Og en Pløre! Man kan næsten ikke være bekendt at komme ind i ordentlige Folks Stuer, saadan som man ser ud!“

„Det var pænt af Dem at se ind til os,“ sagde Fruen venligt og kastede et formanende Blik over paa sin Mand, der ikke gjorde sig synderlig Umage for at skjule sin Gnavenhed over Besøget. „Vi sidder jo saa meget alene nu og er altid glade ved at se vore Venner . . . Naa, hvordan staar det saa til ude hos Dem i al den Slud og Regn, vi har haft i den sidste Tid?“

Aggerbølle lod, som om han overhørte hendes Spørgsmaal. Han tog Plads paa en Stol ved Bordet, hvor han med dyster Mine gav sig til at fremstøde halvhøje Forbandelser over Menneskene og Verdensordenen. Saadan plejede han at te sig, naar han kom for at laane Penge eller for at forsøge paa at faa sin

udløbne Kredit forlænget, og Villing forholdt sig derfor tavs; Fruen ligeledes. De havde fornylig taget Pant i den sidste Rest af Dyrlægens Bohave og vidste, at der nu ikke var mere at udrette hos ham.

Pludseligt slængte han sig i et Anfald af Galgenlystighed tilbage i Stolen og sagde:

„Gi'er De lidt varmt Vand iaften, Villing? Jeg synes, man kan trænge til at faa noget styrkende i Livet i det Hundevejr.“

Købmanden og hans Kone vekslede spørgende Blikke, og der blev et Øjebliks Tavshed. Saa rejste Fruen sig og gik ud i Køkkenet.

„Naa, hvordan gaar det?“ spurgte Villing med den Medlidenhed, man saa villig yder sit udplyndrede Offer, og klappede ham venskabeligt paa Knæet.

„Skidt naturligvis! . . . Hvordan skulde det ellers gaa?“

„Ja, saadan maa desværre ogsaa vi Forretningsfolk klage. Overalt Flovhed i Omsætningen og Nedgang i Priserne! Hvad skal det blive til? . . . Jeg sagde det netop til min Kone forleden. Hvor det er kedeligt, sagde jeg, at man ikke kan tilbyde sine Kunder lettere Afviklingsvilkaar. Jeg vil nu slet ikke tale om den Glæde, man vilde kunne have af at hjælpe gamle Venner og gode Kunder i en øjeblikkelig Forlegenhed, i det hele hjælpe med Daad som med Raad, hvor det tiltrænges. Men man har i disse Tider selv ondt nok ved at svare hver sit. Jeg veed saamænd i Øjeblikket slet ikke, hvor jeg skal faa Midler fra til at klare mig i næste Termin. Det er virkelig haardt, kan De tro, naar man er kommen i min Alder, og har henved tyve Aars — jeg tør sige hæderlige — Anstrengelser at se tilbage paa. Jeg er i Øjeblikket aldeles blottet, aldeles blottet!“

Dyrlægen, der havde hørt denne Tale før og tilfulde forstod Meningen med den, brummede nogle uforstaaelige Ord i Skægget og kastede utaalmodige Blikke

hen til Køkkendøren. Han havde virkelig indfundet sig her i Haabet om at kunne laane et Par Kroner men havde i Øjeblikket ikke Tanke for andet end den forestaaende Selvbedøvelse.

Endelig viste Fruen sig med Anretningen paa en Bakke; Aggerbølle tog straks et Glas, dækkede akkurat Bunden af det med Vand og fyldte op med Kognak; og uden at afvente enten Klinken eller Skaalen førte han det med rystende Haand til sine Læber og tømte det halvt.

„Naa,“ udbrød han lidt efter, hurtig gjort snakkelysten af Spiritusen, og anbragte sig i sin Yndlingsstilling med Armene korslagte over Brystet. „Lad os høre, er der ikke noget nyt at fortælle?“

„Noget nyt? Lad mig se!“ sagde Villing, der sad og rørte samvittighedsfuldt rundt i sit Glas. „Ja, der er det nye, at der har været Møde hos Sogneraadsformanden idag.“

„Kalder De det nyt? Fanden heller! Jeg synes saamænd, de holder Møde der hver evige Dag! Bønderbæsterne har jo ikke andet at bestille i vore Dage! Mælken sender de til Andelsmejerierne, og Svinene til Fællesslagterierne . . . saa kan de saa dejlig gaa hjemme og vigte sig! Nej, det gik anderledes til i de forrige Dage, Brødre!“

„Det skal nok have været Tillidsmændene, som var samlede.“

„Tillidsmændene?“ foer Aggerbølle op. „Skal vi maaske trækkes rundt til politisk Halløj igen! Det er jo ikke mere end otte Dage, siden vi havde Møde her! . . . Ja, er det ikke det, jeg siger! Kan man dog ikke ærgre sig Leveren ud af Kroppen, naar man tænker paa, hvad de Hængetryner har lavet sammen her i Landet! Hvordan har de ikke myrdet . . . ja, jeg siger myrdet!“ gentog han med hævet og knyttet Haand — „myrdet og begravet den sidste Rest af god gammel dansk Gemytlighed med al deres forbandede Lamme-

brægen! Det skulde gamle Didrik Jakobsen have vidst! Kan De huske gamle Didrik Jakobsen, Villing? Det var en Stadskarl! Hans store Julegilder, hva' . . . med Skinkestege paa to-tre Lispund og Rødkaal og Snaps og gammelt Godtøl og en god Kaffepunsch, der kunde trøste En lidt for Livets Skuffelser og Sorger! . . . Og Fastelavnsugen, Villing, hvor vi ikke fik Blund paa Øjet fem Nætter itræk! Det var en Tid at leve i!"

Villing og Frue vekslede vemodige Blikke. Ogsaa hos dem vakte Aggerbølles Ord kære Erindringer. Det var nemlig i deres Butik, at saa mange af de omtalte gode Sager var bleven købt, og det havde hørt til deres Samlivs lykkeligste Øjeblikke, naar de Aftenen efter et saadant Gildelag, hvor undertiden over hundrede Personer havde spist og drukket tæt, satte sig sammen i Sofaen over den store Hovedbog og med en ny Staalpen udskrev den vidtløftige Regning og sammentalte de alenlange Talrækker.

„Og Søren Himmelhund," vedblev Aggerbølle, mere og mere henreven af sine Minder. „Kan De huske, Villing, — den Gang han slagtede en hel Fedetyr til sit Brændevinsgilde! . . . Hvad faar man vel nu? Ikke en Gang et ordentligt Sulebord til et Bryllup! Bare en Slat lunken Kaffe med en Sukkerkringle til . . . og for Resten Gimle-Sange og Gammens-Tale og Venne-Ord og svedige Haandtryk! Og det skal være det nye Fremskridtsfolk? Det skal være Landets Ungdom! Ned med det Rak! Ned med de Hallunker, siger jeg!"

Erindringen om den to Timer lange, ydmygende Kval, han nys maatte udstaa i Præstegaarden, havde gjort ham ganske ude af sig selv. Villing tyssede helt bestyrtet paa ham, og tilsidst syntes han ogsaa selv at blive noget betænkelig ved sine Ords Dristighed. Han holdt pludselig inde, — og der blev et Øjeblik saa uhyggelig stille i Stuen, som om Væver Hansens Skygge usynlig havde sneget sig gennem Rummet.

„Hvorledes har Deres Familje det, kære Aggerbølle?“ spurgte nu Fruen for at give Samtalen en anden Retning.

Dyrlægen gjorde en afværgende Bevægelse med Haanden og vendte Hovedet bort med den smertelige Grimace, hvori hans Ansigt altid fortrak sig, naar nogen talte til ham om hans Kone.

„Lad os ikke tale derom, Fru Villing! Det opriver mig saa frygteligt! . . . Det er min Trøst, at hvad jeg paa Grund af Tidernes Ugunst og — lad mig kun tilføje det — paa Grund af egen Svaghed nu maa lide, lider jeg for min stakkels Kone og mine uskyldige smaa Børn. Havde det ikke været for deres Skyld, sandelig — jeg havde for længe siden rejst mig som en Mand og spyttet de Hallunker min Foragt lige i Øjnene! Men det har jeg en Gang for alle lovet mig selv, at min lille Kone og mine stakkels smaa Børn, dem vil jeg bringe dette Offer . . . for dem vil jeg tømme denne beske Skaal til Bunden! — Nej, sandelig, min bedste Fru Villing — deri tager De fejl. En saa haardhjertet Bøddel er jeg da heller ikke, at jeg for min Stoltheds Skyld skulde lade min Sophie lide mere, end hun allerede gør —“

„Men kære Hr. Aggerbølle, jeg har jo slet ikke sagt —“ indvendte Fru Villing spagfærdigt.

„Nej, nej, min bedste Frue! De kender ikke min Sophie . . . det er Sagen! De har ikke som jeg elsket hende under snart tyve Aars bitre Sorger og Trængsler. Saa lærer man at takke Gud for en god og trofast Ægteviv . . . og det har min Sophie været mig! Et Mønster paa en Hustru og Moder, tør jeg sige . . . ædel, altopofrende, en Engel i Taalmodighed og saa smuk, saa yndig endnu paa sit Smertensleje . . .“

Kognaken var begyndt at gøre sin sædvanlige Virkning paa ham. Han satte sine Næseklemmer for sine stift stirrende Øjne, for at skjule Taarerne, der var ved at vælde frem. Hans Stemme var tilsløret af Bevægelse,

og Ord og Ansigtsudtryk røbede den uformindskede Lidenskab, hvormed han stadig tilbad sin Hustru, og hvis Fyrighed kunde gøre et helt uhyggeligt Indtryk paa dem, der kendte den lille hensvindende Rest af et Menneskeliv, som kaldtes Fru Aggerbølle.

„Min stakkels Kone er i denne Tid frygtelig medtaget!“ vedblev han, idet han opgav længer at kæmpe mod sin Sindsbevægelse. „De veed, hun lider af disse skrækkelige Syner, disse Hallucinationer, saasnart hun er alene. De kan tro, det er forfærdeligt for mig at tænke paa! Forleden Aften, da jeg kom hjem fra et Sygebesøg . . . det var bleven noget sent, troer jeg . . . saae jeg allerede paa Afstand, at der var tændt Lys inde i Sovekammeret. Jeg forstod, at der maatte være noget ivejen, og da jeg kommer derind — aa, jeg vil aldrig glemme det Syn! — finder jeg min lille Kone siddende oprejst i Sengen, hvid som et Lagen og rystende over hele Legemet som i Dødskrampe. Jeg styrter hen til hende og tager hende i mine Arme; men hun kunde i Begyndelsen slet ikke tale. Min elskede Sophie, raabte jeg — hvad er der sket? Hvad er der sket? Endelig fik hun Kræfter til at fortælle mig, at hun havde hørt nogen pusle udenfor omkring Huset og set skrækkelige Ansigter paa Ruderne, og at man havde raabt ind til hende, at man vilde trænge ind og dræbe hendes Børn . . . lutter Feberfantasier naturligvis, men alligevel saa forskrækkeligt, saa forfærdeligt at være Vidne til!“

Han formaaede ikke længer at beherske sig. Taarestrømme stod ham ud af Øjnene, og han bøjede sig frem og lagde Hovedet i sin Haand.

„Men bedste Hr. Aggerbølle,“ udbrød samtidigt Hr. og Fru Villing med oprigtig Medfølelse. Og idet Villing opmuntrende klappede ham paa Knæet fortsatte han: „Vær dog ikke saa utrøstelig, kære Ven! De skal se, Sommervarmen vil nok hjælpe Deres kære Hustru. Naar

Foraaret kommer, glemmer vi allesammen den lange Vinters Plager."

Men han hørte intet længer. Han var sunken hen i den mørke, grublende Fortvivlelse, der dannede et af Drukkenskabens Stadier hos ham.

Omsider løftede han sit tunge Hoved.

„Veed De, hvad jeg troer?" sagde han med en hæs, ligesom fremmed Stemme, idet ogsaa han opløftede sin Haand. „Der er noget Troldskab i Luften herude paa Landet , . . noget Djævelskab et eller andet Sted —"

„Men Hr. Aggerbølle dog!" klynkede Fruen. „Det sagde De ogsaa forleden. De gør os jo saa uhyggelig tilmode."

„Forlad mig, bedste Fru Villing . . . men De forstaar mig ikke! Jeg troer hverken paa Spøgelser eller Aander eller paa Genfærd med Hovedet under Armen . . . den Slags Tossehistorier overlader jeg til Hængetrynerne at give tilbedste! Men jeg siger, der er noget andet Troldpak herude . . . noget, som stjæler Livskraften fra os, Fru Villing, . . . som malker Sjæl og Blod og Marv ud af Kroppen paa dem, hvis Vugge ikke har staaet herude under den store Himmel . . ."

„Hør nu, Aggerbølle," afbrød Villing ham, „lad Dem for Guds Skyld ikke saaledes henrive, bedste Ven; . . . lav Dem et lille Glas til og se at komme paa lidt mindre triste Tanker. Vi skulde vel ogsaa have vor lille Sjavs iaften. Vi kan saamænd alle tre trænge til en Smule Opmuntring i disse tunge Tider."

Ligesom vaagnende af Drømme rettede Aggerbølle sig op og foer sig med bægge Hænder gennem Haaret under den hæftige og vedholdende Skudren, der var ham egen. Med et usikkert Blik skelede han op til Uret paa Piedestalen og mumlede:

„Jeg skulde vel se at komme hjem . . . Jeg troer, jeg lovede min Kone — —"

„Nej, veed De hvad, kære Ven . . . i den Sinds-

stemning, hvori De for Øjeblikket befinder Dem, faar De virkelig ikke Lov til at gaa hjem; De vil bare smitte Deres Kone med Deres Tungsindighed. Husk ogsaa paa, at jeg forleden vandt tretten tusinde Kroner fra Dem. De maa dog have Revanche! . . . Lille Sine, tag Kortene frem og bland Hr. Aggerbølle et halvt Glas endnu.“

Ved det blotte Syn af Kortene var det ude med Aggerbølles Modstandskraft.

Men heller ikke for Ægteparret Villing var disse smaa Spillepartier saa stor en Opofrelse, som de gærne vilde give det Udseende af. Rigtignok havde de paa Grund af Aggerbølles totale Bankerot maattet opgive at spille om Penge; men deres Interesse for Spillet var bleven genvakt, efterat de var kommen paa den lykkelige Ide alligevel at føre en Slags Regnskab og paa dette at opføre Beterne med Summer af svimlende Størrelse, der satte deres Fantasi i Bevægelse og tilfredsstillede deres Lidenskab for Tal og Addition.

Snart sad man omkring det ryddede Bord og gav Kortene rundt til en saakaldt „flyvende Sjavs“.

„Jeg melder,“ sagde straks Aggerbølle, der havde Forhaanden.

„Jeg ogsaa,“ nynnede Fruen.

„Aa, . . . jeg tør vel vove at byde over en Gang,“ istemte Villing og strakte Haanden ud for at tage de to Købekort, der laa paa Bordet.

Men Aggerbølle kom ham i Forkøbet. Han strøg med sin svampede Næve Kortene tilside og erklærede, at han spillede paa dem, han havde.

„Hold paa Skibet, Skipper, vi ruller jo!“ lo Villing. „De er nok kommen paa Lykkepladsen iaften, Dyrlæge!“

Aggerbølle paasatte sig den Næseklemmer, som han for et Par Aar siden havde anskaffet sig for med den at hævde sin Aands- og Dannelsesoverlegenhed

overfor „Hængetrynerne“. Hans Ansigt, der ved hans Indtrædelse havde været blaablegt, var efterhaanden bleven ildrødt og dampede af Spiritus. Da han havde vundet sit Spil og endog gjort sine Modstandere „Jan“, plantede han bægge Hænderne i Siden, saae smilende fra den ene til den anden og sagde:

„Hør, Brødre! . . . Her sidder vi forresten rigtig fornøjeligt!“

ANDEN BOG

I

Efter nogle Dage med afvekslende mildt og regnfuldt Vejr rejste der sig om Søndagen ved Solnedgang en heftig Storm fra Nord. Hansine sad om Aftenen alene hjemme hos Børnene, der var kommen tidlig til Ro. Emanuel og Tjenestefolkene saavelsom Husets sædvanlige Aftengæster var taget til det store Protestmøde i Skibberups Forsamlingshus, hvortil der i Løbet af Dagen var strømmet Folk sammen fra det hele Herred. Ligefra om Formiddagen havde Vognene rullet gennem Byen med udensogns Meningsfæller, og mange af dem havde standset udenfor Præstegaarden og efterladt Folk, der benyttede Lejligheden til at hilse paa Emanuel og deltage i Gudstjenesten i Vejlby Kirke. Desuden havde de to indforskrevne Rigsdagstalere — et Par vestjyske Bønder — været der i et langt Besøg, og om Eftermiddagen var der kommen en Samling Elever ovre fra Sandinge Højskole med Bud og Hilsen fra den gamle, nu mest sengeliggende Forstander. Og alle disse Mennesker skulde enten have Kaffe eller noget at spise, saa der havde den hele Dag været et Rykind og en Travlhed som i en Gæstgivergaard paa en Markedsdag.

Hansine havde glædet sig til disse stille Aftentimer efter den lange og urolige Dag. Det faldt ikke ofte i hendes Lod at have det saa uforstyrret, — og hun delte slet ikke Emanuels Henrykkelse over altid at se Huset fuldt af fremmede. Hun ønskede tvertimod ofte, at han vilde aabne Dørene lidt mindre højt for de mange Venner, der efterhaanden havde vænnet sig til at gaa ud og ind i Præstegaarden næsten som i deres eget Hjem. Da hun nu endelig var bleven ene, og Børnene var bragt tilsengs, og da hun havde faaet Lampen tændt og sat sig hen ved det lange Bord i Storstuen med noget Stoppearbejde, følte hun sig alligevel lidt uhyggelig tilmode ved at sidde saa forladt i det tavse og tomme Hus, med hvis store Rum og hele Indretning hun overhovedet havde ondt ved blive fortrolig. Skønt hun nu snart i syv Aar havde haft sit Hjem her, havde hun bestandig vanskelig ved helt at frigøre sig for en Fornemmelse af selv at være en fremmed, en ukaldet Gæst i disse højloftede Sale. Ofte grundede hun over, hvordan Emanuel kunde føle sig saa vel tilpas her og i det hele være saa tilfreds, endskønt deres Samliv i Aarenes Løb var blevet saa ganske anderledes, end de i sin Tid bægge havde tænkt sig det. Selv sendte hun mangen Gang — og især efter en urolig Dag som denne — en vemodig Tanke til det lille hybenbevoksede Boelssted ude ved Bækken mellem Egedets grønne Bakker, som de i deres Forlovelsestid havde tænkt paa at købe; og idet hendes Fantasi udmalede for hende, hvor godt og lunt og fredeligt de kunde have haft det derude i de smaa hyggelige Stuer, borte fra de mange Mennesker og med den vide Strand til Nabo, trængte Præstegaardens store Øde sig dobbelt koldt og knugende omkring hende.

Dertil kom nu den stigende Larm af Stormen, der susede over Huset og førte al Slags Smaastøj ind til hende ude fra Udbygningerne. Ovre i Ladelængen stod

en Loftsluge og slog, og paa den stærke og vedholdende Rykken i Forstuedøren kunde hun mærke, at Niels igen havde glemt at lukke Portfløjene. Fra Stalden hørtes nu og da en dyb Brummen af en af Køerne, — og alle disse Lyd vakte hendes husmoderlige Bekymringer. Hun kom til at tænke paa, om Abelone ikke skulde have glemt at malke Vejrløle-Kvien, inden hun gik, og om der var bleven set godt efter i den Køkkenaske, der om Eftermiddagen var kastet ud paa Møddingen. Abelone var bleven saa adspredt i den sidste Tid og havde faaet saa besynderlig travlt med at kigge ud af Bryggersvinduet, saasnart Niels gik over Gaarden . . . Bare Niels ikke blev for stor paa det over al den Stads, der blev gjort af ham, siden han var begyndt at skrive i Aviserne. Han var allerede bleven svært efterladende med sit Arbejde, syntes hun.

Hun blev afbrudt i sin Tankegang ved en klynkende Lyd inde fra Sovekammeret, hvortil Døren stod paaklem. Det var Gutten, der laa og klagede sig i Søvne. Hans Fader havde om Formiddagen taget ham med til Skibberup, for at han under Gudstjenesten kunde løbe og lege med Aalefiskerens Børn nede ved den friske Strand; men efter Hjemkomsten var han pludselig forsvunden og havde ikke været til at opraabe hele Eftermiddagen. Først i Mørkningstiden, efterat Emanuel var gaaet, havde hun fundet ham oppe paa det øverste af Loftstrappen, hvor han havde siddet med Hænderne for sit syge Øre, ganske ophovnet i Ansigtet af Graad. Hun havde straks bragt ham tilsengs og heldt nogle Draaber af gamle Stryne-Grethes „Høreolie“ ned i Øret, hvorefter han ogsaa hurtig var falden i Søvn. Men endnu under Søvnen vedblev han af og til at klage sig; og dette fornyede Udbrud af Guttens gamle Lidelse bidrog sin Del til den lidt modfaldne Sindsstemning, hvori hun iaften befandt sig.

Hun havde aldrig ret kunnet forlige sig med

Emanuels Lyst til i al Slags Vejr at tage Børnene med sig overalt, hvor han færdedes; og endnu mindre kunde hun forstaa, at han rolig gav dem Lov til saa frit at tumle sig mellem alle Gadens Børn, hvor de dog udsattes for saa meget, der ikke var af det gode. Hun huskede fra sin egen Barndom de mange stygge Ting, der gik i Svang netop mellem Fattigbørnene, og hver Gang hun saae Gutten og Sigrid løbe om imellem dem, ganske som hun selv en Gang havde gjort det, med Træsko og lappede Klæder, havde hun ondt ved at undertrykke lidt Bitterhed og Mismod under en forstærket Følelse af, hvor forskelligt Emanuels og hendes Samliv var blevet fra det Billede af et Liv i Aandens Verden, som hun i sin Tid havde dannet sig paa Højskolens Bænke. Gang efter Gang havde hun foresat sig at tale indtrængende til Emanuel om Børnenes Forhold; men endnu havde hun ikke kunnet faa den rette Frimodighed dertil. Saasnart hun saae ham træde ind i Stuen, altid glad og tryg og saa opfyldt af sin store Gerning, mistede hun Tilliden til sig selv. Overfor hans urokkelige Fortrøstningsfuldhed og den glade Selvopofrelse, hvormed han gav sig hen i sit Kald, kunde hun aldrig finde Ord for, hvad hun vilde sige, og følte sig skamfuld over sine dagligdags Smaabekymringer.

. . . Inde fra Sovekammeret hørtes pludselig en Række smaa Skrig. Hurtig lagde hun Arbejdet bort og rejste sig. Men da hun naaede ind til Guttens Seng, fandt hun Drengen i tilsyneladende fuldkommen rolig Søvn. I den Tro, at hun havde hørt fejl, vilde hun just vende tilbage til Stuen, da han i det samme kastede sig om paa Ryggen, skurede Tænderne imod hinanden og paany udstødte tre angstfulde Skrig.

„Men Barn dog! . . . Hvad er der ivejen?“ raabte hun og rejste ham op i Sengen for at faa ham vaagen.

Purken gned sig med bægge Hænder ind i Øjnene,

saae sig derpaa omkring i dyb Forundring og sagde endelig:

„Jeg har det godt.“

„Men hvorfor raaber du da saadan? . . . Har du drømt noget slemt? Eller gør det ondt noget Sted?“

Han syntes ikke at høre hende. Hans Øjne voksede sig underligt store og stirrede ret frem med et Udtryk af levende Optagethed blandet med Bestyrtelse.

„Mo'er!“ sagde han.

„Ja, hvad er der, min Dreng? Du gør mig saa forskrækket.“

„Der er kommen en Flue ind i mit Hoved.“

„Som du snakker, Barn! Det er noget, du har drømt, kan du nok forstaa. Læg dig nu roligt ned og sov, saa gaar det nok over.“

„Nej, det er virkelig sandt . . . Jeg kan mærke den hele Tiden. Den kan vist ikke komme ud, Mo'er.“

Ved de sidste Ord fortrak hans Ansigt sig, og efter en kort Kamp med Stoltheden kastede han sig i Angst ind til Moderen og begyndte at græde. Hun klappede ham beroligende paa Haaret; og med sin sædvanlige Godmodighed tørrede han da ogsaa snart sine Øjne og puttede sig ned under Dynen. Med et lille Suk lagde han bægge Hænderne under Kinden og faldt et Øjeblik efter isøvn.

Men Hansine blev staaende ved Sengen. Drengens Ord og besynderlige Adfærd havde gjort hende for Alvor ængstelig; hun vidste ikke, hvad hun skulde tro. Og som hun nu stod og betragtede ham ved Lysskæret fra Natlampen, tog hun et Løfte af sig selv. Hun vilde nu ikke tøve længer med at faa Klarhed over Drengens Tilstand. Endnu samme Aften vilde hun tale alvorligt med Emanuel derom, og hun vilde denne Gang ikke give tabt, før Doktoren var bleven hentet og hans Mening hørt.

II

Klokken var næsten ti, og Hansine sad atter inde i Storstuen og stoppede Børnenes Strømper, da Emanuel kom hjem.

„Guds Fred herinde!“ sagde han med den Indtrædelseshilsen, som han havde optaget efter de gamle Bønder, og blev et Øjeblik staaende henne i Halvmørket ved Døren. Han holdt en slukket Lygte i den ene Haand, en Egekæp i den anden; det lyse Skæg bølgede forblæst ned over hans mørke, kutteagtige Vadmels-Kavaj, hvis Hætte han havde slaaet op over Hovedet. „Er Niels kommen hjem?“

„Nej, jeg har ikke hørt nogen.“

„Heller ikke Abelone?“

„Nej.“

„Stakkels Barn! Hun vil faa Møje med at kæmpe sig op mod Blæsten. Det er jo blevet en halv Orkan . . . og et Mørke, saa man ikke kan se Haanden for sig. Nede under Aasen blæste min Lygte ud; jeg havde sandelig nær ikke fundet Vejen. — Naa, alting frist', Hjemmet bedst!“

Han satte Lygten fra sig paa Bænken ved Døren og skilte sig af med Stok og Kappe.

„Og nu kan du tro, jeg har nyt at fortælle dig!“ fortsatte han oprømt, idet han nærmede sig og pustede paa sine blaafrosne Fingre. Først, da han naaede helt hen til hende og vilde lægge Hænderne om hendes Hoved for at trykke Genkomstkysset paa hendes Pande, lagde han Mærke til hendes urolige og fraværende Ansigtudtryk.

„Men hvad er der, bedste Ven? Der er da ikke hændet noget?“

Hun søgte sig en anden Strømpe ud af Bunken, der laa foran hende paa Bordet, og sagde i et Tonefald, hvori der sporedes en tilbageholdt Anklage:

„Aa, det er igen Gutten, Emanuel!“

„Gutten? Hvad er der med ham? Han er da ikke bleven borte? Jeg saae ham ikke hele Eftermiddagen.“

„Nej, den Ting fik jeg jo opklaret; . . . jeg fandt ham oppe paa Loftstrappen, da du var gaaet. Det var igen galt fat med Øret, saa jeg maatte bringe ham iseng. Jeg veed ikke, hvad det er, der er ivejen med ham; jeg har aldrig set ham saa underlig som iaften.“

„Men hvad er det, du siger! Lad mig se ham!“

Han vilde tage Lampen fra Bordet, men hun holdt hans Haand tilbage.

„Det behøves ikke. Den kunde vække ham; . . . jeg har tændt Natglasset derinde.“

Hun rejste sig og fulgte efter ham ind i Sovekammeret, hvor Gutten endnu laa og sov, svagt belyst af det rødlige Skær fra en lille Flamme, der svømmede ovenpaa et brunt Oljelag i et Vandglas bag hans Hovedgærde. Med bægge Hænder under Kinden og optrukne Knæ laa han ganske stille. Ikke en Linje i hans Ansigt røbede i dette Øjeblik andet end den sundeste og tryggeste Hvile.

„Men han sover jo som en Dagtærsker!“ sagde Emanuel. „Der kan umuligt være noget ivejen med ham! Du har ladet dig skræmme, Hansine!“

„Jeg forstaar det ikke . . . før snakkede han helt som i Vildelse og raabte saa fælt. Det kommer saadan stødvis over ham.“

„Aa, det er Foraarsluften, kan du tro! Den gør gerne Børns Søvn urolig. Du skal se, imorgen er han med Guds Hjælp frisk igen.“

„Men jeg synes alligevel, Emanuel, at vi nu skulde —“

„Saa køn han ser ud!“ vedblev han stille smilende. Som de fleste Folk, der gerne hører sig selv tale, overhørte han i Almindelighed andres Bemærkninger. Han

havde lagt sin Arm om Hansines Liv og betragtede med et Blik fuldt af Faderlykke det lille rødlokkede Hoved, der laa der saa dybt nedsunket i de hvide Puder. „Ganske som en lille Engel i Vorherres Skød. Er det ikke et yndigt Syn! . . . Kan du i det hele forstaa, Hansine, at Folk, der har Børn, kan være Gudsfornægtere? For mig ligger der et saa tydeligt Genskin af det hinsidige Lys, en saa yndig Bebudelse af den himmelske Fryd og Fred over et saadant sovende Barns Træk. — — Naa!“ afbrød han sig selv og slap Hansine. „Hvordan staar det saa til med de andre to Smaatrolde? Med dem har der vel ikke været noget ivejen? Man kan da høre Tyksakken snorke, saa det er en Lyst.“

Mens han talte, bevægede han sig rundt om Sengene og bøjede sig ned over sine „tre Tønder Guld“, som han ofte spøgende kaldte sine Børn. Ved hver Seng tog han en Kommenskringle frem af sin Baglomme og puttede den halvt ind under Hovedpuden, saa at Børnene straks maatte se den om Morgenen, naar de vaagnede.

„Jeg kiggede et Øjeblik indenfor hos Bageren. Jeg syntes, at jeg skulde ikke komme helt tomhændet hjem til dem en Dag som denne. Se saa! Nu er det vist ogsaa bedst, vi lader dem have Ro. Og jeg har jo saa meget nyt at fortælle dig iaften. Lad os komme ind!“

De vendte tilbage til Stuen, hvor han straks gav sig til at vandre frem og tilbage over det store Gulv for udførligt at berette om alt, hvad der var foregaaet i Skibberup Forsamlingssal. Hansine hørte dog kun efter med det ene Øre. Hun havde ikke sluppet sit Forsæt og var endnu fast bestemt paa at benytte den første Lejlighed til atter at lede Samtalen hen paa Gutten.

„Men veed du, hvad der blev hele Mødets Glanspunkt?“ udbrød Emanuel og standsede midt paa Gulvet

med Hænderne i Siden og fremoverbøjet Overkrop. „Prøv en Gang at gætte, Hansine?“

„Det nytter vist ikke noget, . . . sig du det hellere,“ sagde hun.

„Din Fa'er!“

Hansine saae op fra sit Stoppearbejde.

„Fa'er?“

„Ja — ingen anden end din kære gamle, blinde Fa'er!“

„Talte Fa'er?“

„Javist! . . . Aa, jeg vilde ønske, jeg rigtig kunde give dig en Forestilling om den Begejstring, ja ligefrem Jubel, hans Fremkomst vakte. Det var i Sandhed hjertegribende!“

„Men kan Fa'er da tale?“ spurgte Hansine i stigende Forbavselse.

„Ja, det var ikke saa meget Ordene, du! Det var hele hans Fremtræden og hans mægtige Sindsbevægelse . . . Ser du, Sogneraadsformanden havde netop talt — lidt langt og lidt for vidtsvævende, saadan som han jo desværre har for Vane — og Resolutionen skulde til at oplæses, da din Fader, der havde Plads tæt under Talerstolen, rejste sig op for bedre at kunne høre, hvad der blev sagt. Men rundt om i Salen blev hans Bevægelse misforstaaet; man troede, han vilde sige noget, og fra alle Sider begyndte man at raabe: Op paa Talerstolen! Op paa Talerstolen! Kort og godt — før din Fader kunde faa sig forklaret, blev han af to Mænd ledet fra sin Plads op paa Tribunen. Han gjorde nu heller ikke stor Modstand . . . og du kender jo hans Undselighed, saa du kan deraf slutte dig til hans og hele Mødets Stemning. Jeg vil i hele mit Liv ikke glemme det Øjeblik!“

„Men . . . men . . . hvad sa'e han da?“

„Ja, som sagt, det var ikke saa meget Ordene . . . det var selve Synet af den gamle, blinde Mand med det store, hvide Haar, der dukkede op der som

et endnu levende Vidne fra Trældommens Dage, som han jo virkelig selv næsten har oplevet. Det var som at høre en Røst fra Gravene, da han opløftede sin Haand og med rystende Gammelmandsstemme raabte: „Er det Træhesten, vi skal ha'e igen? Er det Meningen? Skal vi Bønder igen være Kvæg for Herremanden?“ — ja, andet sagde han egentlig ikke; men du skulde have hørt det tordendrønende „Nej, nej! Det skal aldrig ske!“, der rungede gennem Salen efter hans Ord. Jeg vilde blot ønske, at Folkefrihedens Fjender havde været tilstede og fornummet den Malmklang af hærdede Viljer, der var i det Raab; de skulde da nok have indset, hvor haabløs deres Modstand er. Jeg tror det nu ganske sikkert, .. Umenneskelighedens Tider er uigenkaldelig forbi. Tusindaarsriget vil oprinde med sin Herlighed og Fryd. Fred paa Jorden og mellem Menneskene! Saaledes skal det lyde mod alle Verdenshjørner ...... Aa ja, hvor er jeg dog et lykkeligt Menneske!“ udbrød han og gik hen og lagde sine Hænder om Hansines Hoved. „Aldrig kan jeg takke Vorherre nok for, at der skulde times mig dette. Hvor var det dog paa høje Tid, han viste mig Vejen ud af det Sodoma, hvor Livet nu er en stakket Kamp med Døden og Forraadnelsen. Hvor dejligt det er at aande her, hvor alt er i Udspring, hvor alt er Foraar, Morgengry og Lærkesang! Tænk, at du og jeg og vi alle har faaet Lov til efter fattig Evne at bygge med paa Fredens og Sandhedens og Retfærdighedens evige Rige! ... Naar jeg mindes mig selv fra Fortidens Dage, saa synes jeg, at jeg er bleven som et helt nyt Menneske nu, at jeg har afkastet en gammel, skrumpen, hæslig Troldeham. Og for al denne Lykke skylder jeg, næst Gud, dig den største Tak, min Ven! ... Ja, ja! Nu slaar du Øjnene ned og bliver rød. Men det er dog saa, at du blev den Prinsesse, uden hvem jeg aldrig havde vundet mit halve Kongerige!“

III

Det blev først den næste Morgen, at Hansine fik Frimodighed til med tilstrækkelig Styrke at fremsætte sit Forlangende om, at Doktoren skulde hentes. Emanuel blev i første Øjeblik næsten vred. Han bebrejdede hende — som saa ofte før — hendes Bekymringsfuldhed, hendes Svaghed i Troen paa Forsynets Miskundhed og hendes Tilbøjelighed til at søge sin Trøst i allehaande Menneskepaafund istedetfor tillidsfuldt at lægge alt i Guds naaderige Hænder. Han talte saa indtrængende til hende, saa varm af Troes-Iver og i et saa bedrøvet Tonefald, at hun tilsidst følte sig ganske skyldbetynget og begyndte at græde.

Men ved Synet af hendes Taarer formildedes han øjeblikkelig. Han gik hen for at kysse hende paa Panden men gjorde hermed kun ondt værre, saa hun vendte sig bort under en modløs Hulken. Han stod ganske overrasket. Han var ikke vant til at se hende saaledes lade sig overvælde af sine Følelser. Han havde ikke set hende græde siden hint Øjeblik paa deres Forlovelsesaften, da hun ufrivilligt havde aabenbaret ham sin Kærlighed, — og Erindringen om denne lykkelige Stund gjorde ham nu saa bevæget, at han selv fik Taarer i Øjnene og angergiven bøjede sig ned og klappede hendes Haar og vaade Kind.

„Min kære, — kære Ven! Havde jeg vidst, at mine Ord kunde gaa dig saa nær til Hjertet, havde jeg sandelig ikke sagt dem. Jeg mente det ikke saa slemt. Du veed jo ogsaa nok — ikke sandt? — at naar du virkelig troer, at det kan være dig til nogen Beroligelse at høre Doktor Hassings Mening, kunde det aldrig falde mig ind for Alvor at modsætte mig det. Jeg vil straks gaa ud til Niels og bede ham spænde for. Saa kan vi have Doktoren her allerede i Formiddag."

. . . Da Hansine et Kvarters Tid efter hørte Vognen

rulle ud gennem Porten, drog hun et Lettelsens Suk og gav sig til at rydde op inde i Stuerne, for at der kunde se lidt ordentlig ud til Doktorens Modtagelse. Det var første Gang, hun ventede Besøg af en fremmed, der kunde antages at ville se paa hendes Hjem med uvillige Blikke, og hun følte selv, at der var adskilligt, der kunde og burde have været anderledes. Inde i Sovekammeret blev der lagt rent paa alle Sengene, og Sigrid og den lille Dagny blev hentet ind fra Gaarden for at pyntes lidt. Helst havde hun givet dem bægge deres Søndagstøj paa; men da hun havde paa Fornemmelsen, at Emanuel ikke vilde synes om det, nøjedes hun med at sæbevaske dem i Ansigtet og give dem rene Forklæder paa. Gutten maatte hun lade være, som han var. Han havde den sidste Halvdel af Natten været temmelig rolig og sov endnu saa fast, at hun ikke nænnede at vække ham.

Emanuels udprægede Ulyst til at se Egnens Læge i sit Hus havde en dobbelt Aarsag. For det første nærede han en indgroet Uvilje imod Lægerne i Almindelighed. Han vilde hævde, at der i det moderne Samfund blev tillagt disse Folk en altfor overdreven Betydning, ja han gav dem en væsentlig Skyld for den Blødagtighed og de Udsvævelser, der havde undergravet de dannede Klasser i Nutiden. Det var hans Overbevisning, at den blinde Tillid, hvormed Folk i vore Dage havde kastet sig i Lægens og Apotekerens Arme, rummede den alvorligste Fare for en sund og sædelig Udvikling af Menneskelivet, idet mange taabeligt troede at være istand til at bøde paa legemlige og aandelige Udskejelser ved Hjælp af Piller, Miksturer og Elektricitet og derfor at turde lade haant om de eneste sande og virksomme Lægemidler: Maadehold, Nøjsomhed og legemligt Arbejde.

Men ved Siden heraf var der en særlig Grund til hans Sky for Doktor Hassing. Denne Mand var nemlig saa at sige den eneste udenfor Vennernes Kres, med hvem han i disse Aar var kommen i en Art

Forbindelse, idet de nogle Gange var truffet sammen ved Syge- og Dødssenge, — og Lægen havde da med sin altid paa det omhyggeligste plejede Person, sit tilknappede Væsen og sine formelle Talemaader paa en ubehagelig Maade paatvunget ham en fornyet Berøring med de Omgangsformer, som han foragtede og havde flyet. Desuden var det almindelig bekendt, at han — som de fleste af sine Kolleger — var Fritænker og oftere havde udtalt sig spottende om de kristnes Tro paa Forsynets Bistand og Guds Ords Forjættelser. Endelig var det den almindelige Mening i Egnen, at Doktor Hassing var en højst middelmaadig Læge, hvis egentlige Interesser bestod i at indsamle og omgive sig med kostbare Snurrepiberier, at bygge om paa sin Villa, holde Middagsselskaber og foretage en Udenlandsrejse en Gang om Aaret — kort sagt ved Hjælp af sin betydelige Privatformue at gøre sig Livet saa behageligt som muligt.

Det var da et ikke ringe Offer, Emanuel havde bragt Hansine ved at indvillige i, at denne Mand blev hentet til hans kære Gut, om hvis sunde Natur han selv var saa fast overtydet, at det næsten syntes ham en Utaknemmelighed mod Vorherre at tvivle om den. Det var derfor heller ikke i den sædvanlige, morgenglade Stemning, han idag gik ind i Stalden for med Bistand af den gamle Søren Røgter at fodre Kvæget og hente Byghalm ned fra Stænget. Der ventede ham nu tilmed her det Ulykkesbudskab, at Nattens Storm havde løsnet en stor Kalkflage fra Gavlvæggen og slaaet Ruderne ind paa et Staldvindu, som man om Aftenen maatte have glemt at lukke. Allerede for nogle Dage siden havde han set, at Muren var revnet; men der havde i den sidste Tid været saa meget at udbedre baade paa Tage og Mure, at man ikke havde kunnet overkomme det altsammen. Det kunde i det hele ikke nægtes, at den før saa statelig holdte Præstegaardsbygning begyndte

at gøre et lidt forfaldent Indtryk. Emanuel var kommen hertil paa en for Landmanden særlig ugunstig Tid med vigende Priser for Jordens Produkter og med samtidigt stigende Krav til deres Fuldkommenhed. Desuden havde han i Begyndelsen været forfulgt af en Række Uheld med Kreaturerne, havde ogsaa et Par Gange — som man sagde — „faaet et Par slemme Lussinger“ i Anledning af forskellige Forsøg med nye Foder- og Gødningsstoffer, som han havde læst om i Landbobladet og til almindeligt Bedste havde villet indføre i Menigheden. Ogsaa hans Husførelse havde — trods den strenge Tarvelighed, hvoraf den var præget — været ham kostbarere, end han selv rigtig vidste af; og hans Mødrenearvs Tusinder, som han i Begyndelsen havde haft at ty til, var forlængst forbrugte til sidste Hvid.

Sagen var den, at han — sit gamle Forsæt tro — haardnakket vægrede sig ved at modtage andet Vederlag for sin Præstegerning end den frie Benyttelse af Præstegaardens Tilliggende. For i et og alt at kunne dele Liv og Kaar med sine Venner ernærede han sig udelukkende af sin Jord og havde straks ved sin Embedstiltrædelse opfordret Sognets Bønder til at indskyde Tiende- og Offerydelser i den saakaldte „frie Fattigkasse“, som bestred Udgifterne til Menighedens store Velgørenhedsværk. I det hele var det hans Ønske, at man ikke betragtede ham som først og fremmest Præst, men som en Bonde, der i Lighed med Sogneforstanderen og Brandsynsmændene havde faaet et Æres- og Tillidshverv overdraget af Menigheden. Han plejede selv at kalde sig dens „Tempeltjener“, og han var saa glad ved Ordet, fordi det — som han sagde — „saa dejligt slog Velærværdigheden ihjel“.

IV

Klokken var ti, da Niels vendte tilbage med Doktoren, der sad bag i Vognen i sin egen Agestol, indsvøbt i en Merinos Pels og med Handsker paa Hænderne. Da Vognen svingede op for Hovedtrappen, aabnedes Stalddøren, og Emanuel viste sig i sin sædvanlige Arbejdskittel og med sine store Markstøvler paa. Efter at Doktoren var stegen ned, hilste de to Mænd paa hinanden med et tavst og fra bægge Sider stærkt tilbageholdende Haandtryk, hvorpaa de under fortsat Tavshed fulgtes opad Trappen.

Inde i Forstuen skilte Doktoren sig at med sin Pels og aabenbarede en tætsluttende Kamgarns Frakke og et stort Atlaskes Slips med en Diamantnaal. Han var en Mand paa omkring fyrretyve Aar, en statelig Skikkelse med et skarptskaaret Ansigt og smaa mørke Bakkenbarter. Han havde fra det første Øjeblik tydelig gjort sig Umage for ikke med en Mine at røbe mindste Forundring, endsige noget Anstød i Anledning af Emanuels Paaklædning. Da de nu traadte ind i „Hallen“, lod han ogsaa her, som om han slet ikke lagde Mærke til Stuens ejendommelige Udstyrelse. I sin beregnede Omhu for ikke at vise mindste utidig Nysgerrighed tog han endog sin Guldlorgnet af sin stærkt fremtrædende Næse, vendte sig mod Emanuel og sagde med en vellykket Bestræbelse for at lade fuldkommen uanfægtet:

„Ja, det er vel bedst, jeg straks ser paa Knægten.“

„Det er min Hustru, der har ønsket at høre Deres Mening om min Søn,“ svarede Emanuel, der straks blev stødt over denne Maade at omtale Gutten paa. „Jeg tror ikke, det hele har synderligt at betyde ... en almindelig Foraarsforkølelse rimeligvis.“

„Nu faar vi se!“

Inde i Sovekammeret rejste Hansine sig fra en

Stol ved Guttens Seng, da Doktoren viste sig i Døren — og denne Gang lykkedes det ham mindre godt at skjule sine Tanker. Han blev et Øjeblik staaende paa Dørtærskelen og betragtede hende med synlig Forbavselse. Det var aabenbart, at Rygtet i Forening med hans egen Fantasi havde udmalet ham et ganske andet Billede af den meget omtalte Præstekone i Vejlby.

„Deres Søn er syg,“ sagde han med pludselig Deltagelse efter at have nærmet sig og trykket hendes Haand. „Forhaabentlig ikke noget videre . . . en almindelig Forkølelse, mener Deres Mand.“

Han tog selv en Stol og satte sig hen ved Sengen. Gutten sov endnu, og han vækkedes end ikke, da Doktoren nu aftog et Par kæmpestore Manchetter og med sine lange, hvide, overordentlig velplejede Hænder gav sig til at beføle hans Hoved og tælle hans Puls. Ikke før der blev rørt ved Vatlappen foran det syge Øre, slog han Øjnene op. En Stund laa han derefter ubevægelig og stirrede paa den fremmede Mand. Først da han fik Øje paa Moderen ved den anden Side af Sengen, vaagnede han til fuld Bevidsthed. Han saae atter over paa den gaadefulde fremmede, betragtede hans sorte Frakke, hans Diamantnaal og store, hvide Tænder, mens en begyndende Angst afspejlede sig i hans glansløse, blaahvide Øjne.

Hansine rejste ham varsomt overende i Sengen, strøg Haaret fra hans Pande og sagde opmuntrende:

„Du skal ikke være bange, min Dreng. Det er Doktoren, der gærne vil se lidt paa dit Øre. Det er dog saa fælt med den megen Ørepine, ikke sandt? Og Doktoren er en rar Mand, som bare vil tage den væk.“

I det samme syntes Gutten at forstaa alt. Munden bredte sig, og der begyndte at trænge Taarer frem i hans Øjne. Men da han i det samme opdagede Faderen, der havde stillet sig op bag Sengens Fodende, slugte

han hurtigt Graaden. Det var, som om han straks forstod, at han kunde gøre sin Fader en særlig Glæde ved netop overfor denne fremmede Mand at vise sig som en rask og uforfærdet Gut.

Doktoren havde imidlertid givet sig til at undersøge det syge Øre. Da han tog Vattet bort, flød der som sædvanlig en ildelugtende Vædske ud af Øregangen.

Hans Ansigt fik et betænkeligt Udtryk.

„Hvor længe har han gaaet saadan?“ spurgte han lidt efter.

„Vi har mærket det af og til i to Aar,“ svarede Hansine.

Doktoren saae op, som om han ikke kunde tro, at han havde hørt rigtigt.

„I to Aar?“

„Ja.“

Han kastede et Blik op paa Emanuel, der imidlertid misforstod dets Betydning og med et tillidsfuldt Nik bekræftede sin Hustrus Udsagn.

Hansine begyndte nu at fortælle om Sygdommens Begyndelse, dens periodiske Udbrud og om den foregaaende Nats urolige Søvn. Doktoren hørte opmærksomt efter, og hans Ansigt antog et mere og mere tankefuldt Udtryk. Da hun havde endt sin Beretning, bad han om et Lys, og da han havde faaet det tændt, førte han gentagne Gange dets Flamme frem og tilbage foran Guttens Øjne. Derpaa holdt han i nogen Tid bægge sine Hænder om hans Baghoved og gav sig endelig til med stor Omhyggelighed at undersøge Partiet bag ved Øret, hvor det viste sig, at Huden var lidt udspændt paa Grund af en begyndende Hævelse.

Emanuel havde indtil dette Øjeblik staaet rolig med Hænderne paa Ryggen og set til. Han havde besluttet, at Hansine denne Gang skulde have sin Vilje fuldt ud, og skønt han havde ondt af Gutten, der sad med store Taarer i Øjnene og kæmpede for at bevare sin Standhaftighed, havde han ikke villet blande sig i

Doktorens Undersøgelser. Men da Lægen nu trak sin Forbindtaske frem og af denne udtog forskellige spidse og skarpe Instrumenter, var det ude med hans Selvbeherskelse.

„Er det der virkelig nødvendigt?" spurgte han i temmelig udæskende Tone.

Lægen saae forbavset op.

„Ja," sagde han kort, bad om varmt Vand, et Haandklæde og forskellige andre Ting, der tydede paa en Operation.

Emanuel stod tvivlraadig. Skulde han virkelig tillade dette gudløse Menneske at forgribe sig paa hans Søn? . . . Han vovede næppe at se paa Gutten, der ved Synet af Instrumenterne var bleven ligbleg og med sine Øjne anraabte ham om Beskyttelse. Men næsten endnu mere pinte det ham at være Vidne til den Tjenstivrighed, hvormed Hansine gik Doktoren tilhaande, den Koldblodighed, hvormed hun overgav sit Barn i denne Charlatans Hænder.

Da Doktoren nærmede sig med det første Instrument — en sylspids Sølvnaal — svandt den sidste Rest af Guttens Behjertethed. I dødelig Angst kastede han sig ind til Moderen og slog krampagtigt Armene om hendes Hals.

I dette Øjeblik forlod Emanuel Værelset. Han vilde ikke være Vidne til denne Mishandling, som alene Hansine skulde bære Ansvaret for. Han gik ind i Dagligstuen, og da han herindefra hørte Guttens første, hjerteskærende Skrig, gik han helt ind i sit eget Værelse. hvor han gav sig til at gaa frem og tilbage over Gulvet for med sine Skridt at overdøve Lydene fra Sovekammeret. Hans Sind var i det højeste Oprør. Han forstod sig ikke paa Hansine. Han følte sig som ført i et Baghold i sit eget Hjem, skammeligt forraadt af den, paa hvem han tryggest burde kunnet lide.

Efter en halv Snes Minutters Forløb hørte han

Stemmer inde i Dagligstuen, og da han kom derind, stod Doktoren med Hatten i Haanden ifærd med at give Hansine sine sidste Anvisninger. Straks efter tog han Afsked.

„Jeg tror, De ser for lyst paa Deres Søns Sygdom,“ fortsatte Lægen ude i Forstuen, hvortil Emanuel i fuldkommen Tavshed havde fulgt ham. „Jeg vilde ikke udtale mig nærmere derom, mens Deres Hustru var tilstede, . . . men jeg anser det for min Pligt ikke at skjule for Dem, at hans Tilstand ikke er uden Betænkelighed. Han lider af en gammel, forhærdet og — som det synes — ret ondartet Betændelse, der desværre har faaet Lov at gribe om sig og efterhaanden har bredt sig indad over hele det indre Øre. Hvorledes det altsammen vil forløbe, er det for Øjeblikket naturligvis umuligt for mi; at sige; men efter den Vending, Sygdommen paa det sidste synes at have taget, maa vi være forberedte paa en nær forestaaende Krisis. Foreløbig har jeg søgt at skaffe Udfloddet frit Løb ved at gennembore Trommehinden, ligesom jeg har tilraadet Edikeomslag paa Fødderne eller Is paa Hovedet . . . mere tør jeg ikke gøre idag. Det gælder foreløbigt om at skaffe Barnet den størst mulige Ro, indtil vi nærmere ser, hvad Retning Betændelsen har taget. Skulde der imidlertid vise sig blot allermindste Tegn til Stivhed af Kroppen under Søvnen — for ikke at tale om virkelige Krampeanfald — maa De øjeblikkelig lade mig hente. Det er denne Kalamitet — og den dermed forbundne Feber — vi for enhver Pris maa søge at undgaa.“

V

Lægens bestemte Tone og tilsyneladende fuldkomne Klarhed over Guttens Tilstand kunde ikke andet end gøre et vist Indtryk paa Emanuel. Saasnart Vognen

var kørt, gik han hurtigt tilbage til Sovekammeret. Her fandt han Gutten liggende udstrakt paa Ryggen med tilbundet Hoved, ligesom hensunken i dyb Undren.

Da Barnet fik Øje paa Faderen, smilte det: og da Emanuel varsomt tog Plads ved Siden af Sengen og spurgte ham, hvordan det gik, rejste han sig ved egen Hjælp overende og begyndte helt kækt, næsten en Smule vigtig at fortælle om alt, hvad Doktoren havde foretaget sig med ham.

„Men hvad i Alverden skal det saa altsammen sige?" udbrød Emanuel vendt imod Hansine; hun kom i det samme ind fra Køkkenet med Sigrid og den lille Dagny, der var bleven sendt ud til Abėlone under Doktorens Besøg. „Barnet er jo helt kvikt! Hvad er saa det for en Passiar om Feber og Kramper og jeg veed ikke hvad?"

„Snakkede Doktoren noget om det?" spurgte Hansine slaaet og standsede midt paa Gulvet.

„Aa, han snakkede jo baade op og ned. Det er nu en Gang saadan Lægernes Maade . . . Men hvem kommer nu der?"

Inde fra Storstuen hørtes tunge Trin og Lyden af en Stok, der stødtes mod Gulvet. Et Øjeblik efter viste et ældre, førladent Kvindemenneske sig i den aabne Dør.

„Mormo'er!" udbrød Emanuel og Børnene paa een Gang og strakte Armene ud imod hende.

„Ja, det er rigtignok mig," sagde hun og nikkede rundt til dem alle. „Hvordan staar det til her? Vi hørte inde fra Brugsen, at I havde haft Vogn efter Kyndløse-Doktoren, og da jeg netop kunde faa Agelejlighed her til Møllevejen med Kristen Hansens, jog jeg i Tøjet med det samme. Jeg syntes dog, jeg skulde høre, hvad der stod paa."

„Aa, vi haaber til Gud, at det hele ikke har noget at betyde," svarede Emanuel. „Det er Gutten, der har

faaet et lille Smæk af sin gamle Skade, og Hansine har ladet sig skræmme og vilde absolut have Doktoren hentet."

„Vorherre ha'e Tak og Lov — saa er det altsaa ikke noget værre. Fatter og jeg blev jo lidt forskrækkede, som I vel kan tænke. Her plejer jo ikke at være Doktorbesøg."

Hun løsnede det store Sølvspænde paa sin grønne Hvergarns Kaabe, tog Hovedklædet af og glattede med to vædede Fingre sit staalgraa Forhaar foran Huen. Hun var i Aarenes Løb bleven endnu mere mavefør end tidligere, og Vattersoten havde ophovnet Hænder og Fødder og gjort hendes Gang saa besværlig, at hun udenfor Hjemmet maatte støtte sig til en Stok.

„Naa, saa det er altsaa ham her, som det skulde være saa fejl med, at der partu' skulde hentes Doktor," sagde hun, da hun var sunket tungt ned paa Stolen ved Siden af den lille Jernseng og en Stund havde betragtet Gutten, hvem Glæden over Bedstemoderens Ankomst men navnlig Synet af et lille Knytteklæde, som hun havde taget med sig hen til Sengen, gjorde helt livlig og formelig havde givet røde Kinder. „Han ser ellers ikke saa meget sølleagtig ud, synes jeg. Du er da en rigtig lille Tosse, Hansine, at du kunde skabe dig saa forskrækket. Det er jo næsten ligesom Københavnerne, der straks jager baade til Doktor og Apoteker, bare de faar Værk i en Tand. Havde Drengen ikke det Klaptræ paa Hovedet, saae han jo ud som et rigtigt Søndagsbarn."

Hansine havde sat sig hen ved den brede Forhængsseng, hvor hun var ifærd med at give den Lille Bryst.

„Doktoren sagde dog, at det slet ikke var saa godt, og at vi for længe siden skulde have søgt ham," sagde hun med et Forsøg paa at forsvare sig, skønt Guttens friske Udseende og de andres Sorgløshed allerede var begyndt igen at gøre hende tvivlraadig.

„Ja, Doktoren!“ lo Moderen og klappede Sigrid, der gned sig opad hende indsmigrende som en Kat, mens hun slugte Knytteklædet med Øjnene. „Dersom det altid gik til, som de Folk præker, saa laa vi allesammen for længe siden i vor sorte Grav. Hvordan gik det ikke forleden, da Per Persens bitte Tøs skulde have slugt en Synaal? Doktoren proppede hende fuld af Kartofler og klægt Brød og andet Fyldestads, saa det stakkels Barn var lige ved at kvæles . . . og saa fandt de Naalen nok saa pænt i Bedstemoderens Systen. Ja 'mænd gjorde de saa!“

„Det kunde Doktoren da ikke gøre ved,“ indvendte Hansine.

„Naa ja, det kan endelig nok være. Men saa husker jeg da nok, hvordan det gik Søren Sejler, — det var den Gang, vi endnu havde den gamle Distriktsdoktor Velløv, som dog skulde være endnu bedre lært end ham denneher Hassing. Velløv sagde, at Søren havde aldrig mere end tre Dage at leve i, saa Familjen fik jo travlt baade med at skifte og skrive Redelighed og kalke i Storstuen til Begravelsen, ja, jeg tror saagar, de bestilte Ligkisten med — og tre Dage efter gik Søren igen i sin vante Dont med Piben i sin Mund og gaar saadan endnu den Dag idag, skønt han vel er nær de halvfems. Hvad siger du saa til den Historie? . . . Nej, det var saamænd ønskeligt, om de go'e Doktormennesker vilde være mindre storpåaendes og lade Vorherre raade over Liv og Død, saa var der kanske mange Steder mindre Bedrøvelighed.“

„Ja, det er sandt! Det var netop mine Ord!“ sagde Emanuel, der gik frem og tilbage over Gulvet med Hænderne paa Ryggen.

„Og skal man endelig være ankelig, saa kan jeg nu for min Del aldrig komme bort fra den Mening, at man mangen Gang hellere skulde holde sig til de gamle, gode Husraad end til denne megen ny Doktoreren med Mediciner og alt det forgiftede Stads, som

fordærver saa mangens Helsen ... Jeg tog da ogsaa i Skyndingen lidt Dulmete med mig; jeg kunde jo aldrig vide, hvad der stod paa. Saa var jeg ogsaa indenfor hos Maren Nilen og fik lidt Ormefedt ... det er saa dejligt for Boldenskab ..."

Mens hun talte, løste hun med sine pudeformede Hænder Klædet i sit Skød og fremtog forskellige Smaapakker, der udbredte en stærk Krydderduft, og tilsidst tre røde Sukkergrise, som hun med Klap og smaa Formaninger fordelte mellem Børnene. Gutten tog imod sin Gave med det undselige Smil, hvormed han plejede at vise sin Taknemmelighed, medens Sigrid næsten snappede Grisen ud af Bedstemoderens Haand og styrtede afsted med den ind i den anden Stue.

„Naa, hvordan staar det saa til i Hjemmet, Else?" spurgte Emanuel for at lede Samtalen ind i et andet Spor. „Vor kære gamle Bedstefa'er er vel helt stolt af den Lykke, han gjorde med sin Tale igaaraftes. Det var virkelig ogsaa et højtidsfuldt Øjeblik for os alle."

„Ja ja, han er saamænd saa glad som et Barn. For det havde han jo dog aldrig ventet, at han skulde blive til Taler. Men han er jo taknemmelig for, at Vorherre har villet benytte ham som sit Redskab og give ham Velsignelse til at sige det rigtige Ord i en stor Stund."

Samtalen blev afbrudt af Abelone, der kom frem i Døren og med sin stærke Stemme forkyndte, at Bordet var dækket. I det samme rejste Bedstemoderen sig for at gaa. Emanuel søgte at overtale hende til at blive og spise sammen med dem; men hun havde lovet Kristen Hansen at være ved Møllevejen, naar han kom tilbage, og det var allerede paa høje Tid, hun kom afsted.

„Jeg maa jo ogsaa hjem og berolige Fatter. Han gaar jo derhjemme og tror, at der er sket en stor Ulykke."

Hun fik igen sin Kaabe hægtet og Hovedklædet

bundet under Hagen. I Døren vendte hun sig endnu en Gang, nikkede og smilte til Gutten og sagde:

„Kom nu ud til vos paa Søndag, saa skal du faa Raamælkskage, min Dreng, om den røde Kvie ellers vil kælve.“ Og vendt mod Emanuel tilføjede hun: „Fatter har solgt den sorte Brummeko. Det er ellers svært sløje Priser iaar.“

VI

Den øverste Ende af det lange Bord i Storstuen var dækket med et brunt Voksdug. Paa dette stod to dampende Lerfade med Kaalsuppe, et halvt Rugbrød, en Underkop med grovt Salt og den sædvanlige Vandkrukke med Trælaag. Emanuel tog Plads for Bordenden. Paa hans venstre Haand, inde under Vinduet, sad Niels og den gamle Søren, Gaardens Røgter, et tre Alen højt Vrag af en Arbejdsmaskine — lutter Knokler og store Ledknuder — der foroven endte i et lille, ludende Hoved, som ikke bestod af stort andet end et Par vældige Kæber. Hele Underansigtet og den forreste Del af hans lange Hals indtil det stærkt fremtrædende Adamsæble var sort af Skæggestubbe, Næsen rød. den lave Pande bengul, Haaret af en Farve, som om der var strøet Aske over hans Hoved. Ved Bordets anden Længdeside sad Hansine med de to Børn og Abelone; desuden en gammel Mo'erlille med grøn Øjenskærm samt et Par Børn fra Gaden. Som Skik var blandt Byens Fattigfolk, havde de sidste indfundet sig til Maaltidet af sig selv og følte sig ganske som hjemme der. Gutten laa inde i sin Seng. Han havde straks efter Bedstemoderens Bortgang atter lagt sig til Ro og var falden i Søvn med sin Sukkergris i Haanden.

Alle bøjede Hovedet og foldede Hænderne, da Emanuel med høj Røst begyndte Bordbønnen:

„I Jesu Navn gaa vi til Bords,
At spise, drikke paa hans Ord,
Dig, Gud. til Ære, os til Gavn,
Saa faa vi Mad i Jesu Navn!“

Der blev i Begyndelsen spist i Tavshed. Man hørte kun Hornskeernes Skuren mod Lerfadene og den slubrende Lyd af de mange Munde. I Særdeleshed lod Søren Røgter høre livligt fra sig. Han holdt i sin venstre Haand et Stykke varmt Flæsk, som han hyppig dyppede ned i Saltkoppen og mellem hver Skefuld Suppe gav sig til at sutte paa.

„Er der ingen af jer, der idag har hørt noget nyt inde fra Rigsdagen?“ spurgte Emanuel, da den værste Sult var stillet. „Du, Søren? Du plejer jo van at være vel underrettet om Politikens Gang.“

„Aa ja, et og andet hører man jo immer,“ svarede Søren med sit uhyre Gab fuldt af Mad og løftede Øjenbrynene under et Forsøg paa at give sig et hemmelighedsfuldt Udseende. Han var Morbroder til en af Rigsdagsmændene og galdt i denne Egenskab for et Orakel i politiske Sager. „Jeg tænker, vi snart kommer til at age til Staden alle ihov.“

„Du mener en Opløsning af Tinget . . . nye Valg, hva'? Skulde Regeringen virkelig ville forsøge det Middel endnu en Gang? Hvad skulde det egentlig hjælpe?“

„Aa nej . . . men det var vel heller ikke for tidligt, at den menige Mand fik et Ord at sige her i Landet.“

„Nej, deri har du Ret! Det skulde være sket for længe siden, saa var meget af Tidens Bitterhed sikkert undgaaet. — — Naa, skal vi saa sige Tak for Mad,“ sagde han, da han saae, at alle var færdige med at spise. Endog Søren havde tilsidst lagt Skeen fra sig efter først omhyggeligt at have slikket den ren og aftørret den med sin Tommelfinger.

Der blev atter bedt en kort Bøn, hvorpaa hver gik til sit.

Emanuel søgte som sædvanlig ind til Voksdugssofaen i sin Stue for at „titte lidt ind i Drømmeland“ — som han med et fra Højskolen stammende Mundheld plejede at sige. Søren Røgter vandrede med Mæthedens tunge Skridt over Gaarden og forsvandt ind i Loen, hvor han Sommer og Vinter tog sin Middagslur paa et Knippe Halm. Niels derimod gik ind i sit Kammer, et lille hvidkalket Rum ved Siden af Hestestalden, hvor han havde indrettet sig det helt studentermæssigt med et til Skrivepult omdannet Vadskebord under Vinduet, en lille Hylde fuld af smukt indbundne Bøger, en Stump Tæppe under Bordet og en lang Række efter Længden omhyggeligt ordnede Piber under et Brædt paa Væggen. Over Sengen hang et indrammet Fotografi af Sandinge Højskole. Billedet fremstillede Skolens klosteragtige, vedbendbevoksede Murstensportal, foran hvilken der var opstillet en Samling Lærere og Elever. Midt i Billedet saas selve den gamle Forstanders runde Skikkelse med den møllestensstore Hat og de lange Nakkekrøller; og nedenunder Billedet stod der trykt med Guldbogstaver de Ord, hvormed han regelmæssigt tog Afsked med sine Elever:

„Vær paa Vagt
uforsagt.“

Da Niels havde faaet stoppet den allerlængste af sine Piber, satte han sig foran det lille Bord og strakte med Velbehag sine tykke Ben fra sig. Derpaa trak han et ugegammelt Nummer af „Folkebladet“ frem af sin Lomme, bredte det med en kærtegnende Varsomhed ud paa Bordet og gav sig til for tyvende Gang at gennemlæse følgende Artikel:

OM SØNDAGSFRIHEDEN PAA LANDET.

Et Opraab til de Unge.

Jeg vil idag tillade mig at skrive om Søndagsfriheden paa Landet. Hvor sørgeligt er ikke slige Syn,

af hvilke man saa ofte ser mange trindt om i Landet, at Karle, ja endog Piger, som dog skulde have bedre Tanker, fordrive Fritimerne om Søndag Eftermiddag og paa andre Dage, naar Arbejdet hviler, med alskens verdslig og unyttig Tant saasom Keglespil paa Gadejorden om Penge eller Spirituosadrikke, saa at det ofte sker, at Karlene beruse sig, skrige og raabe som Dyr, hvoraf atter følger megen anden Uterlighed af den værste Slags. Slige Syn maa harme ethvert aandelig frigjort Menneske, da man dog skulde synes, at de maatte have noget højere at tænke paa og stræbe efter, besynderligt i denne Tid, hvor Frihedsbavnen er tændt over Landet for at samle alle til Kamp for Folkets Frihed og Ret. Her i vor Egn ser man, takket være vore gode Lærere og Ledere, ikke mere af den Slags, som er et fribaarent Folk uværdigt. Men i mange andre Sogne gaa endnu slige Ting i Svang, og derfor sender jeg dette Opraab til Ungdommen, at vi ogsaa paa dette Punkt ville slutte os sammen og kæmpe for Aandens Sejr over Trældoms Mørke, saa vi kunne synge med Digteren:

at alle livsaligt skal føres
til Lysets og Herligheds Stad.

Vejlby Præstegaard. 1 Tordmaaned 1885.

Ærbødigst
N. Nielsen Damgaard.

VII

Da Emanuel om Aftenen kom hjem fra Skibberup, hvor han igen havde været til et Bestyrelsesmøde, sov Gutten endnu efter ikke at have været vaagen hele Eftermiddagen.

„Kan du se!“ sagde han til Hansine. „Han er saa

fornuftig at sove sig fra det hele. Imorgen har du ham oven Senge igen."

Hansine svarede ikke, skønt hun langtfra delte hans lyse Syn paa Barnets Tilstand. Der syntes hende at være noget altfor unaturligt i denne snart døgnlange Søvn, og den vakte hos hende et skræmmende Minde om et andet Barn, en lille Broder til hendes Ungdomsveninde Ane, der var død af Hjernesygdom, og som hun i sin Pigetid havde været med til at pleje. Nogle Gange i Løbet af Aftenen havde hun prøvet paa at vække Drengen for idetmindste at faa ham til at spise lidt; men han havde blot lukket Øjnene halvt op og set paa hende med et underlig sløvt Blik uden at ville røre Maden. Derimod havde han et Par Gange drukket begærligt men straks puttet sig ned i Sengen igen for at sove videre.

Henimod Midnat vaktes hun og Emanuel samtidigt af en mærkelig Lyd, som de længe ikke kunde forklare sig. Det lød for dem, som om nogen brugte Hakkekniven ude i Køkkenet. Med eet gik det op for Hansine, at det var Guttens lille Jernseng, der var i en uafbrudt rokkende Bevægelse.

„Tænd Natglasset," sagde hun. „Det er Gutten."

Emanuel afstrøg en Svovlstik, og straks ved dens Opblussen saae Hansine Barnets fægtende Arme. I det samme var hun oppe af Sengen og henne hos det. Hurtigt tog hun Puden bort under dets Hoved og tvang Armene ned langsmed Kroppen, der dirrede fra Isse til Fod.

Emanuel, der imidlertid havde faaet tændt Glasset paa Natbordet, kunde ikke begribe, hvad der foregik. Han troede i første Øjeblik, at Gutten var bleven vaagen og laa og legede; og da han nu saae Hansine tage en Naal af sit Haar og med Magt vriste dens krumme Ende ind i Barnets Mund, raabte han:

„Men i Himlens Navn, Hansine! Hvad gør du? . . . Hvad fejler Barnet?

Glassets lille Oljeflamme blussede i dette Øjeblik op, og ved det forstærkede Skin saae han nu, at Guttens Ansigt var ganske mørkt, Tænderne sammenbidte, Læberne skumbedækkede. I det samme faldt Doktorens Ord fra om Formiddagen ham i Minde, — og det svimlede for ham.

„Det er da ikke . . . det er da ikke Krampe, Hansine?“ stammede han.

Hun nikkede.

„Du maa hente Doktoren,“ tilføjede hun lidt efter, da Emanuel blev liggende ubevægelig. „Og du maa skynde dig . . . Gutten er meget syg.“

„Ja — ja,“ sagde han, ligesom vaagnende af en Bedøvelse, fik ihast nogle Klæder paa og famlede sig frem gennem Storstuens Mørke for at komme ud og vække Folkene. Da han skimtede Lys ovre bag Karlekammervinduet, begyndte han allerede oppe paa Flisetrappen at kalde:

„Niels! . . . Niels!“

Det lød i den stille Nat som et Raab om Hjælp, og inden han var naaet over Gaardspladsen, viste Karlen sig forskrækket i sin Dør — i bar Skjorte, med en opslaaet Bog i Haanden og en Pibe hængende fra Munden ned til Jorden.

„Du maa straks spænde for Vognen, Niels, og hente Doktoren. Gutten er bleven meget syg.“

„Hente Doktoren?“ sagde Niels og saae paa Emanuels blege og forstyrrede Ansigt. „Men det er jo ikke tænkeligt at finde Vej inat, saa mørkt det er. Man kan jo ikke —“.

„Ja, det faar være. Du maa kalde paa Søren, og han maa følge dig med Lygte . . . Hestene kender jo Vejen.“

„Ja men —.“ Niels vilde gøre nye Indvendinger, men Emanuel afskar ham straks Ordet.

„Gør blot, som jeg siger, og spild ikke Tiden med Snak,“ sagde han i en ham ganske uvant bydende

Tone, der gjorde Karlen maalløs. „Du hører jo, at Gutten er meget syg, og at det haster. Se øjeblikkeligt at faa Søren vækket og sig ham, at han skal sidde op straks.“

Da han kom tilbage til Sovekammeret, stod Hansine endnu bøjet over Guttens Seng og holdt paa Barnets Arme.

„Synes du ikke, vi med det samme skulde sende Bud efter din Moder? Vilde det ikke være dig til Beroligelse?“

„Nej, det nytter dog ikke noget. Men du maa kalde paa Abelone og sige til hende, at hun skal tænde op og varme Vand i den store nye Gryde.“

„Ja — ja.“

Allerede ude i Køkkenet traf han Abelone, der var bleven vækket af Støjen i Huset. Hun var i Underskørt, havde et Lys i den ene Haand og holdt med den anden Nattrøjen sammen om sit høje Bryst.

„Gutten er da ikke bleven syg?“ spurgte hun, rystende af Angst og Kulde.

„Jo, du maa straks tænde op og varme Vand i den store Gryde . . . men skynd dig.“

„Er han meget syg?“

„Ja — jeg tror det. Men skynd dig, Abelone . . . Skynd dig! Det haster meget!“

Han gik tilbage til Sovekammeret, hvor Gutten endelig var falden til Ro og atter syntes at sove fuldkommen fredeligt. Hansine, der endelig havde faaet Stunder til at kaste nogle Klæder over sig, sad paa en Stol ved Sengens Hovedgærde med Hagen i sin Haand og Albuen støttet paa Knæet, mens hun betragtede ham med det tillukkede, næsten haarde Udtryk, som hendes Ansigt altid fik under heftige Sindsbevægelser.

Emanuel nærmede sig varsomt og satte sig stille paa en Stol ved den anden Side af Sengen.

„Kan du forstaa det, Hansine? Kan du begribe, hvordan det er gaaet til? I Middags forlod jeg ham

saa rask og livlig ... og nu! Hvad tror du dog, det kan være?"

„Jeg veed det ikke," sagde hun; — og som om han med sit Spørgsmaal havde berørt en Tanke, hun ikke havde Mod til at tænke tilende, tilføjede hun hurtigt: „Fik du vækket Niels?"

„Ja ... han maa straks være færdig til at køre."

I det samme begyndte det igen at rykke i Barnets Arme og Skuldre, de smaa Hænder knyttede sig, Øjelaagene løftedes for unaturligt store og ubevægelige Pupiller ... Tegnene paa, at et nyt Anfald var i Anmarsch. Emanuel kunde ikke udholde dette Syn. Han famlede sig atter gennem den mørke Storstue ud til Forstuetrappen, og da han herfra saae Niels og Søren endnu gaa og rumstere inde i Vognporten ved Skæret af en Lygte, raabte han i fortvivlet Utaalmodighed:

„Men Herregud, hvad bliver det dog til! Hvor længe skal det dog vare, inden I kommer afsted! ... Du maa sige til Doktoren, Niels, at han maa komme øjeblikkeligt. Barnet ligger i frygtelige Kramper!"

I Løbet af de følgende Timer forværredes Guttens Tilstand. Selv efter gentagne Badninger i dampende Vand tiltog Anfaldene baade i Styrke og Langvarighed. Hans Ansigt blev efterhaanden næsten sort, og trods al anvendt Forsigtighed havde han under et af Anfaldene bidt sig i Tungen, saa der fløð Blod ud af Mundvigene. Emanuel maatte opbyde al sin Viljestyrke for ikke helt at synke sammen overfor den rædselsfulde Gaade, som Barnets Tilstand var ham. Han slap ikke Haabet om, at alt snart skulde være overstaaet, — forsvundet ligesaa pludseligt, som det var kommet. Han søgte at trøste sig selv og Hansine med, at enkelte Børn havde en særegen Tilbøjelighed til — endog under lette Forkølelser — at falde i heftige Kramper; og han forblev hele Tiden ved hendes Side for at være behjælpelig med Barnets Pleje. Men efterhaanden som Timerne forløb, uden at der viste sig mindste Tegn til

Lindring, svigtede Fortrøstningen ham, og han vendte nu alt sit Haab mod Doktorens Bistand. Han stillede sig ud paa Flisetrappen og lyttede med tilbageholdt Aandedræt, . . . men ikke mindste Lyd naaede hans Øre. Han gik omkring Gavlen og følte sig i Mørket frem gennem den store, tilgroede Have, indtil han kom op paa en lille Jordhøj, hvorfra man om Dagen kunde overse Kyndløse-Vejen helt ud til Mosegrænsen i Vest. Med bankende Hjerte stirrede han ud i den mørke Nat i Haab om at skimte Skæret af en sig nærmende Lygte, . . . men Jord og Himmel smeltede sammen for hans Øjne uden et Lyspunkt.

Og som han stod overfor dette gravsorte Mørke. dette ubarmhjertige Mulm, der havde slukket alle Stjerner og ligesom udslettet Vejene, hvorfra Hjælpen skulde komme til hans lidende Barn, var det pludselig for ham, som om han saae dybt ind i det uendelige Verdensrum og indtil dettes yderste Grænser kun fandt rugende Mørke og Kulde og gabende Tomhed. Som et Menneske, for hvem det svimler ved Synet af en Afgrund, der har aabnet sig for dets Fod, slog han Hænderne for sit Ansigt og udstødte halvhøjt og som i Vildelse:

„Gud! . . . Min Gud! . . . Hvor er du?"

. . . Først henimod Morgenen kom Doktoren. Forsinkelsen skyldtes et Uheld, som Niels og Søren havde haft paa Udturen, idet de havde kørt Vognen saa dybt i Grøften, at de maatte vække nogle nærboende Folk for at faa den op igen.

Da Doktoren havde kastet et Blik paa Gutten, gav han ham uden yderligere Undersøgelse et Moskuspulver, hvorefter Barnet næsten øjeblikkelig fik Ro. Det stive Legeme slappedes efterhaanden, Øjelaagene sank i, og Søvnen indfandt sig. Emanuel, Hansine og Lægen sad i flere Minutter tavse omkring den lille Seng og saae paa, hvorledes Guttens sædvanlige, taalmodige Udtryk langsomt vendte tilbage i det fortrukne Ansigt. Lampen

henne paa Natbordet var ved at slukkes; og ved dens svindende Lys sneg der sig en ejendommelig Gravkammerstemning ind i Stuen. Den døende Flamme kastede et gustent Skær henover Sengens hvide Lagen og over de tre Ansigter omkring den; men udenfor begyndte det at dages, og det blege Morgenlys aftegnede Vinduspostene som to høje Skyggekors paa de lysegraa Rullegardiner.

Emanuel, der i den sidste Time havde været ganske ude af sig selv ved Synet af Barnets Lidelser, sad med Hansines Haand i sin for at hente Styrke til at gøre Lægen det Spørgsmaal, der ikke vilde ud over hans Læber. Endelig tog han Mod til sig og spurgte, hvad Doktoren mente om hans Søns Tilstand.

Doktor Hassing kastede i Smug et Blik hen paa ham og Hansine. Han syntes at være i Tvivl om, hvor stor en Del af Sandheden han straks turde fortælle dem.

„Ja, nægtes kan det jo ikke“ — sagde han langtrukkent. „Deres Søn er jo meget haardt angrebet. I det hele kan jeg jo ikke skjule, at — —“

„Men Drengen har en ualmindelig sund Natur,“ afbrød Emanuel ham for at afværge en trøstesløs Udtalelse. „Naar undtages disse Øresmerter, har han aldrig fejlet noget eller givet mindste Anledning til Bekymring. Desuden er baade min Hustru og jeg fuldkommen sunde og kraftige . . . om nogen sygelig Arv kan der derfor ikke være Tale.“

Bag Doktorens Guldlorgnet viste der sig et hastigt, stikkende Glimt. Det saae ud, som om han — trods al Medfølelse — havde ondt ved at holde sin Forargelse i Tømme.

„Ja, ja,“ sagde han derpaa, idet han slog Øjet ned for det stift stirrende Blik, hvormed Emanuel ligesom vilde tvinge ham til at tro paa Sønnens Livskraft.

„Med en stærk Natur kan der naturligvis haabes meget.“

... Som Doktoren havde forudsagt, skete der i de nærmest følgende Dage ingen synderlig Forandring i Guttens Tilstand. For det meste laa han stille hen i en tung Moskusdøs uden at tage Næring til sig eller modtage mindste Indtryk af sine Omgivelser. Kun naar der blev rørt ved Forbindingen paa hans syge Øre, kunde der over hans blodløse Læber glide ligesom Skyggen af det lille forstilte Smil, hvormed han plejede at forsikre, at han „slet ikke længer kunde mærke noget.“ Ellers havde Ansigtet mistet ethvert Udtryk, og bag de halvlukkede Laag syntes de blege Øjnes Liv allerede udslukt.

Hansine plejede ham Nat og Dag med sin sædvanlige Ro og Selvbeherskelse. Hun, som siden Barnets allerførste Krampetrækning havde været klar over den truende Fare, var nu fuldt fortrolig med Tanken om at skulle miste det. Emanuel derimod holdt Haabet oppe til det sidste. Selv efter at Lægen ved et fornyet Besøg i varsomme Ord havde meddelt ham, at han maatte være forberedt paa Sønnens snarlige Bortgang, slap han ikke Troen paa Guttens Modstandskraft og sine Bønners Styrke. I hvert et Glimt af tilbagevendende Liv i Barnets Ansigt saae han et Tegn paa, at Himlen havde bønhørt ham. Først da de sikre Dødstegn viste sig, svandt Haabet, og han sank sammen i fortvivlet Selvopgivelse. I flere Timer sad han ved Sengen og hulkede, saa Hansine tilsidst blev helt urolig for hans Forstand. Alt Arbejde ude i Gaarden og Stalden blev saa vidt muligt standset, fordi det var, som om enhver Lyd fra Yderverdenen forøgede hans Smerte. Selv forlangte han alle Porte og Døre lukkede; end ikke Husets nære Venner, der kom for at høre til Guttens Befindende, blev indladte, fordi han ikke taalte Synet af fremmede.

Da Dødsøjeblikket var nær, og han følte Gravens

Kulde lægge sig om Barnets Legeme, vakte Rædslen for dets Tilintetgørelse ham endnu til en sidste, fortvivlet Kamp for dets Frelse. Han tog Gutten op i sine Arme og knugede ham ind til sig ligesom for at beskytte ham mod Dødens Favntag. Hansine bønfaldt ham om at være rolig og lægge Barnet igen; men han hørte hende ikke. Mens Taarerne strømmede ham ned over Ansigtet, blev han ved at gaa frem og tilbage over Gulvet med Barnet ved sit Bryst, snart lullende, snart bedende og syngende, som om han med sin Smerte og sin Fortvivlelse vilde tiltrodse sig Guds Barmhjertighed . . . . indtil han med eet fornam det lille Legeme strække sig i hans Arme og dets Hoved synke mod Brystet med et langt Suk, der forkyndte, at det sidste Haab var bristet, at Gutten var død.

Da bøjede hans Sind sig ydmygt for den Almægtiges Vilje. Hans Taarer standsede; stille lagde han det lille Lig hen paa Sengen, lagde sin skælvende Haand paa dets Pande og sagde:

„Herren gav, Herren tog, Herrens Navn være lovet!"

VIII

Ugedagen efter skulde Begravelsen finde Sted fra Hjemmet med den sædvanlige timelange Klokkekimen og en forudgaaende stor Frokostbespisning af hele Følget. I sin dybe Nedtrykthed havde Emanuel helst set, at alt var foregaaet i største Stilhed. Men han havde altid selv talt for ivrigt for Bevarelsen af de gamle Bondeskikke til nu at kunne bryde med dem; og det havde desuden allerede vakt nogen Misstemning i Menigheden, at han i Guttens sidste Levedage saa tydeligt havde unddraget sig Vennernes Deltagelse.

Der herskede nu i et Par Dage en Travlhed i

Præstegaarden med Rengøring overalt i Huset og med Kogen og Brasen i Køkkenet som til et Bryllup eller et Daabsgilde. Emanuel var paa en vis Maade Hansine taknemmelig, fordi hun i disse Dage saa rolig styrede alt og opofrende tog enhver Besværlighed paa sine Skuldre. Men samtidig kunde han ikke lade være at forundre sig lidt over, at hun midt i sin Sorg kunde have Tanke for alle disse hverdagsagtige Ting; og det saarede ham næsten, at hun ved Guttens Tvætning og Indhyllelse i Liglagnet ikke havde fældet en eneste Taare. Selv opholdt han sig mest ude i Haven, vandrede her frem og tilbage i de fjernestliggende Alleer, hvor Stegeduften fra Køkkenet og Snakken fra de rengørende Hjælpekoner inde i Stuerne ikke kunde naa ham. Ofte sad han timevis paa en Bænk med Hovedet i sine Hænder sønderknust af Sorg og fortæret af Selvanklager. I sin oprevne Sindsstemning opfattede han Guttens Sygdom som en Prøvelse, Gud havde tilskikket ham, og Barnets Død som Himlens Straf, fordi hans Tro i Nødens Stund havde svigtet, og han i sin Svaghed havde paakaldt Menneskehjælp mod Forsynets ubønhørlige Vilje. Hver Gang han tænkte paa hin Nat, da han ude fra Jordhøjen i Haven havde stirret ud i Mørket efter Lygteskæret fra Doktorens Vogn og i sin raadløse Fortvivlelse endog fornægtet det himmelske Lys, skjulte han skamfuldt sit Ansigt for Gud. Han havde i sin dybe Anger betroet sig til Hansine; men ogsaa ved denne Lejlighed havde han savnet noget af den rette Alvor hos hende og følte sig ene og uforstaaet i sin Sorg. Hun havde hørt paa hans Bekendelse i Tavshed, havde blot sagt, at Gud vist ikke vilde miskende hans Omsorg for Gutten, og var derpaa gaaet ud igen til sin Køkkengerning.

Da Begravelsesdagen oprandt, vajede Flagene paa halv Stang over hele Sognet. I Vejlby var Gaden overstrøet med Grankviste, og selv Børnene var kommen

i deres Festklæder og løb omkring med Slikkerier i Hænderne ligesom ved en Folkefest. Inde i Præstegaarden var der daarligt Plads til de mange sortklædte Mennesker, der ved Middagstid strømmede til fra hele Egnen. Guttens Kiste, der var anbragt paa to sorte Skamler inde i Emanuels Værelse, blev tilsidst ganske usynliggjort af Tøjblomst-Kranse og Kors af Perler og af presset Guld- og Sølvpap med trykte Inskriptioner. Rundt om Kisten stod en stadig tættere Skare af Andægtige, især Kvinder. der med foldede Hænder beundrede den usædvanlige Blomsterpragt. Inde i Storstuen var de lange Frokostborde dækkede, og ved Indgangen stod Emanuel og Hansine for at modtage Gæsternes deltagende Haandtryk. Bedstemoder Else forestod Bespisningen, mens Abelone og et Par af Byens Husmandskoner besørgede Opvartningen. Gennem den dæmpede Summen af Gæsternes Samtaler hørte man idelig Else med mange Ord byde Folk tilsæde.

„Værsaago' Venner, og tag Plads! . . . Værsgo og gør jer tilgode, Venner!"

Stemningen var overalt meget trykket. Dog var det mindre Sorgen over Emanuels Søn, der fremkaldte denne Modfaldenhed, end de stadig mere foruroligende Rygter inde fra Hovedstadens Rigsdagskrese. Man vidste, at Gaarsdagen maatte have bragt den endelige Afgørelse af den lange Kamp, men endnu var der ikke naaet nogen Meddelelse om Udfaldet hertil. Ude i Haven stod Sogneraadsformanden med Hænderne paa Ryggen, til Stadighed omgivet af Folk, der vilde høre hans Mening om Sagens Stilling. Hans Næse var paafaldende bleg, hans ellers saa buldrende Stemme besynderlig afdæmpet. Paa de mange bekymringsfulde Spørgsmaal, der rettedes til ham, svarede han regelmæssig med et Forsøg paa at bevare en fortrøstningsfuld Ro:

„Lad os se Tiden an, Venner! Jeg tror nu ikke noget paa, at man for Alvor skulde vove at sætte

Magt for Ret . . . *Vox populi, vox dei*, siger en gammel græsk Skjald — det betyder saa meget som, at ingen ustraffet byder Folkeviljen Trods — vær vis paa det!"

Overalt hørte man Forespørgsler om Væver Hansen. Man vidste, at han om Morgenen var taget ind til Købstaden for at faa Telegrammerne fra København, og man havde regnet ud, at han maatte kunne være tilbage inden Middagstid. Men endnu havde ingen set ham, og Kirkeklokkerne begyndte at ringe, og Følget steg tilvogns, uden at han var kommen.

Det var en klar Solskinsdag med skinnende blaa Himmel og grønnende Marker, og midt i denne Foraarsfest gjorde det lange, mørke Ligtog, der Skridt for Skridt bevægede sig sydpaa ad den bugtede Sognevej, en dobbelt sørgmodig Virkning. Det var efter Emanuels Ønske, at Gutten stedtes tilhvile i Bedstefaderens, den gamle Anders Jørgens' Familjebegravelse ude ved Skibberup Næsse-Kirke. Han havde fra gammel Tid bevaret en Forkærlighed for dette øde og ensomme Sted med dets højtidsfulde Stilhed, der kun gennembrødes af de vilde Skrig fra Maagerne ude over Stranden.

Først efter over en Times Kørsel naaede Toget op til Kirken. Kisten blev taget af Vognen og af seks unge Bønder — tre fra Vejlby, tre fra Skibberup — baaret ind paa Kirkegaarden. Foran gik en Flok halvvoksne Piger og strøede Gran og Mos, og bagefter fulgte den øvrige Skare under Afsyngelse af en Salme.

I dette Øjeblik foer det som en Løbeild gennem Følget, at Væver Hansen var kommen tilstede. Hviskende Spørgsmaal og Svar gik fra Mund til Mund, og endnu før Kisten var sænket i Jorden, vidste alle, at „det umulige" var sket, at Statskupet var fuldbyrdet, Rigsdagen hjemsendt, og at Regeringen af egen Magtfuldkommenhed udstedte Love og indkrævede Skat.

Der blev ikke megen Opmærksomhed tilovers for

den lille Tale, hvori Emanuel — under uafbrudt Kamp med Graaden — tog Afsked med sin Søn og takkede ham for de seks Aar, hvori de havde „levet sammen i lykkeligt Kammeratskab“. Næppe var de tre Skuffer Jord kastet ned paa Kisten og „den stille Bøn“ endt, før Følget spredtes under højrøstede Udbrud af Harme. Udenfor Kirkegaardsporten stimlede Folk sammen i Flokke, og i den almindelige Raadvildhed søgte alle efter Sogneraadsformanden. Det oplystes imidlertid, at han allerede midt under Jordpaakastelsen var stegen i sin Vogn og kørt hjem. Ogsaa Væveren havde fjernet sig — efter nogles Sigende sammen med Maren Smeds — og af alle „Tillidsmændene“ fandt man overhovedet kun den lille mavesvære Vejlbybonde med de barnligt røde Kinder. Men denne Mand havde man nærmest indvalgt i Menighedens politiske Raad for at yde ham en Paaskønnelse af hans Fortjenester paa Mælkeriets Omraade, og han blev nu saa betuttet over pludselig at se sig omringet af en Flok unge Karle, der bestormede ham med Spørgsmaal, at han under Paaskud af at have et Ærinde at udrette paa Naturens Vegne søgte bagom Kirken og herfra sneg sig uset væk.

Det forholdt sig rigtigt, at Væver Hansen var gaaet bort sammen med Maren Smeds. Den lille hæslige Fattigkælling, der efterhaanden ved at optræde i alle Slags Forsamlinger og allevegne vække Modsigelse og Spektakel havde faaet den Forestilling om sig selv, at hun var en Profetinde, havde i sin uudslukkelige Tørst efter at forbedre Verden grebet ogsaa Tidens allersidste Løsen og var bleven „hellig“. Ude i sin Rønne paa den øde Mark holdt hun tilligemed tre-fire andre misfornøjede daglige „Bønnemøder“, paa hvilke de oplæste Stykker af Biblen, udhylede Salmer og i Jesu Navn bagvadskede alle dem, der ikke i Maren saae Kristenhedens nye Guddomslys oprinde. Det havde derfor vakt nogen Forundring og Bekymring, at Væveren

i den sidste Tid saa aabenlyst havde taget Maren Smeds under sin Beskyttelse. De Folk, der havde set dem gaa sammen fra Kirken, mente endog i Væverens Ansigt at have iagttaget et triumferende Smil, der syntes dem at passe daarligt til Lejligheden og sikkert ikke varslede noget godt.

Der var Uro i Luften. Hvad vilde Fremtiden bringe?

TREDJE BOG

I

En Eftermiddag i Midten af Juli kom Emanuel og Hansine gaaende hen ad Vejen fra Skibberup Fjordkirke; de havde været derude for at lægge en frisk Krans paa Guttens Grav. Tavse gik de hver paa sin Side af Vejen, Emanuel i sin graa, langskødede Multumsfrakke, Hansine i Kirkehætte og med et sort Sjal, som hun foran holdt ind til sig med sine brune, lidt knoklede Hænder. Det var en solhed Dag. Under den høje Himmel svævede ikke en eneste Sky, og paa Vejen laa et tykt, hvidt Støvlag, der hvirvledes op af deres Skridt, saa de gik ligesom i en Meldamp.

Da de naaede op paa Bakkehøjden, standsede Emanuel udfor en ensom Røn, der kastede en Smule Skygge henover Vejen. Med Hat og Kæp lagt om bag Ryggen blev han længe staaende ubevægelig, fordybet i Skuet af det sommerfrodige Landskab. Til alle Sider saae han ud over modne eller modnende Agre. Over hele Egnen strakte sig et endeløs Kornhav, som vuggede Sollyset paa sine gule og grønlige Bølger.

„Er det ikke et yndigt Syn?“ sagde han omsider med et stille Tonefald, næsten som var han bange for at

skræmme noget bort ved at tale. „Det er, som om man gennem Luften kan fornemme Muldens Kraft! Og hør Lærkerne derovre over Niels Jensens Rug! . . . Men er det ikke besynderligt, jeg bliver altid højtidelig stemt, naar jeg ser Høsten nærme sig. Det er saa forunderlig gribende, saadan at se Frugten af et helt, langt Aars Kamp og Møje saa at sige paa een Gang modnes før vore Øjne. Og endnu mærkeligere er det at tænke paa den underfulde og ukuelige Naturkraft, der her aabenbarer sig for os. Hvad enten Vinteren har været barsk eller mild, Sommeren tør eller regnfuld, . . . Aar for Aar modnes Kornet paa samme Tid, ja næsten nøjagtig paa samme Dato. Og hver enkelt Kornsort har endog sin egen Modningsdag! . . . Kan du huske, Hansine, hvordan vi nu i Foraaret allesammen klagede over Nattekulden, fordi vi frygtede for, at den vilde dræbe de smaa Spirer? Og senere, da vi klagede over Mangel paa Regn, og bagefter over for megen Regn? Og nu staar Kornet her i al sin Herlighed og spotter vor Selvklogskab og alle vore Bekymringer!“

Han tav et Øjeblik og vedblev derpaa:

„Der ligger egentlig en dyb Lære for os Mennesker i alt dette!“

Og efter endnu en Stunds Tavshed fortsatte han:

„Jeg tror, jeg vil benytte det Emne til min Præken paa Søndag. Der aabenbarer sig i dette lille Træk fra Naturens lovordnede Husholdning en evig Sandhed, som vi — og særlig i denne Tid — kan have Nytte af ret inderlig at tilegne os.“

Han havde fortsat sin Vandring men standsede fra nu af foran næsten hveranden Ager og brød ud i Beundring over Synet af den fremvældende Rigdom. Han havde igen sat sin bredskyggede Straahat paa Hovedet og trykket den dybt ned i Panden for at skaane sine Øjne, der i den sidste Tid ikke ret havde kunnet taale Sollyset.

Ovre paa den anden Side af Vejen fulgte Hansine

TREDJE BOG

I

En Eftermiddag i Midten af Juli kom Emanuel og Hansine gaaende hen ad Vejen fra Skibberup Fjordkirke; de havde været derude for at lægge en frisk Krans paa Guttens Grav. Tavse gik de hver paa sin Side af Vejen, Emanuel i sin graa, langskødede Multumsfrakke, Hansine i Kirkehætte og med et sort Sjal, som hun foran holdt ind til sig med sine brune, lidt knoklede Hænder. Det var en solhed Dag. Under den høje Himmel svævede ikke en eneste Sky, og paa Vejen laa et tykt, hvidt Støvlag, der hvirvledes op af deres Skridt, saa de gik ligesom i en Meldamp.

Da de naaede op paa Bakkehøjden, standsede Emanuel udfor en ensom Røn, der kastede en Smule Skygge henover Vejen. Med Hat og Kæp lagt om bag Ryggen blev han længe staaende ubevægelig, fordybet i Skuet af det sommerfrodige Landskab. Til alle Sider saae han ud over modne eller modnende Agre. Over hele Egnen strakte sig et endeløs Kornhav, som vuggede Sollyset paa sine gule og grønlige Bølger.

„Er det ikke et yndigt Syn?“ sagde han omsider med et stille Tonefald, næsten som var han bange for at

da han allerede var kommen et Stykke henad Vejlby-Vejen. „Dersom du kan huske det, saa sig til din Fa'er, at jeg ikke har glemt den Saarug, jeg laante af ham i Foraaret. Han skal faa den igen, saasnart vi faar det første Læs i Hus.“

I Forældrehuset fandt Hansine Faderen ene hjemme. I sort-hvide Uldskjorteærmer og med en lodden Hue trykket dybt ned paa sin stride Haarmanke sad den gamle Mand og smaasov i Armstolen, omkreset af en stor Fluesværm, der ved hendes Indtrædelse spredte sig summende omkring i Stuen.

„Er det dig, Hansine?“ sagde han og løftede de hvide Bryn højt op over sine blinde Øjne. „Hva? Kommer du alene? Hvor er Emanuel?“

„Jeg skulde hilse jer fra ham. Han kigger herind i Ugens Løb, sagde han.“

„Naa saadan. Ja, ja, Mutter kommer straks. Hun gik bare en lille Vending ind til Sørens for at hente Avisen. Der skal nok staa en gevaldig Tale deri af Bærre. Har Emanuel ikke snakket om det?“

„Nej, jeg tror ikke, han læste Avisen idag.“

„Han gi'er dem nok ordentlig paa Klapperne, gør Bærre. Men det er, som det skal være. Det er ikke for meget til dem ... de ... Tyveknægte, siger jeg rent ud. For hvad er de vel andet ... Røvere og Kæltringepak er de og ikke andet! ... Men hvad sagde jeg den Gang ... kan du huske, Hansine? ... Er det Træhesten, vi skal ha'e igen, sagde jeg. Skal vi Bønder igen være Kvæg for Herremanden ...“

Han havde med Besvær rejst sig fra Stolen og ved Hjælp af en Stok bevæget sig et Stykke henover Gulvet paa et Par store Slæbere. Hansine havde taget sit Tøj af og sat sig hen ved Vinduet; og mens den gamle, forbitrede Mand blev ved at snakke, sad hun stum og saae ud i den lille skyggefulde Have, hvor de ægformede Solpletter sneglede sig frem over Græs og Gange, og hvor Hønsene gik og skrabede under Stikkelsbærbuskene

— ganske ligesom i hin Tid, da hun som ung Pige havde haft sin Plads ved det samme Vindu og i ensomme Timer byggede sig en Fremtid op i gyldne Drømme.

Hun sad netop og tænkte paa denne Tid og paa det første Aar af sit Ægteskab, da Emanuel og hun levede ene med og for hinanden, og da hver Dags Samliv var en ny Aabenbarelse af en rig og ukendt Lykke for hende. Hun tænkte paa den første Vinters fredelige Aftener, da de sad sammen omkring Lampen, mens Emanuel læste højt for hende eller fortalte hende om sin Ungdoms ensomme Sjælekampe. I Tiden umiddelbart efter Guttens Død havde hun troet at spore ogsaa hos Emanuel en Længsel efter hine Dages Fred og Hygge. Men hun mærkede nu for hver Dag tydeligere, at hans Tanker var begyndt at søge deres egne Veje. Hvorhen de gik, vidste hun ikke; det var, som om hun i den sidste Tid havde mistet hans inderste Fortrolighed. Men i Følelsen af sin Afmagt overfor den Nedtrykthed, der mere og mere betog ham, kunde hun ikke finde Ro for den Tanke, at han gik og skjulte noget for hende, rugede over et begyndende Savn, som han ikke havde Mod til at tilstaa hende, og som han maaske ikke engang var sig helt bevidst, — en langsomt vaagnende Længsel efter det Liv og de Mennesker, som han tildels for hendes Skyld havde forladt.

Døren til Køkkenet aabnedes halvt, og Else stak sit store Hoved ind.

„Naa, det er dig, Hansine. Ja, vi havde jo ogsaa ventet jer . . . Hvor er Emanuel?"

„Han havde ikke Tid idag. Han kigger herind i Ugens Løb. Jeg skulde hilse fra ham."

Elses Ansigt fik et stramt Udtryk og forsvandt fra Døraabningen. Efter nogle Øjeblikkes Forløb sagde hun ude fra Køkkenet, hvor hun gik og rumsterede med nogle Lerfade:

„Det er svært, som Emanuel har faaet travlt paa

det sidste. Jeg synes, han har aldrig mere Stunder til at gøre et Par gamle Folk en Besøgelse. Det ta'er sig dog egentlig saa løjerligt ud, mener jeg."

Hansine svarede ikke. Hun vidste, at der i den sidste Tid havde hersket en lille Misstemning mellem Moderen og Emanuel i Anledning af, at denne efter Moderens Mening var begyndt at vanskøtte Præstegaardens Bedrift og for meget overlade Styret til Karlene.

„Men Avisen . . . Avisen, Mo'er!" raabte nu Anders Jørgen, der atter havde famlet sig hen til sin Armstol.

„Nu kommer jeg. Jeg skal bare slaa Mælken op til Kalvene."

Lidt efter viste hun sig i Døren ifærd med at binde et Forklæde om sit omfangsrige Liv.

„Nu skal vi — mente — høre!" udbrød den gamle straalende, da han opfangede den knitrende Lyd af Avisen. „Han gi'er dem nok ordentlig paa Klapperne. Ja Bærre er god! Han siger ligesom jeg — kan du huske? — Er det Træhesten, vi — —"

„Ja, det er godt, Fatter, men ti nu stille," afbrød Else ham, satte Anders Jørgens gamle runde, irrede Messingbriller paa sin Næse og begyndte med let snøvlende Stemme Oplæsningen af en seks Spalter lang Artikel, betit'et „Vor Førers Tale i Vemmeløv".

II

Emanuel havde imidlertid fortsat sin Vej indad mod Vejlby. Han var dog ikke gaaet lige mod Hjemmet men havde søgt i en Bue udenom det for at komme op til de store Udmarker nordenfor Byen, hvor han i sine første Kapellandage saa ofte tyede hen, og hvis Ensomhed og Stilhed i den sidste Tid igen havde faaet en sær Tiltrækning for ham. Heroppe havde han søgt at komme til Klarhed over de mange Tanker, som de sidste Dages store Be-

givenheder havde vakt hos ham. Timevis havde han kunnet vandre frem og tilbage paa det samme Vejstykke og fortabe sig i forundret Grublen over den besynderlige, næsten ligegyldige Ro, hvormed hans Venner her — ligesom Meningsfællerne over det hele Land — havde fundet sig tilrette i deres Umyndiggørelse og daglig saae Menneskenes helligste Love frækt traadt under Fødder. Selv en Mand som den store Tømrer Nielsen, fra hvem han snarere havde frygtet en altfor ubehersket Opbrusen af saaret Rets- og Stolthedsfølelse, smilte stadig lige selvtilfreds og talte blot om, at man for Fremtiden maatte „se at belave sig paa en forandret Taktik“. Det samme sagde ogsaa Væver Hansen, der fornylig havde gjort ham et sent Aftenbesøg og ved denne Lejlighed paa sin sædvanlige hemmelighedsfulde Maade og med mange Omsvøb havde ytret, at Sogneraadsformanden næppe længer var sin fremskudte Plads voksen, og dertil føjet nogle forblommede Hentydninger til, at der maaske ogsaa i Sogneraadsformandens Privatliv fandtes Forhold, som ikke var heldige for en Mand, der stod som politisk Fører for en stor, kristelig vakt Kres — Hentydninger, som Emanuel ikke havde forstaaet og heller ikke brød sig om at faa nærmere Forklaring paa. Han var fuldt og fast besluttet paa ikke længere at blande sig i Døgnets Politik, som han overhovedet aldrig havde følt stor Deltagelse for, og paa hvis Betydningsløshed han nu havde faaet al ønskelig Bekræftelse. Guds Riges Fremvækst kunde dog ikke standses. Det hellige Folkedømme her paa Jorden vilde vokse og trives tiltrods for alt Lovgiveri og alle Lovbrydere — ganske ligesom Muldens Korn, der paa Høstens Dag rakte Menneskene sine gyldne Aks trods al Vinterens Kulde og al Sommerens Tørke.

Men endnu var Tiden altsaa ikke kommen, Guds Børn ikke modne til at tage imod Faderens fulde Kærlighed. Maaske vilde han sletikke selv komme til at opleve de store Tiders Komme. Men det skulde ikke mistrøste ham,

og han skulde ikke trættes. Der var Lykke alene i Bevidstheden om at være med til at berede Vejen for Sandhedens og Retfærdighedens Sejrsgang over Jorden. Der var Glæde og Løn i selve Bebudelsen af Fredsrigets Komme.

Trods alt, hvad der i den sidste Tid var sket, vilde han end ikke opgive Troen paa, at det netop var her, fra det lille, forskudte og foragtede Danmarks paradisgrønne Sletter, at Evighedens Morgenrøde paany skulde opgaa over Verden. Han følte det saa sikkert, at Gud havde velsignet dette lille, af Fjendehaand og indre Tvedragt mishandlede Folk, optugtet det gennem Trængsler og Nød som fordum Jødefolket for helt at bortvende dets Sind fra det timeliges Forfængelighed. Havde han ikke allerede ladet sin Røst lyde her gennem en Række Kirkens Tjenere, hvis Mage Kristenheden i Aarhundreder ikke havde set, nu sidst i Grundtvig, hvis Ords Vælde havde faaet selv de døveste til at lytte. Og hvor fandtes der vel i hele Verden et Folk, saa barnefromt af Sind, saa gennemtrængt af Ydmyghedens og Lydighedens Aand, som det milde, blaaøjede danske? . . . Der havde i hans eget Liv været Øjeblikke, hvor han troede at mærke, at Gud havde en særegen Bestemmelse ogsaa med ham. Lige siden han som Barn sad paa sin Moders Skød og hørte hende fortælle om de gamle jødiske Profeter, hvis Mund Gud signede, havde Drømmen om at være en saadan udvalgt aldrig helt forladt ham; og han kunde derfor heller ikke nu komme bort fra, at Gud med Guttens Sygdom og Død havde villet stille hans Tro paa en endelig Prøve, maaske for at benytte ham som sin Tolk i disse tunge Modgangstider for hans Folk . . . Ak, men han havde været for svag! — — — —

Som han gik i saadanne Tanker, overraskedes han ved Synet af et Selskab, en fem-seks Personer af bægge

Køn, der havde lejret sig omkring en hvid Dug paa en Græsmark et Stykke fra Vejen.

En ung Pige i halvlang, hvid Kjole med blaat Livbaand havde rejst sig op og var ifærd med at holde en Tale. I sin ene, opløftede Haand holdt hun et Vinglas, i den anden en graa Herrehat, som hun med højtidelige Buk førte til og fra sit Hoved, mens det øvrige Selskab — to andre Damer og et Par Herrer — leende tilklappede hende deres Bifald. I Græsset bagved Damerne laa en opslaaet Parasol med Skaftet opad; ved Siden af Herrerne stod en Spaserestok nedstukket i Jorden med en lyseblaa Damehat over. I nogen Afstand fra Selskabet, henne i Skyggen under en afstumpet Pil, holdt en med to smaa skimlede Russerheste forspændt Jagtvogn, hvortil en Kusk med Fløjelsbenklæder og graa Gamascher stod og lænede sig.

Der paakom bestandig Emanuel en egen Skyhed, naar han uformodet stødte paa købstadsklædte fremmede paa sine Enemærker. Ogsaa nu vendte han Hovedet bort og lod, som om han slet ikke lagde Mærke til Selskabet. Han hørte den unge Pige sige:

„Tillad mig altsaa, højtærede-beærede Forsamling, at udtømme . . . at uddrikke en Skaa-aal for vor højtelskede-værdige Vært — —“

Stemmen holdt pludselig inde. Ogsaa Latteren derhenne forstummede.

Emanuel, der forstod, at man havde faaet Øje paa ham, lagde Hænder og Stok bag paa Ryggen og gik forbi, idet han bestræbte sig for hverken at paaskynde eller sagtne sin Gang.

Da forekom det ham med eet, at han hørte nogen raabe hans Navn.

Han saae sig ikke tilbage. Han var overbevist om at have hørt fejl. I hvert Fald vedkom de Mennesker ham ikke.

Men lidt efter hørte han Stemmen igen, og denne

Gang ganske tydeligt. Tilmed syntes den ham underlig bekendt.

„Hr. Pastor! . . . Hr. Pastor Hansted!"

Han vendte sig brat, halvt udfordrende, og saae en Herre komme imod ham med livligt hilsende Haandbevægelser. Han havde ved at vende sig faaet den nedgaaende Sol lige i Øjnene og kunde i Begyndelsen kun skelne Skikkelsens Omrids: en høj, temmelig svær Mand med Bakkenbarter, afmaalte Skridt og en statelig Holdning. Først da den fremmede naaede helt hen til ham og med en lidt anstrengt Forbindtlighed rakte ham Haanden, genkendte han Doktor Hassing.

„Jeg kommer egentlig til Dem som Udsending," vedblev Hassing, efter at de første Hilsener var vekslede, og blottede i et Smil sine store, hvide Tænder. „Vi er en lille Familiekres derhenne, og mine Damer vilde saa gerne have den Fornøjelse at hilse paa Dem . . . Vil De ikke gøre os den Ære at drikke et Glas Vin med os, Hr. Pastor? De vil træffe en gammel Bekendt."

Emanuel havde mest Lyst til kort og godt at svare nej. Navnlig fristedes han ikke af Udsigten til i dette Selskab at træffe gamle Bekendte. Men da han ikke havde nogen rimelig Grund til et Afslag og ikke gerne vilde støde Doktoren, der under Guttens Sygdom og Død havde vist ham og Hansine megen Deltagelse. saae han ingen anden Udvej end at gaa hen og hilse paa Selskabet.

Henne omkring Dugen havde man imidlertid opmærksomt iagttaget Mødet mellem de to Mænd, og da man nu saae dem bægge nærme sig over Græsmarken. tog Damerne til deres Parasoller og rejste sig. Ogsaa den tilbageblevne Herre — en ung Mand i melonfarvet Sommerdragt — kom tilsidst paa Benene, trak ned i sine kvarterlange Manchetter og anbragte sig — støttet til sin spiralformede Spaserestok — i udfordrende Stil-

ling umiddelbart bag den unge Pige ligesom for i fornødent Fald at kunne yde hende sin ridderlige Beskyttelse.

„Dersom du faar mig til at le, Alfred, saa prygler jeg dig,“ hviskede hun til ham, da Doktoren og Emanuel allerede ikke var mere end ti Skridt borte.

„Jamen, du gode Himmel . . . det er jo en komplet Urokse,“ hviskede han tilbage bag den Haand, hvormed han snoede sin lille blonde Snurbart. „Vil du bare se . . . en Guds Røst fra Seminarie-dariet!“

„Du skal tie stille, siger jeg.“

„Tys!“

De to Mænd traadte i dette Øjeblik hen til Kresen.

Den ene af Damerne, — en lille, i brunt Silke klædt Brunette med bløde Former og blide, overordentlig kvindelige, halvt barnlige Træk — rejste sig og gik hen og gav Emanuel Haanden.

„Min Hustru,“ forestillede Doktoren.

„Det glæder mig at gøre Deres Bekendtskab,“ sagde hun i et saa blidt Tonefald, at det næsten lød, som om hun talte med Accent. „Vi har jo været Naboer nu i flere Aar, og det har altid forundret mig, at jeg aldrig paa en eller anden Maade har truffet Dem. Paa Landet undgaar man dog ellers ikke let hinanden.“

Emanuel løftede tavs og alvorlig sin Hat en Tomme fra Hovedet; hvorefter Doktor Hassing med livlig Stemme forsatte Præsentationen.

„Tillad mig endvidere at forestille for Dem, — først den yngste i vor lille Kres, min Kones elskværdige Kusine, Frøken Gerda Zoff, hvem De for et Øjeblik siden afbrød i en overordentlig vellykket *speech*. Og her samme Kusines Fætter, min egen haabefulde Nevø, Hr. næsten juridisk Kandidat Alfred Hassing. Dersom De er Abonnent paa noget Sportsblad, Hr. Pastor, vil De sikkert mange Gange have truffet dette snart verdensberømte Navn i dets Spalter.“

Herregud, tænkte Emanuel medlidende ved Synet af den melonfarvede unge Herres poseagtige Klæder,

lange, spidsnæsede Sko og speciestore Manchetknapper, — det er altsaa Dagens Heltemode!

„Og endelig her,“ vedblev Doktoren, idet han vendte sig mod en slank, meget moderne paaklædt Dame, der under hele Præsentationen havde holdt sig bagved Emanuel ligesom for at være ubemærket til det sidste. „Ja, — her behøver jeg vel ikke at forestille.“

Emanuel vendte sig om — og blev en Stenstøtte.

Doktoren havde haft Ret; nogen Præsensation var virkelig her overflødig. Som den slanke Dame stod der og smilte, overgydt af Skæret fra en valmuerød Parasol, bag hvilken Solskiven netop var ved at naa Horisonten, — saa behersket og korrekt ligefra det faste Blik i hendes pragtfulde blaagraa Øjne og ned til Plissékanten paa hendes Kjole og samtidig saa udfordrende, saa vovet i sin storblomstrede Dragts søgte Stilfuldhed, lignede hun saa ganske sig selv fra Fortidens Dage, at Emanuel øjeblikkelig genkendte Frøken Ragnhild Tønnesen.

„De kan naturligvis ikke begribe, hvordan jeg pludselig dukker op her,“ sagde hun smilende og rakte ham forekommende sin smalle, glatbehandskede Haand. „De kunde vel næsten være istand til at opfatte mig som en Spion . . . det er derfor rigtigst, at jeg straks aabenbarer Dem Sammenhængen. Jeg havde i Foraaret den Fornøjelse at forny Bekendtskabet med Doktor Hassing og Frue, og da de var saa venlige at invitere mig herud, kunde jeg ikke modstaa Fristelsen. Jeg har endnu kun været her i to Dage, og jeg forsikrer Dem, der har ikke været mindste Indiskretion i mine Tanker . . . Er De nu beroliget?“

Hendes spøgende Tone og den fulde Forvisning om at gøre Virkning, som lyste ud af hendes hele Holdning, berørte straks Emanuel ilde. Han tog sig hurtigt i sin Overraskelse og svarede:

„Jeg forstaar ikke, hvad det er for en Slags Spioneri, jeg skulde kunne mistænke Dem for, Frøken Tønnesen. At De har haft Lyst til at gense Deres

forrige Hjemstavn, er dog en saa naturlig Ting, at den ikke behøver nogen Forklaring."

Hans Tale faldt haardere og mere afvisende, end han havde villet og beregnet. Da han mærkede den forstemmende Virkning, den gjorde paa Selskabet, vilde han ogsaa have tilføjet et Par formildende Ord; men i det samme saae han tilfældigvis, hvorledes den unge Sportsmand stødte til sin Kusine med Albuen og tilhviskede hende en Bemærkning, der fik den unge Pige til at bide krampagtigt i Snippen af sit Lommetørklæde. Blodet foer ham til Kinderne. Han tav.

„Ja, skal vi saa ikke sætte os paa det grønne Svær'," tog nu Doktoren igen tilorde i sin utrættelige Bestræbelse for at anslaa en utvungen Tone. „De vil nok drikke et Glas med os, Hr. Pastor! . . . Aa, Johan!" raabte han til Kusken henne ved Vognen. „Bring et nyt Glas og — —"

„Tak, jeg drikker ikke Vin," afbrød Emanuel ham kort.

„Ja saa!"

Der hengik nogle Øjeblikke i en uhyggelig Tavshed, hvorunder det var, som om ingen vidste, hvor de skulde gøre af deres Øjne. Doktoren stod med tillukket Mine og trak i sin ene Bakkenbart, mens han listede et komisk betuttet Blik over til Frøken Tønnesen. Han syntes at sige til hende: det er en Dumhed, vi her har gjort. Men hvad sagde jeg?

Emanuel saae ubevægelig frem for sig uden at mærke de andres Raadvildhed. Hans Vrede havde hurtigt vendt sig mod ham selv. Hvad havde han ogsaa haft at gøre her? tænkte han. Hvad vilde han mellem disse Mennesker, med hvem han ikke længer havde en Tanke eller Følelse tilfælles, ja hvis Sprog endog var bleven ham saa fremmed, at det næsten lød for ham som et andet Tungemaal?

Det blev Frøken Ragnhild, der med sin gamle Snarraadighed fandt en Udvej i Forlegenheden.

„Hør," sagde hun og traadte et Skridt frem i Kresen. „Jeg synes, at Pastor Hansteds Ord var en Tale i rette Tid, ... vi har vist allesammen drukket Vin nok. Jeg foreslaar, at vi benytter den smukke Aften til at spasere lidt i. Vi sender Vognen iforvejen — eller helt hjem til Kyndløse — og overtaler Pastor Hansted til at gøre os Følgeskab et Stykke Vej. Det vil De jo nok, ikke sandt? Vi skal dog — i hvert Fald i Begyndelsen — ad samme Kant, om jeg ikke husker fejl."

Hendes Ord vandt øjeblikkelig de andres Tilslutning, og Doktoren sendte Frøken Ragnhild et nyt men denne Gang taknemmeligt Øjekast.

Ogsaa for Emanuel kom Forslaget som en Befrielse. Han sagde til sig selv, at naar han fulgte Selskabet hen til det Sted, hvor Kyndløse-Vejen gik over hans Sognegrænse, var Høflighedens Krav fyldestgjorte, og han kunde endda naa tidsnok hjem til Aftenfodringen og Nadvergrøden.

Kusken blev hidkaldt og fik sine Ordrer, og man begav sig paa Vej. Den unge Sportsmand tog sin Tante, Fru Hassing, under Armen og skridtede afsted med hende forud for de andre, for at kunne give sit fyldte Hjerte Luft.

„Men hvad i Himlens Navn er dog det for et Paaskelam! . . . Og det er ham, I har kaldt for et interessant og originalt Menneske. Han ligner jo komplet en vandrende Legende."

„Du er altid saa voldsom i dine Udtryk, lille Alfred," svarede den sagtmodige Fru Hassing mildt bebrejdende. „Maaske er han ikke stærkt begavet og kan være lidt underlig . . . det veed jeg forresten ikke noget om. Men man maa i hvert Fald anerkende den Maade, hvorpaa han har opofret sig for sin Overbevisning og givet sig hen i sit Kald . . . det maa du dog virkelig indrømme, Alfred."

„Jeg tror paa Ære, at Tante allerede har faaet

en *faible* for ham. En lillebitte Forlibelse-dibelse — hva' Tante? Du kunde maaske ovenikøbet finde paa at invitere ham hjem til Aftensmaden."

„Det bliver vi jo nødt til, dersom han følger os langt. Men det er jo derfor sletikke sagt, at han tager imod Indbydelsen. Forresten skulde jeg saamænd ikke have noget derimod. Jeg kunde godt lide at høre Pastor Hansted udtale sig om forskellige Ting."

„Naa! Altsaa allerede fuldstændig skudt! Ja, Tante, du har et blødt og eftergiveligt Hjerte! . . . Men glemmer du da rent Onkel Joachim?"

„Onkel Joachim!" gentog Fru Hassing, og hendes Ansigt fik pludselig et lidt betænkeligt Udtryk. „Du har Ret — ham havde jeg virkelig ikke tænkt paa."

III

Det varede ikke længe, før Frøken Ragnhild og Emanuel kom til at gaa alene, et Stykke bag de andre. Doktoren, som i Begyndelsen havde ledsaget dem og indledet en Samtale med Emanuel om de gode Høstudsigter og det smukke Vejr, var bleven kaldt bort af den muntre unge Pige, der hele Tiden strejfede omkring langt borte fra det øvrige Selskab og idelig tilkaldte nu en, nu en anden, for at de skulde beundre de storartede Fund, hun gjorde overalt, — snart en „saa sød, saa sød" Mariehøne, der var kommen flyvende ned paa hendes Haand, snart et „helt Myreslot", som hun fandt oppe bag et Dige. Snart hist, snart her dukkede hendes lille hvidklædte Skikkelse op under en lyseblaa Silkeparasol, der hvælvede sig over hende som en privat lille Lyksalighedshimmel.

„Hvor De dog egentlig er et kuriøst Menneske, Pastor Hansted!" udbrød Frøken Ragnhild, efter at Doktoren var gaaet fra dem, og de en Stund havde gaaet tavse. „Der har jeg nu i syv Aar gaaet og glædet mig til den Dag, da jeg

kunde overraske Dem herude . . . og saa tager De imod mig, som om det ikke var mere end tre Dage, siden vi sidst havde set hinanden. Jeg vil sige Dem, De satte mig virkelig i Forlegenhed før; jeg havde naturligvis forberedt de andre paa en stor Genkendelsesscene! . . . . Naa, jeg indrømmer, det var min egen Dumhed,“ fortsatte hun, da Emanuel vedblev at tie. „Jeg burde fra gammel Tid have erindret, at De i mange Stykker ikke er som andre Mennesker. Og med Hensyn til Uberegnelighed har De altsaa ikke forandret Dem den bitterste Smule.“

Emanuel bemærkede ikke den Tvang, hun maatte paalægge sig for igen at anslaa den halvt kammeratlige Tone, der i gamle Dage havde været brugt imellem dem, — dertil var han for opfyldt af sit eget Ubehag ved at gaa her ene med hende og efter saa mange Aars Forløb igen at høre denne paa en Gang udfordrende og indsmigrende Stemme med den mærkeligt metalliske Klang.

Uden i nogen Maade at lade sig paavirke af hendes fortrolige Sprog sagde han:

„Det lader til, at vi har haft nogenlunde ensartede Indtryk af hinanden, Frøken Tønnesen. Baade før, da jeg saae Dem, og nu ved at høre Dem tale kom jeg til at tænke paa, at vistnok ogsaa De er ganske den samme nu som for syv-otte Aar siden.“

„Nu ja,“ svarede hun med en Skuldertrækning. „Hvad skulde egentlig have forandret mig? Jeg er Frøken Tønnesen nu, som jeg var det dengang; og mit Livs mellemliggende Roman kunde jeg saamænd nedskrive bag paa et Visitkort. Saadan er nu engang Livet for os ugifte Damer . . . . Men med Dem er det en anden Sag. Jeg er ikke saa fremmed for Deres Oplevelser, som De maaske tror. Jeg havde for et Aarstid siden den Fornøjelse at stifte Bekendtskab med Deres Søster, Generalkonsulinde Torm, og med Deres Broder, Kammerjunkeren. Deres Søster og jeg er siden

bleven gode Veninder. Hun er fortryllende, ikke sandt? . . . Som De kan vide, har vi undertiden ogsaa talt om Dem. Hun beklager sig forresten ofte over, at hun næsten aldrig hører noget fra Dem."

Emanuel var bleven opmærksom. Skulde der maaske trods Frøkenens Forsikringer alligevel skjule sig lidt Spioneri bag dette Besøg? — tænkte han.

„Jeg har altsaa, allerede inden jeg kom hertil, hørt lidt om, hvilken indflydelsesrig Mand De er bleven her, hvilken Omvæltning De har fremkaldt i hele Egnen, siden Fader rejste, og hvor De bliver forgudet af alle Deres Sognebørn. Ja, man har jo ligefrem tildelt Dem Apostelnavnet, efter hvad jeg har ladet mig fortælle herude."

Der gik et lille Ryk igennem Emanuel; han følte godt den skjulte Spot i hendes Ord. Efter et Øjebliks Tavshed sagde han:

„De har Ret. Jeg har virkelig kun Grund til at være meget taknemmelig. Men — hvordan er det? — har ikke ogsaa De faaet Deres Ønsker opfyldte, Frøken Tønnesen. De var saa lykkelig at komme bort fra denne Egn, som var Dem saa forhadt, og at komme ind til Hovedstaden, til det danske Kulturcentrum, til Selskabeligheden, Moderne og Teatrene. De har faaet selve vort verdensberømte Tivoli til Nabo — —"

„Nu ja," afbrød hun ham med et lidt utaalmodigt Hovedkast. „Med mig er det som sagt en anden Sag. Forøvrig har jeg ikke beklaget mig, saa jeg fatter ikke rigtig, hvortil Deres Ord sigter. Jeg befinder mig saamænd efter Forholdene meget godt. Jeg skal sige Dem, jeg er paa mine gamle Dage bleven Filosof . . . Stoiker, tror jeg, det hedder. Det vil sige, jeg har efterhaanden vænnet mig til at være det Forargelsens Tegn, som jeg og mine Lige nu en Gang er bleven for vor kære Samtid . . . ja, jeg føler mig næsten en Smule stolt over at høre til dem, der bebuder det store Babylons nære Fald."

Emanuel vilde sige noget; men hans Tanker var bleven uvant med at bevæge sig i Spring, og endnu før han havde faaet en Sætning samlet, tog Frøken Ragnhild igen tilorde.

„Men lad os ikke tale om mig. Det er et saa forskrækkelig uinteressant Emne, forsikrer jeg Dem. Derimod maa De fortælle mig lidt om Dem selv. De har da altsaa virkelig i otte lange Aar levet her uden nogensinde at føle Savnet af de nu saa ilde berygtede Civilisationens Goder . . . af lidt god Musik f. Eks. . . . Ikke engang af min lille schubertske Lærke-Etude, som De dog i sin Tid — kan De huske? — holdt saa meget af?"

Hun havde, mens hun talte, set hen paa ham over sin Parasols elfenbenshvide Skaft og igen i Blik og Smil udfoldet al sin Elskværdighed. Emanuel bevarede standhaftig sin Tilbageholdenhed og svarede alvorlig:

„Jeg har ondt ved at forstaa, hvorledes jeg skulde kunne savne det, som jeg netop er i allerfuldeste Besiddelse af. Dersom De vilde gøre Dem den Ulejlighed at lukke Ørene op, Frøken Tønnesen, vilde De netop i dette Øjeblik kunne høre Lærkerne synge ovenover Deres Hoved — langt dejligere, end Verdens største Virtuos kan gøre dem det efter i nogen Etude. Jeg behøver blot at gaa udenfor min Dør for at se et Rundmaleri for mig, som spotter al menneskelig Kunst; og den hele Sommer har jeg fra Morgen til Aften et helt Orkester spillende udenfor mine Vinduer: Stærene i Trætoppene, Solsorten i Buskene, de smaa Musvitter — —"

„Ja, og Kragerne! Glem endelig ikke dem! — Og Hanerne! Aa, Gud, Hanerne!" udbrød hun og holdt i komisk Fortvivlelse Haanden op til Øret. „Der er i denne Tid et saadant Afskum, der hver Morgen, naar jeg ligger i min sødeste Søvn, stiller sig op udenfor mit Vindu og hyler og galer og skraaler . . . Aa, det er som at ligge paa en gloende Rist!"

Emanuel kunde denne Gang ikke lade være at trække lidt paa Smilebaandet. Han standsede et Øjeblik og sagde hovedrystende, idet han for første Gang saae fuldt paa hende:

„I Sandhed! De har ikke forandret Dem, Frøken Tønnesen. Endog til vor prægtige Morgenbebuder har De bevaret Deres gamle Nag.“

„Ja, jeg tilstaar, i disse Retninger er jeg ganske den samme Kætter som før. Man maa for mig gerne beholde Fuglesangen og de grønne Skove og den saakaldte friske Strand — med den afskylige Tanglugt — og de blomsterbrogede Enge og hvad det nu altsammen hedder, blot jeg maa faa Lov at blive inden fire Vægge, hvor jeg kan hygge om mig med Ting, der passer for min egen Smag og mit private Temperament. Jeg mangler i enhver Henseende Smagen for det „naturlige“. For mig er f. Eks. Synet af en stilfuldt udstyret Stue, der er præget af et ejendommeligt Menneskes særegne Tilbøjeligheder, hundrede Gange smukkere, for ikke at tale om langt interessantere, langt mere tanke- og stemningsvækkende end det allerherligste Landskab . . . De finder mig vist forfærdelig, ikke sandt?“

Emanuel vilde svare, men hun kom ham atter denne Gang i Forkøbet.

„Jeg kunde saamænd endda forarge Dem meget mere endnu, hvis jeg vilde. Og hvorfor skulde jeg ikke gøre det? . . . Jeg vil da sige, at efter min Mening er alt dette med Naturens Skønhed og Højhed osv. ikke stort andet end Fabel, som aandsfattige Digtere har faaet os til at tro paa, og som de fleste Mennesker driver et frygteligt Hykleri med. Jeg for mit Vedkommende kan ikke komme udenfor Københavns Gader og møde Synet af de skaldede Marker, de ensformige Veje og denne urimelige Mængde ganske øde Himmel uden at komme til at tænke paa den kolde Rullestue, hvor jeg som Barn fik mit Bad. Hvor meget Solen end

skinner, og hvor grønne Markerne er, det forekommer mig altsammen saa goldt, saa nøgent og trist, at det faar mig til at fryse. Og naar jeg saa tænker paa den evighedslange Vinter, paa de bælgmørke Aftner og Nætter, paa Stormen, Regnen og de bundløse Veje — og jeg har jo dog paa dette Punkt en ret lang Erfaring at tale af — saa synes det hele mig saa umenneskeligt, . . . ja, og saa nedværdigende! Jeg indrømmer, at ogsaa Byerne kan være ækle, baade støvede og smudsige og sværtede af Kulrøg og meget andet. Men man er dog ikke der i den Grad prisgiven nogle afskylige Naturmagters brutale Herredømme. Man er dog ikke der en fuldkommen Slave af, om Hr. Sol eller Madam Maane allernaadigst behager at skinne eller ikke. Der faar man dog en Smule Anelse om, hvad det vil sige at være Menneske . . . at være den Skabningens Herre og Mester, som det dog vel er Udviklingens Bestemmelse en Gang for Alvor at gøre os til."

De var netop naaet op paa Toppen af en Bakke, hvorfra man havde en af de milevide Udsigter, paa hvilke Egnen var saa rig. De havde forlængst overskredet Sognegrænsen, og fra det Sted, hvor de befandt sig, kunde man overse Kyndløse-Vesterby Sognets flade, men venlige og afvekslende Landskab, hvorigennem en vandrig Aa bugtede sig mellem grønne Enge og et Par Smaaskove. I Vest øjnedes selve Kyndløse By med den høje Kampestenskirke, hvis forgyldte Vejrfløj lyste mod Aftenhimlen som en nytændt Stjerne. Fjernt i Nord og Nordvest skimtedes endelig som en blaalig Skybanke Vesterby-Sognets store Skovbælte, bag hvilket Solen netop var gaaet ned og havde tændt hele Himmelranden i Flammer.

„Og en saadan Tale har De Mod til at føre netop her," sagde Emanuel næsten vemodig, idet han med en bred Haandbevægelse viste ud over det glødende Solnedgangs-Landskab, hvor Nattetaagerne allerede var begyndt at

pusle frem over Engene og brede sig som uhyre Spindelvæv over Aaens blodrøde Aare. „De kan virkelig ikke finde det mindste tiltrækkende ved et Syn som dette? Det kan sletikke vække anden Tanke eller Følelse hos Dem end en uhyggelig Erindring om Deres Barndoms Rullekælder?“

Frøken Ragnhild saae en Stund med missende Øjne ud over Egnen. Derpaa sagde hun med det lille fornemme Smil, som hun gerne paatog sig, naar hun vilde sige noget rigtig udæskende:

„Jeg kan i hvert Fald ikke forstaa, hvorfor det der skal være saa bedaarende dejligt, at et Menneske er forpligtet til fra Vuggen til Graven at falde i en Henrykkelsestilstand, hver Gang han ser det. Mig tiltaler det desuden aldeles ikke. Alene Farvesammenstillingen er mit Øje imod. Denne blaa Himmel, denne skrigende røde Horisont, alt dette brandgule Korn og den spinatgrønne Eng dernede . . . blaat, rødt, grønt og gult! Er det ikke netop de Farver, der benyttes til de saakaldte Hottentot-Lommetørklæder, . . . De veed nok, disse brogede Tøjer, som Englænderne sender ned til de Vilde i Afrika, og som hensætter vore sorte Medskabninger i en sand Salighedstilstand? Tror De egentlig ikke, Pastor Hansted, at Naturfænomener som en Solnedgang alene har den Bestemmelse at være en Slags ophøjet Forlystelse for Halvmennesker — baade de hvide og de sorte — og maaske for Dyrene? En saadan ildsprudende Himmel svarer sikkert til den Slags Væsners Forestillinger om Pragt; den vækker jo ogsaa deres blide Følelser . . Nattergalene begynder at synge, Frøerne at kvække . . .“

„De har vist fuldkommen Ret, Frøken Tønnesen!“ afbrød Emanuel hende med et lille ironisk Buk; han fandt det ikke længer Umagen værd at tage hende alvorligt. „Det er blot Skade, at Vorherre ikke havde Lejlighed til at raadføre sig med Dem, da han skabte dette Makværk af en Verden, der alene passer for

Kabylere og Hottentotter. Men det falder mig ind ... da jeg traf Dem før, havde De dog nedladt Dem til at tage Plads paa en ganske gemen Græsmark, — ja, saavidt jeg kunde skønne, var baade De og de øvrige Damer og Herrer i en ganske munter Stemning. Det lader da altsaa til, at Opholdet i Naturen alligevel kan øve en ret oplivende Virkning paa Dem."

„Ja, hvad skal man sige?" svarede hun med et Skuldertræk, idet de fortsatte deres Gang. „Der bliver vel altid saa meget af Dyret tilbage i os Mennesker, at vi undertiden kan føle Lyst til en Eng at sole os paa, en Skov at springe i. Men hvad beviser saa det? Jeg veed jo f. Eks. ogsaa, at forelskede Mennesker sværmer for at vandre i Maaneskin. For mig, der ikke er forelsket, er en Maaneskinsnat noget af det vederstyggeligste, jeg veed; den faar mig altid til at tænke paa en Ligstue. Rimeligvis vækker saaledes Synet af Naturen ogsaa hos Mennesket de mindre fornemme Følelser — —"

Hun holdt pludselig inde, brød ud i en lille Latter og sagde:

„Nej, det er dog virkelig for dumt! Nu gaar vi her og fører akkurat den samme Passiar, som vi for otte Aar siden tog op Dag for Dag ... og med ganske det samme heldige Resultat. Kan De huske, hvordan vi ogsaa den Gang kunde snakke os røde i Hovedet bægge to, ... skal vi nu ikke slutte Fred? Nu har vi jo faaet hver sit — De Deres Land, jeg min By — saa egentlig har vi jo ikke noget at skændes om mere."

„Det mener ogsaa jeg," sagde Emanuel tørt.

„Nu, saa blev vi da endelig enige om een Ting! Men jeg har ogsaa været altfor snakkesalig ... De veed jo nok, det er gamle Jomfruers Vane. Nu er det Deres Tur at være underholdende, Hr. Pastor!"

Hun blev i dette Øjeblik afbrudt af Doktoren og

hans Frue, der en Tid havde staaet forude paa Vejen og ventet paa dem.

„Nu faar De virkelig ikke Lov til at slippe fra os, Hr. Pastor," sagde Doktoren med sit ubestemmelige Smil. „Nu har vi kun et Par Skridt til vor Dør, og De kan dog ikke naa tidsnok hjem til Teen hos Dem selv."

„Ja, nu maa De ikke sige nej," istemte Fruen med al den Hjertelighed, hun kunde lægge i sin blide Stemme. „Dersom De tror, at Deres Hustru vil blive ængstelig over Deres Udeblivelse, kan vi jo let sende et ridende Bud."

Emanuel stod et Øjeblik tvivlraadig. Han havde nu i syv Aar udelukkende holdt sig indenfor sin egen Vennekres; men Frøken Ragnhilds Spottetale havde opægget ham, og han havde desuden i den senere Tid oftere overvejet med sig selv, om han ogsaa handlede forsvarligt ved saaledes ganske at afslutte sig fra Omverdenen. Navnlig i de sidste Dage, efter at Regeringen ved sine Voldshandlinger havde forsøgt at standse Folkepartiets Fremvækst, var der vaagnet i ham en Følelse af Forpligtelse til at optage Kampen mod Gudsrigets triumferende Fjender ogsaa udenfor sin vante Virkekres. Hans lille, lønlige Haab om, at Gud endnu en Gang vilde sætte hans Tro og hans Nidkærhed paa en Styrkeprøve, havde i saa Henseende ikke været uden Betydning; og — udæsket som han nu var bleven — optog han da dette tilfældige Møde med de fremmede Mennesker som en Slags Tilskyndelse fraoven, en himmelsk Ordre, og sagde Ja til Indbydelsen.

IV

En Timestid efter sad han ved et fint dækket Aftensbord i Doktor Hassings pompejansk udstyrede Spisestue.

Han havde endnu ikke helt overvundet den Følelse af Ufrihed og den dybe Uvilje, der havde bemægtiget sig ham ved at træde ind i det overdaadigt indrettede Hjem, som i saa meget mindede ham om hans eget Barndomshjem. Efter tavs at have taget Plads ved Bordet bøjede han Hovedet og foldede Hænderne i sit Skød. Uden at lade sig paavirke af den lille Betuttelse. det vakte hos de andre, bad han i Stilhed sin sædvanlige Bordbøn og tilføjede endda: „O, min Fader og Frelser i det høje! Skænk mig Naade og Kraft til at bære dit Vidnesbyrd ind i dette Hjem og tænde det himmelske Lys i Vankundigheds Mørke!“

Ved den øverste Bordende sad Frøken Ragnhild og Doktoren og disputerede om moderne Musik; ved den nederste sad de to unge, der for det meste stak Hovederne sammen under en hemmelighedsfuld Hvisken, og hvis snart varme, snart fornærmede Øjekast til hinanden syntes at tyde paa, at Fætterskabet var paa Veje til at glide over i et mere fortroligt Forhold.

Lige overfor Emanuel og Fru Hassing sad en lille tavs, sortklædt Dame, og ved Siden af hende en ældre Herre af højst ejendommeligt Udseende. Han var en Mand paa omkring halvfjerdsindstyve Aar, stor og plump af Legemsbygning og med et fuldkommen skaldet Hoved, hvis Isse var saa hvid og blank, at alle Stuens Lys spejlede sig i den. Ansigtet var rødvinsfarvet og delt paatværs af en bred Mund, som hvert Øjeblik aabnede Udsigten til en stor og tyk Tunge, der hindrede ham i at tale rent; Øjnene var smaa, Næsen til Gengæld stor og rød som en Hummerklo, og fra Hagen hang en rødblaa, nobret Hud ned over Halsen ligesom en Pelikanpose. Iøvrig var Ansigtet prydet med et lillebitte, hvidt Fipskæg og et Par smaa, halvmaaneformede Bakkenbarter, der efter gammel Hofmode strakte sig fra det underste af Øret henimod Midten af Kinden; og til dette aristokratiske Skæg svarede et stift, sort Atlaskes Halsbind og en ovalformet Brillantnaal midt i Skjortebrystet

(med en vedhængende Stump Guldkæde og en lille Hæftenaal) samt et stort, broget Silkelommetørklæde, hvormed han idelig og uden synlig Grund tørrede sig bag om sin tykke Nakke. Forresten var han ganske tarvelig klædt i en graa Klædesfrakke, og hverken hans Linned eller hans Hænder røbede nogen stærkt udviklet Properhedssans.

Denne Mand var den at Fru Hassing og hendes Nevø saa ængstelig omtalte „Onkel Joachim", en forhenværende Herregaardsbesidder, med Titel af Jægermester, som for nylig paa Grund af en altfor junkerlig Svaghed for Luksusheste, kostbare Ekvipager, stort Tjenerskab, fine Vine og illegitime Kærlighedsforbindelser havde været nødt til at sælge sin Ejendom og nu hovedsagelig levede af Familjens Naade. Sammen med sin Søster — den lille sortklædte Dame — opholdt han sig for Tiden hos Doktor Hassing i „et Besøg", der allerede havde strakt sig over adskillige Maaneder.

I god Overensstemmelse med sine øvrige Tilbøjeligheder havde Onkel Joachim altid sat en Stolthed i at høre til „de faa", der endnu hyldede de mest yderliggaaende reaktionære Anskuelser paa alle Omraader. Han kaldte sig bestandig — og slog sig samtidig med Varme paa sit brede Bryst — „en Repræsentant for Ideerne fra før Ulykkesaaret 48"; og det havde ikke formildet hans Sindelag mod det overalt fremrykkende Demokrati, at det netop blev en rig Bonde, som ved Tvangsavktionen fik hans Ejendom tilslaaet. Doktor Hassings ellers saa tyste og navnlig for al Politik ganske tillukkede Hjem havde i den sidste Tid fra Morgen til Aften genlydt af rasende Udfald mod Bønderne, Rigsdagen, Højskolerne og mod selve Regeringen. Jægermesteren var nemlig nok regeringsvenlig og navnlig kongetro; men han fandt, at man tog altfor valent og ængsteligt fat paa „Oprørerne"; han begreb ikke, hvorfor man ikke straks proklamerede den uindskrænkede Enevældes Genindførelse, og det var et Forslag,

hvortil han idelig kom tilbage, at man skulde sende alle Demokrater, i hvert Fald alle demokratiske Rigsdagsmænd, paa Krigsskibe over til Kristiansø, hvor de skulde hugge Sten, indtil de havde forbedret sig. Alle andre Forholdsregler var efter hans Mening Lapperier, Slag i Luften, der ikke vilde føre til noget Resultat.

Der havde derfor virkelig været Grund til med nogen Ængstelse at imødese Mødet mellem denne Mand og Emanuel — og de spændte Forventninger var da ogsaa i fuldt Maal bleven opfyldte. Saasnart Jægermesteren havde hørt Emanuels Navn, var hans Hoved bleven purpurfarvet; og uden at give Emanuel Haanden eller besvare hans Hilsen foer han ind i Spisestuen til Fru Hassing, der var ifærd med at tilse Aftensbordets Dækning.

„Hvad skal det sige!“ raabte han her med sit tykke Læspemæle, hvis Styrke han paa Grund af Tunghørighed aldrig formaaede ret at beregne. „Er det ikke den gale Anarkist og Folkeforfører derovre fra Vejlby? Og med saadanne Folk holder I Omgang! Med den Slags Personer fører I mig sammen! Hvad er Meningen, Ludovica?“

„Hør, Onkel!“ havde Fru Hassing svaret med en Bestemthed, der ellers var hende ganske fremmed men netop derfor gjorde et desmere overvældende Indtryk paa Onkel Joachim. „Du veed, at hverken Hassing eller jeg befatter os med Politik. Men Pastor Hansted er en overordentlig dannet og interessant Mand, af hvis Konversation man kan høste baade Fornøjelse og Belæring, uden at man derfor behøver at hylde hans Anskuelser. Jeg vil nu derfor bede dig om, Onkel Joachim, at du ikke fornærmer Pastor Hansted men husker paa, at han iaften er vor Gæst.“

Det var Virkningen af denne Formaningstale, der endnu i Begyndelsen af Maaltidet kunde spores paa ham; han sad stiv som en Ledstolpe og lod med fornemt krænket Mine de fleste Retter gaa ham forbi.

Men efterhaanden som han mærkede, at hans tavse Modstand forblev upaaagtet — og desuden fordi den i Længden krævede altfor stor Selvfornægtelse af ham — forandrede han pludselig sin Taktik, tog med Graadighed for sig af alt, hvad der var paa Bordet, larmede ugenert med Kniv og Gaffel og faldt hvert Øjeblik de andre i Talen med højrøstede Anmodninger om Brød, Smør, „lidt mere Leverpostej, Ludovica“, for dermed at vise, at Anarkisten slet ikke eksisterede for ham.

Underholdningen omkring Bordet var efterhaanden bleven livlig. Ogsaa Emanuels langsomme og tungt formede Tale hørtes bestandig tydeligere mellem de andres lette Konversation. Han følte i stigende Grad det Ansvar, han havde paataget sig ved at sidde her mellem disse sørgeligt vildledte Mennesker. Han besvarede høflig Fru Hassings forskellige interesserede Spørgsmaal om Forholdene i hans Menighed men var bestandig agtpaagivende, gav sig ikke paa noget Punkt hen og aflagde ikke et Øjeblik den alvorlige, næsten dystre Mine, der var hans foreløbige, tavse Indsigelse mod alt, hvad han saae omkring sig.

Samtalen mellem ham og Fru Hassing gled efterhaanden over paa et farligt Emne, nemlig paa Spørgsmaalet om Tidens store Folkeoplysningsarbejde, navnlig indenfor Bondestanden. Emanuel udtalte uforbeholdent sine Anskuelser og fremhævede med Vilje ganske særlig den Betydning, han tillagde Højskolernes Virksomhed paa dette Omraade.

Fru Hassing var lutter lyttende Opmærksomhed. Hun hørte til den Slags letbevægede Kvinder, der øjeblikkelig bliver varme for alt, hvad de mærker andre være varme for. I hendes regelmæssigt smukke, ikke særlig kløgtige Madonna-Ansigt kom der altid et Udtryk af dyb Eftertænksomhed, naar nogen talte; — det saae ud, som om Vedkommende med sine Ord klargjorde hende netop det, hvorpaa hun længe forgæves havde grundet. Saaledes sad hun ogsaa nu og

lyttede med Albuerne paa Bordkanten og en Finger lagt op over Kinden, — og naar hun nu og da i sin syngende Tone fremkom med, hvad hun kaldte „sine Betænkeligheder", var det i Virkeligheden mindre for at modsige ham end for at give ham fornyet Lejlighed til at udvikle sine Anskuelser.

Men ogsaa de andre var begyndt at blive opmærksomme. Emanuels urokkelige Alvor, hans grovt klædte Skikkelse og store Skæg frembragte i disse Omgivelser et ejendommeligt Indtryk af apostolisk Oprindelighed og Kraft. Ja, om det saa var den noget foredragsagtige Maade at tale paa, som han havde vænnet sig til ved stadig at henvende sine Ord til Bønder, gjorde den ham blot end mere interessant i disse Menneskers Øjne. Desuden var Emnet for Samtalen saa fremmed for dem alle, hans Udtalelser derfor saa nye og overraskende, at han uvilkaarlig paatvang dem Respekt.

Endog de to unge afbrød bestandig oftere deres Hvisken for at høre efter ham, naar han talte; og Sportsmanden blinkede en Gang hen til Fru Hassing, som om han vilde sige:

„Du har forresten Ret, Tante! . . . Der er virkelig Stil over Manden!"

Derimod var Frøken Ragnhild øjensynlig forstemt. Hun sad tilbagelænet mod Stoleryggen, og hendes lange, spidse Fingre tumlede stedse mere nervøst med nogle Brødkrummer paa Dugen.

Emanuel forblev i Længden ikke upaavirket af den stigende Opmærksomhed, han vakte med sin Tale. Han havde i et Øjebliks Selvforglemmelse — uden at tænke paa sit Afslag ude paa Marken — drukket et Glas Vin, og hans Tone blev bestandig mere utvungen. Han formede sine Sætninger med en Lethed, som undrede ham selv, og udtrykte sig i det hele med en Myndighed, der var ham ganske uvant.

Paa een Gang opstod der nogen Uro omkring Bordet. Fra sin allerede temmelig udæskende Lovprisning af Høj-

skolerne og den Aand, der gennem dem var udgaaet til Befolkningen paa Landet, havde Emanuel pludselig kastet Talen ind paa Øjeblikkets store Strid mellem Regeringen og Folket.

Alle saae ængstelig hen paa Onkel Joachim, hvis Hoved atter var blevet purpurrødt og svulmede op som en Ballon, der fyldes.

„Tillad mig, Højstærede!“ eksplodere han tilsidst, idet han efter tunghørige Folks Vane lagde en Haand — en højst uaristokratisk Næve med lange, røde Haartotter midt paa alle Fingerleddene — op bag Øret. „Jeg hører, De er en ivrig Beundrer af denne saakaldte Folkefrihed, min Herre, og denne . . . saakaldte . . . almindelige Stemmeret, jeg be'r! De vil da maaske tillade mig, Højstærede, at fremføre for Dem et Eksempel, som dog rimeligvis vil bringe Dem til andre Anskuelser. Jeg behøver blot at fremføre et eneste Eksempel for klart at godtgøre for Dem, hvor forkastelig, ja rent ud fordærvelig denne . . . jeg be'r . . . denne saakaldte almindelige Stemmeret er for et Lands Fremtid og Velfærd.“

Fru Hassing sendte sin Mand et Blik for at faa ham til at standse Onkel Joachim. Men Doktoren, der bag sit korrekte og værdige Ydre gemte ikke saa lidt af en ungdommelig Skælmsmester, lod, som om han ikke saae det. Han fandt, at det kunde være ret underholdende at blive Vidne til en lille Holmgang mellem de to kamplystne Herrer.

„Jeg tillader mig altsaa — ganske kort — at fremføre følgende for Dem,“ fortsatte Jægermesteren. „Jeg havde en Gang . . . for nogen Tid siden, hm! . . . en Røgter . . . en Røgter, forstaar De! Iøvrig en meget ædruelig og skikkelig Person, men ganske uvidende, aldeles blottet for selv de mest elementaristiske Kundskaber. Dersom nogen vilde have spurgt ham . . . f. Eks. om, hvad tre Gange seks er, vilde han rimeligvis have svaret ni eller tolv eller fjorten. Jeg be'r Dem! . . .

Eller dersom nogen havde spurgt ham om, hvad f. Eks. Hovedstaden i Tyskland hedder, vilde han udentvivl have svaret Skelskør ... det var nemlig den eneste By, han kendte, foruden København og Roskilde. Med Hensyn til Lovkyndighed, saa vidste han præcis lige saa megen Besked om, hvad der stod i vor ... saakaldte ... Grundlov, som hvad der staar i den tyrkiske eller kinesiske! Nu tillader jeg mig at spørge," fortsatte han med stigende Selvfølelse, da han paa den almindelige Tavshed kunde mærke, at han var begyndt at gøre Lykke. „Er det virkelig Deres Mening, Højstærede, at en saadan Person bør have lige saa megen Indflydelse paa Styrelsen af et Riges indre og ydre Anliggender som en Mand som ... som f. Eks. vor ærede Vært, Hr. Doktor Hassing? Jeg be'r Dem!"

Han kastede sig med en inviterende Haandbevægelse tilbage paa Stolen, lagde Armene overkors og afventede i denne Stilling sejrstryg Emanuels Svar.

Emanuel havde mest Lyst til sletikke at svare Jægermesteren, hvis hele Person ikke syntes ham at indbyde til alvorlig Meningsudveksling. Men da han mærkede den Forventningsfuldhed, hvormed nu ogsaa de andre saae hen paa ham for at høre hans Svar, sagde han:

„Jeg mener, at den omtalte Røgter, trods al formentlig Uvidenhed, ikke alene burde have haft lige Ret med Doktor Hassing men — om der skete ham fuld Retfærdighed — maaske snarere den dobbelte."

Svaret kom med en saadan Overbevisningens Tilforladelighed og lød samtidig saa paradoksalt, at man uvilkaarlig brød ud i Indsigelser.

„Men det kan De dog umulig mene!" sagde selv Fru Hassing, mens Onkel Joachim lagde sig ned mod sin Søster og med en Stemme, som han aabenbart selv antog for hviskende, skreg hende ind i Øret: „Hvad siger han? Hvad er det, han siger?"

„Jeg synes dog, at Tingen er ganske simpel og indlysende,“ vedblev Emanuel, gjort yderligere veltalende af den Modstand, hans Ytringer vakte. „Hvorfor skal dog en Mands Fødsel være bestemmende i hans Forhold til Samfundet. At et Menneske er født i Fattigdom, kan blive en Ulykke for ham, og der var snarere Grund til at yde ham en Oprejsning derfor end til det modsatte. Og hvad hans paastaaede Uvidenhed eller rettere Mangel paa Lærebogskundskaber angaar — ja, saa betyder den jo egentlig blot, at Samfundet ikke har villet koste tilstrækkeligt paa hans Uddannelse; . . . men derfor er der dog ingen Grund til altid at lade ham være Stedbarn; tværtimod!“

„Jamen, De maa dog virkelig indrømme —,“ begyndte Doktor Hassing.

Men Emanuel hørte allerede kun sine egne Ord og vedblev:

„Sagen har desuden en anden Side. Jeg sætter, at der forestod en Afgørelse af et eller andet stort Samfundsspørgsmaal, f. Eks. om Krig eller Fred . . . Spørgsmaalet staar jo virkelig paa Dagsordenen rundtom i Evropa. Nu maa dog enhver give mig Ret i, at for en Mand i Doktor Hassings Stilling vil Udbruddet af en Krig — økonomisk set — ikke medføre væsentlige Forandringer i hans Livsvilkaar. Jeg mener, han behøver af den Grund ikke at paalægge sig nogen Art Forsagelse, for ikke at tale om, at han ikke har noget særligt at befrygte af Fremtiden . . . jeg taler jo slet ikke her om de langt dybere Følelser, som en saadan Begivenhed naturligvis vil fremkalde, men som maa antages at være ens hos alle. Derimod paastaar jeg, at for en fattig Arbejdsmand betyder Udbruddet af en Krig noget ganske andet og langt mere. Det betyder i mange Tilfælde hans fuldstændige Forarmelse. Hans Arbejde standser, Landets Handel, Fabriksdrift o. s. v., alt staar stille. Samtidig fordyres Levnedsmidlerne, Skatterne forhøjes . . . og

ikke nok dermed, men hans unge Sønner, der skulde være hans Støtte i Alderdommen, sendes mod Fjenden, bliver maaske skudte eller gøres til Krøblinge. Det vil sige, de kommer fremtidig til at hvile som en ny, tung Byrde paa Familjen. Og en saadan Mand, hvis Nutid og Fremtid saa frygtelig trues, ham skulde man ikke spørge om Forlov, endog to Gange? . . . Men netop saaledes stiller Forholdet sig jo i næsten alle Tilfælde. Det er altid de smaa og de fattige, der kommer til at lide mest under onde Tiders Tryk; derfor er det vel ikke mere end billigt, at man fortrinsvis lader dem være de bestemmende. Dersom der virkelig skal være Tale om Retfærdighed, saa er det hverken dem, der veed mest, eller dem, der ejer mest, eller dem, der nyder mest, som bør have den største Indflydelse paa et Lands Styrelse . . . men derimod dem, der udsættes mest. Saadan ser i alt Fald jeg paa den Sag."

„Men saa er De jo næsten . . . saa er De vel egentlig Socialist," ytrede Fru Hassing; hun sad med Fingren under Hagen og saae tankefuldt op mod Loftet.

„Det skal jeg saamænd ikke saa nøje kunne afgøre," svarede Emanuel, der paany i Tanker havde tømt et Glas Vin. „Dersom de Anskuelser, jeg her har udtalt, er socialistiske — nu, saa er jeg Socialist. Jeg skræmmes ikke af den Benævnelse!"

„Hvad siger han? . . . Siger han Socialist?" stammede Jægermesteren og lagde sig igen ned imod Søsteren, hvis Bestilling det i det hele syntes at være at hænge ved hans Øre som en levende Høretragt.

„Men De maa dog virkelig indrømme, Hr. Pastor," tog nu Doktoren tilorde — „at Folket, saadan i Almindelighed taget, i mange Tilfælde slet ikke veed eller er i Stand til at danne sig nogen Dom om, hvad der er til dets eget Bedste. Dertil fordres dog i mange Tilfælde Forudsætninger — Kundskaber, Erfaringer o. s. v. — som f. Eks. en Arbejdsmand paa Landet ganske mangler. Naturligvis findes der mange udmær-

kede Undtagelser — det skal jeg, Gud bevares, aldrig benægte; paa ingensomhelst Maade benægte; — men ganske i Almindelighed kan man dog vistnok sige, at Almuen, f. Eks. vor store Bondebefolkning, er at betragte som et stort, uerfarent — maaske for Tiden ogsaa lidt uregerligt — Barn, der kun vilde styrte sig selv i allehaande Ulykker, ifald man ganske overlod det til dets egen Dømmekraft. Synes De dog ikke, jeg har Ret?"

„Jeg veed ikke, hvorfra man har faaet den Mistillid til Bonden," svarede Emanuel. „Vor Historie indgiver os den dog ikke. Tværtimod; den lærer os, hvor ganske uberettiget den er. Der vil ikke kunne peges paa et eneste Tilfælde, hvor man ved at imødekomme de lavere Klassers Ønsker og følge deres Raad har udsat Samfundet for mindste Fare. Derimod kan der nævnes Eksempel efter Eksempel paa, at man — tiltrods for Almuens Advarsler — har styrtet vort Fædreland fra Ulykke til Ulykke. Men ikke nok dermed! Jeg vover at paastaa, at alt, hvad vort Land har ejet og ejer af Dygtighed, Foretagelsesaand, Flid og Udholdenhed, oprindelig og udelukkende stammer fra vor Bonde. Det kan historisk bevises, at der saavel i Fortid som i Nutid næppe findes en eneste stor Begavelse, ikke en eneste Personlighed, der ved Aand eller Handlekraft har raget op over sin Samtid, uden at man ved at søge blot et Par Led tilbage har truffet paa Bonden i hans Slægt! . . . Derimod vil man næppe kunne finde en eneste fremragende Dygtighed, der igennem mange Slægtled har haft sin Rod i de saakaldte højere Lag. Det er vor Bondes Flid, Nøjsomhed og sejge Udholdenhed, som alle vore dygtige Mænd har haft i Arv; . . . det var saadan i Fortiden, og det er saadan endnu den Dag idag. Aar for Aar sender Landet frisk, ung, virkelysten Kraft ind til Byerne . . . og hvert Aar udspreder disse til Gengæld en Samling hensygnende, aandeligt og legemligt nedbrudte Stakler,

hvem Landliv og Landluft skal bringe paa Fode igen. Det er ganske det samme Forhold som med vor gode, taalmodige, danske Muld, der Aar for Aar sender sit nærende Korn ind „mellem de røde Tage“ ... og faar Gødningen tilbage!“

Han havde talt med voksende Kraft og Lidenskab. Ganske vist var hans Henrevethed efterhaanden bleven en Smule bevidst; men han tog sig godt ud, som han sad der med sine rødblonde Haarlokker og det lyse Skæg, varm af Talen, af Vinen og sin alvorlige Overbevisning. Der var virkelig kommen lidt af et profetisk forklaret Udtryk i hans Ansigt, og Stuens stærke Lys havde tændt en lille gylden Stjærne i hans himmelblaa Øjne.

Der opstod efter hans Tale et Øjebliks Tavshed. Den blev afbrudt ved, at Doktoren vendte sig mod Frøken Ragnhild og sagde:

„Ja, hvad siger nu De, Frøken Tønnesen? Vil ikke ogsaa De give Deres Bidrag til Diskussionen?“

Hun rejste sig ligesom med lidt Besvær fra sin tilbagelænende Stilling og sagde:

„Jeg holder med Pastor Hansted.“

„Hvad for noget? ... Ogsaa De!“ udbrød man rundt om, mens Onkel Joachim, efter at have faaet hendes Ord gentaget af Søsteren, med et „Nu har jeg Pinedød —“ slog Hænderne sammen over Hovedet.

„Ja, jeg tilstaar det. Jeg er ogsaa af den Mening, at i et Land som vort, med dets lange, mørke Vinter og øvrige strenge Livsbetingelser for Beboerne ... at i dette vort kære Fødeland, der maaske, ligesom hele det øvrige Norden, aldrig burde have været civiliseret men endnu henligget som en Slags stort Grønland, hvortil man i Sommertiden kunde tage op for at jage og fiske, ... Ja, hvad var det nu egentlig, jeg vilde sige?“

Hun saae sig omkring med et forstilt Smil.

„Jo, nu husker jeg det. Det var bare dette ... at i et saadant Land er det — som Hr. Hansted rig-

tigt antydede — ganske naturligt de stærke Skuldre og de brede Pander, som det fornemmelig kommer an paa. Som Hr. Hansted ogsaa fuldkommen rigtigt bemærkede, er det netop, hvad vor Historie lærer os, at her i Danmark dør og henfryser og bortblæser hurtig alt, hvad der ikke maaler fyrretyve Tommer over Brystet og tyve mellem Ørene. Jeg giver Pastor Hansted fuldstændig Ret i, at vi Stakler egentlig lever paa Bondens Naade . . . det har jeg altid selv haft en levende Fornemmelse af."

Der opstod ogsaa efter disse Ord et Øjebliks Tavshed. Man var ikke ganske klar over, hvad der skulde opfattes som Alvor, og hvad som Ironi. Kun Doktoren mærkede Uveir i Luften og fandt det raadeligst at bryde af itide.

„Tør vi saa bede Dem tage tiltakke!"

Man rejste sig og bød hinanden Velbekomme.

Ogsaa Frøken Ragnhild og Emanuel mødtes og gav hinanden Haanden.

„Min oprigtige Kompliment, Hr. Pastor!" sagde hun med fremtvungen Lystighed. „Det maa jeg lade Dem . . . De har virkelig uddannet Dem til en slagfærdig Taler!"

V

Inde i den salonmæssige Dagligstue var der rundt om paa Smaaborde og Konsoller hensat slørbehængte Lamper, der lod Rummet hvile i en behagelig Halvskumring, ret egnet for fredelig Hvile i de store, fløjlsbetrukne Lænestole. En Fløjdør stod aaben ud til en glasdækket Veranda, en hel lille Vinterhave, fuld af Palmer og højstammede Planter, og herigennem var der atter Udsigt til den noget lavere liggende Have. Man kunde fra Stuen se en Græsplæne med en Stenvase, nogle Rosenbusketter og et Par høje Poppeltræer, der

altsammen saaes indhyllet i Sommernattens blege Maanetaage som i et Sølvflor.

„Nu er De nok saa skikkelig at spille lidt for os, Frøken Tønnesen,“ sagde Doktoren. „Jeg antager, vi alle er enige om, at Sindene kan trænge til at dysses lidt i Ro.“

„Hjertelig gerne!“ svarede Frøken Ragnhild. „Naar jeg blot kunde huske noget!“ tilføjede hun lidt efter henne ved Klaveret, hvor hun paa Virtuosmaner stod og bøjede sine sammenfoldede Hænder for at gøre Fingrene smidige.

Emanuel havde anbragt sig i en stor Armstol overfor Verandadøren; han var ikke rigtig velfornøjet med, at der skulde musiceres. Han var endnu for opfyldt af Samtalen ved Bordet og havde helst villet fortsætte den nu, da han var i Stemning.

Imidlertid havde ogsaa de andre taget Plads rundt om i Stuen og gjort sig det mageligt i de brede Stole. Kun Onkel Joachim var bleven siddende ved en Vinkaraffe inde i Spisestuen, hvor man en Tid hørte ham give sit Hjerte Luft overfor Søsteren . . . indtil Fru Hassing, da Frøken Ragnhild anslog sin første Akkord, gik hen og aabnede Døren og med et „Tys“ bragte ham til Tavshed.

Frøken Ragnhild begyndte sit Spil med et Par kraftige Løb op og ned ad Tangenterne ligesom for at rense Luften i Stuen. Saa sad hun et Øjeblik ubevægelig, med bægge Hænder i Skødet, under en Stilhed, hvori man syntes allerede at høre Musiken klinge fra det fjerne.

Henne i den mørkeste Krog af Stuen havde den unge Frøken Gerda forputtet sig.

Der var i Aftenens Løb foregaaet en besynderlig Forandring med den før saa muntre unge Pige; hun var bleven mærkelig stille, næsten højtidelig. For Fætterens Galanterier havde hun under Maaltidet vist sig mere og mere udeltagende, hvorimod hun med stigende

Opmærksomhed havde set og hørt paa Emanuel, naar han talte.

Ogsaa nu sad hun og stirrede ufravendt hen paa ham med store, undrende Øjne. Hun sad foroverbøjet med Albuerne paa sine Knæ. Et mørkerødt Skær fra en nærstaaende Lampe belyste hendes Ansigt og de foldede Hænder, paa hvilke hun hvilede sin Hage; Resten af hendes Skikkelse utydeliggjordes af Skyggen. I hvert af hendes Træk saaes tydelig Familjeskabet med Fru Hassing; hun havde ganske dennes madonnaagtige Ansigtsoval; Mundens og Hagens bløde Linjer røbede den samme sværmeriske Hengivelsestrang; men Næsen var kraftigere, Kindens Runding fastere, og der ulmede en Ild af vaagnende Lidenskab i de fløjelsbrune Øjne, hvorover de mørke Bryn tegnede sig som et Par Vinger, der løfter sig til Flugt.

Da det første Musikstykke var tilende, og mens der mellem Frøken Ragnhild og Doktoren veksledes nogle Bemærkninger om Komponisten, rejste hun sig fra Stolen og listede langsmed Væggen hen til Fru Hassing, der sad i den modsatte Ende af Stuen.

„Tante,“ hviskede hun hende ind i Øret. „Er det virkelig sandt, at han er gift med en Bondepige?“

„Ja, mit Barn.“

„Med en rigtig Bondepige?“

„Ja, mit Barn,“ gentog Fru Hassing og klappede hende paa Kinden.

Hun blev et Øjeblik staaende med Haanden oppe paa Ryggen af Tantens Stol. Saa listede hun, idet Frøken Ragnhild begyndte et nyt Musikstykke, tilbage den samme Vej, hun var kommen, og satte sig igen til at stirre over paa Emanuel.

I nogen Afstand fra hende sad Fætteren, der hele Tiden gjorde sig Umage for ved Tegn at tiltrække sig hendes Opmærksomhed. Men hun lod, som om hun ikke saae det; og da han en Gang i Utaalmodighed vilde forsøge paa at naa hende med en langskaftet

Fjerkost, som han havde fundet i sin Nærhed, sendte hun ham et saa lynende Øjekast, at han af Betuttelse nær var vippet ned af Stolen.

Emanuel havde i Begyndelsen ikke synderlig Opmærksomhed tilovers for Musiken. Det første Stykke havde været en moderne, sværtopfattelig Komposition, der i hans Øre lød aldeles som en Kattekoncert. Han havde lænet sig tilbage i Stolen og hengivet sig til sine egne Betragtninger. Hans Blik var gledet rundt i Stuen, henover Væggenes Billeder og nogle hvide Statuetter paa Hjørnepiedestalerne . . . og alt imens havde en tung Døsighed sænket sig over ham. Det var allerede bleven langt over hans sædvanlige Sengetid, og Værelsets Tusmørke, Dagens mange nye Indtryk, Slappelsen efter den megen aandelige Anspændelse tilligemed Virkningen af Aftenbordets Vin gjorde ham mat og tung.

Men efterhaanden begyndte han at lytte. Kendte Toner naaede hans Øre . . . brusende, højtidelige Harmonier, der kom til ham ligesom langt borte fra. Han vidste længe slet ikke, hvortil han skulde henføre dem; forstod ligesaa lidt den stærke Sindsbevægelse, hvori de satte ham. Han følte sig som fangen under en Fortryllelse. Hans Blik faldt ud gennem Verandadøren, — og det blege, højtidelige Sommernats-Landskab derude med den store Stenvase og de sorte, cypresagtige Poppeltræer syntes ham i samme Øjeblik som en Levendegørelse af Frøken Ragnhilds Musik. Da genkendte han Chopins Sørgemarsch, hans Søsters Yndlingsstykke, som han i sine Ungdomsdage saa ofte havde hørt hende spille i Mørkningstimerne derhjemme, . . . og i det samme var det, som om Omgivelserne forvandlede sig for ham. Det var ikke længer Doktor Hassings Dagligstue men hans eget Barndomshjem, han befandt sig i: det var hans egen Søster Betty, der sad derhenne paa Taburetten mellem Klaverets to tændte Lys og med yndefulde Bevægelser løftede og sænkede de hvide Hænder

over Tangenterne. Som en Bjergtagen, der hører sin Hjembys fjerne Klokker ringe, sad han med endnu halvt slumrende Bevidsthed og lod Øjet hvile paa disse hvide, smukke Skyggehænder; og da de under en Pavse i Musikstykket toges fra Tangenterne og sænkedes ned i Skødet, gled hans Blik uvilkaarlig op over Frøken Ragnhilds slanke Arme og hengav sig til Betragtning af hendes Nakke, hvorfra det egernrøde Haar var strøget bort for at samles i en Snegl over Issen. Han sad en Stund fortabt i Beundring for dette Haar og denne Nakke, fulgte i Tanker Halsens Linjer opefter og henryktes af hendes venstre Øre, hvis fine, gennemsigtige Brusk fik et koralrødt Skær fra det bagvedstaaende Klaverlys. Men pludselig vaagnede han til Bevidsthed . . . Under skamfuld Forvirring strøg han sig med bægge Hænder gennem Haaret, og saasnart Musikstykket var tilende, rejste han sig. Han følte sig ilde; han vilde hjem.

Temmelig hovedkulds tog han Afsked og befandt sig faa Øjeblikke efter ude paa Vejen.

Men heller ikke herude hævedes straks Fortryllelsen, skønt han gik med stærke, hastige Skridt, lige som drevet frem af sit Hjertes urolige Banken. Musikens Toner blev ved at forfølge ham henad den slangebugtede Vej; . . . han blev ikke helt sig selv, før han naaede over Sognegrænsen og saae de hjemlige Bakkers mørke Masser tegne sig højt mod den allerede svagt lysende Horisont.

Imidlertid havde han inde i Doktorens Dagligstue været Emnet for en livlig Underholdning. Onkel Joachim var kommen tilstede og havde faaet Lov til frit at udtale sig, — hvad han i rigeste Maal benyttede sig af. Fru Hassing lovpriste Emanuel, og selv Doktoren maatte indrømme, at han virkelig var „et meget ejendommeligt og langtfra ubegavet Menneske.“

Frøken Gerda sad ubevægelig henne i sin Hjørnestol, stum og aandsfraværende, — fortabt i Drømme.

Ogsaa Frøken Ragnhild forholdt sig temmelig tavs;

hun havde nu heller ingen Grund til at være særlig tilfreds med denne Aften. Det var nemlig ikke helt usandt, hvad hun havde ytret til Emanuel, at hun i de forløbne Aar ofte havde ønsket at møde ham igen, ja Udsigten til at faa dette Ønske opfyldt havde ubetinget beskæftiget hende mest, da hun i sin Tid modtog Fru Hassings Indbydelse, og hun havde under sit Ophold her snildt forstaaet at lede alle Udflugterne ned mod Vejlby Strand i Haabet om at faa Held til at møde ham.

Det var ikke lutter kvindelig Nysgerrighed, der havde drevet hende herud. Ret hurtigt efter deres Adskillelse var det gaaet op for hende, at den Interesse. hun havde næret for daværende Kapellan Hansted, ikke bundede i en saa ganske ublandet Venskabsfølelse, som hun havde troet, men at der virkelig ved Samlivet med ham var gaaet et Pust af Kærlighed henover hendes Sjæl. Hun havde siden ofte følt sig nedværdiget ved Erindringen derom. Bevidstheden om at være forsmaaet — endog af en Mand, der havde giftet sig med en Bondepige — havde naget den stolte Provstedatter næsten som Erindringen om et Fejltrin. I syv lange Aar havde hun gemt paa et dybt Had til Emanuel, og Mindet om hendes Faders forsmædelige Bortrejse fra Vejlby Præstegaard, — der havde græmmet den gamle Mand mere, end nogen anede, og ret egentlig var bleven Aarsag til hans Død — havde ikke tjent til at dulme det. Ikke heller de mange andre Triumfer, som Bønderne i det forløbne Aar havde fejret paa alle Omraader i det offentlige Liv, havde just skullet formilde hendes Sind. Hun afskyede Bonden og alt, hvad der bare lugtede af Muld, oprigtigere end nogensinde før. Om det saa var den nye Literatur, saa oprørtes hun over den bare paa Grund af dens Naturbeskrivelser og Almueforherligelse, og hun gik aldrig mere paa Charlottenborgudstillingen, fordi det syntes hende, at ogsaa alle Kunstnere havde forelsket sig i Motiver fra Stald

og Mødding. Ja, selv i Teatret havde hun ikke længer Fred; der sad Rigsdagsmændene paa deres Fripladser og spyttede i Parkettet.

Dog intet havde oprørt hende som den megen Tale om et forestaaende Ministerskifte, der i de senere Aar havde lydt overalt. Man havde virkelig for Alvor snakket om, at nu skulde Bønderne til Magten. Man havde rentud udpeget en forhenværende Landsbylærer som vordende Konseilspræsident. Selv Folk, der sletikke kunde forsone sig med Tingenes Tilstand, havde hovedrystende sagt, at „der nu næppe var andet at gøre“. Hun forstod det ikke. Havde man da ikke altid vidst, at Bønderne var i Flertal her i Landet? Hvorfor da pludselig denne Underkastelse? „Bønderne er jo dog ogsaa Mennesker“, havde hun bestandig hørt som Svar paa sine Indvendinger. Men det var jo netop det, de ikke var! Maaske var de det ifølge Naturhistorien, efter Antallet af Knusetænder og Tarmvindinger. Men en Røgter paa Landet stod ikkedesmindre Faaret og Studen langt nærmere, end han stod et blot jævnt begavet Intelligensmenneske. Og Faaret og Studen tænkte man dog endnu ikke paa at give Stemmeret! — Hvor havde hun ikke ogsaa jublet, fordi der nu endelig var opstaaet Mænd, der havde Mod og Mandshjerte til at hævde Menneskets gamle Herskerret over Jorden og mane dette Bonde-Troldtøj ned igen i de Møddinger, hvor det hørte hjemme!

Det var da ogsaa med Hjertet opfyldt af denne Fryd, at hun nu havde haabet paa at gense Faderens fordums Kapellan. Nu, da Galskabernes Tid var forbi, brændte hun af Utaalmodighed efter at triumfere ovre den, der havde ydmyget hendes Fader og hende selv, og befri sig for den Skamfølelse, som Mindet om deres Samliv i alle disse Aar havde holdt vaagen hos hende. Men i denne Henseende havde Mødet med Emanuel langtfra givet hende den forventede Tilfredsstillelse.

I sin Fortrædelighed herover sagde hun Godnat

før nogen af de andre, idet hun undskyldte sit Opbrud med Hovedpine; og imod Sædvane bad hun denne Aften ikke Fru Hassing om at følge hende op paa hendes Værelse, for at de kunde passiare lidt i Enrum. Længe sad hun i sin hvide Friserkaabe foran Spejlet med Hænderne foldede i Skødet og glemte at løse sit Haar. Tilbagelænet mod Stoleryggen stirrede hun ned for sig med et stivnet Udtryk af Vrede. Pludselig kom hun til at fryse. En dump Angst sneg sig ind paa hende . . . Hvad var det dog for en Magt, dette Menneske havde over hende?

VI

Træt og fortumlet af Dagens Hændelser naaede Emanuel hjem til Vejlby Præstegaard, hvor hans Bortebliven iøvrig ikke havde vakt nogen Forundring. Hansine spurgte ham ikke engang om, hvem han havde besøgt; hun var vant til, at han lod sig holde fast af de Venner, hos hvem han tilfældigt faldt ind, og at han da i Samtalens Løb ganske glemte baade Tid og Sted.

Først den næste Morgen fortalte Emanuel hende, hvor han havde været, og hvem han havde truffet, . . . og dermed havde han helst skrevet den hele Sag i Glemmebogen. Han var vaagnet med en Fornemmelse af daarlig Samvittighed, og jo flere af Aftenens Begivenheder, der dukkede op i hans Erindring, desmere misfornøjet blev han med sig selv. Efter Morgensangen gik han ind i sin Stue, lukkede sin Dør og stillede sig hen ved en støvet Pult, der stod i det ene Vindueshjørne. Med Hovedet støttet i sine Hænder sagde han angrende men barnligt tillidsfuldt:

„Fader! Er du fortørnet paa mig? Jeg veed det nok, daarligt og forfængeligt har jeg udrettet den Gerning, du gav mig at gøre. Men du vil være langmodig. Du vil ikke forstøde mig. Prøv mig — og prøv mig

paany, jeg beder dig, Fader! — indtil jeg ikke længer snubler!“

Besøget hos Doktor Hassings fik foreløbig den Betydning for ham, at det bragte ham ud over den Slaphedstilstand, hvori han saa længe havde hvilet; det gav ham aandelig Svingkraft til endelig at komme ud over det døde Punkt, han siden Guttens Begravelsesdag havde befundet sig i. Om Søndagen prækede han paany med en Inderlighedens Varme, saa hans — iøvrigt faatallige — Tilhørere blev ganske henrevne af hans Ord og efter Gudstjenesten samlede sig udenfor Kirkedøren for at tage ham i Haanden og takke ham. Dagens Tekst var Evangelisten Marcus' Berettelse om Kristus, der bespiser Folket i Ørkenen med fem Brød og nogle smaa Fisk. Efter sin Sædvane anskueliggjorde han først selve Begivenheden for sine Tilhørere, udmalede poetisk Ørkenens højtidsfulde Stilhed, dens evigblaa Himmel og det forrevne Klippelandskab, hvorpaa Solen kastede sine brændende Straaler. Derpaa fortsatte han:

„Og saa er der nu dette med de fem Brød og de smaa Fisk, som alle Dage har været Genstand for Tvivlernes Spotteord. I Tosser, siger de, at mætte fire tusende Mennesker med en Favnfuld Fattigmandskost og endda faa fem fulde Kurve tilovers, det er jo Daarekistesnak! Ja saadan siger disse stakkels Mennesker, som ikke kender og ikke vil anerkende anden Slags Sult end den, der faar Maverne til at knurre. Men vi, som veed, hvad det vil sige, at Aanden hungrer, og at Sjælen tørster — aa, vi forstaar det altsammen saa godt. Vi har alle kendt disse Svaghedens og Modløshedens Øjeblikke, hvori vi syntes, at alt blev Ørken omkring os; og vi skimtede ingen læskende Kilde, og vi troede, at ikke alle Jordens og Himlens Skatte vilde kunne stille vor Sjæls Hunger . . . Og saa sker der bare en eneste lille uventet Begivenhed, eller vi hører en Dag et godt lille Ord, som Vorherre har lagt sin Velsignelse i, og straks grønnes igen alt for vore Øjne, og vort Hjerte . . . aa, det

fyldes og næsten sprænges af Haab og Fryd, saa vi ikke alene selv fuldelig mættes men kan dele ud deraf med bægge Hænder! Ja, Venner, slige Svaghedsøjeblikke kender vi allesammen. Og naar jeg nu skal sige min Mening, saa synes det mig, at der hviler en saadan Slappelsens Døs over hele Gudsfolket herhjemme for Øjeblikket. Overalt hører man modløse Stemmer sige: Hvad kan det altsammen nytte? Vi kæmper for Sandhed og Retfærdighed her paa Jorden, men vi ser blot Uretten og Løgnen og Vilkaarligheden trives bedre og bedre omkring os. Lad os give Afkald, lad os vende tilbage til Ægypternes Trælleaag og til deres Kødgryder. Og Fristelsen, der følger Tvivlen i Hælene som dens Skygge, istemmer med sin blide, kælne Slangehvisken: Ja, knæl blot ned, og jeg vil give dig al Jordens Herlighed! . . . Nej, nej! Vi giver ikke tabt! Vi stoler paa den Gud, der strøede Manna for Jøderne og mættede Ørkenens fire tusinde Mand med sin Velsignelse. Ogsaa vi er Guds udvalgte Folk, som han har benaadet og gjort til sit Redskab, og vi vil takke og lovsynge ham derfor! Ja, kære Brødre og Søstre, vogt paa Slangen i Eders Hjerter! Tro den ikke død, fordi den har skiftet Ham! Den lurer som Svaghed selv bag vore stærkeste Haab, den skjuler sig som Selvretfærdighed endog i vor allerydmygste Bøn, den leder os til Fald, netop naar vi tror os oprejste. Men vi vil sønderknuse dens Hoved med Troens Jernhæl! Vi vil folde vore Hænder og sige med Mund og med Hjerte: Vor Fader, du, som er i Himlene, helliget vorde dit Navn, tilkomme dit Rige — —!“

Emanuel havde selv følt, at Aanden havde opfyldt ham, mens han talte. Da han kom hjem, kyssede han Hansine paa Panden, tog den lille Dagny paa sin Arm og bar hende lovsyngende rundt i Stuen. Han havde ikke i lange Tider været saa frejdig og glad.

Om Eftermiddagen foreslog han, at de skulde køre hen til Bedsteforældrene, som han ikke havde besøgt

den hele Uge og nu længtes efter at se. Den store Fjedervogn blev trukket frem, og Hansine og Børnene pyntet i deres bedste Stads. Dette skete efter Emanuels udtrykkelige Ønske, „fordi vi virkelig ogsaa en Gang maa vise, at vi har pæne Klæder“; og da han saae Hansine i sort Silkeforklæde og med sin lille perlestukne Silkehue, tog han hende med bægge Hænder om Livet og udbrød:

„Jeg tør vædde ti mod een paa, at der findes ikke kønnere Præstekone i hele Danmarks Kongerige!“

Da Klokken blev fire, gik han selv over i Stalden for at lægge Tøjet paa Hestene. Som han stod der med et Hovedlag mellem Hænderne, kom Sigrid styrtende ind til ham med Øjnene paa Stilke og saa stakaandet af Sindsbevægelse, at hun næsten ikke kunde tale.

„Fa'er!“ raabte hun. „Der er kommen to . . . to Mennesker . . . fine Damer . . . De gik lige ind i Stuen.“

Emanuel blev rød. Han forstod straks, at det maatte være Frøken Tønnesen og en anden af Damerne fra Doktor Hassings Hus.

„Er Mo'er inde i Stuen?“ spurgte han.

„Ja.“

„Det er godt.“

Han gav sig med Forsæt god Tid til at fuldføre Arbejdet med Hestene . . . men hans Hjerte bankede uroligt. Hans Tanker galdt især Hansine. Hvad vilde hun vel tænke om dette Besøg? Og hvorledes havde hun mon modtaget de fremmede?

Nu kom ogsaa Abelone stormløbende over Gaardspladsen paa sine Trætøfler og stak hele Overkroppen ind over Stalddørslemmen:

„Er Emanuel her? . . . Du maa endelig komme ind straks; der er kommen to Damer — —“

„Herregud! Hvor ofte skal jeg dog høre det!“ afbrød han hende utaalmodig. „Sigrid har jo fortalt mig det — —“

Hun saae forbavset paa ham.

„Det kunde en anden jo ikke vide. Forresten var det Hansine, der sagde, at jeg skulde løbe herover."

Hun vendte sig fornærmet og skyndte sig klaprende tilbage over Gaardspladsen.

VII

Inde i „Hallen" sad imidlertid Frøken Ragnhild paa en af Straastolene ved Bordet og bestræbte sig for at vedligeholde en Samtale med Hansine, der havde taget Plads i sin Armstol henne ved Kakkelovnen, og som med sin sædvanlige Uelskværdighed overfor fremmede gjorde sig ringe Umage for at skjule sin Forbavselse over Besøget.

Paa Bænken henne under Vinduet bagved Bordet sad Søren Røgter og krøb sammen i sin just ikke klædelige Søndagsdragt, en gammel blaa Vadmelsfrakke med hvide Sømme og et brandgult Halstørklæde. Med vidtopspærrede Øjne og aaben Mund stirrede han skiftevis paa Frøken Ragnhild og hendes Ledsagerske, den unge Frøken Gerda.

Frøken Ragnhild bar en sort Perlepelerine over en Spaserekjole af graatærnet Silke; dertil sort „Kapothat" med høj, spidst opløbende Sløjfe. Frøken Gerda havde den samme hvide Kjole paa og samme lyseblaa Hat, som hun havde baaret forleden ved Emanuels Besøg hos Doktor Hassings.

Den unge Pige sad med Hænderne i Skødet helt ude paa Kanten af sin Stol, og baade denne Stilling, hendes blussende Kinder og det Blik, hvormed hun saae sig omkring i Stuen og nu og da betragtede Hansine og hendes Bondedragt, røbede en stærk Betagethed, endda hun i Grunden følte sig saare uhyggelig tilmode i det store, umøblerede Rum, der mindede hende om en tom Lade, og dertil fornam al Slags Kriblen

omkring paa Kroppen ved Synet af Søren Røgter og hans Vadmelsfrakke. Hun havde ikke ladet Frøken Ragnhild i Fred, før hun havde faaet Lov til at tage med hende herhen; og paa hele Vejen fra Kyndløse havde hun været ganske febrilsk af forventningsfuld Spænding.

Men da Døren nu aabnedes og Emanuel traadte ind, kom der et lidt skuffet Udtryk i hendes Ansigt. Hun havde af Doktor Hassing hørt om den mærkelige Kittel-Dragt, hvormed Pastor Hansted plejede at færdes i Hjemmet, og han viste sig nu i ganske den samme lysegraa, langskødede Multumsfrakke og tæt tilknappede Klædesvest, som hun havde set ham med forleden.

„Ja, her har De mig igen. Hr. Pastor!“ udbrød Frøken Ragnhild og rejste sig. „Det er rigtignok at falde med Døren ind i Huset til Folk; men Deres Hustru var saa elskværdig at sige, at det var de saa vant til her. Jeg haaber altsaa, at vi ikke kommer til Forstyrrelse . . . Ja, De husker vel nok min lille Veninde, Hr. Pastor,“ tilføjede hun og vendte sig mod Frøken Gerda.

Emanuel hilste tavs paa dem bægge og bad dem med en afmaalt Haandbevægelse at tage Plads igen.

„De har haft en lang Vej at gaa,“ sagde han lidt efter.

„Aa, ikke saa lang, som De vistnok mener,“ lo Frøken Ragnhild. „At gaa lige fra Kyndløse hertil vilde ganske sikkert have oversteget mine Kræfter; men saa galt er det heller ikke. Doktor Hassing skulde i Sygebesøg et Sted her i Nærheden, og saa kunde jeg ikke modstaa Fristelsen til at benytte Lejligheden og gøre Dem“ — hun gjorde her en lille Bøjning hen imod baade Hansine og Emanuel — „og mit gamle Ungdomshjem et Besøg. Vi kørte med Doktoren til noget, der hed — „Aasen“, tror jeg — og der skal vi træffe ham igen. Det er vist mindst en halv Times Vej herfra, og jeg er saamænd ganske stolt over at have gaaet saa langt lige i Solheden.“

Hun gav sig lidt febrilsk til at tale om Egnen og de nye Ting, hun havde set paa Vejen herhen. Hun syntes, at alting var bleven saa forandret, siden hun havde boet her; navnlig havde Byens Udseende overrasket hende. „Her er virkelig blevet langt hyggeligere,“ sagde hun; og Emanuel, der havde taget Plads paa Bænken bag den øverste Bordende, forklarede hende, at det kom af de mange, i sin Tid afbrændte Haver, der i Aarenes Løb var vokset til igen og havde faaet store Træer.

Hansine blandede sig ikke i Samtalen, og Emanuel gjorde sig heller ikke nogen Umage for at drage hende ind i den. Han forstod egentlig ikke rigtig selv, hvad det var, der trykkede ham ved dette Besøg, og hvorfor han bestandig syntes at mærke Hansines Blik vandre forskende frem og tilbage mellem ham og Frk. Ragnhild. Han havde jo dog virkelig intetsomhelst at bebrejde sig; og i hvert Fald havde han jo ikke skjult noget for hende. Han havde hin Morgen, da han først havde lettet sit Hjerte for Gud, aabent fortalt hende alt, hvad der om Aftenen var sket.

Imidlertid sad Frøken Gerda paa Kanten af sin Stol og kastede glødende Blikke over til Emanuel, mens hun selv iagttoges af den lille Sigrid, der stod henne hos Hansine i en lyserød Bomuldskjole, med et sort Baand om sit gulbrune Haar. Barnet havde lagt Hoved og Arme ned i Moderens Skød; og hver Gang hun opdagede, at Frøken Gerda saae paa hende, gemte hun sit Ansigt. Men straks efter kiggede et stort, mørkeblaat, spejdende Øje paany op over hendes solbrunede Arm; og saasnart hun troede sig ubemærket, løftede hun sig op paa Taaspidserne og hviskede noget til Moderen.

Hansine nikkede adspredt og strøg hende samtidig kærtegnende over Haaret — med en moderlig Ømhed, som hun ikke ofte lagde for Dagen overfor sine Børn.

Samtalen ved Bordet truede hvert Øjeblik med at

gaa istaa. Det var ikke Emanuel muligt at holde sine Tanker samlede. Hansines fuldkomne Tavshed gjorde ham stadig mere nervøs. Desuden trykkedes han lidt af Søren Røgters Nærværelse. Søren havde altid haft sine slemme Uvaner, som man paa Grund af hans mange gode Egenskaber havde baaret over med; men det forekom Emanuel, at han aldrig i den Grad havde spyttet og harket eller haft saa mange højtlydende Opstød som netop idag.

„Skal vi ikke gaa ud i Haven?“ spurgte han tilsidst. „Rigtignok kan vi ikke fremvise en Mønsterpark som den, Deres Fader i sin Tid efterlod os . . . men lidt Kølighed kan vi i hvert Fald finde derude.“

„Det kan jo være prægtigt!“ sagde Ragnhild.

De rejste sig alle; Hansine dog først, efter at Emanuel ligefrem havde spurgt hende, om hun ikke fulgte med. Kun Søren Røgter blev siddende og slugte indtil det sidste de fremmede Damer med sine graadige Øjne.

Nu stak Abelone Hovedet ind ad Køkkendøren, bag hvilken hun havde staaet og luret.

„Er de gaaet?“

Søren nikkede tavs, hvorefter Abelone gik helt frem og skyndte sig til Vinduet for at kigge ud.

„Om jeg da kan begribe, hvad Emanuel vil ha'e med saadan no'en Rendetasker at bestille,“ sagde hun forarget. „De ser jo ikke anderledes ud end som et Par Skøjer.“

VIII

Det første Indtryk af Vejlby Præstegaardshave var ikke lige tiltalende for alle. Emanuel havde Ret i, at der ikke var bleven synderlig meget tilbage af den herregaardsmæssige Park, som Provst Tønnesen havde efterladt ham. De i gamle Dage saa velplejede Hækker

havde bredt vilde Skud til alle Sider, Plænerne var voksede ud over Gangene, og Græsset stod fuldt af al Slags Ukrudt. De lange Alleer var tilgroede, og inde under de store Træer laa nedblæste Grene og halvraadne Stærekasser.

Frøken Ragnhild og Emanuel, der efter kort Tids Forløb havde skilt sig fra deres Ledsagere, var efterhaanden kommen ind i Havens tætteste Vildnis. Emanuel gjorde idelige Forsøg paa at komme tilbage til de andre eller i hvert Fald at slippe ud i den brede, aabne Kastaniealle, der dannede Havens Afslutning ud imod Markerne. Men Frøken Ragnhild syntes at have faaet en Forkærlighed netop for de lønligste og eventyrligste Veje. Hun gik et Par Skridt foran ham og holdt med sin venstre Haand lidt op i Kjoleslæbet, saa man bagfra akkurat kunde se den pibede Kant af et stivet Skørt og Hælene af et Par elegante Laksko.

Emanuel blev greben af Uro ved at gaa ene med hende paa disse mørke, tavse Stier, der gemte saa mange halvforglemte Minder fra deres Ungdomsdage. Han betoges af Forvirring ved efter saa mange Aars Forløb at høre den hemmelighedsfulde Hvisken, der frembragtes af hendes Klæder under Gangen, og fornemme den Violduft, som ogsaa i sin Tid altid sporedes i hendes Nærhed. Frøken Ragnhild derimod saae sig utvungen omkring og syntes oplagt til al Slags Lystighed. Dog havde det langtfra været uden Overvindelse, hun var gaaet til dette Besøg i sit gamle Hjem. Men hun havde ikke kunnet finde Ro, før hun endnu en Gang havde gjort et Forsøg paa at ydmyge sin Faders fordums Kapellan, — og Synet af Præstegaardens Forfald og det lille Optrin inde i Stuen havde i saa Henseende været hende til stor Tilfredsstillelse. Hans Kones mistroiske Tavshed og hans egen urolige Forlegenhed havde allerede næsten givet hende Oprejsning for Fortidens Krænkelser. Men endnu var hendes Hævntrang ikke stillet, og hun gjorde sig stadig Umage for at

holde Samtalen inde paa Spor, ad hvilke hun kunde forfølge sin Triumf.

Imidlertid var Hansine og den lille Frøken Gerda bleven staaende henne ved en solbeskinnet Græsplæne i den forreste Del af Haven. Gerda havde kastet et langeligt Blik efter Ragnhild og hendes Ledsager, da de forsvandt; og som en Erstatning for Synet af Emanuel havde hun gjort sig gode Venner med Sigrid, der nu var bleven helt modig og — tiltrukket af hendes fine Klæder — strøg sig indsmigrende op ad hende og lod Haanden glide ned ad hendes Kjole. Hansine havde forsøgt at indlede en Samtale med den unge Pige; men efterat de havde vekslet nogle Ord aldeles uden at kunne forstaa hinanden, gav Gerda sig i sin Fortvivlelse til at lege, mens Hansine satte sig hen paa en Bænk i Skyggen af en Hæk.

Efter nogen Tids Forløb vaktes hun op af sine Tanker ved Lyden af Stemmer, der nærmede sig. Det var Ragnhild og Emanuel, der kom tilbage ad den lukkede Hasselalle, som løb lige bag hende.

„— — Vi ses vel omtrent en Gang hver fjortende Dag,“ hørte hun Ragnhild sige. „Og i Reglen spiller vi da lidt firhændigt sammen. Men naturligvis, vi passiarer ogsaa . . . undertiden ogsaa om Dem, saadan som jeg vist har fortalt Dem. Jeg har altid kunnet mærke, at Deres Søster hænger ved Dem med en sjælden Kærlighed. Hun har tidt talt om, hvor ofte hun savner Dem, og hvor meget hun længes efter igen at se Dem.“

„Saa Betty har virkelig talt til Dem om mig?“

„Ja, og det er dog egentlig saa naturligt; hun har jo slet ikke set Dem i disse mange Aar. De skulde virkelig en Gang tage ind til Byen. Betty trænger til Opmuntring, Stakkel. Hun føler sig saa ene, siden hun mistede sit Barn. Det var virkelig et haardt Slag for hende. Hun er jo endnu ung og trænger til nogen eller noget, der kan fylde Tilværelsen for hende; . . . og det kan jo ikke nægtes, at Generalkonsulen i den

Henseende har sine Svagheder; han er jo desuden nu næsten en gammel Mand og i det hele temmelig aflægs — —“

Stemmerne blev her uhørlige for Hansine. Hun gav sig atter til at se ud paa de to unge, der nu havde lejret sig overfor hinanden ude paa Græsplænen.

Lidt efter kom Sigrid styrtende henimod hende med Øjne, der straalede af Begejstring.

„Mor!“ raabte hun. „Veed du, hvad hun siger? Hun siger, at hun har en stor Dukke, som kan sove ligesom et rigtigt Menneske, og en Dukkestue med rigtige Stole og Borde og et Køkken. Og veed du, hvad hun siger? Der hører ogsaa en Dam til, siger hun, med Ænder paa og en Baad. Tror du, det er sandt, Mo’er?“

„Kommer du saa, Sigrid?“ kaldte Frøken Gerda ude fra Plænen.

Uden at vente paa Moderens Svar løb Barnet tilbage til den unge Pige og kastede sig i Kaadhed lige ned i hendes Skød.

I det samme hørtes igen Stemmerne nærme sig gennem Hasselalleen. Det var denne Gang Emanuels Ord, Hansine først kunde opfatte; og hun kunde høre paa ham, at han i Mellemtiden var bleven ivrig:

„— — Lad saa endelig være, at der i og for sig ikke er noget meget ondt i den Maade at leve paa, saa maa De dog indrømme, at alene Hensynet til de mindre velstillede Medmennesker bør afholde Folk fra at forfalde til en Luksusudfoldelse som f. Eks. min Svogers. Synet af en saadan Forfinelse gør Fattigdommens Byrde dobbelt tung for dem, der maa lide og stride Aaret igennem for at skaffe sig det tørre Brød; det avler Bitterhed, Misundelse og onde Instinkter — —“

„Nej, nej, jeg tror ikke en Smule paa, hvad De der siger. Jeg kommer til at tænke paa en Scene, jeg fornylig var Vidne til paa en stor Arbejdsplads,

hvor en Mængde Folk gik og slæbte midt i Solheden med tunge Grusvogne, Sten og den Slags Ting. Netop som jeg kom forbi ude paa Vejen, gik to nydeligt klædte unge Piger, rimeligvis Arbejdsherrens Døtre, leende og snakkende over Pladsen . . . rigtig et Par „unyttige“ Væsner, saadan som vor lille Frøken Gerda her. Jeg saae, hvordan alle de sværtede Arbejdere løftede Hovederne og stirrede efter dem; men jeg forsikrer Dem, ikke i et eneste Ansigt kunde jeg spore mindste Misfornøjelse. Tværtimod, det var tydeligt, at Synet af de to smukke, glade, fuglefri Skabninger oplivede dem midt i deres trælsomme Arbejde; de blev ved at se efter dem med det næsten ømme Blik, hvormed vi alle kan følge et Par Svaler, der stryger os muntert forbi paa Landevejen. Saadanne Folk føler meget godt, at de er skabte af et ganske andet Stof end deres Arbejdsherres unge Døtre; og naar de ikke netop opagiteres dertil, tænker de lige saa lidt paa at beklage sig derover, som det falder noget fornuftigt Menneske ind for Alvor at nære bitre og misundelige Følelser overfor Svalerne, fordi Vorherre har skabt dem med et Par lette Vinger, og os med to tunge Spasereben. Har jeg ikke Ret?“

Emanuel tog ivrigt til Genmæle; men de var nu igen kommen saa langt bort, at Hansine ikke kunde høre hans Ord.

Lidt efter kom de frem ovre paa den anden Side af Plænen, og da de fik Øje paa hende, nærmede de sig over Græsset. Gerda var øjeblikkelig sprungen op.

„Naa, der sidder De, Frue!“ sagde Frøken Ragnhild. „Deres Mand og jeg har været frygtelig oppe at skændes. Pastor Hansted og jeg bliver nu aldrig enige om nogen Ting . . . Naa, men det er nok Tid at komme afsted. Gerda! Skal vi saa sige Farvel?“

Emanuel tilbød at følge dem et Stykke for at vise dem en Marksti, der sparede dem den halve Vej. Hansine blev i Haven.

„Jeg er nu rigtig glad ved at have besøgt Dem,“ sagde Frøken Ragnhild, da de var kommen et Stykke fra Præstegaarden. „Nu kan jeg fortælle Deres Søster, hvor hyggeligt De har det, og hvor lykkeligt De lever, . . . kort sagt, at De er en rigtig Lykkens Pamfilius. For — ikke sandt? — deri har jeg ikke taget fejl?“

Emanuel agtede ikke at indlade sig paa nogen Samtale med hende om dette Emne. Men Stridslysten var nu en Gang bleven vakt hos ham, og han kunde derfor ikke lade være at ytre:

„Jeg kan høre paa Deres Tone, at det har forundret Dem.“

„Siden De selv siger det, — nu, saa vil jeg ikke nægte, at det har vendt lidt op og ned paa mine Anskuelser om Ægteskab og Familjelykke, — de har aabenbart været noget gammeldags.“

Stadig uden at mærke Ironien i hendes Ord svarede han:

„De har sikkert i hvert Fald været højst originale.“

„Paa ingen Maade. De veed, at jeg i enhver Henseende er konservativ. Jeg har ganske simpelt troet, at hvad man kalder ægteskabelig Lykke betingedes af det, som vore Bedsteforældre med et noget svulstigt Udtryk benævnede „Hjerternes Harmoni“, og som vi i vore Dage vel vilde kalde saadan noget som Nervesympati.“

„Nervesympati! Det er sikkert et fortræffeligt moderne Ord. Bare man rigtig vidste, hvad det betød! . . . Kunde De ikke give en lille Forklaring?“

„Aa, jo . . . Men jeg har vistnok sagt Dem, at jeg er bleven Filosof. Dersom jeg derfor skulde udtrykke mig lidt mindre klart, maa De have mig undskyldt; det er paa Grund af lutter Dybsind! . . . Jeg vil da sige — —“

Hun standsede, lagde Kinden ned paa sit hvide Parasolskaft og saae et Øjeblik med lumsk Eftertænksomhed op i Luften.

„Ja, saadan!“ sagde hun saa og fortsatte sin Gang. „Jeg vil altsaa sige . . , Nervesympati imellem to Mennesker, dermed mener jeg, at alt, hvad disse to Personer ser, oplever, hører, læser o. s. v., gør et ensartet Indtryk paa dem bægge. Synet af et Landskab f. Eks. eller Nydelsen af et Musikstykke maa hensætte dem i samme Stemning, maa ikke virke oplivende paa den ene og gøre den anden melankolsk. Udtrykker jeg mig ikke klart? . . . Alle Livets mangfoldige Begivenheder, lige fra de ubetydeligste som f. Eks. et Uheld med en Tallerken, der gaar itu, indtil de store, skæbnesvangre — sørgelige eller glædelige — Tilskikkelser, maa indvirke ens paa bægges Følelser, bringe deres Nerver i samme Art og Grad af Bevægelse. Altsaa — med andre Ord . . . Betingelsen for, at der mellem to Mennesker kunde opstaa, hvad de Gamle kaldte „Hjerternes Harmoni“, skulde efter denne antikverede Betragtningsmaade være den, at deres Nerver havde samme Art af Modtagelighed, var lige ømfindtlige overfor visse Indtryk, lige upaavirkelige overfor andre. — Beundrer De ikke min Logik? — — Men Arten og Graden af vore Nervers Modtagelighed,“ vedblev hun, da Emanuel stadig intet svarede, „er Resultatet af vor Opdragelse, af vor Omgang, vor Beskæftigelse, vor Læsning . . . ja ikke alene af vor egen men af vore Forældres, vore Bedsteforældres og alle vore Forfædres op i mange Led, ikke sandt? De vil nu forstaa — —“

„Fortræffeligt!“ afbrød Emanuel hende, idet han med et stort Smil løftede Hovedet. „Jeg forstaar nu, at Betingelsen for, at et Menneske skal blive fuldkommen lykkeligt med et andet, er den, at dette andet Menneske er ham lig paa alle Punkter; det vil sige, at det maa have haft samme Opdragelse og samme Omgang, og desuden helst samme Fader, samme Moder, samme Søskende og samme Forfædre op i mange Led . . . med andre Ord, at det maa være ham selv! Ja,

deri har De Ret, Frøken Tønnesen! Selvkærligheden, Egoismen, det er sikkert efter den moderne „konservative“ Livsanskuelse den eneste varige og paalidelige Kærlighed. Det mener ogsaa jeg!“

Frøken Ragnhild trak misfornøjet sine Bryn sammen og tav.

„Men tillad nu ogsaa mig at filosofere en Gang,“ vedblev Emanuel med stigende Liv. „De vil vistnok ogsaa fra Deres Standpunkt indrømme, at Menneskets højeste Opgave — og samtidig dets største Glæde og dybeste Lykke — bestaar i Selvudvikling. Har jeg ikke Ret?“

„Nu ja!“

„Men af hvis Venskab og — for ikke at bruge et saa gammeldags svulstigt Ord som Kærlighed — af hvis Fortrolighed kan man vel vente at høste det rigeste Udbytte for sin aandelige Vækst? Mon af den, der ser, føler, tænker og handler ganske som jeg selv? Mon ikke snarere af den, hvis Syn kan aabne mig Udsigter, jeg ikke før har anet; som med et for mig nyt Tanke- og Følelsesliv, en fra min grundforskellig Opdragelse kan berige min Viden, udvide Grænserne til alle Sider og ligesom fordoble Verden for mig? Jeg tror det — ja, jeg veed det. Jeg taler her af dyrebar Erfaring.“

„Men De vender jo Sagen helt paa Hovedet,“ sagde hun i pludselig ligegyldig Tone. Emanuels sidste Ord havde gjort hende bleg omkring Munden, og hun drejede hurtig Samtalen ind i et andet Spor.

Paa sin Vej ind i Huset havde Hansine over Havegærdet fulgt Emanuel med Øjnene, mens han sammen med Damerne fjernede sig derude ad Stien mellem det høje Korn. Hun saae ham gaa der ved Frøken Ragnhilds Side og tale med livlige Haandbevægelser.

„Mo'r!“ sagde Sigrid, som holdt hende i Haanden . . . „Mo'r!“ gentog hun, da Hansine ikke straks hørte hende. „Hvorfor gik Fa'er? Vi skulde jo køre hen til Bedstemo'er.“

„Det har Fa'er glemt, min Pige. Nu bliver vi hjemme idag.“

FJERDE BOG

I

Rughøsten var begyndt i Regn, og det saae ud til, at den ogsaa skulde ende i Regn. Hver Morgen steg Solen op i klar Himmel men bebudede falskelig en herlig Dag. Ikke saa saare havde Bønderne kørt deres Høstvogne ud i Markerne og faaet bundet det første Læs, før mægtige Dommedagsskyer skød sig op over Horisonten, og Dagen igennem faldt der stride Byger af Regn og ærtestore Hagl, mens man næsten uafbrudt hørte Tordenen rulle et eller andet Sted i det fjerne.

En Eftermiddagsstund laa Præstegaardskarlen Niels paa Ryggen over sin Seng med den ene Haand mageligt under Hovedet. Han havde tilbragt et Par Timers Tid i denne Stilling og efter Sædvane fyldt Kammeret med en uigennemskuelig Tobaksdamp; og skønt det allerede var langt over Middags-Hviletiden, tænkte han ikke paa at lette sig af Dynerne. Han var ganske fortabt i sin Yndlingsbeskæftigelse: at fantasere over Fremtiden. Han saae for sig en stor Stue, hvis fire høje Vægge fra Loft til Gulv var dækkede med Reoler fulde af prægtige Bøger saadan som i Studereværelset

ovre hos den lærde Præst i Kyndløse, hvor har engang havde været for at hente sin Daabsattest. Midt paa Gulvet anbragte han et stort, firkantet Bord, dækket med et grønt Klæde og overfyldt med tykke Folianter. Gardinerne for Vinduerne var nedrullede, en Lampe brændte paa Bordet, og ved dettes ene Ende sad han selv, „Provst Damgaard“, i en stor Lænestol, iført Slobrok og smukt broderede Tøfler. Han sad med Haanden under Kinden og læste i en meget gammel, græsk Bog. Henne paa en af Reolerne stod hans egne Værker i Pragtbind: Opbyggelsesbøger og Prækensamlinger med Guldsnit, lærde Skrifter samt mægtige, samfundsrevsende Skuespil fulde af store profetiske Syner og dristige Tanker.

Han blev revet ud af disse herlige Drømmerier ved at høre klaprende Trætøffeltrin ude i Gaarden og derefter en langtrukken, skiftevis pibende og skrigende Lyd. Det var Abelone, der var henne at hente Vand ved Posten.

Han laa stille og smilte hen for sig. Han hvilede rolig i en lykkelig Følelse af, at han endelig havde frelst sig ud af den Fristelse, hvori Abelones modne Skønhed en Tid havde sat ham. Det havde ingenlunde været let for ham at give Afkald paa hende, skønt hun var en Pige ganske uden Midler. Men han havde klarlig indset, at om han gav efter for sin Svaghed, vilde han rimeligvis aldrig naa ud over sin forsmædelige Stilling som „Gaardskarlen Niels“. Han maatte være fri og uafhængig eller i hvert Fald gøre et ganske andet Gifte, om han skulde naa det store Maal, han havde sat sig: at gøre Navnet N. Damgaard berømt over det ganske Land. Og han havde i Forvejen Hindringer nok at overvinde. Havde han f. Eks. ikke heddet Niels men derimod noget som Fritjof eller Arne eller Bjørnstjerne, vilde Navnet ganske anderledes let have indprentet sig i Folks Hukommelse. Niels derimod — —

Han foer op. Han havde atter hørt Trin ude i

Gaarden men denne Gang stærke Træskotrin . . . Emanuels.

Han listede sig til at kigge ud bag sit Vindues hvide Forhæng og saae sin Husbond komme henne fra den lille Laage ved den ene Gavl af Stuehuset. Han blev hed om Ørene; midt i Gaarden laa Seletøjet og røbede, at han endnu ikke var kommen ud i Pløjemarken, og Emanuel var i den sidste Tid bleven saa urimelig, havde faaet saa mange besynderlige Indfald, ja kunde ligefrem blive opfarende, naar han var vred.

Niels smilte lettet; — uden at se enten til højre eller venstre var Emanuel forsvunden op ad Forstuetrappen. A . . . ah! Med en minutlang Gaben strakte han endnu en Gang sin dovne Krop, skød besværligt Benene over Sengekanten og blev en Stund siddende med Hovedet i Hænderne, yderst veltilfreds med sig slev. Hi-hi! Han mente at kende den hemmelige Grund til Emanuels forandrede Væsen overfor ham. Emanuel var jaloux paa ham, det var Sagen! Niels havde rigtig gottet sig ved at mærke, hvor bitter han var bleven over hans sidste Artikler i „Folkebladet“ og den Opsigt, de havde vakt. Men han skulde snart faa nyt at høre!

II

Da Emanuel nogen Tid efter kom ind i Stuen, sad Hansine i sin Armstol ved Kakkelovnen med et Lerfad i Skødet og bælgede Ærter.

„Skal du bort?“ spurgte hun og kastede et lidt mistænksomt Blik hen paa hans Paaklædning; han havde ombyttet Arbejdsdragten med sin graa Frakke og var iførd med at binde det sorte Halsklæde, som han udenfor Hjemmet bar i Stedet for Flip.

„Ja, jeg bliver nødt til at gaa. Jeg maa ud til Mosekærshusene. Der er igen stiftet Ufred derude; —

Folkene vil ikke tage Arbejde. Og nu, netop i Høstens Tid, gaar saadan noget dog virkelig ikke an."

Han vilde just gaa ud af Døren, da Hansine sagde:

„Det er sandt . . . unge Rasmus Jørgen var herinde i Formiddags, da du var i Marken. Jeg skulde sige til dig, at han maatte endelig have det Læs Byghalm, du havde laant af ham engang sidste Vinter. Han kunde ikke længer undvære det, sagde han."

Emanuel stod med Haanden paa Dørlaasen og blev mere og mere rød i Ansigtet.

„Et Læs Byghalm, siger du?"

„Ja, du havde nok lovet ham det i Foraaret," vedblev Hansine. „Men nu maatte han endelig have det, ellers blev han selv nødt til at købe."

„Men Byghalm paa denne Tid af Aaret . . . hvor skal jeg skaffe det fra? Sagde du ikke det til ham?"

„Jeg sagde, at jeg skulde nok give dig Beskeden."

„Veed du, Hansine," — sagde Emanuel efter nogle Øjeblikkes Tavshed — „Rasmus Jørgen skal nok ligesom vor egen Niels være bleven en hyppig Gæst ved Maren Smeds Bønnemøder, og jeg troer at forstaa, at man der stiltiende har sluttet en Slags Sammensværgelse imod mig. Jeg veed ikke hvorfor. Men Tvedragtens Aand har faaet Indpas hos os paa det sidste. Væveren hører jo ogsaa med til Maren Smeds Venner; han har holdt sig ganske borte fra os i den sidste Tid, — det huer mig ikke. Det bæres mig i det hele for, at vi gaar urolige Tider imøde her i Menigheden. Gud holde sin Haand over os alle!" — — —

I lang Tid efter Emanuels Bortgang var der fuldkommen stille i Stuen. Ved Siden af Hansine sov den lille Dagny i sin blomsterbemalede Trævugge, og henne under Vinduet sad Sigrid paa en Skammel, beskæftiget med at sy farvede Sting paa en Klud. Egentlig sad hun her i Skammekrog, fordi hun igen var kommen hjem fra sin Leg ved Gadekæret med tilsølede Klæder; og da Hansine havde bebrejdet hende det,

havde hun brugt et stygt Ord, som hun paastod at have lært af Hjulmandens Drenge. Det var Emanuel selv, der havde paabudt, at hun til Straf skulde holdes hjemme om Eftermiddagen; og han havde sagt til Hansine, at det vist i det hele var bedst for Fremtiden at holde et lidt vaagent Øje med, hvem der var hendes Legekammerater.

Barnet sænkede pludselig sit Sytøj i Skødet, lagde Hovedet paa Siden og gav sig til i dyb Tankefuldhed at stirre op mod Loftet. Efter nogen Tids Forløb rejste hun sig og gik hen og lagde sig op ad Moderen.

„Mo'er," sagde hun sagte. „Kan du huske hende den fine Dame, som var her den Dag, . . . hende, som legede med mig ude i Haven?"

„Det kan jeg vel nok, mit Barn. Du har jo saa ofte talt om hende."

„Jamen, kan du huske, Mo'er, at hun sagde, jeg skulde komme ind til Kø'ham, saa skulde jeg faa den store Dukke, sa'e hun. Jeg maatte gerne være inde hos hende altid . . . og jeg maatte ogsaa faa Dukkestuen, sa'e hun."

„Det gjorde hun vist ikke. Der siger du vist igen noget, der ikke er rigtig sandt, Sigrid," sagde Hansine og saae irettesættende paa hende.

Barnet blev rød i Kinderne og sænkede Blikket mod Gulvet.

„Forresten . . . du kunde maaske have godt af at komme lidt bort," vedblev Hansine lidt efter. „Saa lærte du da ikke saa mange slemme Ting og kunde komme til at passe lidt bedre paa dine Klæder."

Ved disse Moderens Ord, der pludselig bragte hende Stuearresten i Erindring, blev Sigrid endnu mere rød og listede skamfuld tilbage til sin Skammel.

Og atter var der i lang Tid fuldkommen stille i Værelset. Der hørtes kun de summende Fluer, der foer op og ned bag Ruderne, og Lyden af Abelones Skurevisk ude fra Køkkenet.

„Mo'er," sagde saa igen Sigrid med ganske sagte Stemme. „Naar jeg nu aldrig mere griser min Kjole til og ikke mere siger stygge Ord, maa jeg saa komme til Kø'ham."

Hansine kunde ikke lade være at smile lidt.

„Vil du da saa gerne ind til den Dame i København, Sigrid?"

„Ja, det vil jeg rigtignok; hun var da pæn. Synes du ikke ogsaa, Mo'er?"

„Jo, det synes jeg . . ."

„Mo'er, . . . naar jeg nu aldrig mere griser min Kjole til, kan jeg saa ogsaa blive saadan en fin Dame, naar jeg bliver stor? Hva', Mo'er?"

Hansine svarede ikke straks.

„Aa, ja; det kunde du jo vel egentlig nok," sagde hun saa og faldt hen i Tanker.

III

I den Trang til Ensomhed, der i den sidste Tid var bleven bestandig stærkere hos Emanuel, havde han forladt Sognevejen og var gaaet ad en Sti langs Markskellene for at naa ud til Mosekærshusene. Denne afsidesliggende Rede for Egnens Fattigfolk var en Kilde til stadig Uro og mismodig Bekymring for ham. Trods alt, hvad han dels personlig, dels ved Menighedens Bistand havde ofret for at afhjælpe Nøden der, baade den aandelige og den materielle, var der sletintet blevet udrettet. Efter syv Aars Anstrengelser og Opofrelser havde endnu ingen af disse sammenfaldende Lerhulers ulykkelige Beboere røbet mindste Tegn til vaagnende Følelse af deres Menneskeværdighed. Snarere klagedes der nu mer end nogensinde over Mosekærsbefolkningens natlige Rapserier fra Kartoffelkuler og Blegepladser, og ofte kunde hverken gode Ord eller høj Betaling drive dem til at arbejde.

Emanuel gik langsomt og saa ganske hensunken i sine Tanker, at han næsten foer sammen ved pludselig at se et Menneske dukke op paa Stien et Stykke foran ham. Og hans Uro blev ikke mindre, da han i den duvnakkede og unaturligt langbenede Skikkelse hurtig genkendte Væver Hansen.

Emanuel havde altid næret nogen Mistillid til Væveren, hvis sære, mistroiske og indesluttede Væsen var saa forskelligt fra hans egen aabne og trohjertede Natur. Særlig i den sidste Tid havde han følt sig utryg overfor ham. Han havde en Fornemmelse af, at denne Mand vilde ham tillivs, men kunde ikke komme undervejr med, hvad det var for Formaal, han gik og skjulte for ham.

De hilste tavst paa hinanden med et Haandtryk og blev staaende hver paa sin Side af Stien.

„Naa, er der noget nyt?“ spurgte Emanuel for dog at sige noget.

„Aa, et og andet sker der jo immer,“ svarede Væveren; han stod med sine store, røde Hænder stukket ind mellem Frakkeærmerne og de sorte Voksdugsmanchetter og saae ud over Markerne. „Men det er desværre ikke altid af det bedste.“

Emanuel kunde høre paa hans Tone, at han havde en Jobspost at meddele.

„Jeg kan forresten godt følge med dig et Stykke Vej, om du saa synes,“ vedblev Væveren. „Jeg har ikke saa travlt idag.“

De gik en Stund i Tavshed.

„Det havde jeg saamænd ellers ikke ventet, at jeg skulde træffe dig saa langt fra Hjemmet, Emanuel. Jeg saae nyssens Kyndløse-Doktorens Vogn age op ad Vejlby til . . . og jeg veed ikke af, at der er nogen Sygdom der. Hm!“

Emanuel svarede ikke. Det var langtfra første Gang, han havde maattet høre Spydigheder af sine Venner paa Grund af sit Besøg hos Doktor Hassing.

„Det er vistnok paa en Maade en ret flink Mand, den Hassing — saadan af Anseelse,“ vedblev Væveren med sin alleruskyldigst lydende Stemme.

„Aa ja,“ svarede Emanuel adspredt.

„Man kan da derfor kun daarligt forstaa, at han er saa grumme forskrækkelig i sine politiske Anskuelser? Det er dog egentlig ret besynderligt.“

„Jeg troer ikke, Doktor Hassing befatter sig med Politik.“

„Nej; det var egentlig ogsaa saadan, jeg mente. Folk siger jo, at han bare lever for at nyde denne Verdens Glæder. Jeg har hørt snakkes om, hvordan det skal gaa til hjemme hos ham med Vellevnet og Forlystelser . . . rigtig saadan med de pirrende Sager. Og saa skal det nok ogsaa være saadan ret et slemme Letfærdighedens Sprog, der føres der i Huset — —.“

Emanuel hørte ikke længer efter ham; ved at gaa der med Væveren var hans Tanker paa naturlig Vis bleven ført tilbage til de Betragtninger om Mosekærshusenes uophjælpelige Elendighed, som han et Øjeblik var kommen bort fra. Han tænkte paa, at her ved hans Side gik jo dog et Menneske, der virkelig havde hævet sig op af Fornedrelsens Sump. Væveren var barnefødt i Mosekærshusene; hans Fader havde været Svinerøgter paa Herregaarden Tryggerløse i Vesterbysognet, og selv havde han som Barn vogtet Gaardens Faar. Rigtignok blev Væveren altid meget ordknap, naar Talen faldt paa hans Ungdom; men saa meget troede man dog med Bestemthed at vide, at han engang som Dreng havde været Vidne til, hvorledes Herremanden gennempryglede Faderen med sin Stok, og at denne Barndomsoplevelse havde sat dybe Mærker i hans Sind, ja havde præget ham for Livet.

Emanuel følte pludselig en sugende Smerte i Hjertet ved at tænke paa, at det var en Voldshandling og ingen Kærlighedsgerning, som havde givet dette Fattigbarn Kraft til aandelig Oprejsning!

Han blev revet ud af disse Tanker derved, at Væveren standsede og sagde:

„Ja, du veed vel, Emanuel, at han endelig har bekendt?“

„Hvilket? Hvem har bekendt?“ sagde Emanuel fortumlet.

„Sogneraadsformanden naturligvis . . . Hvem tænkte du ellers paa, Emanuel?“ spurgte Væveren med spidsede Øren.

„Hvad har Sogneraadsformanden bekendt? . . . Jeg forstaar ikke et Muk.“

„Han har omsider tilstaaet at have levet i Uterlighed. Vi var jo nok nogle, som længe har haft en Mistanke derom; men man kunde jo næsten ikke tro det muligt, at en Mand, der stod som politisk Fører for en kristelig Menighed, kunde saa rent glemme Skriftens Ord om Skørlevnerne og de urene. Saa var vi et Par Stykker, som imorges tog os over at gaa til ham og foreholde ham, at han nu maatte rense sig for de slemme Rygter, der gik om ham; og saa tilstod han jo tilsidst, at han lige siden sin Kones Død har levet et uterligt Samliv med store Sidse.“

„Det er da ikke muligt, hvad du siger?“ udbrød Emanuel ligbleg og støttede sig til sin Stok; — det var, som om Jorden begyndte at vakle under ham.

„Ja, det maa du nok sige. Det er en Tildragelse, som giver os alle meget alvorligt at tænke paa. Jeg mener nu, at det vilde være bedst snarest muligt at faa Menighedsraadet sammenkaldt, for at Sagen kan blive drøftet. Jeg vilde justement iaften have kigget ind til dig for at snakke med dig derom. Det gælder om ikke at tøve med at afvaske den Plet, som her er sat paa vor Menighed.“

Emanuel, der syntes i Væverens Tone at spore en undertrykt Skadefryd ved Tanken om Sogneraadsformandens forestaaende Fald, kunde ikke lade være med at sige:

„Det er underligt at høre netop dig være saa ivrig i den Sag, Jens Hansen, aldenstund det dog nærmest skyldtes dig, at Hans Jensen i sin Tid kom frem paa Førstemandspladsen her i Menigheden. Du veed, at vi den Gang var mange, der havde vore Betænkeligheder derved . . . hans Fortid var jo langtfra dadelfri; men du holdt bestandig paa, at det skulde vi ikke bryde os om; han var netop den rette Mand, sagde du; og dermed lod vi os berolige. Er der her gjort nogen Fejl, saa er det nærmest dig, der bærer Skylden for den."

„Ja, det fragaar jeg saamænd ikke, at jeg holdt paa Hans Jensen," svarede Væveren med et bredt Smil. „Og det mener jeg forresten endnu, at for den Politik, der den Gang skulde føres, var han netop den rette Mand. Til at køre i Grøften med er alle Kuske lige gode! . . . Men nu skulde vi vel se at faa lettet os op af Grøften, mener jeg."

„Ja ja — handl du i den Sag, som du finder rigtigt og forsvarligt," sagde Emanuel, idet han standsede og gav ham Haanden til Farvel. Han vilde være det Menneske kvit. Han trængte til at blive ene for at klare sig det overvældende Indtryk, denne Afsløring havde gjort paa ham. Hans Anelse om, at et Uvejr nærmede sig, havde da altsaa nu bekræftet sig. De onde Dage stod allerede for Døren! . . . Det skulde nu vise sig, om det Værk, han havde opbygget her i Menigheden, Gud til Ære og Pris, vilde staa sin Prøve — eller synke i Grus.

Nej, nej! Han vilde ikke tvivle! Naar Herren lod Stormene rase, var det ikke for at lægge øde, men for at rense ud.

„Han elsker den, han tugter."

IV

Væverens Meddelelse havde sat Emanuels Sind i en saa heftig Bevægelse og givet ham saa meget nyt og alvorligt at tænke paa, at han for den Dag maatte opgive Besøget i Mosekærshusene. Først den næste Dag naaede han derud.

Men ogsaa da var det med uroligt Sind og tungt Hjerte, at han gik Vejen udover Markerne. Rygtet om Sogneraadsformandens Bekendelse var ihast fløjet over Sognet og havde vakt en overordentlig Bevægelse. De, der i Forvejen havde vidst god Besked, anstillede sig næsten mest forargede, særlig Skibberupperne. Væveren havde bearbejdet Stemningen godt, forinden han lod sin velanbragte Mine springe. Det gamle Fjendskab mellem Skibberupperne og Vejlbyerne, hvem den politiske Kamp en Tid havde ført sammen, var efter dennes uheldige Udfald blusset op igen, endog med forøget Styrke. Det var de stridbare Skibberuppere, der havde begyndt Tvisten ved at paastaa, at Vejlbyerne havde tilegnet sig en for stor Indflydelse i Menigheden; og det var derfor ogsaa særlig dem, der nu vilde benytte Lejligheden til at fortrænge Sogneraadsformanden fra hans Magtstilling. Menighedsraadet skulde nu samles til et Møde den næste Dag, og Væveren havde allerede til dette bebudet „nye Afsløringer".

Da Emanuel naaede op til de saakaldte Rævebakker, en Samling vortelignende Højder, hvorfra Landet sænkede sig ned imod det side Mosedrag, blev han staaende med Hænder og Stok bag paa Ryggen og faldt i Tanker. Han stirrede over Mosen ud mod Kyndby-Sognets grønne Engflade med det brede, spejlblanke Aaløb og de mange smaa Engmøller og spredtliggende Smaahuse. Hans Sind fandt et Øjebliks Hvile og Befrielse under Betragtningen af det venlige Landskab, der selv under Eftermiddagens mørke, regntunge

Skyhimmel syntes ham et yndigt Billede paa Fred og rolig Lykke. Han kunde øjne selve Kyndløse By og den slangebugtede Vej, ad hvilken han hin Aften var gaaet sammen med Frøken Ragnhild, — ja med en lille Hjertebanken opdagede han ogsaa Taget paa Doktor Hassings Villa, der laa fornemt indesluttet i sin store Have.

Egentlig undrede det ham, at han ikke en eneste Gang havde mødt Frøken Tønnesen, da hun dog sikkert endnu var her paa Egnen. Han vidste, at Folk havde set hende køre omkring med Doktoren, naar denne var ude i Sygebesøg, — og han havde ingenlunde gjort sig Umage for at undgaa hende. Skønt han ikke var sig det fuldt bevidst, havde det tvertimod baade paa denne og den foregaaende Dag været en medvirkende Aarsag til hans Vandringer ud til Mosekærshusene, at Kørevejen til Kyndløse gik i en Bue nedenom Rævebakkerne.

Langt ude over den fjerne, mørke Skovkrans var Himlen bleven klar og blaa. Hvide, solbelyste Skybjerge løftede sig hist og her over Horisonten og sank langsomt ned igen. Af Trang til at frigøre sig for alt det, der tyngede ham, lod han sig rive hen af dette Syn og stod en Stund fortabt i ubestemte Drømmerier. Det var for ham som at se et luftigt Skønhedsrige stige straalende op af et Mørkets Dyb og atter svinde hen. Det var som at se koglende Skikkelser vinke og forsvinde . . . eller som i Drømme at høre fjerne Stemmer kalde og sagte dø hen. Hvorfor sørge? syntes de at sige. Hvorfor slæbe sig træt paa andres Byrde? Kast din tunge Pilgrimsstav og kom herud, hvor Glæden bor højt over Skyen og Jammeren skjuler sig i de mørke Dale. Kom herud, hvor Livet er en festlig Hvile omkring sprudlende Kilder og Dans paa grønne Enge . . .

Han vaagnede med et Ryk. Og saa flygtige havde hans Drømme været, at de svandt bort af hans Erindring, i samme Øjeblik han vaagnede til Bevidsthed.

De efterlod kun en Fornemmelse af forøget Tyngsel over Brystet, — og med langsomme Skridt steg han ned imod Mosekærshusene.

De laa dernede under ham paa bægge Sider af et lille, halvt udtørret Bækkeløb, — en Række ynkelige Lerhytter, der i deres Affældighed støttede sig til hinanden, som om de i Forening stod og grundede over deres Skæbne. Pladsen foran dem var en Mødding af gammel Halm og Potteskaar, og der var næppe et eneste Hus med hele Ruder eller uden store Huller i det sammensunkne Straatag.

Emanuel styrede henimod et af de yderste Huse — en udbuget, bagerovnlignende Rønne med to smaabitte Vinduer, der under det nedhængende Tagskæg stirrede ud imod ham som et Par onde Øjne. Foran Indgangsdøren stod en høj, kroget Oldingeskikkelse med en Økse og pindede Skovkvas.

Idet han nærmede sig, foer en lille, pølsetrind Køter ham i Benene og vedblev besat af Arrigskab og under en hæs Hvæsen og Gøen at trille sig foran ham og vise Tænder. Emanuel, der aldrig kunde bringe over sit Hjerte at slaa et Dyr, kunde længe ikke komme frem for den.

Skønt den gamle henne ved Huggeblokken meget godt havde set ham og ogsaa umuligt kunde undgaa at lægge Mærke til Køteren, kaldte han den ikke til sig og lod sig overhovedet ikke forstyrre i sit Arbejde.

„Er det din Hund, Ole Søren?“ raabte tilsidst Emanuel i en noget opbragt Tone.

„Næ,“ brummede den gamle uanfægtet, endog uden at se op. „Jeg er selv Hund!“

En højtfrugtsommelig Kone viste sig i det samme i Hyttens Dør. Men ikke saa saare havde hun faaet Øje paa Emanuel, før hun skyndte sig ind igen. Og pludselig blev der Travlhed inde i Stuen; der hørtes ivrig Hvisken, blandet med Lyden af klirrende Husgeraad. Samtidig saaes der opskræmte Skikkelser ogsaa

i de andre Hyttedøre, og uredte Hoveder kiggede ud bagved Gavlene.

Emanuel befriede sig endelig ved Hjælp af sin Kæp fra det rasende Dyr og gik ind i Huset.

Allerede ude i den lille Forstue, hvor han maatte gaa helt krumbøjet for ikke at støde Hovedet mod det spindelvævsbehængte Loft, sporedes en stærk Spiritus-lugt, blandet med Stanken af Sengemug og Menneske-uddunstninger. Han bankede paa Døren og kom ind i en halvmørk Stue med et Klapbord, en Kistebænk og et Par mønjerøde Stole.

Det var Svend Øls og Per Brændevins Hjem, han traadte ind i.

Skønt den første af dem var gift og havde flere Børn, mens den anden var Ungkarl, havde de to uad-skillelige Venner levet her mange Aar i samme Stue og ved samme Bord, . . . ja efter en udbredt Mening gik Fællesskabet imellem dem endnu langt videre og havde sat sine tydelige Mærker paa et Par af Ægte-parrets Børn.

Svend Øls lille flenskallede Skikkelse med de fede Lemmer og den nævestore Knude over det ene Øje rejste sig besværligt fra Kistebænken, da Emanuel traadte ind. Med Hovedet lagt paa Siden, og idet han holdt den højre Underarm trykket stivt ind mod Brystet, gik han klynkende hen og bød velkommen. Samtidigt sneg Konen sig ud bag Emanuels Ryg med en Kaffe-kande under Forklædet.

„Det var dog en gudsvelsignet Overraskelse,“ sagde han og rakte ham sin venstre Haand. „Det havde vi jo dog aldrig ventet, at Hr. Pastoren . . . at Emanuel, vilde jeg sige . . . skulde gøre os en Besøgelse idag. Men det kommer just rigtig tilpas for os; vi trænger allesammen til et godt Trøstens Ord i denne Tid, hvor Vorherre har hjemsøgt os med Svagheder af alle Slags — —“

Han blev afbrudt af Emanuel, der — overvældet

af Stanken i Stuen — straks havde sat sig ned paa en af de røde Stole.

„Lad os tale et Ord med hinanden i Alvorlighed, Svend! . . . Hvad er det, jeg igen maa høre om dig og Per. I vil ikke tage Arbejde, siger man!"

Svend Øl indtog igen sin Plads paa Kistebænken og satte et ynkeligt Ansigt op.

„Saa sandt jeg sidder her en Synder for Gud . . . der er ingen, der heller end jeg vil baade slide og slæbe," snøftede han, mens han med den venstre Haand gned sig forsigtigt over den højre Underarm, hvilken han stadig holdt stift ind mod Kroppen, som om han bar den i et usynligt Bind. „Men hvad skal en stakkels Krøvling gøre, naar Gægten ta'er ham, saa man maa ligge og skrige og jamre sig den hele Nat værre end en Basselkvind'. De . . . du, mener jeg . . . du kan tro, det er en Ynk for en stakkels Mand, som har Kone og Børn at forsørge — —"

„Aa, saa slemt er det vist heller ikke fat med dig, Svend," afbrød Emanuel ham igen og saae paa ham med et fast Blik. „Du kunde jo da forleden være med til Slagsmaal ovre i Vejrby Kro, . . . ja, det har man altsammen fortalt mig. Per var jo ogsaa med. Hvor er han henne nu?"

Svends fedtede Blik gled hen til Alkovesengen i den ene Væg; — her laa Per Brændevin paa Ryggen over Halmen og sov. Man kunde ikke se andet af ham end et sammenklistret Haar og et blegt Ansigt, hvori der var nedtrykket en mørkeblaa, blank og sprukken Næse, der lignede en overmoden Blomme.

„Hvad betyder det?" spurgte Emanuel mere og mere uhyggelig tilmode i Stuens Smuds og Halvmørke. „Er Per maaske ogsaa syg?"

„Ja, han har det saa slemme med Hovedværk . . . og med Kolden. Den kommer over ham, uden at han veed et Ord af det at sige. Li'esom han allerbedst sidder, ta'er hans Tænder til at klapre i hans Mund.

og han ryster og bævrer over hele Skroget . . . det er ligefrem fælt at se paa."

Men Emanuel lod sig ikke længer føre bag Lyset. Han var i den sidste Tid bleven nøjeseende indtil Mistænksomhed, og han saae hurtigt, at det ikke var nogen Feberpatient men en døddrukken Mand, der laa derhenne under Dynevaaret og forgæves søgte at overvinde Søvnen og løfte Øjelaagene.

Han rejste sig op. Hans Sind var i Oprør. Med harmdirrende Stemme sagde han:

„Hør, nu vil jeg sige jer noget bægge to! . . . Tag jer nu iagt! Ogsaa vor Langmodighed har en Grænse, og dersom I bliver ved at misbruge vor Overbærenhed, saadan som I i den sidste Tid har gjort, saa maa det være forbi imellem os. Saa maa det offentlige Fattigvæsen for Fremtiden tage sig af jer. Har du forstaaet det, Svend?"

Det sledske Udtryk i Svends Ansigt var pludselig forsvundet; den store Pandeknude trak sig dybere ned over Øjet, og hans tykke Mund bredte sig i et ondskabsfuldt Smil.

„Aa, saa slemt gaar det vel hellerikke til," sagde han kry, mens han dog endnu af gammel Vane blev ved at gnide sig over Armen. „I veed vist nok, hvortil I kan bruge vos Fattigfolk — haa!"

„Hvad mener du? Hvad skal det sige?" spurgte Emanuel.

„Hvad jeg mener? . . . Aa, saa meget taabelig er jeg da heller ikke, at jeg ikke veed, hvordan det gaar med Folk, naar de kommer paa Fattigkassen. De maa nok undvære deres Stemmeret, har jeg hørt sige, . . . og det forholder sig vist rigtig nok."

„Nu . . . men hvad mener du med alt det?"

„Jeg mener barestens, at I kan vist nok lide at faa fat i vores Stemmer, . . . ellers gik I vel ikke og kisselinkede saa meget for vos, tænker jeg. I veed vistnok, at paa Valgdagen gælder en Fattigmand lige

saa meget som en Lensbaron! . . . Jo, jo, den har I regnet godt nok ud!“

Emanuel stod maalløs.

Dette var altsaa disse Menneskers Opfattelse af Menighedens store Velgørenhedsværk! Paa saadanne Folk havde den bortødslet sine Kærlighedsgerninger, for disse Umennesker havde han ofret sin egen Velstand, saa han nu selv var nær ved at lide Nød!

Han var bleven ligbleg. Bort, bort! skreg det inden i ham . . . Det var, som om hans Øjne pludselig sank ind i Hovedet. Ude af Stand til længer at beherske sig greb han sin Hat og foer ud.

Han var dog ikke kommen langt bort fra Huset, før han standsede. Med et dybt Suk lagde han Haanden op paa sin endnu brændende og bankende Pande.

„Dømmer ikke, saa skulle og I ikke dømmes,“ mumlede han hen for sig. Han burde ikke have forglemt disse sin Herres Ord, sagde han angrende til sig selv. Han havde igen ikke handlet, som det sømmede sig den, der ydmygt vilde vandre i Jesu Fodspor. Ak, hvordan var det dog fat med ham i denne Tid? . . .

Han foer sammen. Henne paa Vejen kom en Vogn med graaskimlet Forspand og Liberikusk kørende henimod ham, — Doktor Hassings Ekvipage. Blodet strømmede ham til Kinderne. Han syntes bestemt at se Frøken Ragnhilds lyse Hoved kigge frem bag Kuskens Ryg.

Da Vognen kom nærmere, viste det sig, at han havde taget fejl. Der var ikke andre paa det brede Kaleschesæde end Doktoren selv, der sad indhyllet i en Gummikappe og røg paa en Cigar.

„Goddag, Hr. Pastor!“ sagde Hassing, efterat have ladet Vognen standse, og stak sin behandskede Haand frem af Regnkappen. „Hvorledes har De det? De lever naturligvis til op over Ørene i Rughøst, kan jeg tænke.

Jeg vil haabe for Dem, at De kan svømme ... for det er virkelig lidt fugtigt om Fødderne i denne Tid."

„Ja, det er ... en vanskelig Høst," svarede Emanuel aandsfraværende. „Doktoren kommer fra Sygebesøg?"

„Ja, De har faaet et brækket Ben i Deres Nærhed; men det er ingen farlig Historie. Men lad mig ikke glemme det. Jeg har en Hilsen til Dem, Hr. Pastor, — fra Frøken Tønnesen. Hun rejste fra os for en Ugestid siden."

„Saa Frøken Tønnesen er rejst!" sagde Emanuel unaturligt livlig.

„Ja, hun havde egentlig lovet os at blive noget længere. Men jeg troer, hun længtes efter Byluften. I hvert Fald fik hun pludselig Hastværk. De veed, hun er ingen Ynder af at „komme paa Græs". Veed De forresten, at De har vundet en Proselyt hjemme hos os ... nemlig min Kones lille Niece ... De husker nok den unge Pige. Hun var meget optaget af sit Besøg hos Dem forleden ... ja, De har maaske set hende i Deres Kirker de sidste Søndage."

„Jo, — det er netop — netop det særlige," sagde Emanuel uden at have hørt hans Ord og uden at mene noget med, hvad han selv sagde.

„Naa, farvel, Hr. Pastor! Jeg ønsker Dem Lykke til at faa Rugen godt i Hus!"

Doktoren gav Kusken et Vink, og Vognen rullede afsted. — —

Da Hassing kom hjem, fortalte han sin Kone, at han havde truffet Emanuel, og at Meddelelsen om Ragnhilds Bortrejse syntes at have gjort et vist Indtryk paa ham.

„Ja, blot vi ikke har begaaet en Uforsigtighed ved at føre de to Mennesker sammen igen," sagde Fru Hassing. „Jeg har haft mine Tanker derom. Ragnhild var saa underlig febrilsk i den sidste Tid her ... og denne pludselige Afrejse ..."

Hun vilde have sagt mere, men Gerda kom i det samme gennem Stuen for at gaa ud i Haven. Den

unge Pige var klædt i sort, havde et stort Stenkulskors paa Brystet og en sortindbunden Bog i Haanden.

„Bare vi ikke faar noget at bebrejde os overfor hende," sagde Doktor Hassing med betænkelig Mine, da hun var ude af Stuen. „Hun har nedarvede Anlæg for det ekscentriske! . . . Veed du, at hun har givet Søren Fragtmand i Kommission at skaffe hende et Fotografi af Pastor Hansted?"

„Aa, det gaar nok over," mente Fru Hassing. „I den Alder vil man den ene Dag være Nonne, den næste Dag Kunstberiderske . . . det kender jeg fra mig selv."

„Du er ogsaa hendes Tante, Ludovica!"

V

Emanuel var gaaet langsomt mod Hjemmet. Skyerne over hans Hoved havde trukket sig sammen. Uden at han mærkede det, begyndte der at falde en fin Regn.

Da han ude fra Forstuen hørte Hansines og Børnenes Stemmer inde i Sovekammeret, blev han et Øjeblik staaende tvivlraadig foran Døren. Saa vendte han sig bort og gik ind i sit halvtomme Kammer ovre paa den anden Side af Gangen.

Her stod han længe henne ved Vinduet og stirrede ud i den allerede skumringsfyldte Have.

Han kunde ikke længer skjule for sig selv, hvordan det stod til med ham. Den Tomhedsfornemmelse, som Meddelelsen om Frøken Ragnhilds Bortrejse havde efterladt hos ham, beviste tydeligt nok, hvor opfyldt han havde været af Tanken paa hendes Nærhed. At hun personlig skulde eje nogensomhelst Magt over ham, vilde han dog ikke erkende; i den Henseende nærede han ingen Bekymringer. Det var den Luft, hun havde ført med sig; det var den forkoglende Dunstkres, hvori

hun havde draget ham ind, der havde gjort ham ør. Du gode Gud, hvorledes var han dog bleven saa svag?

Han vidste ikke selv, hvor længe han havde staaet og stirret ud i Havens voksende Mørke, da Døren ude fra Gangen blev aabnet af Hansine.

„Staar du der,“ sagde hun efter et Øjeblik at have betragtet ham i Tavshed.

Han foer nervøst sammen. Han havde ikke hørt hende komme.

„Hvem . . . hvad . . . er det dig?“ sagde han forvirret.

Hun stod lidt uden at svare.

„Søren fortalte, at du var kommen hjem. Vi har søgt efter dig allevegne . . . Hvorfor kommer du ikke ind til Nadvergrøden?“

Emanuel søgte at gennemtrænge Stuens Halvmørke med sit Blik. Han havde hørt hendes ellers saa faste Stemme svigte hende et Øjeblik.

„Jeg kommer straks,“ sagde han inde i Skægget. „Jeg har haft noget at tænke paa.“

Hun blev endnu staaende lidt med Haanden paa Dørlaasen, som ventede hun, at han havde mere at sige hende. Saa gik hun langsomt ud.

Men da hun allerede var halvt ude af Døren, sagde hun uden at vende sig imod ham:

„Har du talt med Doktoren? Han har nok været her i Byen igen i Eftermiddag.“

„Doktoren? Ja, jeg har . . . Hvem har forresten fortalt dig det?“

„Aa, det var blot noget, jeg tænkte mig,“ sagde hun og lukkede Døren stille i efter sig.

Emanuel blev staaende ved Vinduet og stirrede mod den lukkede Dør. Saa nikkede han hen for sig, . . . og hans Læber begyndte at bæve. Stakkels Hansine! Han havde jo nok i den sidste Tid ment at spore en Forandring i hendes Væsen; hun havde paa een Gang

søgt hans Fortrolighed og unddraget sig hans Tilnærmelser. Nu forstod han alt!

Hans Hjerte blødte, idet han tænkte paa, hvor meget hun i Stilhed maatte have lidt i disse Dage. Den kære! Tavs og taalmodig havde hun fulgt den Kamp, han i de sidste Uger havde udkæmpet med sig selv, — den sidste, den afgørende Kamp mod hans Blods ulyksalige Fædrenearv, den endelige Prøve paa hans Frigørelse!

Aa — men han skulde nok sejre!

FEMTE BOG

I

Den følgende Morgen kom en Skibberupper hjem fra et Besøg i Sandinge med den opskræmmende Efterretning, at den gamle Højskoleforstander, der i længere Tid havde været svagelig, nu var bleven meget syg og ikke kunde leve. Faa Timer senere kom et Ilbud derovrefra med Meddelelse om, at han var død.

Med denne Mand forsvandt atter en af de ældste Forkæmpere for den danske Bondestands aandelige Frigørelse, — den egentlige Grundlægger af den folkelige Bevægelse i hele denne Del af Landet. I et Tidsrum af over tredive Aar havde Egnens „vakte“ Befolkning set op til ham som til en Fader; og skønt han i den senere Tid mangen en Gang havde haft ondt ved at forlige sig med, at den yngre Slægt hengav sig saa meget til Politiken i Stedet for alene at tænke paa det, der for ham stod som Livets ene fornødne, „Aandens Oplysning og Herliggørelse“. havde dette aldrig formaaet at gøre mindste Skaar i det gode Forhold mellem ham og Vennerne. Jo ældre han blev, jo mere hans store Skæg og lange Nakkekrøller fik Sølvets Farve, desto ukrænkeligere var han bleven, des større den Ære-

frygt, alle nærede for ham. Det var for de unge som at høre et gammelt Sagn, naar han fortalte om Folkesagens første trange Dage, da dens Talsmænd blev betragtet som Ungdomsfordærvere, der fortjente Baal og Brand. Det lød for dem som Beretningen om et helligt Martyrium, naar han paa sin halvt spøgende Maade fortalte om den Tid, da han paa Apostelvis vandrede paa sin Fod fra By til By og maatte holde sine Foredrag rundt om i Tørveskur og Karlekamre, forfulgt som en Indbrudstyv af Præsterne og Skolelærerne, forhaanet og forulempet af selve Bønderne, der mangen Gang havde pudset deres Hunde paa ham for at jage ham ud af Byen.

Det var derfor ikke den almindelige Smerte over Tabet af en Ven, som Efterretningen om hans Død fremkaldte; det var den dybe, højtidelige Sorg, der griber et Folk under fælles Ulykker. Endog Skibberuppernes Ophidselse i Anledning af Sogneraadsformanden lagde sig i nogle Dage, og det berammede Møde af Menighedsraadet blev udsat til efter Begravelsen. De følte alle, at de havde mistet deres Høvding; overalt talte man kun om den gamle Højskoleforstander; man tog hans Fotografi ned fra Væggen over Kommoden og betragtede det fyldige Ansigts kære Træk og de to sorte Prikker over Kinderne, der skulde forestille hans ungdommeligt spillende, lysebrune Øjne. Man gentog Eventyr, han havde fortalt, læste hans gamle Breve, — smaa, ilsomt nedskrevne Lapper, fulde af Henrykkelsesudbrud og varme Venskabsforsikringer — og om Aftenen sad man udenfor paa Dørfliserne og sang hans Yndlingssange.

Ogsaa i Vejlby Præstegaard gjorde Dødsbudskabet et dybt Indtryk; og Emanuel fandt herunder foreløbig ingen passende Lejlighed til det forklarende og beroligende Ord, som han vilde sige Hansine, især da der i de samme Dage ogsaa paa anden Maade bragtes Uro ind i Huset. En Morgen, da Emanuel kom over i Stalden en Timestid senere end sædvanlig og ikkedesmindre

endnu fandt Niels i Sengen, gav han sin længe tilbagetrængte Utaalmodighed Luft i en alvorlig Formaningstale til ham. Det kom til en Ordstrid imellem dem, hvorunder Emanuel i et Øjebliks Ophidselse befalede ham at tage sit Tøj og forlade Præstegaarden. Niels tog ham øjeblikkelig paa Ordet, og Emanuel mærkede allerede den næste Dag, da han vilde fæste sig en ny Karl, at Tildragelsen havde vakt en stærk Misstemning imod ham hos Befolkningen. Nogle ondsindede Historier, som Niels havde udspredt om sin Afskedigelse. var straks bleven troet. Som Skibberupperne sagde til hinanden: de havde nok tænkt sig, at Emanuel ikke kunde være saa „fuldkommen“, som han gerne havde villet give det Udseende af. Forgæves henvendte han sig til forskellige ledige Arbejdere for at faa Hjælp idetmindste til Høsten; enkelte sagde rent ud nej, andre gjorde ret uforblommede Hentydninger til hans almindelig kendte Uefterrettelighed som Betaler ja stillede rentud Fordring om først „at se Lønnen“. Hans Naboer og nogle andre af Egnens Folk tilbød vel at yde ham en Haandsrækning i Ny og Næ; men i den almindelige Høsttravlhed sendte de rigtignok som oftest en Undskyldning i Stedet for den ventede Hjælp.

Af Harme over alt dette begik Emanuel tilsidst den Ubesindighed en Dag at henvende sig til den brændemærkede Sogneraadsformand, der straks med sin sædvanlige Rundhaandethed stillede hele sit Mandskab til hans Tjeneste og endnu samme Dag bragte hans halvspirende Rug i Hus.

Men dermed var ogsaa Krigen erklæret.

II

Under en enestaaende Deltagelse, med et Følge paa over to tusinde Mennesker, derimellem et halvt hundrede Præster i Ornat, blev den gamle Højskole-

forstander stedet tilhvile paa Sandinges smukke Kirkegaard. Over alle Landsbyer i Miles Omkres vajede Flagene paa halv Stang, og lige fra den tidlige Morgenstund var Fjorden bleven gennemkrydset af Sejl- og Robaade, stuvfulde af sortklædte Mennesker med Blomsterkranse.

Det var en tung Graavejrsdag, der uvilkaarlig stemte til Sørgmodighed. Trods de mange Taler, der blev holdt, først inde i Skolens smykkede Foredragshal, hvor Liget var hensat, siden i Kirken og tilsidst ved Graven (ialt elleve), vedblev Stemningen at være trykket. Endnu sang man vel med fuldt Bryst de gamle, frejdige Sange, men det var ikke vanskeligt paa Tonen at spore Virkningen af den Modgang, det hele Vennesamfund i den sidste Tid havde haft.

Efter Jordfæstelsen holdt man Maaltid omkring de medførte Madkurve, og da Skolebygningen langtfra kunde rumme de mange Mennesker, havde man — trods en fin, vedholdende Regn — spredt sig ud over Haven og de tilstødende Vænger, hvor man søgte Ly under Træer og udspændte Paraplyer. Der saaes i denne Forsamling alle Slags Folkevenner lige fra et Par af den københavnske Liberalismes Stormænd — en Advokat med Guldbriller og en Sukkergrosserer med Næseklemmer — til fattige Husmænd, der havde vandret mange Mil og ofret Dagens Høstløn for at følge deres trofaste Talsmand og Ven til hans sidste Hvilested. Man saae Skolelærere, Seminarieelever og Højskoleforstandere, baade af den gamle Type med langt Skæg og store Pilgrimshatte og af den nyopdukkende Slags med Verdensmandsvæsen og Klædedragt paa Moden. Hist vandrede en ung Præst og hans unge Forlovede Arm i Arm under samme Paraply og saae hinanden kærligt ind i Øjet, — han med blød Plyshat og højt opsmøgede Benklæder, hun med ophæftet Kjole og lange, flade Galoscher. Her stod nogle Rigsdagsbønder under et Træ og hviskede med hinanden ligesom i Folketingssalens Vinduesfordyb-

ninger. Fra alle Dele af Landet var der mødt Udsendinge, der havde bragt Kranse og Hilsner fra fjerntboende Venner; ja endog en berømt norsk Folkedigter og Kraft-Agitator, der for Tiden var paa en Foredrags-Rundtur i Danmark, havde til almindelig Glæde indfundet sig og vakte den største Opsigt med sin imponerende Person og sin højmælede Tale. Overalt, hvor han viste sig, samledes en andægtig lyttende Tilhørerkres omkring ham, og særlig fulgtes han paa en nærgaaende Maade af Niels og nogle andre unge Karle, der kappedes om at blive den udvalgte, paa hvis Skulder han lagde sin Haand, naar han talte.

Emanuel var først sent kommen tilstede. Netop som han og Hansine om Morgenen stod i Begreb med at tage over Fjorden, var der indtruffet et Ilbud fra Aggerbølle med Bøn om, at han vilde komme ud og berette hans Kone, der laa for Døden og næppe levede Dagen over. Hansine havde da maattet tage bort alene; og den egentlige Begravelses-Højtidelighed var tilende, da Emanuel omsider indfandt sig.

Han havde ikke opholdt sig længe i den Menneskemængde, der havde søgt Ly for Regnen under Skolebygningens brede „Svale“, før han blev antastet af en ung Student, der forestillede sig som Student Søren Sørensen og med jysk Snurren paa r'et sagde:

„Jeg tager jo ikke fejl . . . det er jo Emanuel Hansted, ikke sandt? Hvor det var prægtigt! Vi har søgt Dem allevegne. Vi kunde jo nok vide, De maatte være her . . . De maa endelig følge med ind til Lene Gylling. Hun har spurgt efter Dem hele Tiden; hun vil saa hjertensgerne gøre Deres Bekendtskab.“

Halvt mod sin Vilje blev Emanuel ført op ad Trappen. Han var sletikke i Sindsstemning til at tale med fremmede, allermindst med Folk fra København; men den ivrige Student hørte ikke paa hans Indvendinger og trak ham triumferende ind i den over-

fyldte Foredragssal, hvor der lugtede af Gran og summede af Menneskestemmer.

Fru Gylling var en formuende Enke, der holdt en Slags folkeligt Hof i Hovedstaden. Emanuel havde ofte hørt hende omtalt som en af Vennesamfundets bedste Støtter, og han saae nu for sig en smuk, ældre Dame, der sad i en Kurvelænestol og underholdt sig med en lille kuglerund Præst i Ornat og Fløjlskalot. mens nogle andre stod omkring og hørte andægtig til.

Ved Synet af Emanuel rettede hun sig smilende op og hilste paa ham med en Blanding af Undseelse og moderlig Varme. Idet hun blev ved at holde om hans Haand, sagde hun næsten ømt:

„Saa faar jeg Dem da endelig at se engang! Hvor har jeg været utaalmodig efter at gøre Deres Bekendtskab. Jeg har jo hørt saa meget om Dem. hvad De nok kan forstaa. Vi har alle med den største Glæde fulgt Dem i Deres rige Vækkelses-Gerning, . . . men hvorfor kan De slet ikke unde os andre lidt Fornøjelse af Dem? Er det ganske umuligt engang at se Dem inde i Hovedstaden; vi har sandelig ogsaa derinde Brug for unge Vækkere, kan De tro! Jeg havde for lidt siden den Glæde at hilse paa Deres Hustru, og jeg tog et halvt Løfte af hende om, at hun vilde formaa Dem til ved Lejlighed at komme ind og tale i vort Samfund. Nu haaber jeg, hun har saa megen Magt over Dem. at De vil komme; . . . hun var saa yndig at se paa og tale med!“

Rygtet om Emanuels Ankomst havde hurtig bredt sig over Salen. Allevegnefra strømmede Folk til for at se den mærkelige Mand, om hvis ideale Liv der rundt om i Vennesamfundene havde dannet sig en hel Myte. Den lille kuglerunde Præst havde ikke saa saare hørt hans Navn, før han slog sine Arme omkring ham. løftede sig paa Tæerne og med fugtig Mund gav ham et Smækkys paa bægge Kinder.

„Nej, saa det er Emanuel Hansted!“ lød det alle-

vegne. I flere Minutter var Luften omkring ham fyldt med Lyden af hans Navn.

Selv ønskede han blot at komme bort. Han var bleven for uvant med Smiger til at føle Behag i Fru Gyllings honningsøde Tale; og denne almindelige Henrykkelse over ham, disse Lovord af Folk, der endnu ikke kendte den sande Tilstand i hans Menighed, knugede og ydmygede ham. Da den norske Digter i det samme vendte tilbage fra en Rundtur ude i Haven og straks trak Opmærksomheden til sig ved et af sine rungende Udbrud, benyttede han derfor Lejligheden til at fjerne sig og gik ud for igen at søge efter Hansine.

III

Han fandt hende omsider ude bagved Haven, hvor hun sad paa et Gærde under en Hyldebusk i Selskab med et stort, fremmed Bondefruentimmer, der allerede paa Afstand forbavsede ham ved at sidde med Hansines ene Haand i sit Skød. Da han kom nærmere, saae han, at de bægge søgte at skjule en stærk Sindsbevægelse, og at den ubekendte endog havde røde Øjne, som om hun havde grædt. I det samme genkendte han Hansines Ungdomsveninde, den rødhaarede Ane, der for seks Aar siden havde lidt den Vanskæbne at blive gift med en „Skalling“.

Skallingerne var et Fiskerfolk, der boede paa en Landtunge helt ude ved det aabne Hav. Ligesom i sin Tid de gamle Skibberuppere plaskede de omkring i nære og fjerne Fjorde og gjorde Landgang rundtom paa Kysterne for at afhænde deres Fangst. Fra gammel Tid bekendt for deres vilde og trodsige Liv havde de ogsaa senere vist sig fuldstændig upaavirkelige overfor den aandelige Vækkelsesgerning indenfor Folket, hvisaarsag de blev skyet og foragtet af alle de øvrige Kystbeboere. Ane havde kort efter Hansines Bryllup

truffet en ung, køn, sorthaaret Skalling inde i Købstaden og til sin største Forskrækkelse forelsket sig i ham. Længe havde hun kæmpet mod sin Tilbøjelighed, som hun af Skamfuldhed ikke engang havde betroet Hansine; men tilsidst kunde hun ikke længer modstaa den unge Fiskers dristige Bestormelser, og en skøn Dag var han kommen sejlende med sin Baad i en forrygende Østenstorm og havde endnu samme Aften ført hende selv og kort Tid efter hendes gamle Plejeforældre hjem til sin Tangtagshytte. Begivenheden havde i sin Tid vakt en pinlig Opsigt blandt Egnens Folk; man havde ikke troet, at Ane kunde lade sig saa fuldstændig rive hen af Lidenskab, og man beklagede hende inderligt for det Liv, hun vilde komme til at føre derude mellem de raa Mennesker. Mellem hende og Hansine var der i nogen Tid efter deres Adskillelse vekslet Breve, der dog fra Anes Side blev bestandig kortere, indtil hun helt forstummede. Hansine havde godt forstaaet, at det var, fordi hun skammede sig ved stadig at maatte tilstaa, at hun var lykkelig; og ofte i de sidste Aar, naar hendes eget Sind var nedtrykt og Fremtiden stillede sig mørkest for hende, havde hun tænkt paa sin gamle Barndomsveninde som paa den, hos hvem hun i Nødens Stund vilde kunne finde Forstaaelse og Tilflugt.

Emanuel følte sig lidt underlig tilmode ved efter saa mange Aars Forløb igen at se den røde Ane dukke op ved Hansines Side, især da han af deres Sindsbevægelse øjeblikkelig forstod, at de straks havde knyttet det gamle Fortrolighedsforhold og aabnet Hjerterne for hinanden. I en Tone, der var præget af en vis, medynksfuld Velvilje, spurgte han Ane om, hvordan hun havde det, og hvorledes hun levede derude i Skallinglandet; og med en Frimodighed, der stødte ham lidt, svarede hun, at hun havde det godt, fortalte, at hun havde fem raske Børn og tre Faar, at hun og hendes Mathias sidste Sommer havde bygget sig et nyt Hus,

og at det var Mathias selv, der havde spurgt, om han ikke skulde sejle hende ned til den gamle Højskoleforstanders Begravelse, da han dog havde nogle Sildegarn staaende her i Nærheden, som han kunde se til med det samme.

Hun havde, mens hun talte, igen sat sig ned ved Siden af Hansine og med noget af sin gamle Beskyttermine taget hendes Haand. Skønt hun ikke ligeud sagde det, var det ellers tydeligt at mærke paa hende, at hun var bleven skuffet ved Gensynet af sin gamle Højskolevennekres, og at hun blot længtes efter at komme hjem igen til sin Strand, sine Faar, sine Børn og sin Mathias.

Emanuel følte sig mere og mere ilde berørt af hendes Tone og Optræden overfor Hansine. Han var bleven saa uvant med at se denne vise andre den ringeste Fortrolighed, at Synet af hendes Haand der i Venindens Skød virkede paa ham næsten som en Anklage. Hun sad stille og saae ufravendt ned mod Jorden; det var næsten, som om hun undgik hans Blik. Han følte i dette Øjeblik ret, hvor de i den sidste Tid var kommen bort fra hinanden, og han gjorde sig selv det Løfte, at der fra denne Dag ikke længer skulde være noget uudtalt imellem dem. Nu, da alle andre Baand syntes at skulle briste for ham, nu, da de sikkert vilde blive meget ene, skulde de finde hinanden igen i fuld Forstaaelse, og i Samlivets Inderlighed tage Oprejsning for, hvad de udadtil havde mistet.

Hansine havde under den hele Begravelseshøjtidelighed været meget bevæget. Skøndt hun allerede længe havde haft en Forudanelse om, at hendes Bekendtskab med Sandinge Højskole vilde blive hende dyrekøbt, havde hun aldrig næret bitre Følelser mod den gamle Forstander. Nu, da han var borte, mindedes hun ham med Taknemlighed for det meget gode, hun havde lært af ham; og ganske særlig havde hendes Tanker i disse Dage heftet sig ved den For-

maning om at leve i Sandhed og Selvopofrelse, hvortil han i sine Taler til Ungdommen idelig vendte tilbage. Under Indtrykket af hans Død, og idet Emanuels Tavshed for hver Dag var bleven hende et mere talende Vidnesbyrd om, hvorhen hans Længsler uimodstaaelig drog ham, voksede der i hende et Forsæt, som nu ved hendes gamle Lærers Grav og under Genforeningen med Barndomsveninden var modnet til Beslutning hos hende. Hun sagde til sig selv, at det var frugtesløst længer at stride mod det uundgaaelige, og at det derfor var bedst, baade for hendes egen og Emanuels men navnlig for Børnenes Fremtids Skyld, at der skete en afgørende Forandring i deres indbyrdes Forhold og hele Liv. Hun havde besluttet en Dag at tale rent ud med Emanuel derom; og roligt og varsomt vilde hun da sige ham, hvad der mere og mere var kommen til at staa for hende som den eneste Udvej til et nyt og lykkeligere Liv for dem alle.

IV

Det var imidlertid bleven Opholdsvejr, Skyerne havde spredt sig, og Emanuel saae nu, hvorledes smaa Skarer af Mænd og Kvinder drog fra Haven ud til en Kæmpehøj, der laa paa en Mark et Stykke fra Skolen, og hvorfra den gamle Forstander havde haft for Skik at tale paa Nationens store Mindedage. Emanuel foreslog, at ogsaa de skulde gaa derhen; . . . og lidt efter rejste de sig og fulgte ham.

Den Menneskemasse, der efterhaanden havde samlet sig omkring den paa Højen rejste Sten, bestod for en væsentlig Del af Vejlbyfolk og Skibberuppere. Dagens københavnske Gæster og den norske Digter var allerede taget til Stationen for at naa Toget, og ogsaa de mere fjerntboende af Stævnets Deltagere var kørt bort.

Da Emanuel sammen med Hansine og Ane naaede

Højen, stod der allerede en Mand oppe ved Stenen og talte til Forsamlingen. Det var en hvidskægget Oldingeskikkelse, der efter de ældste Folketaleres Skik havde blottet sit skaldede Hoved og udtrykte sig saare højtideligt. Selv syntes han ogsaa mægtig betaget; men hans Stemme var saa svag, at endog de nærmeststaaende havde opgivet at høre efter, hvad han sagde. Det var derfor en stor Lettelse for Forsamlingen, da han omsider efter over en halv Times Tale sluttede og under den heftigste Sindsbevægelse steg ned. Et Øjeblik efter viste han sig dog igen, stod en Stund med betuttet Mine og befølte sig baade for og bag, indtil han endelig med en Stemme, som pludselig alle kunde høre, udbrød:

„Der er da ingen af jer, der har fundet et rødt Lommetørklæde. Dersom nogen skulde finde det, vil jeg bede jer om at lægge det ind paa Skolen."

Under en lille Latter fra Forsamlingen steg han atter ned.

Den næste Taler var den lille, pastoragtige Anton Antonsen, Vejlbys nye Skolelærer. Han optraadte med Plyshat paa Hoved og Tobakspibe i Munden; men heller ikke han gjorde synderlig Lykke. Hans pudsige Mandslinge-Skikkelse passede trods det hvide Slips og hele det øvrige gejstlige Udstyr ikke rigtig til Dagens Stemning. De sidste urolige Tider havde i det hele ikke været gunstige for hans Popularitet. Særlig havde Skibberupperne ikke længer Øre for hans møgternt moraliserende Hverdagstale; de var i Krigshumør og vilde høre Lurtoner, forlangte Kampraab og Sejrs-Profetier.

Imidlertid var Emanuels Ankomst bleven bemærket af adskillige af de tilstedeværende; og da Anton sluttede, viste det spændte Udtryk i de mange Ansigter, der i det samme vendte sig om imod ham, at man ventede, han vilde tage Ordet. Han følte iøvrig i dette Øjeblik selv en pludselig Trang til at tale, til aabent at redegøre for de bekymringsfulde Tanker, der i den sidste

Tid havde opfyldt ham. Han tænkte ved sig selv, at Sindene netop paa en Dag som denne maatte være modtagelige for den bitre Bekendelse, han dog før eller siden vilde blive nødt til at aflægge for sine Venner, hvad Følgen deraf end vilde blive.

Under en svag Mumlen fra Forsamlingen steg han op paa Talerpladsen.

Han begyndte med taknemlig at mindes Vennen, hvis Baare havde samlet dem, og paa hvem det Ord med Sandhed kunde anvendes: Herren velsignede ham, og han blev til Velsignelse. Men, spurgte han derpaa, mon den kære afdøde alligevel ikke undertiden — og maaske navnlig i den allersidste Tid — havde følt sig skuffet i sine store Forventninger. Skønt han aldrig selv talte derom, var der nogen Grund til at tro det. For det nyttede jo ikke at nægte det, — Guds Riges Venner havde for Øjeblikket en af sine Trængselstider. De stod med et stort, tabt Slag — en stor, bristet Forhaabning — bag sig; og som alle Nederlag havde ogsaa dette saaet Mistænksomhed og Tvedragt blandt de overvundne. Men hellere end at gøre Forsøg paa at tilhylle Sandheden, og hellere end at udslynge Anklager mod hinanden for Medskyld i Ulykkerne skulde man se prøvende ind i sig selv og søge at finde, hvad man havde forbrudt, og hvor man havde fejlet. „I Stedet for at knurre mod Gud“ — udbrød han med stigende Styrke — „fordi han ikke denne Gang opfyldte vort Haab, skulde vi ydmygt ransage vort Inderste og spørge os selv, om vi nu ogsaa virkelig var modne til at tage Riget af hans Haand?“

Der var hurtigt bleven nogen Uro blandt Tilhørerne. Efter disse sidste Ord blev han henne fra den ene Side afbrudt af temmelig nærgaaende Tilraab.

Han lod sig dog ikke forstyrre men fortsatte:

„Tro nu ikke, at jeg staar her som en Selvretfærdig, der blot vil anklage. Nej, jeg erkender det dybt — og jeg føler Trang til idag at sige det til jer

allesammen — jeg er selv svag og har ikke fortjent Guds Tillid. I har Krav paa at vide det: jeg kender baade Tvivlens og Fristelsernes Øjeblikke og maa daglig kæmpe med mig sèlv, at ikke Verden og dens Forfængelighed skal faa Magt over mit Sind —."

„Doktor Hassings!" lød det med en skrattende Stemme henne fra den samme Side som før, hvor Niels' tykke Hoved i det samme dukkede sig bag nogle unge Karle fra Skibberup, der gav sig til at le højt.

Emanuel kastede et hastigt Blik derhen. Han var bleven bleg men betvang sig og fortsatte efter et Øjebliks Ophold sin Tale.

„Sandheden skal nu siges, hvor ilde den saa er hørt! Vi, der formastelig har kaldt os Sandhedens og Retfærdighedens Venner, vi har fortjent den tunge Skæbne, der nu har ramt os. Højlydt skal det bekendes: vi var ikke modne! Bestandig saae vi Skæven i vor Broders Øje, men Bjælken i vort eget blev vi ikke vaer! Sig mig, er det den onde Samvittighed, der nu taler igennem jer?" raabte han gennem den Larm, hvormed man nu fra mange Sider søgte at overdøve ham og tvinge ham til Tavshed. „Har I virkelig ikke vidst dette før? Nuvel! Saa skal jeg sige jer det: Hovmod og Ufordragelighed, Uterlighed og Bagvaskelse, Løgn og Forstillelse gaar i Svang imellem os ganske som i det Samfund, vi paakaldte Himlens Hjælp til at omstyrte!... Dette er Sandheden! Men Gud lader sig ikke spotte! Han nedslog os i Støvet, for at vi skulde lære at kende os selv og sige: se, saa dybt er vi sunkne!"

Han kunde tilsidst næppe komme tilorde for udæskende Tilraab. Der steg som et Besværgelsens Brøl op imod ham fra det Hav af opadvendte Ansigter, der bølgede omkring ham. Adskillige af dem udtrykte ganske vist Forlegenhed ved Optrinet; men ikke een Stemme hævede sig for at standse Spektaklet.

Da det ikke længer var ham muligt at faa Ørenlyd, afsluttede han brat med Udtalelsen af Ønsket om,

at Sandhedens og Retfærdighedens Venner af det lidte Nederlag vilde lære, at ikke ved Selvretfærdighed men gennem Selvprøvelse, ikke ved Hovmod men gennem ydmyg Selverkendelse gik Fremtidens Vej til Oprejsning og Sejr.

Næppe var han under Tavshed stegen ned, før Forsamlingen brød ud i høje Bifaldsraab. Væver Hansen var sindigt gaaet op paa Talerpladsen.

Synet af den gamle Kampfører, som nu i mange Aar ikke havde talt i nogen Forsamling, virkede som en Fanfare paa dem alle. Med den ene af sine røde Hænder omkring Hagen, den anden paa Ryggen, lod han Blikket glide frem og tilbage over Mængden, der i forventningsfuld Spænding trængte sig omkring ham. Da der omsider var bleven Ro, sagde han smilende, med sin sagtmodige Stemme:

„Se, det var nu dog ret en mærkelig Tale, vi her fik at høre af Emanuel. Jeg stod saamænd dernede og pirkede i mine Øren og tænkte, at jeg maatte høre fejl. Tilsidst sagde jeg til mig selv: du sover, Jens! Og du drømmer, at du hører vores gamle Provst Tønnesen.“

„Hør! — Det er et sandt Ord!“ jublede Skibberupperne.

„For det er jo nu saadan, at jeg kan ikke lade være at tænke paa en anden Tale, som Emanuel for mange Aar siden holdt for os, . . . det var saamænd den allerførste Gang, han talte til os i vort gamle Forsamlingshus derovre i vor By. Dengang var der andre Triller i Fløjten end idag, . . . dengang var vi Bondermennesker det bedste, Emanuel vidste af at sige, . . . aa, vi var saa herlige, at det næsten var for meget af det gode. Ja, der er vel nok mange af jer, der er her tilstede, som endnu kan huske den Tale; for den vakte jo da en saa grumme stor Opsigt dengang, og der var jo mange, der syntes, at det var da ret en dejlig Tale. Jeg skal nu ikke fragaa, at jeg for min Part

ikke var nær saa meget henrykt over den; og derfor kommer Emanuels Ord idag mig egentlig heller ikke saa overraskende. For det er jo nu saadan med dem, der tager Munden for fuld, de er gerne nødt til at spytte noget ud bagefter! — — Se, nu var det ellers det, som Emanuel snakkede om, at vi Landboere havde været altfor meget forgabede i os selv, og at det derfor var bleven saa slemme fat med os i den sidste Tid. Han mente vel, tænker jeg, at vi skulde lære af de pæne Mennesker derinde i Købstæderne, saa vilde Vorherre nok give os, hvad vi bad ham om. — Aa nej, det tror jeg nu slet ikke saa meget paa. Jeg mener ganske tværtimod, at vi har været altfor villige til at lade os køre i Ring af disse hersens mange Københavnere, som i de senere Aaringer er dukket op og har kaldt sig Folkesagens Venner og saadan udenvidere gjort sig til vores Førere, . . . og jeg er nu af den Mening, at det netop er derfor, det er gaaet saa galt med os, som det er. Det har været saadan en Slags Mode mellem Købstadsmennesker, at nu skulde de da til at være rigtig folkelige, og vi Landboere, vi blev vistnok lidt vel meget smigrede over, at saa mange fine og lærde Folk vilde have med os at bestille; vi var ligesom ved at gaa rent fra vores fem, bare for at tækkes dem. Vi syntes jo, at det var da en saa dejlig stolt Følelse, naar saadan en Advokat med Guldbriller paa eller en fin Frue kom og klappede os paa Skuldren og kaldte os „lille Ven“. Og naar de saa ovenikøbet kom herud og satte Bo imellem os, ligesom de var en af vores egne, og endda giftede sig med vores Bønderpiger, . . . aa, saa blev vi saa beærede, at vi ikke vidste, hvad Fod vi skulde staa paa. — Men det var nu saadan en Slags Sygdom, tror jeg, og jeg har nu altid ment, at naar man bare gav Tid, saa gik den nok ud af Kroppen paa vos igen. Og se, det er nu noget, jeg synes at have kunnet mærke i den senere Tid, at vi endelig er ved at spille færdig paa den

Narrekomedie, som vi Landboere har været saa tossegode at lade os lokke med til, . . . kanske ogsaa hjemme i vor egen Menighed. Hvad mener I derom, Venner?"

„Jo, jo! — Hør, hør!" rungede det igen fra Skibberupperne.

Henne i Udkanten af Forsamlingen stod Emanuel. Hvor ærlig han end kæmpede med sig selv, hvor ydmyg han end foreholdt sig sin Herres strenge Bud: „Slaar nogen dig paa din højre Kind —" hans Blod kogte, hans Stolthed vaandede sig. Han tabte tilsidt Herredømmet over sig selv og vilde styrte op paa Talerpladsen; men i det samme greb Hansine ham i Armen og sagde:

„Lad os komme herfra."

„Ja, bort . . . bort herfra!"

Med bøjet Hoved fjernede han sig hastig, mens Væverens fortsatte Forhaanelser og Vennernes Bifaldsraab fulgte ham som Svøbesmæld om Ørene.

Paa Vejen ned til Stranden faldt han i en heftig Graadkrampe, saa han maatte sætte sig paa Grøftekanten, mens Hansine tørrede den kolde Sved af hans Pande. Ane havde fulgt dem paa Vej og var betuttet bleven staaende et Stykke fra dem. Da Anfaldet var ovre, kom Hansine hen til hende og sagde, idet hun gav hende Haanden:

„Saa er det altsaa en Aftale, — naar du hører fra mig?"

„Men er det da virkelig dit Alvor, Sine?" Jeg kunde ikke rigtig tro paa det før."

„Jo, nu er det bestemt, — dersom du da vil have mig."

„Om jeg vil, min Putte! Det kan du vel tænke! . . . Men hvad troer du dog, Emanuel vil sige?"

„Det veed jeg ikke, men du skal faa Brev fra mig. Farvel saa længe."

Henne paa Grøftekanten havde Emanuel løftet Hovedet. Gennem Taarer saae han den mørke Men-

neskemasse deroppe paa Højen og Væver Hansens duvende Skikkelse mod den lyse Horisont. Han mindedes, hvordan han i sin Tid var kommen herud i Troen paa her at finde Menneskehjertet bevaret i dets oprindelige Renhed og Enfold, — og deroppe stod nu en Rænkernes og Bagtalelsernes kloge Mester og triumferede over ham! Han tænkte paa, hvordan han var draget ud for at præke Fredens og Kærlighedens Evangelium, — og deroppe stod nu Hadets Apostel, Barmhjertighedens Bøddel, og rakte sine blodrøde Hænder mod Himlen!

V

Først den næste Morgen blev Emanuels Sind saa roligt, at Hansine kunde tale til ham.

„Hvad har du nu tænkt at gøre?“ spurgte hun, da de efter Morgenbønnen sad ene i Dagligstuen.

„Jeg veed det ikke. Men vi maa jo bort herfra . . . der er ingen anden Udvej . . . Et lille Kald et eller andet Sted paa den jyske Hede eller i Klitterne vil man vel ikke nægte mig. Og jeg trænger til i Ensomhed at komme til Klarhed med mig selv.“

„Det skulde du ikke tænke paa, Emanuel.“

„Hvad mener du?“

„Du siger, at du trænger til at komme til Klarhed med dig selv. Men hvor kan du da tænke paa at blive Vejleder for andre. Selvom du virkelig kunde faa et andet Kald, saa vilde det dog snart blive det samme for dig der som her. Du vilde blive misfornøjet med dig selv og derfor ogsaa med andre og bare igen længes bort.“

„Men hvad vil du da, at jeg skal gøre?“

„Ja se, Emanuel . . . det nytter dog ikke, at vi længer vil gemme det for hinanden; vi kan jo ligesaagodt snakke rent ud om det . . . du trænger til for en

Tid at komme tilbage til din Familje og til de andre Forhold, som du har hjemme i; det er dog alene der, du kan vente igen at komme til Fred og Forstaaelse i enhver Henseende. Derfor synes jeg nu, du skulde ikke stride med dig selv længer, Emanuel; det nytter dog vist ikke noget. Jeg har netop tænkt over, at du vistnok kunde faa dig en Virksomhed ved en Skole inde i København eller et andet Sted, hvor du igen kan komme sammen med din gamle Omgangskres; for det maa du vistnok trænge til, det kan jeg godt forstaa."

Emanuel saae overrasket hen paa hende.

„Men vil du da det, Hansine?"

„Jeg?" sagde hun og bøjede sig endnu lidt dybere ned over sit Kjoleskød, som hun under hele Samtalen havde siddet og glattet over med Haanden. „Jeg vil helst det, som jeg troer kan være det bedste for os allesammen." — —

Allerede den følgende Dag kørte Emanuel ind til Stiftsbyen for at udtale sig for Bispen og anmode om Afsked fra sit Embede. Bispen talte ham i Begyndelsen strengt til; men Emanuels dybe Nedtrykthed formildede efterhaanden hans Tone. Han sagde til ham, at han aabenbart „befandt sig i en Gæringsperiode", og at det maaske alene af den Grund vilde være tilraadeligt for ham en Tid at trække sig tilbage fra offentlig Virksomhed. Idet han med forsigtige men indtrængende Ord bad ham at bekæmpe det Tungsind, den Tilbøjelighed til sygelig Selvbetragtning, som han havde taget i Arv efter sin Moder, lovede han tilsidst at tage sig af hans Sag og ønskede ham ved Afskeden Forsynets Bistand til at gaa styrket og lutret ud af sin aandelige Krise.

Hele Eftermiddagen gik Hansine rastløs frem og tilbage i én af Havens lange Alleer og ventede paa hans Hjemkomst. Hendes Ansigt, hvis alvorlige Linjer de sidste Ugers Begivenheder yderligere havde uddybet, var præget af en mørk Beslutsomhed. Hun gik med

Armene indsvøbte i et lille Uldsjal, som om hun frøs, og hvert Øjeblik steg hun op paa den lille Jordhøj, hvorfra man kunde overskue Egnen mod Vest.

Lidt før Solnedgang kom han endelig; og faa Minutter senere befandt de sig bægge ude i den lange Kastaniealle i Enden af Haven, hvor de havde søgt hen for at kunne tale uforstyrret. Hansine satte sig paa den „Naturbænk“, der fra gammel Tid stod her ved en Træstamme, mens Emanuel urolig bevægede sig frem og tilbage foran hende og fortalte.

„Saa nu har vi altsaa vor Frihed,“ sluttede han sin Beretning og standsede foran hende. „Nu kan vi rejse, Hansine, saasnart jeg har faaet Bevillingen.“

Hun sad foroverbøjet med Armene paa sine Knæ og saae ned mod sin ene Skonæse, hvormed hun kradsede i den vaade Jord.

„Ja se, Emanuel . . . det var det, jeg vilde sige dig,“ begyndte hun, og det lød, som om hun havde Møje med at faa Ordene frem — „jeg kan ikke tage med dig ind til København.“

„Hvad vil det sige? . . . Hvad mener du?“

„Jeg mener . . . ikke straks,“ rettede hun sig selv, da hun mærkede, at Emanuel ikke havde ringeste Anelse om hendes Hensigt. „Jeg er altfor fremmed for alting derinde; jeg vil bare blive dig til Besvær, indtil du faar ordnet dine Forhold og skabt dig en Stilling og indrettet et Hjem . . . jeg kan jo sletikke være dig behjælpelig med nogenting. Og forresten trænger jeg ogsaa til at være lidt i Ro med mig selv. Alting har været saa forstyrret i den sidste Tid.“

„Ja, det kan der maaske være noget i,“ sagde Emanuel og begyndte paany at spasere frem og tilbage foran Bænken. „Men jeg vil dog sige dig, at her næppe bliver behageligt for dig at være. Jeg mærkede det blot ved at køre igennem Skibberup idag; vi boer ikke længere mellem Venner men mellem hadefulde Fjender.“

„Aa ja, det har jeg netop tænkt mig. Derfor har jeg ogsaa ment, at jeg kunde tage ud til Ane og være hos hende en Tid. Vi snakkede lidt om det forleden; hun sagde, at der var et Par Stuer i deres nye Hus, som de ikke brugte; dem kunde jeg saa godt faa overladt, sagde hun."

„Hos Ane? Ude i Shallinglandet! Hvad tænker du dog paa, Hansine? Mellem dc tøjlesløse Mennesker!"

„Aa, det har vist ikke saa meget paa sig med det Uvæsen, som man har snakket om, . . . det sagde ogsaa Ane; og hun lod da heller ikke selv til at have lidt nogen Slags Nød."

„Men det gaar alligevel ikke an; . . . det gaar ikke an for Børnenes Skyld, Hansine! Det er jo dog nu baade dit og mit Ønske, at de kommer lidt bort fra de Paavirkninger. som de hidtil har levet under . . . og særlig for Sigrids Vedkommende er det sikkert paa høje Tid. Hun er en rigtig sød og god lille Pige, men hun er lidt slem til at tage efter, har jeg mærket."

„Ja, det har jeg jo sagt dig længe, Emanuel. Men jeg har derfor ogsaa tænkt paa, at . . . at Børnene . . . dem skulde du tage med dig ind til København. Du vil jo dog blive nødt til at indrette dig ligesom en Slags Hjem derinde . . . Og saa troer jeg nu ogsaa, at det var godt netop for Børnenes Skyld, om jeg en Tid holdt mig lidt borte fra dem. For jeg kan jo dog ikke hjælpe dem tilrette med nogenting men vil kanske snarere blive dem til Hinder for, at de kan slutte sig rigtig til deres nye Venner og i det hele faa den Oplæring, som vi nu dog bægge mener er den rigtigste for dem. Jeg har netop tænkt paa, at din Søster derinde . . . hun vil nok kunne hjælpe dig lidt med deres Opdragelse; hun har jo nylig mistet sit eget Barn, saa hun vil nok kunne blive en god Plejemoder for dem, har jeg tænkt mig."

Hun talte stadig lige rolig og behersket men var efterhaanden bleven meget bleg og saae ufravendt ned mod Jorden.

„Hvor kommer du dog paa saadanne Tanker . . . slaa dog alt sligt af Hovedet, kære Ven!“ udbrød Emanuel næsten forfærdet. Og da han bemærkede hendes Sindsbevægelse, gik han hen til hende og lagde kærligt Hænderne om hendes Hoved. „Lad os ikke forfalde til den Slags Bekymringer. Nu skal vi to netop slutte os tæt til hinanden og staa Last og Brast i Kampen for vort Hjem og vor Lykke. Maaske vil ikke alt blive saa let for os herefterdags; men naar vi blot holder sammen, saa gaar det med Guds Hjælp nok!“

Hun havde ikke længer Kraft til at sige ham imod; hun formaaede ikke engang at afværge, at han efter de sidste Ord bøjede sig ned og kyssede hende.

Mens de nu bægge i de følgende Dage i Stilhed begyndte at forberede sig paa et Opbrud, blev Sagen ikke berørt imellem dem. Alligevel vedblev den at beskæftige dem. Emanuel indsaae godt, at det vilde kunne blive vanskeligt nok for Hansine at styre et Hjem under Forhold, der var hende saa fuldstændig fremmede, og at hun navnlig ikke vilde blive den Støtte for Børnene, som de særlig i Begyndelsen vilde trænge haardt til. Han følte ogsaa, at hun med sit sære, for fremmede uforstaaelige og ofte frastødende Væsen vilde berede sig selv mange Vanskeligheder; og endelig blev han stadig mere ængstelig for, hvorledes han overhovedet skulde kunne skaffe Midler til at leve for; selv om de solgte alt, hvad de ejede, vilde de næppe kunne meget mere end netop dække deres Gæld. Da Hansine en Dag igen ledte Samtalen hen paa Emnet, afbrød han hende derfor ikke men hørte — omtrent for første Gang i deres Samliv — hendes Udtalelse helt tilende. Hun sagde, at det vistnok vilde være fornuftigst sletikke at sætte Bo paany, saalænge deres Fremtid var saa usikker, navnlig saalænge han var ganske uden Stilling og uden Indkomster. Hun havde derfor tænkt paa, sagde hun, om ikke han og Børnene midlertidigt, indtil han havde fundet sig en Gerning, kunde komme til at bo hos hans

gamle Fader, der levede ganske ene i sin store Lejlighed. Hun trøstede ham med, at deres Adskillelse jo derfor ikke behøvede at blive langvarig, og hun vedblev i det hele at trænge ind paa ham saalænge, indtil han havde lovet endnu samme Dag at skrive til Faderen og sine Søskende.

„Men skriv nu saadan, at de rigtig forstaar, at jeg ikke følger med,“ endte hun.

I Utaalmodighed ventede de nogle Dage paa Svarets Ankomst.

Der var nu ogsaa efterhaanden bleven ret ubehageligt for dem i Vejlby Præstegaard. Det i sin Tid ansatte Møde af Menighedsraadet var bleven afholdt, uden at man havde tilsagt Emanuel, og i det hele lod man ham paa enhver Maade føle, at man ønskede at blive ham kvit. Ved Gudstjenesten om Søndagen var Næssekirken — ganske som i Provst Tønnesens Dage — aldeles tom, medens Folk om Eftermiddagen strømmede til Forsamlingshuset, hvor Maren Smeds og den tykhovedede Niels for første Gang havde faaet Lov til at afholde et større Bønnemøde. Niels havde nu naaet det første Skridt tilvejrs mod sine Drømmes store Maal; han var bleven omvandrende Missionsprædikant, i hvilken Egenskab han havde anlagt sig Fuldskæg og udenfor Hjemstavnen optraadte med Hovedet paa Siden og Briller.

Underhaanden modtog Emanuel dog ogsaa Beviser baade paa taknemlig Hengivenhed og paa Harme over den Adfærd, der blev vist imod ham, ja da det blev bekendt, at han havde indgivet sin Afskedsansøgning, begyndte nogle behjertede Vejlbyfolk — ligesom i sin Tid ved Provst Tønnesens Forflyttelse — at foranstalte en Pengeindsamling til Indkøb af en Sølvkaffekande og en Lænestol, der skulde overrækkes ham ved Afrejsen.

I Præstegaarden laa man nu i fuld Oprydning. Emanuel, der efterhaanden havde mistet al Sans for sin Bedrift og blot ønskede at blive Besværet med Mark

og Stald endelig kvit, havde solgt Resten af sin Høst til en Nabo, der for en Del af Købesummen skulde passe Jorden, indtil hans Eftermand i Embedet blev udnævnt; Køer og Heste og Avlsredskaber havde han ligeledes gjort i Penge og med disse betalt den ikke ringe Klatgæld, han i Løbet af de sidste Aar uforsigtig havde stiftet hos mange af sine forrige Venner, og som langt mere, end han anede det, havde bidraget til at svække hans Indflydelse i Menigheden.

Ellevild af Henrykkelse over at skulle til København foer Sigrid ud og ind af Dørene, rystende sine gulbrune Lokker, og smittede med sin Jubel den lille Dagny, der i Sommerens Løb havde vokset sig stor og nu trissede alene omkring paa Gulvet. Imidlertid sad Hansine stille henne i sin Armstol og syede paa Børnenes Søndagstøj og strikkede dem nye Strømper. Emanuel forstod ikke, at hun vedblev at være saa bleg, skønt der dog nu var bleven Haab om en lysere Fremtid for dem alle. Han havde endog et Par Gange overrasket hende i Graad; og da han havde spurgt hende om Grunden til den, vilde hun ikke svare. Ligeledes undrede han sig over den næsten uvillige Skyhed, hun viste overfor enhver af hans Tilnærmelser; saasnart han tog Plads ved Siden af hende og vilde tage hendes Haand, rejste hun sig og gjorde sig et Ærinde ud i Køkkenet. Han mente, det var Benauelse over Opbrudet og den forestaaende lange Adskillelse, som hun vilde skjule for ham; og han søgte paa alle Maader at trøste og opmuntre hende. Men det var, somom endog hans Medfølelse saarede hende, og han fandt det tilsidst rigtigst at lade hende i Fred.

Endelig kom det saa længselsfuldt ventede Svar fra København.

Det var en af Faderens sædvanlige, omstændelige Skrivelser paa et stort Ark Papir tilligemed en lille Billet fra Søsteren Betty. Faderen skrev, at han nu var en gammel Mand, der næppe havde mange Skridt

til Graven, og at der ikke kunde være bleven beredt ham en større Glæde end Udsigten til at gense sin ældste Søn, som han saa længe og inderlig havde savnet. Uden mindste Forsøg paa at ydmyge ham, endsige nogen Bebrejdelse for hans Selvklogskab, bød han ham et hjerteligt Velkommen tilbage til Fædrenehjemmet.

„De to Værelser, som du i sin Tid beboede her, skal med kortest Varsel staa rede til igen at modtage dig," — skrev han — „og jeg behøver vel ikke at tilføje, at ogsaa dine to Børn vil være mig kære Gæster; der skal blive indrettet Beboelse til dem i din umiddelbare Nærhed, og vi skal alle gøre, hvad vi formaar, for at de kan føle sig veltilpas imellem os. Som du maaske veed, lejede jeg det ikke ubetydelige Havestykke, der hører her til Ejendommen, og som nu afgangne Konferentsraad Tagemann (du erindrer nok ham, der boede under os paa første Sal) i sin Tid var Lejer af: der er altsaa fri Tumleplads for dine Børn, og jeg skal sørge for, at Snedker Jørgensen en Dag bliver tilsagt for at ophænge en Gynge, og hvad andet der behøves til Børnenes Underholdning. Legekammerater skal de heller ikke komme til at savne; baade de unge Løbners (paa tredje Sal) og Kontorchef Winthers (de nye Lejere i Stuen) har flinke og meget velopdragne Børn, saa jeg haaber, at dine ikke for meget vil komme til at savne det frie Landliv. Din Hustrus Bestemmelse om indtil videre at blive boende paa Landet forstaar jeg fuldkomment; hun vilde næppe kunne føle sig tilfreds i en stor og urolig Bys for hende saa ganske fremmede Forhold. Jeg beder dig overbringe hende min varmeste Hilsen.

Kun disse Ord idag. Din Broder Carl beder mig hilse paa det hjerteligste; han ønsker bemærket, at ikke alle Kammerjunkere er saa „slemme", — han forlanger udtrykkelig, at jeg skal bruge dette Ord — som du vistnok troer, og at han glæder sig til en Dag at

kunne invitere dig ind i Amalienborgs Vagtstue for at overbevise dig derom.

Nu blot min egen Hilsen til dig, min kære Søn, fra

Din hengivne

FADER.

„Hvad siger du, Hansine?“ sagde Emanuel dybt bevæget efter endt Oplæsning.

Hansine, der sad bøjet over sit Sytøj, nikkede blot. Hendes Bryst bølgede, og hun havde lukket Øjnene som et Menneske, der kæmper den yderste Kamp med sig selv.

Emanuel sad nogle Øjeblikke i Tanker med Brevet i sit Skød og stirrede ud i Luften. Han saae for sig sine to hyggelige, tæppebelagte Værelser derhjemme med Udsigten til Kanalen og Børsen og Kristiansborg Slot. Han ligesom følte paany omkring sig den dybe Fred, hvori han i sine Studenter- og Kandidatdage havde siddet den halve Nat under Lampen eller vandret timevis frem og tilbage over Gulvet opfyldt af, hvad han havde læst. Der skulde han altsaa atter sidde ved de gamle Bøger, vandre ad det samme Gulv, tage op igen de samme Spørgsmaal for at finde en anden og sandere Løsning paa Livets store Gaade — —.

Begyndelsen af Bettys Brev var præget af den Sindets dybe Nedstemthed, som Tabet af hendes eneste Barn havde fremkaldt hos hende. Hun skrev:

„Du veed ikke, hvor her er bleven tomt og trist i vore Stuer, siden Vorherre tog min lille Kai fra mig. Hvor længes jeg ikke efter, at dine Børn skal komme herind, forat jeg atter kan høre Barnestemmer og Barnelatter omkring mig. Sig til din Hustru, at hun ikke skal ængste sig for dem — jeg kender selv en Moders Ængstelser! — Vi skal værne om dem, saa godt vi kan, mens hun er borte fra dem. Men allermest længes jeg efter dig, kære Broder, som jeg nu

ikke har set i saa mange Aar. Hvor jeg glæder mig til at tale med dig! Og du vil nok være god imod mig, Emanuel. Jeg trænger saa meget til din Trøst. Jeg længes efter at kunne læne mit Hoved mod din Skulder og tale til dig i Fortrolighed. Ja, Emanuel, — Vorherre hjemsøger os. Maatte vi have Kraft til at bære vor Byrde!

For din Fremtid troer jeg ikke, du behøver at være bekymret; det mener ogsaa baade Fader og min Mand. Igaar, netop som Fader havde modtaget dit Brev om Formiddagen og sendt det herop, for at vi skulde læse det, var vi til Middagsselskab hos Justitiarius Munck. Ved Siden af mig ved Bordet sad Stiftsprovsten, som jo kommer hjemme hos os; og da jeg var saa glad over dit Brev, kunde jeg ikke lade være at fortælle ham, at du nu vilde flytte herind til Byen. Han syntes mærkelig nok at vide noget om det iforvejen (oppe fra Ministeriet, mener min Mand) og lod ogsaa til at være meget tilfreds dermed. Jeg spurgte ham tilsidst rent ud, om han mente, du kunde faa et af de mindre Embeder ved en af Kirkerne her i Byen, og det syntes han slet ikke at anse for umuligt. „Deres Broder er jo en særdeles god Laudabilist,“ (er det rigtigt stavet?) sagde han; „og vi trænger ogsaa herinde til unge og prøvede Kræfter.“ Han lagde særlig Eftertryk paa „prøvede“. I det hele talte han saa pænt om dig, (han kender dig jo fra gammel Tid hjemme fra Fader) saa jeg tror ikke, det vil komme til at skade dig, at du har haft de Anskuelser, som du nu er kommen bort fra.“

Denne Slutning tiltalte ikke Emanuel; den kastede en ham selv uforklarlig Uro ind i hans Sind.

„Hvor kommer hun paa saadanne Tanker?“ udbrød han. „Hun har jo altsaa sletikke forstaaet mig!“

„Er du saa ganske sikker paa det?“ sagde Hansine.

Emanuel svarede ikke. Han var paany sunken hen i Tanker.

VI

En Dag i Begyndelsen af September slog endelig Afrejsens Time.

Det blev en travl og bevæget Dag. Tidlig om Morgenen var Emanuel ude paa Skibberup Kirkegaard for at sige Farvel til Guttens Grav og gik derfra til sine Svigerforældre og Hansines Broder Ole, der nu styrede de gamles Ejendom. Afskeden med Else var temmelig kølig; hun var bleven stærkt paavirket af den almindelige Skibberupstemning; og skønt det efter Hansines Ønske sletikke var bleven omtalt for hende eller nogen anden, at hendes Ophold i Skallinglandet skulde strække sig ud over et Par Dage, kom der et mistænksomt Glimt i Elses Øjne, hvergang Besøget hos Ane kom paa Tale.

Om Formiddagen indtraf den omtalte Deputation i Præstegaarden med en pletteret Kaffekande og en Skrivebordsstol, og hen paa Eftermiddagen ankom endelig en Vogn, som Emanuel — for ikke at være nødt til at bede sine Naboer om flere Vennetjenester — havde bestilt hos en Vognmand inde i Købstaden. Det var en Landauer med Nysølvsbeslag og Kusk i Liberi.

Emanuel foer i Rejsefeber omkring mellem Kufferter og Æsker, iført en ny, sort Klædesfrakke og med nyklippet Haar og Skæg. Sigrid fulgte ham i Hælene; hun vilde ikke et Øjeblik slippe ham afsyne; det var, som om hun frygtede for, at han skulde kunne rejse bort uden at tage hende med. Barnet havde af lutter Optagethed ikke lukket et Øje hele Natten men hver halve Time spurgt Moderen om, hvad Klokken var. Lige fra Morgenstunden havde hun trofast baaret paa sine privaet Pakkenelliker — en lille Blikspand, et ituslaaet Dukkehoved og to Tændstikæsker med farvede Sten — og havde ikke været at formaa til at slippe dem et eneste Øjeblik.

Abelone, hvem Hansine havde overtalt til at følge

med Børnene og blive hos dem i nogen Tid, gik og græd af Benauelse, og ude i den tomme Stald sad Søren Røgter paa Kanten af et Fodertrug og grundede over Livets mærkelige Tilskikkelser.

Hansine var hele Dagen rolig og gjorde sig nyttig overalt. Ingen skulde i hendes Ansigt kunne læse sig til, hvor fast hun var overtydet om, at hun idag saae sin Mand og sine Børn for sidste Gang. Hun vidste fuldtud, at Børnene snart vilde glemme hende derinde mellem de mange fremmede Mennesker og alle de nye Ting, der kom til at optage deres Sind og Tanker; og naar de var bleven ældre og helt havde vokset sig sammen med deres nye Omgivelser, vilde de føle det som en Hindring og Skam at have en Moder, der gik med Bondehue og førte Bondetale. Men hun havde lovet sig selv, at de skulde ikke komme til at lide for, hvad andre havde forbrudt. Fuldt og helt skulde de have Del i den Livets lysere Lykke, som hun engang havde drømt om at kunne opnaa ogsaa for sig selv.

Og Emanuel? Ogsaa for ham vilde hun snart blive en tung Lænke, som han ønskede sig Mod til at afryste. Hun havde i denne Tid paa de hundrede Ting mærket, hvorledes han i Tankerne allerede levede i et Liv, der var hende fjernt, og som hun aldrig kunde blive istand til at dele med ham. Hun vidste, at han ikke vilde færdes længe i sin gamle Vennekres, før han selv kom til at fornemme det dybe Svælg, der nu skilte ham og hende; og han vilde da føle det som en Befrielse, naar hun en Dag skrev til ham, at hun ikke mere vilde vende tilbage, at han var fri, og at det vilde være frugtesløst af ham at forsøge paa at faa hende til at forandre sin Beslutning.

Hun bebrejdede ham intet. Hun anklagede kun sig selv, fordi hun havde kunnet tro, at hun havde sin Plads paa Livets Højbordsbænk. Ja, egentlig var hun ikke engang overrasket over, hvad der i den sidste Tid var sket. Det undrede hende snarere, at det ikke

var sket for længe siden. Alle disse syv sidste Aars Oplevelser havde ofte forekommet hende saa besynderligt uvirkelige. Hun havde undertiden kunnet overfaldes af en Fornemmelse af, at hun endnu var den unge Pige i sine Forældres Hus, ... at hele hendes Ægteskab, hele hendes Liv her i Vejlby Præstegaard blot var en lang, urolig Drøm, hvoraf hun vilde blive vækket ved et eller andet Hanegal.

... Da Afrejsens Time kom, kyssede hun Børnene og sagde Farvel til Emanuel paa saa rolig en Maade, som om ogsaa hun troede, at Adskillelsen kun skulde blive kort. Hun fulgte dem til Vognen, pakkede selv Børnene godt ind og bad Abelone huske paa at give dem deres rene Forklæder paa, inden de naaede København.

Da Emanuel i Afskedens Øjeblik grebes af heftig Sindsbevægelse og blev ved at holde om hendes Hoved og kysse hende, sagde hun for at opmuntre ham, at han nu ikke skulde gøre sig Bekymringer for hendes Skyld; det vilde nok altsammen jævne sig.

„Pas blot godt paa Børnene, Emanuel,“ sagde hun til allersidst; — men som om hun med disse Ord havde udtømt sin Sjælekraft, vendte hun sig idetsamme om og gik op ad Trappen, endnu før Vognen var begyndt at køre.

„Gaa op paa Jordhøjen i Haven — saa vi kan vinke til dig!“ raabte Emanuel efter hende.

Uden at vende sig om gik hun ind i Huset.

Kusken knaldede med Pisken, og Hestene satte sig i Bevægelse. Da Vognen rullede ud igennem den hvælvede Port, skreg Sigrid Hurra.

Paa Vejen ud gennem Vejlby tilraabte nogle Venner dem et oprigtigt „lykkelig Rejse“; ja, grebet af uvilkaarlig Ærefrygt ved Synet af Landaueren og den liberiklædte Kusk, blottede endog et Par af hans Fjender Hovedet, idet han kørte forbi.

Da Vognen naaede ud paa Landevejen, sagde Emanuel: „Tag nu Lommetørklæderne frem, Børn!“ Og

da de saae Hansines Skikkelse staa deroppe paa den lille Høj i Udkanten af Haven, begyndte de alle at vifte.

Hvorfor mon hun ikke vifter igen, tænkte Emanuel.

„Vift Børn . . . vift!“ sagde han, og hans Øjne stod fulde af Taarer.

Men Skikkelsen deroppe paa Højen rørte sig ikke;... de fik intet Svar paa deres: „Paa Gensyn.“

— Som en Stenstøtte stod Hansine og saae efter dem, indtil det sidste Glimt af Vognen var forsvundet i det fjerne. Saa gik hun stille ned. Men pludselig var det, som om hun overfaldtes af Svimmelhed; hun satte sig tungt ned paa et af de smaa Trætrin, der førte ned fra Højen.

En hel Time blev hun siddende her — ubevægelig, med Hovedet i sine Hænder, mens Efteraarsvindens Sus drog tungt og klagende gennem Trækronerne over hende.

Ved Solnedgang rejste hun sig og gik ind imod Huset. Hun skulde overnatte hos sine Forældre, i sit gamle Værelse, hvor hun havde sovet som ung Pige. Først den næste Dag vilde Anes Mand komme med sin Baad for at føre hende over til hendes fremtidige Hjem.

Hun hentede en lille Bylt Klæder i det tomme Sovekammer, gik derpaa ud i Stalden og sagde Farvel til Søren, der nu var bleven Stedets Eneherre, og forlod Præstegaarden.

DOMMENS
DAG

FØRSTE BOG

I

I en øsende Regn kom en gammel Kaleschevogn agende oppe paa Sandinge nye Stationsvej. Det var en Dag i Begyndelsen af Juli, men Himlen var sort og lav som ved Novembertid. Vandet styrtede ned; det var et fuldkomment Skybrud. Ovenpaa Kaleschens buklede Læderhimmel havde der samlet sig en hel Sø, som skvulpedes frem og tilbage under Vognens ujævne Bevægelser. Overalt paa den bedagede Karosse, lige fra to Kufferter. der var surret fast bagpaa, indtil en stor Paraply, hvorunder et Fruentimmer krøb sammen oppe paa Bukken ved Siden af Kusken, randt Vandet i stride Strømme. Det var et ynkeligt Syn.

Havde der endda været lidt Fart i Køretøjet! Men som det der sneglede frem trukket af et Par smaa, skindmagre Heste og samvittighedsfuldt malede sine Hjul rundt i Vejens vællingagtige Pludder, gjorde det et Indtryk, som om det havde faaet til Opgave ret at anskueliggøre for enhver Vejfarende, hvor afskyligt Vejret var, hvor trøstesløs den hele Egn strakte sig mod Horisonten med sine ensformige Markskel og nøgne Banker. Man maatte uvilkaarlig faa den Forestilling, at der inde under

den sorte Kaleschehimmel sad en eller anden levergusten Hypokondrist med indsunkne Øjne, der stirrede sløvt ud paa Regnen, uden Energi til at skynde paa Kusken, men ogsaa uden nogensomhelst Utaalmodighed i Retning af at naa sit Bestemmelsessted, hvor ingen Glæde ventede.

Da tittede et rødkindet Barneansigt smilende op over Kaleschens Forlæder . . . og lidt efter kom eet til . . . og samtidig en lille, buttet Haand, der med udspilede Fingre søgte at opfange de nedfaldende Regndraaber. Det var som pludselig at se Englehoveder dukke op af en Ligkiste. De lyseblaa Øjne straalede; og for hvert Hus, Vognen kørte forbi, hvert Par Faar, der stod og græssede ved Vejkanten, brød bægge de smaa ud i høje Henrykkelsesraab.

Saa vendte den største sig med eet om og raabte ivrig:

„Fa'er! Tante! . . . Se dog!"

Vejen havde foretaget en Svingning og samtidig sænket sig, hvorved Udsigten var bleven aabnet til et vidtstrakt Engdrag, der — fladt som et Vand — bredte sig mellem golde Bakkeskraaninger. Derude midt paa den grønne Flade saaes gennem Regnsløret Sandinge By med store, gulkalkede Bøndergaarde og en gammel Havstens Kirke. Ikke langt derfra løftede Stedets berømte Højskole sine røde Mure. Det vidtløftige Bygningskompleks tog sig virkelig imponerende ud og bragte En til at tænke paa en større Stats- og Regeringsanstalt, hvad Skolen paa en Maade ogsaa nu var bleven.

Det var lige i Middagsstunden. Fra alle Byens Skorstenspiber sænkede en brunlig Tørverøg sig tungt over Straatagene, og rundtomfra hørtes Hanerne at kalde Hønsene til Køkkendørene. Da Kaleschevognen skumplede gennem Gaden, var der ikke et Menneske at se; hele Byen var som uddød. Kun henne fra den folkelige Friskole hørte man Skolebørnene synge i vilden

Sky under Anførsel af Lærerens vellystigt tremulerende Bas.

Idet Vognen kørte der forbi, traadte Friskolelærer Povelsen i højstegen Person ud i Forstuedøren, som næsten ganske udfyldtes af hans omfangsrige Skikkelse. Med den aabne Salmebog i Haanden og uden at afbryde Ledelsen af Sangen blev han ved at stirre efter Køretøjet, indtil det forsvandt for ham i Regntykningen.

„Hvem var det, Jørgen Hansen?“ spurgte han en lille, førladen Bondemand, som imidlertid var kommen frem i en Lo-Dør ovre paa den anden Side af Gaden.

Jørgen Hansen gav sig god Tid til omhyggeligt at rense sit Pibehoved, før han svarede. Saa sagde han meget betænksomt og med en Inderlighed, som galdt Talen et betroet Hjerteanliggende:

„Ja se, det veed jeg saamænd itte, Pøvelsen . . . jeg veed det saamænd itte. Men ellers var det jo Ole Olens Bæster dernøre i Lejet.“

„Ja, jeg syntes det jo nok. Og det var Kromandens nye Vogn. Men hvem var det, som sad indeni?“

„Ja se, det kan jeg sandelig itte sige, Pøvelsen, . . . nej, jeg kan mente itte. Kanskesens det var no'en af disse hersens Bademennesker, der er ventendes dernøre.“

„Det er rimeligt nok, ja. Der kom jo nogen forgangen ogsaa. Naa! . . . Jesus, dine dybe Vunder!“

Læreren istemte atter Børnenes Sang og vendte tilbage til Skolestuen.

Imidlertid skumplede den gamle Karosse videre nordpaa ad den ganske flade Landevej, der i en bugtet Linje fulgte Bredden af en lille Aa, som gennemstrømmede Eng-Landskabet. Overalt stod lange, lige Rækker af rødbrogede Køer, der i fuldkommen Ubevægelighed, med ludende Hoveder og halvlukkede Øjne, taalmodig skød Ryg mod den nedstyrtende Regn. Men efterhaanden naaede Vognen magrere Jorder, hvor stridhaaret Ungkvæg gik og græssede mellem altfor mange og altfor brogede Blomster. Skrigende Maager kredsede i Luften

og forraadte Havets Nærhed; og snart dukkede ogsaa den hvide Strandbred op forude. Der skimtedes en Række smaa Fiskerhytter, et Par Bøndergaarde og en teglhængt Kro — „Sandinge Leje“.

Dette Sted havde i de senere Aar vundet en vis Navnkundighed . . . i hvert Fald i Aviserne. Efterat nemlig Jernbanen havde aabnet den hidtil temmelig afsidesliggende Egn en forholdsvis nem Forbindelse med det øvrige Land og navnlig med Hovedstaden, var Stedets Krovært bleven greben af den Ærgerrighed at ville skaffe Lejet Berømmelse som Badested. Hvert Foraar havde iøjnefaldende Bekendtgørelser i Bladene henledt det højtærede Badepublikums Opmærksomhed paa dette „første Rangs Kursted“ og dets „vildt romantiske Naturomgivelser“; og virkelig var det i de sidste Sommere lykkedes at hidlokke en halv Snes sværmeriske Københavnere, der drev omkring langs med Stranden og regelmæssig hver Aften stillede sig op helt ude ved Havstokken for andagtsfuldt at betragte Solens Nedgang i Havet.

Det var dog ikke mod Kroen — „Hotel Kattegat“, som den nu var døbt, — at den gamle Kalesche styrede sin Kaas. Ved Indkørslen til Lejet drejede den ad Vester, henimod en stor og smukt vedligeholdt Bondegaard, der laa lidt udenfor den egentlige By. Et netop hejset Flag tilkendegav ogsaa, at det var her, Gæsterne ventedes.

II

I den samme regnfulde Middagstime var der stor Forsamling i „Sandingehus“, en malerisk, i norsk Stil opbygget Bjælkevilla, der laa inde under Bakkeskrænten ikke langt fra Højskolen. Her residerede fortiden den bekendte, formuende Enkefru Lene Gylling, der gerne om Sommeren forlagde sit folkelige Hof hertil fra

Hovedstaden for at være i Nærheden af den Virksomhed, som mere end nogen anden kunde glæde sig ved hendes Beskyttelse.

I den rummelige Havestue, hvorfra en Fløjdør stod aaben til det fri, var der forsamlet henimod et halvt hundrede Mennesker. Det var tildels fremmede Tilrejsende af den Art, man til Stadighed saae her som Højskolens Gæster: livfulde Præster med deres folkeligt klædte Hustruer, alvorlige, langskæggede Landsbylærere og rundryggede Bondestudenter med kirtelblege Ansigter og røde Øjne. Forøvrigt saaes ogsaa et Par af Højskolens egne Lærere og af Egnens velstaaende Bønder med deres Koner. Der havde som sædvanlig været holdt et Formiddags-Foredrag paa Skolen, og det var nu engang en fast Skik — som Fru Gylling satte megen Pris paa — at man efter Foredraget samledes i „Sandingehus“ for at tilbringe Middagstimen med fortrolig Vennepassiar ved en Pibe Tobak.

Denne „Vennepassiar“ udartede dog i Reglen til en varm Debat om Dagens forskellige sociale, politiske og religiøse Spørgsmaal. Det var efterhaanden bleven disse Mennesker en ligefrem Livsfornødenhed at diskutere, udvikle Livsanskuelser og profetisk fortabe sig i Fremtiden. Særlig var de religiøse Emner igen kommen paa Dagsordenen, efter at de i adskillige Aar havde været fortrængte af den altopslugende Politik. Overalt havde Folkesagens kristne Venner — skuffede i Haabet om det jordiske Freds- og Retfærdighedsriges nærforestaaende Komme — med forstærket Iver vendt Tanker og Hu mod det hinsidige.

Den Forhandling, der idag satte Sindene i Bevægelse, drejede sig da ogsaa udelukkende om Tidens stærke religiøse Brydninger, og særlig beskæftigede man sig med Planen til et stort Møde, som agtedes afholdt her paa Højskolen umiddelbart efter Høst, og hvor den folkelige Kirkes Tilhængere skulde samles fra hele Landet til gensidig Opbyggelse og Bestyrkelse i Troen.

Trangen til en saadan Genoptagelse af Fortidens almindelige Vennemøder havde længe været levende i disse Krese. Det lod sig nemlig ikke længer skjule, at det frisindet-religiøse Samfund i den senere Tid i en betænkelig Grad havde tabt sin forrige Indflydelse paa Befolkningen. Partiets store Høvdinge var alle døde; ogsaa de mere betydende af de stedlige Førere var — som her i Sandinge — efterhaanden gaaet bort. Samtidig havde et middelalderligt Spøgelse, den mørke Pietisme, rejst sig i uanet Vælde. Egn efter Egn havde — ofte næsten uden Modstand — givet sig Helvedprædikanterne i Vold. Det var, som om den Række politiske Ydmygelser, der var overgaaet Befolkningen, havde lammet Sindene og gjort dem til et let Bytte ogsaa for det aandelige Ild- og Sværdregimente.

Der var derfor efterhaanden opstaaet nogen Utaalmodighed i Vennesamfundets Lejr. Man krævede med stigende Styrke, at „der skulde gøres noget". Der havde endog hævet sig kætterske Røster for den Anskuelse, at Samfundets hidtil forfægtede Kristendomsopfattelse led af visse Mangler, at den rentud sagt ikke længer svarede til, hvad et Nutidsmenneske fordrede. Alle Partiets Ord- og Penneførere havde i den sidste Tid haft musetravlt med at underkaste Livssynet en kritisk Revision; og over hele Landet ventede den betrængte Menighed i voksende Bekymring paa det forløsende Ord, der endelig skulde bryde den kirkelige Reaktions Magt og gengive den frie, lyse og glade Kristendomsforkyndelse det tabte Herredømme over Sindene.

Det var just med disse Forhold for Øje, at man havde udstedt Indbydelse til det omtalte Vennemøde, hvor de forskellige Anskuelser kunde komme tilorde og Afgørelse træffes angaaende en samlet Optræden overfor fælles Modstandere. Flere af de idag tilstedeværende fremmede havde udtrykkelig indfundet sig for

at faa Lejlighed til at indvirke paa Bestemmelserne om Forhandlingsemner, Foredragsholdere o. s. v.

Der var blandt disse fremmede en højvoksen, skægløs Mand i Fyrretyveaarsalderen, omkring hvem Størsteparten af Selskabet efterhaanden samlede sig. Det var den i de sidste Aar meget omtalte Frimenighedspræst Vilhelm Pram, til hvem navnlig de yngre var begyndt at se op som til en Fører og Fornyer. Denne Mands Berømmelse skrev sig oprindelig fra, at han ved et stort Kirkemøde, hvor der havde været baade Bisper og Provster tilstede, dristig var fremtraadt med den Bekendelse, at man efter Fremkomsten af den nyeste, uomstødelige Bibelkritik ikke længer med Sandhed kunde tale om en direkte guddommelig Aabenbaring men udelukkende var henvist til at søge Kundskab om Kristus og Kristendommen i den levende Menigheds Vidnesbyrd; at man saaledes end ikke havde Lov til at lade sin Tanke og Fornuft trællebinde af den hellige Skrifts Autoritet men skulde betragte Biblen som enhver anden Opbyggelsesbog, hvis Forestillinger man kunde forkaste eller tilegne sig, alt eftersom de tilfredsstillede Ens personlige Behov. Disse Udtalelser havde i første Øjeblik virket skræmmende selv paa dem, der allerivrigst havde raabt paa en tidssvarende Udvikling af Vennesamfundets kirkelige Anskuelse. Men Sagen fik en anden Vending, da Kirkemyndighederne tog Anledning af Talen til at afskedige Vilh. Pram fra hans Embede i Statskirken. Herved opnaaede han det Martyrium, som hurtigt gjorde ham og hans Lære populær. En Kres af oplyste Bønder i en smørfed, lollandsk Egn kaarede ham til sin private Sjælesørger, og selv vedblev han i ildfuld Tale og Skrift at slaa til Lyd for sin Anskuelse og hævde den som det nye Lys-Ord, der endelig og afgørende skulde bryde den døde Bogstav-Troes Jernaag og samtidig stanse de oplyste Klassers voksende Frafald fra Kristendommens evige Sandhed.

Denne Begivenhed — og ikke mindst det heldige Udfald, den fik for Vilh. Pram — havde medvirket til, at ogsaa andre af Partiets fremadstræbende Mænd fik Mod til at sige sig løs fra den trykkende Dogme-Tro. Man havde en Tid formelig kappedes om at fremsætte nye, livsvækkende Sandheder. Saaledes havde en vis Pastor Magensen, der ogsaa var tilstede her idag, — en lille blaaøjet Mand med lyse Englelokker — fornylig udgivet et opsigtsvækkende Flyveskrift „Bort med Helvedstraffene!“ hvori han baade med grundig Lærdom og Hjertevarme havde paavist, at Troen paa en personlig Djævel og en evig Fordømmelse stred saavel mod vor Forestilling om Guds Algodhed som mod Bibeloversætternes nyeste sproglige Resultater.

Det var alle disse brændende Spørgsmaal, der nu var bragt paa Bane i Fru Gyllings Havestue, mens Regnen blev ved at strømme ned udenfor som Himlens trøstesløse Graad. Ordskiftet var efterhaanden bleven meget livligt, og navnlig gjorde Vilh. Pram et mægtigt Indtryk paa Forsamlingen, hvoraf iøvrig Størsteparten allerede forud hørte til hans Tilhængere. Endog Værtinden, Fru Gylling, havde nylig — om end først efter adskillig Vaklen — sluttet sig til det reformivrige Parti, hvad der i høj Grad havde styrket dettes Stilling indenfor Vennesamfundets Organisation. Den endnu smukke Dame med de smaa, fine Haarkrøller nedover Panden sad dybt nedsunken i en Kurvestol og saae tavs ud over Forsamlingen med dette i blide Drømme fortabte Blik, der havde givet hende Ord for at være Danmarks aandfuldeste Kvinde.

Der herskede blandt dem alle den frejdigste Stemning. Det udtaltes aabent, at hvad der nu skulde fuldbyrdes for Nordens Vedkommende, var den sidste, afsluttende Del af den Kirkerensning, som var begyndt med Luther og fortsat af Grundtvig. Efter nitten Aarhundreders Forløb skulde Kristendommen endelig frigøres for al middelalderlig Vildfarelse og genoprejses i

den uforvanskede Lys-Skikkelse, i hvilken den alene ejede Magt til at erobre Verden og alle Folk, saaledes som det var den forjættet

III

Der var alligevel i det mindste een af de tilstedeværende, som ikke deltog i den almindelige Tilslutning. Henne ved et af Vinduerne sad en midaldrende, mørkladen Mand med studset Fuldskæg og saae ud i Haven. Under hele Debatten havde han siddet der i upaaagtet Tilbagetrukkenhed og tygget nervøst paa sit Overskæg. Nu og da sneg hans Blik sig fra Haven hen til Vilhelm Pram, der — høj og slank — stod midt i sin andægtigt lyttende Tilhørerkres med Frakken tilbageslaaet, den venstre Haands Fingerspidser i Vestelommen og den højre Arm dramatisk udstrakt, ordrigt udviklende det Spørgsmaal om Mirakeltroen, der efter hans Mening burde være Hoved-Forhandlingsemnet paa det forestaaende Møde, og som han havde formuleret i Sætningen: „Hvad maa et Nutidsmenneske fordre af Religionen?“

Den ensomme Mand var Forstander Sejling, Sandinge Højskoles nye Bestyrer, der havde overtaget Ledelsen af Skolen efter den gamle Højskoleforstanders Død. Han var en højst anset Personlighed indenfor Vennesamfundet, hvad man tydelig havde vist ved at betro ham Ledelsen af denne Landets største og maaske mest elskede Højskole. Man beundrede hans ualmindelige Evner som Foredragsholder, skattede hans smukke, beaandede Sprog og fremfor alt den sædelige Alvor, der lyste ud af hele hans Personlighed. Men der var ved Siden heraf noget mærkelig uberegneligt og ligesom lunefuldt ved ham. Man levede i en Art Frygt for ham, fordi man aldrig fuldtud vidste, hvor man havde ham, og fordi han aldrig var at formaa til at give en klar Redegørelse for sit Standpunkt overfor

foreliggende Spørgsmaal . . . en Svaghed i hans ellers saa mandige Karakter, som man havde søgt at forklare sig ved at opfatte ham som et dybt bevæget Stemningsmenneske, en tungsindigt gærende Aand, der ensomt omtumledes af Tidens stormfyldte Tanker.

Da Vilh. Pram havde sluttet sin Tale, rejste han sig ligesom med en netop modnet Beslutning op fra Stolen, knappede Frakken tæt om sin firskaarne Skikkelse og gik langsomt, med bægge Hænderne paa Ryggen og fuldkommen behersket Mine, henimod Kresen.

„Jeg ønsker at fremsætte en Bemærkning,“ sagde han her med høj Røst, idet han udenvidere afbrød den Diskussion, som Vilh. Prams Tale straks havde fremkaldt.

Ved Lyden af hans Stemme opstod der en lidt ængstelig Uro i Forsamlingen. Han begyndte med at sige, at han som sædvanlig med stor Tilfredshed havde hørt sin Ven Vilh. Prams Udtalelser, der vidnede om et aabent og ildfuldt Sinds Optagethed af Menneskenes store Livsspørgsmaal. Naar han ikkedesmindre fandt sig beføjet til at fremkomme med et Par Modbemærkninger, var det, fordi han troede . . . ja efter megen alvorlig Selvprøvelse var bleven fuldt overtydet om, at der i adskillige af de Bestræbelser, der var kommen tilorde her idag, lurede en Fare, som ikke alle tilstrækkelig paaagtede. Det maatte dog nemlig staa fast, at Kristendommen kun havde een Slags Fjender blandt Menneskene, nemlig de Ikke-Kristne. Naar man i visse Krese havde en Tilbøjelighed til at udstrække Hænderne — de være nu knyttede eller aabne — til alle Sider, var dette derfor et Udslag af misforstaaet Iver, der kun var egnet til at skabe Forvirring. Og naar Vilh. Pram idag paa det fremsatte Spørgsmaal om et Nutidsmenneskes Forhold til Religionen svarede med at stille den Fordring, at Troen ikke maatte lægge Fornuften i Baand og ikke være i Modstrid med Viden-

skabens uomstødelige Kendsgerninger, saa forekom det ham, at i dette Svar var den knyttede Haand rettet mod de anderledes tænkende Kristne, hvorimod den aabne og broderlige Haand var udstrakt mod Fritænkerne og de rene Fornægtere; . . . men dette var sikkert en Nidkærhed paa Afveje. Hvad der for ham mere og mere afgørende stod som Tidens store religiøse Opgave, var ikke at udvide Kløfterne mellem alvorligt menende Kristne men tvertimod at slaa Bro over dem, at tilvejebringe Mulighed for den lykkelige Genforening, der alene kunde tilbagegive den kristne Menigheds Vidnesbyrd den Overtalelsens myndige Magt, som fik blinde til at se og døve til at høre.

Disse Ord, der blev udtalt med en dyb Overbevisnings bekymringsfulde Alvor, undlod ikke at gøre et vist Indtryk navnlig paa den menige Del af Forsamlingen. Kun Vilh. Pram, der allerede var gaaet saa fuldstændig op i sin Rolle som Reformator, at han straks optog enhver Modsigelse som en personlig Krænkelse, afviste med Lidenskab de fremførte Indvendinger.

„Alt, hvad du der siger, Sejling, er jo ikke andet end Sofisteri. Naar man troer at have genfundet Kristi uforvanskede Lære — og det troer vi — saa betragter man med Rette alle dem som Modstandere, der ikke vil erkende dette, enten de saa kalder sig Kristne eller ej. Men det er samtidig vor Pligt at søge at vinde alle for vor Overbevisning . . . alle! Naar du derfor siger, at vi rækker Fornægterne en aaben Haand, saa svarer jeg: nej, en aaben Favn byder vi dem, . . . en Broderfavn efter Kristi eget Bud. Hvad kommer det vel an paa Navnet! Det kristne Samfund skal ikke længer være som en Frimurerloge, hvor der kræves visse Tegn og underlige Gerninger for at faa Indladelse, . . . nej, fri Entré skal der være! Var maaske Kristus en saadan Posekigger, der ængstelig ransagede Folks Inderste, naar de kom for at høre hans Vidnesbyrd? Nej, han indbød alle . . . alle! Og vi skal blot frejdigt

følge hans Eksempel. Paa vid Gavl med Kirkedørene . . . det skal være vort Løsen! Atter skal Kirkeklokkerne runge det ud over Alverden: Kommer hid, kommer hid, alle I, som ere besværede! Vi har Fred og Hvile for eder alle — alle — alle!"

Under dette lyriske Kraft-Udbrud aandede Vilhelm Prams trofaste atter op; og da han sluttede, udbrød de i en demonstrativ Bifaldsmumlen, der gjorde Højskoleforstanderen kendelig bleg.

Nu traadte ogsaa den lille Pastor Magensen frem og vidnede, at han ganske sluttede sig til Vilh. Prams Udtalelser. Kun mente han, at der burde gøres en Indskrænkning, idet ingen sand Kristen kunde leve i aandeligt Broderskab med Folk, der troede paa en personlig Djævel eller paa evige Helvedstraffe. „Mod en saa umenneskelig og ufordragelig Lære maa der føres aaben Krig . . . en Udryddelseskrig . . .!" vedblev han at skrige op i den hysteriske Grebethed, hvormed han i Tide og Utide forkyndte sin Besværgelseslære. Som Pietisternes ikke uvittige Ypperstepræst skulde have sagt om ham: Fanden havde taget ham med Hud og Haar.

Han blev afbrudt af Højskoleforstanderen, der med et ikke synderlig agtelsesfuldt Blik paa hans stumpede Person gjorde den tvetydige Bemærkning, at „ogsaa han forlængst havde faaet mere end nok af disse evige Helvedstraffe."

„Forøvrigt" — tilføjede han — „har ingen af de her faldne Udtalelser formaaet at forandre min Opfattelse. Tvertimod føler jeg mig yderligere bestyrket i min Overbevisning, og jeg maa derfor paa det alvorligste fraraade, at det af Vilh. Pram idag fremsatte Spørgsmaal kommer til at danne Grundlaget for en Forhandling ved vort Møde. Det vil efter min Mening kun bidrage til endnu yderligere at bortstøde dem, til hvem i hvert Fald adskillige af os — trods al Meningsforskel — stadig føler os knyttede ved hellige Baand.

„Aa, det er jo blot Skræmmebilleder!" udbrød

Vilh. Pram med fremstrakt Arm. „Dersom de Baand, du der taler om, virkelig ikke skulde kunne taale Sandhedens Styrkeprøve — nu, saa lad dem i Guds Navn briste! Men det har saavist ingen Fare . . . Og det mener du jo igrunden ogsaa selv, Sejling! Da vi igaaraftes talte sammen inde paa dit Værelse, var vi jo ganske enige. Da mente du jo ogsaa, at Tiden nu var kommen, hvor det aandelige Frihedskrav skulde rejses i sin fulde Styrke indenfor Kirkens egen Grund."

„Du maa ganske have misforstaaet mig," afbrød Højskoleforstanderen ham men blev samtidig stærkt rød. „Noget saadant har jeg aldrig udtalt . . . aldrig!"

Uroen i Forsamlingen steg. Frygten for de Meningsforskelligheder, som de sidste Tider havde aabenbaret indenfor Vennesamfundet, men som man af Hensyn til Modstanderne havde søgt saavidt muligt at dække over, greb pludselig alle under dette Optrin, der føltes som et ildevarslende Forbud om, hvad det store Møde vilde bringe. Men netop i det Øjeblik, da Striden mellem Vilh. Pram og Højskoleforstanderen truede med at udarte til et uhyggeligt Mundhuggeri, opstod der Bevægelse i Anledning af, at en høj, bleg Mandsperson, der hidtil havde holdt sig allerbagest i Tilhørerkresen, nu traadte frem og med svag Stemme bad om Tilladelse til „at ytre sig".

Denne Mand var den af alle elskede men samtidig dybt beklagede Kandidat Boserup, en Teolog og forhenværende Højskolelærer, der var bleven ramt af den Ulykke ved altfor ivrig Fordybelse i filosofiske og kritiske Skrifter at miste Troen paa Kristendommens Sandhed. Hvor tungt dette Tab havde været ham, hvor ensom og ulykkelig han følte sig i sine Tvivl, derom var ikke alene hele hans Person et saa talende Vidnesbyrd, at alle maatte gribes af Medlidenhed, og særligt kappedes Kvinderne om at vise ham Deltagelse; men han sagde det ogsaa ofte selv, at det var for ham, som om hans Sjæl laa Lig; og trods sit Frafald vedblev han stadig at søge tilbage til de Steder, hvor Troens Ord taltes. Derfor

havde man heller aldrig villet opgive Haabet om at se ham vende lutret tilbage til det kristne Samfund; og man lagde i saa Henseende en særlig Betydning i den Omstændighed, at det netop var Vennesamfundets Forkyndelse, hvoraf han følte sig tildraget. Man saae heri en yderligere Bekræftelse paa, at det var ved det Aandens Lys. der udgik fra denne Menighed, at ikke alene han men alle Tidens mange søgende og tvivlende Sjæle tilsidst skulde genfinde den tabte Vej til Himlen.

Derfor blev der ogsaa dødsstille nu, da han traadte frem for at tale. Alle Blikke hang i spændt Forventning ved hans Læber, mens han stod der med sit lille lidelsesfulde Smil i det blege Ansigt og krammede Lommetørklædet mellem sine magre Hænder.

Det havde ikke været uden Betænkeligheder — begyndte han næsten uhørlig — at han havde tilladt sig at paakalde Opmærksomheden i denne Kres. Han havde jo paa en Maade slet ikke længer Ret til at tale i en Forsamling som denne. Men han havde følt en uimodstaaelig Trang til at ytre sin Glæde over, hvad han havde hørt her idag. I det hele var det saa forunderligt for ham i denne Tid at være Vidne til, hvorledes den gamle — engang jo ogsaa for ham saa kære — Kirkevej nu blev ryddeliggjort for mer end een af de Sten, hvorover saa mange i vore Dage snublede. Særlig vilde han pege netop paa Mirakeltroen som en af de Anstødssten, der for hans eget Vedkommende havde været skæbnesvanger; og man vilde derfor forstaa den Taknemlighed, hvormed han havde hørt særlig Vilh. Prams Udtalelser om dette Punkt. I det hele var det . . . han maatte jo nok faa Lov til at sige det . . . med et stort, personligt Haab, at han saae hen til det Rydningsværk, der nu var begyndt, og som sikkert engang vilde blive til Velsignelse og Fred for mange.

Efter disse Udtalelser kunde Vilh. Prams Tilhængere atter triumfere. Fra alle Sider omringede man Taleren

for at trykke hans Haand. Men Højskoleforstanderen lod sig ikke dermed slaa af Marken og forlangte paany Ordet. Og under den nu fortsatte, stadig mere højrøstede Diskussion viste det sig, at han alligevel havde ikke saa ganske faa Meningsfæller her, navnlig blandt de langskæggede Landsbylærere, der hidtil havde forholdt sig temmelig tavse men nu — paavirkede af Modstandernes, særlig af de unge Bondestudenters overmodige Optræden — blev hede i Hovederne og begyndte at tage Ordet. Det saae et Øjeblik ud til, at Kandidat Boserups beskedne lille Indlæg skulde blive Signalet til en alvorlig Holmgang, . . . da det hændte, at alles Tanker pludselig kastedes ud i en hel anden Retning.

Fru Gylling, der altid følte sig en Smule beklemt, naar Stemmerne omkring hende blev høje, og som nu søgte en Lejlighed til at aflede Stormen, havde ved at kaste Blikket ud gennem Vinduet tilfældigt faaet Øje paa hin bedagede Kaleschevogn, der netop paa dette Tidspunkt arbejdede sig igennem det taageindhyllede Regnvejrs-Landskab derudenfor.

„Aa, se her et Øjeblik!“ udbrød hun — og ved Lyden af hendes Stemme forstummede straks al Tale. „Kan nogen gætte, hvem der kommer kørende der?“

Alle stirrede ud gennem Vinduerne, følgende Retningen af hendes pegende Finger. Men ingen kunde gætte det.

„Det er Emanuel Hansted.“

„Emanuel Hansted!“ brød man ud i Kor.

„Jeg hørte imorges, at han skal have ladet leje Sommerlejlighed til sig hos Ole Olsen nede i Lejet. Han vil nok bo der en Tid med sin Familje . . . det vil sige med sine Børn og sin Søster, Generalkonsulinde Torm.“

Meddelelsen var vel egnet til at vække Forbavselse her og bragte virkelig de kæmpende til i nogle Øjeblikke at glemme deres Tvistigheder. Emanuel Hansted var bleven Vennesamfundets Smertensbarn. Han, der i

sin Tid syntes at have virkeliggjort selve det evangeliske Ideal, havde rundtom i de folkelige Krese vakt en dybt nedslaaende Skuffelse, da det for omtrent halvandet Aar siden blev bekendt, at han pludselig havde afbrudt sin Virksomhed og var rejst bort, efterladende Menigheden i en fuldkommen Forvirring, der havde haft til Følge, at den senere blindthen havde kastet sig i Pietisternes Arme. Og en særlig Bitterhed havde der blandet sig i Skuffelsen, da det underhaanden fortaltes, at dette hans pludselige Opbrud skulde staa i Forbindelse med et fornyet Bekendtskab med en vis Dame, en Datter af hans Formand i Embedet, hos hvem han i sin Tid havde været Kapellan, den stokreaktionære og højkirkelige Seminarieforstander Provst Tønnesen. Sikkert var det i hvert Fald, at hans Hustru ikke havde fulgt ham, da han sammen med Børnene var flyttet ind til sin Fader i Hovedstaden; det fortaltes, at hun en Tid havde opholdt sig hos en Ungdomsveninde men senere var vendt tilbage til Barndomshjemmet for at pleje sin syge Moder. Hvorledes Forholdet mellem Ægtefolkene egentlig var, derom havde end ikke Fru Gylling kunnet faa opsporet paalidelig Besked; og i en lignende Dunkelhed var ogsaa Emanuel Hansteds øvrige Forhold og Planer indhyllede. Med Bestemthed vidste man kun, at han i disse halvandet Aar havde levet i fuldstændig Tilbagetrukkenhed hos Faderen i København. Umiddelbart efter hans Tilbagevenden til Fædrenehjemmet var der gaaet Rygter om, at man i højkirkelige Krese skulde have sine Garn ude efter ham og nok ingenlunde være utilbøjelig til at skaffe Sønnen af den højtansete Departementschef et nyt og indbringende Præsteembede; men disse Rygter døde efterhaanden hen. Det sidste, man havde hørt om ham, var, at han — trods Familjes og Venners indtrængende Bønner — paa det bestemteste havde vægret sig ved igen at træde i Statskirkens Tjeneste. Man angav som Bevæggrund — omend halvt for Spøg — en mystisk Aabenbaring, han en Nat skulde

have haft; og det fortaltes almindeligt, at han omgikkes med Tanker om intet mindre end at fremkalde en fuldstændig Omvæltning af hele det kristne Samfund.

Det var derfor ikke underligt, at hans Ankomst netop til denne Egn fremkaldte en Række forundrede Spørgsmaal hos den interesserede Forsamling i „Sandingehus“, navnlig efterat Fru Gylling havde oplyst, at ogsaa den omtalte Frk. Tønnesen var ankommen til Lejet og allerede i et Par Dage havde boet dernede paa Hotellet. Man fortabte sig en Tid i allehaande Gisninger, indtil Vilh. Pram, der ikke yndede, at man beskæftigede sig for meget med andre, fremtvang en Afslutning ved den Bemærkning, at hele Hemmeligheden med den gode Emanuel Hansted vistnok var den, at han ikke selv længer vidste, hvad han vilde.

Hvorpaa man med fornyet Kraft tog fat paa Mirakeltroen og de kristnes Forhold til Bibelkritikens uomstødelige Resultater.

IV

Dagen efter skinnede Solen. Den lunefulde Julihimmel udfoldede sig allerede fra Morgenstunden saa festlig blaa, som var den ivrig før at gøre godt igen, hvad den de foregaaende Dage havde forbrudt med sine Efteraarsnykker. Det var virkelig bleven Højsommer nu.

Paa en Tremmebænk i en lille hyggelig Have ved den Bondegaard, hvor den gamle Kaleschevogn Dagen forud var kørt ind, sad den unge Generalkonsulinde Torm i Skyggen af et vidtforgrenet Æbletræ. Den lille, blege Dame var klædt i dybeste Enkesorg. For anden Gang i Løbet af de sidste to Aar havde Knokkelmanden banket paa hendes Dør og fordret Indladelse. Endnu før hun blot nogenledes havde forvundet Tabet af sit Barn, havde hendes Mand en Nat efter et rigt Fesmaaltid

faaet et Slagtilfælde i hendes Arme, og faa Dage efter var han afgaaet ved Døden.

Det var alligevel ikke disse tunge Minder, der fik hende til at sidde der med sit Hækletøj i Skødet og stirre saa fortabt ud paa Græsplænens Solpletter. Det var Uroen og Bekymringen for hendes Broder Emanuel, der idag — som saa ofte før — fik hende til at glemme egne Sorger.

Forholdet imellem de to i saa mange Aar adskilte Søskende var i den senere Tid paa en vis Maade bleven meget inderligt. Under de stærke, sjælelige Rystelser, som de gentagne Berøringer med Døden havde fremkaldt hos Fru Betty, havde hun hos Emanuel fundet den religiøse Støtte og Trøst, som hverken Faderen eller hendes yngre Broder, den livslystne Garderofficer, var istand til at yde hende. Han var lidt efter lidt bleven hendes Skriftefader, og hun havde klynget sig til ham i fuld Oprigtighed og Tillid. Derimod var Forstaaelsen imellem dem paa alle andre Punkter vedblivende kun halv. De glade Forventninger, hvormed hun i sin Tid havde imødeset hans Tilbagekomst, var bleven til lutter Skuffelse; og trods sine velmente Bestræbelser for at forstaa ham, og trods al søsterlig Villighed til at følge ham paa hans underlige Veje, formaaede hun det ikke. Hun følte sig endnu stadig frastødt, ja krænket af hans haardnakkede Vægring ved at forsone sig med det Liv og det Samfund, som han dog baade ved Fødsel og Opdragelse tilhørte. Han havde „intet lært og intet glemt“, som Faderen plejede at sige om ham med en sørgmodig Hovedrysten.

Henne paa Havediget sad Emanuels ældste Datter, den nu seksaarige Sigrid. Hendes Lokkehoved var gemt i en stor Helgolænderhat; hendes Forklædeskød var fuldt af afplukkede Markblomster. Det ellers saa rastløse og støjende Barn sad saa besynderligt stille og andægtigt, rørte sig ikke af Pletten, skottede blot nu og da hen til Tanten med et listigt Blik.

Denne Højtidelighed havde hvilet over Barnet, lige siden hun den foregaaende Middag var kommen kørende gennem Landsbyens Gade. Under Gaarsdagens lange Aftenskumring havde hun siddet ganske tavs henne ved Vinduet inde i Barnekammeret og stirret ud paa Regnen uden at ville spise noget eller lege med den lille Dagny. Men da Tjenestepigen havde spurgt hende, om hun ikke var rask, havde hun pludselig ladet som ingenting og givet sig til at danse rundt paa Gulvet med Søsteren ligesom i et Anfald af overstadig Lystighed.

Der sad hun nu paa Havediget og lod, som om hun legede, mens hun idelig kastede stjaalne Blikke hen paa Tanten. Med eet rejste hun sig, strøg sagte Blomsterne af sit Forklæde og drev med Hænderne paa Ryggen henover Græsplænen . . . indtil hun naaede Tremmebænken. Her anbragte hun sig paa Knæ foran Tanten og lagde Armene op i hendes Skød.

„Tante,“ sagde hun stille og gav sig til at pille ved Hækletøjets lille Garnnøgle.

„Ja, min Ven,“ svarede Fru Betty, endnu halvt i sine egne Tanker.

„Tante, hvor er min Mo'er henne?“

Det gav formelig et Sæt i Fru Betty, — det var nu saa længe, siden hun havde hørt dette Spørgsmaal, der i sin Tid daglig havde sat hende i den pinligste Forlegenhed.

„Hvor falder du pludselig paa at spørge om det, min Ven?“ spurgte hun.

„Jo-o,“ svarede Sigrid og saae nu op med et frimodigt Blik. „For jeg drømte saa meget om Mo'er inat. Og om gamle Trofast. Jeg kunde ligesaa grangivelig se Mo'er, Tante! Ogsaa den lille Vorte paa Kinden, du veed nok. Og jeg drømte ogsaa om Mormo'er. Hun gav mig en Sukkerkringle, troer jeg nok. — Troer du, Tante, at Mo'er kommer snart tilbage fra den Rejse?“

Fru Betty blev urolig. Hun saae ned i disse tro-

skyldigt spørgende Barneøjne og vidste ikke, hvad hun turde svare.

„Sig mig, Sigrid," sagde hun endelig, idet hun med Haanden strøg de viltre, gulbrune Lokker bort fra Barnets rødmussede Kind. „Drømmer du ofte om din Mo'er?"

Sigrid gav sig atter forlegent til at lege med Garnnøglet i Tantens Skød.

„Det veed jeg saamænd ikke," sagde hun i en Tone, der skulde lade ligegyldig; men det var let at høre, at hun ikke talte rigtig sandt.

Fru Betty kæmpede i nogle Øjeblikke med en stor Beslutning. Saa klappede hun Barnet paa Kinden og sagde:

„Naar lille Sigrid vil være rigtig taalmodig, saa kommer din Mo'er nok snart tilbage."

„Snart?" spurgte hun med vidtopspærrede Øjne.

„Ja, det troer jeg . . . Men gaa nu hen og hent Dagny. Jeg synes, jeg kan høre hende ude paa Gaardspladsen."

„Er Dagny derude?" udbrød Barnet med sin sædvanlige, robuste Iver, som var al Erindring om Moderen i samme Nu strøgen af hende. „Det skal vi snart faa at se!"

Og som en Stormvind foer hun ud af Haven.

Fru Betty saae forbavset efter hende. Saa rystede hun paa Hovedet, . . . hun forstod sig ikke paa det Barn. Hun var nu ikke langt fra at fortryde, hvad hun havde sagt, fordi hun egentlig sletikke havde haft Lov dertil. Naa . . . engang maatte dog Børnenes Sind forberedes paa dette Gensyn, hvorom hun selv nu ikke længer tvivlede. Emanuel havde vel ikke ligefrem sagt noget derom; men hun kunde forstaa paa alt, at han nu var fast besluttet paa at genoptage Samlivet med sin Hustru og i det hele gøre Alvor af en Tilnærmelse til sine forrige Venner. Han havde blandt andet fornylig talt til hende om et stort Møde, der i

Sommerens Løb skulde afholdes her paa Egnen, og hun antog, at det var hans Hensigt her for første Gang at forkynde det nye Syn paa Kristendommen, hvortil han mente at være kommen.

Ude fra Gaardspladsen hørtes nu Sigrids kommanderende Stemme; og et Øjeblik efter vendte Barnet tilbage med den lille Dagny, der netop denne Dag fyldte sit tredje Aar. Den lille pluskæbede Tyksak havde Favnen fuld af nyt Legetøj og trak efter sig en lille Træhest paa Ruller. Men trods disse rige Gaver saae hun meget mut og utilfreds ud. og da hun naaede hen til Tanten, gav hun sig til at rykke hende i Ærmet og energisk forlange at komme „ind til Fa'er.“

Fru Betty søgte at stille hende tilfreds.

„Du veed jo nok, at Fa'er ikke gerne vil forstyrres om Morgenen. Han sidder jo og læser, Dagny. Sæt jer nu hen i Solen, Børn, saa kommer han nok snart.“

Sigrid trak atter rask afsted med det modvillige Fødselsdagsbarn. De anbragte sig paa Græsplænen og gav sig til at lege. Men stadig hørte man Dagny utaalmodigt mumle med sin mærkelige dybe Røst, at hun vilde „ind til Fa'er.“

Forresten begyndte nu ogsaa Fru Betty at forundre sig over Emanuels Udeblivelse. Hun vidste, at han for længe siden var staaet op; allerede ganske tidlig imorges havde hun hørt ham spasere op og ned ad Gulvet inde i sin Stue, saaledes som han plejede, naar han var stærkt optaget af noget. Men i det samme lød der Mandstrin inde i Havestuen; og et Øjeblik efter traadte Emanuel frem i den aabne Dør med en bredskygget Filthat paa Hovedet og en Egekæp i Haanden.

Han lignede omtrent sig selv fra forrige Dage, var tarveligt, ja fattigt klædt men saa mager, at Kinderne dannede store Hulninger ovenover Skægget. De lyseblaa Øjne var skinnende klare; og de dybe Skygger, der

laa omkring dem, gjorde dem endnu lysere. Haaret i Nakken bar han langt og tæt, saa det næsten naaede Frakkekraven, og det store, rødlige Skæg hang i Bølger nedover hans mørke Dragt.

„Hvad?“ udbrød han og saae sig overrasket om. „Jeg troer virkelig, Solen skinner idag!“

„Kære — ser du først det nu?“ sagde Søsteren og iagttog ham over sit Haandarbejde med et bekymringsfuldt Blik. „Saa har du vist igen siddet og glemt dig selv over en Bog eller noget andet. Husk paa, at Doktoren har advaret dig imod den megen Indesidden.“

Han smilte, mens han stille nærmede sig over Græsplænen.

„Godmorgen, mine smaa!“ sagde han til Børnene, der straks var løbet hen imod ham, og lagde Haanden velsignende paa deres Hoved. — „Naa . . . har I saa sovet godt i det fremmede Hus? Javist! Javist! . . . Jeg vilde ellers blot sige dig, Betty . . . Jeg fik et Glas Mælk og en Bid Brød af Angelica, saa du skal ikke bekymre dig om nogen Frokost til mig. Jeg vil se mig lidt om her paa Egnen. Forresten har jeg virkelig — som du siger — været optaget af en Bog. En mærkelig lille Bog! Og et mærkeligt Tilfælde i det hele! — —“

„Men du glemmer vist —“ afbrød Søsteren ham med et betydningsfuldt Blik hen paa Fødselsdagsbarnet, der var bleven staaende paa Græsplænen, yderst slukøret, med Fingren i Munden og frembrydende Taarer i sine store vandblaa Øjne.

„Aa, Dagny, min Stump!“ — Han tog Barnet op til sig og kyssede det bevæget paa bægge Kinderne. — „Gud velsigne dig, mit Barn! Ja, du maa da ikke tro, jeg havde glemt din Højtidsdag. Det havde jeg sandelig ikke! . . . Du har vel ogsaa fundet en lille Gave ved din Seng imorges — ja, der ser jeg den! Og Tante har nok betænkt dig rigeligt, lader det til.

Ja ja, tak nu den kære Gud for alt, mit Barn! . . . Men der kommer nok Angelica og vil have fat i jer.“

Han satte hende ned paa Jorden, og bægge Børnene løb hen til Tjenestepigen, der var kommen frem i Havedøren for at kalde dem ind til Øllebrøden.

Emanuel tog Plads paa Bænken ved Siden af Søsteren og genoptog efter nogle Øjeblikkes tankefuld Tavshed sin afbrudte Fortælling:

„Jeg talte om den Bog, Betty. Tænk dig, det var en af Mo'ers gamle Bøger! . . . Jeg begriber ikke, hvordan den er kommen med herud; for jeg har aldrig set den før, og jeg kender den ikke. Er det ikke mærkeligt! . . . Det er jo næsten, som om jeg skulde læse den Bog, ikke sandt?“

„Men kan den ikke ganske simpelt have forputtet sig mellem de andre Bøger, du tog med derhjemmefra. Der var vistnok flere af Moders imellem.“

„Ja, det er jo muligt — naturligvis. Men du kan tænke dig, hvor underlig bevæget jeg blev ved saadan ganske uventet at se Mo'ers Haandskrift og Navnetræk paa det første Blad. Inde i Bogen laa der et Mærke . . . rimeligvis paa det Sted, hvor hun sidst havde læst i den. Og der gav da ogsaa jeg mig til at læse. For det er saa underligt med Mo'er. Det er nu hændet mig saa ofte i mit Liv, naar jeg syntes, at alt blev mørkt og uvejsomt omkring mig, eller naar jeg saadan rigtig trængte til en Bekræftelse paa min Tro og mit Haab, . . . saa har Mo'er paa en eller anden Maade givet mig et Vink, rakt mig en hjælpende, trøstende eller vejledende Haand fra den anden Side af Graven. Nu inat, da jeg laa vaagen og ikke kunde falde isøvn — —“

„Kunde du nu igen ikke sove, Emanuel?“ spurgte Søsteren og betragtede ham atter med et bekymret forskende Blik.

„Aa, det har ingenting at sige. Det var vel Rejsen, tænker jeg, . . . og de ny Omgivelser maaske.

Men, hvad jeg vilde sige ... som jeg laa der og hørte paa Regnen og Blæsten og Hanernes Midnatsgalen ... paa alle disse kære, kendte Lyd, som jeg nu ikke har hørt, siden jeg forlod Vejlby Præstegaard og Hansine, — saa vaktes der hos mig saa mange gamle Følelser, saa mange dyrebare Minder, der satte mit Sind og mine Tanker i Bevægelse. Det var, som gennemlevede jeg i Erindringen hele mit Liv ... ikke stykkevis og ufuldkomment ... men som en stor, forklaret Helhed. Ligesom fra Tinden af et højt Taarn saae jeg ud over den Vej, jeg har traadt, — forstod med en Klarhed som aldrig før, hvorfor Guds Haand rørte mig, bød mig staa stille og se tilbage — ind i mig selv! ... Ja, Gud har været mig god! Der gik jeg saa selvtillidsfuld, saa fuldkommen tryg i Bevidstheden om at vandre i Jesu Fodspor ... og agtede ikke paa, at jeg fulgte dem i den fejle Retning, udad mod Timeligheden med alle dens Begæringer, Bekymringer og aldrig stillede Krav, i Stedet for indad mod den lille, lave og trange Hjertedør, som Kristus har aabnet for os med Ordet: Mit Rige er ikke af denne Verden! ... Ja det skal engang siges — siges med Alvor og Myndighed — vor Tid er fuld af falske Lærere, der leder Kristenheden paa Afveje; der ikke fornemmer, at den Vej, de fører Folket, gaar nedad, dybere og dybere nedad og vil ende i Fortvivlelsens Helvede!“

Han rejste sig op og saae over Havegærdet ud mod det flade Engdrag i Syd, hvor et Glimt af Sandinge Højskoles røde Mure skimtedes i det fjerne. Længe blev han staaende saaledes med oprejst Hoved, mens Fru Betty sad stille bøjet over sit Haandarbejde. Hun blev gerne imod sin Vilje grebet af Broderens Ord. Det var altid først bagefter, naar han var gaaet, at hans Tales sande Mening gik op for hende og skræmmede hende ved sin Uforsonlighed.

„Men du glemte, hvad du vilde fortælle om Mo'ers Bog,“ sagde hun, da Emanuel ikke fortsatte.

„Hvilket? . . . Naa Mo'ers Bog!“ sagde han tankespredt og gav sig til at gaa frem og tilbage foran hende med Hænder og Stok bagpaa Ryggen. „Ja ser du, det var blot en lille Samling smaa, religiøse Fortællinger — intet andet. Den Fortælling, som Mo'er havde lagt Mærke ved, handlede om en from Mand i Jødeland, om hvem det berettedes, at han al sin Tid havde været Genstand for Venners og Naboers Spot paa Grund af sin inderlige Hengivelse i Herren. Trods sit Barneforhold til Gud havde han stadig lidt Skibbrud med Hensyn til sin timelige Velfærd; hans Børn og Hustru døde, hans Kvæg blev sygt, han selv smittet af Spedalskhed. Tilsidst, fortaltes der, lagde et Uvejr hans Vinmark øde, og Lynet fortærede hans Hus. Og saa slutter Fortællingen med de dejlige Ord: Da gik han til Templet, bøjede sit Knæ og takkede Gud, — Verdens Børn til Forargelse. Ja! „Verdens Børn til Forargelse“. De Ord havde Mo'er understreget. Og — ikkesandt? — de er ogsaa nok værd at tilegne sig. Naar Verdens daarlige Tale gør os tvivlraadige; naar vi begynder at blive rædde for vor egen Tro og siger til os selv: ja, har de andre maaske Ret; er det ikke Galskab, er det ikke Vanvid? — da kan det være godt at mindes Historien om denne fromme Mand i Jødeland, der havde en saa dyb Forstaaelse af Guds Kærlighed! — — Men hvem er det, der kommer der?“ afbrød han sig selv ved Synet af to Personer, der nærmede sig ad Landevejen inde fra Fiskerlejet, — en hvidkjolet Dame med hvid Parasol og en sortklædt Herre med bredskygget Straahat.

„Hvor?“ spurgte Betty og saae op. „Aa, det er jo Ragnhild Tønnesen!“

„Ja, nu ser jeg det,“ sagde Emanuel, — og der gled i det samme en urolig Skygge over hans Ansigt. „Men hvem er det, hun følges med?“

„Jeg veed ikke . . . Jo . . . Jeg troer virkelig . . . er det ikke Pastor Petersen?“

„Pastor Petersen? - Boer han ogsaa herude!“

„Det maa han vel gøre. Og det kan være rimeligt nok. Han og Ragnhild har i den senere Tid været paafaldende meget sammen, har jeg lagt Mærke til.“

„Ja saa,“ sagde Emanuel — hans Stemme var bleven lidt usikker. „Ja, Pastor Petersen har jo Ord for at være en kvindekær Mand . . . Kommer de herind, tror du?“

„Det gør de vel.“

Emanuel stod et Øjeblik tvivlraadig. Han havde helst overladt til Betty at tage mod dette Besøg; men de fremmede derude havde allerede genkendt ham: Damen gav sig til at hilse med sin Parasol, og Herren svang sin gule Straahat.

V

Fru Betty rejste sig fra Bænken for at modtage de fremmede ved Havelaagen. Ragnhild Tønnesens Besøg havde hun ventet. Derimod var ogsaa hun højlig overrasket, ja næsten forskrækket over at se hendes Ledsager dukke op paa disse Enemærker.

Pastor Petersen var en sværtbygget Mand i 50-Aars Alderen med et fyldigt, glatraget og letbevægeligt Ansigt, et saakaldt Skuespiller-Ansigt. Dersom han ikke havde baaret sort Skødefrakke og hvidt Slips, kunde man ogsaa meget godt have antaget ham for Indehaveren af det ældre, komiske Rollefag i en Aktørtrup, især da hele hans Person, frem for alt hans kraftigt blussende Ansigtsfarve, røbede ham som en fuldtro Ven af Bordets Glæder. „Pater Rüdesheimer“ var da ogsaa det Navn, hvorunder han var bedst og videst kendt. I fortrolig Samtale fortalte han ofte selv med stor Aabenhjertighed, næsten med en Smule Stolthed, at en af Københavns fineste Restavratører engang havde kaldt ham sin næstbedste Kunde. Forøvrigt var han ikke Præst i selve

København men havde et indbringende Kald i Byens umiddelbare Nærhed; men da han var Enkemand uden Børn, saaes han saa godt som daglig i Hovedstaden, hvor han betragtedes som en af Selskabslivets Seværdigheder. Han havde i de senere Aar hørt til den afdøde Generalkonsul Torms Middags-Venner, og som saadan var han ogsaa af og til bleven indbudt til Etatsraad Hansted, mellem hvis Gæster han dog ikke altid var lige velset, endskønt det var bekendt, at han i religiøs Henseende var fuldkommen rettroende, endog strengt ortodoks, og at han i sit Sogn førte en skaanselsløs Kamp mod alle Dissentere.

Damerne anbragte sig paa Tremmebænken under Æbletræet, medens Pastor Petersen nedlod sig i en højrygget Havestol overfor dem. Emanuel derimod blev staaende oprejst og forskansede sig straks bag den uigennemtrængelige Tavshed, han gerne iagttog i fremmedes Nærværelse.

Pater Rüdesheimer lod, som om han sletikke lagde Mærke til, at han just ikke havde faaet nogen synderlig hjertelig Modtagelse. Med uforstyrrelig Sindsro tog han Hatten af Hovedet og tørrede sig over Panden med sit Lommetørklæde.

Da de første Hilsner var vekslede, de første Spørgsmaal om Rejsen, Befindendet o. s. v. besvarede, vendte Fru Betty sig imod ham og sagde:

„Det var virkelig en Overraskelse at træffe Hr. Pastoren her. Har De maaske været her længe?“

„Længe nok eller altfor kort . . . ganske som De behager, Frue! Naar Klokken bliver eet, har jeg været her præcis i tre Dage.“

„Tre Dage . . . altsaa kom De hertil sammen med Frk. Tønnesen?“

„Samme Dag som Frk. Tønnesen, ja. Vil De sige mig, Frue . . . kunde jeg gøre andet? Jeg vil betro Dem, jeg har tænkt meget over den Sag. Men var

det ikke min ligefremme Skyldighed, min uafviselige Pligt?“

„Hvorledes? Deres Pligt, Hr. Pastor?“

„Ja, hvad mener De? Maa ogsaa jeg bede om en Forklaring,“ faldt Frk. Ragnhild ind.

„Jeg er overbevist om, at De, Frue, ganske deler min Opfattelse,“ fortsatte Pateren, — han sad let tilbagelænet mod Stoleryggen, havde anbragt Straahatten i sit Skød og holdt Hænderne med de korte, tykke, ringbesatte Fingre samlede foran Brystet, saaledes at kun Fingerenderne berørte hinanden. — „Jeg kunde dog virkelig ikke forsvare at lade en Dame af saa tiltrækkende Egenskaber som Frk. Tønnesen drage ganske uden Beskyttelse til et saadant „første Rangs Kursted“, der ikke uden Berettigelse gør Fordring paa at kaldes et Nordens Ostende. Betænker man tillige det overvældende Indtryk af disse „vildt romantiske Naturomgivelser“, som vi alle her har for Øje, vil man sikkert forstaa, at jeg har følt det som min Pligt at tilbyde Uskyldigheden den Beskærmelse, som saavel min gejstlige Distinktion“ — han pegede paa sit hvide Slips — „som mit graanende Hovedhaar forhaabentlig selv i dette moderne Sodoma vil kunne yde den.“

„Nej, den Forklaring duer ikke, Hr. Pastor!“ vedblev Fru Betty ufortrøden. „Maa jeg bede om en anden.“

„Aa, hvor vil du dog høre paa de Taabeligheder!“ afbrød Frk. Ragnhild i let irriteret Tone og lagde Haanden paa sin Venindes Arm. „Pastor Petersen fik imorges kold Te og har af den Grund været i sit utaaleligste Drille-Humør hele Formiddagen.“

Pateren lod, som om han ganske overhørte denne Bemærkning.

Forøvrigt havde han ikke Uret. Frk. Ragnhild saae ingenlunde ufarlig ud i sin lyse Sommerdragt med de mægtige Pufærmer og den store Hyrdindehat, hvis hvide Filt „stod“ fortræffeligt til hendes brunrøde Krushaar.

Man maatte indrømme, at hun havde holdt sig udmærket. Hendes Holdning var lige udfordrende rank, de pragtfulde, graablaa Øjne havde intet mistet af deres Glans, — ja hun var endog bleven lidt fyldig med Aarene og svagt rødmosset og en Smule koket... syntes kort sagt at befinde sig i den Efterblomstring, som forundes visse Kvinder i Slutningen af Tyverne, naar der paa dette Tidspunkt hænder dem noget afgørende.

„Ja, naar ikke den Forklaring tilfredsstiller Dem," — vedblev Pateren, vendt mod Fru Betty — „saa maa jeg jo se at finde en anden. Jeg vil da sige, at ogsaa jeg — ligesom vor Veninde, Frk. Tønnesen — har faaet en af Hovedstadens berømte Medicinmænd til at udstede Attest for, at mine Nerver trænger til længere Tids Hvile og Pleje. Og hvor skulde de vel kunne finde dette bedre end her i „Hotel Kattegat", der i sin elskelige Ukunstlethed synes mig et sandt Mønster paa et Forbedringshus — hm! — for Nerver. Jeg hører iøvrigt, at det er Dem, Frue, hvem vi er Tak skyldige for Opdagelsen af denne i Sandhed fredelige Plet."

„Nej, det er det dog ikke. Det var min Broder, der fik den Ide."

„Ja, Ære den, som æres bør," sagde Frk. Ragnhild med en Bøjning hen imod Emanuel. „De kan tro, Hr. Pastor Hansted, at jeg allerede har storvelsignet Dem nogle Gange . . . især den første Aften, da jeg fandt en Mus i min Seng. Jeg haaber, det ringede med Stormklokker for Deres Øren dengang."

Emanuel foer let sammen ved hendes Tiltale, — hans Øjne havde agtpaagivende vandret frem og tilbage imellem Pateren og Frk. Ragnhild, mens disse udfægtede deres lille kammeratlige Skærmydsel. Men han fattede sig hurtigt og mødte hendes overmodige Øjekast med et fast Blik.

„De synes rent at glemme, Frk. Tønnesen," — sagde han fuldkommen behersket — „at da jeg valgte

dette Sted til vort Sommerophold, var der ingensomhelst Anledning for mig til at tage ogsaa Deres Vaner og Tilbøjeligheder i Betragtning. Jeg vidste jo nemlig sletikke, . . . ja, jeg kunde end ikke ane, at De for Alvor tænkte paa at gøre min Søster Selskab herude. De vil maaske ogsaa erindre, at jeg, da De fortalte mig, at De havde faaet „denne Flyve-Ide“ — som De selv udtrykte Dem — absolut fraraadede Dem at . . .“

„Ja, De fraraader jo altid!“ afbrød hun ham med slet dulgt Utaalmodighed og vendte sig mod de andre. „Ikke sandt, Pastor Petersen? Dersom Hr. Hansted fik Lov at raade for Verdensordenen, saa gik vi saamænd endnu allesammen omkring med vore Mælketænder. Troer De ikke?“

Pateren truede ad hende med Fingeren.

„Hvor De er slem, Frøken!“ sagde han med en Hovedrysten, idet han straks igen indtog sin forrige Stilling med Hænderne samlede foran Brystet, saaledes som de hellige Mænd paa gamle Kirkemalerier. Men over hans sorte, præstelige Dragt dansede et lystigt Mylr af smaa, gyldne Solpletter; og om hans store, æselsgraa Hoved lagde Æbletræets Grene ligesom en druebladet Skyggekrans, der underfundigt fremhævede hans Lighed med en skalkagtig Satyr. der er graanet i Bacchi Tjeneste.

„Jeg maa i det hele advare Dem imod Frk. Tønnesen,“ sagde han til Emanuel. „Frøkenen bagtaler Dem paa det styggeste. Nu har jeg gaaet her og glædet mig til Deres Ankomst, blandt andet for at faa et Parti Kegler med Dem engang imellem . . . en Keglebane er nemlig det eneste Forlystelsesetablissement, jeg hidtil har kunnet opdage her i Ostende. Men paa Vejen herhen idag søger Frk. Tønnesen at indbilde mig, at De ikke spiller Kegler, ja at De endog skal være aldeles utilbøjelig til at dyrke en saa ædel Idræt.“

„Frk. Tønnesen har virkelig denne Gang haft Ret,“

svarede Emanuel kort. „Jeg maa bede Dem ikke at gøre Regning paa mig.“

„Herregud! Saa er det altsaa virkelig sandt! . . . De spiller ikke Kort, De nyder ikke Vin, De ryger ikke Tobak, og nu vil De heller ikke spille Kegler! . . . En komplet Helgen altsaa!“

„Kære, har De ikke vidst det før?“ spottede Frk. Ragnhild.

Emanuel blev bleg og bed sig i Læben. Men han svarede ikke.

„Ja, saa er jeg altsaa fremdeles henvist til min Med-Pensionær, Hr. Børstefabrikant Mikkelsens Barmhjertighed,“ sukkede Pateren. „Naa -- han slaar virkelig en ganske proper Kugle. Han har en Force i venstre Spænd, som jeg højligen beundrer . . . højligen beundrer!“

„Men her er dog saa megen anden Oplivelse, Hr. Pastor,“ indskød hurtigt Fru Betty, hvem Emanuels Holdning havde gjort nervøs, og som ønskede at give Samtalen en anden Retning. „Der er virkelig ganske smukt heromkring. Og De er jo en stor Ynder af Naturen. De er jo endog en ivrig Jæger, har jeg ladet mig fortælle.“

„Jeg er Dem i høj Grad forbunden for Deres fordelagtige Mening om mig, Frue! Men desværre . . . jeg er et ganske prosaisk Menneske! Jeg nægter ikke, at jeg har et lille Sværmeri for at sole min dovne Krop paa en Kløvermark. Jeg finder det ogsaa yderst behageligt en varm Sommerdag at tage en lille Middagsslummer i Skyggen af et Skovhegn, ved Bredden af et køligt skvulpende Vand . . . især naar det ikke er altfor langt fra et Sted, hvor man ogsaa kan faa Vand paa Maskine. Men for de saakaldte højere Naturnydelser mangler jeg desværre al Sans . . . al Sans! Jeg skammer mig ved at tilstaa det; men troer De f. Eks., at det igaar var mig muligt at drive mig op til nogen nævneværdig Begejstring for det sikkert højst poetiske Regn-

vejr? Jeg saae kun, at det øsregnede, da jeg stod op. at det plaskregnede, da vi spiste Frokost, og at det ved Middagstid var et saadant Skybrud, at Vandet styrtede spandevis gennem Skorstenen ned i Suppegryden . . . at dømme efter Suppens Smag i hvert Fald."

„Ganske som jeg!" istemte Frk. Ragnhild med forceret Livlighed. „Pastor Petersen og jeg er i det hele forbavsende enige. Dersom jeg sad Dem lidt nærmere, Hr. Pastor, vilde jeg række Dem min Haand!"

Paa Paterens Ansigt bredte der sig et lystigt Smil. Han rejste sig op og gik hen og kyssede galant den yderste Spids af Frk. Ragnhilds behandskede Haand.

„Hvor artigt!" sagde hun og blev lidt rød.

Emanuels Øjne begyndte atter at vandre iagttagende frem og tilbage imellem dem; Fru Betty derimod blev lidt forlegen og gav sig pludselig til at sysle med sit Haandarbejde.

„Som sagt, Frue," fortsatte Pateren, da han atter var kommen tilsæde. „Jeg er kun et stakkels prosaisk Menneske, der trænger til vor lyrisk bevægede Tids Overbærenhed. Min stakkels fattige Aand er altfor tung til at svinge sig op i de Regioner, hvor min ærede Samtid udfolder saa forbavsende Præstationer i den højere og højeste og aldrig forhen her paa Pladsen sete Luftgymnastik. Jeg maa nøjes med i Beskedenhed at være en oprigtig beundrende Tilskuer! . . . Jeg kommer forresten derved til at tænke paa, hvad Dagens Blade fortæller, at der med det første skal afholdes et storartet Møde derinde paa den celebre Højskole. Hvad siger egentlig De, Hr. Pastor Hansted, om Deres forhenværende Meningsfæller? Ikkesandt? Det er i hvert Fald en ganske kvik Ide, saadan med visse Aars Mellemrum at holde en lille privat Dommedag over Himmel og Helvede og Vorherre selv."

Emanuel havde een Gang for alle foresat sig ikke

at tale om alvorlige Ting med denne Mand og svarede derfor blot med en undvigende Mumlen.

„Bare de nu maa være heldige og dømme rigtigt . . . det er det, jeg frygter mest!“ vedblev Pateren ufortrøden. „For — sandelig! — vi har i vore Dage erfaret, hvad der kan komme ud af blot den allermindste Smule Uagtsomhed paa saadanne Omraader. Ja, De har naturligvis ogsaa læst Pastor Magensens epokegørende Skrift om Helvede og Helvedstraffene? Tænk, der har nu vi kristne i nitten Aarhundreder gaaet og baaret paa Angsten for den evige Forstødelse fra Guds Aasyn. Som en knugende Mare har Forestillingen om Fordømmelsens Gru hvilet over Menneskenes Sind, . . . og nu kommer velagtede Pastor Magensen eller en tysk Professor, eller hvem det nu oprindeligt er, og beviser os saa klart, som to og to er fire, at det hele beroer paa en Misforstaaelse, en forkert Opfattelse af et Ord i Grundteksten, en beklagelig Oversætterfejl, som først nu har faaet sit Notabene. Er det dog ikke en skrækkelig, en næsten oprørende Tanke! Der har hin gamle fromme Eneboer siddet og oversat i sit Ansigts Sved og været paapassende og nøjeregnende med hver Stavelse . . . indtil han er kommen til det fatale Ord. Her har han et Øjeblik rentud sagt sjusket. Maaske er han bleven forstyrret, en Ven er kommen ind for at spørge til hans Befindende, eller en Flue har sat sig paa hans Næse . . . og vips er det skæbnesvangre Ord sluppet ned paa Papiret. Og Vorherre, som dog kort forinden havde sendt sin enbaarne Søn herned til os og ladet ham lide og korsfæste for at tænde Sandhedens Lys for Menneskene... Vorherre har i sin Himmel rolig været Vidne til, at vi paa Grund af denne lille Oversætter-Unøjagtighed igen styrtedes ned i en totusindaarig Vankundighed. Sandelig, det gamle Ord har Ret: Liden Tue kan vælte stort Læs! . . . Men, kære! De staar med Stok i Haand,“ afbrød han sig selv, da Emanuel stadig intet svarede. „Jeg op-

holder Dem dog vel ikke? De stod maaske i Begreb med at gaa ud?"

„Jeg nægter ikke," svarede Emanuel. „Jeg havde tænkt at spasere — —."

„Godt! Saa tillader jeg mig at følge Dem et Stykke paa Vej. Jeg kan vist have godt af en lille Motion før Badet. Og jeg kan vel ikke gøre Regning paa Deres Følgeskab mere i Formiddag, Frk. Tønnesen?"

„Nej, jeg bliver her og holder Fru Torm med Selskab. Forresten . . . et Ord, før De gaar, Hr. Hansted! Jeg vilde gerne bede Dem gøre mig en Venskabstjeneste. Jeg har for Tiden et sandt Sværmeri for Lyngblomster, denne uanselige, duftløse lille Urt, Beskedenhedens Symbol o. s. v. Aa nej, sæt dog ikke straks det Jeremias-Ansigt op! Jeg vilde blot bede Dem vise mig den Elskværdighed at plukke en lille Buket paa Deres Spadseretur . . . at sige, dersom det da ikke forstyrrer Dem i Deres Grublen over en ny og bedre Verdensorden. Jeg vilde sandelig skrækkelig nødig ligesom hin næsvise Flue, Pastor Petersen talte om, være Aarsag til, at de næste totusinde Aars Menneskelykke forspildtes. Dersom derfor noget saadant skulde kunne befrygtes, maa De endelig lade, som om jeg ingenting har sagt."

Blodet veg atter Emanuel fra Kind og Læber, og Skyggerne under hans Øjne blev foruroligende sorte. Men paany erindrede han sig sin Herre og Mesters Ord: „Naar nogen slaar dig paa din højre Kind," — og han tav. Præget af en overmenneskelig Sjælsstyrke stod han ubevægelig og saae ned paa hende med et Blik, hvori Medynk og Smerte vemodig var sammenblandet.

Men denne Tavshed og dette Blik æggede blot yderligere den spottelystne Frøken; det var, som dreves hun af en uimodstaaelig Trang til ret at saare ham. Situationen var nær ved at blive uhyggelig, da Pateren traadte imellem og med en pludselig og overraskende Alvor og ikke uden Myndighed sagde:

„Nu forivrer De Dem, Frøken Tønnesen! Og De er desuden ganske uretfærdig. De glemmer, at Hr. Hansted lige er ankommen hertil og derfor har nok at tage Vare paa. Hvorfor kan De ikke overdrage til mig at plukke de ønskede Blomster? De veed, jeg gør det inderlig gerne."

„Aa ja, det er vist ogsaa det bedste. Med Dem kommer man altid saa let ud af det. De er saa behagelig jordisk. Tak skal De have, Hr. Pastor! Og paa Gensyn!"

VI

Efter at Herrerne var gaaet, blev de to Veninder endnu i nogen Tid siddende sammen under Æbletræet. I lang Tid var der ingen af dem, som talte. Frk. Ragnhild, der var bleven varm af Iver, sad og viftede sig med sin sammenslaaede Parasol, mens Fru Betty havde bøjet sig dybt ned over sit Arbejde; hun var alvorlig forstemt.

„At I to dog altid skal skændes!" sagde hun endelig paa sin stilfærdige Maade uden at se op.

„Hvem? . . . Naa, din Broder og jeg! Aa du, det er bare saadan en Vane, vi har fra gammel Tid. Du lader dig dog vel ikke anfægte deraf, kære Betty? Det er nu engang bleven vor Maade at konversere paa. Forresten er vi vel ogsaa omtrent saa uenige, som et Par Mennesker ret godt kan være."

„Ja, det er I vel."

„Du lader næsten, som det forundrer dig, Betty?"

„Aa ja — lidt."

„Men jeg forstaar ikke . . . du har dog selv ofte nok beklaget dig over, hvor vanskeligt, ja umuligt det var for dig og din Familje at komme tilrette med din Broders ejendommelige Maade at tage Livet paa."

„Det er en hel anden Sag, Ragnhild. Fa'er har

overhovedet aldrig kunnet forstaa Emanuel, og jeg selv har ganske vist ogsaa mangen Gang ondt ved at forlige mig med hans Anskuelser og Levevis . . . om min Broder Carl vil jeg nu slet ikke tale. Men selv om man ikke deler en andens Livsopfattelse, kan man dog nok respektere den."

„Jeg troer virkelig, du begynder at blive lidt paavirket af din Broder, kære Betty. Jeg har mærket det i den sidste Tid."

„Aa Snak, Ragnhild! Hvor du taler!"

„Ja ja. Lad os da ikke snakke om det. Forøvrigt — har din Broder ikke altid haft en vis Lyst til at være anderledes end andre? Det forekommer mig, du selv engang har ytret noget saadant."

„Emanuel er min Moders Søn. Og Moder var jo heller ikke, som Folk er flest."

Fru Betty sagde disse Ord med høj Rødme paa Kinderne, — det var nemlig første Gang, at hendes Moder var bleven nævnet dem imellem. Men hun havde følt Trang til engang for Alvor at tage Emanuel i Forsvar overfor Venindens idelige Spotterier.

„Hvad Fader angaar," — vedblev hun — „saa har han nu aldrig ret kunnet forlige sig med, at Emanuel blev Teolog. Fader er jo desværre ikke saa religiøs, som det var ønskeligt. Han vilde i sin Tid absolut, at han skulde studere Jura. Men Emanuel havde lovet Moder at blive Præst, og herfra stammer oprindelig det vanskelige Forhold imellem dem . . . det mente i hvert Fald Torm. Du kender jo Faders umaadelige Principfasthed. Og Emanuel er jo hellerikke eftergivende, saasnart det gælder hans Tro."

„Aa nej, deri giver jeg dig ganske Ret. Forresten — siden du nu selv nævner det — Pastor Petersen og jeg talte netop om din Broder paa Vejen herned. Pastor Petersen mente, at din Broder vel maatte have en bestemt Hensigt med sit Ophold her."

„En bestemt Hensigt? . . . Hvorledes mener du?“ spurgte Betty og saae op.

„Aa, jeg mener blot, at din Broder vel agter at søge fornyet Tilnærmelse til sine forrige Venner her . . . og maaske ovre paa den anden Side af Fjorden ogsaa. Han har vel i det hele næppe i København fundet den Modtagelse, han havde paaregnet.“

„Hvilken Modtagelse mener du?“

„Kære, tag det ikke saa højtideligt! Jeg kender det af egen Erfaring, hvor nemt man i Begyndelsen bliver skuffet i sine Forhaabninger, naar man kommer ude fra Landet, hvor man jo overalt har været en selvskreven „Nummer Et“. Man føler sig saa let overset og tilsidesat . . .“

Fru Bettys Stemme dirrede let, da hun svarede:

„Naar min Broder i disse halvandet Aar har opholdt sig i København, er det alene, fordi han har fundet det nødvendigt for sin Udvikling. Man kan derom mene, hvad man vil; men man har ikke Lov til at tillægge det nogen egennyttig Hensigt.“

„Kære Betty, det gør jeg sandelig heller ikke. Men du kan dog vist ikke finde det helt unaturligt, at din Broders Forhold f. Eks. til hans nærmeste Paarørende — kan vække nogen Forundring.“

„Hvad mener du?“

„Ja, undskyld . . . jeg vil nødig være indiskret. Men du lægger mig selv Spørgsmaalet paa Tungen: hvad har egentlig hans Kone sagt til denne lange Adskillelse?“

„Selvfølgelig har hun ganske billiget den . . . ja hun har udtrykkelig ønsket den for Emanuels Skyld.“

Fru Betty var atter bleven rød. Det var nemlig ogsaa første Gang, at Broderens Hustru var bleven nævnet dem imellem. Som adskillige andre havde ogsaa Fru Betty i sin Tid haabet paa en Forbindelse mellem Veninden og Emanuel, og hun mente at vide,

at det væsentlig var Ragnhild, der bar Skylden for, at dette Haab ikke var gaaet i Opfyldelse.

„Saa alt dette har altsaa du og Pastor Petersen gaaet og snakket sammen om,“ sagde hun efter nogle Øjeblikkes Tavshed. „Det overraskede mig forresten ikke saa lidt at træffe Pastoren her. Den Rejse maa da være bleven pludselig bestemt.“

„Det blev den vist ogsaa.“

„Hvad kan egentlig have ført ham herud? Han gaar da ikke og er forelsket i dig, Ragnhild?“

„Jeg veed saamænd ikke. Jeg har ikke spurgt ham.“

„Men du er dog glad ved hans Selskab. Han er jo underholdende.“

„Ja, han morer mig. Han er saadan en fornøjelig Hanswurst-Figur. Herregud, du! Vi kan jo ikke alle gaa omkring og være bekymrede Verdensforbedrere.“

„Du skulde dog vist passe lidt paa, Ragnhild. Pastor Petersen er — trods sin Alder — vel næppe helt ufarlig. Han har jo ogsaa Ord for at være en meget kvindekær Mand.“

Ragnhild slog en lille Latter op.

„Hør, veed du hvad, Betty! Det kan man vistnok sige om de fleste Mandfolk. Hvad har din egen Erfaring lært dig?“

Fru Betty svarede ikke. Hun blev atter stødt af Venindens Tone og frie Udtryksmaade. Hun var i det hele i sit Forhold til hende begyndt at føle lidt af den samme Art Generthed, som Ragnhild i deres Bekendtskabs allerførste Tid havde kunnet vække hos hende ved sin lidt provinsielle Smag for opsigtsvækkende Toiletter. Og i sit stille Sind tænkte hun paa, om det maaske alligevel ikke var godt, at Forbindelsen mellem hende og Emanuel ikke var bleven til Virkelighed.

VII

Derude paa den solhede Landevej vandrede imidlertid Emanuel og Pastor Petersen. Langsomt steg de op ad den bugtede Vej, som førte over en Samling nøgne Bakkeknuder, de saakaldte „Hammerbakker“, der dannede Landets Afslutning i Vest, . . . et øde og tavst Lynglandskab, over hvis højeste og fjerneste Top et korsdannet Sømærke tegnede sig mørkt mod den lyse Himmel.

Det var stadig Pastor Petersen, der førte Ordet. Emanuels Sind var endnu ikke kommen i Ligevægt efter Sammenstødet med Frøken Ragnhild. Hans Ansigt var endnu blegt, og han gik halvt bortvendt og saae i urolig Aandsfraværelse ud over den spejlblaa Havbugt.

Det var atter „Vennesamfundet“ og dets reformatoriske Bestræbelser, som den stadig spøgefulde Pater havde bragt paa Bane.

„Jeg skal sige Dem“ — sagde han — „ogsaa jeg gør mig skam bekendt med de mange opsigtsvækkende Flyveskrifter og Flyveblade og andre Flyveredskaber, hvormed ærede Samtidige render Storm mod Himlen. Man vil jo gerne følge med Tiden, ikke sandt . . . skønt det sandelig ofte kan være vanskeligt nok for en aldrende Kavaler. Tiden vimser saa skrækkelig gesvindt afsted. Der lægger man sig en Aftenstund trygt til Hvile i Tillid til sin paa de allernyeste Forskninger samvittighedsfuldt grundede Tro — og den næste Morgen læser man i sit Flyveblad under et Opraab til fornyet Abonnement, at man allerede er sakket langt agterud, at Videnskaben har afluret Vorherre nye Hemmeligheder, og at alle Gaaders Løsning nu vil følge i næste Kvartal. Synes De ikke ogsaa, Hr. Hansted, at d'Hrr. Vilh. Pram og Pastor Magensen med Suite kunde fare lidt mindre voldsomt frem? Det forekommer mig, at de gode Folk noget for meget frem-

kalder Indtrykket af en Flok udbrudte Slaver, hvem Frihedsfornemmelsen har gjort ganske kannibalske. Det er nu ikke nok med, at de har faaet al Guddommelighed flaaet af selve Kristusskikkelsen, gjort Frelseren til en slet og ret obsternasig Tømmermandssøn, en Socialist med Hallucinationer og andre menneskelige Skrøbeligheder. Jeg saae forleden, at en af Hr. Prams oplyste Lolliker havde anrettet et sandt Massemyrderi paa overhovedet alle Kristendommens overnaturlige Forestillinger. Endog de uskyldige smaa Guds Engle blev skaanselsløst nedslagtede og under megen Hoveren kastet i Fantasifostrenes store Fællesgrav. — Ja, alting er en Videnskab, sa'e Fanden, han pustede Alterlysene ud med Rumpen! Jeg forstaar bare ikke, hvad Fornøjelse disse lærde Herrer kan have af deres blodige Ofringer til det nye Kvartals Guder. At de aabenbare Fornægtere, de virkelige Fritænkere kan gotte sig ved saaledes at se Kristendommen reduceret til et tørt, historisk Skelet, et Slags religiøst Spøgelse, der mærkværdigvis endnu holder til i vor oplyste Tidsalder . . . det kan jeg forstaa, ja det finder jeg ganske i sin Orden. Men naar man dog vil være Medspiller og gøre en Indsats i det store Himmel-Lotteri, begriber jeg sandelig ikke, hvor man kan være saa forhippet paa at faa konstateret saa mange Nitter som muligt. Jeg for mit Vedkommende tilstaar ærligt, at jeg foretrækker den Kollektion, der stiller mig den mest lokkende Gevinst i Udsigt. Og som alle uforbederlige Spillere tvivler jeg ikke et Øjeblik om, at jeg har det lykkelige Lod i min Haand."

Emanuel var efterhaanden bleven opmærksom; Pateren havde med sine Ord berørt Spørgsmaal, der dybt og inderligt bevægede ham selv. Trods sin Beslutning om ikke at tale alvorligt med denne Mand kunde han derfor nu ikke lade være at sige:

„Jeg har — Gud være lovet! — selv faaet Blikket aabnet for den Vildfarelse, der ligger i at anlægge en

jordisk Maalestok paa Ting, som kun har Virkelighed for Sjælens opladte Øje. Den megen Strid om de bibelske Fortællingers Troværdighed forstaar jeg derfor sletikke. Selv i Beretningen om Jesu' Lidelse og Død er det dog ikke Sagens Virkelighed, der har den afgørende Betydning for os. Men — jeg nægter ikke — ligesaa falsk forekommer det mig at opfatte Forholdet til vor himmelske Fader som en Art tvivlsom Forretning, et voveligt Lykkespil, da dog Troen, Hengivelsen — „Indsatsen", som De udtrykte Dem — bærer Belønningen i sig selv. Aldrig kan Frygten for tilkommende Straffe i Evigheden saa lidt som Forventningen om et hinsidigt Himmerigsliv blive afgørende for den sande kristnes Forhold til den himmelske Fader, men alene Bevidstheden om ydmygt at gøre hans Vilje. Hvorfor i det hele altid tale, som om „det andet Liv" først begyndte med Døden? Det er dog den levende Følelse af at vandre for Herrens Aasyn, der er den Salighedens Glæde, som allerede her paa Jorden forundes Guds Børn, — og den formaar hverken nogen Bibelkritik eller anden videnskabelig Opfindelse at rokke ved endsige tage fra os."

„Naa — hm," rømmede hans Ledsager sig.

„Men det er vist forøvrigt frugtesløst at fortsætte denne Samtale," afsluttede Emanuel, der hurtig havde fortrudt sin Fortrolighed. „Vi har sikkert saa vidt forskellige Anskuelser. at en Forstaaelse næppe — —"

„Aa hvad, lad os bare snakke fra Leveren!" udbrød Pateren livfuldt. „Endnu spankulerer vi dog bægge to omkring her paa Jorden og taler Menneskenes Sprog og er de samme menneskelige Vilkaar underkastede, . . . hvilket iøvrigt minder mig om, at jeg har et Ærinde til Dem, Hr. Hansted . . . eller en Forespørgsel, hvad De nu vil kalde det. Jeg traf for nogle Dage siden min Fætter, Stiftsprovsten, som jo ogsaa De kender personlig fra Deres Faders Hus. Vi kom blandt andet til at tale om Dem og Deres Beslutning

om ikke at søge noget nyt Embede i Statskirken, — hvad Stiftsprovsten højlig beklagede. For — ikke sandt? — det er jo vedblivende Deres Standpunkt?"

„Ja."

„De kan slet ikke tænke Dem Muligheden af at lade Dem overtale til at forsøge med et andet — et nyt og godt — Præstekald, hva'?"

„Nej."

„Og hvorfor egentlig ikke?"

„Fordi jeg ikke vilde kunne det uden at krænke Sandhedsforholdet enten til Gud eller til Menneskene."

„Fordi De anser den bestaaende Kirkes Lære for en Vranglære?"

„Fordi jeg i den har fundet mere af Hedenskabets Udadvendthed end af Kristendommens Inderlighed . . . ja."

„Hør nu engang, Hr. Pastor Hansted!" tog Pateren tilorde, idet han standsede foran ham med bægge Hænderne i Siden. „Jeg er tyve Aar ældre end De, saa jeg har vel Lov til at bruge lidt Frisprog overfor Dem. Jeg vil da for det første fortælle Dem, — hvad De maaske vil have lidt ondt ved at forstaa — at ogsaa jeg engang i mine unge Dage har siddet og gransket mig svedt og svimmel i Mester Eckardt, Johan Tauler, Søren Kierkegaard, og hvad nu alle de andre kanoniserede *Saltomortale*-Akrobater hedder, som i gamle og nye Tider har gjort et nervøst Publikum hovedørt. Jeg taler derfor af Erfaring, naar jeg siger Dem: Se vel til, at De ikke knækker Halsen! Vil De lyde mit Raad, 'saa tag De Dem uden Skrupler et nyt Præstekald med solide Indtægter og en god Avling — det hjælper saa dejligt til igen at komme i et fornuftigt Forhold til Tilværelsen! Det sagde ogsaa Deres Fader, da jeg talte med ham forleden, inden han rejste til Carlsbad. Jeg kan heller ikke tro andet, end at De inderst inde selv maa føle Trang til igen at faa Fodfæste her i Livet, blive uafhængig og selvstændig . . .

ja, undskyld, at jeg siger det . . . men De maa rimeligvis endnu tydeligere end andre have følt, at Deres Fader ikke just med Tilfredshed har været Vidne til Deres senere Udvikling. De kunde nu gøre den gamle Mand en stor Glæde ved at følge mit venskabelige Raad. Herregud, Deres Fader har næppe lang Tid tilbage! De veed, hvor svag og nedbøjet han er, — det staar nu til Dem at gøre hans sidste Dage saa lyse og bekymringsfri som muligt!"

Emanuel stirrede mod Jorden og svarede intet. Han havde hurtigt førstaaet, at det var hans Familje, der stod bag dette fornyede Forsøg paa at bortvende hans Tanker fra Gud, — og hans Hjerte blev tungt af Sorg. Imidlertid misforstod Pateren hans Tavshed og fortsatte ivrig sin Overtalelse. Med en bred Haandbevægelse pegede han ud over det sommerfrodige Eng-Landskab, som de fra deres høje Stade kunde overskue helt ind til den anden Side af Sandinge By, og sagde:

„Se Dem dog om, bedste Hr. Hansted! Lad Dem ikke længer forblinde af Jordelivets mange Bagtalere! Se paa Køerne dernede, hvor velbehageligt de staar og dasker sig med Halen! Hør Fuglene dernede i Buskadserne, hvor de er glade for deres Æg og Unger! Eller se den tykke, fortumlede Bi der, som putter hele sit lodne Hoved ned i Blaaklokken ligesom en tørstig Tysker i et Ølkrus. Og saa skulde vi Mennesker mangle Evne til at indrette os det menneskeligt her i Verden! . . . Slaa dog alle Griller af Hovedet, kære Ven! De vil engang komme til at fortryde det, hvis De ikke nu tager imod Livets elskværdige Indbydelse! Jeg vil fortælle Dem, at min Fætter, Stiftsprovsten, udtrykkelig talte til mig om et ledigt Embede, som vilde passe udmærket for Dem. En dejlig Egn med Skov og Sø, en udmærket Præstegaard i gammeldags, idyllisk Stil — Mage til den dernede i Sandinge — med en prægtig Have for Deres Børn at lege i, ikke mere end en god Fjerdingvej til Annekset og en højst fredelig

Befolkning. Ikke sandt! Det er sandelig ikke til at kimse af! . . . Hvad siger De? Kan det virkelig ikke friste Dem?“

Emanuel stod vedblivende tavs og saae mod Jorden. Paterens Ord og Haandbevægelse, det øde, ørkenagtige Sted, hvorpaa de stod, den store Stilhed omkring dem, og dette vide Syn ud over den frugtbare Slette . . . alt dette drog ham underfuldt tilminde hint Øjeblik i hans Herre og Mesters jordiske Liv, da Fristeren kom til ham og sagde: „Fald ned for min Fod, og jeg vil give dig al denne Verdens Herlighed!“ — Alt blev ham i det samme aabenbart. Han forstod, at Gud ved denne fremmede Mand paany havde villet prøve hans Troskabs Styrke, forsøge hans Mod til at følge ham paa Troens svimlende Sti . . . „Verdens Børn til Forargelse.“

Han løftede Hovedet. Der hvilede som et forklaret Lys over hans Træk, idet han sagde:

„De mener mig det vistnok godt, Hr. Pastor. Men . . . jeg nævnede det før . . . vi forstaar næppe hinanden. Vore Veje er ikke de samme, og for hver Dag, der gaar, vil de fjernes mere. Dette beder jeg Dem sige til dem, der har sendt Dem til mig. Sig dem, at jeg er inderlig bedrøvet over at maatte volde dem Sorg. Og dog er jeg fuld af Fortrøstning. Sig dem, at jeg daglig beder til, at vi engang skal mødes for Herrens Aasyn. — Guds Fred, Hr. Pastor!“

VIII

Løftet og styrket af dette Møde fortsatte Emanuel sin Vandring op over Lyngen. Dog varede det ikke længe, før hans Tanker langsomt dalede mod Jorden. Han kom til at tænke paa, hvad der vel kunde være Grunden til den Interesse, Pastor Petersen i den senere Tid saa tydeligt havde vist ham. Det saae næsten ud, som om det var Pastoren magtpaaliggende at faa ham

fjernet og vel forsørget. Skulde der virkelig kunne være noget om et begyndende Forhold mellem ham og Frk. Ragnhild? — spurgte han sig selv og var dermed paany dybt inde i den labyrintiske Tankegang, i hvilken han Dag og Nat i Angst og Uro forvildede sig.

Frk. Ragnhild — ja! Ogsaa paa hende havde han tænkt i denne Nat, da han laa vaagen og saae tilbage paa den bugtede Vej, ad hvilken Gud havde ledet ham op til sig. Hans Tanker havde dvælet ved Erindringen om hine Forsmædelsens Dage umiddelbart efter hans Tilbagekomst til København, da han — raadvild med sig selv, mistvivlende om alt, forført af sine Omgivelsers Overtalelser — et Øjeblik havde søgt Glemsel for sine fejlslagne Forhaabninger i Livets Tummel og været paa Nippet til at sælge sin Sjæl til Torvets Afguder. Som i en Vision havde han paany gennemlevet hin Vinteraften efter sin afdøde Svogers Fødselsdagsselskab, da han ophedet af Mad og Vin, forvirret af Festens Lys og Flitter, betaget af Frk. Ragnhilds hvide Skuldre havde fulgt hende hjem gennem de mørke Gader og udenfor hendes Dør grebet hendes Haand med en Tilstaaelse paa Læberne. Hun havde stødt ham fra sig, og han var gaaet bort med Blodet i Oprør og Sindet forbitret. Men da han kom hjem i sin Stue og afstrøg en Svovlstik for at tænde Lampen, faldt hans Blik i det samme paa det store, tornekronede Kristushoved, der hang paa Væggen over Skrivebordet, — og han foer sammen. I det flakkende Lysskær var det for ham, som om Billedet med eet blev levende. De tunge Øjelaag løftede sig, de dybe Øjne saae paa ham med et til Døden bedrøvet Blik, der syntes at sige: „Hvi svigter du mig“!

Hin Nat begyndte den fortærende Sjælekamp, som siden ikke havde givet hans Hjerte Ro. Ligesom Jakob i den bibelske Fortælling havde han kæmpet med Gud og raabt til ham i sin Nød: „Jeg slipper dig ikke, før du velsigner mig!“

Han havde undertiden troet, at Kampen allerede var udstridt, Sejren vunden, Syndens Aag afkastet! Gang efter Gang havde han tænkt at kunne skrive det til Hansine, at nu var den frydefulde Time kommen, da de kunde genforenes i lutret Kærlighed og forny deres Troskabspagt for Evigheden. Saaledes netop i denne Nat. Mens han laa søvnløs og lyttede til Regnens ustandselige Fald, havde han følt sig som løftet op over al Jordelivets Ve og Vaande til salig Forening med Gud. Hans Hjerte slog saa stille og fredeligt; ingen jordisk Attraa, ingen Bekymring formørkede hans Sind. Han fornam sin Sjæl som en vidtstrakt, spejlblank Indsø, badet i det himmelske Lys. I Skikkelse af hvide Duer fløj hans Tanker henover den, rørte den blanke Flade med deres Vinge og forsvandt.

Nu havde Mødet med Frøken Ragnhild atter vakt Kødets Dæmoner; . . . han havde følt sit Hjerte banke heftigt, da han saae hende dukke op ved den fremmede Mands Side. Ak, han skulde ikke klage, ikke fortvivle, fremfor alt ikke formastelig kræve Gud til Regnskab. Han forstod det saa godt, at han, hvis Fald havde været saa dybt, først sent og gennem haarde Prøvelser kunde vente Oprejsning. Dog havde han ofte maattet grunde over, hvorfor Gud netop lod det være for en letfærdig Kvindes Skyld, at han endnu holdtes fangen i Dødens Snarer, — han, som aldrig før havde haft en ukysk Tanke, aldrig havde syndet mod det sjette Bud.

Som han gik der i Tanker, blev han opmærksom paa en lille Lynghytte, der dukkede op foran ham umiddelbart ved Vejen. En pjaltet Kone stod udenfor og pindede Kvas, og ved den solbeskinnede Gavl sad en graahaaret Krøbling paa en Halmvisk og lallede som et Barn.

Emanuel standsede uvilkaarlig. Det var nu saa længe, siden han havde staaet Ansigt til Ansigt med den usminkede menneskelige Elendighed, at han studsede

ved Synet. Han mindedes Mosekærshusene derovre i hans forrige Hjemstavn, — hin Samling ynkelige Lerrønner, hvis Nød og Savn han i sin Tid ved egne og andres Opofrelser forgæves havde søgt at athjælpe — og han faldt i Tanker. Ak, hvor havde han dog den Gang slet forstaaet, hvad der tjente til Menneskenes Bedste!

Da Konen omsider fik Øje paa ham, nærmede han sig og bød Guds Fred.

Men istedetfor at svare mumlede Konen en Ed og gav tydelig tilkende, at hun ikke ønskede at indlade sig med ham.

„Hvorfor bander du min Hilsen?“ spurgte Emanuel sagtmodig. „Jeg kommer ikke med ondt, og jeg vil ikke gaa med noget godt — som Ordet lyder. Jeg er din Ven. Og jeg byder dig derfor igen: Guds Fred!“

Konen saae endelig op — men med et Blik, der næsten gjorde ham bange, saa ondt og hadefuldt var det. I det hele fik han først nu rigtig set paa hende. Hun saae uhyggelig i sine snavsede Pjalter, mandshøj og førladen som hun var, oppustet af Usundhed og Drik.

Inde fra Huset lød der slæbende Trin. En gammel, aldeles sammenbøjet Kone med et uformelig stort Hoved krøb frem i Døren, hvor hun blev staaende med den ene, runkne Haand støttet paa en Stav, den anden paa Dørkarmen, mens hun med hungrig Mine bevægede Munden, som om hun gumlede paa sin egen Tunge.

For Emanuel gik der pludselig et Lys op. Han huskede, at han i sin Tid paa Sandinge Højskole havde hørt Tale om en Kone, „sorte Trine“ kaldet, der var hele Egnens Rædsel, og hvis hadske og trodsige Sind hverken venlige Tilnærmelser eller gode Gaver formaaede at formilde. Han vidste ogsaa, at det var denne Kones Mand, der engang var bleven slaaet til Krøbling ved et Jordskred under Arbejdet paa den nye Jærnbane, og han tvivlede derfor ikke om, hvem det var, han her havde for sig.

Efter nogle Øjeblikkes Tavshed sagde han, stadig mildt og fredeligt:

„Hvorfor ser du ikke glad ud? . . . Jeg stod just og tænkte paa, hvor lykkelig og taknemmelig du dog maatte være . . . du, som jo hører til de udvalgtes Flok, hvem Gud har benaadet med Daabstegnet paa sin Kærlighed. For — jeg ser det — du er fattig, ikke sandt? Du har vel akkurat det Straa, hvortil du kan hælde dit Hoved. Du er fornægtet af Verden, forskudt af Menneskenes Samfund . . . en fremmed og fredløs her paa Jorden. Hvorfor er du da ikke glad?"

Konen sænkede Øksen og saae forbavset paa ham. Det var ikke i den Tone, man plejede at tale til hende om hendes Elendighed.

„Forstaar du mig ikke?" vedblev han. „Er det da ikke sandt, at I fattige forud har faaet som Gave af Gud, hvad vi andre saa inderligt maa sukke efter . . . vi, som endnu træller under Verdens kummerfulde Aag . . . vi, som endnu i Dødsangstens Time klamrer os til Støvet som Tyven til sin ranede Skat. I er lykkelige, . . . I, som ikke kender andet Begær end netop at opholde Livet, . . . som kun er lænkede til denne usle Verden ved Selvopholdelsesdriftens tynde Traad, den Døden overklipper for jer uden Smerte. Og endda er du ikke glad, Trine!"

Konen stirrede paa ham med opspærrede Øjne og maabende Mund. Det var dog mindre hans Tale — som hun ikke fattede synderligt af — end den Omstændighed at høre sig nævnet ved Navn af denne vildfremmede Mand, der gjorde et saa overvældende Indtryk paa hende. Han kendte hende altsaa!

Hun strøg sig med Armen over sin sortsvedte Pande og mumlede:

„Hvem er I, med Forlov?"

„Et Menneske, der misunder dig, . . . en af Verdens Slaver, der forgæves kæmper for at slide Trællelænken af sig. En stakkels vildfarende er jeg, der

her for dig gør Bod, fordi han engang lyttede til Menneskenes daarlige Tale og troede at gøre godt mod dine Lige ved at ville berøve dem deres eneste Eje: Fattigdommen, Sjælens Frigjorthed, Evighedens Afglans her paa Jorden, som der staar skrevet. Forstaar du mig nu, saa vil du have Medynk med mig. — Og saa byder jeg dig da for tredje Gang: Guds Fred! Gaa ind i dit Hus, Trine, og lov Herren! Men glem heller ikke at bede for dem, der ikke er saa lykkelige at have faaet Plads ved Himmeriges Porttærskel! . . . . Bed for mig!“

Han rakte hende Haanden.

Et skadefro Smil spillede om hendes tykke Læber.

Han er gal, tænkte hun.

Dog var der noget i hans Væsen, i hans Øjnes milde Blik, i denne bedende fremstrakte Haand, som hun i Længden ikke modstod.

„Vil du ikke give mig din Haand?“ sagde han.

Tøvende, halvt modstræbende, gav hun ham tilsidst sin grove Næve.

IX

Den Vej, Emanuel fulgte, var efterhaanden svunden ind til et Par dybe Hjulspor, to gulhvide Sandstriber, der drog sig i Bugter gennem den mørke Lyng. Tilsidst hørte endog disse op. Kun en smal Fodsti førte videre gennem det tavse Øde, hvorover en enlig Lærke kvidrede med fortvivlet Kraft, som sang den sig fra sin Rædsel over Stedets Ensomhed.

Han naaede omsider sin Vandrings Maal, det store Sømærke, som knejsede deroppe paa den yderste høje Pynt, hvor Landet endte. En stejl og vildt opreven Skrænt styrtede herfra ned mod Havet og det stenede Fjordindløb.

Over Havet ser man altid langt. Men ogsaa over

den brede Fjordmunding havde man en vid Udsigt til Landet ovre paa den anden Side . . . et nøgent, bølgeformet Agerland, gennemkrydset af lange, snorlige Stendiger, der strakte sig henover Bakkerne som styrkende Ribber. Derovre paa Landets højeste Punkt øjnedes Vejlby med de højtragende Træer i Præstegaardshaven. Længere i Syd skimtedes Skibberup Næs som en Ø i Fjorden og den ensomt liggende Kirke.

Emanuel stod stille ved Foden af Sømærket. Med bævende Læber og taarefyldte Øjne stirrede han over paa sit Hjem, . . . paa den Plet af Jord, hvorom hans Tanker ved Dag og Nat havde kredset som Fuglen om sin Rede. Hans Øje blev hurtig hjemmevant derovre mellem de lange Stendiger. Han genkendte hvert Hus, hver Busk, hver Høj, — og hans Hjerte strømmede over. Derhenne langsmed det høje Pilehegn gik den Sti, ad hvilken han og Hansine saa ofte havde vandret i deres Ægteskabs første Aar, naar de gik Aftenture sammen ned til Stranden. Og der — o Gud! — Kirken derhenne, hvor Gutten sov den lange Søvn under Grønsværet. Hans kække, dejlige Dreng! Hans Livs bedste Glæde!... Og der? Jo, der bag de tre mørke Høje gemte sig Skibberup; der boede Hansine, . . . der gik hun maaske netop nu og tænkte paa ham, . . . sad maaske ved den kære, gamle Elses Sygeleje og tænkte paa ham. Hvor tydeligt saae han ikke for sig den lille gulkalkede Halvgaard med den lave Port og det tjærede Bindingsværk, den gammeldags Stue med det mørke Lergulv og de mangerudede Vinduer, hvorigennem Solen faldt ind med en gylden, søndagsfestlig Glans. Hvor ofte havde han ikke i sine vaagne Drømme staaet der udenfor Hyttens Dør en silde Aftenstund og sagte banket paa . . . en vejtræt Vandringsmand, en mødig Pilgrim, der har endt sin lange Bodsgang paa nøgne, blodige Fødder. Sagte rejser Hansine sig fra Stolen ved Moderens Leje, aabner Vinduet paaklem og sperger, hvem han er. Og da hun har genkendt ham,

kommer hun stille ud og rækker ham sin Haand med de Ord: „Velkommen! Jeg har ventet dig!“ Jublende trykker han hende til sit Bryst. Og for ikke at vække den syge gaar de ud i Haven og sætter sig paa den lille Digestump, hvorfra Udsigten aabner sig over Engene, og hvor de i deres Forlovelsestid saa ofte sad i stille Sommernætter og talte om deres Fremtid. Nu sidder de der atter Haand i Haand under Stjærnehimlen og taler sammen om de kommende Dage, , . . taler ogsaa om den forgangne Tid, om disse tunge Adskillelsens Aar, hvori de først ret har forstaaet og fundet hinanden. Og Hansine siger: „Vær ikke vred over min Tavshed og mine korte Breve. Tro aldrig, jeg har tvivlet om, at du engang vilde komme tilbage. Jeg har siddet her og ventet dig hver Dag; og hver søvnløs Nat har jeg lyttet efter dine Fodtrin. For jeg vidste, du vilde komme den Dag, din Kamp var udstridt!“

— — —

Da Emanuel et Par Timer senere naaede Hjemmet, gik han straks ind paa sit Værelse — en lavloftet Bondestue med kalkede Vægge — og satte sig ved Bordet for at skrive til Hansine. Næsten daglig i disse Aar havde han sendt hende lange, fortrolige Breve, hvori han omstændelig gjorde Rede for alt, hvad der hændte ham og Børnene, og aabenhjertig tilstod hende alle sine Anfægtelser. Næppe havde han dog faaet Pennen dyppet, før hans Øre opfangede Lyden af en munter Latter, der klang ind til ham ude fra Haven.

Frk. Tønnesen! . . . foer det igennem ham.

Han kastede Blikket ud igennem Vinduet. Der stod hun henne ved Havelaagen sammen med Betty og Pastor Petersen, der til Damernes store Morskab slog efter Fluerne med et stort Bade-Haandklæde. For ikke at blive set trak han sig længere tilbage i Stuen; og herinde fra Mørket saae han nu, hvorledes Pateren

galant bød Ragnhild Armen og lidt efter førte hende bort.

Med et ligesom brustent Blik blev han ved at stirre efter dem, indtil de forsvandt. Og pludselig styrtede han ned paa sine Knæ, vred angstfuld Hænderne over sit Hoved og stønnede højt:

„Herre, Herre! Jeg slipper dig ikke . . . jeg slipper dig ikke, før du velsigner mig!“

ANDEN BOG

I

Der fulgte sommerlige Dage med høj Himmel, Fuglekvidder og Duft af nyslaaede Enge.

Hver Aften lejrede der sig langs hele den vestlige Synsrand en graaviolet Taage, der tilslørede Solen, saa den allerede længe før sin Nedgang hang under Himlen som en mørkerød Maane. Og hver Morgen var Sandinge-Dalen i et Par Timer opfyldt af saa tætte Engdampe, at man inde i Byen ikke kunde se fra den ene Gaard til den anden. Til Gengæld kunde man saa høre, hvorledes alle Dalens Køer gav Hals derude i det klamme Bad; og ikke gik der et Par Træsko over et Gaardsrum, ikke græd et Barn for Morgenvadsken, uden det hørtes over hele Byen.

Man havde i disse Timer en Fornemmelse, som om man var bleven nedsænket i en undersøisk Verden; som om man gik og famlede sig frem paa Bunden af et graaligt-flimrende Hav, hvor sære, kæmpemæssige Skygger pludselig rejste sig omkring En og ligesaa hurtigt forsvandt. Selv temmelig nære Genstande skimtedes kun i uklare, bølgende Omrids af fabelagtig Størrelse og Form. Men ovenover Taagerne forkyndte

Lærkerne med deres Kimen, at deroppe var der en Verden, hvor Himlen var blaa, og hvor Solen skinnede. —

Henne fra Højskolen havde Morgensangen nylig lydt . . . et Kor af halvandet hundrede kraftige Pigestemmer, ledsaget af et Par dybe Mandsrøster. Nu var Eleverne beskæftigede med Morgen-Rengøringen oppe paa deres smaa, hvidkalkede Tagkamre, der laa i en lang Dobbeltrække ovenover den store Foredragssal ligesom Celler paa en Klostergang. Men selv denne jevne Gerning udførtes under Sang og Nynnen og Sindets glade Opløftelse; og da den var tilendebragt, satte de unge Piger sig paa Sengekanterne med Armene om hinandens Liv for at bytte Tanker og udøse Fortrolighed, . . . eller de stillede sig hen i Ensomhed ved de smaa Vinduer og stod der med Haanden under Kinden og lyttede tankefuldt til Køernes Brølen og Blikjungernes Klirren og de mange andre Lyd, der bares op til dem derude fra den travle Verden, som de bølgende Engtaager halvt skjulte for deres Blik, — og som ogsaa i en anden Forstand forekom dem underlig fjern og uvirkelig.

Imidlertid rygtedes det, at der holdtes „Sammensladder“ inde i det store Hjørnekammer, Brejdablik. Det var Slagelse-Natalie, der som sædvanlig havde sat Gemytterne i Bevægelse. Den høje, krushaarede Pige gik frem og tilbage over Gulvet og oplæste med glødende Kinder Vilh. Prams sidste store Tale, der stod aftrykt i Dagens Nummer af Højskoletidende. Rundt omkring paa Sengekanterne sad Tilhørerne og afbrød hende med imødegaaende Tilraab. I den Bladstrid, der i den sidste Tid var bleven udfægtet mellem Vilh. Pram og Højskoleforstander Sejling angaaende Vennesamfundet, havde nemlig alle Skolens andre Elever trofast holdt med deres egen Forstander. Kun den lille skikkelige Sofie Landerslev inde fra „Østen for Sol“ havde Natalie foreløbig vundet for sit Parti men havde

da ogsaa saaledes opflammet hende, at Sofie efter Sigende skulde have afgivet et højtideligt Løfte om at bryde med sin Kæreste, dersom han ikke inden otte Dage afsvor Troen paa Biblen som aabenbaret Skrift.

Men nu lød Skoleklokken, der forkyndte, at Formiddagsforedraget skulde begynde. Alle foer op, og et Øjeblik efter sad halvandet hundrede unge Piger i festlig Forventning bænkede nede i den store Foredragssal. Efter Afsyngelsen af en Sang steg Læreren op paa Katederet. Det var den unge Kandidat Schønberg, der fortsatte sin Oplæsning med tilhørende „Udlægning“ af danske Folkeæventyr.

II

Det blev igen en lummerhed Dag med blikstille Luft, bissende Køer og en Himmel saa skinnende blank, som om den svedte. Inde i Bøndernes Gaarde bredte Solen sig som en gloende Ild over Brolægningen og trængte Skyggen helt ind under Tagskæget, hvor Spurvene sad paa Rad og rystede Fjerene ligesom gamle Damer, der føler sig besværede af Varme. Lænkehunden laa udenfor sit Hus og strakte alle fire Ben fra sig, som om den var død; Ænderne var vraltet til Gadekæret, og Hønsene stod og sov inde under Hyldebuskene. Ikke et Pip var der at høre.

Kun inde i Præstegaardens Have var der saa megen Skygge, at Fuglene gad synge. Men det var ogsaa en af de gode gammeldags Præstegaardshaver paa fire Tønder Land med uigennemtrængelige Buskadser og hundredaarige Træer, under hvis ærværdige Kroner der var svalt og lydt som i en Kirke. Og selve Præstegaarden var en af de nu snart forsvundne Levninger af Fortidens landlige Idyller, fire lange, lave, straatækte Længer, der saae saa uanselige ud ved Siden af de moderne Bøndergaarde, men hvis vedbendbehængte Mure

og mosbegroede Tag fortryllede Sindet som en Aabenbarelse fra Æventyrets Land.

Her boede den gamle 80-aarige Pastor Momme, som ligeledes var et ærværdigt Minde om en Tid, der nu syntes at tilhøre de underfulde Sagn. Den lille, dværgagtige Mand med den sorte Fløjls Kalot, de lange, sølvhvide Nakkekrøller og hele det øvrige gammeldags Folkehyrde-Præg lignede en Æventyr-Skikkelse, naar han sad ude i sin store, grønne Have, ensomt drømmende i Skyggen af et knudret Træ. Det var nu ogsaa snart et halvt Aarhundrede, siden Pastor Momme holdt sit Indtog her i Sandinge Menighed. Ældre Folk kunde endnu huske det og fortælle derom. Først var det sket, at den gamle Pastor Jerrild en Morgen fandtes død under Lampen inde i sit tilrøgede Gavlkammer, hvor han havde siddet begravet mellem sine Portvinsflasker i mere end en Menneskealder. Datidens Sandinge-Bønder havde stille baaret deres Sjælehyrde til Jorden; og da de havde faaet sagt, at nu laa han der, hvor han havde det bedst, vendte de uforstyrrede tilbage til deres daglige Dont. Men en Dag, et Par Maaneder derefter, drog et mærkeligt Optog ned fra Bakkerne i Syd. Forrest svinglede to Top-Læs Flyttegods, og bagefter kom en gammel Hyrekaret med store og smaa Hoveder kiggende ud af Vinduerne. Oppe hos Kusken sad yderligere to Drenge, der holdt et udfoldet Flag imellem sig; og alle raabte de Hurra foran ethvert Hus, de rullede forbi. Ude i Engene stod de gamle, sindige Sandinge-Bønder og stirrede — med Øjnene fulde af Forbavselse. Og da Toget ved Indkørslen til Byen brød ud i et tredobbelt Hurraraab og derpaa under Afsyngelse af „Danmark dejligst Vang og Vænge“ drejede ind i den tomme Præstegaard, saae de betænkeligt til hinanden over Grøfterne. Der forløb da ogsaa baade Aar og Dag, før de forligede sig med den lille livlige Præst — „Abekattepræsten“, som de i Begyndelsen rent ud kaldte

ham. Den første Gang, han havde ladet Indbydelse udgaa til „kristeligt Sangstævne“ i sin Have, var der ingen, der mødte; man var ikke vant til andre Slags Forsamlinger her i Sognet end Legestuer og Gildelag, og man følte sig fortrydelig over, at en fremmed selvraadigt vilde indføre nye Skikke der paa Egnen. Efterhaanden mærkedes det dog, at den lille Mand fik Ørene til at høre, . . . snart rygtedes det om en, snart om en anden, at han var begyndt at forsage Kortspil og Brændevin og hemmeligt søgte til Bibelmøderne inde i Præstegaarden. Og nu fulgte den store Tid, Brydningens Tid, de aandelige Jordrystelsers Dage, da Forældrene forbandede deres eget Afkom, og den rige Ole Vemmeløv slog sin Kæp itu paa sin Kones Ryg, fordi han en Dag fandt den nye Sangbog gemt i hendes Dragkisteskuffe. De gamles Modstand styrkede blot Ungdommens Sammenhold, ildnede deres Tro til Begejstring. Langt ud over Sognets Grænser, helt over til den anden Side af Fjorden spredtes Rygtet om det nye, glade Budskab, og langvejsfra kom Folk dragende for at høre og se. Det var, som om selve Luften bragte Aandens Vaarbud viden om Land og kaldte de slumrende Spirer frem af Mulde. Det var Grødetid, Blomstertid, de rige Forjættelsers straalende Dage.

Nu levede den gamle Pastor Momme ensomt og tilbagetrukkent sammen med en Svigerinde, Frk. Katinka Gude. Den Tid var forlængst forbi, da Sandinge Præstegaardshave spillede en Rolle i Egnens Liv; da dens nu saa velholdte Gange og Plæner nedtrampedes af tungfodede Folkemasser, mens svulmende Sang og begejstret Tale genlød under Trækronerne. Saa længe var det siden, at man ikke var langt fra helt at glemme, at denne tjørneindhegnede Plet var hellig Jord for Folkesagens Venner, at derinde under den brede Blodbøg havde engang selve Grundtvig staaet og forkyndt sit Lysets Evangelium; der havde Budstikke-Bojesen talt, og Lindberg, Birkedal, Svejstrup, Frederik Barfod, Dines

Pontoppidan og hvad nu alle de andre hed, der havde fulgt i den store Seers Fodspor og udlagt hans dunkle Billedsprog for det lyttende Folk.

Ja, endogsaa Pastor Mommes egen Eksistens var Befolkningen undertiden nærved at skrive i Glemmebogen. Paa en Maade var man jo nok stolt af ham, og ved højtidelige Lejligheder holdt man af at vise ham frem og hylde ham som den sidste, endnu levende Patriark fra den folkelige Guldalders Dage. Men ellers var det den almindelige Mening, at han var bleven altfor gammel. Man kunde ogsaa høre Folk sige, at han jo dog heller aldrig havde hørt til de store Profeter, og det betragtedes næsten som en Opofrelse, naar man engang imellem gik i Kirke for at høre hans Præken, i hvilken der aldrig forekom blot den mindste Hentydning til Bibelkritiken eller andre af de store Spørgsmaal, der nu satte Sindene i Bevægelse.

Det var nu dog ingenlunde Savnet af Paaskønnelse, der i de senere Aar havde lagt en bestandig dybere Skygge over Oldingens forhen saa livlige og smilende Ansigt. Han var tvertimod taknemlig for den Ubemærkethed, hvori han fik Lov til at henleve sine sidste Dage. Han havde overhovedet aldrig hørt til dem, der følte Trang til at gøre sig personlig gældende her i Verden; han havde haft altfor beskedne Tanker om sig selv og sin Virksomhed til at mene, at han fortjente Anerkendelse. Derfor havde han ogsaa i sin Tid betragtet det som noget ganske naturligt, at andre og mere betydelige Personligheder — som f. Eks. den gamle Højskoleforstander — havde overtaget Førerskabet her, ja ingen havde i Virkeligheden frydet sig mere end han over det fornyede Opsving, som særlig Højskolen havde fremkaldt i Menigheden ved det bevægede Liv, den stadig tilførte Egnen.

Men Pastor Momme var i Ordets tungeste Betydning mæt af Dage. Han følte det dybere end nogen anden, at han havde overlevet sig selv og nu fristede den trange Lod at opleve Dommen over sit Liv og sin

Tid. Og dette var da den Sorg, der formørkede hans Alderdom, at han nu — i sit firsindstyvende Aar — var begyndt at tabe sin frejdige Tro paa den Sag, han havde ofret sit Livs Gerning. Han havde længe ikke rigtig villet tilstaa det for sig selv; han havde bebrejdet sig sine Anfægtelser, kaldt sig en skørhovedet Olding og søgt at trøste sig med Sangens Ord om. at „unge Øjne, de se dog bedst“. Men han havde ikke kunnet berolige sit bekymrede Hjerte. Den Ungdom, han saae vokse op omkring ham, de Tanker og Følelser, der nu beherskede Folket, . . . det var slet ikke en saadan Høst, han havde ventet sig af Aandens rige Udsæd. Allerbitrest var det for ham at være Vidne til, hvorledes den frie Kirkes gamle Modstander, den lysrædde og livsfjendske Pietisme, som han havde troet overvunden for alle Dage, nu drog i Sejrsgang over det hele Land. Naar han i Aviserne læste om den nyvakte Begejstring, hvormed man næsten overalt flokkedes om Mørke-Troens Forkyndere; naar han hørte, at endog Folk her fra hans egen Egn stod op midt om Natten og trodsede Vejr og Vind paa Fjorden for at komme over og høre Helvedprædikanten derovre i Vejlby, — ganske som man i sin Tid var draget derovrefra her til Sandinge for at opbygges af Lysets og Frihedens Evangelium — da grebes han af en nedknugende Følelse af, at alle Menneskeaandens Kampe for Sandheds Erkendelse var et frugtesløst Op og Ned, at Gud i sin Usynlighed spottede alle Efterstræbelser og omstyrtede alle Babelstaarne, indtil Evighedens Time slog.

Han havde nu kun de skuffedes Haab tilbage: det andet Liv. Derfor var han saa taknemlig for den Ubemærkethed, hvori han fik Lov til at leve. Her i sin Haves tjørneomhegnede Fred, kun faa Skridt fjernet fra det Sted, hvor hans Grav skulde graves, følte han sig som allerede halvt tilhørende Aandernes Verden. Og nu sad han der paa denne solrige Eftermiddag hensunken i Tanker under den minderige Blodbøg.

Hans Hænder laa foldede i Skødet, og han havde lukket Øjnene for at lade Sjælen være alene med sine overjordiske Drømme.

Et Stykke fra ham gik hans Svigerinde frem og tilbage paa Grusstien langsmed Havehegnet. Frk. Katinka Gude var — ligesom Pastor Mommes afdøde Hustru — en Halvsøster til Fru Lene Gylling, med hvem hun dog ikke havde synderlig Lighed. Man skulde endog vanskeligt kunne tænke sig større Modsætninger end den smukke, smilende, af alle beundrede Enkefrue og denne uanselige, lidt krogede gamle Jomfru med det lille graa Abehoved, det bøse Ansigtsudtryk og de altid travle Træstrikkepinde.

Frk. Katinka havde fra Barnsben været Familiens Skumpelskud, som man ikke tænkte paa uden i Sygdomstilfælde eller ved andre saadanne Lejligheder, hvor man havde Brug for tro og paalidelig Hjælp. Navnlig her i Pastor Mommes forhen saa store og urolige Husholdning havde man bestandig maattet ty til hendes Bistand, saa at hun — skønt ingen andre end hun selv vidste det — i Virkeligheden havde tilbragt sin meste Tid i Sandinge Præstegaard. Ganske udeltagende overfor det aandelige Røre omkring hende, uden forsaavidt det hvert Øjeblik fyldte Huset med larmende Gæster, havde hun stilfærdig gjort Dagens Gerning for sin svagelige og af højere Tanker optagne Søster, indtil hun ved dennes Død og Børnenes Giftermaal helt overtog Styrelsen af Svogerens Hjem og snart blev hans eneste Støtte.

Ogsaa nu mens hun gik der frem og tilbage i Havegangen og strikkede, holdt hun et vagtsomt Øje med den gamle, hvis Skikkelse faldt mere og mere sammen derhenne paa Bænken under Blodbøgen. Tilsidst gik hun hen til ham og sagde paa den stødvise, butte Maade, der var hende egen:

„Momme . . . du skulde ikke . . . sidde der og sove. Hvorfor gaar du ikke . . . ind og lægger dig lidt?“

Den gamle var virkelig falden i et let Blund. Han

saae sig omkring med sine falmede Øjne, som om han først maatte besinde sig paa, i hvilken Verden han var vaagnet op.

„Ja, — jeg troer ogsaa, jeg vil gaa ind lidt,“ svarede han og lagde Hænderne paa Bænken for at rejse sig.

„Kom — lad mig hjælpe dig,“ sagde Frk. Katinka.

„Tak, Cecilie! . . . Hvad var det, du fortalte om vor Frederik?“

Den gamle Mand var endnu lidt forvirret efter Søvnen. Han troede, at han talte med sin afdøde Hustru, og kom ikke rigtig til sig selv, før de naaede ind i Stuerne.

III

Da Frk. Katinka havde bragt den gamle til Hvile, vendte hun tilbage til Haven, hvor hun hver Eftermiddag tog sig sin nøje afmaalte Spaseretur — tyve Gange frem og tilbage langsmed Tjørnehegnet. Udenfor Præstegaarden viste den gamle Dame sig kun sjelden, og naar det hændte, vakte hendes lille indtørrede Skikkelse en ikke just smigrende Opmærksomhed blandt Byens Befolkning. Selv Bønderkonerne kunde ikke lade være at trække paa Smilebaandet, naar de saae hende komme anstigende i en fodsid, af Ælde grøn Mantille, i Kysehat med Krusestrimmel og flade, fuldkommen hæleløse Brunels-Støvler, der var snøret paa Siden.

Frk. Katinka var selv ingenlunde ubekendt med Folks Værdsættelse af hende; men hun fandt sig i den med sin sædvanlige Koldblodighed. Hun havde overhovedet ikke saa stor Agtelse for sine Medmennesker, at hun lod sig anfægte af deres Domme. Ganske særlig havde den Kres, hvori hun her havde maattet leve, og det store, religiøse Folkeskuespil, hun havde set opført for sine Øjne, ingensinde formaaet at indgyde hende

Respekt. Dertil havde hendes underordnede, halvt tjenende Stilling i Søsterens Hjem altfor ofte givet hende Lejlighed til at færdes upaaagtet mellem Kulisserne og blive Vidne til, med hvilken Rutine fejrede Troes-Helte anlagde Taler-Værdigheden eller afførte sig den lidenskabelige Henrevethed, og hvor snildt Misundelsen og Havesygen og den personlige Forfængelighed ogsaa blandt de troende forstod at maskere sig som Uforfærdethed, Selvopofrelse og hellig Nidkærhed.

I det hele var hun langtfra gaaet saa blind eller saa uberørt gennem Livet, som hun selv bestandig gav det Udseende af, og som Folk derfor i Almindelighed troede. Men hendes Natur havde ikke tilladt hende at leve med Hænderne i Skødet. Skønt hendes Hjerte egentlig slet ikke tilskyndede hende, dreves hun bestandig som af et Instinkt til at overtage Samaritangerningen hos sine Omgivelser, . . . og der havde altid været nok af hjælpeløse paa hendes Vej, nok af stakkels skibbrudne paa Tidens rørte Vande.

. . . Med eet standsede hun sine Strikkepinde, løftede Hovedet og lyttede. Hun syntes bestemt at have hørt Havelaagen knirke.

Ganske rigtigt! Derhenne for Enden af Gangen kom en lang, hældøret Bondemand listende. Rynkerne i hendes lille graa Ansigt trak sig sammen til en Art Smil, idet hun genkendte Væver Hansen. Naa, han skulde være velkommen.

„Goddag," sagde hun med et hurtigt Nik men uden at give Haanden, da Væveren var naaet hen til hende og havde hilst. „Saa De er . . . kommen herover . . . idag, Jens Hansen. Har De noget Ærinde her?"

„Aa ja, noget har man jo immer at pusle med," sagde han drævende. „Og da jeg nu var kommen her til Bys, saa tyktes jeg jo, jeg skulde dog gøre Frøkenen en Besøgelse med det samme."

„Naa ja, det er godt, Jens Hansen. Det er ogsaa

. . . saa længe siden . . . De var her. Kom, lad os sætte os.“

De tog Plads henne i Lysthuset. Frk. Katinka satte sig paa Bænken derinde, Væveren paa en Havestol tæt ved Indgangen.

Væver Hansen var for Tiden en ensom Mand. Førerstillingen ovre i Skibberup og Vejlby havde han paany ganske mistet. Det var igen gaaet ham, som da han havde benyttet Emanuel Hansted til at rydde Provst Tønnesen af Vejen med: de onde Magter, han med beraad Hu havde fremmanet, havde han ikke været Mester for i rette Tid at besværge. Den Bevægelse, han med saa megen Snildhed havde skabt for at fremme sine Planer, havde hurtigt taget en langt stærkere Fart end ønsket og beregnet; og før han anede det, var han selv bleven revet overende.

Frk. Katinka havde altid haft en Del tilovers for denne af de fleste saa haardt bedømte Mand. Hvilke hans Planer egentlig var, vidste hun ligesaa lidt som nogen anden, — og det interesserede hende heller ikke. Men det morede hende engang imellem at tale med ham, fordi han syntes hende at betragte Livets Rørelser med nogenlunde det samme nøgterne Blik som hun selv. Hans Mistænksomhed, hans hemmelighedsfulde Væsen, hans snu, koldsindige Overlæg, hans Forkærlighed for i snevre Vendinger at lirke og lure sig frem ved Kneb og Forstillelse istedetfor paa Holger Danskes Vis at svinge Sværdet med aaben Pande . . . alt dette frastødte hende ikke, ja det tiltalte hende næsten som Vidnesbyrd om en ualmindelig forstandig Opfattelse af Livet og Menneskene.

„Naa . . . er der saa noget nyt . . . ovre fra Deres Side?“ fremstødte hun, da de en Stund havde siddet tavse overfor hinanden.

„Aa nej, saadan noget større er der da ikke passeret. Det lider altsammen jevntvæk i den gamle Skure. Vi har det jo immer lidt rigeligt med Djævelsnak og

Svovlstank, saa man sommetider kan synes at fornemme Helvede brænde En gennem Træskoen. Forresten har vi da ogsaa faaet en ny Religion derovre nu?"

„Ja saa," mumlede Frk. Katinka. „Hvad hedder saa den Religion?"

„Ih, det er jo dissehersens Damgaardianere."

„Hvad for noget? . . . Damgaardianere? Dem synes jeg dog ikke, jeg har hørt Tale om før."

„Aa nej, saamænd, det er rimeligt nok. For de er jo ogsaa endnu noget vaade bag Ørene. — — Det er ellers ham Niels Nilen, . . . eller Niels Damgaard, som han jo helst vil kaldes . . . det er ham, der har opfunden den. Han var før i Tiden Gaardskarl hos Emanuel Hansted, og han har nu altid haft det saa meget med Læsning og Skriverier i Aviserne og saadan. Og nu var han jo bleven Missionærtaler og sad immer og studerte. Og saa var det, han forgangen lavede denneherre nye Religion, som forresten skal være helt udmærket, . . . det har jeg da hørt baade een og to snakkes om."

„Men hvad er da det nye ved den?"

„Ja se, det kan en anden jo ikke vide. Men jeg troer nu nok, at det er noget med Daabens Ord, som han vil have sagt i en anden Mening."

„Ja, Vorherre er en taalmodig Mand," sagde Frk. Katinka.

„Ja, det er et Sandhedens Ord, Frk. Gude," istemte Væveren og hensank et Øjeblik i tankefuld Tavshed.

Men snart spillede igen det skæve Smil i hans Ansigt, og han sagde:

„Men hvordan gaar det saa egentlig med Jeres egen ny Profet? Ja for vi har natyrlig ogsaa hørt baade et og andet om det derovre til vort. Og det er jo da helt mærkeligt, hvad der saadan fortælles. Han skal jo ligefrem være begyndt at gøre Mirakler nu."

„Saa-aa, det har jeg dog ikke hørt."

„Ja ja — han har da allenfals faaet Skik paa hende, den sorte Trine, som I kalder hende . . . Det maa da næsten kaldes et Mirakel, skulde jeg tro. Og saa er der jo ogsaa en gammel Mand dernere i Lejet, som han skal have kureret for Drukkenskab . . . og det bare ved at gaa ham forbi en Aftenstund og endda ikke sige saa meget som et eneste Ord.“

„Ja saadan fortælles der jo.“

„Ja — sandelig! — det er mærkelige Tider, vi lever i, Frk. Gude! Man gnubber sig oven i sit Hoved og veed saamænd mangen Gang knap, hvad man skal tænke om'et.“

Det var Emanuel, de talte om. Han havde nu opholdt sig paa Egnen i nogle Uger og var i den Tid bleven et almindeligt Samtaleemne her, — ja, trods den Tilbagetrukkenhed, hvori han stadig levede, var han paa Vej til at vække et formeligt Røre i visse Dele af Befolkningen. I Begyndelsen havde man vel været mest tilbøjelig til at smile af det klosteragtige Levnet, han førte, og som efter Sigende endog gik saa vidt, at han fastede visse Dage om Ugen for at modstaa Syndens Fristelser. Henne paa Højskolen ymtede man rentud om, at han var bleven gal. Men saa hændte det, at den sorte Trine en Søndag til almindelig Forbavselse viste sig i Kirken, ja endog søgte Herrens Bord; og snart rygtedes det, at det var Emanuel Hansted, der havde haft Del i denne mærkelige Omvendelse. Fra dette Øjeblik slog Stemningen mange Steder om. Det viste sig, at navnlig blandt Smaafolk og ganske særligt blandt de fattige Fiskere nede i Lejet, som hidtil var forbleven ganske upaavirkede af Egnens aandelige Rørelser, var mange stærkt optagne af denne besynderlige fremmede, der frivilligt hengav sit Liv til Fattigdommens Ydmygelser og Vanære. Han havde undertiden givet sig i Snak med dem, naar de stod ved Stranden og røgtede deres Garn; og skønt de ikke altid forstod hans Tale, havde alene hans sære Skikkelse og Mildheden i hans

Blik og Tone bibragt dem en egen svimlende Fornemmelse af at være kommen i Berøring med det overnaturlige. Ogsaa Egnens syge, og navnlig de fattigste iblandt dem, havde han jevnlig besøgt, dog ikke for at trøste dem. Naar han sad ved deres Senge, talte han om deres Sygdom som om en stor Naade og kaldte deres Lidelser „Guds Kærtegn“, for hvilke de skulde være glade og taknemlige. Særlig megen Tale havde der i den sidste Tid været om hans vidunderlige Indflydelse paa en midaldrende Kone, der led af Mavekræft, og hvis Smertensskrig man forhen havde kunnet høre om Natten over den hele By. Nu, efterat Emanuel nogle Gange havde besøgt hende, var ikke alene disse uhyggelige Skrig forstummede; men Folk, der gik forbi hendes Vindu, kunde høre hende ligge inde i Sengen og synge Takkesange, hvis Jubel steg med Lidelserne.

„Skal De forresten ikke hen og besøge samme Hr. Hansted,“ sagde Frk. Katinka. „De og han var jo i sin Tid gode bekendte.“

Væverens rødrandede Øjne skævede hen til hende med et undersøgende Blik.

„Aa, det kunde der vel ikke være nogen større Gavn ved, troer jeg. — Men hvad mon han ellers saadan gaar og tænker paa, mener Frøkenen?“

„Jeg veed saamænd ikke.“

„Mon han har Spekulationer med detteherre Vennemøde, som nu skal holdes her?“

„Jeg veed ikke.“

„Kaskesens han tænker paa at tale ved den Lejlighed?“

„Ja, det kan jo være.“

„Saa Frøkenen har sletikke hørt noget om den Ting?“

De gav sig til at tale om det paatænkte Møde, og Væveren vedblev utrættelig at udfritte hende om, hvad hun havde hørt angaaende Foredragsemnerne og Talerne; om de første var endelig bestemte, om Ordet vilde blive

givet frit o. s. v. Tilsidst tog han en sammenlagt Avis op af Brystlommen, sad en Stund og glattede den med sin Haand og sagde:

„Se, der var ellers noget, jeg saa gerne vilde bede Frøkenen gøre mig en Tjeneste med.“

„Hvad er det, Jens Hansen?“

„Ja se, det er et bitte Ord her, jeg ikke forstaar. Det er vel latinsk, tænker jeg. Om Frøkenen vil være saa god at se her . . . Jeg har sat Mærke under det med min Tommelnegl.“

Han rakte hende Bladet.

„Utopi,“ læste Frk. Katinka. „Er det . . . det Ord?“

„Ja, Utopi, ja. Hvad betyder ellers det, med Forlov?“

„Det betyder saadan . . . Drømmebillede . . . noget uopnaaeligt . . . og saadan.“

„Drømmebillede, ja saa! Ja se, det tænkte jeg netop! . . . Utopi! . . . Ja saa siger jeg Frøkenen saa mange Tak,“ sagde han og gemte igen omhyggeligt Avisen i Brystlommen.

„Hvorfor er det Dem . . . forresten saa magtpaaliggende . . . med det Ord, Jens Hansen?“

„Aa jeg vilde bare saadan gerne vide, hvad det betød, skal jeg sige Frøkenen.“

„Ja vel. Men . . . har De . . . nogen bestemt Hensigt med det?“

„Ja se, jeg mente jo, at det var immer godt at vide, hvad det var, man læste.“

„Men De maa vel ogsaa . . . have tænkt at bruge det . . . siden det var Dem saa meget om at gøre . . .“

„Nu er det nok paa Tide, jeg kommer afsted,“ sagde Væveren og rejste sig, som om han havde overhørt hendes Spørgsmaal. „Ja saa siger jeg nu Frøkenen Farvel og saa mange Tak.“

Frk. Katinka lo indvendig. Hun kendte Væveren

tilstrækkeligt til at vide, hvor frugtesløst det vilde være at fortsætte Forsøget paa at komme hans Tanker paa Spor.

„Farvel, Jens Hansen," sagde hun da og gav ham denne Gang Haanden.

IV

Emanuel traadte om Eftermiddagen ud af sin lille Have nede ved Stranden. Et Øjeblik stod han og stirrede i Tanker ud over Havet; derpaa gik han langsomt videre ud mod de høje Lyngbakker i Vest.

Han blev herunder stille bevogtet af den lille Sigrid, der havde ligget paa Lur inde under nogle Buske paa Havediget og her oppebiet det Øjeblik, da han gik ud paa sin Eftermiddagstur. Da hun ikke kunde se ham mere, rejste hun sig ilsomt, stillede sig omhyggeligt op saaledes, at Ansigtet vendte lige mod Solen, og følte samtidigt paa sin Kjolelomme.

„Det passer," sagde hun halvhøjt.

Nu vidste hun Besked! Det var Moderen og Mormoderen, som Faderen regelmæssigt hver Eftermiddag gik hen for at besøge.

Med blussende Kinder satte hun sig ned paa Diget og faldt i Tanker.

Ligefra den Dag, hun var kommen hertil, havde det stundesløse Barns altid virksomme Indbildningskraft beskæftiget sig med Moderen. Inde i København, hvor der altid var saa meget, der adspredte hende, kunde der ofte gaa flere Dage, uden at hun kom til at tænke paa hende. Herude derimod havde Omgivelserne daglig vakt hendes Erindring om det gamle Hjem, og hun havde tilsidst sat sig fast i den Overbevisning, at Moderen maatte befinde sig et Sted her i Nærheden. Hver Gang hun saae en fremmed Kvinde nærme sig ude

paa Vejen, standsede hun med bankende Hjerte sin Leg i den Tro, at det var hende. Fra Morgen til Aften ventede hun hendes Komme, som Tanten jo havde bebudet. Med al sin Opfindsomhed havde hun søgt at udfritte Tjenestepigerne og alle andre, som hun kom i Berøring med, om Moderens Opholdssted og om Grunden til hendes Udeblivelse. Men hun havde ingenting faaet at vide.

Saa var det, hun igaar havde indsmigret sig hos den gamle Ellen Kagekone, der endelig havde røbet, at Moderen boede ikke saa langt herfra, nemlig hos Mormoderen, der var syg, og hos hvem hun maatte blive for at pleje hende. Paa sine yderligere Spørgsmaal havde hun faaet til Svar, at Mormoderens Hus laa ude i den Retning, hvor Solen gik ned . . . at sige lidt til Siden derfor . . . ikke til den Side, hvor Kjolelommen var, men til den anden. Men i den Retning var det netop ogsaa, at Faderen var gaaet bort.

Altsaa var det nu ganske bestemt, at gamle Ellen havde talt Sandhed.

Hun blev siddende paa Diget med Hovedet i Hænderne og fortabte sig i Overvejelser. Og nu modnedes hos hende en Beslutning, som siden den foregaaende Dag ganske havde opfyldt hende, ja endog holdt hende vaagen en Tid af Natten. Hun vilde en Dag gaa hen og besøge Moderen, uden at nogen vidste det. Nu kendte hun jo Vejen og kunde aldrig tage fejl. Dagny skulde ogsaa med, hvor meget hun saa brølede. Og Dukke-Lise skulde med, og den skulde have alt sit Tøj vasket og rullet for at være rigtig pæn! . . . Moderen vilde nok blive glad, naar de kom. Men allermest længtes hun næsten efter Bedstemoderen, som var syg. Og ogsaa efter Trofast længtes hun, og efter den røde Kat og gamle Bedstefader. For det var vist ikke sandt, hvad Ellen havde fortalt, at han var død.

. . . Emanuel havde imidlertid fortsat sin Vandring

langsmed Stranden. Himlen var i Løbet af Eftermiddagen bleven lidt skyet, og Havet var ligesom nervøst uroligt, skønt Luften var ganske stille.

Nede ved Havstokken, omkring en opskudt Baad, stod en Flok Fiskere, der i tavs Ærbødighed blottede deres Hoveder, idet han i lang Afstand gik dem forbi. En af dem, en lille Gamling, hvis Ansigts mange stærke Farver tydede paa, at han ikke altid havde hørt til Ædruelighedens Venner, blev endog staaende med Hatten mellem sine rystende Hænder; og alle vedblev de at stirre efter ham, mens han langsomt fjernede sig op mod de store Lynghøjder.

Emanuel havde i den sidste Tid levet endnu mere ensomt og tilbagetrukkent end før. Der var Dage, da han — just paa Grund af den Ærbødighed, der vistes ham — ligefrem skyede Synet af Mennesker. Han vidste kun altfor vel, at han ikke fortjente en saadan Ærefrygt, at han var saare langt fra at have naaet den Fuldkommenhed, man aabenbart tillagde ham. Ak endnu havde Verden et haandfast Tag i ham! Endnu maatte han daglig dyste med Forstandens Anfægtelser; endnu var hver Nat en oprivende Kamp mod Kødets onde Drømme! Og endnu grebes han af Modløshed og timelige Bekymringer, ængstedes særlig for Børnene og deres ubetryggede Fremtid, efterat hans Fader omsider havde gjort Alvor af sin Trusel og frataget ham enhver Støtte.

Han havde derfor nu besluttet at bryde op og drage herfra. Trods det Løfte, han havde gjort sig selv og Hansine, ikke at ville forny deres Samliv, før hans Hjerte var lutret, vilde han nu rejse over til hende med Børnene for i Tro og Haab at genopbygge Hjemmet. Han havde allerede for flere Dage siden skrevet til Hansine derom; og skønt han endnu ikke havde modtaget hendes Svar, tvivlede han ikke om, at hun vilde forstaa, at han trængte til hendes Bistand . . . at de nu

Haand i Haand maatte stride den sidste, afgørende Kamp for hans Frigørelse.

Han vilde end ikke oppebie Mødet paa Højskolen, saaledes som han oprindelig havde haft isinde. Tiltrods for alt, hvad Gud i sin Naade havde forundt ham at udrette her — han turde dog ikke tage dette som Bemyndigelse til at tale i hans Navn. Han maatte ydmygt erkende det for sig selv, — han var for skrøbeligt et Ler, for svag en Aand til at være Guds Vældes Tolk, hans Vredes Flammesværd, hans Barmhjertigheds kaldende Røst i Ørkenen. Men han vilde ikke derfor klage. Glad og taknemlig skulde han henleve sit Liv i stille Afsideshed, ukendt af Menneskene, kun kendt af Gud, glemt af Verden, vejret hen som et navnløst Blad, en klangløs Tone.

. . . Han var kommen op over Lyngbakkerne og havde naaet den yderste og højeste Top, hvorfra der var den vide Udsigt over Fjorden til Kysterne ovre paa den anden Side. Han standsede her ved det høje, korsdannede Sømærke, hvorunder han hver Eftermiddag havde staaet og set over mod den hjemlige Strand og fornyet sin Længsel efter Hansine. Med heftigt bankende Hjerte stirrede han over paa det fjerne Land, der i Eftermiddagens gyldne Soldis hævede sig over Fjorden som et luftigt Drømmesyn.

Ja, han maatte bort nu . . . bort fra Ensomheden her og fra Mismodets Snarer, . . . bort ogsaa fra hende, hans Livs onde Aand. der Gang efter Gang havde krydset hans Veje som Syndens formummede Fristerbud . . . denne skamløse Kvinde med hendes præstelige Galan, i hvis Nærhed det var, som om selve Luften indblæste Kødet dæmoniske Lyster. Ja, han længtes hjem . . . hjem til Freden og Trygheden og Hvilen hos hende, hans Livs gode Engel, der altid havde ledet hans Fod paa den rette Vej, altid støttet ham, naar han snublede, altid vendt sit Ansigt fra ham, naar han sveg. De fandt vel nok

en klinet Hytte og en Strimmel Jord derovre ved Stranden, hvor de kunde friste Livet. Han vilde ikke frygte. Han var jo endnu ung og stærk. Hans Arme havde ikke glemt at brydes med Spade og Hakke. Endnu sad der haard Hud indeni hans Hænder af syv Aars Stræb i Mark og Lade. Ja, nu skulde det ske! Nu skulde han genoprejse sit sunkne Hjem til Guds Ære! Fuglefrit vilde de bygge og bo bag Lyngtuen, og deres Lovsang skulde løfte sig mod Skyen som Lærken en gylden Sommermorgen. Aa, — det var, som klang der Harper i hans Indre, naar han tænkte derpaa! En Frydeklang, en Frihedsjubel svulmede og steg i hans Bryst. Han frygtede ikke! Hvad betød vel Armod, Sult, Lidelse — —?

Fadervor, Herrens Ord,
dækker Kristnes Davrebord.
Bønnens Magt, Daabens Pagt
slaar om Hjemmet Englevagt.

Takkesang, Frydesang
hvælver højt en Stue trang.
Sjælens Savn, Jesu Navn
lukker op for Himlens Favn.

V

Pater Rüdesheimer og Frk. Ragnhild kom i dette Øjeblik gaaende inde over Heden i livlig Samtale . . . han med sin bredskyggede Straahat og en stor Rose i Knaphullet, hun i en lysblomstret Kjole, som hun omhyggeligt løftede op over Lakskoene, for at den ikke skulde blive hængende i de stride Lyngtoppe.

Det var første Gang, hun havde vovet sig herop paa disse Enemærker, og det var ikke frit for, at hun følte sig lidt uhyggelig tilmode i det store, tavse, dystre

Øde, hvorover Sommervinden puslede med en spøgelseagtig Hvisken.

„Her er rigtig økelt!“ ytrede hun hvert Øjeblik. „Dersom man var overtroisk, vilde man da aldrig tvivle om, at her var alle onde Aanders Bolig . . . Og saa er her naturligvis fuldt af Hugorme og Snoge og Firben og al Slags væmmeligt Kryb. Jeg har hele Tiden en Fornemmelse af, at noget bider mig i Benene.“

Ikkedesmindre var det hende selv, der havde foreslaaet Turen herop. Pateren, der kendte hendes Afsky for, hvad hun plejede at kalde Naturen i Adamskostume, var bleven højlig forbavset, da hun under Raadslagningen angaaende Dagens Udflugt pludselig havde udbrudt: „Idag vil vi ud til det yderste Thule!“ Hemmeligheden var den, at hun et Øjeblik forinden fra sit Vindue havde set Emanuel gaa ud mod Hammerbakkerne; og da hun havde hørt fortælle, at han daglig gik derop og ofte var Timer, ja halve Dage borte, havde hun ikke kunnet modstaa Lysten til at faa at vide, hvad han egentlig tog sig for deroppe i Ensomheden mellem Mørkets og Overtroens Aander.

Samtalen mellem hende og Pateren havde da ogsaa næsten under hele Spasereturen drejet sig om ham. Rigtignok havde Pateren — som han plejede — søgt at undgaa dette Emne ved hvert Øjeblik at fortabe sig i almindelige Betragtninger. Han havde givet sig til at fortælle Anekdoter og muntre Oplevelser fra det københavnske Selskabsliv; men med sædvanlig Snarraadighed forstod Frk. Ragnhild bestandig hurtigt og naturligt at føre Samtalen tilbage til dens oprindelige Udgangspunkt.

„Hvad er forresten det, jeg hører om Dem,“ sagde hun saaledes, efterat Pateren en Tid havde underholdt hende med en Fortælling om sin Afskedsvisit hos den gamle Etatsraad Hansted, hvor han havde været saa uheldig at støde paa den nye Kultusminister, der akkurat havde rakt ham to og en halv Finger. — „De har

nok været en Slags Mellemmand ved de sidste Underhandlinger mellem Pastor Hansted og hans Familje."

„Hvorledes? . . . Underhandlinger?"

„Ja, Fru Torm fortalte mig forleden, at De er bleven Etatsraad Hansteds Fortrolige i saa Henseende."

„Hm! Har Fru Torm fortalt Dem det? Nu ja — forinden Etatsraaden rejste til Karlsbad, bad han mig ganske rigtig tale med Sønnen for endnu engang at forsøge at virke paa hans usalige Beslutning. Det er det hele!"

„Saa kan man egentlig ikke sige, at De har haft Held med Dem!"

„Nej desværre! Det kan man ikke. Naa — men det var altsaa det, jeg vilde fortælle Dem om det unge Menneske, der for Tiden beklæder Kultusministerposten —"

„Altsaa ikke engang Deres Overtalelsesevne har kunnet udrette noget! Tænk! . . . Og nu har jo Etatsraaden ovenikøbet nægtet at støtte ham længere. Naa! Man maa i hvert Fald lade Hr. Hansted, at der er Metode i hans Galskab. Jeg er overbevist om, at det er hans ophøjede Martyr-Maal engang at ende med sin Familje paa Ladegaarden!"

Pateren saae et Øjeblik misbilligende paa hende. Derpaa sagde han med den dybe, mørke Alvor, han glimtvis kunde aabenbare:

„Frk. Tønnesen . . . den Sag synes mig forresten lidt for alvorlig til at spøge med."

„Det finder netop ogsaa jeg!" svarede Frk. Ragnhild stødt og i en udæskende Tone. „Vi er hver Dag omgivne af saa megen kedsommelig Snusfornuft, at det virkelig gør godt engang at træffe et Menneske, der har Mod til at følge sin egen Lyst uden først ærbødigst at anholde den offentlige Mening om Tilladelse."

„Hm! . . . Mener De virkelig det, Frk. Tønnesen! Jeg er nu rigtignok af en noget anden Mening. Jeg er aldeles ikke istand til at undskylde, endsige begejstres

for en Letsindighed, blot fordi den er større eller farligere end, hvad vi sædvanligvis er Vidne til hos vore Medskabninger. Jeg veed jo nok, at Forstandighed ikke just staar højt i Kurs i disse de store Følelsers Dage. Vor Tids Helt er Konfusionsmageren, der overalt render Panden mod Væggen og tilsidst brækker Halsen ved at dratte over sine egne Ben, — hvad der poetisk kaldes hans tragiske Skæbne. At se sig for, at bruge sine Øjne og Øren og overlægge en Sag, før man handler, . . . det er altsammen noget, der er den sande Mandighed uværdigt, og som medlidende overlades til Kræmmersjæle og Spidsborgere. Er det ikke saa?"

„O, gak den gyldne Middelvej — dens Endemaal bedrager ej!" deklamerede Frk. Ragnhild. „Er det ikke saadan, det hedder i den underskønne Sang, De plejer at citere for mig?"

„Javist — netop!" svarede Pateren med opvældende Varme. „Jeg anser det virkelig for en højst gavnlig Lære at præke i vore Dage, hvor vi alle har en sygelig Tilbøjelighed til at lave os til Undtagelser og interessante Fænomener. Paa det Almenmenneskeliges Bekostning plejer vi omhyggelig vore Smaaejendommeligheder, opelsker med Flid en eller anden lille Særhed, en eller anden fiks Ide, bare af Frygt for at blive „som alle andre Mennesker" — det værste, nogen veed. Vi maa absolut være noget for os selv, være selvstændige, have Særpræg, som det hedder. Dogmernes Tid er jo forbi! Enhver, der ikke vil anses for en Dosmer, maa have sin private Mening om alt mellem Himmel og Jord, maa i det allermindste paa egen Haand have udgrundet Verdensgaaden og kunne aabenbare en hjemmestrikket Opfattelse af Gud, Himlen, det hinsidige Liv o. s. v."

„Hvor De bliver ivrig, Hr. Pastor! . . . Forresten maa De for Guds Skyld ikke tro, at jeg vil forsvare Hr. Hansted. Jeg har blot tilladt mig den spagfærdige Bemærkning, at man i hvert Fald maa indrømme ham

Mod til at leve i Overensstemmelse med sine egne Teorier. Og der er nu engang noget umiddelbart tiltalende ved, at en Mand lader Ord og Handling følges ad og ofrer sin Velfærd for sin Overbevisnings Skyld, . . . ligegyldigt hvad Værd denne Overbevisning i og for sig har "

„Ikke for mig! For mig er sligt kun et sørgeligt Vidnesbyrd om, at Begrebsforvirringen og Jeg'ets Forgudelse har naaet Storhedsvanvidets Højdepunkt. Hvad der tager sig ud som Mod og Aandsstyrke, er i Virkeligheden blot en slappet Viljes ynkværdige Svaghed. Jeg kender det fra mig selv. Jeg veed af Erfaring, hvor svært det falder, naar man har drømt om at blive Profet og Helgen, da at forlige sig med Tanken om at være en slet og ret Pastor Petersen. Jeg veed, hvor langt mere Selvovervindelse der kræves for at bøje sig ind under den sande Kristendoms Lov, Lighedens og Broderskabets Lov: at gøre sig til eet med sine Omgivelser, — hverken større eller ringere, hverken værre eller bedre!"

Frk. Ragnhild trak paa Skuldrene uden at svare. Hun tænkte i sit stille Sind paa Ordet om Ræven og Rønnebærrene. Hun var i det hele begyndt at føle sig lidt besværet af Paterens daglige Selskab, og hun var ganske glad ved, at han nu snart skulde rejse. Mere og mere havde hun maattet give Fru Betty Ret i, at han var for meget i Familje med de firføddede. Og besad han end noget af en Pudelhunds rørende Trofasthed, saa ejede han desværre ikke dette lærvillige Dyrs Evne til straks at forstaa et lille Vink om, naar dets Nærværelse var til Besvær.

„Overhovedet" — vedblev Pateren næsten heftig — „har jeg ikke saa stor Respekt for det Tilfældighedens Værk, vi kalder vor personlige Overbevisning, at jeg kan indrømme Berettigelsen til uden videre at indrette vort Liv efter den. Jeg mener tvertimod — —"

Han blev afbrudt ved, at Frk. Ragnhild standsede

med et lille Skrig. Hun paastod, at noget havde bidt hende i den ene Fod.

Det viste sig dog blot at have været en Lynggren, der havde strejfet hendes Vrist, saa at Skobaandet var gaaet op.

„Berolig Dem, min Frøken! Det er ikke livsfarligt!“ trøstede Pateren, glad ved at være bleven standset i sin Iver og ved at faa Lejlighed til at skifte Samtaleemne. „Tillad mig nu at være Deres Læge og foretage en højst nødvendig Operation . . . Sammenbindingen af disse to smaa Baand . . .“

„Ja Tak. Dersom De virkelig vil . . .“

Hans Velærværdighed lagde sig ridderligt paa Knæ foran hende midt paa Stien, . . . og enten det nu virkelig var paa Grund af hans tykke Fingres Ubehjælpsomhed, eller fordi han saa længe som muligt vilde nyde Synet af den smalle Kvindefod i den fine Svikkelstrømpe . . . han laa en uendelig Tid og famlede med Baandene uden Resultat.

I det samme fik Ragnhild Øje paa en Skikkelse, der noget borte tegnede sig mørkt mod den nu helt tilslørede Himmel . . . en skyggelignende Mand, som langsomt og med bøjet Hoved vandrede ned over den yderste Skraaning bag det høje Sømærke.

„Binder jeg maaske for fast?“ spurgte Pateren, — han havde mærket et lille Ryk fare igennem hende.

„Aa, det gaar an —“ svarede hun, idet hun hurtig fattede sig, men vedblev ufravendt at stirre efter Skikkelsen derude, hvor Himmel og Jord fløds sammen i Taage.

Synet af Emanuel kom hende vel langtfra overraskende; men det virkede ganske anderledes paa hende, end hun havde ventet. Det slog hende, hvor godt han passede i disse øde, tavse, ensomme Højder, fjernt fra Menneskers Færden. Han blev saa sælsomt fremmedartet heroppe, saa mærkeligt stor i Stilen. — — Men var det virkelig ogsaa ham selv? Ikke alene gjorde

hans Skikkelse et besynderlig ulegemligt og samtidig kæmpemæssigt Indtryk mod Taagehimlens graablaa Dunst; ogsaa hans Holdning og Gang fik i disse Omgivelser et Præg af overjordisk Højhed.

Hun forstod i dette Øjeblik, hvad hun engang havde hørt Fiskerne tale om, at han mindede dem om Kristus paa Alterbilledet i Sandinge Kirke. End ikke Straalekransen manglede. Ved et mærkeligt Tilfælde stod nemlig Solen lige bag ham, omtrent i Højde med hans Hoved, hvor den skimtedes gennem Skyerne som en mat, maanestor Lysskive, der ganske lignede en Glorie, som blot var anbragt lidt for lavt

„Nu haaber jeg, det er tilfredsstillende!“ sagde Pateren og rejste sig efter fuldbragt Gerning.

Men skønt Emanuels Skikkelse nu var dukket under Synslinien, blev Ragnhild staaende som en Støtte. Med et bestandig mere forundret, tilsidst helt forfærdet Udtryk blev hun ved at stirre hen imod den Plet, hvor han forsvandt.

„Vil De sige mig, Pastor Petersen,“ sagde hun omsider og lagde en skælvende Haand paa hans Arm. „Er det mig, der pludselig er bleven gal . . . eller hvorledes forholder det sig? Ser De ogsaa tre Sole paa Himlen i dette Øjeblik?“

„Hvad siger De? Tre Sole?“

„Ja. Se, der . . . og der . . . og der!“

„Ja sandelig! De har Ret! . . . De har virkelig Ret!“

Det forholdt sig rigtigt. Paa hver sin Side af Solen, men i temmelig stor Afstand fra den, saaes i Skyerne en maanestor Lysplet, der blot var en ubetydelig Smule mattere end den egentlige Sol og svagt regnbuefarvet langs den indvendige Rand.

„Men hvad er alt dette for Trolddom!“ brød hun tilsidst ganske ubehersket ud. „Hvor er det dog, De har ført mig hen? Og hvad er det . . . det store, sorte Kors derhenne?“ vedblev hun i stigende Rædsel

ved pludselig at faa Øje paa Sømærket oppe over Højden, hvorfra Emanuel var kommen. „Det er jo som et Golgatha her! . . . Jeg vil bort! Hører De? Jeg vil ikke være her!“

Den ellers under alle Tilskikkelser saa overlegne Frøken tabte et Øjeblik ganske Fatningen. Pateren søgte at berolige hende og gav sig til at forklare Luftspejlingens ganske naturlige Aarsag. Det varede da heller ikke længe, før hun kom nogenlunde til sig selv; men helt i Ligevægt kom hun dog ikke, før hun ved hans Arm var naaet ud af „den ækle Ørken“. Ja, endnu efter at hun var naaet hjem, lød hendes Latter ikke rigtig ægte, idet hun gav sig til at fortælle Betty om sit Eventyr.

VI

Det ikke ualmindelige men flygtige Naturfænomen, der havde indgydt Frk. Ragnhild saa stor en Skræk, bebudede virkelig ikke noget godt. Af Naturens mange Storm-Varsler er maaske intet mere frygtet af Sømanden end netop dette, naar det kort efter Solens Opgang eller henimod dens Nedgang viser sig paa den letskyede Himmel — oftest i Magsvejr og efter længere Tids rolig Sø. Det gælder da om at ryste Havbliks-Døsigheden af sig, før den første af Stormens Forridere kommer. Den kommer gerne som et pludseligt, lynsnart Stød, der afpresser Mastetovene en kort Jammertone og efterlader et fuldkomment Vindstille, en død, uhyggelig Tavshed over det nervøst urolige Vand. Men snart begynder Søen at syde, Folkene maa tilvejrs for at beslaa de sidste Sejl, og Lemme og Luger maa forsvarligt skalkes, før det næste Stormbud melder sig i Horisonten med sit Følge af hvide Skumtoppe.

Ogsaa paa Stranden bliver der Travlhed . . . inde i de smaa, lave Tangtags-Hytter, hvorfra der ligeledes spejdes

efter Tegn i Sol og Maane, naar Fiskerne er paa Havet. Naar Katten begynder at mjave, og Vinden tuder gennem Skorstenen som en Hund, der lugter Lig, ses Konerne hvert Øjeblik ude paa Dørflisen med Haanden over Panden. Gamle Mænd rokker ned til Havstokken ved deres Stave, kigger ud mod Kimingen og mumler med sig selv. Som Flokke af mægtige Ørne sejler de første, mørke Smaaskyer højt og roligt henunder Himlen. Men snart stiger sværere Skymasser op over Horisonten. Det hele Hav er allerede et flyvende Skum, . . . og indsvøbt i en sortgraa Røgkappe kaster endelig Stormen sig ind over Landet med en Vælde, der faar Kirketaarnene til at ryste.

Hansine sad om Aftenen inde hos sin Moder og vandt Garn ved Skæret fra et tyndt Talglys, der i de endnu korte Aftener maatte erstatte den hengemte Vinterlampe. Den lavloftede Bondestue var stadig lige uberørt af de omskiftelige Tider. Tintallerknerne under Loftet og de to indrammede Navneduge med Aarstallet 1798, Armstolen ved Kakkelovnen og det øvrige, aarhundredgamle Udstyr — alt var bleven bevaret med en pietetsfuld Omhu, der efter Hansines Hjemkomst næsten havde faaet Karakteren af en Demonstration.

Kun et Sted manglede der noget. Bænkepladsen for Enden af Egebordet, hvor Anders Jørgen forhen havde siddet med et Par irrede Messingbriller paa sin Klumpnæse og stavet sig gennem „Bladet“, stod nu tom. Den gamle Mand var forrige Vinter bleven angreben af den saakaldte Kyndelmisse-Feber, der i Løbet af faa Dage havde gjort Ende paa hans Liv.

Men hverken dette Dødsfald eller Elses lange, haabløse Sygeleje havde afstedkommet nogen Forandring i Husets nedarvede Skik og Orden. Hansine, der nu ganske havde overtaget Styrelsen af Huset, havde ogsaa i den Henseende ladet sig det være magtpaaliggende at bibeholde det ejendommelige gammeldags Præg, der altid havde hvilet over det. Hun havde

her paa hjemlig Grund genvundet al sin gamle Selvsikkerhed og raadede i Køkken og Stue med en Myndighed og en rastløs Virketrang, der mindede om Moderen i dennes Velmagtsdage. Og der var nok at tage fat i! Gaarden var i den senere Tid paa Grund af Moderens Sygdom og Faderens Blindhed bleven stærkt forsømt; og de havde endda maattet sætte sig i Gæld, fordi Fæstet var udløbet med Faderens Død og atter skulde fornyes, hvad der havde medført store Bekostninger.

Ole Kristian forestod Jordens Drift. Han var nu en fuldvoksen Karl paa fire og tyve Aar, lidt lille ligesom Hansine, men sund og kraftig. Han var under sin Opvækst ikke bleven upaavirket af Søsterens underlige Giftermaal, og der var vel næsten ingen, hvem hendes Vanskæbne var gaaet mere nær til Hjertet. Han havde udviklet sig til et tavst, indadvendt Menneske, lidt af en Særling, der bestandig holdt sig til Hjemmet og saa vidt mulig undgik fremmed Omgang.

Heller ikke Hansine skøttede om Samkvem med Byens Folk; og da tillige den gamle Else, trods alle bitre Erfaringer, endnu paa sit Sygeleje haardnakket nægtede at forlige sig med Sognets nye Magthavere, var der bleven tavst og stille i det forhen saa livlige Boelssted. Af alle Byens „hellige“ betragtedes det næsten som en uren Plet, og aldrig kom de der forbi, naar de to og to gik til eller fra deres Bønnemøder i Forsamlingshuset, uden at tale højt om Hoffærdighed og anføre Sirachs Ord om Hovmod som Roden til al Synd.

Ogsaa denne Aften sad Hansine alene. Ole Kristian var nylig gaaet over i sit Staldkammer for at lægge sig. Paa Bordet ved Siden af Lyset laa endnu den Bog, hvoraf han havde læst højt for hende efter Mørkning. Henne fra Alkoven, hvor det blaastribede Forhæng var trukket for, lød en kort, stødvis Stønnen, — gamle Elses aandedrætsbesværede Søvn. Ellers

hørtes kun Stormen, der buldrede paa Porten og svøbte sig tungt omkring Gavlen.

Det kunde ofte hænde Hansine, naar hun saaledes sad alene efter en virksom Dag, at hendes Tanker sneg sig paa Afveje, . . . søgte tilbage til den Fortid, der skulde være død for hende, kresede om Børnene og Emanuel, hvis Navn aldrig blev nævnet i disse Stuer, i hvert Fald ikke, naar hendes Moder kunde høre det. Gamle Drømme steg da atter lokkende op for hendes Indre og kastede Uro og Tvivl i hendes Sind. Særligt i den sidste Tid var hun Nat efter Nat bleven holdt vaagen af Tanken paa Børnenes Nærhed. Ikke mindst efter at hun havde modtaget Emanuels sidste Brev, hvori han bebudede sin snarlige Genkomst, havde hun haft al sin Selvbeherskelse behov, for at ikke Moderen eller Ole skulde mærke den Raadvildhed, hvori hun var bestedt.

Ogsaa denne Aften var hendes Tanker sky og urolige. Denne Buldren paa Porten, dette Sus over Taget genvakte hos hende Mindet om en anden stormfuld Aften . . . hin Aften for mere end to Aar siden, da Gutten blev bragt tilsengs for ikke at rejse sig mere. Ogsaa dengang sad hun ene med sig selv og sine skjulte Sorger. Hun huskede det tydeligt. Hun sad i den store Stue og havde Døren aaben ind til Sovekammeret for at høre efter Gutten, der ofte skreg isøvne. Først ved Elleve-Tiden kom Emanuel hjem. Munter, høj og smuk traadte han ind ad Døren i sin store Kavaj, der dryppede af Regn, med Stok i Haanden og en Lygte, som Blæsten havde slukket. Hvor tydeligt hun huskede ham! . . . Hun havde siden ofte tænkt paa, at den Aften egentlig var den sidste i deres Samliv, paa hvilken de havde følt lidt Fred og Lykke med hinanden. Fra den Dag begyndte Opløsningen. Med Guttens Død mistede Emanuel det frejdige Haab, den ubetingede Forvisning om at følges af Guds Vel-

signelse, der indtil da havde báaret ham frelst gennem alle Skuffelser. — —

Hun standsede sin Garnvinde og løftede Hovedet med et lyttende Udtryk.

Hvad var det? . . . Hun havde hørt Gaardlaagen blive aabnet . . . Eller var det blot Stormen, der havde løsnet en Luge? . . . Nej . . . Nu lød der varsomme Støvletrin derude over Stenbroen.

Hun blegnede.

Emanuel! — foer det igennem hende.

Hun rejste sig vaklende op og støttede sig til Stoleryggen . . . Kom han virkelig herind? . . . Ja, nu steg han op ad Trappen . . . Han bankede paa Døren.

Nej, nej, . . . hun vilde ikke se ham! Han havde ingen Ret dertil — —!

I det samme løftedes Klinken sagte, og Væver Hansens lange Overkrop strakte sig frem bag den halvaabne Dør.

„Godaften, Hansine," sagde han i hviskende Tone og uden at træde ind i Stuen. „Jeg kom justement forbi og saae, at her var Lys. Og saa tænkte jeg, jeg skulde dog høre, hvordan det stod til hos jer. Hvordan gaar det med din Mo'er? . . . Staar der noget paa?"

Hansine svarede tilsyneladende rolig:

„Det er ved det gamle. Hun ligger mest og døser. Og det er vel det bedste. — Du kan godt komme herind, om du vil!"

„Ja, er det blot ikke bleven noget silde," sagde Væveren tvivlraadig og saae sig omkring.

„Ja, det maa du selv om," svarede Hansine; hun klippede Lysets Tande — hendes Haand skælvede endnu — og satte sig atter ved sin Garnvinde.

Væveren lukkede omsider Døren bag sig, snød Næsen henne ved Kakkelovnen og tog Plads paa Bænken bag den øvre Bordende. Henne i Alkoven blev der i

det samme stille. En famlende Haand søgte at skille Forhænget ad. Men Forsøget lykkedes ikke. Og straks efter lød igen den korte, stødvise Stønnen ud i Stuens Stilhed.

„Jeg kan hilse dig ovre fra Sandinge,“ sagde derpaa Væveren; han sad foroverbøjet, med Armene paa Knæene, og tørrede sine Fingre i et rødtærnet Lommetørklæde. „Jeg var en lille Vending derovre idag for at se, hvordan det stod til. Man har jo hørt saa mange mærkelige Ting derovrefra i den sidste Tid.“

Der blev straks nogen Tavshed.

„Det er egentlig svært, som han . . . som . . . jeg mener Emanuel, . . . jeg siger, det er svært, som han er kommen paa Tapetet derovre. Nu har han jo igen gjort et helt Mirakel paa en gammel Drukkendidrik nere i Lejet.“

„Ja saa,“ svarede Hansine kort.

„Ja han har vel forresten skrevet til dig om'et, kan jeg tænke, Du faar jo stændig Breve fra ham, — ikke sandt?“

„Han har ingenting skrevet om det.“

„Aa nej, han har vel tænkt, han havde det ikke nødig, — saa meget som man snakker om det! For det var ligefrem helt mærkeligt at være Vidne til, hvor Folk var opsatte. Og det er da endelig heller ikke saa underligt.“

Der blev igen en lang Pavse.

„Var du maaske derovre for at gøre Emanuel et Besøg?“ spurgte tilsidst Hansine.

Væveren betragtede hende en Stund med det ene Øje tillukket. Det saae ud, som om han betænkte sig paa, hvormeget han turde betro hende.

„Jeg saae ham slet ikke,“ sagde han derpaa. „Nej, jeg gjorde saamænd ikke. Men—n . . . dine to smaa Tøser saae jeg.“

Det gav et Sæt i Hansine.

„Hende — Sigrid hedder hun jo — hun sad paa

en Sten nere ved Vandet; og oppe ved Haven stod den bitte Dagny og græd, det bitte Skidt. — — Det er nu ikke for det, jeg kunde saamænd godt have haft Plaser af at sige Emanuel et Goddag igen. For det bliver vi vist alligevel nødt til at vedgaa, Hansine, at vi Skibberupsfolk ikke bar os ad imod ham, saadan som vi skulde. Jeg har tænkt meget over den Ting, — Tiden har li'egodt vist, at han havde Ret i mange Dele. Men det har jeg forresten mærket mere end een Gang, at Emanuel havde ligesom en hel underlig profetisk Gave til at se ind i Fremtiden. Mener du ikke ogsaa det?“

Hansine forholdt sig stadig tavs.

Han vedblev at fortælle. Det var hans Hensigt at gøre det første, forsigtige Forsøg paa at vinde hende for en Plan, han nogen Tid havde gaaet og syslet med, og som han — trods Fortidens mange sørgelige Erfaringer — havde udarbejdet efter sin gamle Grundsætning: med ondt skal ondt fordrives. Han tænkte paa intet mindre end igen at rejse en Stemning for Emanuel i Menigheden. Han vilde forsøge paa at benytte ham som et Gudhaands-Plaster, der skulde drive den aandelige Usundhed ud i Vanvidets Selvtilintetgørelse. Men da Hansine stadig intet svarede, fandt han det raadeligt foreløbig ikke at trænge for stærkt ind paa hende og rejste sig derfor og bød Godnat.

Hansine blev siddende ved sin Garnvinde og sad der endnu længe, efter at Væveren havde forladt hende. Men Traaden var gleden hende afhænde, . . . hun sad foroverbøjet, med Haanden under Kinden, og stirrede ud over Gulvet. Det rødlige Skær fra Talgstumpens krumt glødende Tande belyste den ene Side af hendes ejendommeligt haardt tegnede Ansigt, hvis Udtryk de mørke Slagskygger ved Munden og over de dybtliggende Øjne gjorde endnu mere strengt og alvorligt.

Væverens Ord om Børnene havde paany rejst alle Moderhjertets tunge Selvanklager; og dog var hun fuld-

kommen fattet. Med roligt Overlæg optog hun igen den lange Række Spørgsmaal, som hele denne Sommer men navnlig efter Modtagelsen af Emanuels sidste Brev havde opfyldt hende Dag og Nat. Hun spurgte sig selv, om ikke Børnene, dersom de vendte tilbage til hende, — og da navnlig Sigrid — hurtigt vilde trættes af Bondelivets Ensformighed og længes bort til det bevægede Liv, hvori de nu var bleven hjemme? Jo, — sikkert! Ulykken var engang sket, og det vilde være en dobbelt Synd mod Børnene, om de nu igen blev rykket op af den Jordbund, hvori de var begyndt at slaa Rod. Den Forsyndelse, hun i sin Tid i en Slags Vildelse havde begaaet mod dem og mod sig selv ved at give dem ud af sin Haand, lod sig ikke længer gøre god igen. Alt, hvad der nu stod i hendes Magt at gøre for dem, var at værne om sig selv, i ydre og indre Henseende at befæste sit eget Liv, saa de altid hos hende vilde kunne finde en Nødhavn, dersom de engang skulde lide Skibbrud i Verden og trænge til hendes Hjælp. Hvem vidste? Det Tidspunkt var maaske nærmere, end nogen i dette Øjeblik tænkte.

Og Emanuel? Aldrig havde de vel forstaaet hinanden mindre, aldrig været hinanden fjernere end netop nu. Hun havde kunnet mærke det paa hans Breve, hvorledes han mente at skulle finde hende ganske som den samme, han havde forladt. Han vidste jo intet om, hvad hun havde gennemlevet derude ved det aabne Hav, blandt Skallinglandets stærke og frie Folk. Han anede intet om dette lange Aar, da hun i sin Forladthed havde fundet sig selv igen . . . intet om den dybe Skamfølelse, hvormed hun nu betragtede hele sit forgangne Liv og ikke mindst netop de Øjeblikke deri, hvorom Emanuel maaske bevarede de bedste Minder.

Ja, det stod urokkeligt fast nu. De maatte skilles. Hun vilde ikke se ham mere. Hun vilde ikke nu lokkes ud paa nye Eventyr. Den dyrekøbte Fred, hun havde naaet, skulde ikke atter letsindigt sættes paa Spil. Ung-

dommens forfængelige Drømme havde hun skrinlagt. Hun havde lært, at Lykken her i Livet bestod i at have sin Rod i egen Jordbund og vokse i Lyset af den hjemlige Himmel — hvor lav og trang og solforladt denne end var. Aldrig — end ikke i Ensomheden derude ved Havet, skilt fra Mand og Børn — havde hun følt en saa knugende Hjemløshed som den, der havde forvirret hendes Sind i Vejlby Præstegaard!

Ogsaa for Emanuel var det bedst, at alt nu blev uigenkaldeligt forbi imellem dem. Naar hun skrev det til ham, saa aabent, saa afgørende, at ingen Misforstaaelse længer var mulig, vilde maaske ogsaa han endelig bringes til Fornuft, komme til Klarhed over sig selv og gifte sig med Frk. Tønnesen. Hun ønskede af et oprigtigt Hjerte, at dette sidste vilde ske. Saa fik Børnene igen et eget Hjem, hvortil de nu maatte trænge. Og hvad hende selv angik . . . nu ja, saa vilde hun nok efterhaanden falde helt til Ro, finde sin lille Lykke ved at tænke paa dem alle tre, sin Tryghed ved hver Dag at betro dem til Guds Varetægt.

TREDJE BOG

I

Fru Betty gik urolig frem og tilbage i Havegangen. Skønt det var højt op paa Formiddagen, var hun endnu i Morgendragt, havde et lille Nøgleknippe ved sit Bælte og et sort Kniplingsstykke over Haaret. Ofte bøjede hun sig frem over Havelaagen og spejdede til alle Sider, og et Par Gange gik hun helt ud af Haven og søgte op paa en lille Høj et Stykke fra Gaarden, hvorfra hun med et bekymret og anspændt Udtryk stirrede ud mod de fjerne Bakker paa den anden Side af Byen.

Paa Tilbagevejen fra en af disse Udflugter overraskede hun Børnene i en skjult Krog bagved Ladelængen, hvor Sigrid hele Formiddagen havde været travlt optaget af at hænge sit Dukketøj til Tørring paa en Snor. Ogsaa den lille Dagny var beskæftiget her, skønt ikke med sin gode Vilje. Den stumpede Tyksak stod med Fingren i Munden og brummede modvilligt, mens Søsteren hvert Øjeblik foer hen til hende, enten for under hemmelighedsfuld Hvisken at betro hende sine store Planer eller for ved et Par Smaaknubs og en alvorlig Gennemrysten at indprente hende, at hun ikke maatte fortælle Tanten eller nogen anden, hvad der her gik for sig.

Det var ikkedesmindre en højst uklar Skyldbevidsthed, den lille nu røbede, da Tanten pludselig dukkede op foran dem. Sigrid derimod blev flammende rød helt opover Panden.

„Vi leger saa godt!“ raabte hun straks Tanten imøde med et af de glade Udbrud, hvormed Børn troer at kunne skjule en daarlig Samvittighed.

Fru Betty var da ogsaa altfor optaget af egne Tanker til at mærke noget paa Børnene. Hun gav dem i Forbigaaende sin sædvanlige Formaning om at passe godt paa deres Klæder og vendte dermed tilbage til Haven.

Her kom Tjenestepigen Angelica imod hende fra Havestuedøren og sagde:

„Frue! Der er en Mand, som gerne vil tale med Herren.“

„Han er ikke hjemme, maa du sige. — Hvad er det forresten for en Mand?“

„Jeg kender ham ikke. Men det er vistnok den samme, som var her forleden Dag, da Herren heller ikke var hjemme.“

„Saa gør ham en Undskyldning og bed ham komme igen om en Timestid, dersom det er ham belejligt. Til den Tid er Præsten nok kommen hjem.“

Fru Betty havde taget Plads paa Tremmebænken under det skyggefulde Æbletræ, der i Sommerens Løb var bleven hendes Yndlingsopholdssted. Hun tog et Haandarbejde, der tilfældigt laa der, og gav sig til at strikke for at bekæmpe sin Sindsbevægelse. Hendes Ansigt var usædvanlig blegt, Øjnene røde og forvaagede. Den Spænding, hvori hun nu snart i et Døgn var bleven holdt, havde aldeles ødelagt hende. Hele hendes Legeme var som elektrisk af Nervøsitet.

Siden den foregaaende Dags Eftermiddag havde hun ikke set Emanuel. Hun havde dengang været inde hos ham i hans Stue med et Brev, som Posten havde bragt, og i hvis Udskrift hun havde ment at genkende hans Kones uøvede Haand. Allerede længe havde hun

kunnet mærke paa Emanuel, at han ventede at høre derovre fra sit gamle Hjem, og hun forstod nu, at dette var det utaalmodigt imødesete Svar, der skulde bestemme over hans Fremtidsskæbne. Underligt nok var hun straks bleven lidt uhyggelig tilmode ved Synet af Brevet; det syntes hende at se ud til at indeholde et sørgeligt Budskab. Aldrig før var den Tanke blot et Øjeblik faldet hende ind, at hendes Broders Kone kunde vægre sig ved at forny det afbrudte Samliv. Nu begyndte kun at ængstes, — og hvad der senere var sket, havde hun yderligere bestyrket den mørke Anelse, der straks betog hende.

Emanuel havde den hele Aften ikke ladet sig se. Han havde lukket sig inde i sit Værelse og ikke villet indlade nogen, hverken Tjenestepigen, da hun vilde bringe ham hans Aftensmad, eller Børnene, da de bankede paa for at sige Godnat. Selv havde hun derfor opgivet at komme til at tale med ham; men hele Natten havde hun hørt ham gaa frem og tilbage over Gulvet i sin Stue, . . . og denne vedholdende, endeløse Vandren havde vakt et opskræmmende Minde hos hende. Det var nemlig noget af det, hun tydeligt erindrede om sin afdøde Moder, at ogsaa hun kunde gaa saaledes halve Dage og hele Nætter frem og tilbage i sit Værelse uden en eneste Standsning. Endnu Natten før hendes Endeligt havde hun hørt hende saaledes vandre utrætteligt, . . . og den dumpe, gengangeragtige Lyd af Emanuels Skridt havde derfor indgydt hende en Angst, saa hun hele Natten havde ligget og rystet i sin Seng. Først da det begyndte at dages, var der bleven stille inde hos ham, og hun var endelig falden isøvn.

Men nu til Morgen havde Pigen fortalt, at han allerede ved Solopgang var gaaet bort; hun var bleven vækket ved at høre ham aabne Havestuedøren; og bag sit Gardin havde hun da set ham gaa gennem Byen ud mod de vestre Bakker. Nu var Klokken elleve, . . . i henved et Døgn havde han altsaa intet spist.

Hun turde sletikke tænke paa, hvad der skulde blive af ham, dersom nu ogsaa Vejen til hans gamle Hjem blev spærret for ham. Han var efterhaanden bléven hjælpeløs som et Barn. Hun havde i den sidste Tid maattet behandle ham næsten som en umyndig, bestemme hans Maaltider, pusle om hans Person og tage Vare paa hans Klæder, fordi hun følte sig overbevist om, at han endog glemte at skifte Linned, dersom hun ikke mindede ham.

Hun foer sammen. Hun havde hørt Skridt ude paa Vejen. Havelaagen aabnedes langsomt. Fortabt i sig selv kom Emanuel gaaende ind over Gangen.

Da han fik Øje paa hende, standsede han.

„Sidder du der?“ sagde han med dæmpet Stemme. „Hvor er Børnene?“ lagde han til lidt efter.

„De leger ude bag Ladelængen. Skal jeg hente dem?“

„Aa nej, lad dem lege! . . . Jeg er ogsaa lidt træt nu.“

Han satte sig tungt ved Siden af hende paa Bænken.

Fru Betty var saa beklemt, at hun længe ikke kunde finde et Ord at sige. Endelig sagde hun:

„Her har været en Mand for at tale med dig, Emanuel. Det var nok den samme Mand, som var her forleden Dag, da du hellerikke var hjemme.“

„Hvad var det for en Mand, Betty?“

„Jeg veed ikke. Det maa vist være en fremmed. Angelica kendte ham i hvert Fald ikke.“

Ligesom vaagnende vendte Emanuel Ansigtet om imod hende.

„Hun kendte ham ikke, siger du! . . . Det var dog besynderligt!“

„Aa, hvorfor det, Emanuel? Her har jo oftere været fremmede Folk, der vilde tale med dig.“

„Ja, det er sandt — naturligvis.“

Fru Betty søgte at læse sig Vished til i Broderens

Ansigt. Men dettes Udtryk bestyrkede hende egentlig ikke i hendes Formodning om det skæbnesvangre Brevs Indhold. Emanuel var nok meget bleg og øjensynlig dybt bevæget; men han syntes hende mere højtidelig betaget end egentlig nedbøjet.

Med et Glimt af Haab tænkte hun paa, om hun alligevel skulde have taget fejl.

„Du var nok tidligt oppe imorges, Emanuel. Pigen fortalte, at du gik ud allerede ved Solopgang. — Har du ikke sovet godt inat?“

Emanuel nikkede mekanisk uden at have hørt, hvad hun sagde. Han sad foroverbøjet, med den ene Haand under Kinden, den anden støttet til Haandtaget af sin Stok.

„Sig mig, Betty,“ sagde han tilsidst i en Tone, som talte han lige saameget til sig selv som til Søsteren: „Sig mig — kan du huske Mørkningstimerne derhjemme, da vi var Børn?“

„Mørkningstimerne?“

„Ja. Kan du huske . . . Moder sad i Lænestolen i den grønne Stue, hvor Lyset fra Gadelygten faldt ind, . . . og vi sad omkring hende paa Skamler eller oppe paa hendes Skød. Hun fortalte os Eventyr om Kæmper og Kongesønner, der drog ud i Verden for at plante Kristi Banner mellem Hedningefolket.“

„Jeg var jo saa lille dengang, Emanuel. Jeg husker kun lidt fra den Tid, da Moder var helt rask.“

„Aa ja, det er sandt. Jeg var jo nogle Aar ældre. Jeg husker, at jeg selv var begyndt at læse i Sagnhistorien og i Krønikebøgerne dengang. Jeg vilde være Soldat og Kriger og forstod sletikke, hvorfor Moder bestandig sagde, at jeg skulde være Præst. Saa en Aften, da jeg spurgte hende derom, strøg hun mig over Haaret og sagde: „Fordi jeg troer, at det er Guds Bestemmelse med dig, min Dreng!“ Jeg husker endnu tydeligt det underlige Indtryk, de Ord gjorde paa mig. Den Aften læste jeg for første Gang af mig selv i Biblen.“

„Ja, Moder har jo haft stor Indflydelse paa dig, veed jeg."

„Saa var der ogsaa en anden Gang . . . Moder havde Besøg af den gamle Pastor Hagensen, der var hendes gode Ven. Jeg tænker, de har siddet og talt sammen om at bestemme Livskald for Børn eller sligt . . . det veed jeg nu ikke. Men tilsidst pegede Moder paa mig og sagde: „Hvad seer saa min Søn der ud til at skulle blive?" Jeg maatte gaa helt hen til den gamle Mand; han tog mig under Hagen, og da han havde seet lidt paa mig — jeg husker det saa tydeligt, som var det sket igaar — lagde han Haanden paa mit Hoved og sagde: „Du bliver nok en Kirkens Mand, troer jeg vist." Jeg var dengang ikke mere end tretten Aar."

„Men hvorfor kommer du til at tænke paa disse Ting netop idag, Emanuel?"

„Hvad siger du?"

Han løftede Hovedet og saae overrasket op paa hende. Han havde efterhaanden aldeles glemt, til hvem han talte.

„Aa jo," sagde han og lagde atter stille Hovedet ned i sin Haand. „Jeg skal sige dig, Betty . . . saa mange Aar er det altsaa, siden jeg fik Indvielsen. Fra Barndommen har min Livsvej været ligesom skæbnebestemt. Og dog har jeg indtil denne Morgen følt Tvivl, om jeg nu ogsaa virkelig havde Kaldelsen."

Betty sænkede sit Strikketøj i Skødet.

„Kaldelsen?" sagde hun. „Jeg forstaar dig ikke . . . Hvad mener du, Emanuel?"

„Den rette Kaldelse, mener jeg. Guds Kaldelse."

Betty rystede paa Hovedet.

„Jeg forstaar dig ikke."

„Aa jo, du veed dog nok, at jeg aldrig har hørt til dem, der troer, at Kjole og Krave gør en Mand til Præst, eller at en Eksamen tør gælde for Guds Be-

myndigelse til at tale i hans Navn. Og dog har jeg først sent ret forstaaet, hvorledes Gud selv udvælger sine Tjenere ... optugter dem gennem haarde Prøvelser til lydige Fuldbyrdere af hans Vilje. Kan du huske, Betty, at jeg for nogen Tid siden fortalte dig et Sagn, jeg dengang netop havde læst? Det var om en from Mand i Jødeland, der gennem hele sit Liv ydmygt havde søgt Gud og fulgt hans Veje, — Verdens Børn til Forargelse. Og dog slog Herren ham Saar paa Saar, indtil han var hjemløs her i Livet som Fuglene paa Havet. Og der stod, at først da fattede han Guds Vilje med ham og gik ind i Templet, hvor Herren i et Syn bød ham at forkynde Dommen over det ulydige Folk. — — Den Fortælling har jeg siden ofte tænkt paa. Jeg synes, den er som et Spejl for mit eget Liv. Jeg føler det nu ... ogsaa mig har Gud længe forgæves kaldt paa. Ogsaa mig har han med sin tugtende Haand maattet fravriste alt, ... alt, indtil nu min sidste Tilflugt, før jeg fik Mod til fuldt at forstaa ham.“

„Hvad siger du? Har din — —?

„Ja, Betty, nu er ogsaa jeg hjemløs her i Verden som en Maage paa Havet. Jeg har ingen Hustru mere, intet Hjem. Jeg er ene nu med mine smaa.“

Strikketøjet var gledet ned fra Bettys Skød. Hun foldede Hænderne foran Brystet og saae paa Broderen med et rædselslagent Blik.

„Og det er ... Kaldelsen, siger du?“

Emanuel nikkede.

„Ja, jeg føler det. Gud har krævet mig nu ... fuldt og helt ... Og jeg giver mit Liv i hans Haand.“

De sad et Øjeblik tavse. Betty bøjede Hovedet og sænkede Hænderne i sit Skød; — nu, da hun havde faaet Visheden, sank hun kraftesløs sammen. Men hellerikke Emanuel formaaede længer at beherske sig. Hans store, ubevægeligt fremstirrende Øjne stod fulde af Taarer, og hans Tale lød som en med Møje undertrykt Graad, idet han vedblev:

„Det er jo saa underligt for mig. For . . . ja, nu kan jeg sige det . . . jeg har jo altid følt, at Gud havde en Hensigt med mig og mit Liv. Det var ikke Hovmod. Jeg har aldrig troet mig hverken større eller bedre end andre. Langtfra! Men Kristus har selv sagt det: „Min Kraft er mægtig i de svage.“ Og dog! Nu, da det er sket, forstaar jeg ikke, at Gud har fundet mig værdig. Imorges . . . imorges, da han kaldte mig i Enrum med sig, og jeg rejste mig af min Seng . . . og da jeg stod derude paa de høje Marker Ansigt til Ansigt med min Fader, . . . det var, som knugedes jeg til Jorden af hans Aands Vælde, og jeg havde ikke Mod til at opløfte mit Blik imod ham! Men han saae min Frygt og tog mig ind til sit Hjerte —.“

Han holdt inde. Sindsbevægelsen var ved at overmande ham. Erindringen om den nys udstaaede Dødsensangst fik hans brudte Stemme til at bæve. Han rystede som af Kulde, og Taarerne gjorde hans Kinder vaade.

De sad atter tavse en Stund.

„Hvad tænker du nu at gøre. Emanuel?“ spurgte tilsidst Betty.

„Fuldkomme den Gerning, Gud giver mig at gøre. Andet veed jeg ikke. Min Vilje er i hans Haand!“

„Men hvad vil du da? Tænker du paa at blive Præst igen? Eller hvad vil du?“

„Jeg veed det ikke.“

„Vil du maaske rejse? Gaa om som Lægprædikant? . . . Og Børnene?“

„Jeg veed det ikke. Men jeg har bedet Gud om et Tegn, at jeg kan være beredt.“

Betty kunde ikke længer beherske sig. I et Udbrud af vild Forfærdelse kastede hun sig om Broderens Hals og raabte:

„Emanuel! Emanuel! Kom dog til dig selv! Hør mig dog! Du veed ikke, hvad du siger! — — Nej, nej, du faar ikke Lov at tale. Du maa høre mig, jeg

er dog din Søster! Det er forfærdeligt! Emanuel ... Du maa komme til Fornuft — hører du? — Du maa tænke paa Fremtiden, paa Børnene, paa os alle. Se dog! Du veed ikke, hvad Dag du staaer paa Gaden uden Tag over Hovedet, uden en Bid Brød til dine Børn. Fa'er vil ikke hjælpe dig mere ... og kan det hellerikke. Jeg har ondt nok ved at hjælpe mig selv. Du veed, hvor lidt Torm efterlod. Hvad vil du da gøre? Styrt os dog ikke i Ulykke, Emanuel! ... Nej, du maa ikke tale. Nu skal du engang høre Sandheden! Har du ikke gjort os Sorg nok? Er det ikke din Skyld, at Fa'er er syg og fortvivlet? Vi er allesammen fortvivlede for din Skyld, Emanuel! Veed du, at jeg har seet Fa'er græde over dig? Det skulde du tænke paa! I mere end ti Aar har vi levet i Angst for dig. Er det ikke nok! Skal vi da aldrig kunne tænke paa dig uden med Skam? ... Aa, Emanuel, om du blot vidste — —."

Hun formaaede ikke at tale mere. I et Anfald at krampagtig Hulken sank hun sammen ved Broderens Bryst.

Emanuel lod sagtmodig sin Haand glide nogle Gange ned over hendes Haar.

„Stille, Søster! Stille! Du er ikke god mod dig selv! ... Og hvorfor vil du forarges paa mig? Sig mig, har ikke Kristus vist os Vejen ind til den evige Glæde ... han, som ikke vilde eje det, hvortil han kunde hælde sit Hoved!"

„Aa — hvor du taler!" afbrød Betty i opblussende Heftighed og rettede sig paany i Vejret. „Det er formasteligt! Troer du, Gud har givet dig Hus og Hjem og Slægt, for at du skal lægge det altsammen øde? Har han givet dig Hustru og Børn, for at — —".

Hun fik ikke udtalt. Emanuel lagde Haanden paa hendes Arm og saae betydningsfuldt paa hende.

„Betty, — var det dig mon ikke tjenligere, om du

gik irette med dig selv, før du anklagede andre? Ogsaa dig har jo Herren hjemsøgt! Troer du ikke, han har haft et Ærinde hos dig, da han bankede paa din Dør med Dødens kolde Haand? Troer du ikke, han kom for at spørge, om du nu var hjemme for ham . . . for ham alene? Luk dit Hjerte op engang! Se, Gud har taget dit Barn og din Mand fra dig, dertil Rigdom, Ære, Anseelse og Verdens Beundring, . . . har du husket at takke ham derfor? Har du skønnet paa, at han saaledes har taget Byrde paa Byrde fra dig og kærligt beredt dig Vejen til hans Faderhjerte? Hvis ikke, saa er det Tid, at du ræddes over dig selv! Det haster, Betty! Mærker du det ikke? Dommens Dag er nær! Ser du ikke, hvordan alting vakler, at Verden er i Opløsning? Gud har taget sin Velsignelse fra Menneskenes Samfund, og Dæmonerne regerer i det som Ormene i et Aadsel. Gaar ikke allerede Lasterne nøgne paa Gaderne? Har ikke Hovmod og Hævngerrighed forgiftet alles Sind? Ser du ikke, hvordan Stand rejser sig mod Stand, Folk mod Folk, . . . Hadet har tændt Landene i Flammer, og Blodtørsten brøler af Kanonernes Munde. Ja, selv i Guds eget Hus, i Kristi egen, bloddøbte Menighed er hans Aand landflygtig. Selvretfærdighed og Selvklogskab fører Strid om Kirkens Højsæde? Sandelig, jeg siger dig, — Herrens Dag er nær! Ve da den, han forstøder!“

Han havde rejst sig og truende løftet Haanden mod Himlen. Men pludselig slog hans Stemme over; Armen sank ned og han sagde — mildt og halvt forsonende:

„Søster! Giv mig din Haand! Nu vil du ikke høre mig, — men ogsaa din Tid vil komme, det troer jeg sikkert. Ogsaa du vil engang med Forfærdelse forstaa Ordet, at den, som har elsket sit Liv, skal miste det. Jeg kender din Sjæl, Betty. Du følger mig nok efter! . . . Giv mig din Haand derpaa!“

Hun gjorde, som han bad. Men da han var gaaet, søgte hun ind i Nøddegangen, hvor ingen kunde se hende, og vred fortvivlet sine Hænder.

II.

Sigrid og den lille Dagny sad nede ved Stranden og legede, da de — kort før Middag — blev kaldt ind til Faderen, der til deres Forundring tog dem op til sig og Gang efter Gang bevæget kyssede dem paa Kinder og Øjne. Dobbelt overraskede blev de, da han efter Middagsmaaltidet sagde til dem, at de skulde tage deres Tøj paa og følge ham paa en Spaseretur, — sligt var ikke hændet dem, saa langt de kunde huske tilbage. Endnu da de stod med Helgolænderhattene paa, havde de ondt ved at tro, at de havde forstaaet ham rigtig. Men Emanuel tog dem i Haanden, og de fulgtes over Markerne ud til de store, grønne Enge, hvor de gav sig til at plukke Blomster langs Aabredden og betragtede Skyernes og Fuglenes Spejlbilleder dybt nede i det blanke Vand.

Der var opvældet i ham en Trang til endnu engang at aande ud i Livets Luft, før hans Time slog. Han havde sagt til sig selv, at den Frist, Gud endnu undte ham, turde han vel anvende til at nyde Fredens Glæder sammen med sine smaa, indtil Trængslernes Dage kom. De vilde sikkert snart komme! Og herpaa var han fuldt forberedt, at fra den Dag, Guds Røst havde lydt over Verden gennem hans Mund, vilde hans Dage opgaa i en aldrig hvilende Kamp, der tilsidst skulde kræve hans Liv.

I sin langskødede Frakke og med sin flade Hat gik han nu der smaanynnende og plukkede Engblommer eller lyttede til Lærkerne, der trilrende steg og sank under den blaa Himmelhvælving. Tilsidst satte han sig hen med Børnene ved Aabredden og flettede Blomsterkranse for dem, imens han fortalte dem om de

smaa Alfer, der nede i Blomsternes Kalke bryggede Dugg og kogte Honning; og skønt Dagny hurtig faldt isøvn under hans Fortælling, og hellerikke Sigrid syntes at more sig, mærkede han det ikke, saa optaget var han efterhaanden selv bleven af den barnlige Leg.

Taalmodigt bærende det indslumrede Barn paa sin Arm og med den udtrættede Sigrid hængende i Frakkeskødet vendte han først efter et Par Timers Forløb tilbage til Hjemmet.

Kort efter stod han i Ensomhed nede ved Stranden, helt ude i Havstokken, og saae sig omkring paa Himmel og Hav. Med et eget skælvende Vemod, fremkaldt af Tanken paa den nære Afskedsstund, iagttog han sine gamle Venner, de sølvhvide Maager, og fulgte med Blikket Landets dybt indskaarne Kyst og de høje, solbelyste Skrænter til bægge Sider. Han var saa overvældet af Strandens Skønhed denne Eftermiddag, saa betaget navnlig af det fine Farveskær, hvori alt laa badet, at Taarerne traadte ham i Øjnene. Aldrig havde Synet af Naturen henrykt ham som i disse Øjeblikke. Aldrig havde dens Skønhed saa tydeligt aabenbaret sig for ham som en Afglans af den himmelske Herlighed. Og han forstod godt hvorfor. Hans Sjæl havde omsider løftet sig over Forkrænkeligheden. For første Gang i sit Liv betragtede han Verden som den, der havde overvundet den. For første Gang saae han det jordiske gennemskinnet af det eviges Straaleglans. — O ja, sukkede han, om Menneskene dog blot vilde oplade Sjælens Sanser, da laa Himmerig aabent for deres Blik, hvor de end færdedes. Da tonede Englenes Sang ned gennem Luften, og hver Lyd blev en Genklang af Evighedens dejlige Harmonier — —!

„Goddag“, lød en Stemme bag ham.

Han vendte sig om. Deroppe paa Stranden stod Frk. Ragnhild i sin store Hat og med en Vifte hængende ned fra Bæltet.

„Goddag,“ gentog hun — øjensynlig ikke helt dristig — da Emanuel hverken hilste eller svarede. „Det gør mig ondt, at jeg maa forstyrre Dem. Men De kommer virkelig til at fortælle mig, hvad der er paafærde med Deres Søster. Jeg kommer netop deroppefra, og Pigen sagde mig, at Betty havde lagt sig og ikke kunde modtage nogen. Hun er da ikke syg? Hun har set daarlig ud i de sidste Dage. Jeg er rigtig urolig.“

Emanuel blev endnu et Øjeblik staaende uden at svare. Han var ved Synet af hende bleven greben af dyb Forundring; det syntes ham saa længe — saa uendelig længe, siden han sidst havde haft hende i sine Tanker. Den Fristelse, hvori hendes Skikkelse havde holdt ham fangen, mindedes han som en fjern, ond Drøm. Ja, nu var han frigjort! Udslukt var den Kødets Brand, der havde fortæret ham . . . nej, ikke udslukt, men forvandlet, forherliget, taget op i den store, bekymrede Næstekærlighed, der nu ganske fyldte hans Sjæl.

„Vær uden Frygt,“ sagde han, idet han langsomt nærmede sig hende. „Jeg troer tvertimod, at Betty nu er paa Veje til at blive karsk.“

Hans Ansigt var mørkt alvorligt. Kun i Øjnene laa der endnu som et Genskin af det himmelske Lys, han nys havde skuet.

„Men hvorledes har De det egentlig selv, Frøken Tønnesen?“ spurgte han derpaa.

„Jeg? Aa Tak . . . som man kan have det,“ svarede hun med anstrengt Livlighed; og da han nu var kommen hende saa nær, at hun kunde mærke hans Aande, begyndte hun at bruge sin Vifte. — „Jeg spiser godt, sover godt, trives godt, . . . hvad kan man saa forlange mere?“

„Sandelig — De er nøjsom, Frøken Tønnesen! Jeg spurgte forresten ikke til Kødets Velbefindende.“

„Nu ja — vil De altsaa være saa god at hilse Betty fra mig. Jeg maa hjem. Farvel, Hr. Pastor!“

„Frøken Tønnesen,“ sagde Emanuel, da hun allerede var kommen et Stykke bort. „Maa jeg faa Lov til at tale med Dem et Øjeblik? . . . Vil De tillade mig at gøre Dem Følgeskab?“

Hun standsede. Hendes Bryst bølgede.

„Vist maa De saa! . . . Men kun til Havelaagen! Jeg holder strengt paa Formen, veed De!“

„Hvad jeg har at sige Dem idag, kan siges kort.“

De havde gaaet en Tid ved Siden af hinanden langsmed Stranden, da Emanuel sagde:

„Sig mig, Frøken Tønnesen . . . synes De egentlig ikke, at vi to har et Slags Mellemværende at afgøre med hinanden?“

„Et Mellemværende? . . . Jeg kan ikke tænke mig, hvad det skulde være.“

„De husker sikkert nok en stjerneklar Vinternat for halvandet Aar siden, da vi fulgtes hjem fra et Selskab, et overdaadigt Gæstebud, hvis letfærdige Luksus — det troer jeg sikkert — har faaet Englene i Himlen til at græde.“

„Men du gode Gud! Hvad var dog det for et Selskab?“

„Kan De virkelig ikke erindre det?“

„De mener da ikke Deres afdøde Svogers sidste Fødselsdagsmiddag. Jeg husker nu, at De dengang absolut vilde ledsage mig hjem, skønt jeg indstændigt bad Dem om ingen Ulejlighed at gøre Dem.“

„Ja netop. Den Aften mener jeg.“

Frk. Ragnhild gav sin Uro Luft i et lille nervøst Latterudbrud:

„De bliver dog Dem selv lig, Hr. Hansted! Hvor kan De nu finde paa at udmale det uskyldige lille Selskab med saa forskrækkelige Farver. Det var jo ganske tarveligt og bestod næsten udelukkende af Familjen. Der var jo endnu Sorg hos Generalkonsulens for lille Kaj.

Jeg husker i hvert Fald, at alle Damerne var i sort. Jeg ogsaa."

„Ja — De ogsaa! Og over den sorte Silke lyste de hvide Skuldre —"

„Hr. Hansted, De glemmer Dem selv," sagde han overlegent irettesættende. — — „Hvor kommer De forresten til at tænke paa saadanne ligegyldige gamle Ting?"

„Jo, jeg skal sige Dem, Frøken Tønnesen, — jeg gør idag mit Regnskab op."

„Men mig skylder De ikke noget," afbrød hun ham hurtigt. „Ikke engang en Forklaring."

„Jo, det er just det, jeg gør. Jeg skylder Dem meget mere, end De vistnok aner. Nu kan jeg godt sige Dem det, — ja nu er det min Pligt at sige Dem det — hin Aften afgjorde Gud min Skæbne. Og De, Frøken Tønnesen, var Redskabet i hans Haand!"

Han standsede og betragtede hende med et brændende Blik, der lyste af hellig Nidkærhed.

„Vil De sige mig" — fortsatte han — „følte De det dengang selv paa samme Maade?"

„Jeg forstaar slet ikke, hvad De mener," sagde hun i stigende nervøs Uro og paaskyndede sin Gang.

„Aa jo, De forstaar mig sikkert nok. Og se, nu vil jeg tale aabent til Dem, Frøken Ragnhild. Jeg har tænkt mig, at Tiden maaske nu var kommen, da jeg kunde gøre Gengæld. Nu er jo ogsaa De bleven ene. Den, der hidtil var Deres Ledsager her, er nu rejst. Maaske kan der da blive lidt Gehør ogsaa for mig. — — Ja, nu ser De saa utaalmodig ud. Jeg veed det nok, ... jeg mishager Dem. Men det gør ingenting. Blot jeg kan faa Deres Sjæl i Tale. Og det faar jeg nok tilsidst. Om ikke nu, om ikke idag eller imorgen, saa naar min Time slaar!"

„Jeg troer ikke, det nytter, vi taler om den Slags Emner, Hr. Hansted. De veed, vi tænker saa forskelligt, at — —"

„Aa jo, det nytter nok . . . det nytter nok! Og jeg skal have Taalmodighed!“

„Ja — undskyld — men nu er vi ved Havelaagen. Og her skulde vi jo skilles. Altsaa — Farvel!“

„Frk. Tønnesen! Endnu blot et Ord! . . . Blot et eneste lille Ord!“

„Hvad er der nu?“ — hun saae fra Siden hen paa ham med et halvt vredt, halvt sky Blik.

„Er De vred paa mig?“

„Hvor falder De nu paa det?“

„Hvorfor giver De mig da ikke Haanden til Farvel? . . . Vil De ikke gøre det? . . . Vil De ikke? . . . Jeg beder Dem derom.“

Under en kort Kamp med sig selv blev Ragnhild meget bleg. Det var, som udgik der fra hans ydmygt fremstrakte Haand en Magt, hun ikke modstod.

„De er et Barn!“ sagde hun og vakte ham med bøjet Hoved sin Haand. „Saa — er det nu godt?“

Men Emanuel beholdt den skælvende Haand mellem bægge sine og sagde dæmpet, med lidenskabelig bevæget Stemme:

„Frøken Ragnhild! Nu er De min! Nu slipper jeg Dem ikke! . . . Hører De? Jeg slipper Dem ikke, før De er bleven et Guds Barn! . . . O nej, se ikke saa vredt paa mig! Jeg beder, jeg trygler Dem, skænk mig Deres Sjæl, at vi to kan forenes i Salighedens Fryd omkring min himmelske Faders Trone! Ragnhild — min Søster! — hør min Bøn — —!“

Med et hæst og bydende: „De skal gaa!“ vristede hun heftig sin Haand løs og skyndte sig ind i Haven.

III

Da Emanuel kort efter kom hjem, fortalte Pigen ham, at den Mand, der allerede to Gange forgæves havde søgt ham, nu var kommen igen og sad og

ventede ham inde paa hans Værelse. Idet han traadte derind, rejste der sig en Skikkelse fra den haarde Hestehaars-Sofa, der stod ganske ene paa den lange Indervæg; men i sin overspændte Sindstilstand maatte han stirre temmelig længe paa den, før han genkendte Væver Hansen. De sidste Tiders Modgang var nu heller ikke gaaet sporløst hen over denne prøvede Mand. Som han stod der med Hovedet paa Siden og lod, som om han var lidt forlegen og ikke rigtig vidste, om han turde give Haanden eller ej, lignede han kun lidet det Billede, Emanuel havde bevaret af sin gamle, uforsonlige Modstander.

Dersom Emanuel nogensinde havde baaret Nag til et Menneske, havde det været til denne Mand. Hans Blod havde kunnet komme ikog, naar han tænkte paa det dulgte Fjendskab, hvormed Væveren havde pustet til enhver lille Tvedragtsild, der var opstaaet i hans gamle Menighed, — den Skaanselsløshed, hvormed han havde forfulgt ham personlig, da Striden tilsidst paa hans Anstiftelse brød ud i lys Lue. Der vaktes nu ved dette Gensyn en Trang i ham til at gøre Bod, fordi han saa længe havde baaret paa ukærlige Følelser for en, der dog var hans Næste, hans Broder, et Guds Barn som han selv.

„Velkommen skal du være!“ udbrød han og rakte ham fredsæl sin Haand. „Du kommer, som du var kaldet!“

„Kaldet?“ spurgte Væveren og spidsede Øren.

„Aa ja — du forstaar det endnu ikke! Du veed ikke, kære Ven, at der er faldet som et Slør mellem mig og Fortiden. Nu ser jeg kun ud imod det tilkommende. Kom — sæt dig! — vi vil tale sammen.“

Væveren sad en Stund og gned Hatten med sit Frakkeærme, som om han trykkedes af Anledningen til sit Besøg og havde ondt ved at finde en passende Indledning. De talte en Tid om Forholdene ovre i Vejlby og Skibberup, og efterat ogsaa det forestaaende

Vennemøde paa Sandinge Højskole var bleven berørt imellem dem, sagde han endelig:

„Ja, saa vil jeg da nu rentud sige dig, at jeg længe har gaaet og været saadan . . . sletikke glad, vil jeg sige, . . . ved at se paa Udviklingens Gang herhjemme i den senere Tid, saadan i de aandelige Sager. Jeg kan nu dog heller ikke tro andet, end at mangt et Kristenmenneske maa føle sig ret inderligt bedrøvet ved al den Babels-Forvirring, hvortil vi nu er bleven Vidne i vor Kirke. Alle ligger de og kives om vor Saligheds Sag. Se, det er just al den Splidagtighed, der længe har gjort mig saa trang om Hjertet, saa jeg mangen Gang ligefrem tykkes, at jeg kan ikke forstaa, hvordan det skal blive mod Enden.“

Emanuel nikkede.

„Der taler du sandt, Jens Hansen!“

„Se, jeg har nu netop i den sidste Tid i Anledning af dettehersens Vennemøde tænkt saa meget paa, om dog ikke snart den Mand vilde opstaa, der saadan med Aandens rette Myndighed kunde samle de adsplittede Dele af Vorherres Menighed i vort Land. Og derfor er jeg nu kommen herover til dig for saadan ligeud at sige dig, hvad jeg nu er bleven ganske sikker paa, — at du er Manden, Emanuel!“

Der rørte sig et lønligt, halvt lidelsesfuldt Smil omkring Emanuels Mund.

„Hvorfor troer du det saa vist, Jens Hansen?“ sagde han.

„Aa jo, — jeg har jo ogsaa hørt om, hvad der er gaaet for sig her i den senere Tid. Jeg veed nu, hvordan jeg i sin Tid tog ganske fejl af dig, fordi jeg ikke forstod dig paa den rette Maade, vil jeg sige! . . . Men forresten saa havde jeg ogsaa forgangen Dag saadan en løjerlig Forklaring, eller hvad man nu skal kalde det. Det var ligesom en Stemme indeni mig, der sagde, at jeg skulde . . . jeg skulde tage herover til dig og faa dig i Tale.“

„En Stemme, siger du?“

„Ja . . . saadan en indvendig Røst, som jeg ikke siden har kunnet blive kvit. Immer er den bleven ved at minde mig, og jeg fik ikke Fred, før jeg var taget herover for at snakke med dig. Det var ligesom der laa en hel Betydning deri. Hver Gang jeg med Bekymringsfuldhed har tænkt paa det Vennemøde, var det, ligesom En sagde til mig: Emanuel, han er Manden! Han har Myndigheden! — —“

Emanuel hørte intet længer. Han havde bøjet sig fremover i den heftigste Sindsbevægelse.

Tegnet! — tænkte han. Og han følte som en hellig Indvielses Gysning sænke sig igennem ham.

FJERDE BOG

I

Endelig oprandt den store Dag, der var bleven imødeset med saa megen Uro og Spænding. „Mødet paa Sandinge Højskole“ havde i den sidste Maaned været en staaende Overskrift i alle Vennesamfundets Blade; men ogsaa udenfor Menighedens egen Kres afventede man med Interesse Resultatet af Forhandlingerne som et betydningsfuldt Tidens Tegn, der paa afgørende Maade vilde vise, hvad Retning Udviklingen i de senere Aar havde taget.

Allerede Dagen før Mødet skulde aabnes, strømmede de fremmede Gæster til. Efter hvert Jernbanetogs Ankomst indhylledes Landevejen fra Stationen i en lang Støvsky, hvorigennem et endeløst Vogntog rullede frem mod den flagsmykkede By. Der havde forud meldt sig over et halvt tusinde udensogns Deltagere; og da Mødet skulde vare i to Dage, kunde der ikke være Tale om, at de alle kunde faa Plads paa selve Højskolen. Størsteparten maatte indkvarteres rundt om hos venligsindede Folk i Byen, og endda maatte her baade Lade og Lo, ja endog Stænget tages i Brug og indrettes til Sovested for de unge.

Ved Aftentid, mens Solen gik brandrød ned under den blaanende Horisont, lignede Pladsen omkring Højskolen en nylig slaaet Lejr, en saadan Forvirring herskede der af tomme og belæssede Vogne, Halmknipper, Rejsetøj og raadvilde Mennesker, der havde travlt med at søge Oplysninger, skaffe Mad eller bringe deres Bylter af medførte Sengklæder under Tag.

Der saaes alle Slags Skikkelser og hørtes mange Slags Tungemaal. Der var store, tungt vandrende Vestjyder med havblaa Øjne og et Sprog, som ingen forstod. Der var livlige Fynboer, der snakkede i Munden paa hinanden og lo og morede sig. Der var et Par gamle Koner fra Ribeegnen med Knytteklæde og skinnende Krusekappe, og der var smaa Fannikekvinder, der skød op af deres tykke, stive Skørter som af en Tønde. Men fremfor alt var der Sællændere af alle Arter og alle Aldre, Kallundborgjyder og Kulsviere og kække Stevnsboere med lyse Smil, Oldinge og unge Knøse, syge Folk, der maatte løftes ned af Vognene, og Krøblinge, der humpede om ved Krykke.

Men trods Forskelligheden var det let at spore et bestemt Fællespræg hos dem alle. Bag Travlheden og Snakken og Raadvildheden mærkede man den samme højtidelige Alvor, den samme højtstemte Forventning. Der var noget i den hele Scene, der mindede om svundne Tiders Sct. Hansnats-Valfarter til de hellige Kilder, hvis Vande havde Ord for at besidde mirakelgørende Kraft. Paa mere end eet bekymret Ansigt kunde man læse om en febersyg Sjæl, der vaandede sig under Tidens mange Tvivl, og som urolig tørstede efter Sandhedens Lægedom.

Der sad henne paa et Stendige en Mand og en Kone, et Par midaldrende Folk, der trofast holdt hinanden i Haanden. Deres alvorlige Ansigtsudtryk og stilfærdige, indadvendte Væsen fortalte en hel Historie:

De var kommen langvejsfra, havde rejst en Dag

og en Nat og endnu en Dag og sad nu her, fortumlede af den lange Rejse, underligt fremmede for sig selv i de fremmede Omgivelser. De havde deres Hjem ovre i Jylland, i en ensom Egn nær Hedegrænsen, hvor Livet er en taalmodig Kamp mod Naturens Karrighed og Vejrligets Barskhed. I de lange, mørke Vinteraftener, naar de vilde Vestenstorme væltede sig ind fra Heden, havde de siddet bænkede omkring Lampen i deres lille Stue og læst højt for hinanden af Vennesamfundets Blade og Bøger; og i de lyse Sommerdage var de aget milevidt ad tunge Sandveje til Folkemøder og kirkelige Forsamlinger . . . lykkelige ved at kunne mætte den Oplysningstrang, som Højskolen i deres Ungdom havde fremelsket hos dem. Men i den senere Tid havde en Uro sneget sig ind i deres Hjerter. Først var det Vilh. Pram, der havde opskræmt dem med sit lidenskabelige og overtalende Sprog. Den Aften, da de havde læst hans første store Tale, hvori han ivrede mod Opfattelsen af Biblen som Guds aabenbarede Ord, havde de længe ikke kunnet falde i Søvn for urolige og forknytte Tanker. Men endnu stærkere havde senere Pastor Magensen rystet Grundvolden for deres Gudstro ved sit Skrift om Helvede og Helvedstraffene. Tre Aftener i Træk havde de læst Skriftet igennem, før de vilde tro paa, at de havde forstaaet det rigtigt. De havde sagt til hinanden, at naar der ingen Djævel var længer og ingen evig Straf og altsaa halleringen evig Løn; naar endog Præsterne ikke mere turde udtale sig om Livet efter Døden; naar Troen ikke var en Forvisning om det, vi ikke kunde se — hvad var da Kristendom? Hvad var da Tro? . . . Alt vaklede tilsidst for dem. Og det nyttede ikke, at de lukkede de farlige Bøger og en Tid holdt sig borte fra Møderne. Tankerne lod dem ikke Ro i deres Ensomhed, Tvivlene blev ved at forfølge dem og fordrede Afgørelse! . . . Nu havde de ikke længer kunnet bære Uvishedens Byrde. Trods trange Kaar brød de

op fra deres Hjem, gav deres Børn og Ejendom i fremmedes Varetægt og sad nu her efter den døgnlange Rejse, alene betagne af Tanken om at faa Klarhed over sig selv, at komme til Sandheds Erkendelse og genvinde Hjertets tabte Fred og Lykke.

II

Imidlertid var der ogsaa bleven livligt henne i „Sandingehus“. Mens Folket forventningsfuldt lejrede sig om selve Skuepladsen for de kommende Dages betydningsfulde Begivenheder, samledes de agerende i Kulissen hos Fru Gylling.

Saa godt som alle Menighedens mere bekendte Personligheder havde indfundet sig. Der var Præster, Højskolefolk, Rigsdagsmænd, ja endog en bekendt Universitetsprofessor, der vel egentlig ikke hørte til Kresen, men hvis Nærværelse man ikke desmindre satte særlig Pris paa som et Vidnesbyrd om Videnskabens endelige Anerkendelse af Vennesamfundets aandelige Opdyrkningsarbejde. Stor Opsigt vakte som sædvanlig Vilh. Pram, der — skønt forholdsvis ung som offentlig Personlighed — havde opnaaet fuld Færdighed i den Kunst at fastholde Folks Opmærksomhed og ved ildfuld Gestikuleren og lignende dramatiske Virkemidler gøre sin Person til Midtpunktet i enhver Forsamling.

Det, der dog i Øjeblikket fortrinsvis beskæftigede Sindene, var en nylig indtruffen Meddelelse om, at selve Hs. Ekscellence Kultusministeren vilde beære Mødet med sin Nærværelse, mulig allerede indfinde sig til Aabningshøjtideligheden den næste Dag. Med Føje opfattedes denne store og sjældne Udmærkelse som en endelig Bekræftelse paa, at der var foregaaet et Omslag i de styrendes Stemning overfor Vennesamfundet og dets Mission, og der gjorde sig i den Anledning en paafaldende

Forsonlighed gældende i hele Forsamlingen. Selv Vilh. Pram viste sig ingenlunde helt ufølsom for den tiltænkte Opmærksomhed af en af Statskupets Mænd. I en Kres af sine Tilhængere lod han en Ytring falde om, at den Minister i hvert Fald syntes at vide, hvad han skyldte sin Stilling som Kirkens officielle Tilsynsmand; og fra alle Sider var man enig om, at det ikke mindst nu var magtpaaliggende at gennemføre en værdig og fuldkommen saglig Forhandling af de foreliggende Spørgsmaal og fremfor alt at undgaa al personlig Strid og unødig Ophidselse.

I denne Forbindelse beskæftigede man sig ogsaa med Spørgsmaalet om Emanuel Hansted. Man mente nemlig at vide, at han skulde have isinde at tage Ordet ved et af Diskussionsmøderne, hvad man helst saae forhindret for ikke at risikere Skandale. Det var nemlig nu fastslaaet som en Kendsgerning, at den stakkels Mand var uhelbredeligt sindssyg; man vidste, at hans Fader endelig havde sat sig i Bevægelse for at faa ham erklæret umyndig og indlagt paa et Sindssygehospital. Alligevel indsaae man det farlige ved rentud at forbyde hans Optræden. En saadan Fremgangsmaade vilde let kunne bidrage til yderligere at opbringe hans stakkels enfoldige Tilhængere her paa Egnen og forhøje Glansen af den Helgenglorie, som disse forvildede Mennesker havde lagt om hans syge Hoved. Det lod sig nemlig ikke nægte, at det Røre, han havde skabt, i den sidste Tid havde grebet stærkt om sig. Ikke alene hele „Lejets“ fattige Fiskerbefolkning men ogsaa adskillige af Sandinges egne Bønder havde ladet sig rive med af Bevægelsen og saae ligefrem i ham den forventede Messias. Man blev derfor enig om at lade som ingenting og give ham Lov til at udtale sig, dersom han forlangte det, og kun skride ind i Tilfælde af, at han ved Ord eller Adfærd ligefrem vakte Forargelse.

— — —

Mens alt dette foregik, sad den gamle Pastor Momme ensom i sin tomme Præstegaard. Man havde anmodet ham om at være en Slags Æresgæst ved Mødet og navnlig ønsket hans prydelige Nærværelse ved Aabningshøjtideligheden, — men han havde undslaaet sig. Han havde end ikke kunnet faa sig selv til at modtage nogen af de mange, der i Eftermiddagens Løb var kommen for at hilse paa ham. Han havde sagt til sig selv, at han forstod dog ikke den nye Slægt, omend den kaldte sig hans egen Tids Arvtager. Og han var for træt nu, trængte til Ro, ønskede blot Lov til i Ensomhed at søge Guds Tilgivelse for sit forfejlede Liv.

Han sad i en Lænestol ved et af Dagligstuens Vinduer, gennem hvis røde Gardin Aftenskæret faldt ind over hans lille indskrumpede Skikkelse. Gennem det aabentstaaende Vindue førtes Lyden af Landsbyens urolige Røre ind i Stuen, denne sammenblandede Lyd af Vogne og vrinskende Heste og travle Folkemasser, der i sin Tid havde lydt saa frydefuldt i hans Øre . . . som Fuglekvidret, der bebudede den gryende Dag. Nu mindede den dumpe Mumlen ham om en Gravklokkes Klemten over et afsluttet Liv, et udslukket Haab. Det var for ham, som var det en Ligfærd, der beredtes: som var det hans egen Tid, hans eget Værk, hvis sidste, hensmuldrende Rester nu stedtes til Hvile.

Henne i Stuens andet Vindueshjørne sad Frøken Katinka Gude med sine rastløse Strikkepinde.

Heller ikke hun kunde gøre sig døv for Røret omkring i Byen; men i hendes sangbundsløse Øren lød det ikke anderledes end et almindeligt Markeds-Spektakel. Den gamle Dames Opfattelse af det store Stævne var i det hele yderst nøgtern. Hun havde aldrig følt sig yderligere imponeret af sine Medmennesker, fordi de forsamlede sig i Flokke; og hvad Præster og overhovedet Ordførere angik — og ganske særligt Vennesamfundets — saa havde de aldrig formaaet at indgyde

hende synderlig Højagtelse. Naar undtoges hendes egen Svoger og den gamle Højskoleforstander, for hvem selv hun efterhaanden havde faaet Respekt, betragtede hun Retningens andre Forkæmpere, ligefra selve den store Grundtvig til de sidste Dages Profeter, som en Slags Geschæftsmænd, der „gjorde“ i Gud, . . . protestantiske Afladskræmmere, der tingede og tuskede med de himmelske Ting og stadig søgte at underbyde hinanden med Hensyn til den Pris, for hvilken de falbød Salighedens Glæder fra deres Forretning.

Den gamle Særling var i det hele ikke gaaet gennem Livet uden at lide Skibbrud ogsaa paa sin Tro. Med sine halvfjerdsindstyve Aars Erfaringer var hun kommen til det Resultat, at intet i Verden var saa omskifteligt som netop det „ene fornødne“, intet saa forgængeligt som netop de „evige Sandheder“. Hun havde set, at mens almindelig jordiske og derfor ret foragtede Sandheder, som at to og to var fire, og at Jern var tungere end Træ, stadig levede i bedste Velgaaende, var det Gang efter Gang hændt deres himmelske Kolleger, at de døde en forsmædelig Død og stod op til et andet Liv som en beklagelig Misforstaaelse, en Oversætterfejl eller en slet og ret Løgn.

„Katinka!“ kaldte den gamle henne fra det andet Sofahjørne.

„Ja, her sidder jeg!“

„Fortæl mig lidt om Emanuel Hansted. Har du hørt noget nyt om ham i de sidste Dage?“

„Nej . . . ikke saadan videre. Jo, det er dog sandt . . . der snakkes nok om en ung Pige paa sytten Aar, som er begyndt at præke om ham etsteds her i Egnen . . . og kalde ham for Messias . . . Det skal nok være en Søsterdatter af Doktorens Kone derovre i Kyndby paa den anden Side.“

„Ak ja, hvem der turde tro derpaa! . . . Tænk dig, Katinka, om Gud vilde unde mig at være Vidne

til hans Genkomst blandt Menneskene, før mine Øjne lukkes."

Svigerinden svarede ikke. Og de sad igen i lang Tid tavse.

„Katinka," kaldte han igen.

„Ja."

„Kan du ikke læse lidt for mig? Jeg er saa urolig."

„Det er ogsaa . . . saa lummert iaften. Skal jeg ikke . . . lukke flere Vinduer op?"

„Aa nej, gør ikke det!"

„Hvad skal jeg saa . . . læse for dig? Skal jeg læse et Stykke af Biblen?"

„Aa, Biblen! Det er jo bare en Samling gamle Krøniker, siger de nu."

„Skal jeg da læse lidt . . . i Grundtvigs Sangværk?"

„Jeg veed ikke, Katinka! Jeg troer, jeg er for klejnmodig til det nu. Er det ikke underligt, jeg er i de senere Aar kommen til at holde mere af Brorson. Tidt kan jeg sidde og nynne for mig selv en af hans Salmer. Som nu denne —"

Han gav sig til at synge. Med sin lille Oldingerøst sang han højt:

„O. søger de ydmyge Steder,
i Støvet for Frelseren græder,
saa faa I vor Jesum i Tale,
thi Roserne vokse i Dale!"

Da han sluttede, sagde Frk. Katinka, idet hun skiftede en Pind:

„Troer du ikke, det var bedst . . . du gik iseng, Momme?"

Han var bleven anstrengt af Sangen og sad et Øjeblik og snappede efter Vejret.

„Aa jo, du har vist Ret. Søvnen er dog tilsidst vor bedste Trøster."

„Kom, lad mig hjælpe dig!"

III

Den følgende Morgen rugede en tung Skyhimmel over Jorden. Det havde i lange Tider ikke regnet; hver Morgen havde Solen flænget Nattedisens Slør ligesom med Guldklinger; Himlen havde været blaa, og over Landevejene laa et tommetykt Støvlag. Men hele denne Formiddag lod Solen sig ikke et Øjeblik se. Alligevel var det fra Morgenstunden en brændende Varme, en tør, trykkende Ovnhede, der syntes at strømme ud fra Jordens eget, glødende Indre. Rundt om paa Markerne laa Kvæget med Hovederne tungt mod Grønsværet, Svalerne var urolige, og Luften havde en sær, svovlagtig Lugt.

Ved Middagstid kom Frøken Ragnhild langsomt gaaende henimod den Bondegaard, hvor Fru Betty og Emanuel boede. Hun gik i Tanker og mærkede ikke, hvor langt hun var kommen, før en Stemme sagde Goddag tæt ved Siden af hende.

Det var Betty. Hun stod derinde paa Gangen bagved Havehækken i en tarvelig, glat, sort Kjole og med sit sorte Morgen-Kniplingsstykke over Haaret. Hendes lille, tynde Skikkelse var besynderlig rank; Armene holdt hun korslagte under Brystet.

„Er det virkelig din Agt at gøre os et Besøg idag?“ sagde hun.

„Ja. Kommer jeg maaske ubelejligt?“

„Det har jeg jo ikke sagt.“

„Men, kære — hvorfor spørger du da? Og hvorfor ser du saadan paa mig?“

„Du har ikke været her i to Dage. Hvorfor har du ikke det? . . . Tilstaa det kun! Du har undgaaet os i den senere Tid, Ragnhild. Jeg har godt mærket det. Vil du sige mig, hører du maaske ogsaa med til Komplottet?“

„Kære Betty, lad os dog nu ikke begynde igen

idag," sagde Ragnhild i træt Tone og gik ind gennem Havelaagen. „Vejret er virkelig ikke dertil. Jeg forsikrer dig, jeg er aldeles ødelagt. Og du synes da ogsaa at være en Del overnervøs . . . Undskyld, at jeg sætter mig."

Hun tog Plads paa Tremmebænken under Æbletræet. Fru Betty derimod blev staaende. Hun var gusten i Ansigtet, Trækkene slappe. Kun Øjnene lyste.

„Vil du sige mig," — sagde hun — „er det sandt, at Pastor Petersen er kommen her tilbage?"

„Ja, han kom igaar. Han havde faaet Lyst til at overvære Mødet derinde i Sandinge, og han bliver her blot i disse Dage. Jeg havde forresten ventet at træffe ham her. Han gik i Formiddags ind til Højskolen for at høre et Foredrag, og vi aftalte at mødes her bagefter. Han vilde gøre jer en Visit, sagde han."

„Ja saa. Saa han kommer her! En saadan — Dristighed har han altsaa! Vil du maaske nægte, Ragnhild, at han hører til Komplottet? . . . Jeg er overbevist om, at det er ham, der staar bagved det hele. Det er ham, der har gjort Fader ond!"

„Jeg troer, du tager ganske fejl, Betty. Vi talte just igaaraftes om din Broder, og jeg fik det bestemte Indtryk, at han indtil det Øjeblik intet havde vidst om din Familjes sidste Skridt, som han end ikke syntes at billige —"

„Ja, forsvar ham, du! Han er jo din Ven, din Kavaler!" udbrød Betty og gav sig til at gaa frem og tilbage paa Gangen, stadig med en unaturlig strunk Holdning og Armene korslagte under Brystet. „Du har nu selv altid været fjendtlig sindet mod Emanuel. Du har gerne villet se ham over Hovedet og gøre ham til en Ubetydelighed. Og nu er du bleven bitter ved at se, hvor ganske du har taget fejl af ham."

„Veed du hvad, Betty, det er næsten komisk at høre dig tale saadan. Du glemmer efterhaanden helt, at du selv for ikke mere end fjorten Dage siden var

allerivrigst til at fordømme din Broders Færd. Naar det kommer til Stykket, er det vel endda nærmest dig, der har foranlediget, at din Fader og din Broder Karl — eller hvem det nu er — har grebet til saa yderlige Midler."

„Hvad har jeg? — Hvad er det, du siger?"

„Jeg mener, at det dog vel maa være din egen Fremstilling af, hvorledes alt staar til her, der har været afgørende for din Familjes Handlemaade i denne Sag."

„Aa, det troer du ikke selv, Ragnhild! Og det er skammeligt af dig at sige det! At jeg i lang Tid ikke forstod Emanuel — at jeg maaske endnu har vanskeligt ved helt at følge ham — det bekender jeg ærligt, det lægger jeg slet ikke Skjul paa! Men aldrig — aldrig, siger jeg! — har jeg kunnet tænke mig, at noget saadant kunde ske. At ville berøve et Menneske som Emanuel Friheden, at ville spærre ham inde og gøre ham til en gal Mand! Noget saa oprørende! Saa skændigt! . . . Men det skal heller aldrig i Evighed ske! Jeg har dog vel ogsaa et Ord at sige, saalænge Emanuel boer under mit Tag! Og vi to skilles fra nu af ikke mere!"

Hun fortsatte sin Gang, og der var i nogen Tid Tavshed mellem de to Veninder.

„Saa er din Broder vel altsaa ogsaa til Møde nu," sagde Ragnhild omsider og ligesom med Overvindelse.

„Naa, saa det interesserer dig dog! — Nej, det er han ikke."

Ragnhild saae hurtigt op.

„Var det da ikke idag, han vilde tale?"

„Jo, men først iaften ved Diskussionsmødet, naar Ordet bliver givet frit."

„Naa saadan! — Troer du, der er noget om, hvad jeg hørte idag, at man vil nægte ham Ordet?"

„Aa, det vover de ikke! Hvad vilde det desuden

hjælpe? De vil dog ikke dermed kunne hindre, at han andetsteds skaffer sig Ørenlyd. Og fra den Dag, han har talt, vil tusinder flokkes om hans Forkyndelse. Derom er jeg overbevist!"

I det samme var der nogen, der rømmede sig ude paa Landevejen, og Pastor Petersens blussende Ansigt viste sig et Øjeblik efter over Havelaagen.

„Mine Damer! Goddag! Goddag, Frue! . . . Jeg bør vel næsten gøre en Undskyldning, fordi jeg saaledes for anden Gang i denne Sommer falder med Døren ind i Huset til Dem. Og ovenikøbet i en saadan Hede!"

Fru Betty modtog ham netop med saa megen Forekommenhed, at hun ikke kunde kaldes ligefrem uhøflig. Hun satte sig paa Bænken ved Siden af Ragnhild og bød ham med en afmaalt Haandbevægelse at tage Plads paa den højryggede Havestol, hvor han engang før havde siddet i de samme to Damers Selskab.

„Jeg hører, at Pastoren har været til Møde inde paa Højskolen," sagde hun.

„Ja! Jeg kommer just derfra."

„Der var vel mange Folk forsamlede."

„Aa — de var lige ved at krybe op paa Skuldrene af hinanden for at komme til at høre! Den Slags Menings-Turneringer er nu engang bleven vore Dages Folkeforlystelser. Og det gik virkelig ogsaa — i dobbelt Forstand — ganske hedt til. Det maa sandelig have ringet forsvarligt for Vorherres Øren denne Formiddag . . . for man tog skam ikke blidt paa den gamle Mand. Navnlig den gode Vilh. Pram og de andre Skriftkloge maalte ham min Tro Skæppen fuld. De lod ham rentud vide, at han risikerede at gaa ganske ud af Spillet, dersom han nu ikke godvillig opgav alt gammeldags Hemmelighedskræmmeri, som dog ikke længer imponerede nogen. Hvad oplyste Nutidsmennesker fordrede af Religionen, var fuld og klar Besked om Tingene . . . ingen Tvetydigheder, om vi maa bede!"

Han talte i sin sædvanlige spøgefulde Tone, men det var dog ikke vanskeligt at mærke, at han kogte indvendig.

„Det maa dog retfærdigvis tilføjes,“ — vedblev han — „at der ogsaa var dem, der tog den gamle Mand i Forsvar eller i hvert Fald søgte at undskylde ham. Særligt udviste Forstander Seiling en virkelig paaskønnelsesværdig Højhjertethed ved at optræde som hans Advokat og i et veltalende Foredrag gøre gældende, at anklagedes Ord i merbemeldte Skrift, kaldet Biblen, i det mindste i de afgørende Punkter fuldtud stod til Troende. Men saa var der et snildt Hoved, der midt i Stridens Hede fandt paa den subtile Ide, at der skulde afstemmes om det. Ikkesandt? Det var virkelig en storslaaet Tanke, saadan at gøre Vorherre til Genstand for Ballotation. Ja, vor Tid er i Sandhed en Fremskridtstid! Jeg er overbevist om, at det varer ikke længe, før man træffer Afgørelse om de himmelske Ting ved at tælle paa sine Knapper eller lægge en Kabale!“

„Og hvad blev saa Resultatet af Afstemningen?“ spurgte Frk. Ragnhild.

„Ja, derom kan jeg ingen Oplysninger give Dem, da jeg ikke afventede Udfaldet. Ærlig talt . . . jeg foretrak at gaa min Vej. Rimeligvis vil man finde dette meget sippet af mig . . . hvad jeg da maa se at bære.“

„Jeg forstaar egentlig ikke,“ — sagde Fru Betty i stridbar Tone — „hvorledes netop De, Hr. Pastor, kan føle Dem saa frastødt af den Art Forhandlinger. De plejer jo dog ellers at være en ivrig Talsmand for den saakaldte sunde Fornuft.“

„Aa jo, Frue! Netop som en varm Beundrer af den sunde Forstandighed hylder jeg i stort som i smaat den Lære, der er udtrykt i det gamle, besindige Ord, at den Sten, man ikke kan løfte, gør man bedst i at lade ligge. Jeg har nemlig selv engang været ved at forløfte mig, og derfor har jeg lært at være taknemlig for, at andre har taget Byrden fra mig. Herregud!

Hvorfor vil vi Mennesker dog vedblive at forspilde Livets Lykke ved bestandig at gaa paa Eventyr ovenover Skyerne. Hvortil dog denne Lyst til at liste sig ind paa Evigheden ad Bagveje, ved hvilke der dog tilstrækkelig tydeligt staar skrevet: Ingen Adgang for Uvedkommende! Rigtignok er jeg selv Præst, men ikkedesmindre maa jeg tilstaa, at naar jeg betragter en saadan teologisk inficeret Forsamling som den idag, tænker jeg med Vemod tilbage paa de gode gamle Tider, da man herude paa Landet dyrkede sin Jord og fedede sine Stude og fik sin religiøse Trang fuldtud tilfredsstillet ved at gaa i Kirke om Søndagen og til Alters tre Gange om Aaret. Dengang forstod man at leve, d. v. s. man forstod Livet. Man bar taalmodigt Tilværelsens Byrder og tog derfor ogsaa uden Skrupler Del i Livets Fester. De gamle spillede deres Firkort og tømte deres Krus, og Ungdommen dansede paa Logulvet med Sølvspænder paa Skoene og røde Silkebaand i Huerne! . . . Ak ja, det var virkelig en lykkelig Tid!“

„Ja, det er nu ikke alle, der i en saadan Tilværelse kan se et Ideal,“ bemærkede Fru Betty skarpt.

„Aa nej, deri har De fuldkommen Ret. Jeg mærker særdeles vel — og for hver Dag tydeligere — hvor haabløst det er at anprise Livets uskyldige Glæder i en eksalteret Tidsalder, hvor man kun anerkender Yderlighederne — de eventyrlige Udskejelser eller Askesens Selvtilintetgørelse — og igrunden har lige meget tilovers for bægge disse Standpunkter og derfor ogsaa idelig slingrer frem og tilbage imellem dem . . . fordi det er selve Yderligheden i dem, man beundrer. Kunde de Godtfolk endda blive enige om et fælles Ideal, skulde jeg endelig finde mig deri. Men der er for Tiden akkurat lige saa mange „Livssyn“, som der er Personer, der brænder efter at gøre sig bemærkede. Og det er just ikke vanskeligt at finde Ørenlyd for Profetier og nye, mageløse Sandheder i vore Dage. Luften er i det

sidste halve Aarhundrede saaledes bleven opfyldt af Forjættelser og Bebudelser, at ikke en sølle Skrædder kan rejse sig op i en Forsamling og sige et Par lidt ualmindelige Taabeligheder, uden at Tilhørerne øjeblikkelig bliver indadvendte og ved sig selv tænker: Ja, Gud veed, om ikke dette er det forløsende Ord, vi har ventet paa!"

Ragnhild begyndte at blive urolig. Hun saae Betty sidde som paa Gløder og dreje Hænderne om hinanden i Skødet. Hurtig rejste hun sig og tog Afsked.

Pateren fulgte.

IV

Om Eftermiddagen sad Emanuel og Betty ved Siden af hinanden i Hestehaars-Sofaen inde i hans Stue. De sidste Uger havde ældet ham, saa han næsten var ukendelig. Hans høje Skikkelse var bleven endnu mere smal, Kinderne hule, Øjnene indsunkne. Det store Haar og Skæg hang ham uredt ned over Skuldre og Bryst.

Han havde i de sidste fireogtyve Timer intet spist, hvorfor han ogsaa for lidt siden var faldet i en let Afmagt, da han sammen med Søsteren kom ind fra Haven.

„Hvordan gaar det? . . . Har du det bedre?" spurgte hun og strøg ham varligt ned over Armen.

„Tak. Det er ovre nu. Jeg har det godt."

„Jeg vil saa nødig plage dig, Emanuel, . . . men maa jeg ikke lave dig et eller andet styrkende?"

Der gled et svagt Smil over hans Læber.

„Hvortil skulde det vel hjælpe, Betty? . . . Guds Aand vil opretholde mig og gøre mig stærk."

I dette Øjeblik kom Tjenestepigen tilsyne henne i Døren.

„Frue!"

Betty rejste sig hastig.

„Hvad er der? . . . Tal sagte . . . Forstyr ikke!"

„Fruen skulde vel ikke have set noget til Børnene?"

„Nej, — de er vel i Haven."

„Nej, der er de ikke. Og vi kan ikke finde dem nogetsted."

„Søg blot efter dem, og lad dem holde sig rolige inde i deres Kammer . . . Forstyr os ikke oftere!"

„Hvad er Klokken, Betty?" spurgte Emanuel, da hun var kommen tilbage.

„Den er snart fire. Der er endnu tre Timer, til Mødet begynder. Forresten, Emanuel, . . . jeg vil helst sige dig det, for at du ikke skal mistyde det, . . . jeg tager alligevel ikke med til Mødet. Jeg tør ikke. Jeg er bange for, at det skal angribe mig for stærkt. Ogsaa de mange Mennesker — —"

Emanuel klappede tavs hendes Haand.

„Men sig mig . . . jeg har længtes saa meget derefter . . . kan du ikke, Emanuel, fortælle mig lidt om, hvad du idag vil tale om?"

„Hvad Gud indgiver mig. Intet andet."

Svaret gjorde Betty lidt urolig.

„Men sig mig, Emanuel, . . . troer du dog ikke, det var rigtigst at tænke lidt paa det i Forvejen . . . maaske ogsaa skrive noget op? Du er jo ikke vant til at tale i en saa stor og fremmed Forsamling."

Emanuel saae paa hende med en mildt bebrejdende Hovedrysten.

„Du gør dig saa mange Bekymringer, Betty. Kun eet er fornødent!"

„Jeg forstaar dig vist ikke rigtig, Emanuel . . ."

„Nej — endnu ikke," sagde han og strøg medlidende sin Haand ned over hendes Haar og Kind. „Men siden du ængstes for mig, saa vil jeg nu fortælle dig, Betty . . . jeg havde før et yndigt, et trøsterigt Syn."

„Et Syn?"

„Ja — et Møde med Mo'er. Det var for lidt siden, da jeg sad ude i Haven. Min Sjæl var urolig og angst-

fuld . . . Da kom hun i sin Lysskikkelse henimod mig, tog mig om Hovedet og kyssede mig paa Panden. „Min Velsignelse," sagde hun."

Betty havde foldet Hænderne foran Brystet og stirrede skrækslagen paa ham.

„Emanuel . . .!"

„Stille, Søster! Lad os være ydmyge! . . . Hvorfor foruroliges du? Har du aldrig selv i Ensomheden følt, at Aanderne omsvæver os? . . . Og er det dog ikke en trøstefuld Tanke, at Himmeriges Rige er os saa nær! Er det ikke dejligt at vide, at vi daglig omgives af dets usynlige Herlighed, at vi kun har et eneste lille Skridt at vandre, naar Døden, vor Forløser, aabner vort Jordefængsel for os og kaster vor usle Fangedragt i Graven til Føde for Ormene?"

Betty sad ubevægeligt stille.

„O ja, Emanuel!" udbrød hun med eet i Ekstase og greb hans Haand.

V

Heden var i Løbet af Dagen bleven stadig mere kvælende, og allerede midt paa Eftermiddagen herskede der et Mørke, saa man inde i Stuerne næppe kunde se, hvad Klokken var. Pludselige Vindstød foer henover de tørre Marker og indhyllede Egnen i en Sky af askeagtigt Støv; Hanerne rundt om i Gaardene galede, og Svalerne fløj som i Dødsensvaande hid og did over Vejene. Af og til hørtes den underjordiske Rumlen af en fjern Torden.

Ved Solnedgang, mens i Vest en sorteblaa Skymasse hævede sig som et uformeligt, elefantagtigt Himmeldyr op fra Horisontens udstrakte Blodsø, fyldtes Højskolens store Foredragshal paany til sidste Plads; og trods Heden og Hs. Ekscellence Kultusministerens Nærværelse fortsattes Striden fra om Formiddagen med ufor-

mindsket Heftighed. Særlig var de „Skriftkloge“ kommen i Krigsstemning, efter at de ved Formiddagsmødet havde lidt et alvorligt Nederlag ved Afstemningen paa Spørgsmaalet om Biblens guddommelige Oprindelse. Vilh. Pram erklærede rentud, at han nu vilde plante Oprørsfanen i Menigheden og kalde dens frie Mænd og Kvinder til aaben Kamp mod alle dem, der af lyssky Frygt vilde gøre Forstanden til Træl under Avtoritetstroens Aag. Denne Udæskning kaldte nu ogsaa Modstanderne frem; og ikke alene Partiernes Ordførere, ogsaa de menige Skarers mangestemmige Ekko lod sig efterhaanden høre. Een efter een traadte Folk op paa Talerstolen, baade Mænd og Kvinder, underlige Skikkelser . . . alle betagne af den samme brændende Trang til at bekende, forkynde, forjætte og forny.

Rundt om Tribunen sad Mødets Hædersgæster og de særligt indbudne Talere, deriblandt baade den stumpede Pastor Magensen med de evige Helvedstraffe — „Bettefanden“, som han populært kaldtes i Modstandernes Lejr —, og den sørgmodige Tvivler Kandidat Boserup. Størst Opmærksomhed vakte naturligvis den unge Minister, der havde Plads ved Siden af Fru Gylling, og som med en noget anstrengt Værdighed modtog de Oplysninger om de optrædende Talere, der meddeltes ham af nogle kjoleklædte Højskolemænd, som havde stillet sig op bagved ham.

Oppe paa Tribunen ved Siden af Talerne sad Forstander Sejling, Mødets Ordstyrer. I alvorsfuld Ubevægelighed, med Armene korslagte over Brystet, saae han ud over Forsamlingen med den uigennemtrængelige, barske og myndige Mine, der gjorde ham saa frygtet baade blandt Venner og Modstandere. Den Vankelmodighed, der forhen havde præget hans offentlige Optræden og i saa høj Grad skadet hans Indflydelse i Menigheden, var i den sidste Tid — efterhaanden som Vilh. Pram forøgede sin Popularitet hos de unge — vegen for en endog ualmindelig Fasthed.

I den almindelige Bevidsthed stod han nu som Føreren for Vennesamfundets konservative Fløj, og det blev da ogsaa fortalt, at det fortrinsvis var ham, der havde foranlediget, at Ministeren var kommen tilstede her idag, . . . et Træk, der i saa Fald var ganske klogt beregnet af ham. Der var ingen Tvivl om, at Ministerens Nærværelse havde været en medvirkende Aarsag til, at det oppositionelle Parties Aktier under Formiddagsmødet var dalet, og at Biblens guddommelige Oprindelse var bleven fastslaaet med en saa overvældende Majoritet.

Heden i Salen var efterhaanden bleven næsten uudholdelig. Skønt man havde lukket alle Vinduer og Døre op for at skaffe Luft, fik flere Kvinder ondt, og Lamperne rundtom paa Væggene og under det høje. svære Bjælkeloft lyste tilsidst saa mat, at særligt den nederste Del af Salen kom til at ligge i en dyster Skumring. Nu og da hørtes et fjernt Bulder af Tordenen, der langsomt nærmede sig.

Paa een Gang opstod der Uro henne ved en af Sidedørene. Folk derhenne veg tilside, — Emanuel traadte stille ind.

Oppe paa Talerstolen stod i dette Øjeblik en Landsbylærer og udviklede sine Anskuelser: men ingen havde nu længer Øre for hans Ord. Alle saae hen imod den høje, blege Skikkelse, der blev staaende derhenne ved Døren med Hovedet bøjet og Hænderne foldede foran Brystet. Selv de, der aldrig havde set ham, var ikke et Øjeblik i Tvivl om, hvem han var. I den bageste Del af Salen rejste man sig op paa Bænkene for at komme til at se, og fra Mund til Mund lød hviskende Spørgsmaal og Svar.

Kun een forholdt sig stille . . . Henne i en Krog sad Væver Hansen foroverbøjet og skjulte den nederste Del af sit Judasansigt med sine blodrøde Hænder.

Da Landsbylæreren endelig sluttede, og efter at endnu et Par andre havde haft Ordet, blev det oppe fra Tribunen forkyndt, at Emanuel vilde tale. I samme

Nu steg en sortklædt ung Pige op paa en Bænk ved et af Vinduerne, og een efter een rejste der sig omkring hende en fem-seks pjaltede Skikkelser — deriblandt „sorte Trine“ — hvis Nærværelse hele Tiden havde vakt Uro hos de styrende, særlig blandt de kjoleklædte Højskolefolk bagved Ministeren. Det var Gerda og et Udvalg af Emanuels Tilhængere nede fra Lejet.

Idet han nu selv nærmede sig Talerstolen, strakte den unge Pige med et ekstatisk Udtryk Armene frem imod ham og raabte med høj, skærende Røst:

„Hosianna! Velsignet være du, som kommer i Herrens Navn!“

„Hosianna! . . . Hosianna!“ gentog de andre i Kor med deres raa og mørke Stemmer.

Rundt om i Forsamlingen vakte Optrinet en raadvild Bestyrtelse. Man saae paa hinanden eller op til Ordstyreren eller — frygtsomt — hen paa Ministeren. Forstander Sejling havde øjeblikkelig grebet til sin Klokke for at skride ind; men i det samme viste Emanuel sig paa Talerstolen, — og alt blev stille.

I mere end et Minut var der dødsstille i hele Salen. Det var, som om en Engel usynlig svævede gennem Rummet. Emanuel selv lignede mere en Aand end et levende Menneske, som han stod deroppe, mager og marmorbleg, skarpt belyst af Skæret fra to nedhængende Loftslamper, der gjorde Øjnenes og Kindernes Hulninger dybe og sorte som paa en Dødning. De lange, udtærede Hænder laa fladt foldede over hans Bryst; Blikket var løftet mod det høje.

Rundtom i Salen sad man med tilbageholdt Aandedræt. Ogsaa Ministeren glemte et Øjeblik sin Værdighed og stirrede maabende op over sine Næseklemmer, som han havde paasat sig for bedre at kunde se. Ja endog Vilh. Pram saae ud, som om han ikke længer rigtig vidste, hvad han skulde mene. Og da Emanuel nu hævede sine Arme mod Himlen og med svag, skælvende Stemme sagde: „Tal, Herre . . . din Tjener hører!“

— og da der i det samme lød et dumpt rullende Tordenbrag i det fjerne, gik der med eet en Gysning gennem den hele Forsamling.

Emanuel blev staaende med oprakte Hænder og tillukkede Øjne; men ikke en Lyd kom over hans hvide Læber. Man kunde se, at hele hans Legeme rystede; at Sveden randt ham ned over Ansigtet. Og pludselig sank han sammen, bedækkede Ansigtet med sine Hænder og udbrød under en stønnende Hulken:

„Min Gud! Min Gud! . . . Hvorfor har du forladt mig!“

Der løftede sig i dette Øjeblik ligesom et Lettelsens Suk fra den store Forsamling. Det var, som befriedes de alle fra en sammensnørende Angst ved Visheden om, at det ikke var nogen gudesendt Profet men slet og ret en gal Mand, de havde for sig. Forstander Sejling havde hurtig rejst sig, og ved Hjælp af et Par tililende Mænd blev nu Emanuel lempelig ledet ned fra Talerstolen og derpaa under Forsamlingens medynksfulde Deltagelse bragt ud af Salen.

Endnu helt ude fra Forstuen kunde man høre hans hjælpeløse Hulken. — —

Saa lettet man nu paa en Maade var, og skønt man straks paa Ordstyrerens Forslag gav sig til at afsynge en Sang for at bringe de opskræmte Gemytter i Ro, hengik der alligevel nogen Tid, inden man forvandt Indtrykket af den uhyggelige Scene. Dertil kom, at Uvejret hastigt nærmede sig. Et Par vældige Tordenskrald har allerede lydt inde over Byen, og en hagelblandet Regn begyndte at smælde mod Ruderne.

VI

Hjemme hos Fru Betty havde der imidlertid ogsaa hersket stor Uro. Først i Anledning af Børnene. Sigrid

havde virkelig benyttet sig af den Forvirring, der den hele Dag havde været i Huset, og endelig iværksat sin længe forberedte Plan om paa egen Haand at opsøge sin savnede Moder. Sammen med Dagny, Dukke-Lise og en lille Pindevogn, der indeholdt Bagagen, nemlig to Sommeræbler, en Sparebøsse og en Skrivetavle, var hun hen paa Eftermiddagen draget afsted ud ad Landevejen, uden at nogen havde set det. Den lille Karavane var dog ikke kommen langt. Da nemlig Skæbnen vilde, at Solen, deres eneste Vejviser, denne Dag slet ikke lod sig se; da desuden den genstridige Dagny straks gav sig til at tudbrøle for at komme hjem; og da endelig det Uheld indtraf, at det ene Hjul gik af Vognen ved, at den kørte mod en Sten, tabte ogsaa Sigrid efterhaanden Modet og satte sig modløs ned paa Grøftekanten, — hvor Tjenestepigen kort efter havde fundet dem.

Fru Betty var bleven alvorlig vred. I sin eksalterede Sindstilstand havde hun taget Børnene for sig og holdt en formelig Dommedagspræken for dem, saa at selv Sigrid tilsidst var bleven betuttet og var begyndt at græde.

Nu gik Betty i febrilsk Spænding frem og tilbage paa Gulvet i den tarveligt oplyste Bondestue og ventede paa Emanuels Hjemkomst. Hun kunde ikke forstaa, at han endnu ikke var kommen. Klokken var snart ti, og hun var sikker paa, at han ikke havde ladet sig opholde af Regnen. I sin Utaalmodighed begyndte hun tilsidst at bebrejde sig, at hun ikke havde ledsaget ham. Hun følte sig desuden uhyggelig tilmode i sin Ensomhed; Tordenen nærmede sig med hvert Minut, og Regnen strømmede ned som en Vandflod.

Tys! Nu, kom der ikke nogen! Ja, der var han endelig! Nej . . . hvad var det? . . . det var ikke hans Fodtrin.

„Ragnhild!“ udraabte hun, da Døren var bleven

aabnet. „Kommer du her . . . paa denne Tid! Og, min Gud! — hvordan er det, du ser ud?“

„Godaften,“ sagde Frk. Tønnesen stakaandet og frigjorde sig hastig for et stort Sjal, som hun havde haft over Hovedet. „Bliv ikke forskrækket! Jeg vilde blot i Forbigaaende høre, hvordan det stod til her.“

„Men hvor kommer du dog fra? Du er jo ganske gennemblødt! . . . Ragnhild! . . . Du har da ikke været derinde til Mødet?“

„Jo . . . hvorfor ikke?“ sagde hun i en Tone, der skulde lade ligegyldig; men hendes Stemme skælvede, og Udtrykket i hendes Ansigt var sky og uroligt. „Jeg fik Lyst til engang at se, hvordan saadan noget gaar til.“

„Men hvem fulgte dig? . . . Du er da ikke gaaet alene, Ragnhild!“

„Nu ja, hvad saa? . . . Er din Broder ikke kommen hjem?“

Betty stod et Øjeblik maalløs.

„Ragnhild!“ skreg hun med eet og slog sine Arme omkring Veninden. „Du elsker Emanuel! Jeg ser det paa dig! . . . Du elsker ham! Du elsker ham!“

Ragnhild vilde rive sig løs, men hendes Kræfter svigtede, og hun sank udmattet ned paa en Stol.

„Vær rolig, Betty,“ sagde hun — hun snappede efter Vejret og holdt Haanden presset mod Hjertet. „Svar mig dog engang . . . Er din Broder ikke kommen hjem?“

„Nej. Er Mødet forbi . . . Fortæl dog!“

„Er din Broder virkelig ikke kommen hjem?“

„Nej, hvorfor bliver du ved at spørge? Og hvorfor ser du saadan paa mig? . . . Der er hændet noget! Jeg kan se det paa dig! . . . Ragnhild! Hvad er der sket?“

„Du veed det altsaa ikke?“

„Hvilket?“

„At din Broder blev . . . blev syg paa Mødet.“

„Syg? . . . Emanuel syg! . . . Men hvor er han da? — —“

— — —

En Mand fra Højskolen havde fulgt ham hjemad. Men mens denne paa Vejen havde været inde i et Hus for at hente en Drik Vand til ham, var Emanuel gaaet videre og havde siden ikke været til at opspore.

Han gik i dette Øjeblik ude over de øde Hammerbakker — langsomt, med Øjnene mod Jorden. Han mærkede ikke, at Regnen strømmede ned over ham. Hans Tanke stod stille, hans Aand var lammet . . . han vidste end ikke, at han gik.

Han havde af Aftenens Oplevelser, ja af hele sit Liv kun bevaret en eneste Erindring, . . . Erindringen om et uhyre Bulder, et rædselsfuldt Skrig af tusinde Munde . . . og saa om et Ildhav, et endeløst Baal, over hvis Flammer Guds Aand havde aabenbaret sig i en blændende Straalekrans, omgiven af hvide Cheruber med lange, gyldne Domsbasuner, hvis mægtige Toner havde slaaet ham til Jorden.

Pludselig standsede han. Himlen i Vest oplystes af fjerne Lyn, og Sømærket oppe paa Højden tegnede sig et Øjeblik ganske tydeligt mod den hvidblaa Himmelrand.

Han gyste. Han havde set et Legeme hænge deroppe paa det sorte Kors og i det lidende Aasyn under Tornekronen genkendt sine egne Træk. Javist! De havde korsfæstet ham, . . . stødt ham gennem Byen med Lanser, pisket ham med Svøber og korsfæstet ham! . . . Javist! Og nu gik han her gennem de dødes Rige . . .

Angsten for Mørket vakte ham lidt efter lidt. Han saae sig sky omkring . . . og det begyndte at dæmre i hans Bevidsthed.

„Det regner,“ sagde han højt.

I det samme huskede han alt, hvad der var sket, og han satte sig ned i den vaade Lyng og græd som et Barn.

Han vilde ikke vende hjem. Han kunde ikke mere leve i Menneskenes Samfund. Han bad saa inderligt, at Gud dog vilde udfri ham af Livets Elendighed og give hans trætte Sjæl Hvile i sit Skød.

„O kære Fader! Lad mig ikke forsmægte mere! Tag mig op til din Himmel! Jeg har ikke længer hjemme paa Jorden. Hav Barmhjertighed med mig! Tag mig op i dit Skød! — —“

FEMTE BOG

I

Stemningen paa Højskolens Formiddagsmøde den næste Dag var i hvert Fald i Begyndelsen endnu præget af den Uhygge, som Begivenheden med Emanuel overalt havde fremkaldt. Først henimod Daggry var han — mere død end levende — bleven funden af det Mandskab, der ved Midnatstid under Pastor Petersens Ledelse var udsendt for at opsøge ham. Man vidste, at der var skikket Bud efter Herredsfogden og en Læge, og at det var Hensigten straks at faa ham anbragt paa et Hospital.

Omslaget i Mødets Stemning foranledigedes af Væver Hansen. Han havde den foregaaende Aften siddet i sin Krog og i Tavshed dukket sig under det Nederlag, som ogsaa han ved den Lejlighed havde lidt. Naar det havde været ham saa magtpaaliggende at faa Emanuel til at optræde ved Mødet, var det, fordi han havde stolet paa, at han i det mindste vilde vække nogen Opsigt, og fordi han vidste, at hans Skibberuppere dog ikke aldeles havde glemt deres aandelige Hjemstavn, men særlig i disse Dage med Aarvaagenhed fulgte alt, hvad der foregik paa Sandinge Højskole.

Dog — nogen stor Tillid til sin Krigslist havde han alligevel denne Gang ikke haft. Den hidtil saa utrættelige skønt atter og atter slagne Stridsmand var omsider begyndt at opgive Haabet om Fremgang for den Sag, der havde været ham selve Livet. Da han denne Nat laa hjemme i sin ensomme Halmseng, mismodig over det fornyede Nederlag, havde hans Tanker som sædvanlig en Stund samlet sig om det mørke Barndomsminde, der havde været Giftbrønden i hans Sind, det bitre Kildevæld, ved hvilket han i fyrretyve Aar daglig havde fornyet sin Styrke og sin Hævntørst, . . . Mindet om hin Eftermiddag, da han som Hyrdedreng var bleven Vidne til, at Herremanden gennempryglede hans Fader med sin Stok. For tusende Gang saae han Scenen for sig: de store, lergraa Marker, den krumbøjede Fader ved Ploven, de dampende Heste, den unge Junkers gule Stok, Faderens ynkelige Mine, hans løftede Arm, hans bedende Hundeblik, . . . Erindringen stod indbrændt i hans Sjæl som et Slavemærke. Han havde hin Dag knyttet sin Drengehaand og svoret en dyr Ed. Men istedetfor den Oprejsning for ham selv og hans Stand, han havde haabet paa og i alle disse Aar kæmpet for, var Lydigheden blot Dag for Dag bleven større og Underdanigheden mere krumrygget.

Han havde nu besluttet endelig at opgive Kampen. Der var ikke noget at udrette med et Folk, der i alle Forhold syntes at have taget til Valgsprog: Jo galere, jo bedre! Naar han ikke desmindre havde bedt om Ordet her, var det blot for endnu en allersidste Gang at lette sit Hjerte og bringe sine fordums Venner og Menigsfæller en velment lille Afskedssalut.

Hans Tilsynekomst paa Talerstolen vakte straks ingen synderlig Opmærksomhed. Han var en ukendt Person for Størsteparten af Forsamlingen, og hans besindige, ja drævende Maade at udtrykke sig paa fremkaldte til en Begyndelse nogen Utaalmodighed hos Til-

hørerne. Men efterhaanden begyndte man at lytte. Hvad var det? Manden talte jo om Politik, om Statskupet og Frihedsbevægelsernes Undertrykkelse . . .

Der blev Uro i Salen. Man saae med ængstelige Blikke hen paa Ministeren og derfra op paa den myndige Ordstyrer, der da ogsaa havde rejst sig med Haanden om Klokken, parat til at skride ind.

I det samme snoede Væveren kattesmidigt sin Tale ind paa det foreliggende Emne: Forestilllingen om det hinsidige Liv og de evige Helvedstraffe.

Men næppe havde Forskrækkelsen sat sig, og Ordstyreren igen taget Plads paa sin Stol, før han atter var paa forbudne Veje. Han gav sig til at tale om Smaafolks Alderdomsforsørgelse, om Almuens Undervisning og det forældede Fattigvæsen.

Forstander Sejling ringede kraftigt med sin Klokke.

„Jeg maa gøre Taleren opmærksom paa, at han skal holde sig strengt til den Sag, der ligger for. Navnlig er al Indblanding af Politik absolut forbudt," sagde han. Og under Forsamlingens lydelige Tilslutning tilføjede han bistert: „Dette er ikke nogen Krostuediskussion men en Forhandling om aandelige Ting."

„Jeg be'r saa saa meget om Forladelse," sagde Væveren med sin allersagtmodigste Stemme: „Jeg mente bare, at det vel kunde gaa an i den Forbindelse at berøre Ting, som dog ligger os alle paa Hjertet . . . besynderligt idag, da vi jo har den grumme store Ære at se en saa højtstaaendes Mand som en Minister her i vor Forsamling. For se, angaaendes det evige Liv hinsides —" vedblev han med hævet Stemme, da Ordstyreren igen gjorde Mine til at bruge Klokken — „ja saa mener jeg nu, at Vorherre nok sørger for det. Men Livet her paa Jorden har vi vel selv nogen Forpligtelse til at tage Vare paa."

„Afslutning! — Afslutning!" raabte et Par ophidsede Stemmer.

Men uden at agte paa Forsamlingens stedse utaal-

modigere Tilraab, og idet han stadig belagde sine Ord saa behændigt, at han afværgede Ordstyrerens Indskriden, vedblev han at tale. Han lod Menigheden høre ilde for, at den havde svigtet den Folkesag, som det var dens Opgave at føre frem til Sejr, og istedet trukket i Købstadklæder og faaet fine Fornemmelser. Han talte om en „Højskole-Storagtighed", der ikke var et Haar bedre end det Studenter-Hovmod, som det havde villet bekæmpe, og betegnede med et æggende Smil Vennesamfundets Forkyndelse som „dennehersens Gaardmands-Religion", der alene egnede sig for Folk, som havde Raad til at slide Bagen flad paa Højskolernes Bænke.

Uroen i Salen var efterhaanden stegen til et formeligt Røre, og Forstander Sejling stod da ogsaa i Begreb med paany at skride ind, da Vilh. Pram rejste sig fra sin Plads paa den forreste Bænk foran Talerstolen og — vendt imod Forsamlingen — med høj Røst udbrød:

„Jeg føler mig kaldet til at nedlægge en bestemt Indsigelse mod denne Talers Ord. Skønt jeg selv befinder mig i Opposition til meget i vort Menighedsliv — eller rettere netop af den Grund — er det mig magtpaaliggende at erklære, at jeg anser de faldne Ytringer for aldeles utilbørlige — ja usømmelige."

„Hør! Hør!" raabtes der med fuldtonende og enstemmigt Bifald fra Forsamlingen, hvorimod Forstander Sejling blev kendelig bleg og famlede nervøst ved Klokken.

„De Samfundsanliggender," — vedblev Vilh. Pram med stigende Varme — „som Taleren har berørt, egner sig ikke til Drøftelse her . . . og det er ikke vor Sag at føre dem frem. Tværtimod! Vi har i Fortiden anvendt altfor megen Kraft og Evne og tilsidesat alvorligere Opgaver for at bidrage til Løsningen af Spørgsmaal . . . som maaske til syvende og sidst sletikke lader sig løse. Vi kan visselig alle føle dyb og oprigtig Medlidenhed med Samfundets Stedbørn, og vi kan hver

for sig gøre, hvad der staar i vor Magt, for at lindre Nød og afhjælpe Savn og bøde paa Samfundenes Brøst. Men der klæber nu engang Mangler ved ethvert Menneskeværk, og det er ikke alene frugtesløst, men næsten formasteligt at tro at kunne fuldkommengøre det. Ideen om et Lyksalighedsland her paa Jorden er en Kimære, en Frugt af skønne men letfærdige Drømmerier . . .“

„Drømmerier?“ gentog Væveren med et lumsk Smil.

„Ja — en Forestilling uden Gehalt, uden Mulighed for — —“

„U . . . U . . . Utopi?“ prøvede Væveren.

„Ja, et uløseligt Problem, . . . et Fantasteri, som det er ørkesløst for Alvor at beskæftige sig med.“

„Det er dog egenlig besynderligt,“ sagde Væveren. „For just de samme Ord læste jeg forgangen Dag i en af de rigtig gamle, ærkereaktionære Højreaviser, som jeg ellers ikke troede, at Hr. Pastoren havde Meninger tilfælles med.“

„Her tales ikke om Politik!“ raabte Vilh. Pram afvisende.

„Aa nej. Men jeg kan nu ikke faa i mit Hoved, hvordan netop det kan kaldes for Fantasteri . . . hvorfor justement det skal være Daarskab at ville hjælpe Smaafolk til Ligestillethed med andre Mennesker og skabe Ret og Billighed i Samfundet, mens det skal være det bare Smørrebrød for os at tumle med de store Verdensproblemer og vende Vrangen ud baade af Himmel og Helvede. Jeg er — Gud ske Tak og Lov! — hverken Fritænker eller andet af den Slags, men er glad for min Barnetro. Men alligevel kan jeg ikke forstaa andet, end at om vi Mennesker blandede os lidt mindre i Vorherres Anliggender, blev der vistnok baade Tid og Evne til at løse en og anden af de Opgaver, som vi nu er saa grumme hastige til at kalde for ganske uløselige . . . det er nu min beskedne Mening.“

„Hvor længe skal dog den Mand have Lov til at

tale om uvedkommende Ting?“ raabte Vilh. Pram i ophidset Tone op til Ordstyreren.

„Ja, Afslutning! . . . Afslutning!“ lød det fra mange Sider.

Tilsyneladende fuldstændig behersket traadte Forstander Sejling frem og sagde:

„Jeg maa gøre Vilh. Pram opmærksom paa, at det er mig, der leder Mødet . . . og jeg skal nok udføre mit Hverv uden hans Bistand.“

„Men Talerne maa dog i hvert Tilfælde holde sig til det foreliggende Emne.“

„Ja — ingen Upartiskhed!“ brølte en ungdommelig Stemme fra Baggrunden, og der rejste sig nu over hele Salen et almindeligt Spektakel. Ingen vilde længer høre, alle talte i Munden paa hinanden, . . . mens Væveren smilende krøb ned fra Talerstolen og listede stille bort.

II

Om Aftenen henimod Solnedgang sad Ragnhild og Pastor Petersen paa en Bænk inde i Hotellets Have, der strakte sig ned til Vandet. De vare bægge meget medtagne af Nattens og Dagens Begivenheder. Særligt var Ragnhild dybt rystet. Hun sad og krøb sammen i et stort Sjal og saa næsten gammel ud.

Det var da ogsaa Pateren, der førte Ordet. Han fortalte om nogle Demonstrationer, som Emanuels Tilhængere havde sat i Scene, da han under Bevogtning af den tilkaldte Læge og en anden Mand var bleven kørt bort i Kromandens gamle Kaleschevogn. Den Stumhed, hvormed. disse Mennesker var bleven slagen under deres Mesters saa ulykkelige Optræden ved Mødet den foregaaende Aften, var nemlig atter hævet, efterat det Rygte var opstaaet, at man oppe paa Højskolen havde kommet noget „Forgift“ i det Glas Vand, der havde

staaet paa Talerstolen, og hvoraf han straks havde drukket lidt. De var ikke i Tvivl om, at hans Modstandere havde villet skaffe ham afvejen og nu — da denne Plan mislykkedes — vilde indespærre ham for at binde hans Mund. Hele Dagen havde der været Opløb udenfor hans Hus. Mænd og Kvinder stod og raabte paa hans Navn og forlangte hans Velsignelse. Især havde sorte Trine været meget virksom. I Forening med et Par Fiskere havde hun søgt at tiltvinge sig Adgang til Huset. og hver Gang hun fik Øje paa Herredsfogden inde bag et af Vinduerne, havde hun truende løftet Haanden og raabt: „Ve dig, Pilatus!“ I Løbet af Dagen havde Spektaklet grebet saaledes om sig, at tilsidst over et halvt hundrede Mennesker — næsten hele Lejets Befolkning — omringede Huset. Selv Folk, der hidtil havde været ligegyldige for Emanuels Vækkelsesgerning eller endog stillet sig spottende til den, var bleven revet med af Bevægelsen; det var med Nød og næppe, at Politibetjenten og Sognefogden havde kunnet holde Mængden tilbage med deres Stokke. Da Kaleschevognen kørte frem for Døren og mens Mængden raabte og skreg, havde en ung Moder trængt sig frem med sit syge Barn, for at Emanuel skulde lægge Haanden paa det. Det havde ikke været Sognefogden muligt at holde hende tilbage. „Jeg vil se ham!“ raabte hun. Selv efter at Vognen paany havde sat sig i Bevægelse, blev hun ved at klamre sig til Hjulet og raabe, at han skulde frelse hendes Barn.

„Ja — han har jo haft en underlig Magt over visse Menneskers Sind“, sagde Ragnhild tankefuld, da Pateren havde endt sin Beretning.

„Ja, den Magt, som Enfoldighed, forskønnet af Troskyldighed, desværre altid har over ubefæstede Sjæle, og som gør saadanne Folk som Emanuel Hansted til nogle af Samfundets farligste Personer.“

„Ser De virkelig saaledes paa ham? Han har dog vel egentlig altid været værst mod sig selv.“

„Aa ja, det kan man ogsaa sige. Fejlen er vel overhovedet den, at man opfatter slige Fænomener altfor alvorligt istedetfor straks at betragte dem fra den humoristiske Side. Det er maaske, naar det kommer til Stykket, Nutidsmenneskenes allerværste Skavank, at de saa totalt mangler komisk Sans. Ret betragtet har dog Emanuel Hansteds hele Stræben nærmest været til at le af, hans Liv en Række lavkomiske Scener. Med fuld Ret kunde der engang, naar han dør, skrives paa hans Gravsten: Herunder hviler Don Quixotes Genganger, Emanuel Hansted ved Navn, som var født til at være en skikkelig Kapellan men troede sig en Profet og Helgen; som derfor klædte sig udi en Kvæghyrdes Dragt og ansaae enhver Indskydelse for en speciel Kaldelse fra Himlen; som regelmæssigt forfuskede, hvad han fik mellem Hænder, forlod sin Kone og vanrøgtede sine Børn, men som ikkedesmindre indtil det sidste betragtede sig som den af Forsynet udvalgte, der skulde berede Tusindaarsrigets Komme og forkynde Guds Dom over Menneskeslægten.“

„De dømmer nu saa haardt. De glemmer, at han i hvert Fald har den Undskyldning at være sin Moders Søn.“

„Aa ja! Og baade Moder og Søn har den Undskyldning at være Børn af en forskruet Tid, et forfjamsket Aarhundrede, der som intet andet har fremelsket Enfoldigheden og sat Præmie paa Daarskaben . . . hvori overspændte Ideer, hysterisk Lamenteren og al Slags ekscentrisk Vindmageri bliver beundret som Udtryk for den sande, gudebenaadede Genialitet. Dersom Vorherre paa Dommens Dag virkelig tager imod Undskyldninger . . . ja saa kan Emanuel Hansted ganske vist fremføre som en formildende Omstændighed, at han var et Resultat af vor Tids usundt oppustede Følelsesliv, et Produkt af den lyriske Forraadnelsesproces, hvori den gamle Verdens Samfund for Øjeblikket er ved at gaa tilgrunde.“

„Det er besynderligt at høre Dem tale saadan. Mener De virkelig, at det er et Billede af vor Tid, De her opruller . . . af Jernbanernes, Telegrafens, Revolutionernes og Varietéernes Aarhundrede?"

„Ja, Frøken Ragnhild — af dets Vrangside. Af den Reaktion, som dets praktiske, handledygtige Aand, dets rastløse, kraftigt pulserende Liv har kaldt frem fra alle skumle og skimlede Kroge. Romantikens Genfødelse og Dampmaskinens Opfindelse skriver sig jo fra det samme Aar. Og forøvrigt . . . lad os ikke bedrage os! Selv vi, der dog gerne vil kalde os vor Tids kloge og forstandige Børn . . . selv vi vil tidt nok kunne mærke, at allehaande middelalderlige Følelser endnu spøger os i Blodet. Haanden paa Hjertet, Frøken Tønnesen! Kan De selv sige Dem helt fri? . . . Tag den geskæftigste Forretningsmand, den tilsyneladende mindst følelsesfulde Verdensmand og skrab lidt paa ham — og De skal se, Sværmeren, Stemningsmennesket kommer straks frem. I ensomme Timer, i Skumringen ved Kaminen, ved det maanebelyste Hav . . . hvem modstaar da de farlige Drømmes, de luftige Fantasiers de mørke Rædslers koglende Spil, — Reminiscenserne fra Klostercellen og Vildskovene."

„Nu ja, De har vistnok Ret. Men hvad ondt er der saa egentlig deri?"

„Der behøver ikke at være noget ondt deri, — naturligvis! Ligesom andre kærlige Fædre har Vorherre givet sine Børn Legetøj til uskyldigt Tidsfordriv: Sansernes Fryd, kunstnerisk Glæde, Fantasiens Lyst o. s. v. Men den, der grunder sit aandelige Livs Ernæring herpaa, bærer sig ad som Barnet, der spiser sin Gummiboldt og faar ondt i Maven. Og kan virkelig nogen sige sig helt fri for at have ligget under for denne barnlige Tilbøjelighed? Hører vi ikke endnu daglig den Lære blive præket, at i Drømmene har Mennesket sin sande Glæde, sin største Lykke, sit egentlige Hjem? Nej, lad os ikke bedrage os selv! Endnu ligger

vi dybt i Middelalderens Søvn . . . eller rettere, vi befinder os i den halvvaagne Tilstand, i den farlige Time, hvori Drøm og Virkelighed forunderligt sammenblandes, hvori Virkeligheden synes Drøm, og Drømmen Virkelighed. Det er vel ogsaa derfor, at vi Nutidsmennesker er saadanne besynderlige Dobbeltvæsner med en Dag-Side og en Nat-Side, der ikke vil forliges. Og det er vel ogsaa Grunden til, at vi saa ofte føler os paa samme Gang tiltrukne og frastødte, tiltalte og mishagede af en Ting, en Sag eller en Person — kort sagt stadig gribes af hinanden modstridende Følelser, saadan som det jo er karakteristisk for vor Tid. Hvad siger vel Deres egen Erfaring, Frk. Tønnesen?“

Paterens Øjne hvilede ved disse Ord saa forskende paa hende, at hun tog sit Blik til sig uden at svare.

Men i sit stille Sind bejaede hun hans Ord. Hun var selv idag begyndt at forstaa sit Hjerte i dets Forhold til Emanuel Hansted, — forstaa den Blanding af Foragt, Medfølelse, Had og virkelig Betagethed, som hans Personlighed bestandig havde fremkaldt hos hende. Naar hun tænkte tilbage paa deres Samliv, lige fra deres allerførste Bekendtskabs Dage i Vejlby Præstegaard, forstod hun nu med Rædsel, at ogsaa hun — selv hun! — havde ligget under for den Afsindets Magt, den Enfoldighedens Fortryllelse, som Pateren nys talte om.

Pateren vedblev:

„Jeg veed jo nok, at der skal være foregaaet et aandeligt Gennembrud i vore Dage. Jeg har hørt Tale om Gennembrudsmænd i Videnskab, Literatur og Kunst. Men det er endnu ikke lykkedes mig at faa Øje paa, hvad det egentlig er, der er bleven gennembrudt, eller hvad det er for noget, der er brudt igennem. Jeg ser i hvert Fald stadig den samme overtroiske Forherligelse af vort abnormt udviklede Følelsesliv, den samme hysteriske Tilbedelse af Lidenskaben, Overdrivelsen, Fusen-

tasteriet. Ja, jeg synes endog, at Usundheden paa en uhyggelig Maade har bredt sig i de senere Aar, at Lyrikens Svamp er trængt selve Folket ind til Marv og Ben. Det er vel netop, hvad den nuværende religiøse Overspændthed — ligesom forhen den politiske — paa en saa sørgelig Maade har bevist. Jeg kommer forresten derved til at tænke paa, hvad jeg hørte sdag, at Mødet derinde paa Højskolen skal være endt i in fuldkommen Forvirring. Vilh. Pram og hans Garde ekal ligefrem have truet med at udtræde af Menigheden, fordi de anser den for ikke længer tidssvarende. Det er Rotterne, der forlader det vaklende Babelstaarn. . . . Men De ser saa træt ud, Frøken Ragnhild. Det er ikke værd, jeg taler mere. De skulde gaa ind og hvile Dem lidt."

„Det har intet at sige . . . Jeg sidder blot og forundrer mig over, at det er en Præst . . . en kristen Præst, jeg hører tale. Jeg maa tilstaa, jeg forstaar bestandig daarligere, hvorledes De kan forlige saadanne Anskuelser som dem, De her — og ved saa mange andre Lejligheder — har udtalt, med det at være Kirkens betroede Mand."

„Tal kun rent ud, Frøken Tønnesen! Sig kun ganske aabent, hvad De dog vistnok mener, at jeg maa være en Hykler, der i Grunden ler af den hele Guddommelighed, . . . en Fiffikus, der pligtskyldigt væver Kirkens Vadmel og forøvrigt lader Fiolen sørge. Jeg veed det godt. Det er Almenhedens Dom om . . . Pater Rüdesheimer!"

„Det kan være. Men jeg har ikke sagt eller tænkt noget saadant. Jeg sagde blot, at jeg kunde ikke forstaa, hvorledes De med Deres Anskuelser kunde være Talsmand for en Lære, der just lægger Hovedvægten paa Menneskenes Følelsesliv og dertil tager baade Lyriken og Mystiken i sin Tjeneste. Ovenikøbet er De jo mere ortodoks i Deres Forkyndelse end nogen anden; jeg veed jo, at De næsten med Magt under-

trykker ethvert Forsøg paa friere aandelige Rørelser i Deres Menighed."

„Ganske som Deres afdøde Fader — ja. Og deri finder De en Modsigelse? Kan saamænd gerne være, at De har Ret. Ærlig talt, det bekymrer mig ikke. I hvert Fald: jeg tillader ikke mig selv at kritisere det, der er min Religion — for saa var det jo ikke mere min Religion. Men forøvrigt . . . er et saadant ubetinget og tillidsfuldt Forhold til den nedarvede Tro, et Forhold, der udelukker enhversomhelst Trang til at forsøge nogen Bessermachen . . . er det virkelig saa aldeles stridende mod god, sund Fornuft? Jeg har dog set min Fader efter et langt, uroligt og næppe altid helt dadelfrit Liv stirre Døden roligt i Øjnene i den samme Tro. Jeg har dog set den bære min Moder frelst gennem et Liv fuldt af Lidelse og Savn, . . . og jeg troer nu ikke noget paa, at Menneskene saaledes i en Haandevending skifter den tusindaarige Grundvold for deres Tilværelses Fred og Lykke. Jeg taler ikke her om de enkelte, stærke Aander, de ensomme Titaner, hvorom Historien fortæller, der under Ansvar for Gud grunder over Verdens Gaade. Deres Veje er for mig usporlige, og jeg dømmer dem ikke. Men jeg veed — veed af dyr Erfaring — at for os stakkels Hverdagsmennesker er der kun eet Bud, een Redning: at tro uden Betingelser, uden Tøven, uden at ville rokke ved en eneste Tøddel af Skriftens Ord. Jeg forstaar egentlig sletikke, hvorledes man kan have en Tro og samtidig føle en idelig Trang til at makke om paa den. Saa forstaar jeg dog bedre den Tid, da man uden Sentimentalitet brændte Kættere og Tvivlere. Den sande udvalgte, det virkelige Sandhedsvidne skræmmedes dog ikke af Baalets Flammer, og man var fritaget for saaledes som nu at se enhver sølle Stymper røre sig en Religion sammen saa let, som man laver en Æggekage, eller at være Vidne til, hvorledes den første den bedste teologiske Friskfyr fordrejer Hovederne i den ham be-

troede Menighed ved at fortolke Guds Ord efter Forgodtbefindende. Jeg har vist forøvrigt før fortalt Dem, at ogsaa jeg engang i mine yngre Dage forvildede mig paa de Veje, ad hvilke i vor Tid saa mange gaar den sikre Fortvivlelse imøde. Endogsaa Verdensforsagelsens tornestrøede Sti, hvor Emanuel Hansted nu er gaaet tilgrunde, har jeg i Svimmelhed betraadt, forledt af den formastelige Tanke, at den Smertens tunge Vandring, som var Guds enbaarne beskaaren for Menneskehedens Synders Skyld — den skulde mir nichts dir nichts enhver Skrædder gøre ham efter. Men Gud ske Lov! Min jævne, gode Almueforstand fik efterhaanden Bugt med alle Hjertets Udskejelser, og det sunde, besindige Bondeblod, der ruller i mine Aarer, gjorde Oprør mod det hæslige og gudsbespottelige Selvplageri. Ved min unge, livsfriske Hustrus Side — Gud glæde hendes Sjæl i Himmerig! — lærte jeg, før det blev forsilde, at takke for Livet, takke for hver Dag, jeg fik Lov at drage Aande, takke ogsaa for Sorgerne og Byrderne og de tunge Mismods-Timer, som dog altsammen gør et Menneskliv saa vidunderlig rigt og dybt og uendeligt. Ak ja, den gamle, gode Tid! Jeg søger ofte min Trøst og styrker mit Haab ved at tænke tilbage paa min Barndoms herlige Højtidsdage, paa en saadan klar, stille Søndagmorgen ude paa Landet, da Kirkeklokkerne ringede Helligdagsfreden ud over de grønne Marker og ind i de festligt stemte Sind; da Landsbyernes Gaardporte aabnedes, og de pyntede Bønderfamilier agede til Kirken i den velpudsede Stadsvogn med blankstriglede Heste ... ikke for at høre interessant nyt af en „aandrig“ Prædikant, ikke for at være med paa det allersidste opsigtsvækkende fra Teologernes Forfængeligheds-Marked, men for troskyldigt at bekræfte den gamle Pagt, for som tillidsfulde Børn at samles i den fælles Faders Skød, synge til hans Ære, modtage hans Velsignelse og derpaa vende styrkede og beroligede hjem til Livets Alvor og Livets Glæde. En saadan Sjælenes Fred og Tryghed,

en saadan Sindets glade Ligevægt er det, jeg ønsker os tilbage . . . vi har den haardt behov. Jeg er nær ved at mene, at den væsentlige Opgave for en Præst — i hvert Fald i vore onde Dage — er den at lære Folk at nyde og elske Livet paa rette Maade, uden Trods og uden Frygt, taknemligt og tilfreds, saadan som det er vor Pligt overfor den, der gav os det. Derfor er heller ingen mig mere imod end den Slags — nu saa stærkt grasserende — Individer, der gør sig interessante for sig selv og andre ved at vandre smægtende om i Verden som vemodsfulde Naturer, tungsindige Skygger, hjemløse Sjæle o. s. v., hvad enten det nu er Folk, der formasteligt behager sig i at betragte deres Liv som en lang Korsfæstelse, eller det er disse moderne, blodløse Lømler, der af Overmættelse gaar omkring med permanent Livskvalme og hvert Øjeblik føler Trang til at kaste deres Sjæle op, udgyde deres Inderste, aflægge Bekendelser, — de veed blot aldrig rigtigt, om det skal være i Vorherres eller i en Skøges Skød. Jeg kan ikke være sammen med en saadan Personage, uden at Galden koger i mig. Jeg faar en næsten ustyrlig Lyst til trods mine graa Haar at springe op paa Bordene og af mine Lungers fulde Kraft raabe et trefoldigt Hurra for Livet!“

„Men hvorfor gør De det da ikke!“ udbrød Ragnhild med blussende Kinder, ildnet af den Varme, hvortil Pateren efterhaanden havde talt sig op. „Hvorfor raaber De ikke, saa det giver Genlyd i hele Landet? . . . Hvorfor sidder De her og hvisker det blot til mig? Hvorfor tav De igaar ved Mødet? Da havde det været Tid at tale!“

„Nu sværmer De, Frøken Ragnhild! Lyriken tager Dem! De ser mig straks i Aanden som banebrydende Kæmpe, som folkebetvingende Helt. Men synes De virkelig . . . er det virkelig Deres Mening, at jeg skulde give mig til at konkurrere med Hr. Vilh. Pram og de andre folkelige Skuespillere? Jeg maatte da nødvendigvis

først gennemgaa et dramatisk Kursus og anlægge et eller andet opsigtsvækkende Profet-Kostume — for man gør skam ikke Indtryk paa det store Publikum, naar man optræder i sine Hverdagsklæder."

„De har maaske Ret!"

„Jeg troer det. Rigtignok er jeg selv Præst, men ikkedesmindre har jeg — og dette er min eneste, min sidste Anfægtelse! — en uovervindelig Skræk for Ordet og dets besnærende og bedøvende Magt. Vorherre bevare mig for i Forbindelse med min egen ringe Person at tale højttravende om Kald, Mission og sligt. Og dog maa jeg sige, at jeg i Beskedenhed føler det som min Opgave — baade som Præst og som Menneske — i det smaa og i det stille at bidrage til at bringe Folk til Bevidsthed . . . til fuld og klar Bevidsthed. Jeg veed det nok, jeg kan ikke rose mig af at have særligt Held med mig i saa Henseende. Men det faar at være! Jeg kan nu engang ikke holde mig tilbage, naar jeg mener at se nogen gaa en Ulykke imøde. Jeg troer, at der er noget af en Goldamme-Natur i mig, — det maa tjene mig til Undskyldning overfor dem, hvem jeg kan have besværet med min ukaldede og maaske ofte utidige og besværlige Tjenstivrighed, med den trippende og pluddervorne Kyllingemo'ers-Ængstelse, som jeg aldrig formaar at overvinde. — — Men nu glemmer jeg igen, at De er træt! Solen er ogsaa nede nu, og jeg maa afsted!"

Han rejste sig fra Bænken.

„Vil De virkelig tage bort?" spurgte hnn.

„Ja, det er paatide. Jeg veed, at Vognen venter, og jeg har heller ikke mere at gøre her. Farvel, Frk. Tønnesen! Og tilgiv nu ogsaa De — ja ganske særligt De — mig min langsommelige Nærværelse her denne Sommer! Tilstaa det kun! De har mangen Gang ønsket mig derhen, hvor Peberet gror. Jeg har kunnet se det paa Deres Ansigt, skønt De er en fin Diplomat! . . . Men nu er De ikke længer vred paa mig, vel?"

Hun trykkede tavs hans Haand.

„Farvel, Frk. Tønnesen! Vi sees vel nok ved Lejlighed i København. Bliver De her længe?“

„Saalænge som Betty bliver her; jeg vil ikke forlade hende i denne Tid, og her bliver vel en Del at ordne, før der kan tænkes paa Afrejse.“

„Hils hende fra mig! Det gør mig ondt, at jeg ikke har kunnet tage Afsked med hende. Men ogsaa hende ser jeg vel i København. Farvel! — Farvel, Frøken!“

„Farvel!“ sagde Ragnhild. „Og Tak for alt,“ tilføjede hun, da han allerede havde fjernet sig nogle Skridt.

Han vendte sig om og hilste, idet han smilende trykkede Hatten ind mod Brystet.

„Ærbødigste Tjener, Frøken! . . . Altid til Tjeneste!“

III

En sludfuld Efteraarsdag et Par Maaneder senere snoede et Ligtog sig langsomt op ad den bugtede Vej, der fra Skibberup Sande steg op til den gamle, ensomt liggende Næsse-Kirke, der knejsede ude over Fjorden. Det var Emanuel, der nu stedtes til Hvile.

Skønt hans Efterladte havde ønsket, at Begravelsen skulde foregaa i al Stilhed, havde der baade fra Vejlby og Skibberup samlet sig et anseligt Følge. Vejen var sort af Vogne og Fodgængere; kun de haardeste Halse blandt Egnens „hellige“ havde holdt sig borte, fordi det var bleven bekendt, at der efter Hansines Ønske ikke skulde holdes nogen Tale ved Graven.

Der saaes saa godt som alle de gamle Ansigter, der i sin Tid stadig havde omgivet Emanuel; hans sidste Dages Ulykker havde faaet dem til at glemme fordums Strid. Endog „Vikingen“, Tømrer Nielsen med det mægtige Skæg, var kommen tilstede, om han end holdt

sig allerbagest i Følget ligesom for dermed at antyde, at han ikke var der helt med god Vilje. Paa hans alvorsfulde Ansigt stod der ogsaa tydeligt at læse, at det ingenlunde havde været uden Betænkeligheder, han havde besluttet sig til at deltage i denne Ceremoni. Han hørte nu til Helvedprædikantens svorne Mænd og nød megen Anseelse i Menigheden paa Grund af sin store Hellighed. Paa Dril havde Væver Hansen slaaet Følge med ham, hvad der øjensynlig i høj Grad generede ham. Gentagne Gange havde han gjort Forsøg paa at blive ham kvit, havde forandret Plads i Toget, givet sig i Snak med andre o. lign.; men Væveren blev ved at hænge paa Siden af ham som en Burre og gottede sig ret ved at mærke den Opsigt, deres Kompagniskab vakte rundtomkring.

Ogsaa forhenværende Dyrlæge Aggerbølle saaes i Følget, skønt nærmest som en Skygge af sig selv, bleg og slunken, med en ynkværdig Frakke og luvslidt Cylinderhat, men stadig lige strunk af Holdning og med Næseklemmeren foran sine store, stift fremadstirrende Øjne. Den af Skæbnen saa ublidt omtumlede Mand var nu endelig endt som Fattiglem. Rigtignok vilde han paa ingen Maade selv indrømme det. Af Barmhjertighed mod ham — og desuden af en vis, uovervunden Ærefrygt for, hvad han selv kaldte sin „Rang“ — havde man nemlig ladet ham blive boende i sit gamle Hjem og lod ham i det hele den offentlige Understøttelse tilflyde under saa hensynsfulde Former som muligt. Derfor paastod han ogsaa haardnakket — og troede efterhaanden selv derpaa — at Fattigforstanderen blot godhedsfuldt „forvaltede hans Midler“, og indrømmede i det højeste, at han stundom modtog frivillige Gaver, som hans Æresfølelse ganske vist krympede sig ved, men som han af Hensyn til sine elskede Børn dog ikke mente at have Ret til ganske at afvise.

Blandt dem, der havde holdt sig borte fra Begravelsen, og hvis Fraværelse blev bemærket, var først

og fremmest Købmand Villing og hans Kone. De havde ikke turdet udsætte sig for deres „hellige“ Kunders Mishag og var derfor bleven hjemme, skønt det særligt for Hr. Villing ingenlunde havde været let at give Afkald paa en Lejlighed til at repræsentere og være højtidelig og tale bevægede Ord om Døden, Skæbnen, Livets forunderlige Omskiftelser o. s. v. Det vindskibelige Ægtepar havde forøvrig atter faaet en travl og gylden Periode. Villings standhaftige Tro paa Faguddannelsens Overlegenhed og endelige Sejr var ikke bleven gjort tilskamme. Under de sidste Aars stærke Optagethed af allehaande aandelige Spørgsmaal havde Menigheden hverken haft tilstrækkelig Sans eller Lejlighed til med nogen Energi at opretholde den „Forbrugsforening“, som Væver Hansen i sin Tid havde grundlagt til Styrkelse af Menigmands Selvstændighed, og Villings lille Butik var derfor atter bleven det sædvanlige Samlingssted, der fra Morgenstunden stod fuldt af købslaaende Folk, og hvor de Vejlby Bønder mindst en Gang om Dagen søgte hen for at fordrive en ledig Time med Bysnak og Tobak.

Af Emanuels Familje var kun Fru Betty og hans Broder Garderofficeren tilstede, den sidste civil. Den gamle Etatsraad havde ikke vovet at udsætte sig for Rejsens Besværligheder. Han var meget svag og nedbøjet, og man ventede ikke, at han levede Vinteren over.

Det var Emanuels eget Ønske, som man opfyldte ved at stede ham til Hvile paa Skibberup Kirkegaard omkring den ensomme Næsse-Kirke. Han havde saa ofte talt om sin Kærlighed til dette øde, forladte Sted med den frie Udsigt over Fjorden, — talt om, hvor dejligt det maatte være engang at sove der ved „Guttens“ Side, omgivet af den dybe, højtidsfulde Stilhed, som kun Bølgebruset og Maageskrigene gennembrød. Endnu under sin Sygdom havde han bestandig fantaseret om den gamle Kirke, hvortil saa mange af hans Livs lykkeligste Minder knyttede sig. I sine lyse

Øjeblikke havde han fortalt Sygeplejersken om sin Bryllupsdag, om det lange, pyntede Brudetog, om Bispen, der modtog det ved Indgangen i fuldt Ornat, og om den natlige Hjemfart, da Præstebjerget pludseligt løftede sig op paa luende Søjler. Ogsaa om Vejlby Præstegaard havde han altid gerne villet fortælle, men Sygeplejersken havde i Almindelighed maattet standse ham, fordi Minderne angreb ham for stærkt. Han kunde ofte falde i krampagtig Hulken eller synke hen i en dyb, stum Fortvivlelse over sin forspildte Lykke, og han havde tilsidst næsten ingen anden Tanke, intet andet Ønske, ingen anden Begæring haft end at faa sin Hustru og sine Børn at se. Da man ved Dødens Nærmelse omsider indvilligede i hans Bøn og sendte Bud efter dem, var det forsilde. Allerede om Natten døde han. Med sine sidste, svigtende Kræfter bad han da sine Omgivelser sige til Hansine, hvad han selv vilde have sagt hende, at han takkede og velsignede hende. Med Sygeplejerskens Haand i sin, og mens den gyldne Dag sejrrigt brød frem derude bag det nedrullede Hospitals-Gardin, udaandede han i et langt og smertefuldt Suk.

. . . Over det langsomt dragende Ligtog rungede Kirkeklokkens basdybe Stemme, denne enstonende Lyd, der dog har Udtryk for alle Menneskehjertets dybeste Rørelser fra den gladeste Bryllupsfryd til Adskillelsens Smerte. Kirkegaardsporten aabnedes, og mens en Flok opskræmte Maager gav sig til at skrige ude over Stranden, som vilde ogsaa de være med at bringe deres ulykkelige Ven den sidste Hilsen, skred Toget ind mellem de vejrblæste Grave.

Da Følget var samlet omkring den gamle Anders Jørgens Begravelsesplads, og medens den blomstersmykkede Kiste langsomt sænkedes i Jorden, søgte Blikkene uvilkaarligt Hansine. Hun stod der i sin Enkedragt ved Siden af Graven og holdt den lille Sigrid i Haanden. Mens Barnet hulkende gemte sit Ansigt i Moderens Kjole, syntes Hansine selv fuldkommen rolig,

Men sporløst var de sidste Tider ikke gaaet hen over hende. Hun var tydeligt nok begyndt at ældes, og hun var saa mærkeligt lille at se til i sin sorte Dragt.

Efterat en Salme var sunget, traadte Helvedprædikanten med mørk Mine frem ved Graven.

Det var en lille, tætbygget Mand med sort, studset Fuldskæg, tykke, blodrøde Læber og fanatisk mistænksomme Øjne. Han forrettede Jordpaakastelsen med ilter Haand og myndig Stemme; og som en Erstatning for den Tale, han ikke havde faaet Lov til at holde, gjorde han den „stille Bøn“ saa lang, at enkelte utaalmodigt satte Hattene paa og drev bort.

Saa var Højtideligheden tilende, og Følget spredtes langsomt.

IV

Der er nu forløbet et Par Aar siden denne Dag. Endnu hersker Pastor Madsen med Ild og Sværd i Vejlby og Skibberup, ja langt udover Sognets Grænser — endog over til Sandinge — strækker sig hans myndige Magt.

Men hellerikke Højskoleforstander Sejling har ligget paa den lade Side. For alt, hvad Vennesamfundet i de senere Aar har tabt i Udbredelse og Indflydelse i Folkets brede Lag, har han ihærdigt søgt Erstatning i ydre Magt og Anseelse gennem Opnaaelsen af de højere Samfundskreses Anerkendelse. Og han har i saa Henseende virkelig været overraskende heldig. Den før saa latterliggjorte Menighed er i Øjeblikket paa Veje til at blive fashionable, dens Kristendomsopfattelse ifærd med at blive ophøjet til Statsreligion, og Forstander Sejling selv er nylig bleven benaadet med Ridderkorset.

Denne uformodede Medgang synes at skulle blive skæbnesvanger for den Vilh. Pramske Fraktion, der

truer med at gaa en snarlig Opløsning imøde. Allerførst svigtede Fru Gylling, der meget hurtigt efter Kultusministerens betydningsfulde Besøg paa Sandinge Højskole var begyndt at komme til Erkendelse af, at hun havde handlet i Overilelse ved at yde det reformivrige Parti sin vægtige Støtte. Ogsaa den elskelige Kandidat Boserup har endelig faaet Ro for sine Tvivl. Genfødt og lutret er Vennesamfundets forlorne Søn vendt tilbage til det hjemlige Skød og har her ydmyg modtaget den længe opstaldede Fedekalv i Form af et godt Præstekald.

Ja, om det saa er den lille skikkelige Pastor Magensen, har han, skønt sikkert uden Beregning, ja vistnok med blødende Hjerte, set sig nødsaget til at forlade sit yderliggaaende Standpunkt. I et nyt, opsigtsvækkende Skrift om Helvedstraffene har han aabent tilstaaet, at hans forrige Opfattelse beroede paa en Misforstaaelse, en Oversætterfejl, idet Sprogforskningens allersidst ankomne Resultater uomstødeligt godtgør, at det omstridte Bibelsted alligevel rettest bør udlægges i Overensstemmelse med den officielle Kirkes Opfattelse.

Hvad Vilh. Pram selv angaar, da fortsætter han vel med usvækket Lidenskab sin Kamp mod Kirkemyndighederne og Troen paa Skriftens Avtoritet; men det er, som om selv hans Venner begynder at finde ham lidt ensformig, Han opfylder aabenbart ikke de Forventninger, man har næret til ham. Fornylig angreb saaledes en af hans egne Tilhængere ham offentlig i en Avis og bebrejdede ham, at han nu i altfor lang Tid „ikke var fremkommen med noget nyt.“ — —

Imidlertid skrider Dagene jævnt og stille i den lille Bindingsværks-Halvgaard i Skibberup By, hvor nu Hansine og hendes Broder uindskrænket regerer, efterat den gamle Else endelig har lukket sine Øjne. I Porten hænger endnu den rustne Staldlygte og drejer rundt i sin Snor, ganske som i Hansines og Ole Kristians unge Dage.

Men ude i Haven, paa Marken og i Stalden løber nu den opvoksende Slægt, Sigrid og den lille Dagny, rødmussede og tilfredse.

Det hænder jo nok endnu engang imellem, at Sigrid i Skumringen — eller naar der er gaaet hende noget imod — sætter sig hen i en Krog og længes efter København. Men hun faar aldrig Lov til at synke dybt i Stemninger. Moderen er straks over hende og sætter hende i Arbejde. Hun er nu saa stor, at hun maa begynde at gøre Gavn. Hun har Hønsegaarden at passe og de smaa Grise og Faar og Lam, — og Hansine tilgiver ingen Efterladenhed.

Med Byens Folk holder den lille Familje foreløbig ikke megen Omgang. Dog kigger af og til en af de gamle Venner indenfor for at faa sig en Snak mellem Væg og Dør om Dagens Nyt. Endog Væver Hansen gør den en Gang imellem en Besøgelse. Den slagne Mand lever nu stille og roligt og ernærer sig af sin Væv og giver sig i hvert Fald Udseende af at have opgivet al Agitation. Rigtignok fortælles der, at han har begyndt at holde til hos Svend Øl og Per Brændevin og det øvrige uhyggelige Selskab nede i Mosekærshusene. Men spørger man ham derom, lader han, som om han ikke hører det, og giver sig til at tale om andre Ting.

Hver Lørdag Eftermiddag, naar Vejret blot er taaleligt, drager Hansine og Børnene ud til Kirkegaarden med Rive og Vandkande for at hæge Familjens Begravelsesplads. For Børnene er disse Vandringer efterhaanden bleven en Slags Forlystelse, en Indledning til Søndagens glade Højtid. For Hansine derimod vedbliver denne Time, hvori hun stille gaar og pusler om sin Mands, sin Søns og sine Forældres Grave, at være Ugens egentlige Andagts- og Opbyggelsestime, i hvilken hun gennem Minderne finder Erstatning for, hvad Livet nægtede hende. Først nu, da Emanuel er borte, og

hun kan tænke paa ham uden Uro, uden Bekymring og uden Bitterhed, — først nu synes hun rigtigt at eje ham, at turde give ham sin fulde Fortrolighed og sin hele Kærlighed. Ja, ogsaa „Gutten“ har ligesom faaet nyt Liv for hende nu, da Fortidens Skygger er vegne fra hans Billede.

— — Men der er ogsaa andre, der besøger Emanuels Grav. Ikke saa sjelden hænder det, at en eller flere Baade med sortklædte Mænd og Kvinder kommer sejlende over Fjorden og lægger til ved Strandens store Sten, hvorfra Mændene bærer Kvinderne i Land paa deres Arme. Tavse stiger de op paa Kirkegaarden og staar længe aldeles ubevægelige omkring Graven, hensunkne i Bøn.

Det er Emanuels gamle Venner ovre fra Sandinge Leje, der nu efter hans Død vier ham en formelig Tilbedelse. De har dannet et eget Samfund derovre, en Sekt, der fuldstændig gaar op i at leve i Mindet om hans Liv og Gerning. „Guds Lam“ kalder de sig, og efter Sigende skal de allerede have vundet en ikke ringe Udbredelse. De lever alle stille og fredsommeligt, idet de ydmygt stræber efter at blive Emanuel lig i alle hans Fuldkommender. Hver Søndag Eftermiddag forsamles de til Møder for at tale sammen om ham, opbygges af hans Ord og lytte til Fortællinger om hans underfulde Liv. Og mindst een Gang om Aaret gør de — i Ensomhed eller i Følge — en Valfart til hans Grav.

Om hans Fødsel og Opvækst skal der allerede gaa mange mærkelige Sagn. Saaledes fortælles der, at hans fromme Moder, mens hun bar ham under Hjertet, en Nat i en Drøm følte Guds Hænder lægge sig velsignende paa hendes Hoved og hørte en Stemme i Mørket sige: „Du skal føde Menneskene en Frelser.“ Endvidere paastaas det, at han allerede som Dreng ofte fastede og daglig gik ned paa Gaden og delte sin Mad med de

fattige. Dog, om disse og andre lignende Fortællinger hersker der allerede nogen Uenighed. Derimod næres ingen Tvivl om, at han døde som et Offer for Verdens Forfølgelse, og en af Sektens ledende Mænd, en forhenværende Skolelærer, skal for Tiden være beskæftiget med at forfatte en paa mundtlige Vidnesbyrd støttet Beretning om hans Martyrium, for at hans Liv og Gerning kan bevares for Efterverdenen til taknemlig Ihukommelse. —

